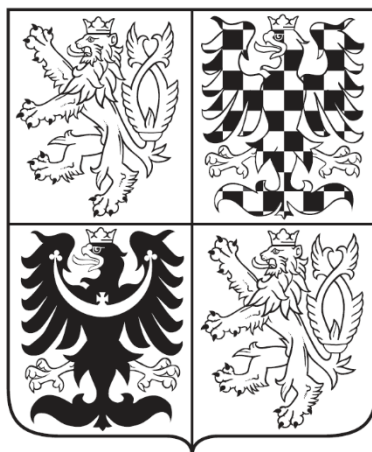

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA
NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 134 / ročník 2026 – I. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
Svazek 134, ročník 2026 – I. díl

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Brno 2026
Vydání první

© Ústavní soud České republiky

ISBN 978-80-87687-85-7

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, náleží č. 172, str. 519

OBSAH

Č. 1	
Obnovené řízení po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Y proti České republice – účinné vyšetřování znásilnění a sexuálního nátlaku ze strany duchovního (sp. zn. Pl. ÚS 27/25 ze dne 7. ledna 2026)	9
Č. 2	
Změna rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření odvolacím soudem (sp. zn. II. ÚS 3143/25 ze dne 7. ledna 2026)	37
Č. 3	
Nedobrovolná hospitalizace a požadavky na rozsah dokazování (sp. zn. I. ÚS 1114/25 ze dne 8. ledna 2026)	44
Č. 4	
Nezohlednění ve lhůtě podaného doplnění dovolání při posuzování náležitostí dovolání (sp. zn. III. ÚS 2762/25 ze dne 8. ledna 2026).....	58
Č. 5	
Hodnocení přiměřenosti ochranného opatření u závažně nemocného pachatele (sp. zn. I. ÚS 2617/25 ze dne 13. ledna 2026)	63
Č. 6	
Odklad trestu vyhoštění z důvodu podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany (sp. zn. I. ÚS 1453/25 ze dne 15. ledna 2026)	69
Č. 7	
Odmítnutí dovolání pro neuplatnění námítky v předchozím řízení bez opory ve spisu (sp. zn. III. ÚS 1760/25 ze dne 15. ledna 2026).....	76
Č. 8	
Náležitě odůvodnění jako procesní záruka (sp. zn. I. ÚS 1815/25 ze dne 15. ledna 2026)	81
Č. 9	
Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu bez zákonného podkladu; nesprávné doručení výzvy (sp. zn. I. ÚS 1845/25 ze dne 15. ledna 2026)	93
Č. 10	
Styk nepříbuzných osob s dítětem (sp. zn. I. ÚS 2724/25 ze dne 16. ledna 2026)	97
Č. 11	
Hájitelná tvrzení o znásilnění a týrání v situaci „tvrzení proti tvrzení“ (sp. zn. III. ÚS 1671/24 ze dne 21. ledna 2026).....	109
Č. 12	
Důvěra rodiče v soudní rozhodnutí a výkon styku s dítětem (sp. zn. IV. ÚS 2966/25 ze dne 21. ledna 2026)	121
Č. 13	
Absence řádného odůvodnění závěrů o zpětném nepřiznání výživného pro dítě (sp. zn. III. ÚS 1895/25 ze dne 22. ledna 2026).....	127

Č. 14	
Právo vedlejšího účastníka na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení (sp. zn. III. ÚS 3150/24 ze dne 28. ledna 2026).....	134
Č. 15	
Nerespektování změny právní úpravy odpovědnosti provozovatele za škodu vzniklou provozní činností (sp. zn. III. ÚS 3531/25 ze dne 28. ledna 2026).....	141
Č. 16	
Aktivní věcná legitimace spotřebitele v řízení proti nekalé soutěži (sp. zn. III. ÚS 1185/25 ze dne 29. ledna 2026).....	148
Č. 17	
Moderace nákladů řízení – svévolný výklad § 150 občanského soudního řádu (sp. zn. III. ÚS 2253/25 ze dne 29. ledna 2026).....	155
Č. 18	
Nesprávné poučení účastníka řízení o nemožnosti podat dovolání (sp. zn. III. ÚS 2891/25 ze dne 29. ledna 2026).....	162
Č. 19	
Neposouzení přípustnosti právní otázky považované nesprávně za otázku skutkovou (sp. zn. III. ÚS 3466/24 ze dne 3. února 2026)	168
Č. 20	
Ústavnost skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc (sp. zn. Pl. ÚS 5/25 ze dne 4. února 2026; 42/2026 Sb.)	177
Č. 21	
Povinnost soudu vypořádat námitky oběti sexuálního násilí o nesprávné kvalifikaci skutku a věcné nepřislusnosti soudu (sp. zn. II. ÚS 3039/24 ze dne 5. února 2026).....	201
Č. 22	
Náležité odůvodnění rozhodnutí o styku dítěte s osobou společensky blízkou (sp. zn. III. ÚS 3700/25 ze dne 5. února 2026)	210
Č. 23	
Ušlý zisk podnikatele v důsledku mimořádných opatření při epidemii covid-19 (sp. zn. III. ÚS 2667/24 ze dne 11. února 2026)	219
Č. 24	
Neústavnost rozlišování mezi odměnou advokáta a advokáta-opatrovníka (sp. zn. IV. ÚS 1685/25 ze dne 11. února 2026)	229
Č. 25	
Protiústavnost judikatury Nejvyššího soudu o neurčitosti započtení pohledávek (sp. zn. III. ÚS 78/25 ze dne 12. února 2026)	235
Č. 26	
Nedostatečné odůvodnění rozhodnutí soudu o stanovení výše výživného (sp. zn. III. ÚS 1952/25 ze dne 12. února 2026)	246
Č. 27	
Řádné odůvodnění trvání zajištění věcí v trestním řízení (sp. zn. IV. ÚS 1218/25 ze dne 20. února 2026)	253

Č. 28	
Počítání lhůty pro podání stížnosti proti rozhodnutí o výkonu trestu odnětí svobody (sp. zn. IV. ÚS 3037/25 ze dne 24. února 2026)	259
Č. 29	
Požadavky na posuzování svéprávnosti a výklad mezinárodních smluv o lidských právech (sp. zn. I. ÚS 1935/24 ze dne 25. února 2026)	265
Č. 30	
Opomenuté vyjádření účastníka řízení (sp. zn. I. ÚS 52/25 ze dne 25. února 2026)	284
Č. 31	
Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím a bezdůvodné obohacení (sp. zn. I. ÚS 2541/25 ze dne 25. února 2026)	290
Usn. č. 1	
Snížení starobního důchodu funkcionářům komunistického režimu (sp. zn. II. ÚS 3155/25 ze dne 28. ledna 2026)	298
Usn. č. 2	
Námítka porušení práva na zákonného soudce jakožto výjimka ze zásady subsidiarity odůvodňující přípustnost ústavní stížnosti proti kasačnímu rozhodnutí (sp. zn. III. ÚS 3001/25 ze dne 4. února 2026)	305

I. Nálezy

Č. 1

Obnovené řízení po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Y proti České republice – účinné vyšetřování znásilnění a sexuálního nátlaaku ze strany duchovního (sp. zn. Pl. ÚS 27/25 ze dne 7. ledna 2026)

Evropský soud pro lidská práva v případě stěžovatelky v rozsudku konstatoval, že Česká republika porušila pozitivní závazky plynoucí z čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Podstatu problému mezinárodní soud spatřoval v příliš restriktivním výkladu právní úpravy týkající se kriminalizace nekonsenzuálních sexuálních aktů v případě, kdy oběť nekladla intenzivní fyzický odpor. Pozitivní závazky obsahují vedle povinnosti přijmout znění trestněprávních předpisů, které postihuje útoky na fyzickou a morální integritu osob (hmotněprávní povaha závazků), také povinnost zavést přiměřená preventivní opatření k ochraně potenciálních obětí takových útoků a povinnost zajistit fungující proceduru vyšetření útoků spojenou s důvěrou v instituce schopné zjištěné protiprávní jednání identifikovat a odpovědné osoby potrestat.

Stěžovatelka vznesla hájitelná tvrzení na poli čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod, resp. čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která se vztahovala k prokazování relevantních znaků skutkových podstat v té době aplikovatelných trestných činů znásilnění a sexuálního nátlaku. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost důkladně a dostatečně prošetřit všechny relevantní okolnosti týkající se naplnění jednotlivých znaků skutkových podstat daných trestných činů a zajistit tomu odpovídající důkazy. Z odůvodnění rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení musí vyplývat, které části hájitelných tvrzení dokazování potvrdilo či vyvrátilo a zda je možné učiněná skutková zjištění podřadit pod znaky některé skutkové podstaty trestného činu, či nikoli, včetně úvahy o promlčení.

Orgány činné v trestním řízení se musí vyvarovat nepřijatelné viktimizace (zraňování) oběti trestného činu, očerňování oběti, přenášení viny na oběť a bagatelizace její újmy. V obecné rovině může viktimizace navíc snižovat důvěru obětí v trestní systém a tím oslabit efektivitu potírání sexuálních trestných činů.

Nález

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Michala Bartoně, Milana Hulmáka, Veroniky Křest'ánové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně (soudce zpravodaj), Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Martina Smolka, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o ústavní stížnosti Jany B. (jedná se o pseudonym), zastoupené JUDr. Danielem Bartoněm, LL.M., Ph.D., advokátem, sídlem Ječná 505/2, Praha 2 – Nové Město, proti sdělení Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 20. ledna 2021 č. j. 3 KZN 11 14/2020-13 a usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Služby kriminální policie a vyšetřování, 3. oddělení Odboru obecné kriminality, ze dne 25. července 2017 č. j. KRPA-175834-210/TČ-2015-001373-THON, za účasti Městského státního zastupitelství v Praze a Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Služby kriminální policie a vyšetřování, 3. oddělení Odboru obecné kriminality, jako účastníků řízení a P. J., zastoupeného

JUDr. PhDr. Oldřichem Choděrou, advokátem, sídlem Malá Štěpánská 2033/8, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Sdělením Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 20. ledna 2021 č. j. 3 KZN 1114/2020-13 a usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Služby kriminální policie a vyšetřování, 3. oddělení Odboru obecné kriminality, ze dne 25. července 2017 č. j. KRPA-175834-210/TČ-2015-001373-THON bylo porušeno základní právo stěžovatelky podle čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Sdělení Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 20. ledna 2021 č. j. 3 KZN 1114/2020-13 a usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Služby kriminální policie a vyšetřování, 3. oddělení Odboru obecné kriminality, ze dne 25. července 2017 č. j. KRPA-175834-210/TČ-2015-001373-THON se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Stěžovatelka se v obnoveném řízení o ústavní stížnosti (původně vedeném pod sp. zn. IV. ÚS 707/21) domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Tvrdí, že porušily její právo na účinné vyšetřování plynoucí z práva na nedotknutelnost osoby, zákazu nelidského a ponižujícího zacházení a práva na soukromí zaručených v čl. 7 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

II. Skutkové okolnosti případu a průběh dosavadního řízení

2. Dne 6. 5. 2015 zahájila Policie České republiky, Obvodní ředitelství policie Praha III, Služba kriminální policie a vyšetřování, 3. oddělení Odboru obecné kriminality, (dále jen „policie“) úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) trestního zákoníku. Jednání, k němuž se vztahovalo uvedené podezření, mělo spočívat v sexuálním zneužívání stěžovatelky mezi roky 2002–2014 (kdy jí bylo 17 až 30 let), kterého se měl dopustit kněz římskokatolické církve (nyní vystupuje jako vedlejší účastník). Policie oznámenou trestní věc usnesením ze dne 15. 12. 2015 odložila podle § 159a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, protože se podezření neprokázalo. Dozorová státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9 ke stížnosti usnesení o odložení zrušila jako předčasně a uložila policii, aby věc dál prověřovala.

3. Po doplnění dalších úkonů policie trestní věc usnesením ze dne 10. 1. 2017 znovu odložila. Toto rozhodnutí dozorová státní zástupkyně znovu zrušila usnesením ze dne 27. 2. 2017. Uvedla, že i když znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění naplněny nebyly, policie se měla zabývat také otázkou případného naplnění skutkové podstaty jiného trestného činu. Policie následně změnila právní kvalifikaci prověřovaného jednání na přečin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku.

4. Usnesením ze dne 25. 7. 2017 policie trestní věc potřetí odložila. Dokazováním se zjistilo, že stěžovatelce byly sexuální styky s vedlejším účastníkem nepříjemné, ubližovaly jí, nevyhledávala je a nechtěla je. Vzhledem ke svým povahovým rysům a zjištěné emočně nestabilní poruše osobnosti však nebyla schopna dát zřetelně najevo svůj nesouhlas, ať způsobem verbálním, nebo fyzickým. Odpor, který ve své výpovědi uvedla, nebyl způsobitelný svou intenzitou ani povahou k tomu, aby vedlejší účastník mohl z jejího chování usuzovat, že

je myšlený vážně a že intimní styk s ním mít skutečně nechce. Jistý vliv na chování stěžovatelky měla špatná ekonomická situace rodiny. Vedlejší účastník ji finančně i hmotně podporoval ze svých prostředků i z prostředků dárců. Stěžovatelka ale na tuto pomoc neměla zákonný nárok. Podle policie se stěžovatelka rozhodla s pomocí vedlejšího účastníka zajistit hmotné a finanční zajištění své a své rodiny, a z toho důvodu dobrovolně strpěla sexuální obtěžování z jeho strany. V říjnu 2014 na sebe nechala dokonce převést byt v X, ačkoli věděla, že při jeho nákupu se angažoval vedlejší účastník a že sama by na zaplacení kupní ceny bytu neměla prostředky. S vedleším účastníkem cestovala po farnostech a soukromých objektech, trávila s ním volný čas a přespávala s ním na různých místech. Nikdy nevolala o pomoc, nebránila se fyzicky intenzivně nechtěnému styku ani nevyhledala odborné ošetření lékaře na pohotovosti nebo v gynekologické ambulanci. Není zdokumentován jediný případ, kdy by došlo k jejímu poranění nebo k poranění vedlejšího účastníka. Ve věci se proto nepodařilo prokázat skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání pro přečin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku nebo pro jiný trestný čin. Žádné důkazy svědčící o vině vedlejšího účastníka nejsou a vzhledem k opožděnému oznámení po nich s odstupem času již nemá smysl pátrat.

5. Proti poslední uvedenému usnesení policie stěžovatelka nepodala stížnost. Teprve dne 23. 11. 2020 právně zastoupená stěžovatelka podala „podnět k přezkoumání postupu nižšího státního zastupitelství“ ve věci vedené u Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9. S výsledkem provedeného dohledu Městské státní zastupitelství v Praze (dále jen „městské státní zastupitelství“) seznámilo právního zástupce stěžovatelky sdělením ze dne 20. 1. 2021 (s ohledem na terminologii v nálezu Pl. ÚS 2/25 Ústavní soud i zde používá označení „sdělení“ pro vyřízení podnětu k výkonu dohledu, ačkoli v ústavní stížnosti i usnesení o obnově řízení Pl. ÚS 27/25 se používá termín „vyrozumění“ a český překlad rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva („ESLP“), rozsudku ze dne 12. prosince 2024 ve věci *Y proti České republice*, stížnost č. 10145/22, taktéž překládá francouzský termín „rapport“ jako „vyrozumění“).

6. Ve sdělení uvedlo, že hranice mezi trestnými činy znásilnění podle § 185 trestního zákoníku a sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku není vždy zcela zřejmá. K trestnému činu znásilnění městské státní zastupitelství uvedlo, že stěžovatelka projevovala odpor i nesouhlas, kdy vedlejšímu účastníkovi opakovaně se slzami v očích říkala, že to nechce. Intenzivní fyzický odpor ale neuváděla. Nadto postupem času jednání vedlejšího účastníka strpěla vlivem závislosti. Svou roli hrál i delší časový odstup a absence lékařských zpráv o případných zraněních. Městské státní zastupitelství proto nemělo za prokázané, že vedlejší účastník použil fyzickou sílu k překonání odporu stěžovatelky a k jejímu donucení k pohlavnímu styku.

7. Ohledně trestného činu sexuálního nátlaku městské státní zastupitelství dospělo k závěru, že vedlejší účastník, kněz římskokatolické církve, zneužíval svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti a vlivu vůči stěžovatelce. Její závislost využil k uspokojování svých sexuálních potřeb a přiměl ji, aby nikomu o jejich sexuálních praktikách neříkala. Argumentace policie, že stěžovatelka jednala dobrovolně a svobodně, byla podle městského státního zastupitelství v přímém rozporu s dosaženými poznatky z oboru viktimologie. Závěry o dobrovolném jednání vyvrátil zejména znalecký posudek, podle něhož stěžovatelka k vedlejšímu účastníkovi cítila respekt z jeho duchovní, otcovské a pastorační role, ale také vděk za to, že pomáhá finančně její rodině a že se vůči ní samotné chová podpůrně otcovsky.

8. Ohledně naplnění subjektivní stránky trestného činu městské státní zastupitelství částečně přisvědčilo závěru policie, vyslovenému v dřívějších usneseních o odložení věci, že vedlejší účastník nemohl z projeveného nesouhlasu stěžovatelky dovodit jeho vážnost, a proto nejednal v úmyslu donutit ji k pohlavnímu styku násilím. Zásadně však již nesouhlasilo s konstrukcí policie o možnosti vedlejšího účastníka chápat smysl slov stěžovatelky. Vedlejší účastník si byl negativního postoje stěžovatelky velmi dobře vědom, stejně jako si uvědomoval

její závislost na své osobě jako duchovním otci a na své finanční pomoci a tuto situaci zneužil ve svůj prospěch. Tyto důvody vedly městské státní zastupitelství k tomu, že usnesení policie o odložení věci vyhodnotilo jako přinejmenším předčasné. Navzdory uvedeným skutečnostem však městské státní zastupitelství neshledalo důvod k vrácení věci obvodnímu státnímu zastupitelství k novému projednání a rozhodnutí. Ze spisového materiálu totiž vyplývá, že k ukončení jednání vedlejšího účastníka nepochybně došlo v roce 2014, pravděpodobně v listopadu, a tudíž trestní odpovědnost za trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku již zanikla uplynutím promlčecí doby pěti let podle § 34 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku.

9. Stěžovatelka podala proti třetímu odložení věci policií a proti sdělení městského státního zastupitelství ústavní stížnost, kterou Ústavní soud usnesením ze dne 12. 10. 2021 sp. zn. IV. ÚS 707/21 odmítl částečně jako zjevně neopodstatněnou (vůči sdělení městského státního zastupitelství) a částečně jako nepřípustnou (vůči usnesení Policie České republiky, protože vůči němu stěžovatelka nepodala stížnost).

10. Ústavní soud dospěl k závěru, že městské státní zastupitelství se v rámci výkonu dohledu řádně vypořádalo s námitkami stěžovatelky, která se na základě hájitelného tvrzení o tom, že se stala obětí trestného činu, domáhá vůči státu, aby jí prostředky trestního práva poskytl ochranu proti zásahům do její svobody a důstojnosti, k nimž mělo dojít jednáním vedlejšího účastníka. Uzavřel, že městské státní zastupitelství se nedopustilo žádného pochybení, s nímž by bylo možné spojovat zásah do základních práv a svobod stěžovatelky, což platí i pro závěr, že i kdyby se vedlejší účastník skutečně dopustil trestného činu, jeho trestnost již v mezidobí z důvodu uplynutí promlčecí doby zanikla. Podle názoru Ústavního soudu právě sdělením městského státního zastupitelství bylo stěžovatelce současně poskytnuto určité zadostiučinění, a to tím, že bylo zjištěno pochybení policie, která věc odložila navzdory tomu, že zjištěné skutečnosti nasvědčovaly spáchání trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku, jehož obětí měla být stěžovatelka. Protože napadeným sdělením o vyřízení podnětu k výkonu dohledu bylo uvedené pochybení zjištěno, nelze podle názoru Ústavního soudu učinit závěr, že tímto sdělením byla porušena uvedená základní práva stěžovatelky (bod 48 usnesení).

11. Stěžovatelka poté podala stížnost k ESLP. Ten v rozsudku *Y proti České republice* rozhodl, že Česká republika porušila své pozitivní závazky plynoucí z čl. 3 a 8 Úmluvy, a přiznal stěžovatelce 25 000 € náhradu nemajetkové újmy a 4 000 € jako náhradu nákladů řízení.

III. Argumentace stěžovatelky

12. Stěžovatelka v ústavní stížnosti podotkla, že proti napadenému usnesení o odložení věci nepodala stížnost, protože jí obvodní státní zástupkyně sdělila, že by další stížnost neměla šanci na úspěch. Za účinný opravný prostředek tak považovala až žádost o výkon dohledu adresovanou nejbližší vyššímu státnímu zastupitelství, které se touto žádostí meritorně zabývalo a shledalo ji částečně důvodnou. To, že se městské státní zastupitelství alespoň zčásti ztotožnilo s její argumentací, vnímá jako určité zadostiučinění. Ústavní stížnost přesto podala, neboť vyřízení její žádosti v ní jako oběti sexuálního zneužívání znovu vyvolalo pocit nedosažitelnosti spravedlnosti, tedy, že ať udělá, co udělá, orgány činné v trestním řízení si vždy najdou důvod, pro který její případ nedotáhnou do konce.

13. Stěžovatelka dále namítla, že orgány činné v trestním řízení jednání podezřelého (vedlejšího účastníka) posoudily nedostatečně. Nevypořádaly se se všemi jejími argumenty, nezjistily veškeré podstatné skutečnosti vztahující se k tvrzené trestné činnosti podezřelého a své závěry náležitě neodůvodnily. Svým postupem spočívajícím v nezahájení trestního stíhání proto porušily její výše uvedená práva. Stěžovatelka se domáhá zejména adekvátního pojmenování jednání vedlejšího účastníka.

14. K jejich seznámení došlo v létě roku 2002, kdy stěžovatelka, která měla zájem o církevní nauku, začala krátce před nabytím zletilosti navštěvovat faru, na které vedlejší účastník působil jako kněz. Byl stěžovatelčiným zpovědníkem a duchovním vůdcem. Na faře vypomáhala a hrála na varhany. Právě v tomto období mělo dojít k prvnímu útoku, o němž se však stěžovatelka na žádost vedlejšího účastníka neměla nikomu zmínit. Řekl jí totiž, že by jí stejně nikdo neuvěřil a všichni by vinili ji. Stěžovatelka věděla, že vedlejší účastník je v církevních kruzích brán za velmi váženou osobnost. Sexuálních praktik se měl vedlejší účastník nejdříve domáhat na faře, kde v tu dobu nikdo nebyl, v místnosti, kterou zamkl. Zpočátku se mu údajně snažila vysmeknout, fyzicky se bránila, křičela, plakala a prosila, aby jí neubližoval, ale on odpor vždy překonal. V následujících letech mělo k útokům docházet opakovaně se vzrůstající intenzitou, a to buď na faře, či v automobilu během výjezdů na jiná působiště, kde jej doprovázela a hrávala na varhany. Vedlejší účastník, který byl i přes svůj věk silnější, její odpor vždy překonal. S postupem času už se fyzicky bránit přestala, protože věděla, že to nemá smysl, a jen ho slovně odmítala a plakala. Vedlejší účastník stěžovatelce dával všelijaké dárky a její rodinu finančně podporoval. Její blízcí příbuzní, ve kterých stěžovatelka nenacházela oporu, byli sociálně slabí a na těchto finančních darech měli být mnohdy existenčně závislí. Na přelomu let 2005 a 2006 došlo mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelkou poprvé k souloži, čemuž se stěžovatelka, podle svých tvrzení, bránila jak slovně, tak fyzicky, vedlejší účastník měl ale její odpor překonat. Od té doby mezi nimi mělo docházet k sexuálním stykům formou soulože, a to i po dobu studia stěžovatelky na vysoké škole, jehož financování dárce z Německa zajistil vedlejší účastník. Po jejím přestěhování do XX za ní dojížděl. Od garsonky, kterou si pronajímala, měl klíče. Vedlejší účastník jí měl opakovaně připomínat význam jeho finanční podpory, dožadovat se její vděčnosti, citově ji tím vydírat a vyhrožovat, že pokud jeho chování oznámí, s pomocí její rodině přestane a ji zničí. Cítila stále se prohlubující pocit viny a studu. Dané jednání mělo vyústit v její pokusy o sebevraždu v roce 2014.

15. Vedlejší účastník se k sexuálním stykům se stěžovatelkou, až na výjimky, doznal, přikládal jim ovšem jiný význam. Popřel, že by se mělo z jeho strany jednat o vynucené kontakty, neboť k nim podle něj mělo docházet dobrovolně z obou stran. Na podporu svých tvrzení předložil řadu písemností, v nichž mu stěžovatelka projevovala svou náklonnost. Odmítl, že by k jejich sblížení mělo docházet předtím, než dovrší 18 let.

16. Trestní oznámení podala sestra stěžovatelky s časovým odstupem. Po druhém odložení věci policií již stěžovatelka třetí stížnost nepodávala. Ani po uplynutí delší doby však výsledek trestního řízení nedokázala přijmout. Proto s dalším odstupem času podala podnět k výkonu dohledu k městskému státnímu zastupitelství.

17. Městskému státnímu zastupitelství stěžovatelka vytýká, že se nezabývalo možnou kvalifikací jednání vedlejšího účastníka jako trestného činu sexuálního nátlaku i z hlediska § 186 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku, což by s ohledem na vyšší trestní sazbu znamenalo uplatnění až patnáctileté promlčecí doby. Nejvyšší soud již před několika lety konstatoval, že toto ustanovení lze použít jen ve vztahu k § 186 odst. 1 trestního zákoníku, a nikoli i § 186 odst. 2 trestního zákoníku (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017 sp. zn. 8 Tdo 783/2017). S těmito závěry stěžovatelka nesouhlasí. Je přesvědčena o tom, že trestní odpovědnost vedlejšího účastníka promlčena není.

18. Jednání vedlejšího účastníka mělo stěžovatelce způsobit těžkou újmu na zdraví, která má dlouhodobé dopady na kvalitu jejího života, schopnost navazovat jakékoli kontakty, vykonávat běžné aktivity, a to vše v důsledku závažných psychických obtíží zapříčiněných sexuálními zneužíváním. Orgány činné v trestním řízení rovněž pochybily, jestliže se nezabývaly otázkou, zda vedlejší účastník nezneužíval i jiné osoby. Spáchal-li by i v letech 2014 až 2019 trestný čin, na který zákon stanoví stejný nebo přísnější trest, došlo by k přerušení promlčení.

19. Další skupinou námitek stěžovatelka brojí proti údajnému nesprávnému a nedostatečnému hodnocení pojmových znaků trestného činu znásilnění městským státním zastupitelstvím. Pro orgány činné v trestním řízení bylo zřejmě obtížné právně kvalifikovat jednání vedlejšího účastníka a charakter jeho dlouhodobého vztahu se stěžovatelkou, který se vůbec nepokusily uchopit v jeho komplexnosti. Tím rezignovaly na možnost účinného vyšetření jeho trestné činnosti. Městské státní zastupitelství se rozhodlo přehodnotit posouzení jednání, které stěžovatelka strpěla pod vlivem závislosti, neboť naplnění znaků sexuálního nátlaku považovalo z pohledu důkazní situace za prokázané. Z hlediska účinného vyšetřování a kriminalizace sexuálních deliktů není takový postup sám o sobě problematický, avšak stěžovatelka napadá kromě jiného i závěr, že trestní stíhání takového deliktu (z důvodů na straně orgánů činných v trestním řízení) je promlčeno.

20. Není-li možné trestně stíhat vedlejšího účastníka pro trestný čin sexuálního nátlaku, pak bylo podle stěžovatelky třeba zvažovat, zda jeho jednání nenaplnilo znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, u něhož jsou stanoveny delší promlčecí doby. To platí tím spíše za situace, kdy městské státní zastupitelství výslovně uznalo, že neexistuje jasná hranice mezi těmito trestnými činy. V posuzované věci existují hájitelná tvrzení o naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Orgány činné v trestním řízení nevěnovaly dostatečnou pozornost nesouhlasu stěžovatelky. Městské státní zastupitelství jej sice považovalo za prokázaný, stejně jako skutečnost, že vedlejší účastník si byl vědom negativního postoje stěžovatelky ke vzájemným sexuálním aktivitám, nespátřovalo v tom ale naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Vedlejší účastník totiž nemusel překonávat fyzický odpor stěžovatelky. Taková úvaha je v rozporu s rozhodovací praxí obecných soudů, podle které postačuje, že pachateli musela být zjevná nevole oběti s jeho jednáním (např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014 sp. zn. 8 Tdo 775/2014, ze dne 26. 3. 2014 sp. zn. 11 Tdo 294/2014 a ze dne 24. 8. 2011 sp. zn. 3 Tdo 929/2011).

21. Stěžovatelka ve své výpovědi ze dne 8. 6. 2017 uvedla: „My jsme měli na faře kancelář. Na faře byli lidé. Když zrovna byli všichni pryč, tak on přišel, zamkl v kanceláři, napasoval mě do rohu v kanceláři, držel mě v rohu ve stoje, sahal mi na prsa a ukájel se prakticky sám. Držel mě tam silou. Snažila jsem se mu vysmeknout. Neměla jsem kudy z toho rohu se vysmeknout.“ Takto popsané jednání (a údajně i řada dalších) má všechny znaky donucení k pohlavnímu styku násilím, orgány činné v trestním řízení je však vůbec nehodnotily ani je neučinily předmětem podrobnějšího dokazování (např. formou vhodných otázek na vedlejšího účastníka nebo na další osoby, které se na faře vyskytovaly).

22. Orgány činné v trestním řízení měly pochybit i tím, že nezkoumaly možné naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění prostřednictvím pohrůžky jiné těžké újmy, kterou stěžovatelka vnímala v tvrzení vedlejšího účastníka, že ji zničí. Charakter pohrůžky nutno hodnotit z pozice konkrétní oběti s přihlédnutím k jejím osobním poměrům, vyspělosti, zkušenostem, psychickému stavu apod. Orgány činné v trestním řízení se však perspektivou stěžovatelky přiměřeným způsobem nezabývaly a ve svých rozhodnutích ji odmítly jako iracionální. Přitom je ze shromážděných důkazů zřejmé, že stěžovatelka ze svých nevelkých příjmů sama finančně podporovala svou rodinu. Na brigádu do kostela chodila z důvodu, aby její rodina nepřišla o sociální podporu. Újmu své rodiny pocítovala jako újmu vlastní. I obvodní státní zástupkyně vzala za nesporné, že se vedlejší účastník pokoušel v neprospěch stěžovatelky ovlivňovat lidi, kterým se s prožitou zkušeností svěřila.

23. K jednotlivým aktům pomoci, způsobu jejich prezentace i nátlaku na osobu stěžovatelky se ve spisu nachází nezanedbatelné množství důkazů. Stejně tak je ale ve spisu řada důkazů o tom, že se stěžovatelka opakovaně snažila vedlejšímu účastníkovi jeho „dary“ vracet a že se na ni snažil systematicky vyvíjet nátlak, aby je přijímala. Není podstatné, zda stěžovatelka či její rodina měly právní nárok na tato plnění a zda je výsledný stav obsažený ve vyhrůžce v souladu s právem, nýbrž jakým způsobem vedlejší účastník s tímto výsledkem

zacházel. Použití hrozby ukončení pomoci od vedlejšího účastníka k tomu, aby stěžovatelku donutil k pohlavnímu styku, mělo být způsobilé naplnit skutkovou podstatu trestného činu znásilnění.

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

IV. 1. Vyjádření v původním řízení o ústavní stížnosti

24. Původní soudce zpravodaj si vyžádal příslušný spis vedený u policie a vyzval účastníky řízení i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

25. Městské státní zastupitelství ve vyjádření ze dne 2. 8. 2021 uvedlo, že se plně ztotožňuje s usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 783/2017, včetně důvodů, proč nelze u základní skutkové podstaty sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku použít vyšší trestní sazbu podle § 186 odst. 5 trestního zákoníku.

26. V rámci dohledu řešilo i otázku, zda některá jednání vedlejšího účastníka nenaplnila skutkovou podstatu trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku. V posuzované věci se nepodařilo prokázat, že by stěžovatelka byla donucena k pohlavnímu styku násilím, a nelze předpokládat, že by opakovaným výslechem vedlejšího účastníka mohlo dojít k objasnění věci. Namítá-li stěžovatelka, že orgány činné v trestním řízení dostatečně nezkoumaly možné naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění prostřednictvím pohrůžky těžké újmy, nelze přehlédnout, že tuto těžkou újmu spatřuje v tom, že pokud by se vedlejšímu účastníkovi nepodvolila, přestane pomáhat její rodině a v případě oznámení ji zničí mezi přáteli v církvi. Podle městského státního zastupitelství zde však šlo o zneužití závislosti vedlejším účastníkem, který si byl stavu závislosti stěžovatelky na jeho osobě velice dobře vědom a právě za pomoci různých darů a svého postavení v katolické církvi tento stav závislosti udržoval či rozvíjel, čímž stěžovatelku přiměl k pohlavnímu styku. Jeho jednání tak nenaplnilo znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, nýbrž trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku. Základní práva stěžovatelky nebyla napadenými rozhodnutími porušena.

27. Policie ve vyjádření ze dne 2. 8. 2021 zopakovala závěry uvedené v jí vydaném usnesení, které je napadeno ústavní stížností.

28. Vedlejší účastník ve vyjádření ze dne 30. 8. 2021 označil ústavní stížnost za nepřijatelnou, neboť stěžovatelka proti usnesení policie nepodala stížnost. Není přitom rozhodný důvod, pro který tak neučinila. Stěžovatelka ostatně ničím neprokazuje své tvrzení ohledně vyjádření státní zástupkyně, že stížnost nemá podávat.

29. Ke skutkovým tvrzením stěžovatelky vedlejší účastník zdůraznil, že došlo-li k nějakým intimním projevům sblížení, bylo to vždy vzájemné a nebyl v tom jakýkoli náznak násilí či nátlaku. O hezkém vztahu mezi ním a stěžovatelkou svědčí i některé písemnosti, v nichž stěžovatelka jejich vztah popsala, například její řádky na rubu fotografie z promoce nebo dopisy na rozloučenou, které sepsala před pokusem o sebevraždu. Nikdy stěžovatelce netvrdil, že jí nikdo nebude věřit, ani ji nevydíral. Dárky jí dával nezištně a její rodině pomohl s koupí bytu, k čemuž poskytl i své úspory.

30. Uvedená vyjádření Ústavní soud zaslal stěžovatelce, která využila možnosti na ně reagovat podáním ze dne 14. 9. 2021. Stěžovatelka se již v ústavní stížnosti vypořádala s argumentací, kterou účastníci řízení zopakovali ve vyjádřeních. Shrnula důvody, které ji vedly k formulování dopisu na rozloučenou právě tohoto obsahu. Přání a fotky, jejichž texty mají podle vedlejšího účastníka svědčit o vzájemnosti vztahu, si měl vyžádat vedlejší účastník. Zřejmě předpokládal, že by se mu to mohlo v budoucnu hodit. Z vyjádření vedlejšího účastníka je zřejmé, že považuje své jednání vůči stěžovatelce za zcela souladné s právem. Vůbec však nereflexuje skutečnosti, ze kterých je zřejmý veřejný zájem na řádném vyšetření předmětného jednání a autoritativním rozhodnutí zákonného soudu o tom, zda jím byl spáchán trestný čin.

IV. 2. Vyjádření v obnoveném řízení o ústavní stížnosti

31. Městské státní zastupitelství uvedlo, že právní posouzení skutkového stavu se vyvíjelo v čase. V obecné rovině vyústilo v přijetí nové právní úpravy, na kterou existují různé názory. Pochybení ve spojitosti s okolnostmi, jež vedly k promlčení trestního stíhání v posuzované věci, již bylo konstatováno. Potenciál ke změně skutkových zjištění je podle názoru účastníka již vyčerpán. S původním právním posouzením se přitom původně ztotožnil i Ústavní soud. ESLP se přiklonil k přísnější právní kvalifikaci a přiznal stěžovateli citelnou kompenzaci. K další kompenzaci pak otevřel cestu Ústavní soud. Je zřejmé, že znak „zneužití bezbrannosti“ je ve světle judikatury ESLP vykládán extenzivněji. Dokládají to údajně i aktuální učebnicové a komentářové příklady judikатурních skutků posouzených jako trestný čin poškození cizích práv podle § 181 trestního zákoníku, přestože i v těchto případech bylo možné na straně obětí spolehlivě dovozovat bezbrannost oběti – v daném případě docílenou zneužitím jejího omylu. Samotnou extenzi, o níž stěžovatelka usiluje, by účastník nepovažoval za problematickou tehdy, pokud by nebyla nástrojem docílení postihu poté, co k postihu podle skutkové podstaty, která na posuzované jednání v podstatě plasticky dopadá, není již možné přistoupit z důvodu promlčení trestního stíhání. Účastník se tak ztotožňuje s názorem vysloveným v odlišném stanovisku k předchozímu rozhodnutí, jímž Ústavní soud povolil obnovu řízení. Městské státní zastupitelství navrhuje, aby Ústavní soud věc opětovně odmítl, nebo aby rozhodl obdobně jako v případě sp. zn. Pl. ÚS 17/24.

32. Policie odkázala na vyjádření k návrhu na povolení obnovy řízení. V něm uvedla, že v rámci prověřování trestního oznámení navrhovatelky policie provedla dokazování jejím výsledkem, výsledkem podezřelého, svědků, posudkového lékaře a vzhledem k duševnímu stavu stěžovatelky i znaleckým posudkem. Proběhlo i jednání na Pražské arcidiecézi s dalšími církevními hodnostáři, při němž se ukázalo, že je téměř nemožné prolomit zpovědní tajemství. Konkrétně zpovědník podezřelého byl nucen odmítnout sdělit, o čem s ním při zpovědi podezřelý hovořil. Shromážděné dokazování vedlo policejní orgán k závěru, že jednáním podezřelého nebyla naplněna skutková podstata zvláště závažného zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) trestního zákoníku, neboť odmítnutí „praktik“ podezřelého stěžovatelkou neproběhlo způsobem, který by byl zjevný. Ze znaleckého posudku vyplynulo, že stěžovatelka se léčila na psychiatrii již od věku 8 let, trpí závažnými duševními poruchami, pro které jí byl přiznán invalidní důchod a které nevznikly v příčinné souvislosti s jednáním podezřelého. Ani dalším dokazováním, provedeným po změně právní kvalifikace skutku na přečin sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku, se nepodařilo zjistit důkazy, které by policii opravňovaly k zahájení trestního stíhání. Stěžovatelka si proti odložení věci nepodala stížnost. Vzhledem k tomu, že úkony trestního řízení byly zahájeny dne 6. 5. 2015 a přečin sexuálního nátlaku se dle § 34 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku promlčuje za pět let, trestní stíhání již nelze zahájit. Stěžovatelka měla po celou dobu údajné trestné činnosti možnost obrátit se na orgány trestního řízení. Oznámení však za ni podala s velkým časovým odstupem její sestra. Sama by jej údajně nepodávala. Z vinořské oblasti, kde jí a její rodině podezřelý zajistil bydlení, měla možnost kdykoliv odejít a požádat o přidělení bytu. Této možnosti nevyužila a přijala byt, který jí zařídil vedlejší účastník. Ten byl dle spisového materiálu údajně odvolán z funkce duchovního ve vinořské farnosti, byly mu odňaty pravomoci faráře, nesmí provádět zpověď svatou ani nesmí sloužit církevní obřady. Jeho věc byla předána Diecéznímu soudu litoměřické diecéze se sídlem v Liberci. Nejenže uplynula promlčecí doba, ale s ohledem na časový odstup od ukončení skutku by beztak nebylo možné zajistit žádné použitelné stopy.

33. Vedlejší účastník uvedl, že vzal na vědomí rozhodnutí ESLP a nevzdává se postavení vedlejšího účastníka.

34. Uvedená vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí. Stěžovatelka v replice vyslovila nesouhlas s vyjádřením městského státního zastupitelství. Předmětem

ústavní stížnosti je totiž také výklad trestněprávních norem, kterým orgány činné v trestním řízení dekriminalizovaly sexuální jednání, jehož je stěžovatelka obětí, a z toho plynoucí otázka rezignace orgánů činných v trestním řízení na jejich úlohu. Stěžovatelka připomíná význam redefiniční novely trestního zákoníku zákonem č. 166/2024 Sb., která znamená vyjasnění právní úpravy (nikoli její zpřísnění) ve smyslu, ve kterém měla být vykládána již dříve. Městské státní zastupitelství a obdobně i disent ústavních soudců a soudkyň k usnesení Ústavního soudu o obnově řízení v projednávané věci ze dne 10. 9. 2025 považují potenciál ke změně či doplnění skutkových zjištění za vyčerpaný. Disent navíc dodává, že se trestní řízení ocitlo v důkazní nouzi a že jde jen o tvrzení proti tvrzení, s čímž stěžovatelka nesouhlasí. Takový závěr je podle ní v rozporu s trestním spisem i se zjištěními městského státního zastupitelství. Navíc v mezidobí údajně došlo k posunu na straně církve ve vztahu k obětem sexuálního násilí obecně i konkrétně ve vztahu ke stěžovateli. Kongregace pro nauku víry se 10. 1. 2022 rozhodla v případě vedlejšího účastníka nezrušit promlčení podle církevního práva, ale instruovala litoměřického biskupa k vydání trestního příkazu, což také tehdejší biskup Jan Baxant dne 21. 1. 2022 učinil a současný biskup Stanislav Příbyl ho dne 15. 9. 2024 rozšířil. Jednání vedlejšího účastníka bylo v letech 2023–2025 rovněž předmětem vnitřního šetření hnutí Focolare, které vyústilo v propuštění vedlejšího účastníka z hnutí a v omluvu stěžovatelce. Z těchto skutečností je zřejmé, že církevní orgány nemají důvodné pochybnosti o tom, že se vedlejší účastník vůči stěžovateli dopustil závažného nevhodného jednání a že v tomto ohledu mohou být k dispozici důkazy způsobilé posunout skutková zjištění učiněná orgány činnými v trestním řízení v roce 2017.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

35. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, v němž byla vydána usnesení a sdělení napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena advokátem v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

36. Stěžovatelka tvrdí, že je poškozenou, resp. obětí trestného činu, a k ochraně svých základních práv a svobod podala ústavní stížnost proti usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu. Tvrdí, že orgány činné v trestním řízení nedostály povinností odpovídajícím jejímu právu na účinné vyšetřování.

37. Předmětem posouzení je právo poškozené na účinné vyšetřování a splnění povinností státu jej provést. Právo na účinné vyšetřování je přitom jen jedno a nelze na něj nahlížet odděleně podle jednotlivých fází trestního řízení.

38. Usnesení o odložení věci policií může být následně zrušeno uplatněním procesních prostředků poškozeného nebo i zásahem dozorového státního zástupce (*ex officio*). Trestní řízení po dvou usneseních policie o odložení přes dvojí napadení stížností stěžovatelkou zůstalo ve fázi prověřování. Třetí usnesení o odložení věci již stěžovatelka stížností nenapadla a ani dozorová státní zástupkyně nevyužila možnosti zrušit jej do 30 dnů od jeho doručení pro nezákonnost nebo neodůvodněnost [podle § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu]. V této souvislosti samozřejmě nelze zohlednit tvrzení stěžovatelky, podle kterého jí státní zástupkyně sdělila, že by podání další stížnosti nemělo význam. Nelze však zároveň pominout, že stěžovatelka splňuje zákonné znaky zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Toto postavení není podmíněno vedením trestního řízení a nezaniká ani v případě, kdy byla věc odložena (§ 3 odst. 1 uvedeného zákona). U zvláště zranitelných obětí nekonsenzuálních sexualizovaných aktů je třeba při posouzení okolností uplatnění prostředků ochrany jejich práv reflektovat jejich psychický stav, emoční zatížení a specifické individuální důsledky těchto trestných činů, které se typicky projevují se zpožděním a v různé intenzitě

(srov. Vaicová, J. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? *Trestněprávní revue*, 2024, s. 3–4 a tam citovanou literaturu). Nepříznivý psychický stav stěžovatelky se projevil i pokusy o sebevraždu a hospitalizací, což mohou být reakce na viktimizaci – ať již primární, či sekundární.

39. Za této situace stěžovatelka, již právně zastoupená advokátem, který ji zastupuje dosud, s odstupem času podala podnět k dohledovému státnímu zastupitelství podle § 12d zákona o státním zastupitelství. Tento dohled má specifický charakter, neboť se nachází mimo instanční přezkum, není klasickým opravným prostředkem v dispozici poškozeného, nepodléhá lhůtám a není upraven v trestním řádu (srov. Frček, M. § 12d [Instanční dohled]. In: Bradáčová, L. a kol. *Zákon o státním zastupitelství*. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 143 a násl.).

40. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1565/14 dospěl k závěru, že podnět k výkonu dohledu nejbližšího vyššího státního zastupitelství je obecně účinným opravným prostředkem pro osobu, která namítá závadný postup v šetření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byla obětí spáchaného trestného činu, a je jej nutno propříště vyčerpat před podáním ústavní stížnosti v souladu s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Tento závěr je v situaci, kdy se jedná o ústavní stížnost podanou poškozeným v případě přezkumu již ukončeného trestního řízení, v judikatuře Ústavního soudu opakovaně potvrzován (srov. z nedávné doby nález ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3248/24, nález ze dne 3. 9. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2582/24, usnesení ze dne 23. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 1405/25 a řadu dalších).

41. Ani jeho vyřízení, byť dohledová státní zástupkyně jistá pochybení shledala, nemělo žádný přímý dopad na průběh (skončeného) trestního řízení. Nic na tomto stavu nezměnilo ani usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2021 sp. zn. IV. ÚS 707/21, jímž byla ústavní stížnost stěžovatelky odmítnuta. Posouzení dodržení práv garantovaných čl. 3 a 8 Úmluvy optikou závazků plynoucích z práva na účinné vyšetřování se stěžovatelka domohla až u ESLP, který k námitce vlády naznačil s ohledem na specifické okolnosti případu jisté pochybnosti o účinnosti třetí stížnosti proti třetímu odložení věci (rozsudek *Y proti České republice*, § 40 až 43). Z těchto důvodů ESLP předběžnou námitku vlády, že nebyly vyčerpány všechny vnitrostátní prostředky nápravy, zamítl a stížnost jako celek prohlásil za přijatelnou (§ 44 a 45 rozsudku).

42. Ústavní soud si je vědom rozdílných podmínek pro přijatelnost stížnosti u ESLP a přípustnost stížnosti u Ústavního soudu. Nemohl však zároveň přehlédnout, že ESLP se v rozsudku *Y proti České republice* vyjadřoval k postupu orgánů činných v trestním řízení včetně policie a nepřijal argument nevyčerpání opravného prostředku třetí stížnosti v řadě proti usnesení policie. Vzhledem k výjimečným okolnostem případu, v němž došlo k porušení základních lidských práv zaručených čl. 3 a 8 Úmluvy, které před rozhodnutím ESLP nenapravila přes značnou procesní aktivitu stěžovatelky žádná z vnitrostátních institucí včetně Ústavního soudu, nyní Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je nutné připustit k projednání ve svém celku. Uvedené úvahy a závěry nelze vykládat v tom smyslu, že stížnost proti usnesení o odložení věci policií podle § 159a a podle § 141 a násl. trestního řádu poškozený před podáním ústavní stížnosti nemusí vyčerpat.

VI. Vlastní posouzení Ústavním soudem

43. V původním řízení Ústavní soud v části, kterou prohlásil za přípustnou, neshledal porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

44. V novém posouzení věci Ústavní soud podle § 119b odst. 3 zákona o Ústavním soudu vychází ze závěru ESLP, že Česká republika porušila práva stěžovatelky zaručená čl. 3 a 8 Úmluvy tím, že nesplnila své pozitivní závazky, které z nich pro Českou republiku plynou.

VI. 1. Odůvodnění rozsudku Evropského soudu pro lidská práva a jeho dopady

45. ESLP považoval sexuální napadení tvrzená stěžovatelkou za natolik závažná, že mají být posuzována v rozsahu článků 3 a 8 Úmluvy. Vyšel z toho, že pozitivní závazky zakotvené v článcích 3 a 8 Úmluvy vyžadují především vytvoření legislativního a regulačního rámce poskytujícího jednotlivcům odpovídající ochranu před útoky na jejich fyzickou a morální integritu, zejména v případě tak závažných skutků, jako je znásilnění, a to přijetím účinné trestněprávní úpravy a jejím efektivním uplatňováním v praxi (§ 57 a 59 rozhodnutí ESLP).

46. Při vyhodnocení, zda v projednávané věci orgány státu jednaly v souladu s pozitivními závazky vyplývajícími ze zmíněných článků Úmluvy tak, aby poskytly účinnou ochranu stěžovatelce před nekonsenzuálními sexuálními akty, dospěl ESLP k závěru, že k porušení pozitivních povinností státu došlo. Podstata problému nespočívala podle ESLP v tehdejší právní úpravě, ale v jejím příliš restriktivním výkladu v nynější věci.

47. Ve vztahu k právní úpravě ESLP uvedl, že státy jsou povinny přijmout a účinně uplatňovat ustanovení trestního práva za účelem kriminalizace a stíhání všech nekonsenzuálních sexuálních aktů, a to i případů, kdy oběť nekladla fyzický odpor (k tomu odkázal na rozsudky *M. G. C. proti Rumunsku* č. 61495/11 ze dne 15. 3. 2016, § 59; *Z proti Bulharsku* č. 39257/17 ze dne 28. 5. 2020, § 67; *J. L. proti Itálii* č. 5671/16 ze dne 27. 5. 2021, § 117, § 53 rozhodnutí ESLP). ESLP odkázal na obecné zásady zakotvené v rozsudku *M. C. proti Bulharsku* (č. 39272/98 ze dne 4. 12. 2003), z nichž lze vycházet.

48. ESLP dále připomněl, že články 3 a 8 Úmluvy státům ukládají rovněž pozitivní procesní povinnosti. Pokud je zde hájitelné tvrzení o jednání, které může být v rozporu s těmito ustanoveními, musí vnitrostátní orgány provést účinné oficiální vyšetřování vedoucí ke zjištění skutkového stavu, identifikaci odpovědných osob a případně k jejich potrestání. Jedná se tedy o povinnost realizovat určité prostředky, nikoliv o povinnost dosáhnout určitého výsledku. Přestože tento požadavek neznamená, že by všechna trestní řízení musela vést k odsouzení nebo dokonce uložení konkrétního trestu, vnitrostátní soudní orgány v žádném případě nesmí ponechat nepotrestané útoky na fyzickou a morální integritu osob, aby byla zachována důvěra veřejnosti v zásadu legality a aby se vyvarovaly jakéhokoliv náznaku spoluúčasti či tolerování protiprávního jednání (viz mimo jiné *J. L. proti Itálii*, cit. výše, § 118; *N. Ç. proti Turecku* č. 40591/11, rozsudek ze dne 9. 2. 2021, § 96).

49. ESLP uvedl, že stěžovatelka nepochybně znění trestněprávních předpisů, ale napadá způsob, jakým byla právní úprava v jejím případě aplikována. Podle ESLP městské státní zastupitelství uznalo, že stěžovatelka nejednala svobodně, a vytklo policii, že se nezabývala otázkou, zda byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku s ohledem na stav závislosti (odkázanosti) stěžovatelky a zneužití postavení vedlejšího účastníka, jeho důvěryhodnosti či vlivu. Státní zástupkyně však nerozhodla o vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí, protože ve vztahu k tomuto trestnému činu již stejně uplynula promlčecí doba.

50. Stěžovatelka u ESLP tvrdila, že orgány činné v trestním řízení vykládaly pojem odporu příliš restriktivně a u některých skutků se měly přiklonit k trestnému činu znásilnění. ESLP zdůraznil, že ačkoliv orgány trestního řízení nepochybnily věrohodnost stěžovatelky ohledně líčení průběhu jednání vedlejšího účastníka, nepřistoupily k důkladnějšímu prošetření konkrétních skutečností i komplexnímu zhodnocení otázky, zda a do jaké míry se stěžovatelka mohla nacházet v postavení zvláštní zranitelnosti a odkázanosti na vedlejšího účastníka. Nevěnovaly pozornost ani vývoji vztahu mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelkou v průběhu času a posuzování ukončily konstatováním, že kladený odpor nebyl dostatečný natolik, aby jej mohly zohlednit. Stěžovatelka přitom situace ve vztazích s vedlejším účastníkem líčí nejprve jako vynucené styky a následně jako rezignaci. Přístup orgánů činných v trestním řízení dostatečně nezohlednil okolnost, že souhlas stěžovatelky jako oběti mohl být neplatný z důvodu zneužití mimořádné zranitelnosti a obecněji z důvodu psychologické reakce obětí sexuálního

napadení. Policie se rozhodla věc odložit, aniž by vzala v potaz hledisko, podle kterého k naplnění znaku násilí u nekonsenzuálních sexuálních aktů není nezbytné překonání odporu (ve smyslu rozsudku *M. C. proti Bulharsku* ze dne 4. prosince 2003 č. 39272/98).

51. Česká republika tak podle ESLP nedostála svým pozitivním závazkům, které zavazovaly smluvní státy k tomu, aby zavedly a účinně uplatňovaly trestněprávní systém způsobilý kriminalizovat nekonsenzuální sexuální akty (§ 70 rozhodnutí ESLP s odkazem na výše uvedený rozsudek *M. C. proti Bulharsku*).

52. Ústavní soud odůvodnění rozsudku ESLP zmiňuje nikoli proto, že by byl veden snahou uvedené úvahy a konstatování mechanicky přetavit ve slepou realizaci svých kasačních oprávnění, kterými ESLP nedisponuje. Uvědomuje si, že ESLP je mezinárodní soud, jehož rolí je dozírat na plnění závazků plynoucích z Úmluvy a který není povolán ani vybaven k výkladu vnitrostátních právních předpisů jednotlivých členských států Rady Evropy. Pozitivní závazky nicméně dotvářejí rozhodovací činnost Ústavního soudu.

53. Ústavní soud proto musí promítnout závěr ESLP do právního řádu České republiky a do konkrétních případů, které rozhoduje. Systém ochrany lidských práv založený Úmluvou je totiž založen na ideji sdílené odpovědnosti vnitrostátních orgánů a orgánů Rady Evropy za ochranu práv zaručených Úmluvou (Bruselská deklarace Implementation of the European Convention on Human Rights, our shared responsibility přijatá 27. 3. 2015 na konferenci Rady Evropy) a na principu subsidiarity (preambule k Úmluvě ve znění Protokolu č. 15). Z tohoto pohledu je úlohou Ústavního soudu poskytnout právům zaručeným Úmluvou ochranu (čl. 1 Úmluvy) a s vědomím své ústavní role vzít v potaz jejich interpretaci ze strany ESLP [náleze ze dne 15. 11. 2006 sp. zn. I. ÚS 310/05 (N 211/43 SbNU 357)] a také zvážit jejich fungování v kontextu českého právního řádu i právní praxe. Detailní znalostí vnitrostátního právního prostředí tak Ústavní soud přispívá k efektivní ochraně lidských práv zaručených Úmluvou (Kodaňská deklarace přijatá 12.–13. 4. 2018 na konferenci Rady Evropy, bod 33). Ústavní soud se proto zaměřil primárně na otázku, zda orgány trestního řízení v projednávaném případě dostály závazku důkladného zjištění a zohlednění okolností dané věci v rozsahu nezbytném k jejímu posouzení.

VI. 2. Obecná východiska

VI. 2. a) Pozitivní závazky

54. Pozitivní závazky obsahují vedle povinnosti přijmout znění trestněprávních předpisů, které postihuje útoky na fyzickou a morální integritu osob (hmotněprávní povaha závazků), také povinnost zavést přiměřená preventivní opatření k ochraně potenciálních obětí takových útoků a povinnost zajistit fungující proceduru vyšetření útoků spojenou s důvěrou v instituce schopné zjištěné protiprávní jednání identifikovat a odpovědné osoby potrestat. Jde o pozitivní závazky procesní povahy (srov. Ashworth A. Positive Obligations in Criminal Law, Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 196 a násl.; srov. také náleze ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3248/24, náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23). Z pohledu oběti mají tyto povinnosti přispět k zmírnění škody, znovunavrácení (restoration) společenského postavení a hodnoty obětí a k obnovení narušených společenských vztahů. V obecné rovině lze tyto závazky dovodit i z judikatury ESLP vztahující se k článkům 3 a 8 Úmluvy.

55. Ústavně chráněná hmotná i procesní práva obětí trestného činu musí být v trestním řízení respektována stejně jako ústavní pravidla a zásady, kterými stát zaručuje spravedlivý proces osobě podezřelé z jeho spáchání, jakkoli se tyto strany trestního řízení svým postavením a rolí v něm odlišují (náleze ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24). Odsoudit nevinnou osobu představuje projev nejhrubší nespravedlnosti, které se mohou soudy dopustit, a proto je zcela zásadně důležité dodržování spravedlivého procesu vůči osobám podezřelým ze spáchání trestného činu. Případná nečinnost nebo neschopnost odpovědných orgánů náležitým způsobem

vyšetřit trestné činy a potrestat ty, kdo je spáchali, však také oslabuje důvěru v právní stát. Účelem trestní spravedlnosti je ochrana a obnovení spravedlivé distribuce vzájemných a rovných práv a povinností, tj. *aequitas* mezi všemi, kdo jsou podřízeni vládě práva v demokratickém státě.

56. V případě pozitivních závazků státu k ochraně potenciálních obětí některých trestných činů včetně povinnosti zajistit náležité procedury k vyšetření takových činů tedy v žádném případě nejde o riziko znovuzavedení jakéhokoli regresivního práva odplaty ve prospěch již postižených obětí. Jde o vytvoření systému, který páčání takových činů dokáže účinně a spravedlivě vyšetřit a současně takto odradit od potenciálního páčání těchto činů v budoucnosti. Tento systém nesmí preferovat ani práva osob podezřelých ze spáchání trestného činu, ani práva jejich potenciálních obětí. Naopak musí být založen na rovnováze, tedy ekvilibriu mezi jejich vzájemnými právy a povinnostmi, která je základem spravedlivého procesu i vlády práva. Nejde o abstraktní či metafyzickou ideu absolutní rovnosti, ale o konkrétní práva založená v individuálních zájmech a vzájemných povinnostech, které musí státní moc respektovat a jejichž ochraně musí sloužit (srov. Raz, J. 2006. *The Problem of Authority: Revisiting the Service Conception*. *Minnesota Law Review* 90: 1003-44).

57. Státní moc, která by potenciální trestné činy důsledně nevyšetřovala a nepostihovala, naopak riskuje, že ve společnosti vznikne obecná představa o jejich beztrestnosti, a tím by tato moc v konečném důsledku přispívala ke snižování úcty k lidským právům a jejich budoucímu ohrožení. Přestože tento požadavek neznamená, že by všechna trestní řízení měla vést k odsouzení, nebo dokonce uložení konkrétního trestu, soudní orgány nemohou rezignovat na prosazování trestní spravedlnosti v případech útoků na fyzickou a morální integritu osob. Jinak by se oslabil důvěra veřejnosti v princip legality a spravedlivý proces (viz obdobně mimo jiné *J. L. proti Itálii*, cit. výše, § 118; *N. Ç. proti Turecku* č. 40591/11, rozsudek ze dne 9. února 2021, § 96).

58. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že zákonodárce v oblasti sexuálních trestných činů legislativně reaguje a plní pozitivní závazky hmotněprávní povahy plynoucí z Úmluvy. Novela trestního zákoníku provedená zákonem č. 166/2024 Sb. s účinností od 1. 1. 2025 mimo jiné redefinovala trestný čin znásilnění. Pro naplnění znaků tohoto trestného činu je nově zásadní to, zda oběť seznatelným způsobem projevila svůj nesouhlas se sexuálním aktem. Novela mimo jiné v některých aspektech dále posílila participační práva obětí trestné činnosti.

59. Porušení ústavních závazků státu procesní povahy může mít vůči obětem závažné trestné činnosti různou podobu. K porušení těchto závazků dojde v případech, ve kterých orgány činné v trestním řízení zasáhly buď 1. do práva na účinné vyšetřování; 2. do práva na postup státních orgánů, který nepůsobí nadbytečnou sekundární viktimizací; 3. do práva na poskytnutí ochrany ústavně konformním výkladem právních předpisů; 4. do práva na hodnocení skutkového stavu věci bez extrémního rozporu mezi obsahem důkazů a hodnotícím závěrem; nebo 5. do přiměřených participačních procesních práv (srov. opět nálezy II. ÚS 527/23, bod 46).

60. Významným projevem procesní ochrany lidských práv obětí trestných činů je již zmíněná garance vyplývající z práva na účinné vyšetřování. Judikatura zdůrazňuje povinnost státu vyšetřit činy porušující základní práva mimo jiné právě u jednání proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Taková jednání totiž porušují základní práva spadající do věcné působnosti čl. 3 nebo 8 Úmluvy, respektive čl. 7 a 10 Listiny. Pozitivní závazek účinného vyšetřování tvrzeného znásilnění vyplývá podle judikatury ESLP z článků 3 a 8 Úmluvy (rozsudek ve věci *M. C. proti Bulharsku* ze dne 4. 12. 2003 č. 39272/98). Z čl. 3 i z čl. 8 Úmluvy dále mimo jiné vyplývá i právo poškozených na ochranu před sekundární viktimizací. Orgány činné v trestním řízení se musí zdržet reprodukce sexistických stereotypů a nevystavovat oběti sekundární viktimizaci používáním moralizujících a pocit viny vyvolávajících slov, která by mohla ohrozit důvěru obětí ve spravedlnost (srov. rozsudky ESLP ze dne 27. 5. 2021 *J. L. proti Itálii*

č. 5671/16, § 139 až 141, ze dne 13. 2. 2024 X. *proti Řecku* č. 38588/21, § 68, či I. C. *proti Moldavské republice* č. 36436/22, § 199 a 220, náleze ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3248/24).

61. Povinnost účinného vyšetřování není bezbřehá. Nastupuje v případech, ve kterých poškozený vznese tzv. hájitelné tvrzení. Za hájitelné tvrzení „je nutno považovat tvrzení, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Hájitelnost tvrzení nelze zaměňovat s existencí skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 3 trestního řádu)“ [náleze ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), Porušení práva na účinné vyšetřování v případě možného ohrožení práva na život, bod 55; podobně náleze II. ÚS 527/23, bod 43]. Splnění uvedených podmínek je vždy třeba posuzovat po zvážení všech konkrétních skutkových okolností věci (srov. např. náleze ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24, bod 25).

62. Povinnost účinného vyšetřování je procesní povinností spočívající v tzv. náležitě péči. Nezaručuje žádný konkrétní výsledek trestního řízení, například odsouzení potenciálního pachatele. Zaručuje však, že orgány činné v trestním řízení budou jednat kompetentně, efektivně a vynaloží veškerou snahu, kterou lze po nich v daném konkrétním případě rozumně požadovat [srov. rozsudek B. V. *proti Belgii*, č. stížnosti 61030/08, § 57, náleze III. ÚS 2012/18 ze dne 3. 9. 2019 (N 153/96 SbNU 14), bod 31, náleze ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222), Právo na účinné vyšetřování a prokazování tzv. hájitelných tvrzení, bod 35]. Nicméně, povinnost státních orgánů vyšetřovat a stíhat nemůže být absolutní, protože empirická data a poznatky ukazují, že i přes vynaložené úsilí orgánů činných v trestním řízení zůstává nemalé množství trestných činů neobjasněných nebo nepotrestaných. Obsah této povinnosti proto spočívá v zajištění toho, aby příslušné státní orgány jednaly kompetentně, efektivně a vynaložily veškerou snahu, kterou po nich lze rozumně vyžadovat, aby věc řádně prošetřily, objasnily a aby jejich konání bylo v obecné rovině způsobilé vyústit v potrestání odpovědných osob [srov. náleze ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3196/12 (N 152/74 SbNU 301)].

63. Účinné vyšetřování prováděné orgány činnými v trestním řízení, včetně fáze před zahájením trestního stíhání, musí splňovat kumulativně následující požadavky: musí být nezávislé a nestranné, důkladné a dostatečné, rychlé a podrobené kontrole veřejnosti (např. rozsudek ESLP ze dne 2. 5. 2017 B. V. *proti Belgii*, § 58–60, a opět náleze I. ÚS 1565/14, bod 56, náleze sp. zn. II. ÚS 2468/25, bod 27, nebo náleze ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 88). I v těchto souvislostech je znovu nutné zdůraznit, že požadavek účinného vyšetřování představuje procesní povinnost náležitě péče, nikoli povinnost ve vztahu k výsledku vyšetřování.

64. Požadavek důkladnosti a dostatečnosti znamená, že orgány musí přijmout přiměřená opatření a učinit potřebné kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o incidentu. Závěry šetření nesmějí být založeny na ukvapených nebo nepodložených domněnkách. Naopak musejí vycházet z důkladné, objektivní a nestranné analýzy všech relevantních skutečností. Jakékoliv nedostatky ve vyšetřování, které podřývají jeho schopnost zjistit okolnosti případu, povedou k rozporu s požadovanou mírou účinnosti vyšetřování [srov. náleze ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), bod 56]. Pro naplnění požadavku důkladnosti musí být vyšetřování schopno stanovit skutkové okolnosti případu v nejvyšší možné míře (srov. náleze sp. zn. I. ÚS 860/15, bod 100). Je-li skutkový stav v relevantním rozsahu zjištěn, je požadavek důkladnosti a dostatečnosti naplněn (viz náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 43).

65. Z výše uvedeného vyplývá následující: vznese-li jednotlivec hájitelné tvrzení o tom, že došlo k zásahu do některého z výše uvedených základních práv (právo na život, zákaz mučení a jiného špatného zacházení a zákaz nucených prací), případně k vysoce intenzivnímu zásahu do jeho práva na soukromí, plyne z ústavního pořádku povinnost orgánů činných v trestním řízení takové tvrzení účinně vyšetřit. Ve fázi po zahájení úkonů trestního řízení tuto povinnost naplňují orgány moci výkonné – policie a dozorující státní zástupce, potažmo státní zástupce vykonávající nad ním dohled. Jsou to právě tyto orgány, jimž je v přípravném řízení svěřena

důležitá úloha garance zákonnosti úvodní části trestního řízení a ochrany základních práv osob poškozených i osob, které jsou ze spáchání trestné činnosti podezřelé či obviněné.

66. Ústavní soud ve své judikatuře vyložil, že není v rozporu s ústavním pořádkem, pokud o hájitelném tvrzení poškozeného negativně rozhodnou orgány státního zastupitelství, které mohou činit vlastní skutkové i právní závěry, jakož i posuzovat materiální naplnění znaků trestných činů (viz náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23). Z práva na účinné vyšetřování proto nelze dovodit povinnost za všech okolností zahájit trestní stíhání podezřelého pouze na základě skutečnosti, že je poškozeným vzneseno hájitelné tvrzení. Lze však dovodit povinnost orgánů činných v trestním řízení ve fázi před zahájením trestního stíhání provést důkladné a dostatečné prověření skutečností, které jsou předmětem hájitelného tvrzení. Orgány státního zastupitelství jsou vázány požadavkem zjistit skutkový stav v co nejvyšší možné míře a obstatat si pro tento účel všechny dostupné důkazy způsobitelné skutkový stav objasnit.

67. Naplnění požadavků účinného vyšetřování musí být dostatečně zřetelné z obsahu odůvodnění příslušného rozhodnutí, kterým se končí trestní řízení. Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že končí-li věc rozhodnutím v přípravném řízení (např. odložením věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu), kdy stěžovatel již nemá možnost domáhat se svého práva před nezávislým a nestranným soudem, je třeba klást na odůvodnění takového rozhodnutí z hlediska práva na účinné vyšetřování v zásadě stejné požadavky jako na soudní rozhodnutí (srov. náleze ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24, náleze ze dne 19. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1703/24). Z takového rozhodnutí musí být v první řadě patrné, zda byl naplněn požadavek důkladnosti a dostatečnosti účinného vyšetřování.

68. Stejně jako ostatní orgány veřejné moci jsou i orgány činné v trestním řízení vázány základními principy právního státu, mezi něž náleží mimo jiné zásada legality, v této oblasti navíc zesílená zásadou *nullum crimen sine lege*, a zásada zákazu retroaktivity. Tyto zásady mají zabránit tomu, aby státní moc uplatňovala trestní represii nepředvídatelným způsobem, zejména prostřednictvím měnících se výkladů obecných právních norem, a představují zásadně nepřekročitelné hranice legitimacy postupu jakékoliv veřejné moci (srov. čl. 9 odst. 2 Ústavy). S vědomím těchto zásad, které spadají pod tzv. negativní závazky, je nutné výše uvedené pozitivní závazky vykládat a dbát ochrany všech dotčených lidských práv včetně práv náležejících údajnému pachateli.

69. Existence pozitivního závazku nevede automaticky k pozastavení negativních závazků. Ty se musí zrovna tak vždy vzít v úvahu [srov. např. Stoyanova, V. Positive Obligations under the European Convention on Human Rights. Oxford: OUP, 2023, s. 95; Lazarus, L. Positive Obligations and Criminal Justice: Duties to Protect or Coerce? In: Zedner, L., Roberts, J. V. (eds.). Principles and Values in Criminal Law and Criminal Justice. Oxford: OUP, 2012]. Také ESLP v obecné rovině zdůraznil, že výklad a realizace pozitivních závazků v praxi musí respektovat principy spravedlivého procesu a další záruky, které limitují rozsah možné činnosti státu v trestním řízení (rozsudek ze dne 3. 11. 2015, *Myummyun proti Bulharsku*, č. stížnosti 67258/13, § 76; rozsudek velkého senátu ze dne 28. 10. 1998 *Osman proti Spojenému království*, č. stížnosti 23452/94, § 116). Přiznat pozitivním závazkům plynoucím z čl. 3 Úmluvy absolutní prioritu by znamenalo nadřazení donucovacích (coercive) práv nad převážně negativní závazky státu plynoucí ze základních práv obviněných [shodně Lavrysen, L. Positive Obligations and the Criminal Law. In: Lavrysen, L., Mavronicola, N. (eds.). Coercive Human Rights: Positive Duties to Mobilize the Criminal Law under the ECHR. Oxford: Hart, 2020, s. 53]. Stejně tak ovšem nelze přiznat absolutní prioritu zmíněným negativním závazkům a zcela popřít existenci závazků pozitivních, jak je chápe judikatura ESLP, neboť by to vedlo k omezení ochrany konkrétních jednotlivců a skupin (obětí sexuálních trestných činů) (srov. náleze ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24, body 76, 77).

70. Ústavní soud si je vědom své role strážce ústavnosti. V kontextu práva na účinné vyšetřování, které přísluší obětem trestné činnosti, kontroluje respektování ústavně zaručených

práv. Ochrana „prosté“ zákonnosti zaručují obětem orgány činné v trestním řízení. Tyto orgány proto mají poslední slovo tam, kde nejde o základní práva a svobody, ale o dodržování pravidel podústavních. Ústavní soud si nemůže uzurpovat Ústavou svěřenou pravomoc státních zastupitelství zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení. Není vrchním dohlížitelem nad zákonností postupu orgánů činných v trestním řízení, který do přípravného řízení volně intervnuje a doplňuje úvahy příslušných orgánů ve všech věcech, které spadají do působnosti práva trestního [srov. náleze ze dne 3. 9. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2582/24, bod 42, obecně k povinnosti ctít základní zásady rozdělení pravomocí mezi jednotlivé orgány státu v nálezu ze dne 14. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 3173/16 (N 44/84 SbNU 499), bod 45].

VI. 3. Posouzení projednávané věci

71. Stěžovatelka v nyní posuzované věci tvrdila porušení čl. 7 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny, resp. čl. 3 a 8 Úmluvy tím, že orgány činné v trestním řízení neprovedly účinné vyšetřování jednání vedlejšího účastníka, a to z pohledu důkladnosti a dostatečnosti.

72. Stěžovatelka se domáhala zejména toho, aby se orgány činné v trestním řízení zabývaly jejím nesouhlasem se sexuálními aktivitami vedlejšího účastníka. Tvrdila, že orgány činné v trestním řízení vykládaly znaky skutkových podstat úzce a v rozporu s Listinou, Úmluvou, judikaturou soudů i navazující judikaturou ESLP (zejm. *M. C. proti Bulharsku*), její argumenty nevypořádaly, neprovedly důkladnější dokazování, a prověřování tak nebylo dostatečné.

73. Stěžovatelka poskytla orgánům činným v trestním řízení tvrzení zejména ohledně toho, za jakých okolností vedlejší účastník k sexuálním praktikám vůči ní přistupoval a jak na ně reagovala. Konkrétně uvedla, že ji vedlejší účastník při provádění sexuálních praktik zamkl, natlačil do rohu, silou ji tam držel a vedl její ruku při vlastní masturbaci. Některým praktikám vyhověla, protože z něj měla strach. K atakům podle ní docházelo se vzrůstající intenzitou. Dále uvedla, že vedlejší účastník jí říkal, že je jeho „duchovní dcerka“, a donutil ji odprisáhnout, že to nikomu neřekne. Podle něj by jí stejně nikdo neuvěřil a všichni by vinili ji. Při souloži a každém sexuálním ataku vedlejšího účastníka se podle vlastních slov stěžovatelka zpočátku bránila slovně i fyzicky. Projevovala nesouhlas, plakala a nejdříve i křičela, i když věděla, že ji nikdo neuslyší. Snažila se mu vysmeknout. Podle stěžovatelky byl vedlejší účastník i přes svůj věk (nar. 1945) silnější a její odpor vždy překonal. Pokud vzdorovala, připomínal jí svou pomoc jí a její rodině i možnost ukončení podpory z jeho strany. Postupem času otupěla, neboť nemělo smysl se bránit. Cítila stále se prohlubující pocit viny a studu. Vedlejší účastník se k sexuálním stykům se stěžovatelkou až na výjimky doznal, přikládal jim však jiný význam. K jednání podle něho docházelo dobrovolně, jakékoli násilí popřel. Stěžovatelka mu podle jeho slov projevovala náklonnost i psaním písemností, které vedlejší účastník v kopiích doložil.

74. Dále stěžovatelka uvedla podrobnosti týkající se své závislosti na vedlejším účastníkovi. Byla na něm v duchovním směru odkázána, důvěřovala mu a byl pro ni autoritou. Vysvětlila, proč postavení duchovního otce a zpovědníka zahrnovalo velkou míru kontroly a dohledu, proč se cítila odkázaná na jeho vůli a proč byla vůči němu omezena ve svobodě rozhodování.

75. Tvrzení stěžovatelky ob stojí jako tzv. hájitelné. Ústavní soud uvádí (aniž by jakkoli hodnotil jednotlivé důkazy či předjímal procesní vývoj věci), že z vyžádaného policejního spisu vyplynulo, že její tvrzení není *a priori* nedůvěryhodné či nepravděpodobné. Je dostatečně konkrétní a možné i časově. Shodná tvrzení stěžovatelky, vedlejšího účastníka a svědků i listinné důkazy vztahující se k některým pro věc důležitým skutečnostem závěr o hájitelnosti tvrzení jen prohlubují.

76. Stěžovatelka tedy vznesla hájitelná tvrzení na poli čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny, resp. čl. 3 a 8 Úmluvy, která se vztahovala k prokazování relevantních znaků skutkových podstat v té době aplikovatelných trestných činů znásilnění a sexuálního nátlaku.

77. Příslušným orgánům činným v trestním řízení tak vznikla povinnost provést účinné vyšetřování. Jak plyne z rekapitulovaného rozsudku ESLP, orgány činné v trestním řízení požadavku na důkladné a dostatečné vyšetřování nedostály. Konkrétně jde o požadavek důkladného vyšetření všech skutkových okolností týkajících se naplnění znaku násilí (v souvislosti s trestným činem znásilnění) a důkladného vyšetření všech skutkových okolností týkajících se naplnění znaku závislosti a zranitelnosti, jehož nedostatečnost částečně uznalo i městské státní zastupitelství (v souvislosti s trestným činem sexuálního nátlaku, případně jeho závažnější skutkové podstaty – bod 64 rozsudku). Ústavní soud je z těchto závěrů ESLP v obnoveném řízení o ústavní stížnosti povinen vycházet (§ 119b odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

VI. 3. a) Znak násilí, závislosti a bezbrannosti

78. V oblasti sexuálního násilí zaujímá ESLP konstantní názor, podle kterého z pozitivních závazků státu podle čl. 3 a 8 Úmluvy vyplývá požadavek účinně potírat veškeré nekonsenzuální sexuální jednání včetně toho, ve kterém chybí prvek fyzického odporu oběti. Tento obecný závěr pak ESLP rozvádí v každém rozsudku s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti té které věci (srov. např. § 162 rozsudku ze dne 4. 12. 2003 *M. C. proti Bulharsku* č. 39272/98, § 56 rozsudku ze dne 19. 3. 2019 *E. B. proti Rumunsku* č. 49089/10, § 67 rozsudku ze dne 28. 5. 2020 *Z proti Bulharsku* č. 39257/17 nebo § 68 rozsudku ze dne 13. 2. 2024 *X. proti Řecku* č. 38588/21).

79. Těžiště potírání sexualizovaného násilí leželo podle relevantní právní úpravy platné do 31. 12. 2024, k níž se bude vztahovat následující odůvodnění, v ustanoveních § 185 (trestný čin znásilnění) a § 186 (trestný čin sexuálního nátlaku) trestního zákoníku. Trestní zákoník uvádí pojmy násilí, zneužití bezbrannosti a závislosti jako znaky uvedených trestných činů. Ústavní soud proto považuje za nutné krátce analyzovat právní úpravu a judikaturu vztahující se k těmto znakům.

80. Za násilí ve smyslu § 185 odst. 1 alinea 1 trestního zákoníku se podle soudní praxe považuje použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli. V teorii se rozlišuje pojem násilí ve dvou formách, a to násilí ve formě *vis absoluta*, které zcela vylučuje jiné než požadované chování oběti a složka vůle u oběti zcela chybí (např. oběť je svázána takovým způsobem, který zcela vylučuje vlastní jednání), a násilí ve formě *vis compulsiva*, které nemá za cíl zcela vyřadit vůli oběti, ale působí na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku. Ten však není neodolatelný, a proto se složka vůle u oběti projevuje, nicméně je ovlivněna prováděným násilím (např. bitím s pohrůzkou, že toto bude pokračovat až do té doby, dokud oběť nepodlehne a nesplní požadavek pachatele). Násilí je naplněno i jednáním pachatele spočívajícím v zalehnutí poškozené, držení jejích rukou a překonávání jejího odporu spočívajícího v odstrkávání pachatele rukama, dáváním rukou do rozkroku apod. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006 sp. zn. 6 Tdo 95/2006). Samotný text § 185 trestního zákoníku slovo odpor neobsahuje. Dispozice právní normy je vyjádřena slovesem „donutí“, které nutně předpokládá nějaký druh negativního mentálního vztahu donucované osoby k vnucené aktivitě. Kladení odporu je však podstatně závažnější formou takového vztahu.

81. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017 sp. zn. 6 Tdo 450/2017 bylo posuzováno jednání mezi obviněným v pozici administrátora farnosti či kaplana a s církví úzce spjatými poškozenými – kostelníci a osobou zvažující vstup do kláštera. Nejvyšší státní zástupce v odůvodnění dovolání zdůraznil význam specifické povahy takového vztahu. Považoval za významnou okolnost soudu dovozenou závislost poškozených žen na obviněném, jeho důvěryhodnost a vliv vyplývající z jeho postavení kaplana římskokatolické církve, v důsledku čehož nemusel vynaložit k překonání jejich odporu intenzivní násilné jednání. Na základě toho vyjádřil přesvědčení, že v těchto případech byl naplněn znak užití násilí a jednání

obviněného bylo namíste kvalifikovat nikoli jen jako trestný čin sexuálního nátlaku, nýbrž jako trestný čin znásilnění. Přestože v dané věci vzhledem ke skutkovým okolnostem věci Nejvyšší soud dovolání nejvyššího státního zástupce nevyhověl, lze konstatovat, že hodnocení vztahu mezi duchovním a jeho svěřenci bylo v rámci soustavy státního zastupitelství při posuzování trestného činu znásilnění považováno za zcela relevantní a důležité. Z právní úpravy skutkových podstat znásilnění podle trestního zákoníku nelze nalézt rozumný důvod k plošnému odmítnutí aplikace těchto závěrů (srov. náleží Pl. ÚS 2/25 ze dne 9. 7. 2025 – Obnovené řízení po rozsudku ESLP ve věci *Z proti České republice* – účinné vyšetřování znásilnění a pohlavního zneužívání ze strany duchovního, body 63, 64).

82. Pro naplnění znaku násilí (nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy) není nezbytné, aby poškozená osoba kladla intenzivní fyzický odpor, jelikož postačí, že pachatelé musela být zjevná nevole poškozené osoby s jeho jednáním (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011 sp. zn. 7 Tdo 1051/2011). Výsledkem použití násilí nebo pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy je donucení poškozeného k pohlavnímu styku. Z hlediska donucení není podstatné, zda oběť kladla pachatelé či pachatelům odpor či od kladení odporu upustila jak v průběhu útoku, tak ihned na jeho počátku pro jeho zjevnou beznadějnost, např. v důsledku zjevné fyzické převahy útočníka, popř. s ohledem na hrozbu zbraní. Oběť může také upustit od kladení odporu s ohledem na své vyčerpání či odůvodněný strach či obavu z pachatele či pachatelů; postačuje, pokud si pachatel musel být vědom nevole (nesouhlasu) této osoby s jeho jednáním. Možnosti adekvátní obrany je vždy nutno posuzovat jak podle dispozic poškozené osoby, tak podle nastalé situace (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014 sp. zn. 11 Tdo 294/2014; dále také Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2324–2348). Svou roli mohou hrát i tělesné proporce obou osob nebo skutečnost, že napadená osoba vyvíjí méně intenzivní odpor vzhledem k opožděnému vývoji své osobnosti a pachatelé je tento stav poškozené osoby znám (srov. R 63/1978). Pohrůžka jiné těžké újmy zahrnuje ostatní prostředky donucení než násilí nebo pohrůžku násilí. Může zahrnovat újmu majetkovou i nemajetkovou.

83. O zneužití bezbrannosti půjde v situaci, kdy je oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna projevit či klást dostatečný odpor jeho jednání. Důvodem může být zranění, spoutání, vysoký věk, vyčerpání, vliv alkoholu, hluboký spánek. Tuto bezbrannost lze označit za celkovou či absolutní. Ve stavu tzv. bezbrannosti psychické se nacházejí osoby, které sice vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo v takovém stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě vyhodnotit a přiměřeně a logicky reagovat (srov. Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2324–2348).

84. Nutnost širšího pojetí nad rámec absolutní bezbrannosti judikatura zmiňovala již za účinnosti trestního zákona z roku 1961. Bylo vedeno snahou ochránit i osoby, které nejsou v konkrétní situaci schopny rozhodovat svobodně o svém pohlavním a sexuálním životě vůbec, nebo tato jejich schopnost je významně snížena. O naplnění znaku bezbrannosti lze i podle závěrů starší judikatury uvažovat v případě zneužití stavu závislosti a vlivu kněze vůči věřící z jeho farnosti, jak uvádí náleží ze dne 9. 7. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 2/25, bod 65, ve věci, v níž ESLP vydal rozsudek *Z proti České republice*. Podle tohoto nálezu dřívější judikatura nebránila znak zneužití bezbrannosti shledat i v případech snížení obranyschopnosti jedince způsobené pouze z důvodu psychologické reakce na sexuální napadení (srov. bod 59 s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011 sp. zn. 3 Tdo 929/2011 a usnesení ze dne 27. 11. 2013 sp. zn. 3 Tdo 1279/2013).

85. Ústavní soud výše uvedené závěry shrnuje tak, že z judikatury k § 185 trestního zákoníku dostupné v době posuzování věci orgány činnými v trestním řízení nelze dospět

k závěru, že by byl trestněprávní postih nekonsenzuálního sexuálního jednání bez projevení odporu vysoké intenzity jako znásilnění vyloučen. Zároveň měly orgány činné v trestním řízení k dispozici rozhodnutí vrcholných soudů, která se vymezovala proti omezenému hodnocení bezbrannosti pouze na případy, jež byly starší judikaturou uváděny jako příklady tzv. absolutní či fyzické bezbrannosti. Zásadní roli jistě hrají všechny podstatné okolnosti případu. Podřazení zjištěného skutkového stavu pod konkrétní skutkovou podstatu je závislé na výkladu právních pojmů, který se může v soudní praxi v čase ustalovat. V daném případě se však zcela jistě nejedná o neurčitost v míře porušující zásadu *nullum crimen sine lege certa*. Ochrana obětí nekonsenzuálního sexuálního jednání byla i podle uvedeného ustanovení v době rozhodování orgánů činných v trestním řízení možná.

86. Ohledně naplnění subjektivní stránky trestného činu městské státní zastupitelství uvedlo, že vedlejší účastník nemohl z projeveného nesouhlasu stěžovatelky dovést jeho vážnost, a proto nejednal v úmyslu donutit stěžovatelku k pohlavnímu styku násilím. V další části odůvodnění (vztahující se více k trestnému činu sexuálního nátlaku) však uvádí, že vedlejší účastník si byl negativního postoje k sexuálním praktikám velmi dobře vědom, stejně tak si uvědomoval i její závislost na jeho osobě jako duchovní autoritě a jeho finanční pomoci. Vztahu odkázanosti a zásadního vlivu a důvěry v něj a svého postavení však zneužil k dosažení svého cíle a ve svůj prospěch. Městské státní zastupitelství ohledně znaku násilí jakožto objektivní stránky trestného činu neshledalo jeho naplnění, neboť nelze jednoznačně dospět k závěru, že vedlejší účastník použil fyzickou sílu k překonání odporu stěžovatelky a k jejímu donucení k pohlavnímu styku. Projevení odporu i nesouhlasu přitom stěžovatelce uvěřilo, intenzivní fyzický odpor však údajně poškozená neuváděla. Uzavřelo, že vlivem závislosti vedlejší účastník fyzický odpor stěžovatelky nemusel překonávat, neboť jeho jednání strpěla. Zároveň uvedlo, že právě délka popisovaného počínání vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce, po kterou využíval její závislosti (od roku 2002 do roku 2014), svědčí o jeho vysoké závažnosti.

87. Z obsahu spisu je zřejmé, že stěžovatelka trpěla již od útlého dětství poruchou osobnosti, která vyústila až v sebepoškozování a pokusy o sebevraždu. Její rodina byla ve špatné sociální situaci, přičemž tíha jejího řešení ležela po dlouhý čas na stěžovatelce. Intenzita vztahu závislosti stěžovatelky mohla být podpořena zpočátku tvrzeními vedlejšího účastníka ohledně jeho snahy nahradit stěžovatelce nefunkční vztah s otcem (věkový rozdíl mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelkou je 39 let a v době, kdy se seznámili, byla stěžovatelka nezletilá) a v průběhu času umocněna soustavným připomínáním „dluhu“, který stěžovatelce vznikl finanční a jinou podporou stěžovatelky a její rodiny ze strany vedlejšího účastníka. Stěžovatelka popisem její odkázanosti a projevované důvěry dokládala, že intenzita vztahu s ním byla mnohem vyšší. Vztah závislosti, dynamika vztahu a zranitelnost stěžovatelky mohly mít vliv na intenzitu jejího odporu v čase nebo mohly vyvolat i stav bezbrannosti.

88. Je zjevné, že v závěrech městského státního zastupitelství hrála roli absence doložení větší intenzity projeveného fyzického odporu kromě nesouhlasu projeveného pláčem a opakovanými prosbami a slabším fyzickým odporem, jejichž zjištění naopak konstatovalo. Odpor stěžovatelky, ačkoli nedosahoval větší intenzity, byl podle městského státního zastupitelství míněn vážně. Ani podle závěrů judikatury vztahující se k trestnému činu znásilnění přitom není nezbytné, aby poškozená osoba kladla intenzivní fyzický odpor. Pokud vyhodnotí intenzivnější obranu jako beznadějnou, postačí, pokud pachatel musela být zjevná vážně míněná nevole této osoby s jeho jednáním. Zjištěný stav silné závislosti, který mohl zapříčinit bezbrannost, nelze za daných okolností uvést jako argument, že násilí nebylo v relevantní intenzitě působeno vůbec. Odkaz na závislost nemůže podpořit tvrzení vedlejšího účastníka o nenásilném a zcela konsenzuálním průběhu intimních sblížení se stěžovatelkou.

89. Z odůvodnění městského státního zastupitelství není zřejmé, zda části hájitelných tvrzení stěžovatelky uvěřilo či je shledalo nevěrohodnými, v jakém rozsahu a proč. Stav její závislosti a silné zranitelnosti, který prohlásilo za zjištěný, zohlednilo výrazněji toliko ve vztahu

k možnému spáchání trestného činu sexuálního nátlaku. Závěry ohledně nedostatečné intenzity odporu, které navíc rovněž spojilo s poukazem na stav závislosti, se s ohledem na okolnosti věci jeví jako nelogické. Jinými slovy, Ústavnímu soudu není zřejmé, na jakých skutkových zjištěních je postaven právní závěr ohledně nenaplnění znaků násilí ze strany vedlejšího účastníka. Městské státní zastupitelství se důkladně nevěnovalo ani zohlednění závěrů judikatury Nejvyššího soudu a ESLP k výkladu zmiňovaných znaků skutkových podstat trestných činů.

90. Ústavní soud konstatuje, že hájitelná tvrzení stěžovatelky, jejíž specifická věrohodnost nebyla ani podle znaleckého posudku nijak snížena, o intenzivnějším odporu, který údajně vedlejší účastník vždy překonal, protože „byl silnější“, a projeveném nesouhlasu, který si vedlejší účastník údajně vynucoval, zneužívaje silné závislosti na něm, dosud nebyla provedeným dokazováním důkladně prošetřena. Závěr městského státního zastupitelství o kvalifikaci skutku jako sexuální nátlak podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku je předčasný. Na okraj lze poznamenat, že skutková podstata tohoto trestného činu v § 186 odst. 2 trestního zákoníku (na rozdíl od odstavce 1) prvek donucení neobsahuje (viz formulaci „přiměje“).

91. Aniž by to Ústavní soud považoval za určující pro výklad vnitrostátních trestněprávních předpisů, lze připomenout odůvodnění rozsudku ESLP v dané věci. Podle něj mohla hrát významnou roli i dynamika vztahu stěžovatelky a vedlejšího účastníka v průběhu času, což mělo zřejmě vliv i na vývoj údajné reakce stěžovatelky na sexuální obtěžování vedlejšího účastníka od zjevné obrany po rezignaci (§ 66). Podle názoru ESLP vývoj vztahu a celkový kontext měl být zohledněn i při posuzování věrohodnosti stěžovatelky. ESLP připomněl i vliv širších souvislostí jako psychický stav stěžovatelky, hmotnou nouzi a pokusy o sebevraždu, které by mohly signalizovat její mimořádnou zranitelnost (§ 69). Povšiml si, že městské státní zastupitelství připustilo, že jednání vedlejšího účastníka mohlo naplňovat znaky trestného činu sexuálního nátlaku, byť závěry prověřování prohlásilo za nedostatečné. ESLP dále poznamenal, že se orgány činné v trestním řízení nezabývaly tím, zda s ohledem na stěžovatelčiny argumenty nedošlo k naplnění závažnější skutkové podstaty, pro kterou zákon stanoví delší promlčecí dobu.

92. Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům je závěr o promlčení trestní odpovědnosti předčasný. Trestní řízení totiž s odkazem na něj skončilo dříve, než se stihlo zaměřit na prověření skutečností rozhodných pro běh promlčecí doby a její délku. Závěr o promlčení, které by zcela jistě bránilo znovuotevření vyšetřování věci, je závislý na konkrétních skutkových zjištěních a výsledné právní kvalifikaci (týkají se např. možného stavení nebo přerušování promlčecí doby, možného pokračování v trestném činu, kvalifikované skutkové podstatě apod.), z nichž některé bude možné konstatovat až po uzavření věci orgány činnými v trestním řízení a nelze je nyní předvídat. Pocit rozčarování z uzavření případu z důvodu promlčení vyjádřil ostatně i vedlejší účastník ve vyjádření k návrhu na obnovu řízení. Výslovně uvedl, že v opačném případě by mohl být obvinění ze strany stěžovatelky soudem zproštěn a jeho jméno očištěno.

93. Ústavní soud tímto rozhodnutím nijak nepředjímá závěry o případném naplnění znaků skutkových podstat konkrétního trestného činu a ani to, jakým způsobem bude trestnost jednání vedlejšího účastníka posouzena. Žádné indicie v tomto směru neplynou ani z rozsudku ESLP.

VI. 3 b) Sekundární viktimizace obětí

94. Neústavní nedostatky vykazuje podle názoru Ústavního soudu i závěr orgánů činných v trestním řízení týkající se hodnocení chování stěžovatelky během tvrzeného činu a po něm s ohledem na poznatky z oboru viktimologie. Ty částečně vytýkalo policii i městské státní zastupitelství v napadeném sdělení. Shora popsané jednání stěžovatelky by totiž mohlo být i jednou z typických reakcí obětí sexuálně motivovaného trestného činu. Z odborné literatury

přítom vyplývá tento obecný poznatek: ženy vnímají sexualizované násilí v trvajícím vztahu s pachatelem jako extrémně stresující a ze strachu volí spíše nekonfrontační (málo energický) odpor. V případech vztahových znásilnění mohou oběti po nějakou dobu reagovat zdánlivě smířlivě. Z psychologického pohledu jde o přirozenou reakci na prožitý stres, neboť se v těchto případech oběť snaží o redukování agrese útočníka a momentální smír s ním (Čírtková, L. Oběti znásilnění. Kriminallistika. Č. 3/2002, s. 197–205). U sexualizované trestné činnosti u oběti často převládá důvody pro utajování viktimizace. Vedle vztahu s pachatelem hrají roli i slabé emocionální vazby k rodině a blízkému okolí, naučená bezmocnost a obava z „druhé“ ztráty kontroly [první oběť zažívá v průběhu protiprávního jednání, druhou v průběhu trestního řízení, při němž se musí podrobit různým úkonům, které vyžadují čas a energii a leží mimo kontrolu oběti. Opožděné oznamování viktimizace je u takového typu trestné činnosti běžnou záležitostí (srov. Čírtková, L. Viktimologie pro forenzní praxi. Praha: Portál, 2014, s. 47–54)].

95. O tom, že stereotypy ve vnímání chování oběti v přístupu policie přetrvávají, svědčí i její vyjádření k návrhu na povolení obnovy řízení. V něm policie znovu upozorňuje na možnost stěžovatelky ze vztahu odejít. Fakt, že policie i nyní po výtce ze strany městského státního zastupitelství a rozsudku ESLP volí argumenty, které jsou v rozporu s poznatky z oboru viktimologie, svědčí o nedostatečích ohledně schopnosti představit si okolnosti případu očima oběti. Zmínka o tom, že se stěžovatelka, která je zvláště zranitelnou obětí, mohla ochrany proti obtěžování vedlejším účastníkem domoci oznámením jednání na policii, se v kontextu závěru policie o nenaplnění znaků žádného protiprávního činu, který vyslovila opakovaně v odložení a setrvává na něm i ve vyjádření k Ústavnímu soudu, jeví jako nemístná.

96. Ústavní soud považuje tyto pasáže odůvodnění rozhodnutí a vyjádření policie za nepřijatelné. Blízký vztah a neschopnost oběti se z vlivu podezřelého vymanit nelze bez dalšího považovat za okolnost, která snižuje důvěryhodnost výpovědi poškozené. Jak uvedl ESLP, „je nezbytné, aby se soudy v soudních rozhodnutích vyhnuly reprodukování sexistických stereotypů, zlehčování genderově podmíněného násilí a vystavování žen sekundární viktimizaci prostřednictvím odsuzujících komentářů a poznámek vyvolávajících vinu, které mohou podkopat důvěru oběti v soudní systém“ (rozsudek ze dne 27. 5. 2021 *J. L. proti Itálii*, č. stížnosti 5671/16, § 141). I kdyby nebylo požadavků ESLP, je zřejmé, že (nejen) orgány činné v trestním řízení se musí vyvarovat nepřijatelné opakované viktimizace (zraňování) oběti trestného činu, očeňování oběti, přenášení viny na oběť a bagatelizace její újmy. Opakovaná viktimizace přináší oběti sekundární rány psychického rázu prostřednictvím dalšího nadbytečného zraňování (Čírtková, L. Viktimologie pro forenzní praxi. Praha: Portál, 2014, s. 61 a násl.). V obecné rovině navíc může vést ke snížení důvěry obětí v trestní systém a tím oslabit efektivitu potírání sexuálních trestných činů. Ze všech uvedených důvodů ukládá český právní řád orgánům činným v trestním řízení povinnost postupovat tak, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k druhotné újmě (viz § 2 odst. 5 a § 3 odst. 2 zákona o obětech trestných činů).

VII. Závěr

97. Ústavní soud uzavírá, že orgány činné v trestním řízení zasáhly do stěžovatelčina práva na účinné vyšetřování, neboť dostatečně a důkladně neprošetřily a nezohlednily všechny relevantní okolnosti případu. Jejich postup tak nedostal požadavku důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování. Tím porušily stěžovatelčino právo na účinné vyšetřování, jež v jejím případě vyplývá z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, resp. čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Předmětná věc vyžaduje nové posouzení ze strany orgánů činných v trestním řízení, které bude naplňovat ústavněprávní požadavky uvedené v tomto nálezu. Protože Ústavnímu soudu jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti nepřísluší přehodnocovat důkazy provedené orgány činnými v trestním řízení, omezil se Ústavní soud na vypořádání jen těch nejvýznamnějších argumentů uvedených v ústavní stížnosti.

98. Ústavní soud uzavírá, že povinnosti plynoucí z práva na účinné vyšetřování lze v posuzované věci s ohledem na její specifické okolnosti shrnout následovně: 1. Pokud závěry dokazování nepřinesly dostatečné podklady pro potvrzení či vyvrácení hájitelného tvrzení stěžovatelky, je potřeba je doplnit a z provedeného dokazování vyvodit skutková zjištění. Zejména je nutné odstranit rozpory a nesrovnalosti v tvrzení stěžovatelky o potenciálním násilí a jeho intenzitě a dále znovu posoudit stav závislosti z titulu duchovní autority podezřelého a soustavného vyžadování projevů vděku za materiální pomoc, jak jsou popsány výše v bodech 74, 75, 87, 88 a 90. 2. Z odůvodnění rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení musí vyplývat, které části hájitelných tvrzení dokazování potvrdilo či vyvrátilo a zda je možné učiněná skutková zjištění podřadit pod znaky některé skutkové podstaty trestného činu, či nikoli, včetně úvahy o promlčení. Hlouběji je nutné se zabývat významem pojmů násilí, pohrůžka násilí, zneužití bezbrannosti a závislosti a jejich limitů ve světle výše v bodech 81 až 85 a 89 citované judikatury Nejvyššího soudu, závěrů doktríny i ESLP a z nich plynoucích pozitivních závazků. 3. V odůvodnění je nutné se vyvarovat chybných reakcí na primární viktimizaci. Orgány činné v trestním řízení by měly být schopny nahlížet na skutkové okolnosti případu nejen z hlediska podezřelého, ale i očima oběti. Postup orgánů trestního řízení musí probíhat s respektem k negativním závazkům, zejména pak k zásadě, která zakazuje retroaktivitu v neprospěch podezřelého. Výklad právních předpisů nesmí odporovat čl. 39 Listiny, podle něhož jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest lze za jeho spáchání stanovit.

99. Prověření svých hájitelných tvrzení se stěžovatelka dosud nedomohla a pozitivní závazek provést jejich účinné vyšetření, který stát vůči stěžovatelce má, dosud nesplnil. Sdělení o pochybení spočívajícím v předčasném odložení i konstatování, že zjevně sice došlo k naplnění znaků trestného činu sexuálního nátlaku, jehož trestnost je však promlčena, které městské státní zastupitelství uvedlo, po výtce nedostatečně provedeného dokazování, tento fakt nemůže zhojit. V jistém smyslu může naopak znamenat pro stěžovatelku frustraci z toho, že i přes značnou procesní aktivitu její i orgánů státu k náležitému prověření a pojmenování protiprávního jednání zohledňujícímu šíři a intenzitu k určení jeho viníka s příslušnou včasnou reakcí dosud nedošlo.

100. Přijetí trestněprávní úpravy je jen prvním krokem, který ke splnění pozitivních závazků nestačí. Pokud by text právních předpisů zůstal jen na papíře bez hledání cest k jeho efektivnímu uplatňování v praxi, byl by takový stav paradoxně pro oběti a jejich důvěru v právní stát horší, než kdyby právní úpravu chránící práva obětí stát nepřijal. Až zajištěním efektivní procedury realizace při zohlednění okolností každého případu zvláště stát zajistí ochranu obětí.

101. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky a rozhodl, že napadeným sdělením městského státního zastupitelství a usnesením policie byla porušena stěžovatelčina práva na účinné vyšetřování podle čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy, resp. čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené sdělení a usnesení zrušil.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudců Tomáše Langáška, Milana Hulmáka, soudkyně Veroniky Křesťanové, Dity Řepkové a soudce Jana Wintra

1. Podle § 14 zákona o Ústavním soudu uplatňujeme odlišné stanovisko k dnešnímu nálezu, jímž bylo konstatováno porušení základních práv stěžovatelky usnesením policie o (v pořadí třetím) odložení věci a jímž bylo toto usnesení zrušeno, protože nesouhlasíme s tím, že většina Ústavního soudu posoudila ústavní stížnost stěžovatelky v této části jako přípustnou.

2. Stěžovatelka totiž proti usnesení policie o odložení věci nepodala řádnou stížnost podle § 141 a § 159a odst. 7 trestního řádu, tedy nevyčerpala procesní prostředek k nápravě

(§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Na vyčerpání tohoto standardního opravného prostředku přitom Ústavní soud v obdobných případech ochrany práv poškozených vždy trval, trvá a i nyní většina Ústavního soudu proklamuje, že na něm bude i nadále trvat (závěr bodu 42 nálezu). Nesplnění této procesní podmínky Ústavní soud stěžovatelce přesto promíjí, ačkoli zákon o Ústavním soudu, který je pro soudce Ústavního soudu podle čl. 88 odst. 2 Ústavy závazný, nic takového neumožňuje. Většina našich kolegů a kolegyň v této souvislosti zmiňuje „výjimečné okolnosti případu“ vzhledem k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva *Y proti České republice* ve věci stěžovatelky. Ovšem i ta jediná tomu připodobnitelná zákonná výjimka z nepřípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, tedy z důvodu zásadního obecného významu věci (slovy zákona „podstatného přesahu vlastních zájmů stěžovatelky“), je limitována tím, že ústavní stížnost musí být podána „do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti došlo,“ tedy zde od napadeného usnesení policie o odložení věci ze dne 25. 7. 2017. Ústavní stížnost proti němu však stěžovatelka podala až po téměř čtyřech letech, poté co – již s nynějším právním zástupcem – vyvolala tzv. dohled ze strany Městského státního zastupitelství v Praze, ani to jí však nemohlo zpětně vrátit úmyslně zmeškanou lhůtu k podání stížnosti proti policejnímu usnesení o odložení věci, resp. založit přípustnost ústavní stížnosti.

3. Většina si této skutečnosti byla velmi dobře vědoma, ostatně na tento problém poukázalo již odlišné stanovisko čtyř soudců vůči usnesení o povolení obnovy (viz body 26 a 27 disentu ze dne 10. 9. 2025). Tehdy to ovšem ještě nebylo tak vážné, protože šlo jen o obnovu řízení o ústavní stížnosti. Nyní však Ústavní soud o této ústavní stížnosti rozhodl a záměrně její částečnou nepřípustnost (a tím i zákon, kterým je vázán) ignoroval. Většina přitom argumentuje mimoběžně tím, že stěžovatelka nese znaky zvláště zranitelné oběti, že je proto při hodnocení okolností neuplatnění procesních prostředků třeba reflektovat její psychický stav, emoční zatížení a specifické individuální důsledky trestných činů (viz bod 38 nálezu, jako by se zde předjímal, že ke spáchání zločinu, jehož by byla stěžovatelka obětí, skutečně došlo, přestože jsme stále toliko ve fázi hodnocení splnění požadavků účinného vyšetřování). Přitom již v době, kdy stěžovatelka mohla stížnost proti odložení věci policií podat, hájila svá práva sama a byla navíc již tehdy (od 14. 3. 2016) kvalifikovaně právně zastoupena advokátkou. Tato advokátka za ni ostatně sepsala i stížnost proti druhému odložení věci. Rozhodnutí nepodat stížnost proti třetímu odložení věci tak bylo vědomou a racionální volbou stěžovatelky (v reakci na dosavadní průběh řízení), jež nyní nelze znevažovat poukazem na její tehdejší psychický stav a emoční zatížení.

4. Evropský soud pro lidská práva sám sice tuto skutečnost nepovažoval za významnou z hlediska posouzení přijatelnosti její stížnosti k evropskému soudu, nicméně podmínky přijatelnosti stížnosti proti státu podle Úmluvy si posuzuje Evropský soud pro lidská práva autonomně, stejně jako si nezávisle na tom posuzuje Ústavní soud podmínky přípustnosti ústavní stížnosti proti jednotlivým rozhodnutím podle zákona o Ústavním soudu. Není to zjevně totéž (většina ostatně připouští, že jde o rozdílné podmínky) a nehledě na to, Evropský soud pro lidská práva není oprávněn interpretovat vnitrostátní zákon (zákon o Ústavním soudu), který nadto ani nijak neaplikuje. Závěr Ústavního soudu o částečné nepřípustnosti ústavní stížnosti, k němuž správně dospělo již usnesení sp. zn. IV. ÚS 707/21, tak Evropský soud pro lidská práva z hlediska Úmluvy (např. práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy) nijak neposuzoval, natož aby v něm shledal její porušení.

5. Ignorování částečné nepřípustnosti ústavní stížnosti a zrušení usnesení policie z 25. 7. 2017 tímto nálezem nelze za těchto okolností označit jinak než jako projev svévole ze strany Ústavního soudu, jež navíc může vyvolat pochybnosti o jeho nestrannosti. Je to o to víc politováníhodné proto, že to bylo veskrze zbytečné. I kdyby nevyšly najevo nové okolnosti a neobjevily se nové důkazy, odložení věci nepředstavuje věc rozhodnutou (překážku *rei iudicatae*) a jeho existence sama o sobě nebrání případnému dalšímu vyšetřování, jež by mohlo

iniciovat i městské státní zastupitelství poté, co bylo dnešním nálezem zrušeno sdělení (vyrozumění) státní zástupkyně k podnětu stěžovatelky.

6. Fakt nevyčerpání běžné stížnosti proti odložení věci policií je navíc v této věci významný i z hlediska věcného. Policejní orgán stál před situací, kdy se nepodařilo tvrzení stěžovatelky (byť hájitelná) prokázat bez rozumných pochybností ani rozsáhlým dokazováním a kdy sama stěžovatelka prohlásila, že už se k věci nechce dále vyjadřovat, a žádala, aby to bylo respektováno; v souladu s tímto prohlášením pak vědomě stížnost proti třetímu odložení věci nepodala. Nemá a nemůže mít právní relevanci, že si to po téměř čtyřech letech rozmyslela.

2. *Odlíšné stanovisko soudce Tomáše Langáška, soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Wintra*

1. Připojujeme podle § 14 zákona o Ústavním soudu odlíšné stanovisko i ke zbytku dnešního nálezu. Máme za to, že stěžovatelčina ústavní stížnost měla být ve zbývající části zamítnuta jako nedůvodná.

2. Většinu argumentů pro nedůvodnost ústavní stížnosti jsme uplatnili již v odlíšném stanovisku proti usnesení sp. zn. Pl. ÚS 27/25 ze dne 9. 10. 2025 o povolení obnovy řízení v této věci. Bez ohledu na náš trvající nesouhlas se však obnova řízení stala příležitostí znovu a důkladně se na ústavní stížnost stěžovatelky podívat, nově i ve světle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Y proti České republice*, včetně detailního prostudování vyšetřovacího spisu.

3. Neshledali jsme však ani poté žádný důvod pro vyhovění ústavní stížnosti. Navzdory představám našich kolegů a kolegyně jsme se utvrdili v tom, že tuto věc již nelze více či lépe účinně vyšetřit. I kdyby se nově objevily důkazy prokazující jinak hájitelná tvrzení stěžovatelky, je trestní odpovědnost s největší pravděpodobností promlčena, a obvinít vedlejšího účastníka z trestného činu proto po právu nelze. A pokud by se snad objevily nové důkazy prokazující hájitelná tvrzení stěžovatelky, měly by orgány činné v trestním řízení povinnost zahájit další prověřování věci i ve vztahu k tomu, zda se jedná o skutečnosti mající vliv na promlčení trestného činu, které bylo státní zástupkyní jednoznačně konstatováno v jejím vyrozumění.

4. S politováním konstatujeme, že se většina našich kolegů a kolegyně s našimi argumenty obsaženými již v odlíšném stanovisku k povolení obnovy řízení vypořádala v podstatě jen tak, že je převzala do textu odůvodnění nálezu, čímž jej však jen zatížila mnohomluvností a vnitřní rozporností. Klademe si otázku, jaké to má celé smysl. Orgány činné v trestním řízení opakovaně zaujaly jednoznačný názor na právní kvalifikaci tvrzeného skutku a promlčení trestního stíhání. Přitom Ústavní soud sám v dnešním nálezů konkrétně neuvádí, v čem byly jejich právní názory nesprávné, jakým směrem mají vést dále své vyšetřování, co mají objasnit. Své výtky Ústavní soud formuluje veskrze akademicky („nedostatečné, nedůkladné vyšetřování“, resp. nedostatečné odůvodnění napadených rozhodnutí, což jej vedlo k pokynu „odstranit rozpory a nesrovnatelnosti v tvrzení stěžovatelky“ [sic!], „znovu posoudit stav závislosti“, „hlouběji ... se zabývat významem pojmů“, „vyvarovat se chybných reakcí na primární viktimizaci“, „nahlížet na skutkové okolnosti případu nejen z hlediska podezřelého, ale i očima oběti“ – bod 98 nálezu).

5. S tím souvisí i širší otázka role Ústavního soudu při prosazování práva na účinné vyšetřování. Máme-li respektovat dělbu moci i odlíšné funkce soudů na straně jedné a veřejné žaloby na straně druhé při současném poskytování ochrany právu na účinné vyšetřování, je nutné omezit uplatnění tohoto práva jen na extrémní případy svévole a porušení Ústavou chráněných hodnot (např. krytí zločinců, ignorování závažných rasových či předsudečných pohnutek pachatelů trestných činů apod.). Jen tak totiž obstojí výjimečnost ingerence Ústavního soudu do vyšetřování trestných činů. Právo na účinné vyšetřování jakožto Evropským soudem pro lidská práva dotvořené (a Ústavním soudem převzaté) základní právo je totiž jediným základním právem, jež není pod běžnou ochranou obecné justice (v napětí s čl. 36 Listiny, čl. 4

Ústavy a s čl. 13 Úmluvy), pouze Ústavního soudu. Pokud bychom chtěli být opravdu důslední v plošném prosazení práva na účinné vyšetřování (nejen ve zmíněných extrémních situacích), měli bychom derogovat podstatnou část trestního řádu s tím, že neposkytuje poškozeným účinné procesní prostředky soudní ochrany tohoto základního práva. Pokud nechceme být tak radikálně důslední, je třeba se smířit s tím, že soudci Ústavního soudu jsou jediní, kteří ze soudní moci v tomto rozsahu dohlížejí nad vyšetřujícími orgány policie a státního zastupitelství. Pak je ovšem třeba vždy sestoupit z našich akademických výšin na jejich úroveň praktické aplikace práva a přesně jim říci, co v jejich dosavadních zjištěních chybí nebo jaké jejich konkrétní závěry jsou vadné a proč. Třetí možností, kterou preferujeme my, je zdrženlivý přístup Ústavního soudu v těchto věcech.

6. Odůvodnění nálezu je informačně bohaté a dlouhé a je založeno na teoretických a filozofických tezích a všemi směry i proti sobě působících principech (např. v bodech 55 a 56 zdůrazňovaná rovnost či rovnováha mezi právy a povinnostmi obviněného a poškozeného podle nás srovnává nesrovnatelné – práva obviněného vyplývající zejména z čl. 39 a 40 Listiny a z čl. 5 až 7 Úmluvy a práva poškozeného vyplývající z pozitivních závazků státu podle čl. 2 a 3 a případně dalších článků Úmluvy a nejsou stejného druhu). To je současně jeho zásadní problém. Nemá-li jít jen o alibistickou kasaci, aby se – obrazně řečeno – štrasburský vlk nažral a koza zůstala celá, hrozí, že Ústavní soud nebude policejními orgány pochopen. Budeme buď blahosklonně ignorováni jako ti s hlavami v oblacích, anebo horlivě nekriticky následováni při současném porušení jiných konkurujících základních práv, obě s negativními důsledky pro autoritu Ústavního soudu. Naší odborné autoritě a přesvědčivosti nepřispívá ani volné zacházení se znaky skutkových podstat jednotlivých trestných činů a jejich dotváření (bod 88 nálezu). Například závislost, resp. zneužití závislosti je, resp. bylo znakem skutkové podstaty sexuálního nátlaku a pohlavního zneužití a není to totéž co bezbrannost, resp. zneužití bezbrannosti. To, že je někdo na někom závislý, neznamená, že je bezbranný. Nález dokonce hovoří o znaku zranitelnosti, resp. zvláštní zranitelnosti, který se u skutkových podstat v úvahu přicházejících trestných činů ani nevyskytuje.

7. K vyrozumění státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze lze mít dílčí výhrady, ovšem i v tom směru, že s hájitelnými tvrzeními stěžovatelky zachází místy jako s již s prokázanými skutečnostmi. Lze sice souhlasit s většinou v tom, že by z odůvodnění napadených rozhodnutí mělo vyplývat, která hájitelná tvrzení dokazování potvrdilo či vyvrátilo (shrnutí v bodě 98 nálezu), tuto vadu odůvodnění nicméně nepovažujeme za důvod pro vyhovění ústavní stížnosti. Nutno v této souvislosti upozornit též na riziko sekundární viktimizace oběti – ta by hrozila u přístupu, kdy bychom vyvrácení či potvrzení hájitelných tvrzení chápali jen jako jediné možné alternativy výsledků dokazování. Cílem vyšetřování totiž není a nemůže být vyvrácení hájitelných tvrzení stěžovatelky (to může, ale nemusí vyplynout z dokazování). Hájitelnost jejích tvrzení a respekt k její situaci spočívá v tom, že k jejímu popisu událostí policie přistupuje bez předpojatosti jako k možné či představitelné verzi skutkového děje (a proto i citlivě jako k možné oběti sexualizovaného násilí), a to zásadně bez ohledu na to, zda se nakonec podaří nalézt důkazy, které by tuto verzi prokazovaly do té míry, že to umožní osobu podezřelou z trestného činu obvinět, popř. obžalovat a nakonec odsoudit.

8. Vyšetřování tohoto případu se však jednoduše ocitlo v důkazní nouzi – nepodařilo se prokázat, že by vedlejší účastník vůči stěžovatelce (za dobu cca 12 let, kdy k sexuálními kontaktům mezi nimi docházelo) vůbec kdy použil sílu či pohružku síly k překonání jejího odporu či zneužil její bezbrannosti. Hájitelná tvrzení stěžovatelky o použití násilí nebo agrese i o tom, že projevovala slovní nebo fyzický odpor k sexuálními stykům, vedlejší účastník při výslechu popřel (viz též bod 8 rozsudku *Y proti České republice*). Jiné důkazy (ani přímé, ani nepřímé) prokazující verzi stěžovatelky se orgánům činným v trestním řízení navzdory jejich opakovanému úsilí, i s ohledem na dlouhou dobu, která mezitím uplynula, získat nepodařilo. Kromě výslechu vedlejšího účastníka a výslechu dalších svědků k průběhu letitého vztahu mezi

stěžovatelkou a vedlejším účastníkem a vedle listinných důkazů (zejména jejich korespondence) byl v tomto případě vypracován i znalecký posudek z odvětví klinické psychologie a psychiatrie (dokonce na opakovanou žádost policie dvakrát doplněný) týkající se osoby stěžovatelky a následků tvrzeného jednání. Znalkyně u stěžovatelky nezjistily syndrom týrané osoby ani duševní poruchu, jež by se rozvinula na podkladě vnějších stresových faktorů či v jejímž důsledku by byla výrazně manipulovatelná, ani posttraumatickou stresovou poruchu. Naopak znalkyně dospěly k závěru, že i když byl vztah stěžovatelky k vedlejším účastníkovi ambivalentní, byla schopna jasně projevit nesouhlas s jeho jednáním (viz též body 9 a 11 rozsudku *Y proti České republice*).

9. Ke vznesení obvinění z trestného činu znásilnění orgánům činným v trestním řízení tak scházely nejen důkazy o tom, že vedlejší účastník použil násilí či pohrůžku bezprostředního násilí či jiné těžké újmy nebo zneužil bezbrannosti stěžovatelky (ve smyslu definice znásilnění před rokem 2010 i po něm), ale vůbec o tom, že nešlo o konsenzuální sexuální styk. Proto ani nemohou být relevantní odkazy obsažené v tomto nálezu Ústavního soudu na pozdější judikaturu Nejvyššího soudu týkající se rozšiřujícího výkladu znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění, jakož i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva mající svůj původ ve zcela jiných skutkových i právních okolnostech (body 78, 81 nálezu).

10. Jinými slovy, případ pro nedostatek důkazů ustrnul na mrtvém bodě. Orgány činné v trestním řízení měly v podstatě jen tvrzení proti tvrzení, přitom není žádný právní důvod, který by je bez dalších důkazů opravňoval upřednostnit tvrzení domnělé oběti proti tvrzení domnělého pachatele. Ústavněprávní pravidlo presumpce neviny a důkazní standard *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obviněného, resp. podezřelého) to ani neumožňují (viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010, bod 50). Právní řády našeho civilizačního okruhu stojí na zásadě vyjádřené již Ulpianem: „*satius enim esse impunitum relinqui facinus nocentis quam innocentem damnari*“ – je vhodnější ponechat čin viníka nepotrestán než odsoudit nevinného [Digesta Iustiniani D. 48, 19, 5pr (Ulp. de off. procons.)], převzaté i naším Pavlem Kristiánem z Koldína v jeho *Právech městských království českého z konce 16. stol.* (viz M. Skřejpek. *Římskoprávní zásady v Koldínově díle „Práva městská království českého“*. Všehrad, 2010, ISSN 1210-5740, s. 13–21, pozn. 64); hyperbolicky ji vyjadřuje i W. Blackstone ve svých *Commentaries on the Laws of England in Four Books*. Vol. 2. Book IV. Philadelphia: J. B. Lippincott, 1893, s. 357: „the law holds that it is better that ten guilty persons escape than that one innocent suffer“ („raději zprostit deset viníků než nechat trpět jednoho nevinného“).

11. Nic na tom nemění ani pochopení pro obtížnou situaci obětí sexualizovaného násilí, ani odborné poznatky o příčinách a následcích primární a sekundární viktimizace. Vina musí být konkrétnímu pachateli i tak bez rozumných pochybností prokázána. Pokud se to nepodaří, neznamená to, že tvrzení oběti přestala být hájitelná, nebo že dokonce byla vyvrácena (jako mylná či lživá). Toliko nelze jen na jejich základě vedlejšího účastníka pohnat před soud.

12. Pokud Evropský soud pro lidská práva a nyní i Ústavní soud zmiňují závěr státní zástupkyně při výkonu dohledu z roku 2021, která konstatovala pochybení policejního orgánu při vyhodnocení skutkových zjištění a právní kvalifikace tvrzeného jednání, nutno zdůraznit, že se to netýkalo zločinu znásilnění (ani postaru, ani ponovu), nýbrž nového trestného činu sexuálního nátlaku, který zavedl trestní zákoník až od roku 2010 (§ 186 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Ten už (při potlačení významu konsensu v definici tohoto trestného činu) umožňoval postihnout pachatele, který přiměje jiného k pohlavnímu či obdobnému styku zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu (§ 186 odst. 2 trestního zákoníku), tedy – i s ohledem na limitovaná skutková zjištění v dané věci – nevylučoval vznesení obvinění vůči vedlejším účastníkovi z tohoto přečinu (nikoli však mnohem závažnějšího zločinu znásilnění). Jak však uvedla státní zástupkyně v roce 2021 i Ústavní soud v usnesení sp. zn. IV. ÚS 707/21 v témže roce, i při takové kvalifikaci

(s výhradou, že byla stále jen teoretická) již došlo k zániku trestnosti uplynutím promlčecí doby pěti let.

13. Bylo-li promlčeno v roce 2021, tím spíše je promlčeno teď, v roce 2026. Nynější závěr Ústavního soudu, že „závěr o promlčení trestní odpovědnosti je předčasný“ (bod 92 nálezu), je za těchto okolností zjevně alibistický.

14. Není přitom zřejmé, co dalšího by při obnovení vyšetřování po dalších 9 letech měla policie zjišťovat a objevit. Důkazy proti domnělému pachateli si jednoduše vymyslet nesmí. I domnělý pachatel má svá základní práva, i jemu svědčí požadavky na právní jistotu, mimo jiné nebýt bezdůvodně opakovaně popotahován kvůli podezření ze spáchání trestného činu. Svědčila a svědčí mu presumpce nevinu. Jakkoli Ústavní soud jindy a jinak poukazuje na oprávněné zájmy obětí sexuálně motivovaných násilných trestných činů i systémové dluhy vůči nim, měl by si dát velký pozor na to, aby ani v nejmenším nevyvolával dojem, že se nyní za každou cenu hledají možnosti, jak domnělé pachatele odsoudit nebo alespoň obvinít.

15. Domnělého pachatele nelze obvinít, natož obžalovat, v pochybnostech, bez důkazů, či za zjevně promlčený trestný čin (viz § 2 odst. 5, § 160 odst. 1, § 176 odst. 1 trestního řádu); i Evropský soud pro lidská práva uznává, že právo obětí na účinné vyšetřování nelze účinně prosadit proti promlčení trestního stíhání s ohledem na právní jistotu a práva obviněného podle článku 7 Úmluvy (viz poradní posudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva k žádosti arménského kasačního soudu č. P16-2021-001 z 26. 4. 2022, bod 66). Sám Ústavní soud by se měl důsledně vyvarovat formulací, které by mohly být chápány jako předpojaté a jimiž by mohl zpochybnit svou nestrannost, jako např. v bodě 99 nálezu, že „prověření svých hájitelných tvrzení se stěžovatelka dosud nedomohla“ a že napadené vyrozumění státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze „může naopak znamenat pro stěžovatelku frustraci z toho, že i přes značnou procesní aktivitu její i orgánů státu [sic!] k náležitému prověření a pojmenování protiprávního jednání zohledňujícímu šíří a intenzitu k určení jeho viníka s příslušnou včasnou reakcí dosud nedošlo“.

16. Problematickým shledáváme i to, jak nález pracuje se sekundární viktimizací. Hrozba sekundární viktimizace obětí trestných činů je závažná a všechny orgány činné v trestním řízení si tohoto rizika, zejména v komunikaci s domnělou obětí trestného činu, musí být vědomy. Opatření k předcházení sekundární viktimizaci však nesmí vést k popření presumpce nevinu a „oslepení“ vyšetřovatelů, státních zástupců a soudců v tom smyslu, že budou přehlížet okolnosti svědčící ve prospěch osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. V této věci jde zejména o dopisy na rozloučenou, korespondenci adresovanou stěžovatelkou vedlejšímu účastníku, přijímání darů, fakt, že jej opakovaně označila při hospitalizaci na prvním místě za blízkou osobu k informování atd. Policejní orgán se na tyto okolnosti svědčící ve prospěch vedlejšího účastníka logicky dotazoval i znalkyň a znalkyně obecně odpověděly, že není výjimečné, že oběť má jediný blízký vztah s člověkem, který je podstatným zdrojem jejího utrpení. Orgány činné v trestním řízení i Ústavní soud však musí mít na zřeteli, že jde stále jen o obecný poznatek, o domněnku, na níž obvinění, natož odsouzení konkrétní osoby stavět nelze (oproti tomu většina v bodě 94 nálezu: „jednání stěžovatelky by mohlo být i jednou z typických reakcí obětí“ – ano, mohlo, ale to ještě neprokazuje, že bylo). Zejména v situaci, kdy osoby ve vztahu nežily ve společné domácnosti a setkávaly se nepravidelně, s většími či menšími časovými odstupy, je zcela legitimní, že si vyšetřovatelé kladli tyto otázky a snažili se zjistit, proč se s vedlejším účastníkem stěžovatelka opakovaně po tak dlouhou dobu stýkala, tvrdí-li, že se na ní po celá léta dopouštěl sexuálního násilí.

17. Lze tedy uzavřít, podobně jako v odlišném stanovisku k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 2/25 ze dne 9. 7. 2025, vydanému v obnoveném řízení v reakci na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Z proti České republice*, že i v tomto konkrétním případě je trestní stíhání za inkriminovaný skutek, i kdyby snad bylo možné v něm spatřovat nějaké trestné činy, po tak dlouhé době s největší pravděpodobností promlčeno. K obvinění, nebo dokonce k odsouzení

domnělého pachatele tak v tomto případě zřejmě ani nedojde. Bude nyní na orgánech činných v trestním řízení, jak s nálezem v této věci i v jiných věcech naloží. Stále zůstává prostor interpretovat jej úzce jen jako pokyn „znovu a lépe“ tak, aby v tomto odlišném stanovisku nastíněná rizika byla eliminována a ve snaze dostát pozitivním závazkům státu nedošlo k popření závazků negativních (presumpce neviny, *in dubio pro reo*), za což by Česká republika v posledku také mohla být Evropským soudem pro lidská práva volána k odpovědnosti. Nutno stále opakovat, že spravedlnost pro oběti nelze vystavět na nespravedlnosti vůči (potenciálně) obviněným.

Č. 2

Změna rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření odvolacím soudem (sp. zn. II. ÚS 3143/25 ze dne 7. ledna 2026)

I. Odvolací soud může výjimečně změnit rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na předběžné opatření pouze tehdy, předloží-li zvláštní a konkrétní odůvodnění, proč nebylo možné postupovat standardně zrušením rozhodnutí a vrácením věci soudu prvního stupně; absence takového zvláštního odůvodnění zakládá porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a principu rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Změna zamítavého rozhodnutí o předběžném opatření odvolacím soudem bez doručení odvolání protistraně k vyjádření je ústavně přípustná jen tehdy, pokud by doručení mohlo reálně ohrozit nebo zmařit účel předběžného opatření; neexistují-li takové okolnosti, může nezaslání odvolání porušit právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Přibáně, soudce zpravodaje Martina Smolka a soudce Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti AREAL PRELOUC, s. r. o., sídlem Na Rafandě 118, Tuklaty, zastoupené JUDr. Pavlem Utěšeným, advokátem, sídlem náměstí Míru 341/15, Praha 2, proti výroku I usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 23 Co 275/2025-43 ze dne 22. 9. 2025, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníka řízení, takto:

I. Výrokem I usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 23 Co 275/2025-43 ze dne 22. 9. 2025 byla porušena práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky I a III usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 23 Co 275/2025-43 ze dne 22. 9. 2025 se ruší.

Odůvodnění

I. Podstata nálezu

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabýval ústavností rozhodnutí odvolacího soudu, který změnil usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření tak, že předběžné opatření nově nařídil. Dospěl k závěru, že odvolací soud vzhledem k okolnostem nepostupoval ústavně konformně, protože pro změnu rozhodnutí nepředložil zvláštní zdůvodnění a neumožnil stěžovatelce vyjádřit se k odvolání.

II. Shrnutí skutkových a procesních okolností

2. Obchodní společnost MPS Přelouč, s. r. o., sídlem Sportovní 903, Přelouč, („navrhovatelka“) podala dne 10. 7. 2025 u Okresního soudu v Pardubicích („okresní soud“) návrh na vydání předběžného opatření, jímž by byla stěžovatelce uložena povinnost umožnit navrhovatelce (a jejím podnájemcům) vstup a nerušené užívání tam specifikovaných nemovitostí v katastrálním území Přelouč. Odůvodnila jej tím, že na základě nájemní smlouvy ze dne 18. 12. 2012 uzavřené mezi ní jako nájemkyní a předchozím vlastníkem předmětných nemovitostí jako pronajímatelem má právo užívat výrobní areál bývalé pekárny, nacházející se v těchto nemovitostech. Podle navrhovatelky se v předmětu nájmu nalézají její výrobní a administrativní prostory a skladové prostory s materiálem a výrobky třetích osob. Zamezení vstupu má proto vliv na její podnikatelskou činnost.

3. Okresní soud usnesením č. j. 6 Nc 4001/2025-32 ze dne 15. 7. 2025 návrh navrhovatelky zamítl, uložil navrhovatelce zaplatit soudní poplatek a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dospěl k závěru, že zákonné podmínky pro nařízení předběžného opatření nebyly splněny. Podle okresního soudu navrhovatelka neprokázala, že by potřeba zatímní úpravy byla naléhavá a nutná, a neosvědčila základní skutečnosti pro kvalifikované posouzení případné existence nároku. K navrhovatelkou namítanému jednání mělo dojít téměř měsíc (dne 17. 6. 2025) před podáním návrhu a již sama tato skutečnost vylučuje nařízení předběžného opatření, které má být zásadně reakcí na bezprostřední a náhlé ohrožení práv či zájmů oprávněné osoby. Okresní soud dále odkázal na předchozí řízení o předběžných opatřeních, která byla k návrhům navrhovatelky vedena a na základě jejích zpětvzetí zastavena a která podle něj rovněž svědčí o tom, že není dána potřeba zatímní úpravy poměrů.

4. K odvolání navrhovatelky Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích („odvolací soud“) v záhlaví označeném usnesením změnil usnesení okresního soudu tak, že nařídil předběžné opatření požadované navrhovatelkou (ústavní stížností napadený výrok I), potvrdil usnesení okresního soudu ve výroku o povinnosti navrhovatelky zaplatit soudní poplatek (výrok II) a uložil navrhovatelce, aby ve lhůtě jednoho měsíce od doručení usnesení podala žalobu ve věci samé (výrok III).

5. Odvolací soud na rozdíl od nalézacího soudu dospěl k závěru, že navrhovatelka osvědčila relevantní skutečnosti pro nařízení předběžného opatření, tedy své nájemní právo k předmětným nemovitostem, včetně oprávnění přenechat nemovitosti do podnájmu, a vlastnické právo předchozího pronajímatele dotčených nemovitostí a stěžovatelky a že ze strany stěžovatelky jí byl vstup do nemovitostí znemožněn. Odvolací soud shledal, že pokud navrhovatelka v předmětném areálu podniká a je jí znemožněn přístup, je dána potřeba nařízení předběžného opatření, a to bez ohledu na to, kdy k prvnímu zásahu do jejího práva došlo. Uzavřel, že nařízením předběžného opatření nejsou porušována ústavně zaručená práva stěžovatelky (s odkazem na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 a sp. zn. III. ÚS 1888/13 ze dne 13. 2. 2014). Předběžným opatřením podle odvolacího soudu nejsou omezována dispoziční práva stěžovatelky s jejím vlastnictvím; předběžné opatření pouze zatímně upravuje poměry účastníků a stěžovatelce ukládá povinnost strpět povinnost z nájemní smlouvy, která na ní s nabytím vlastnického práva k nemovitostem přešla.

III. Argumentace stěžovatelky

6. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení výroku I v záhlaví označeného usnesení. Tvrdí, že jím byla porušena její práva podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod („Listina“).

7. Stěžovatelka namítá, že odvolací soud podle ní nerespektoval závěry vyplývající z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 a navazující judikatury, protože bez zákonného podkladu změnil zamítavé rozhodnutí okresního soudu o návrhu na předběžné opatření na rozhodnutí vyhovující,

aniž by uvedl jakékoli zvláštní odůvodnění nezbytnosti takového výjimečného postupu. Stěžovatelka zdůrazňuje, že v daném případě neexistovala žádná hrozba přímého, bezprostředního a nenapravitelného zásahu, která by prolomení standardního postupu mohla ospravedlnit.

8. Současně stěžovatelka namítá, že jí odvolací soud nedoručil odvolání navrhovatelky proti zamítavému rozhodnutí okresního soudu. Podle stěžovatelky přitom neexistoval žádný důvod zabraňující doručení, neboť z povahy návrhu na předběžné opatření ani z dosavadního průběhu řízení nevyplývala možnost zmaření jeho účelu, nevhodnost ani neúčelnost doručování. Tím, že odvolací soud odvolání stěžovatelce nedoručil, znemožnil jí reagovat na rozhodné skutečnosti a uplatnit námitky, včetně rozsáhlé argumentace a důkazů, z nichž podle stěžovatelky plyne, že navrhovatelka nikdy nájemní právo k dotčeným nemovitostem nenabyla a že předložená nájemní smlouva je antedatovaným a účelově vytvořeným dokumentem, což v ústavní stížnosti blíže rozebírá.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní stížnost byla oprávněnou osobou podána včas (§ 72 odst. 1 a 3 zákona o Ústavním soudu) a není nepřijatelná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Stěžovatelka je řádně zastoupena advokátem (§ 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

V. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Spolu s ústavní stížností podala stěžovatelka návrh na odklad vykonatelnosti napadeného výroku, který Ústavní soud usnesením sp. zn. II. ÚS 3143/25 ze dne 26. 11. 2025 zamítl.

11. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření odvolacímu soudu a navrhovatelce.

12. Navrhovatelka se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti (ani k návrhu na odklad vykonatelnosti) nevyjádřila, a proto má Ústavní soud v souladu s poučením, které se jí dostalo, za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

13. Odvolací soud ve vyjádření zrekapituloval, že navrhovatelka osvědčila rozhodné skutečnosti pro uložení povinnosti předběžným opatřením a prokázala potřebu zatímní úpravy poměrů. Odvolací soud si je vědom judikatury Ústavního soudu týkající se povinnosti posoudit, zda lze účelu předběžného opatření dosáhnout i při umožnění vyjádření dotčeného účastníka, avšak má za to, že skutková situace v této věci umožňovala postup odlišný. Vycházel z toho, že stěžovatelka již byla opakovaně informována o předchozích návrzích navrhovatelky na nařízení předběžného opatření, a byla tak s její procesní aktivitou seznámena.

14. Odvolací soud dále zdůraznil, že předběžné opatření sleduje zachování posledního pokojného stavu a má pouze dočasnou povahu. Otázku platnosti nájemní smlouvy bude možné řešit až v řízení ve věci samé, k jehož podání byla navrhovatelka předběžným opatřením zavázána (žaloba již byla podána a je vedena pod sp. zn. 7 C 253/2025). Případné zásahy do práv stěžovatelky jsou vyváženy možností podat návrh na zrušení předběžného opatření a jsou chráněny složenou jistotou. Předběžné opatření podle něj nezasahuje do dispozičních práv stěžovatelky, pouze dočasně upravuje poměry účastnic. Pro úplnost odvolací soud dodal, že teprve v rámci přípravy vyjádření k ústavní stížnosti zjistil existenci paralelního řízení o ochraně držby (vedeného pod sp. zn. 5 C 213/2025), které v době jeho rozhodování nebylo ze spisu zřejmé.

15. Stěžovatelka v replice uvedla, že se odvolací soud snaží dodatečně doplnit obsah svého usnesení a zhojit tím jeho vady, což je nepřijatelné. Přesto namítá, že skutečnost, že byla informována o snahách navrhovatelky domoci se předběžného opatření, jí nezavazuje k trvalé investigativní aktivitě ohledně případných dalších návrhů; nelze na ní přenášet odpovědnost za

procesní pochybení odvolacího soudu, který jí nezaslal odvolání navrhovatelky k vyjádření a svůj postup v usnesení řádně neodůvodnil.

16. Stěžovatelka dále uvedla, že předmětem její ústavní stížnosti není primárně účel předběžného opatření, nýbrž porušení jejích procesních práv tím, že jí byla znemožněna možnost předložit zásadní tvrzení a důkazní návrhy, mimo jiné ohledně zfalšované nájemní smlouvy. Uložená povinnost umožnit navrhovatelce vstup a užívání nemovitostí zásadně omezuje výkon jejích vlastnických práv (nemůže je nerušeně užívat a volně pronajímat), což nemůže být kompenzováno pouze poskytnutou jistotou. Skutečnost, že odvolací soud údajně nevěděl o souběžném řízení o ochraně držby, podle stěžovatelky pouze potvrzuje jeho procesní pochybení, neboť při řádném postupu by se o této skutečnosti dozvěděl před vydáním napadeného rozhodnutí.

17. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

19. K přezkumu rozhodování obecných soudů o předběžných opatřeních zastává Ústavní soud obecně zdrženlivý postoj. Předběžná opatření mají pouze dočasnou povahu, nezasahují konečným způsobem do práv a povinností účastníků a nepředjímají výsledek řízení ve věci samé (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3193/24 ze dne 23. 4. 2025, bod 34).

20. Vzhledem ke specifické povaze rozhodnutí o předběžných opatřeních je Ústavní soud podrobuje pouze tzv. omezenému testu ústavnosti. V rámci něj zkoumá, zda předběžné opatření (či rozhodnutí o něm) mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a zda není projevem svévole či libovůle (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny).

21. Důvodem pro kasační zásah je také hrubé porušení zásad spravedlivého procesu, zejména v případech nereflexování judikatury Ústavního soudu ohledně podmínek, za kterých odvolací soud může změnit rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření, a též ohledně doručování odvolání v takových situacích (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1785/25 ze dne 7. 8. 2025, bod 16).

22. Ústavní soud shledal, že v projednávané věci odvolací soud porušil práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, a to ve dvou – vzájemně souvisejících – rovinách:

a) odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na předběžné opatření, aniž by předložil zvláštní odůvodnění, proč je třeba tento výjimečný krok učinit [viz část VI. a)];

b) odvolací soud nezaslal odvolání navrhovatelky k případnému vyjádření stěžovatelce, ačkoliv z okolností věci neplynulo, že by doručení odvolání stěžovatelce mohlo ohrozit účel předběžného opatření [viz část VI. b)].

VI. a) K možnosti změnit rozhodnutí o předběžném opatření

23. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 16/09 Ústavní soud zrušil § 220 odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 3. 2011, který odvolacímu soudu umožňoval změnit rozhodnutí o předběžném opatření. Důvodem byl především rozpor s principem rovnosti účastníků. Podle současné právní úpravy a navazující judikatury lze rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na předběžné opatření buď potvrdit jako věcně správné, nebo zrušit jako vadné. Jeho změna přichází v úvahu jen výjimečně (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 3749/17 ze dne 9. 1. 2018, bod 23).

24. Při rozhodování o odvolání u návrhu na předběžné opatření (jeho změně) by měly mít soudy vždy na paměti, že účastníci řízení, kteří nepodávali odvolání a vůči kterým je

předběžné opatření nařízeno, nemají žádnou možnost procesní obrany proti soudem uložené právní povinnosti – nemají k dispozici odvolání ani jiný procesní prostředek ochrany práva (nepočítaje v to ústavní stížnost, neboť Ústavní soud se nezabývá věcnou správností a běžnou zákonností napadeného soudního rozhodnutí). Jejich procesní pozice by tak byla horší, než kdyby bylo předběžné opatření uloženo již soudem prvního stupně. Právě tento nepoměr vedl k závěrům obsaženým v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (srov. též nález sp. zn. I. ÚS 1785/25, body 17 až 20).

25. Odvolací soud může výjimečně změnit rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření, avšak pouze za předpokladu, že (i) řádně odůvodní naplnění zákonných podmínek pro vydání předběžného opatření a zároveň (ii) předloží zvláštní zdůvodnění, proč s ohledem na konkrétní okolnosti případu nebyl možný standardní postup, tj. rozhodnutí zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně. Takovým důvodem může být hrozba přímého, bezprostředního a nenapravitelného zásahu nebo jiné mimořádné okolnosti, které takový postup odůvodňují (srov. nález sp. zn. III. ÚS 2606/23 ze dne 13. 3. 2024, body 22 až 23). V případě nepředložení zvláštního odůvodnění mohou být porušena práva účastníka řízení na soudní ochranu a na rovnost účastníků.

26. V projednávané věci odvolací soud sice odůvodnil naplnění zákonných podmínek pro vydání předběžného opatření (body 7 a 8 usnesení odvolacího soudu), žádné zvláštní zdůvodnění, proč s ohledem na konkrétní okolnosti případu nebylo možné využít standardní postup, však již nepředložil. V bodě 12 usnesení sice odkázal na nález sp. zn. Pl. ÚS 16/09 a konstatoval, že porušení práv stěžovatelky neshledává, avšak blíže nekonkretizoval, jak tím odůvodňuje předestřený výjimečný postup.

27. Uvedl-li odvolací soud v této souvislosti pouze to, že předběžným opatřením nejsou omezována dispoziční práva stěžovatelky s jejím vlastnictvím, jde jednak o argument z hlediska naplnění požadavku zvláštního odůvodnění mimoběžný, ale především nepřesný, neboť – jak také poznamenala stěžovatelka ve své replice – povinnost strpět užívání nemovitosti jinou osobou bezpochyby představuje zásah do výkonu vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť znemožňuje vlastníkovi nakládat se svou věcí podle svého volného uvážení.

28. Žádné mimořádné okolnosti pro uplatnění příslušné výjimky nevyplývají ani ze spisu. Odvolací soud sám uvádí, že jde pouze o dočasnou úpravu poměrů, čímž sice relativizuje zásah způsobený předběžným opatřením, ale zároveň tím oslabuje závěr o nezbytnosti výjimečné změny zamítavého rozhodnutí o předběžném opatření. Argumentace potřebou zatímní úpravy poměrů je relevantní pro posouzení samotných podmínek předběžného opatření, nikoliv pro odklon od standardního postupu odvolacího soudu. Odvolacím soudem uváděná snaha o rychlé navrácení pokojného stavu je spíše obecnou argumentací svědčící pro nařízení předběžného opatření, především ale tuto úvahu uvedl až ve svém vyjádření, čímž nelze zhojit nedostatky napadeného rozhodnutí. Lze proto shrnout, že odvolací soud nedostal požadavkům řádného odůvodnění výjimečné změny zamítavého rozhodnutí o předběžném opatření, čímž hrubě porušil zásady spravedlivého procesu.

VI. b) K nezbytnosti zaslat odvolání k vyjádření

29. Obecné soudy nejsou povinny doručovat protistraně odvolání proti usnesení o návrhu na předběžné opatření vždy a bezvýjimečně, mimo jiné s ohledem na znění § 210 odst. 1 občanského soudního řádu, který takovou povinnost nestanoví. Je však jejich povinností v každém případě zvažovat, zda má být odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření zasláno jiným účastníkům. Odvolání není třeba doručovat, zejména pokud to není účelné (například s ohledem na dosavadní vývoj řízení) či vhodné nebo pokud by mohl být nevhodným doručením odvolání zmařen účel předběžného opatření; nejde-li však o takový případ, mohou být nedoručením odvolání a neposkytnutím možnosti vyjádřit se porušena práva účastníka řízení na soudní ochranu a na rovnost účastníků řízení (viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 326/17 ze

dne 18. 5. 2017, sp. zn. IV. ÚS 802/19 ze dne 4. 6. 2019, bod 25, či sp. zn. III. ÚS 111/23 ze dne 4. 4. 2023, bod 24).

30. V projednávané věci bylo předběžné opatření vydáno za účelem zatímní úpravy poměrů účastnic a k zachování tzv. posledního pokojného stavu. Nebylo tedy založeno na obavě z ohrožení výkonu rozhodnutí a nevyžadovalo překvapivý zásah odvolacího soudu. Nic nenavštěvovalo tomu, že by doručení odvolání stěžovatelce mohlo účel předběžného opatření zmařit či ohrozit. Odvolací soud ve svém rozhodnutí nepředložil žádnou úvahu, proč považoval za nezbytné rozhodnout bez vyjádření stěžovatelky. Lze dodat, že jestliže odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně a nově nařídí předběžné opatření, čímž povinné osobě odepře možnost procesně reagovat alespoň v rámci odvolacího řízení, musí být důvody pro takový postup o to přesvědčivější.

31. Důvody pro zvolený postup nevyplývají ani ze spisu. Spis okresního soudu byl odvolacímu soudu předložen s odvoláním dne 2. 9. 2025 a rozhodnuto o něm bylo dne 22. 9. 2025, tedy po 20 dnech. Nelze tudíž dovést, že by časové souvislosti odvolací soud stavěly do situace, kdy doručení odvolání stěžovatelce nebylo reálně možné a bezodkladné nařízení předběžného opatření by bylo vzhledem ke konkrétním okolnostem nezbytné.

32. Argument odvolacího soudu, že stěžovatelka byla s dřívější procesní aktivitou navrhovatelky v jiných řízeních obeznámena, není přílehavý. Lze totiž přisvědčit stěžovatelce, že taková okolnost ji nezavazuje k tomu, aby sama předvídala a kontinuálně zkoumala, zda nejsou vedena další řízení o nařízení předběžného opatření. Naopak z toho lze usuzovat, že soudům mohlo být známo její zjevně nesouhlasné stanovisko, a tedy jde o Ústavním soudem zdůrazňovanou situaci, kdy je doručení odvolání protistraně namíste (srov. náleží sp. zn. I. ÚS 326/17, bod 17). Obdobně jako ve vztahu k požadavku na zvláštní odůvodnění pro změnu zamítavého rozhodnutí, obecné zmínky o dočasné úpravě poměrů nejsou způsobilé odůvodnit nezaslání odvolání k vyjádření. Lze proto shrnout, že bylo povinností odvolacího soudu – při absenci okolností odůvodňujících jiný postup – odvolání stěžovatelce doručit a umožnit jí se k němu vyjádřit.

33. Nadto, nedostatky v procesu rozhodování o předběžném opatření nelze zhojit tvrzením, že případná újma způsobená předběžným opatřením je pokryta složenou jistotou. Za přiměřený procesní prostředek nelze považovat ani odvolacím soudem zdůrazňovanou možnost zrušení předběžného opatření podle § 77 odst. 2 občanského soudního řádu. Tento postup totiž slouží primárně k posuzování aktuálního trvání podmínek nařízení předběžného opatření, nikoli k přezkumu toho, zda podmínky byly naplněny v době jeho vydání. Ústavní soud již v náleží sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (bod 32) výslovně uvedl, že tento institut nemůže nahrazovat procesní prostor, který měl být účastníkovi poskytnut v rámci řízení o odvolání.

VII. Závěr

34. Ústavní soud uzavírá, že odvolací soud svým postupem porušil stěžovatelčina práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a na rovnost účastníků řízení (čl. 37 odst. 3 Listiny). Změnil rozhodnutí o zamítnutí předběžného opatření, aniž by zvlášť odůvodnil nezbytnost takového postupu. Přestože nehrozilo zmaření účelu předběžného opatření ani nevyplýval žádný jiný důvod neúčelnosti či nevhodnosti doručení, nezaslal stěžovatelce odvolání navrhovatelky. Stěžovatelka se tak o návrhu na předběžné opatření dozvěděla až z rozhodnutí odvolacího soudu a byla jí zabráněna možnost efektivně se proti němu bránit. Žádný zájem, který by v daném případě převážil nad nutností zrušit napadené rozhodnutí (srov. náleží sp. zn. I. ÚS 1785/25, bod 19), Ústavní soud neshledal.

35. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadený výrok I usnesení odvolacího soudu zrušil podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Spolu s tímto výrokem zrušil Ústavní soud rovněž výrok III usnesení

odvolacího soudu, jímž bylo navrhovatelce uloženo podat žalobu ve věci samé, neboť navazuje na napadený výrok I a je na něm obsahově závislý (§ 76 odst. 3 občanského soudního řádu).

36. V dalším řízení odvolací soud znovu rozhodne o odvolání navrhovatelky, přičemž stěžovatelce umožní se k němu vyjádřit. Bude-li mít odvolací soud za to, že jsou dány důvody pro změnu usnesení okresního soudu, předloží pro to zvláštní odůvodnění. Ústavní soud se vlastními důvody pro (ne)nařízení předběžného opatření nezabýval, neboť to by bylo předčasné (srov. přiměřeně nález sp. zn. I. ÚS 1785/25, bod 26).

Č. 3

Nedobrovolná hospitalizace a požadavky na rozsah dokazování (sp. zn. I. ÚS 1114/25 ze dne 8. ledna 2026)

Při posuzování oprávněnosti nedobrovolné hospitalizace musí soudy své závěry učinit nejen na důkazech svou povahou odborných (výpovědi lékařů a znalců, znalecké posudky, lékařské zprávy), ale je nutné přihlídnout i k dalším dostupným důkazům. Především musí soudy zvážit relevantní tvrzení a důkazy předkládané osobou umístěnou do nedobrovolné hospitalizace a s těmito se také vypořádat.

Je výlučně úkolem soudů, aby posoudily, zda došlo k naplnění hmotněprávních podmínek nedobrovolné hospitalizace, a to za pečlivého zvážení provedených důkazů, požadavku restriktivního výkladu podmínek přípustnosti nedobrovolné hospitalizace jako výjimky ze základního práva na osobní svobodu a požadavku jejího subsidiárního použití.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové (soudkyně zpravodajka), soudce Tomáše Langáška a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelky A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupené JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem, sídlem Mánesova 48, Praha 2, proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2025 č. j. 24 Cdo 2904/2024-393, výroku I usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2024 č. j. 53 Co 100/2024-344 a výroku I usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 14. března 2024 č. j. 28 L 789/2022-310, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 8, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Psychiatrické nemocnice X, zastoupené Mgr. et Mgr. Tomášem Němečkem, advokátem, sídlem Kořenského 1107/15, Praha 5, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 14. března 2024 č. j. 28 L 789/2022-310, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2024 č. j. 53 Co 100/2024-344 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2025 č. j. 24 Cdo 2904/2024-393 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo stěžovatelky na osobní svobodu chráněné čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a shrnutí dosavadního průběhu řízení

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení v záhlaví uvedených výroků rozhodnutí pro porušení jejich

ústavně zaručených práv chráněných Listinou základních práv a svobod, dále jen „Listina“, (konkrétně čl. 7 odst. 1, čl. 8 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a 2, čl. 32 odst. 4, čl. 36 odst. 1, a to ve spojení s čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 4), Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením (konkrétně čl. 5 odst. 1 a 2, čl. 14 odst. 1 a čl. 23 odst. 4), Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Úmluva“, [konkrétně čl. 5 odst. 1 písm. e), čl. 6 odst. 1, čl. 8, a to ve spojení s čl. 14], Mezinárodním paktem o občanských a politických právech (konkrétně čl. 9 odst. 1, čl. 14 odst. 1, čl. 17, a to ve spojení s čl. 2 odst. 1) a Úmluvou OSN o odstranění všech forem diskriminace žen [konkrétně čl. 2 písm. c), d), e) a f), čl. 3, čl. 5 písm. a), čl. 12, čl. 15 odst. 1 a 4].

2. Dne 9. 11. 2022 byla stěžovatelka bez svého souhlasu přijata do Psychiatrické nemocnice X (dále jen „PN“). Obvodní soud pro Prahu 8 dne 10. 11. 2022 zahájil řízení o vyslovení přípustnosti převzetí stěžovatelky do ústavu zdravotnické péče dle § 76 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, (dále jen „z. ř. s.“). Usnesením ze dne 18. 11. 2022 bylo řízení zastaveno, neboť stěžovatelka byla dne 14. 11. 2022 propuštěna. Stěžovatelka v zákonné lhůtě prohlásila, že trvá na projednání věci i přes zastavení řízení.

3. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 14. 3. 2024 č. j. 28 L 789/2022-310 bylo rozhodnuto, že převzetí stěžovatelky do PN dne 9. 11. 2022 bylo v souladu s § 38 odst. 1 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), a že důvody pro nedobrovolnou hospitalizaci stěžovatelky trvaly do jejího propuštění dne 14. 11. 2022. Dle obvodního soudu byla nedobrovolná hospitalizace stěžovatelky odůvodněna určitou medicínskou opatrností, která byla dána 3 určujícími faktory: (1) anamnestickými daty o první nedobrovolné hospitalizaci pro proklamaci sebevražedných tendencí v podobné situaci po rozchodu s partnerem, (2) vstupními informacemi expartnera stěžovatelky o jejich rozchodu, nedostatečné péči o dítě a nenávistných proklamacích vůči porodní lékařce a (3) skutečností, že psychické funkce stěžovatelky byly zatíženy péčí o umírající kočku a o dítě a stavem krátce po porodu. V době přijetí stěžovatelky bylo jasné podezření, že se jedná o akutní psychotickou poruchu s rozvíjející se paranoidně persekující bludnou produkcí, což bylo nutné dále sledovat, neboť na základě chorobného bludného jednání by mohlo dojít k vážným agresivním incidentům. Stěžovatelka dle obvodního soudu v době přijetí do PN a po celou dobu hospitalizace jevila známky duševní poruchy. Bylo možné dovodit, že stěžovatelka bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje své okolí, přičemž bylo prokázáno, že takovou hrozbu nebylo možné odvrátit jinak než hospitalizací v PN z důvodu permanentní observace stěžovatelky. Zákonný znak bezprostřední nebezpečnosti sobě nebo okolí byl dán nastražeností stěžovatelky vůči zdravotníkům a expartnerovi. Obvodní soud upozornil také na to, že je skutečností, že ženy krátce po porodu mohou trpět poporodní depresí nebo psychózou. Úkolem soudu bylo vyhodnotit zákonnost převzetí stěžovatelky do nedobrovolné hospitalizace a dalšího držení ve smyslu ochrany jejího práva na osobní svobodu; z tohoto úhlu pohledu byla celková doba její nedobrovolné hospitalizace dle obvodního soudu důvodná.

4. Usnesením Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 20. 6. 2024 č. j. 53 Co 100/2024-344 bylo potvrzeno usnesení obvodního soudu, které dle městského soudu obsahuje řádné a vyčerpávající odůvodnění nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky. I odvolací soud měl za splněnou podmínku závažnosti chování stěžovatelky. Městský soud ve shodě se závěry rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích sp. zn. 23 Co 138/2022 konstatoval, že zákonný požadavek bezprostřednosti ohrožení je dán již v situaci, kdy je takové ohrožení potenciálně bezprostředně možné. S ohledem na obsah screenshotů z Facebooku, okolnost, že stěžovatelka byla jen pár měsíců po porodu, jímž byla zjevně traumatizována, že došlo k rozpadu partnerského vztahu s otcem dítěte, s přihlédnutím k předchozí hospitalizaci stěžovatelky, je závěr o bezprostřednosti plně odůvodněn. V případě

stěžovatelky nebylo možné využít jiného postupu, neboť odmítala ambulantní formu návštěvy psychiatra.

5. Nejvyšší soud následně usnesením ze dne 22. 1. 2025 č. j. 24 Cdo 2904/2024-393 odmítl dovolání stěžovatelky. Nejvyšší soud nesdílel názor stěžovatelky, že její chování bylo prosto jakýchkoli ohrožujících projevů, že nikoho žádným způsobem nenapadla a nečinila nic jiného, než že se domáhala svých práv. S odkazem na svou judikaturu Nejvyšší soud akcentoval, že zákon o zdravotních službách vychází z principu prevence. Detenční řízení bezpochyby slouží k předcházení předpokládaným závažným následkům jednání osoby s duševní poruchou (nebo jejími známkami), popř. osoby pod vlivem návykové látky. Tyto závěry dle Nejvyššího soudu podporuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Ze strany PN bylo v době převzetí (až do propuštění) stěžovatelky ošetřující lékařkou dostatečně identifikováno bezprostřední ohrožení života a zdraví nejen stěžovatelky, ale i blízkých osob, především jejího čtyřměsíčního dítěte, o které pečovala. K podmínce bezprostřednosti ohrožení a jejímu širokému výkladu Nejvyšší soud poznamenal, že z judikatury Ústavního soudu plyne, že řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu je typově řízením, v němž soud staví svá rozhodnutí na základě odborného lékařského posouzení pacienta. Právní otázka přípustnosti převzetí umístěného do zdravotního ústavu je podmíněna otázkou skutkovou, tedy otázkou zdravotního stavu umístěného člověka. V daném případě byl zpětně odborně přezkoumán jak zdravotní stav stěžovatelky, tak i postup PN, ve kterém nebyly shledány nedostatky.

II. Argumentace stěžovatelky a vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice

6. V obsáhlé ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí několik rovin případu, v nichž obecné soudy dle ní pochybily. Za prvé výkladem hmotněprávních podmínek přípustnosti nedobrovolného převzetí člověka do zdravotního ústavu z tohoto institutu soudy učinily preventivní nástroj neslučitelný s požadavkem přiměřenosti zásahu do práva na osobní svobodu. Stěžovatelka rozebírá judikaturu ESLP, kterou se zaštitil Nejvyšší soud, a uvádí, že z ní vyplývající povinnost státu zajistit ochranu společnosti je vztahována k lidem s trestní minulostí, a to dokonce takovou, která spočívá v násilné trestné činnosti, pro kterou byl těmto lidem dříve uložen trest odnětí svobody. Pokud na takových rozhodnutích ESLP Nejvyšší soud staví své výrazně preventivní pojetí zdravotní detence z důvodu psychosociálního postižení, dává tím psychosociální postižení (v případě stěžovatelky tvrzené) na roveň závažné násilné trestní minulosti člověka. Dále stěžovatelka odkazuje na to, že Ústavní soud (nález sp. zn. III. ÚS 2667/21) odmítl, že by oprávněnost zdravotní detence mohla být dovozována toliko na základě diagnózy člověka a její obecné charakteristiky, a zdůraznil, že k tomuto musí přistoupit další skutečnost spočívající v konkrétním chování nebo jednání pacienta, z něhož lze dovodit, že pacient bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí; dále musí být prokázáno, že hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nebylo možno odvrátit jinak. A zmiňuje také rozhodnutí ESLP ve věci *Plesó proti Maďarsku*, z něhož vyplývá, že přílišné odkazování soudů na odborné názory je jen těžko slučitelné s nezávislostí soudního rozhodování v případech, které se týkají osobní svobody člověka. Problematiku výkladu hmotněprávních podmínek zdravotní detence tak stěžovatelka dává do souvislosti s nezávislostí soudů.

7. Za druhé se stěžovatelka vyjadřuje k dokazování. Tvrdí, že i v procesní rovině převážil odborný pohled na problematiku nedobrovolné hospitalizace nad pohledem právním, což se odrazilo v pojetí role znalkyně. Znalecký posudek sehrál v rozhodování obecných soudů stěžejní roli. Ústavní soud sice judikoval, že je třeba přibrat znalce též do řízení o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu za situace, kdy je v tomto řízení pokračováno na žádost umístěného člověka po jeho propuštění. Znalci ale v předmětném řízení nezbyvá než vycházet ze shromážděných podkladů, především ze zdravotní dokumentace. Tím se však smazává primární funkce, pro kterou byl znalec ustanoven, protože už nemůže představovat nezávislou

protiváhu zdravotního ústavu. Jeho činností dojde k objektivizaci skutečností uvedených ve zdravotnické dokumentaci a replikaci důkazů pocházejících od zdravotního ústavu. Stěžovatelka upozorňuje na náleznost Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 2545/17), ve kterém bylo poukázáno na to, že v řízení o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu nelze přehlížet, že sám zdravotní ústav není zcela nestranný, jelikož má zájem na výsledku řízení. K roli znalkyně v předmětném řízení pak stěžovatelka dále uvádí, že její postavení bylo posunuto k roli soudce také tím, že po ní bylo požadováno, aby se vyslovila k otázkám, které tvoří vlastní podstatu řízení o přípustnosti převzetí člověka do zdravotního ústavu bez jeho souhlasu.

8. Za třetí stěžovatelka argumentuje k porušení jejího práva na ochranu rodinného života, které spatřuje především ve skutečnosti, že byla oddělena od svého čtyřměsíčního plně kojeného syna, a to na dobu 6 dnů. Do uvedeného práva může být zasaženo, avšak pouze v případě naplnění požadavků legitimacy, legality a proporcionality takového zásahu. Tyto naplněny nebyly. Do otázky oddělení stěžovatelky od jejího syna totiž nevstupoval žádný jiný faktor, než že stěžovatelka byla zadržena v PN za účelem „observace“.

9. Za čtvrté zmiňuje stěžovatelka porušení zákazu diskriminace. Má za to, že k neoprávněnému zásahu do její osobní svobody a do jejího práva na ochranu rodinného života došlo především na základě průniku dvou důvodů, kterými byla její předchozí nedobrovolná hospitalizace v roce 2007 a poté skutečnost, že stěžovatelka byla v předmětné době matkou malého dítěte. Jednalo se svou podstatou tedy o intersekcionalní diskriminaci. Obě tyto identity, které byly stěžovatelce připsány, umožnily v konečném důsledku přistupovat ke stěžovatelce jako k někomu, kdo by se mohl dopustit násilného trestného činu.

10. Obvodní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti upozornil na judikaturu Ústavního soudu, která hovoří o tom, že omezovat základní práva lze pouze za účelem ochrany práv dalších osob. V posuzovaném případě byly těmito dalšími osobami syn a expřítel stěžovatelky i lékařka-gynekoložka realizující porod stěžovatelky, vůči které byla nenávistně nastražená. Eliminovat možné riziko ohrožení života nebo zdraví pak bylo možné pouze nedobrovolnou hospitalizací stěžovatelky, neboť stěžovatelka v době přijetí do PN a po celou dobu hospitalizace jevila známky duševní poruchy a bez důvodných pochybností bylo prokázáno její konkrétní nenávistné verbální chování vůči expartnerovi a gynekoložce. Strohým formalistickým výkladem zákonného znaku „bezprostřední nebezpečnosti“ by mohlo v některých případech dojít k nežádoucímu následku v podobě možného avizovaného deliktu. Observace je v recentní psychiatrii jedna ze základních diagnostických metod, neboť psychiatrie nemá k dispozici objektivní diagnostické metody. Obvodní soud zdůrazňuje, že jestliže stěžovatelka v ústavní stížnosti akcentuje svá základní práva, i jí potenciálně ohrožené osoby mají v čl. 6 Listiny deklarováno právo na život.

11. Městský soud zcela odkázal na odůvodnění napadeného usnesení, přičemž sdělil, že je přesvědčen, že v řízení nedošlo k žádnému porušení práv stěžovatelky.

12. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a dále uvedl, že v posuzované věci vycházel z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2024 sp. zn. 24 Cdo 2368/2024, který se týkal pojmů „bezprostředně a závažně“ ve smyslu § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách. Ústavní stížnost podaná proti tomuto rozhodnutí byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta a Ústavní soud k argumentaci Nejvyššího soudu uvedl, že v napadeném rozsudku podal zevrubný výklad vymezené otázky. Ve věci stěžovatelky Nejvyšší soud při hodnocení přípustnosti zdravotní detence neposuzoval jen „potencialitu“ jednání stěžovatelky, ale hodnotil ji v celkovém kontextu. Stěžovatelka dle Nejvyššího soudu nepřihlíží k tomu, že v daném případě se ohrožení nevztahovalo pouze na ni, ale také na její čtyřměsíční dítě. Dále Nejvyšší soud uvádí, že setrvává na svém závěru o nezbytnosti dokazování znaleckým posudkem v detenčním řízení s tím, že samozřejmě i tento důkaz je soud povinen hodnotit v kontextu s ostatními důkazy, což soudy v projednávané věci učinily.

Objektivita znaleckého posudku je (ve shodě s judikaturou Ústavního soudu) zajištěna již tím, že znalcem nemůže být lékař v daném zdravotním ústavu.

13. PN jako vedlejší účastnice k ústavní stížnosti uvedla, že ústavní stížnost pomíjí řadu podstatných skutečností. Ústavní stížnost podává události bezprostředně předcházející převzetí do nemocnice tak, že stěžovatelka poklidně spala, když tu její partner zničehonic přivolal Policii České republiky a RZS. Tak tomu ale není, což vyplývá z důkazů založených ve spise. Ústavní stížnost pomíjí to, že stěžovatelka už delší dobu konstruovala paranoidní představy, že ji i dítě v porodnici chtěli zabít; stěžovatelka zaslala svému partnerovi vyčítavé až nenávistné zprávy na Facebooku; podle výpovědi partnera po něm požadovala fyzické násilí vůči lékařce, která vedla porod; podle výpovědi partnera se vůbec nevěnovala čtyřměsíčnímu dítěti, takže partner pracující z domova měl dítě u sebe v pracovně; není pravda, že stěžovatelka v době příjezdu policie a RZS spala, jak tvrdí ústavní stížnost, stěžovatelka hrála v posteli počítačové hry; a že první pobyt navrhovatelky v PN souvisel se sebevražednými proklamacemi po rozchodu s tehdejším partnerem. Při nedobrovolném převzetí stěžovatelky do zdravotnického zařízení byly naplněny zákonné podmínky dle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách. Konkrétně se ohrožení projevilo úplným zanedbáním péče o čtyřměsíční dítě a zanedbáváním sebepečce (dle popisu partnera byla celý den bez jídla). Důvodnou obavu o možné ohrožení jejího okolí vyvolávaly i její nenávistné proklamace, že lékařce, která vedla její porod, je třeba ublížit, a její projevy vůči partnerovi (výčitky, že ji zradil a spolčil se s lékaři). Za takových okolností nebylo možné vyčkávat, až některou proklamací skutečně naplní, nebo až její zanedbávání péče o dítě a o sebe povede k újmě na zdraví. Zároveň nebylo možné hrozbu odvrátit jinak, neboť stěžovatelka důrazně odmítala ambulantní formu návštěvy psychiatra.

14. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení Ústavní soud stěžovatelce k replice nezasílal, neboť nevňuje do posuzované věci skutečnosti, které by jí byly vzhledem k obsahu ústavní stížnosti i obsahu napadených rozhodnutí neznámé.

III. Podmínky řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena advokátem dle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

16. Ústavní soud se seznámil s napadenými rozhodnutími, s vyjádřeními účastníků a vedlejší účastnice a obsahem spisu a na základě toho dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV. 1. A. Procesní postup obecných soudů – obecná ústavněprávní východiska

17. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že se obecné soudy dopustily procesních pochybení. Její argumentace tedy směřuje k porušení jejích procesních práv, která jsou Listinou chráněna v rámci dílčích aspektů práva na spravedlivý proces, jak je garantován v čl. 36 až 38 Listiny.

18. Jak Ústavní soud již v minulosti dovodil, případná závažná procesní pochybení v řízení, ve kterém došlo k rozhodnutí o zdravotnické detenci, mohou vyústit nejen v porušení příslušných aspektů práva na spravedlivý proces, ale i práva na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy (náleze ze dne 23. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1974/14). V citovaném nálezu vyšel Ústavní soud z toho, že podle Úmluvy jsou procesní práva v rámci řízení o zbavení osobní svobody integrální součástí práva na osobní svobodu dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Toto ustanovení se primárně vztahuje na řízení, které zahajuje sama osoba, která je zbavena osobní

svobody, avšak ESLP ve své judikatuře jeho aplikovatelnost vztáhl i na řízení, která jsou zahajována *ex officio*, případně z podnětu jiných osob. Současně je třeba upozornit, že účelem přezkumu podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy je především propuštění osoby, pokud se její zbavení svobody ukáže jako nezákonné (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *A. a další proti Spojenému království* ze dne 19. února 2009 č. 3455/05, § 200). Avšak ani skutečnost, že omezení osobní svobody skončilo, nemůže podle ESLP zbavit dotyčnou osobu práva nechat přezkoumat zákonnost takového opatření. Záruky čl. 5 odst. 4 Úmluvy se v těchto věcech vztahují i na instance proběhlou detenci přezkoumávající (přiměřeně rozsudek ESLP ve věci *S. T. S. proti Nizozemsku* ze dne 7. 6. 2011 č. 277/05, § 61, a také nález ze dne 27. 11. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 41/17). Postrádalo by smysl, jestliže by záruky vyplývající z čl. 5 odst. 4 Úmluvy byly omezeně aplikovatelné pouze na řízení týkající se detence, která stále probíhá.

19. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí osoby do zdravotního ústavu podle § 75 a násl. z. ř. s. zahajuje soud *ex officio* na základě oznámení o umístění osoby příslušným zdravotním ústavem. Tak se stalo i v případě stěžovatelky. Toto řízení však bylo zastaveno, neboť stěžovatelka byla z PN propuštěna. Na základě jejího prohlášení, že trvá na projednání věci i přes zastavení řízení (§ 72 z. ř. s.), bylo následně o vyslovení přípustnosti držení stěžovatelky ve zdravotním ústavu rozhodováno. Lze tedy konstatovat, že se v posuzovaném případě jedná o řízení, které bylo zahájeno *ex officio* a jehož reálné pokračování umožnila sama osoba (stěžovatelka), která byla zbavena osobní svobody.

20. Vzhledem ke shora uvedenému je nutno dojít k závěru, že na řízení o vyslovení přípustnosti převzetí osoby do zdravotního ústavu a dalším jejím držení v něm, které pokračuje na základě prohlášení příslušné osoby, která byla zbavena osobní svobody, že na projednání věci trvá, se aplikuje čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Proto zmíněné řízení musí splňovat i všechny požadavky plynoucí z čl. 5 odst. 4 Úmluvy. I osobám, které již nejsou hospitalizovány, avšak je rozhodováno o přípustnosti jejich proběhlé nedobrovolné hospitalizace, je totiž nutné poskytnout procesní záruky, které jsou součástí práva na osobní svobodu. Tedy v případě, že by Ústavní soud v nyní posuzovaném řízení shledal závažná procesní pochybení, mohla by tato vyústit nejen v porušení příslušných aspektů práva na spravedlivý proces, ale i práva na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

21. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu podle § 75 a násl. z. ř. s. má určitá specifika. Ta jsou dána především tím, že je soud vázán krátkou lhůtou sedmi dní k rozhodnutí (čl. 8 odst. 6 věta druhá Listiny a § 77 odst. 1 z. ř. s.), což má svůj odraz zejména ve způsobu dokazování. Vzhledem ke zmíněné krátké lhůtě je počáteční fáze detenčního řízení, která končí vydáním rozhodnutí zatímního charakteru o souladu převzetí umístěného člověka se zákonnými důvody, co do obsahu obdobou řízení o předběžném opatření. Soudu proto zpravidla musí postačit, že rozhodující skutečnosti jsou osvědčeny (nález ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2545/17), přičemž je nezpochybnitelné, že důležitou roli v rámci dokazování v takovém řízení budou hrát odborná lékařská posouzení pacienta; jakkoli ani v těchto řízeních by neměla být výlučným zdrojem informací, na základě kterých soud rozhodne (§ 77 odst. 2 z. ř. s., viz níže bod 35). Jakmile však soud sedmidenní lhůtou vázán není, což nastává v případech, kdy je rozhodováno o vyslovení přípustnosti dalšího držení osoby ve zdravotním ústavu dle § 80 z. ř. s., či v případech, jako je ten stěžovatelky, kdy osoba byla před rozhodnutím soudu o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu propuštěna a v řízení je pokračováno podle § 72 z. ř. s., je soudu umožněno provádět dokazování v plném rozsahu. V této fázi již nestačí pouhé osvědčení rozhodujících skutečností, soudy disponují prostorem pro to, aby se věci o to důkladněji zabývaly.

22. Ústavní soud již judikoval (nález ze dne 20. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 2647/16), že obecné soudy musí mít na zřeteli, že ačkoli se nejedná o řízení sporné, za situace, kdy osoba propuštěná ze zdravotního ústavu po nedobrovolné hospitalizaci v něm iniciuje pokračování řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu, je zjevné, že oba účastníci

detenčního řízení (navrhovatel i zdravotní ústav) mají opačný zájem na výsledku řízení. A to i s ohledem na případné uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy za případné porušení práv v průběhu detenčního řízení dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Optikou této skutečnosti je nutno provádět dokazování a zjišťovat veškeré dostupné informace. To vede mimo jiné k požadavku Ústavního soudu (nález ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2545/17), aby v situaci, kdy na jedné straně stojí závěry lékařů, kteří člověka do zdravotnického zařízení přijímali či jej měli v další péči, a na druhé straně tomu oponuje sám nedobrovolně hospitalizovaný, popř. další svědci, bylo přistoupeno k zadání znaleckého posudku. Jeho vypracování ovšem samo o sobě nezabývá soud povinnosti pečlivě zvážit další dostupné důkazy a podrobit konkrétní posuzované zbavení osobní svobody pečlivé kontrole ani povinnosti provedené důkazy hodnotit v souladu s pravidly vyplývajícími ze zásady volného hodnocení důkazů.

23. Znalecký posudek je důkazem, který podléhá kritickému hodnocení obecným soudem podle § 132 o. s. ř. Je nezbytné jej posuzovat stejně pečlivě jako každý jiný důkaz, přičemž nepoživá *a priori* větší důkazní síly (nález ze dne 8. 8. 2023 sp. zn. II. ÚS 82/23). Závěry znaleckého posudku nemohou být soudem mechanicky přebírány. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku či bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popření zásady volného hodnocení důkazů soudcem podle jeho vnitřního přesvědčení. Privilegování znaleckého důkazu a přenášení odpovědnosti za skutkovou (popř. i právní) správnost soudního rozhodování na znalce nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat, a to již proto, že by tímto byla eliminována role soudní moci. Soud může od znalce žádat jen objasnění odborných skutkových zjištění, nikoli právní závěry (nález ze dne 28. 6. 2022 sp. zn. I. ÚS 1785/21; nález ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 2253/13). Součástí hodnocení důkazů nadto musejí být též vyjádření účastníků řízení ke znaleckému posudku, v nichž mohou poukazovat na nesrovnalosti či vady znaleckých závěrů či postupu znalce. Je povinností obecného soudu v potřebné míře na taková vyjádření reagovat v odůvodnění rozhodnutí. Pokud tak neučiní, vystavuje se riziku porušení ústavně zaručeného práva na náležité odůvodnění soudních rozhodnutí, které je součástí práva na spravedlivý proces (nález ze dne 29. 10. 2019 sp. zn. III. ÚS 2396/19).

24. Dále Ústavní soud upozorňuje na judikaturu ESLP, ze které vyplývá, že přezkum ze strany soudů musí být v případech zbavení osobní svobody důkladný. Jedině tehdy lze mít totiž za to, že procesní záruky před svévolným zbavením osobní svobody jsou skutečně účinné v praxi (rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 51 a 61). ESLP coby záruku před svévolným zbavením (osobní) svobody zdůrazňuje také nutnost řádného odůvodnění rozhodnutí o zbavení osobní svobody (např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009 č. 11364/03, § 79).

25. Rovněž odborná literatura vysvětluje, že „smyslem detenčního řízení je poskytnout důslednou ochranu osobní svobodě člověka. Tato ochrana musí být s ohledem na význam osobní svobody vybudována na co nejširší bázi“ (PODRAZIL, P. Procesní úprava civilněprávních zdravotnických detencí. In: KŘIVÁČKOVÁ, J., HAMULÁKOVÁ, K., TINTĚRA, T. a kol. K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 180).

IV. 1. B. Aplikace na posuzovaný případ

26. Ústavní soud má z níže uvedených důvodů za to, že v posuzované věci soudy požadavkům na řádný přezkum převzetí stěžovatelky do zdravotnického zařízení nedostály.

27. Obvodní soud vzal za prokázané, že byl dán dostatek důvodů pro nedobrovolnou hospitalizaci stěžovatelky, přičemž vyšel z výpovědi MUDr. Janouškové (vedoucí lékařka na

oddělení, kde byla stěžovatelka nedobrovolně hospitalizovaná), výpovědi znalkyně MUDr. Leblové a z jejího znaleckého posudku, jakož i ze zdravotní dokumentace pokrývající zdravotnickou detenci stěžovatelky. Z odůvodnění usnesení obvodního soudu je patrné, že z uvedených důkazů byly zjištěny v podstatě totožné informace. Nicméně obvodní soud jako soud prvního stupně neměl vycházet pouze ze zdravotnické dokumentace, výpovědi MUDr. Janouškové a znalkyně při úvaze, zda a popřípadě čím bylo odůvodněno převzetí stěžovatelky k nedobrovolné hospitalizaci a další trvání této hospitalizace, nýbrž se měl snažit i za pomoci dalších dostupných důkazů zjistit co nejpravdivější verzi událostí a postup všech aktérů podrobit pečlivému přezkoumání, jak je obecně jeho povinností v předmětném typu řízení vyplývající z Listiny, Úmluvy, judikatury Ústavního soudu a ESLP.

28. Za druhé je ke shora uvedeným důkazům nutno konstatovat, že svědčí o skutečnosti, že obecné soudy uchopily otázku posouzení přípustnosti nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky čistě jako otázku odbornou, kterou vyřešily v podstatě výhradně s pomocí odborných důkazů, což rovněž z ústavněprávního hlediska nelze akceptovat. Takovým postupem se totiž obecné soudy zřekly své role soudních orgánů. Odborná otázka (posouzení zdravotního stavu stěžovatelky) byla pouze dílčím krokem v procesu dokazování, kterým se celá materie, o níž obecné soudy rozhodovaly, nevyčerpala. Odborná otázka zdravotního stavu není totožná s otázkou přípustnosti nedobrovolné hospitalizace, pouze jejím zodpovězením nelze dospět k rozhodnutí ve věci samé.

29. Ústavní soud nepopírá, že v posuzované věci byla právní otázka přípustnosti převzetí stěžovatelky do PN a jejího dalšího držení tam podmíněna otázkou skutkovou, a sice otázkou zdravotního (psychického) stavu stěžovatelky v době převzetí do PN, a že k posouzení této skutečnosti je třeba odborných znalostí. V takových situacích jsou využívány znalecké posudky. Znalecký posudek byl (v souladu s požadavky vyplývajícími z judikatury Ústavního soudu) vypracován také v posuzovaném případě. K jeho zadání však bylo přistoupeno chybně, neboť znalkyni byly položeny otázky nikoli pouze odborné, nýbrž i povahy právní. V otázce 1 položil obvodní soud dotaz, „zda v době přijetí do PN trpěla stěžovatelka duševní poruchou či chorobou, zda tato porucha nebo choroba znamenala v době přijetí nutnost nedobrovolného zbavení osobní svobody stěžovatelky.“ Takto formulovanou otázkou pro vypracování znaleckého posudku obvodní soud vyhodnocení právní otázky přípustnosti nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky (tedy naplnění zákonných požadavků omezení její osobní svobody) přenesl na znalkyni, jejíž závěry následně převzal. O přípustnosti držení ve zdravotním ústavu musí ovšem rozhodovat soud, a nikoliv znalec (nález ze dne 23. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1974/14).

30. Dále Ústavní soud k práci obecných soudů se znaleckým posudkem konstatuje, že se v rozporu s judikaturou Ústavního soudu a se zásadami hodnocení důkazů žádným způsobem nevypořádaly s vyjádřeními stěžovatelky k vypracovanému znaleckému posudku. Z vyjádření stěžovatelky ze dne 25. 11. 2023 jsou patrné velmi relevantní připomínky. Stěžovatelka namítala kupříkladu, že znalkyni byly pokládány otázky, které jsou právní, a jejichž zodpovězení je tedy úkolem soudu, že znalecký posudek vychází hlavně ze zdravotnické dokumentace či že přizvání znalkyně nemůže zcela přispět k objasnění věci, protože tvrzenou poruchu stěžovatelky nelze diagnostikovat zpětně. Žádný ze soudů na námítky stěžovatelky podrobně nereagoval, a to navzdory povinnosti je vypořádat, jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu.

31. Neochota obecných soudů vypořádat se s argumenty stěžovatelky je dále demonstrována také chybějící reakcí na výpověď stěžovatelky podanou v rámci řízení. Obecné soudy tvrzením stěžovatelky a jejímu popisu událostí nevěnovaly pozornost. Ze spisového materiálu vyplývá, že se stěžovatelka od samého počátku celé věci snažila vysvětlovat, co se v jejím životě stalo a proč jednala tak, jak jí bylo předkládáno. Vysvětlení ze strany stěžovatelky, její návrhy a připomínky zůstaly ovšem toliko vysloveny, resp. zapsány v odůvodnění usnesení obvodního soudu, nebyly však žádným způsobem promítnuty do úvah

obecných soudů. Posuzovaná věc je přitom specifická tím, že stěžovatelka, vědoma si svých práv, si kontakt se záchranáři a později lékaři v PN po značnou část celého průběhu nahrávala. Obvodní soud provedl přepis nahrávek pořízených stěžovatelkou jako důkaz. V odůvodnění jeho usnesení je však jen velmi stručně shrnuto, co z něj zjistil. Skutečností zaznamenaným v přepisu záznamu nevěnoval obvodní soud (ani další instance) žádnou bližší pozornost a jednání zaznamenaných osob na základě něj nehodnotil.

32. K procesnímu postupu a zejména průběhu dokazování u obvodního soudu Ústavní soud dále uvádí, že pochybení shledává i v tom, že provedené důkazy nebyly hodnoceny ve vzájemných souvislostech. Mimo to, že byl do výsledných rozhodnutí převzat pouze odborný náhled na problematiku, aniž by tento byl jakkoli konfrontován, bylo obecnými soudy i na další důkazy nahlíženo způsobem stvrzujícím závěr o přípustnosti převzetí stěžovatelky do PN a jejího dalšího držení tam. V důsledku toho závěry obecných soudů nekorespondují s provedenými důkazy.

33. Tak kupříkladu zákonem požadovaná podmínka bezprostřední nebezpečnosti stěžovatelky sobě nebo okolí [§ 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách] byla kromě již zmíněného prokazována i úředním záznamem policie o zásahu provedeném u stěžovatelky a výpovědi expartnera stěžovatelky. Z odůvodnění napadených rozhodnutí však není zřejmé, ze které části úředního záznamu policie má vyplývat naplnění podmínky závažné bezprostřední nebezpečnosti stěžovatelky pro ni samotnou nebo pro její okolí, když v tomto záznamu je mimo jiné uvedeno, že proti stěžovatelce nebylo potřeba „jakkoli zakročovat, pouze jí byla opakovaně vysvětlována situace a byla ze strany hlídky MO X uklidňována“. Pokud jde o výpověď expartnera stěžovatelky, napadená rozhodnutí nevysvětlují, proč z ní byl dovozen závěr o nebezpečnosti stěžovatelky. Expartner stěžovatelky dle přepisu zvukového záznamu při příjmu stěžovatelky v PN řekl, že stěžovatelka nezanedbávala své dítě (konkrétně měl říct: „to zanedbávání mi poradili“), dále také uvedl (bod 4 usnesení obvodního soudu), že byla ze strany stěžovatelky zajištěna základní strava a hygiena jejího dítěte, že slova o zanedbávání péče nikdy nepoužil, šlo o opadávání zájmu o dítě, a že stěžovatelka nikomu nevyhrožovala. To je navíc dále podpořeno výpovědí dětské lékařky, dle které se stěžovatelka o dítě starala.

34. Pro doložení nesouladu závěrů obecných soudů s provedenými důkazy lze také poukázat na skutečnost, že navzdory uvedené výpovědi dětské lékařky Nejvyšší soud v napadeném usnesení konstatoval, že ošetřující lékařkou bylo dostatečně identifikováno „bezprostřední ohrožení života a zdraví nejen samotné umístěné, ale i blízkých osob, především jejího čtyřměsíčního dítěte, o které pečovala“.

35. Nakonec pak Ústavní soud upozorňuje, že obvodní soud postupoval v rozporu se zákonem, neboť odmítl provedení stěžovatelkou navrhovaného výslechu právničky Mgr. Šelepové a paní R. s tím, že tyto sice komunikovaly se stěžovatelkou v období její zdravotnické detence, ale žádná z nich nemá odbornost k posouzení jejího duševního zdraví (z tohoto odůvodnění je rovněž patrný čistě odborný přístup obecných soudů k posuzované věci). Dle § 77 odst. 2 z. ř. s. má ovšem soud provést „důkazy potřebné pro posouzení, zda k převzetí došlo ze zákonných důvodů; k tomu zejména vyslechně umístěného člověka, ošetřujícího lékaře a další osoby, o jejichž vyslechnutí umístěný člověk požádá“.

36. Vzhledem k tomu, že obecné soudy některé skutečnosti nevezaly vůbec v úvahu, některými námitkami stěžovatelky či nesrovnalostmi vyplývajícími z provedených důkazů se nezabývaly, což se odráží v nedostatečnosti odůvodnění napadených rozhodnutí, v nichž obsažené závěry nekorespondují s provedenými důkazy, dále vzhledem k tomu, že obecné soudy preferovaly odborné závěry, aniž by jakkoli vysvětlily tento svůj postup (např. proč nedbaly výpovědi stěžovatelky, proč neadresovaly připomínky stěžovatelky ke znaleckému posudku), a taktéž s ohledem na to, že v řízení nebyl respektován zásadní rozdíl mezi úlohou soudu a úlohou znalce, došlo k porušení základních práv stěžovatelky chráněných čl. 36 odst. 1

Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a v důsledku závažnosti procesních pochybení také k porušení práva stěžovatelky na osobní svobodu chráněného čl. 8 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

IV. 2. A. Naplnění hmotněprávních podmínek nedobrovolné hospitalizace – obecná ústavněprávní východiska

37. Podle čl. 8 odst. 1 Listiny je osobní svoboda zaručena. Podle čl. 8 odst. 6 Listiny zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu – jde o zákonnost zbavení osobní svobody, která vyžaduje, aby k němu došlo v souladu s podústavní úpravou (po hmotněprávní i – již shora rozebrané – procesní stránce) a za přísného dodržení principů právního státu. Hlavním cílem ochrany, které se dostává právu na osobní svobodu, je předcházení svévolnému a neodůvodněnému zbavení osobní svobody (KOPA, M. Čl. 8 Právo na osobní svobodu. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021).

38. Obdobné principy vyplývají také z čl. 5 Úmluvy zakotvujícího právo na svobodu a osobní bezpečnost. ESLP v kontextu tohoto článku klade důraz na dodržení principu právní jistoty. Je nezbytné, aby podmínky pro zbavení (osobní) svobody podle vnitrostátního práva byly jasně vymezeny, aby zákon, který je vymezuje, byl předvídatelný ve své aplikaci a aby osoba – případně s vhodnou právní pomocí – mohla v rozumné míře předvídat důsledky, které může určité jednání přinést. Tím je naplněna podmínka zákonnosti zbavení osobní svobody stanovená Úmluvou (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Khlaifia a ostatní proti Itálii* ze dne 15. 12. 2016 č. 16483/12, § 92). Dodržení vnitrostátního práva však samo o sobě nestačí, čl. 5 odst. 1 Úmluvy navíc vyžaduje, aby zbavení svobody nebylo svévolné (rozsudek ESLP ve věci *S., V. a A. proti Dánsku* ze dne 2. 10. 2018 č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12, § 74), přičemž pojem svévole přesahuje rámec prostého nesouladu s vnitrostátním právem. Zbavení svobody tak může být sice zákonné z hlediska vnitrostátního práva, ale přesto svévolné, a tudíž v rozporu s Úmluvou (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Creangă proti Rumunsku* ze dne 23. 2. 2012 č. 29226/03, § 84; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *A. a ostatní proti Spojenému království* ze dne 19. 2. 2009 č. 3455/05, § 164).

39. Zákonnou úpravou relevantní pro případ stěžovatelky je jednak § 104 občanského zákoníku, podle kterého „převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet lze jen z důvodu stanoveného zákonem a za podmínky, že nezbytnou péči o jeho osobu nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením,“ a jednak zákon o zdravotních službách, který v § 38 odst. 1 písm. b), aplikovaném v případě stěžovatelky, umožňuje nucenou hospitalizaci pacienta, jestliže „ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak“.

40. V praxi bývá diskutována otázka, zda ohrožení dle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách musí být konkrétní a přímo hrozící, či k hospitalizaci bez souhlasu postačuje, je-li toto nebezpečí pouze potenciální. Judikatura prozatím nedává jednoznačnou odpověď a odborná literatura též není jednotná. „Držíme-li se striktně litery zákona, musíme nutně dospět k závěru, že je třeba vyčkat do doby, kdy prvek ohrožení v chování pacienta nabyde takového stupně a intenzity, že pacient začne již aktivně ohrožovat sebe sama a osoby ve svém okolí. V souladu se zásadou prevence, na níž je zákon o zdravotních službách vystavěn, lze naopak nedobrovolnou hospitalizaci nařídit již tehdy, vzbuzuje-li pacient svým jednáním důvodnou obavu, že v nejbližší době ohrozí život svůj či ostatních osob“ (PODRAZIL, P. Hmotněprávní úprava zdravotnických detencí. In: KŘIVÁČKOVÁ, J., HAMULÁKOVÁ, K., TINTĚRA, T. a kol. K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 158). V některých situacích se jeví praktickým nepožadovat po zdravotnických zařízeních, aby otálela s hospitalizací člověka potenciálně nebezpečného pro

sebe i pro okolí až do okamžiku, kdy riziko ohrožení vzroste do stavu, který přímo předchází vzniku následku. Někteří autoři se však domnívají, že potenciální nebezpečnost nezakládá možnost nedobrovolné hospitalizace (TĚŠINOVÁ, J., ŽDÁREK, R., POLICAR, R. Medicínské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 57), podstatná je až skutečnost, že konkrétní osoba svým chováním vystavuje bezprostřednímu ohrožení života či zdraví sebe i další osoby. „Nebezpečí, které není bezprostřední, závažné a konkrétní,“ nezakládá možnost nedobrovolné hospitalizace (TĚŠINOVÁ, J., DOLEŽAL, T., POLICAR, R. Medicínské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 81).

41. Ústavní soud k této problematice (stejně jako při posuzování procesního postupu obecných soudů) upozorňuje na specifičnost rozhodování o oprávněnosti převzetí osoby k nedobrovolné hospitalizaci. Obecné soudy posuzují konkrétní situaci, v níž byl zasahující zdravotnický personál limitován časem (o nedobrovolné hospitalizaci je nutno rozhodnout v řádu hodin či dokonce minut); zákrok, o který se jedná, má specifickou povahu, neboť ze své podstaty zasahuje do základních práv hospitalizovaného, a je v každém případě vázán na zcela jedinečnou situaci konkrétního člověka. Nicméně současně nutno mít na zřeteli, že z judikatury plyne, že k použití výjimek ze základního práva na osobní svobodu je nutno přistupovat pouze za přísného dodržení všech zákonných podmínek a tyto vykládat restriktivně (nálezný ze dne 16. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2667/21). Nedobrovolná hospitalizace, jak vyplývá z § 104 občanského zákoníku i § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách, je kromě toho vázána požadavkem subsidiarity. Vzhledem k tomu je nutno trvat na důkladném zvážení každé jednotlivé situace ze strany zdravotnického zařízení a posléze také ze strany obecných soudů, které přezkoumávají zákonnost postupu zdravotnického zařízení. A to tím spíše, pokud se jedná o postup preventivní. Jestliže totiž lze k nedobrovolné hospitalizaci přikročit v zásadě pouze za předpokladu naplnění zákonných podmínek (vykládaných restriktivně) a v případech, kdy nelze postupovat mírnějším a méně omezujícím způsobem (zásada subsidiarity), pak v situaci, kdy zákonné podmínky nejsou beze zbytku naplněny a je pouze vysoce pravděpodobné, že by naplněny být mohly, pokud by k nedobrovolné hospitalizaci nedošlo, je nutné klást na všechny aktéry o to vyšší požadavky, pokud jde o posouzení, zda byla konkrétní zdravotnická detence přípustná. Nelze přitom zapomínat ani na skutečnost, že, jak v minulosti upozornil ESLP, psychiatrická hospitalizace často zahrnuje lékařský zákrok proti vůli dotčeného, například nucené podávání léků, což představuje zásah do práva na respektování soukromého života a zejména práva na tělesnou integritu (rozsudek ESLP ve věci *X proti Finsku* ze dne 19. listopadu 2012 č. 34806/04, § 212, nebo ve věci *Glass proti Spojenému království* ze dne 9. března 2004 č. 61827/00, § 70). To je další okolnost, která volá po zvýšené opatrnosti v této oblasti.

42. Uvedené znamená, že v případech preventivní nedobrovolné hospitalizace dle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách musí zdravotnické zařízení a obecné soudy velmi pečlivě zvažovat všechny okolnosti a dostupné informace a velmi přesně popsat, z čeho plyne, že posuzovaná (nedobrovolně hospitalizovaná) osoba jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky a současně, nebýt zdravotnické detence, by ohrozila bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí. Vzhledem k tomu, že se jedná o preventivní zákrok, jehož specifičnost tkví mimo jiné v tom, že je v jeho důsledku zasahováno do základních práv nedobrovolně hospitalizované osoby, Ústavní soud zdůrazňuje, že důkladné zvážení příslušného případu ze strany zdravotnického zařízení a posléze také ze strany obecných soudů se nevyčerpává pouze důkladným odůvodněním (ne)přípustnosti příslušné nedobrovolné hospitalizace. Procesní stránka věci (řádné odůvodnění) je pouze jednou z podmínek. Preventivní charakter nedobrovolné hospitalizace se musí ze strany zdravotnického personálu, ale především ze strany obecných soudů, promítnout také do hmotněprávního posouzení konkrétního případu, a to například (avšak nikoli výlučně) v tom,

jakým způsobem interpretují provedené důkazy, jak naloží s požadavkem restriktivního výkladu podmínek nedobrovolné hospitalizace a jejího subsidiárního užití.

IV. 2. B. Aplikace na posuzovaný případ

43. V případě stěžovatelky je zjevné, že její nedobrovolná hospitalizace proběhla z preventivních důvodů. Obvodní soud vyšel z toho, že znalkyně MUDr. Leblová vypověděla, že „to, co v ten moment bylo podstatné, je vyloučit, jestli navrhovatelka není vážně duševně nemocná“. Dále v odůvodnění pak obvodní soud uvádí, že „přijetí navrhovatelky k nedobrovolné hospitalizaci bylo odůvodněno určitou medicínskou opatrností“ (bod 24 usnesení obvodního soudu) či že „tuto medicínskou opatrnost, jejímž důsledkem byla nedobrovolná hospitalizace navrhovatelky v PN, nelze hodnotit ani jako nedůvodnou, ani jako přehnaně úzkostnou a rozhodně ne jako svévoli zdravotníků“ (bod 25 usnesení obvodního soudu). Uvedené závěry jsou v souladu s tím, co zmínil sám soudce obvodního soudu při jednání dne 30. 11. 2023, kdy hovořil o tom, že se vychází nejenom z dat, ale „je tady i určitý nezanedbatelný faktor takové medicínské opatrnosti“. MUDr. Janoušková ve vyjádření k hospitalizaci stěžovatelky (č. l. 44) sdělila, že byla přijata „k observaci pro suspekci na psychotickou poruchu“. Městský soud pak v rámci přezkumu vycházel z toho, že „zákonný požadavek bezprostřednosti je dán již v situaci, kdy je tu takové ohrožení potenciálně bezprostředně možné“.

44. Vzhledem k preventivnímu postupu v případě stěžovatelky byly obecné soudy v rámci přezkumu její nedobrovolné hospitalizace povinny dodržet shora uvedený vysoký standard prokázání naplnění zákonných podmínek nedobrovolné hospitalizace. Takto vysoký standard posouzení přípustnosti preventivní nedobrovolné hospitalizace v případě stěžovatelky nebyl ovšem naplněn. Obecné soudy, jak již bylo kriticky zhodnoceno, vyšly v posuzovaném případě do značné míry především z odborných důkazů. Tedy kupříkladu z výpovědi MUDr. Janouškové, která uvedla, že byla zvažována paranoidní porucha osobnosti, protože byly dány její rysy, „například neústupné hájení vlastních práv, vše si mohu nahrávat, budu mít přítele na telefonu, mám právo na to, mám právo na to, přes různé vysvětlování důvodů té observace, nějaké nastražení tam bylo popisováno, může být nějaké nastražení na porodní asistentku, která vedla porod“. Do úvahy vzata slova znalkyně MUDr. Lebové zase zahrnovala vyjádření, že tzv. šestinedělí bývá pro psychické funkce rizikové ve smyslu možného propuknutí vážné duševní poruchy, v jejímž důsledku pak může dojít k ohrožení jak ženy, tak dítěte. Jakmile však byla upozorněna na skutečnost, že k nedobrovolné hospitalizaci stěžovatelky došlo několik měsíců po porodu, a nikoli v šestinedělí, znalkyně uvedla, že „šestinedělí“ je *terminus technicus*, myšleny jsou „prostě ženy po porodu“. Ve zdravotnické dokumentaci jako třetím hlavním (odborném) zdroji závěrů obecných soudů je pak mj. uvedeno, že se jedná o pacientku s narušeným kontaktem s realitou, je psychotická, validní domluva nemožná, při vyšetření nahrávala rozhovor i přes nesouhlas lékařky, při paranoidním nastražení monotematicky ulpívala na neoprávněnosti hospitalizace a nutnosti pořídit záznam pro možné soudní řízení.

45. Obecné soudy nijak nezhodnotily, že shora uvedené může hovořit nikoli o paranoiditě stěžovatelky a bezprostředním ohrožení jí samotné nebo jejího okolí, nýbrž o jejím vědomém postupu coby osoby, která má z minulosti s nedobrovolnou hospitalizací zkušenost. Obecné soudy nevzaly v úvahu, že znaky, které lékařka a znalkyně použily pro odůvodnění podezření z paranoidity stěžovatelky, mohou souviset s její nedůvěrou ke zdravotníkům pramenící z průběhu jejího porodu, což stěžovatelka nadto opakovaně jak zdravotníkům, tak soudům vysvětlovala. Svým postupem (tj. kontaktováním právnice, nahráváním konverzací) se stěžovatelka mohla snažit docílit toho, aby za prvé policie a záchranáři odešli z jejího bytu, do kterého je nevpustila (což se jí nepovedlo), a za druhé aby nebyla nedobrovolně hospitalizována (což se jí rovněž nepovedlo), a popř. aby mohla prokázat, že byla nedobrovolně hospitalizovaná

neprávem. Všechny tyto úvahy se měly (i vzhledem k námitkám stěžovatelky předneseným u soudu) objevit v odůvodnění napadených rozhodnutí, avšak nestalo se tak. Obecné soudy, pokud jde o vyhodnocení hmotněprávních podmínek nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky, nekriticky převzaly informace získané od MUDr. Janouškové, znalkyně MUDr. Leblové a ze zdravotnické dokumentace. Prokázání splnění zákonných podmínek nedobrovolné hospitalizace postavily na tom, že stěžovatelka je ženou po porodu, argumentovala svými právy, nesouhlasila s nedobrovolnou hospitalizací, kontaktovala právničku a nahrávala si průběh celé akce směřující k její nedobrovolné hospitalizaci za účelem potenciálního dokazování u soudu. Obecné soudy ovšem nevysvětlily, jak ze zmíněných skutečností dovodily, že stěžovatelka bezprostředně a závažným způsobem ohrožovala sebe nebo své okolí (nebo by velmi pravděpodobně ohrožovala nebyt preventivní nedobrovolné hospitalizace) a že jevíla známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpěla, jak požaduje § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách.

46. Z napadených rozhodnutí tudíž není zřejmé, čím konkrétně byly v případě stěžovatelky naplněny zákonné podmínky její nedobrovolné hospitalizace. Obecné soudy přesto v napadených usneseních pracovaly s rétorikou zahrnující slova o riziku možného avizovaného deliktu, agresi stěžovatelky či rozšířené sebevraždě. Proti stěžovatelce byla v rámci odůvodnění její nedobrovolné hospitalizace použita také informace o jiné její nedobrovolné hospitalizaci v minulosti, která následovala po rozchodu s bývalým přítelem. Soudy však nevysvětlily, proč považují za legitimní z několik let starého zážitku stěžovatelky vycházet při posouzení přípustnosti její aktuální zdravotnické detence.

47. I pokud by snad naplnění požadavku jevení známek duševní poruchy dle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách měly soudy za prokázané lékaři tvrzenou paranoiditou stěžovatelky (aniž by však vzaly do úvahy svébytné projevy stěžovatelky chránící si své soukromí a svobodu a snažící se nebyt oddělena od novorozeného dítěte, čehož projevem byly proklamace stěžovatelky, kontakt s právničkou či zajištění důkazů o jednání zdravotníků s ní prostřednictvím jediného prostředku, který měla k dispozici, tj. pomocí nahrávání na mobilní telefon), dle judikatury Ústavního soudu ani skutečnost, že pacient trpí duševní poruchou (případně jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky) zásadně nepostačuje k naplnění podmínek nedobrovolné hospitalizace podle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách. K tomuto musí přistoupit ještě další skutečnost spočívající v konkrétním chování nebo jednání pacienta, z níž lze dovodit, že pacient bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí (nebo by, pokud jde o preventivní postup, potenciálně velmi pravděpodobně mohl ohrozit); dále musí být prokázano, že hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nebylo možno odvrátit jinak (obdobně náleze ze dne 16. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2667/21). To žádným způsobem, jak je shora vyloženo, v posuzovaném případě prokázano nebylo.

48. Ústavní soud již ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace právních předpisů za následek porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů je interpretace právních norem, která se jeví v daných souvislostech svévolnou (náleze ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2545/17 nebo náleze ze dne 23. 1. 2008 sp. zn. IV. ÚS 2519/07). To je případ stěžovatelky. Aniž by obecné soudy dostatečným způsobem odůvodnily, z čeho přesně plyne naplnění zákonných podmínek nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky, a aniž by vzaly v úvahu, že její jednání mohlo svědčit o jiné skutečnosti, než je nedostatečně odůvodněná paranoia či zcela neodůvodněná pouze potenciální nebezpečnost stěžovatelky, rozhodly, že zdravotnická detence stěžovatelky byla přípustná. V důsledku toho došlo k porušení práv stěžovatelky chráněných čl. 8 odst. 1 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

49. Pokud jde o námitku stěžovatelky týkající se porušení zákazu diskriminace, tuto stěžovatelka uplatnila poprvé až v ústavní stížnosti, proto se jí Ústavní soud s ohledem na zásadu subsidiarity ústavní stížnosti nemohl zabývat.

V. Závěr

50. V řízení o přípustnosti převzetí osoby k nedobrovolné hospitalizaci a dalšího držení v ní je rozhodováno o přípustnosti zbavení osobní svobody, což je závažný zásah do základních práv nedobrovolně hospitalizovaného člověka. Tomu musí odpovídat i vysoká míra ochrany procesních práv a skutečně pečlivé přezkoumání naplnění hmotněprávních podmínek zákonnosti zbavení osobní svobody (se zvýšeným standardem u prokázání přípustnosti zdravotnické detence v případě preventivního postupu zdravotního ústavu) odrážející se v řádném a vyčerpávajícím odůvodnění soudních rozhodnutí. Soudy by neměly svou roli přenášet na znalce či jiné odborníky slyšené v řízení, nýbrž by si měly (nevázány žádnou lhůtou k rozhodnutí) na podkladě všech dostupných důkazů udělat spolehlivý obrázek o situaci a na základě toho pak učinit právní závěry v posuzované věci.

51. Těmto požadavkům napadená rozhodnutí nedostála. Ústavní soud rekapituluje, že především obvodní soud přistoupil k přezkumu nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky jako k odborné otázce, když znalkyni zadal otázky, které měly zůstat právními. Bez bližšího vysvětlení upřednostnil důkazy odborné povahy před jinými a provedené důkazy nehodnotil ve vzájemných souvislostech, v důsledku čehož nedostál své roli nestranného soudního orgánu. Městský soud i Nejvyšší soud navzdory námitkám stěžovatelky tento postup aprobovaly. V otázce hmotněprávních podmínek zákonnosti zbavení osobní svobody pak obecné soudy neodůvodnily dostatečně, z čeho vyplynula přípustnost preventivní zdravotnické detence stěžovatelky dle § 38 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách. Z těchto a dalších výše uvedených důvodů proto Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil, a to pro rozpor s ústavně zaručenými právy stěžovatelky podle čl. 8 odst. 1, čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Č. 4

Nezohlednění ve lhůtě podaného doplnění dovolání při posuzování náležitostí dovolání (sp. zn. III. ÚS 2762/25 ze dne 8. ledna 2026)

Nezohlední-li dovolací soud při posuzování náležitostí dovolání, jež jsou stanoveny v § 241a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, jeho doplnění pro opožděnost, ač bylo podáno v zákonné lhůtě (§ 240 ve spojení s § 241b odst. 3 téhož zákona), a dovolání pro vady odmítne, poruší tím právo dovolatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně (soudce zpravodaj), soudce Milana Hulmáka a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelů: Alla Yanovskaya a Ing. Viacheslav Yanovskiy, zastoupených Mgr. Ing. Kateřinou Melichovou, advokátkou, sídlem Pod Strání 1262/8, Praha 10 – Strašnice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2025 č. j. 33 Cdo 1483/2025-227, rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2024 č. j. 26 Co 255/2024-136 ve znění usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. ledna 2025 č. j. 26 Co 255/2024-178 a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 12. února 2025 č. j. 26 Co 255/2024-193 a rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 26. června 2024 č. j. 10 C 146/2023-108, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Praze a Okresního soudu Praha-západ jako účastníků řízení a obchodní společnosti Y&T Luxury Property Prague Czech Republic, s. r. o., sídlem Maiselova 59/5, Praha 1 – Josefov, zastoupené JUDr. Lucií Poliakovou, advokátkou, sídlem Jakubská 647/2, Praha 1 – Staré Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2025 č. j. 33 Cdo 1483/2025-227 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2025 č. j. 33 Cdo 1483/2025-227 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví označených soudních rozhodnutí, a to pro porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z vyžádaného spisu Okresního soudu Praha-západ (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 10 C 146/2023 se podává, že tento soud napadeným rozsudkem (z titulu smluvní pokuty) uložil stěžovatelům zaplatit vedlejší účastníci částku 3 356 000 Kč s příslušenstvím a nahradit jí náklady řízení ve výši 341 326,10 Kč.

3. K odvolání stěžovatelů Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek okresního soudu potvrdil a rozhodl, že stěžovatelé jsou povinni vedlejší účastníci zaplatit na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 53 336,80 Kč. Tento rozsudek, jenž neobsahoval poučení o lhůtě k podání dovolání, byl stěžovatelům prostřednictvím jejich právní zástupkyně Mgr. Ing. Kateřiny Melichové doručen dne 19. 12. 2024. Ta dne 27. 12. 2024 upozornila krajský soud na nekompletní poučení a požádala o opravu tohoto rozsudku. Krajský soud usnesením ze dne 15. 1. 2025 č. j. 26 Co 255/2024-178 tuto chybu opravil, uvedl však k podání dovolání nesprávnou (třicetidenní) lhůtu. Právní zástupkyně stěžovatelů dne 3. 2. 2025 znovu požádala krajský soud o opravu s tím, že lhůta k podání dovolání činí dva měsíce, načež krajský soud předchozí opravné usnesení opravil usnesením ze dne 12. 2. 2025 č. j. 26 Co 255/2024-193. Toto usnesení bylo stěžovatelům doručeno 26. 2. 2025. Předtím, již dne 19. 2. 2025, stěžovatelé podali dovolání, které doplnili dne 19. 3. 2025.

4. Podané dovolání však Nejvyšší soud napadeným usnesením podle § 243c odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) odmítl, protože trpělo vadou, která nebyla ve lhůtě (§ 241b odst. 3 o. s. ř.) odstraněna a pro niž nelze v dovolacím řízení pokračovat, a dále uložil stěžovatelům zaplatit vedlejší účastníci na náhradě nákladů dovolacího řízení 26 849,90 Kč.

5. V odůvodnění uvedl, že dovolatel je povinen uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), tj. vymezit, která z hledisek uvedených v § 237 o. s. ř. považuje za splněná. Stěžovatelé této povinnosti nedostáli, neboť uvedli jen, že závěr krajského soudu je v rozporu s rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2023 sp. zn. 31 Cdo 2273/2022, takže nebylo zřejmé, jaký konkrétní závěr (krajského soudu) mají na mysli (pouze ocitovali pasáž z jeho odůvodnění), a také neformulovali žádnou právní otázku a nelze ji ani vyvodit z obsahu podaného dovolání či z citací rozhodnutí v něm uvedených. K tomu dodal, že přípustnost dovolání nelze dovodit ani z tvrzení, že „koncentrační zásada byla prolomena“, ani z výtky, že „se odvolací soud nezabýval argumentací obsaženou v odvolání a nepovažoval za nutné provést jakékoliv další důkazy“. Dále Nejvyšší soud konstatoval, že k doplnění dovolání podáním ze dne 19. 3. 2025 nepřihlédl, protože bylo podáno po uplynutí lhůty k dovolání (§ 240 odst. 1 věta první, odst. 2 věta první o. s. ř.).

II. Argumentace stěžovatelů

6. Stěžovatelé uvádějí, že vzhledem k opakovanému neúplnému poučení ze strany krajského soudu činila lhůta k podání dovolání tři měsíce, a proto je závěr Nejvyššího soudu, podle kterého bylo doplnění dovolání podáno po uplynutí lhůty k dovolání, chybný.

7. Dále stěžovatelé citují z odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu a namítají, že krajský soud explicitně upozornili, že v něm obsažený závěr je v rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2273/2022. Tvrdí, že došlo k prolomení koncentrační zásady, když ve smyslu § 119a o. s. ř. navrhovali další důkazy, a dále namítají, že žádnou svou smluvní povinnost neporušili.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost, směřuje-li proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu, byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, ve kterém bylo toto rozhodnutí vydáno. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně

zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadenému usnesení žádný takový prostředek již k dispozici neměli.

IV. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

9. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu a vedlejší účastnici řízení. Z důvodu dílčí „neprojednatelnosti“ (viz sub 22) ústavní stížnost k vyjádření krajskému soudu a okresnímu soudu nezasílal.

10. Nejvyšší soud odmítá, že by ústavní práva stěžovatelů byla porušena, protože dovolání neobsahovalo způsobilé vymezení předpokladu přípustnosti podle § 237 o. s. ř., a navrhl odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné.

11. Vedlejší účastnice má za to, že stěžovatelé doplněním ze dne 19. 3. 2025 nedostatky dovolání neodstranili, neboť pouze zopakovali svou právní argumentaci ohledně neopodstatněnosti nároku a rozvedli skutkové okolnosti případu. I kdyby tak Nejvyšší soud k tomuto podání přihlédl, byl by podle jejího názoru výsledek dovolacího řízení stejný. Poukazuje i na to, že v době podání dovolání (19. 2. 2025) byla zjevná chyba v poučení napravena, takže bylo předvídatelné, že dovolací lhůta činí 2 měsíce, což potvrzuje i skutečnost, že dovolání bylo podáno poslední den lhůty. Dodává, že stěžovatelé měli dovolání doplnit především o povinné náležitosti, a to nejpozději do uplynutí dovolací lhůty, přičemž včasnému podání nic nebránilo.

12. Jde-li o napadené rozsudky soudů nižších stupňů, vedlejší účastnice označuje ústavní stížnost za nepřipustnou podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a upozorňuje na to, že postrádá ústavněprávní rovinu.

V. Replika stěžovatelů

13. Ústavní soud zaslal vyjádření stěžovatelům k případné replice. V ní stěžovatelé k vyjádření Nejvyššího soudu uvádějí, že opravná rozhodnutí byla vydána až po lhůtě k podání dovolání – první opravné usnesení bylo doručeno 3. 2. 2025 a druhé 26. 2. 2025, a bylo-li první vadné, nemohlo naplnit předpoklady § 164 o. s. ř. Lhůta k podání dovolání tak byla tříměsíční (§ 240 odst. 3 o. s. ř.). Současně poukazují na nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2017 sp. zn. I. ÚS 2135/16 (N 70/85 SbNU 247) a na obsah dovolání (ze dne 19. 2. 2025), z něhož má být patrné, že v něm předpoklady přípustnosti dovolání uvedli. Podání ze dne 19. 3. 2025 podle stěžovatelů obsahovalo „z důvodu opatrnosti“ konkretizaci, resp. doplnění odůvodnění přípustnosti a důvodnosti dovolání, nicméně mají za to, že „podmínky přípustnosti byly splněny“ samotným podáním ze dne 19. 2. 2025, tj. v dvouměsíční lhůtě. V souvislosti s vyjádřením vedlejší účastnice stěžovatelé poukazují na listinné důkazy, které z opatrnosti založili a které mají svědčit o tom, že svou smluvní povinnost neporušili.

14. Současně stěžovatelé žádají Ústavní soud, aby podle § 79 zákona o Ústavním soudu odložil vykonatelnost napadeného rozsudku krajského soudu.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů. Úkolem Ústavního soudu je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Nutno proto vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování

a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stiženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

16. Stěžovatelé uvádějí, že podáním ze dne 19. 3. 2025, jež bylo doručeno okresnímu soudu téhož dne, své dovolání doplnili ve lhůtě tří měsíců, jak stanovuje § 241 odst. 3 věta druhá o. s. ř., a vytýkají Nejvyššímu soudu, že se tímto doplněním nezabýval, nebylo-li podáno ve dvouměsíční lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 větě první o. s. ř.

17. Z výše uvedeného plyne (viz bod 3), že stěžovatelé, navíc právně zastoupeni, si byli vědomi toho, že „řádná“ lhůta k podání dovolání činí dva měsíce. Je však třeba vzít v úvahu i to, že se mohli – s ohledem na (zjevně) vadné poučení ze strany krajského soudu a výslovný pokyn zákonodárce, že v takovém případě činí lhůta pro podání dovolání tři měsíce – oprávněně spoléhat na to, že již podané dovolání mohou doplnit nejpozději do 19. 3. 2025 (srov. § 241b odst. 3 o. s. ř.), což také učinili. Na aplikaci tříměsíční lhůty nemohou mít ani žádný dopad krajským soudem vydaná opravná usnesení již jen proto, že první v pořadí bylo chybné a druhé bylo stěžovatelům doručeno až po uplynutí dvouměsíční lhůty.

18. Nejvyšší soud tudíž pochybil, jestliže obsah podání ze dne 19. 3. 2025, označeného jako doplnění dovolání, nevzal v úvahu, když posuzoval, zda dovolání obsahuje zákonem stanovené náležitosti, konkrétně zda je v něm uvedeno, v čem stěžovatelé spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 ve spojení s § 237 o. s. ř.), neboť právě vada spočívající v absenci této náležitosti byla důvodem pro odmítnutí tohoto mimořádného opravného prostředku. Uvádí-li vedlejší účastnice, že ani s ohledem na zmíněné doplnění by dovolání nebylo bezvadné, Ústavnímu soudu nepřísluší tuto otázku posuzovat, neboť by tak nepřipustně zasahoval do kompetence Nejvyššího soudu (§ 243c odst. 1 o. s. ř.).

19. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře nepovažuje právo na dovolání za ústavně garantované, a tudíž z pohledu ústavněprávního by obstála i právní úprava, v níž by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, jestliže by plnění úkolů vrcholného soudního orgánu (čl. 91 odst. 1 a čl. 92 Ústavy) bylo zajištěno cestou jiných procesních prostředků. Současně však zdůrazňuje, že rozhodne-li se zákonodárce institut dovolání vytvořit, rozhodování o něm nelze vyjímát z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, a to zejména práva na přístup k soudu [srov. např. nálezy ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) a ze dne 10. 5. 2005 sp. zn. IV. ÚS 128/05 (N 100/37 SbNU 355)].

20. Ústavní soud ve své judikatuře také zdůraznil, že nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci spočívající ve vadném poučení o procesních právech nemohou jít k tíži těch, kteří se na soud obracejí jako na ochránce svých základních práv a svobod [srov. nálezy ze dne 13. 10. 1999 sp. zn. I. ÚS 167/98 (N 139/16 SbNU 45) či nálezy ze dne 14. 4. 2005 sp. zn. III. ÚS 674/04 (N 85/37 SbNU 173)]. Podle Ústavního soudu nelze akceptovat, aby pochybení soudu tkvící ve vadném poučení o délce lhůty k podání dovolání poskytnutém účastníkům řízení odvolacím soudem šlo k tíži těchto účastníků, a to tím spíše, že v právním státě by měla platit zásada, že soud zná právo [srov. např. nálezy ze dne 20. 2. 2002 sp. zn. II. ÚS 618/01 (N 20/25 SbNU 153) či nálezy ze dne 27. 11. 2007 sp. zn. II. ÚS 1331/07 (N 207/47 SbNU 255)].

21. Ústavní soud dále konstatoval, že odmítne-li Nejvyšší soud dovolání jako opožděné, ačkoliv bylo podáno ve lhůtě, poruší tím ústavně zaručené právo dotčeného účastníka na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nálezy ze dne 17. 2. 2005 sp. zn. II. ÚS 312/03 (N 30/36 SbNU 343) či ze dne 15. 1. 2009 sp. zn. III. ÚS 938/06 (N 9/52 SbNU 99)]. V nálezu ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1096/17 (N 233/87 SbNU 791) Ústavní soud shledal porušení téhož základního práva z důvodu, že se Nejvyšší soud řádně nezabýval důvody uvedenými v doplnění dovolání, ač bylo podáno v zákonem stanovené lhůtě. Vzhledem k tomu, že i v nyní posuzované

věci Nejvyšší soud nereflekoval dovolání, resp. jeho doplnění pro opožděnost, ač bylo podáno včas, porušil základní právo stěžovatelů na soudní ochranu.

22. Ve zbývající části Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako nepřijatelnou, neboť v návaznosti na zrušení usnesení Nejvyššího soudu a s ohledem na doktrínu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřísluší přezkoumávat napadené rozsudky okresního a krajského soudu. Tento přezkum bude nyní v kompetenci Nejvyššího soudu, který bude muset o dovolání znovu rozhodnout. Ústavní stížnost týkající se merita věci by tak v tomto případě byla prostředkem předčasným.

23. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Upustil přitom od ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu). Směřovala-li ústavní stížnost proti rozsudkům soudů nižších stupňů, Ústavní soud ji jako nepřijatelnou podle § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona odmítl.

24. Ústavní soud dodává, že k odložení vykonatelnosti napadeného rozsudku krajského soudu nepřistoupil, neboť stěžovatelé podali svůj návrh až v rámci repliky, tj. v době, kdy již bylo rozhodováno o věci samé, a kdy si budou moci svá práva chránit v dovolacím řízení (§ 243 o. s. ř.).

Č. 5
Hodnocení přiměřenosti ochranného opatření u závažně
nemocného pachatele
(sp. zn. I. ÚS 2617/25 ze dne 13. ledna 2026)

Na základě požadavků plynoucích z čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny je nutné vykládat § 96 odst. 1 trestního zákoníku tak, že součástí hodnocení přiměřenosti uložení či dalšího trvání ochranného opatření, konkrétně aktuálnosti a reálnosti nebezpečí hrozícího od pachatele v budoucnu, je i vyhodnocení aktuálních dopadů progresivního onemocnění na zdravotní stav pachatele a na jeho reálnou schopnost ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem v konkrétní míře.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové a soudců Tomáše Langáška (soudce zpravodaj) a Jana Wintra o ústavní stížnosti A. A. (jedná se o pseudonym), t. č. Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, zastoupeného Mgr. Tomášem Bučkem, advokátem, sídlem Milady Horákové 1957/13, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2025 č. j. 9 To 149/2025-283 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. května 2025 č. j. 0 Dt 15/2021-256, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Brně jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2025 č. j. 9 To 149/2025-283 a usnesením Městského soudu v Brně ze dne 14. května 2025 č. j. 0 Dt 15/2021-256 byla porušena práva stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. června 2025 č. j. 9 To 149/2025-283 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 14. května 2025 č. j. 0 Dt 15/2021-256 se ruší.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Ústavní soud tímto nálezem zrušil napadená rozhodnutí Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) a Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) týkající se dalšího trvání zabezpečovací detence uložené stěžovateli. Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy napadenými rozhodnutími porušily ústavně zaručená základní práva stěžovatele na osobní svobodu a na soudní ochranu. Obecné soudy nedostály ústavním požadavkům zvláště pečlivého posouzení budoucího nebezpečí hrozícího od pachatele a posouzení přiměřenosti uložení zabezpečovací detence, a to na základě spolehlivých a aktuálních poznatků o stavu osoby v zabezpečovací detenci. Hlavním ústavním deficitem napadených rozhodnutí byla nedostatečná zjištění ohledně aktuálního stavu stěžovatelova progresivního neurologického

onemocnění a nedostatečné vyhodnocení dopadů tohoto onemocnění na reálnost nebezpečí, které od stěžovatele v budoucnu hrozí.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

2. Z ústavní stížnosti, přiložených dokumentů a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že Okresní soud v České Lípě uložil stěžovateli rozsudkem ze dne 14. listopadu 2016 sp. zn. 5 Tm 16/2016 ochranné sexuologické léčení v ambulantní formě. Uvedeným rozsudkem soud uznal stěžovatele vinným ze spáchání devatenácti skutků, jimiž spáchal provinění a trestné činy ohrožování výchovy dítěte, zneužití dítěte k výrobě pornografie, navazování nedovolených kontaktů s dítětem, vydírání, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a šíření pornografie. V roce 2018 Okresní soud v České Lípě přeměnil ochranné léčení na ústavní. Rozsudkem ze dne 9. dubna 2019 č. j. 5 Tm 11/2018-840 pak uznal Okresní soud v České Lípě stěžovatele vinným ze spáchání šestnácti skutků, jimiž spáchal trestné činy ohrožování výchovy dítěte, zneužití dítěte k výrobě pornografie, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, šíření pornografie a pohlavního zneužití. Uvedených trestných činů se dopustil zjednodušeně řečeno tím, že prostřednictvím sms zpráv a sociálních sítí komunikoval pod svým i smyšleným profilem s nezletilými chlapci i s chlapci mladšími 15 let, posílal jim fotografie zobrazující dětskou pornografii, fotky svého penisu, požadoval od nich zaslání fotek či videí jejich intimních partií, vedl s nimi sexuálně zaměřenou komunikaci, sdílel s nimi odkazy na stránky obsahující dětskou pornografii a také pohlavně zneužil svého polorodého čtyřletého bratra, jehož měl v tu dobu svěřeného do dozoru.

3. Ze spisu se podává, že stěžovateli byla diagnostikována anomální sexuální preference, strukturovaná parafilie-efebofilie, tedy preference dospívajících chlapců s možným přesahem do pásma homosexuální pedofilie. Vedle toho má disociální poruchu osobnosti a je postižen závažným tělesným onemocněním (idiopatická neuropatie), která i přes léčbu postupuje a stěžovatele významně omezuje v pohybu.

4. Původně uložené ochranné sexuologické léčení stěžovateli Okresní soud v Mladé Boleslavi přeměnil na zabezpečovací detenci, neboť ochranné léčení (později ve formě ústavní) neplnilo svůj účel a nezaručovalo dostatečnou ochranu společnosti. Od 30. srpna 2021 se tak stěžovatel nachází v zabezpečovací detenci. Avšak v mezidobí, od 10. listopadu 2021 do 10. března 2022, byl převeden do výkonu trestu odnětí svobody z rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 27. října 2021 č. j. 3 T 121/2021-285, kterým byl uznán vinným ze spáchání přečinu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

5. Městský soud v návěti uvedeným usnesením rozhodl, že zabezpečovací detence stěžovatele dále trvá. Následnou stížnost stěžovatele krajský soud zamítl v návěti označeným usnesením.

III. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti navrhl zrušení napadených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na soudní ochranu podle čl. 36 Listiny, jakož i čl. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Stěžovatel s odkazem na nálezovou judikaturu Ústavního soudu uvedl, že se obecné soudy dostatečně nezabývaly jeho stavem. Měly podle něj více zkoumat, jestli by vůbec byl v ochranném léčení schopen páchat trestnou činnost. Zdůraznil, že bez invalidního vozíku je takřka nepohyblivý, má pokroucené ruce a je zpomalený kvůli medikaci. V tomto stavu není nebezpečný pro okolí, není schopen recidivy a postačovalo by jej odclonit od přístupu k internetu. Stěžovatel rozporoval také pasáž odůvodnění napadeného rozhodnutí, v níž krajský soud odkázal na vyjádření stěžovatele samotného, že se necítí na propuštění. Uvedl, že je mentálně retardovaný,

pomalý při vnímání okolí a reakcích na vnější podněty, navíc pod vlivem medikamentů. V tomto ohledu stěžovatel zmínil ponižování a šikanu ze strany dozorců a z toho plynoucí strach. Konečně se vymezil vůči závěrům „nějaké komise“ a nařkl obecné soudy z rezignace na možnost vypracování znaleckého posudku.

IV. Vyjádření účastníků řízení

7. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

8. Krajský soud pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

9. Městský soud vyjádřil přesvědčení o správnosti napadeného usnesení. Uvedl, že vyžádání znaleckého posudku vyhodnotil jako nadbytečné, neboť stěžovatelův stav byl naposledy posouzen znalcem v dubnu 2024. Podle městského soudu není nezbytné ani účelné vyhotovovat znalecký posudek ke zdravotnímu stavu osoby před každým rozhodováním o dalším trvání zabezpečovací detence, jestliže nejsou zřejmé významné změny ve stavu či jednání dané osoby. Dále městský soud poznamenal, že stěžovatel již v minulosti mařil výkon ústavního ochranného léčení, při němž se dopustil další trestné činnosti spočívající v přechovávání dětské pornografie. Proto je podle městského soudu nutné k případu stěžovatele přistupovat s maximální obezřetností a lze na něj klást vyšší nároky. Za důvodnou městský soud nepovažoval ani námitku, že stěžovatel není vzhledem ke svému zdravotnímu stavu – má být téměř nepohyblivý bez invalidního vozíku, má pokroucené ruce a je zpomalený díky nasazené medikaci – ani fyzicky schopen závadového jednání a páčání další trestné činnosti. Soud vyjádřil přesvědčení, že stěžovatel je i přes svůj handicap schopen být přinejmenším verbálně agresivní vůči svému okolí a že mu fyzické omezení nebrání ani v páčání trestné činnosti v kybernetickém prostředí, zejména v přechovávání dětské pornografie či jejího šíření. Z uvedených důvodů má městský soud za to, že ponechání stěžovatele ve výkonu zabezpečovací detence je přiměřeným a odůvodněným zásahem do jeho základních práv.

10. Krajské státní zastupitelství v Brně Ústavnímu soudu sdělilo, že se vzdává postavení vedlejšího účastníka řízení. Městské státní zastupitelství v Brně se nevyjádřilo.

11. Ústavní soud zaslal uvedená vyjádření na vědomí stěžovateli. Zástupce stěžovatele v replice uvedl, že si je stěžovatel vědom, že jím páchaná trestná činnost byla odsouzeníhodná. Znovu však upozornil na judikaturu, podle níž je nutné, aby o zdravotním stavu detenčně zadržovaného rozhodoval soud na základě znaleckého posudku, nikoliv neobjektivního hodnocení odborné komise. Dále popsal zdravotní stav stěžovatele tak, že se pohybuje pouze na invalidním vozíku, je celkově pokroucený, téměř neartikuluje, na jedno oko nevidí a celkově ztrácí zrak. V tomto stavu pak údajně není myslitelné, aby se mohl dopustit recidivy. Jakýkoliv dozor by pak měl být schopen eliminovat rizika a zajistit neopakování trestné činnosti. Konečně zástupce stěžovatele tvrdil, že stěžovatel v zabezpečovací detenci zakouší útrapy a ponižování.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

12. Ústavní stížnost je důvodná.

13. Zabezpečovací detence (§ 100 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) představuje nejpřísnější druh ochranného opatření a intenzivní zásah do osobní svobody jednotlivce chráněné čl. 8 Listiny a čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tomu odpovídají nároky kladené na obecné soudy při rozhodování o této formě omezení osobní svobody, a to i z hlediska důkazního standardu a odůvodnění soudních rozhodnutí. Soudy musí pečlivě zvažovat přiměřenost konkrétního nástroje omezujícího osobní svobodu jednotlivce ve vztahu k možnému nebezpečí, které při využití méně invazivního zásahu do osobní svobody (např. ochranného léčení ve smyslu § 99 trestního zákoníku) může ze strany omezované osoby hrozit. Musí tedy velmi pečlivě posuzovat, zda dostatečnou ochranu společnosti před jednáním omezované osoby nezajistí mírnější opatření [nález ze dne

18. července 2018 sp. zn. I. ÚS 497/18 (N 126/90 SbNU 109), bod 31; náleze ze dne 29. února 2012 sp. zn. III. ÚS 2453/11 (N 41/64 SbNU 471)].

14. Jednou ze zákonných podmínek pro uložení ochranného opatření včetně zabezpečovací detence je posouzení nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem (§ 96 odst. 1 trestního zákoníku). Tento faktor má při hodnocení všech v úvahu přicházejících hledisek pro uložení či rozhodnutí o dalším trvání zabezpečovací detence zpravidla velmi podstatnou váhu, což koresponduje s celkovým účelem ochranných opatření, jímž je ochrana společnosti prostředky speciální prevence (náleze ze dne 10. prosince 2025 sp. zn. II. ÚS 2022/25, bod 36). Při hodnocení uvedeného nebezpečí je nutno vzít v úvahu, jak velká je pravděpodobnost, že se pachatel dopustí dalších trestných činů a v jakém časovém horizontu. Aktuálnost a reálnost hrozícího nebezpečí tak představují zásadní podmínky pro uložení, respektive další trvání zabezpečovací detence. Není-li toto nebezpečí dostatečně konkrétní, nehrozí-li aktuálně či postrádá-li nezbytnou míru reálnosti, není splněna podmínka přiměřenosti (citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 2022/25, bod 30). Obecné soudy se tudíž musí při rozhodování o zabezpečovací detenci věnovat mimo jiné otázce přiměřenosti zabezpečovací detence ve vztahu k prognóze stěžovatele, která je projevem nebezpečí, které pachatel pro společnost do budoucna představuje. Takové hodnocení musí být specificky vztaženo k osobě stěžovatele a jeho poměrům (citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 2022/25, body 40 a 43).

15. Posuzování musí probíhat na základě aktuálních a institucionálně nezávislých poznatků, na jejichž základě soud rozhoduje o trvání zabezpečovací detence (např. citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 2022/25, bod 35; náleze ze dne 13. srpna 2025 sp. zn. II. ÚS 702/24, bod 24; citovaný náleze sp. zn. I. ÚS 497/18, bod 49; viz též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. září 2017 *D. J. proti Německu*, stížnost č. 45953/10, bod 59). Potřebný rozsah a aktuálnost podkladů je pak nutné hodnotit v každém případě individuálně s ohledem na další zjištěné skutečnosti (citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 702/24, bod 24). Tyto požadavky se přitom týkají jak ukládání zabezpečovací detence, tak rozhodování o jejím dalším trvání (citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 2022/25, bod 37).

16. Napadená rozhodnutí obecných soudů nedostála ústavním požadavkům zvlášť pečlivého posouzení budoucího nebezpečí hrozícího od pachatele a posouzení přiměřenosti uložení zabezpečovací detence, to vše na základě spolehlivých a aktuálních poznatků o stavu osoby v zabezpečovací detenci. Hlavním ústavním deficitem napadených rozhodnutí v tomto ohledu byla nedostatečná skutková zjištění ohledně aktuálního stavu stěžovatelova progresivního neurologického onemocnění a nedostatečné vyhodnocení dopadů tohoto onemocnění na reálnost nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí. Na základě požadavků plynoucích z čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny je totiž nutné vykládat § 96 odst. 1 trestního zákoníku tak, že součástí hodnocení přiměřenosti uložení či dalšího trvání ochranného opatření, konkrétně aktuálnosti a reálnosti nebezpečí hrozícího od pachatele v budoucnu, je i vyhodnocení aktuálních dopadů progresivního onemocnění na zdravotní stav pachatele a na jeho reálnou schopnost ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem v konkrétní míře. Postupující onemocnění může totiž mít v konkrétních případech zásadní dopad na fyzické i mentální schopnosti jednotlivce, což může podstatným způsobem ovlivnit reálnost nebezpečí hrozícího od této osoby společnosti.

17. Co se týče celkového stavu a jednání stěžovatele, obecné soudy v napadených rozhodnutích vyšly zejména ze zprávy odborné komise detenčního ústavu. Z té plyne, že stěžovatel neovládá svůj sexuální pud a není schopen oddálit uspokojení sexuálních potřeb. Dále je jeho chování nestabilní, neboť bezproblémové chování střídají epizodická selhání včetně vulgarit vůči dozorcům a zdravotnickému personálu. Stěžovatel se postupně zapojuje do nabízených aktivit, ovšem zůstává prostor ke zlepšení. Nebezpečnost pro společnost trvá, neboť stěžovatel svým jednáním nedává záruku plné akceptace léčebného působení ve volnějším prostředí ochranné léčby. Obecné soudy dále vyšly i z vyjádření samotného stěžovatele

a z dalších spisových materiálů, zejména těch spojených se stěžovatelovou recidivou. V tomto ohledu obecné soudy naznaily, že se jednalo o závažnou recidivu, pro kterou byl stěžovatel pravomocně odsouzen, když si v rámci ochranného ústavního léčení opatřil mobilní telefon, na kterém přechovával dětskou pornografii. Zpráva odborné komise tedy nebyla ve svém hodnocení osamocena a korelovala i s dalšími důkazy (obdobně usnesení ze dne 29. června 2021 sp. zn. I. ÚS 1260/21).

18. Ústavní soud ve své judikatuře připustil, že není nutné zpracovávat znalecký posudek na duševní stav osob v zabezpečovací detenci při každé žádosti o propuštění ze zabezpečovací detence (citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 497/18, bod 43). Současně však uvedl, že nutnost opatření aktuálních podkladů je třeba hodnotit individuálně ve vztahu k dalším zjištěným skutečnostem (citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 702/24, bod 24). S ohledem na tento ústavní požadavek a na stěžovatelova tvrzení o jeho postupujícím neurologickém onemocnění bylo povinností obecných soudů poměřit duševní stav stěžovatele s aktuálními dopady idiopatické neuropatie, kterou trpí, a určit reálnost nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem ve smyslu § 96 odst. 1 trestního zákoníku. Posuzovaný případ totiž charakterizují velmi specifické okolnosti, konkrétně postižení stěžovatele závažným tělesným onemocněním. Ze spisu vyplývá, že stěžovatel je v důsledku neuropatie imobilní, pohybuje se pouze na invalidním vozíku a má problémy s jemnou motorikou. Toto onemocnění navíc i přes léčbu postupuje směrem k významnějším fyzickým omezením stěžovatele. Právě progresivní charakter uvedeného onemocnění je aspektem, který může zásadně ovlivňovat posouzení budoucího nebezpečí hrozícího od stěžovatele, jakož i přiměřenost uložení zabezpečovací detence.

19. Současný zdravotní stav stěžovatele, zvláště ve vztahu k nynější fázi idiopatické neuropatie a z ní plynoucích aktuálních fyzických schopností a omezení stěžovatele a reálných možností recidivy a její případné závažnosti, však nebyl v řízení před obecnými soudy postaven najisto. Jednoduše řečeno tedy není zřejmé, jak přesně se v nynější fázi neuropatie u stěžovatele projevuje a zda je stěžovatel v této fázi nemoci fyzicky schopen, popř. do jaké míry, představovat nebezpečí pro společnost, ať už při fyzickém, či virtuálním kontaktu. Městský soud v rámci shrnutí zprávy odborné komise detenčního ústavu pouze uvedl, že je stěžovatel postižen závažným tělesným onemocněním (idiopatická neuropatie), které i přes léčbu postupuje a významně ho omezuje v pohybu. Taková zjištění jsou strohá, obecná a nedostačující v kontextu tak intenzivního zásahu do osobní svobody, jaký představuje zabezpečovací detence. Aktuální dopady nemoci ve vztahu k přiměřenosti zabezpečovací detence a nebezpečnosti stěžovatele – zejména ve vztahu k hrozbě recidivy, která představovala jeden z hlavních argumentů městského soudu – v odůvodnění napadeného rozhodnutí nehodnotil. Tento ústavně nekonformní stav nenapravil ani krajský soud, který omezil substantivní část odůvodnění napadeného usnesení na jediný odstavec a uvedeným otázkám se nevěnoval. Odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí jsou tak nedostatečná z hlediska naplnění zákonných podmínek pro rozhodnutí o dalším trvání zabezpečovací detence.

20. V důsledku toho nebylo kompletní ani posouzení budoucího nebezpečí hrozícího od stěžovatele ani přiměřenosti uložení zabezpečovací detence a možnosti jejího nahrazení ochranným léčením. To vedlo k porušení stěžovatelových základních ústavně zaručených práv podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. Stěžovatel v ústavní stížnosti a dalších vyjádřeních učinil řadu tvrzení o svém celkovém zdravotním stavu. Některá z nich, zejména tvrzení o vlastní mentální retardaci, nemají oporu ve spisu. Diagnózu idiopatické neuropatie oproti tomu potvrzuje řada dokumentů ve spisu, a jak Ústavní soud vysvětlil výše, její konkrétní projevy a aktuální vliv na schopnosti stěžovatele představují podstatný aspekt pro posouzení přiměřenosti dalšího trvání zabezpečovací detence. Není úkolem Ústavního soudu zjišťovat skutkový stav včetně

aktuálního zdravotního stavu stěžovatele. Tato otázka však musí být postavena najisto prostřednictvím standardních mechanismů dokazování před obecnými soudy. Teprve poté budou obecné soudy moci rozhodnout o dalším trvání zabezpečovací detence, neboť teprve poté budou mít k dispozici aktuální poznatky o stěžovateli nezbytné pro posouzení přiměřenosti zabezpečovací detence. Výsledek rozhodování o posledně jmenované otázce však Ústavní soud žádným způsobem nepředjímá.

VI. Závěr

22. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy nerespektovaly ústavní požadavky na rozhodování o dalším trvání zabezpečovací detence, čímž porušily ústavně zaručená práva stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

23. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a zrušil napadená usnesení krajského soudu a městského soudu podle § 83 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Rozhodl tak mimo ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 6
Odklad trestu vyhoštění z důvodu podání žádosti o udělení
mezinárodní ochrany
(sp. zn. I. ÚS 1453/25 ze dne 15. ledna 2026)

Orgánem oprávněným posoudit, zda se v případě podané žádosti jedná o žádost o udělení mezinárodní ochrany dle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, je Ministerstvo vnitra. Pokud podanou žádost posoudí v rámci trestního řízení soud jako předběžnou otázku, dopustí se tím porušení zásady zákonnosti a zákazu libovůle dle čl. 2 odst. 2 Listiny.

Podmínku „při výkonu trestu vyhoštění“ ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o azylu nelze vykládat tak, že se jedná o časový okamžik následující ihned po nařízení výkonu trestu vyhoštění coby úkonu soudu v rámci tzv. porozsudkové agendy. Rozhodující skutečností je faktický výkon trestu vyhoštění, tj. jeho realizace.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové (soudkyně zpravodajka), soudce Tomáše Langáška a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele O. K., zastoupeného Mgr. Janem Slunečkem, advokátem, sídlem Týn 640/2, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. února 2025 č. j. 8 To 12/2025-3279, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. ledna 2025 č. j. 50 T 11/2011-3248 a usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 25. února 2025 č. j. 8 To 12/2025-3279 bylo porušeno stěžovatelovo základní právo nebýt vyhoštěn než jen v případech stanovených zákonem stanovené čl. 14 odst. 5 Listiny základních práv a svobod a také jeho právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, ve spojení s porušením zásady zákonnosti a zákazu libovůle dle čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na zrušení usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. února 2025 č. j. 8 To 12/2025-3279 se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a shrnutí dosavadního průběhu řízení

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Vrchního soudu v Praze, a to pro porušení jeho ústavně zaručených práv chráněných čl. 2 odst. 1 a čl. 95 Ústavy, čl. 2 odst. 2, čl. 14 odst. 5, čl. 36 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovateli byl rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) ze dne 21. srpna 2012 č. j. 50 T 11/2011-2016, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu

v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 23. července 2013 č. j. 8 To 46/2013-2388, uložen mimo jiné nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 14 let a dále trest vyhoštění na dobu neurčitou. Konečná realizace trestu vyhoštění byla stanovena na 18. 1. 2025 v 10:00 hod. Dne 17. 1. 2025 podal stěžovatel na krajský soud žádost o odklad výkonu trestu vyhoštění. Usnesením krajského soudu ze dne 17. 1. 2025 č. j. 50 T 11/2011-3248 bylo podle § 350b odst. 4 trestního řádu rozhodnuto, že se žádost stěžovatele zamítá. Krajský soud v odůvodnění usnesení k žádosti samotné uvedl, že k ní byly připojeny přílohy bez překladu, na jedné z příloh bylo podací razítko Ministerstva vnitra s datem 17. 1. 2025, v žádosti bylo poukazováno, že se jedná o žádost o udělení mezinárodní ochrany. S ohledem na absenci překladu dle krajského soudu nebylo možné obsah přílohy posoudit. Krajský soud si vyžádal zprávu od Ministerstva vnitra, zda stěžovatel skutečně podal žádost o mezinárodní ochranu, zda se jednalo o žádost prvou či opakovanou a případně jak bylo o žádostech rozhodováno. Do doby rozhodnutí soudu však tyto informace neobdržel. S ohledem na realizaci trestu vyhoštění dne 18. 1. 2025 a skutečnost, že do doby rozhodnutí krajský soud neobdržel informace od Ministerstva vnitra, posoudil krajský soud jako předběžnou otázku, zda se skutečně jedná o žádost o mezinárodní ochranu ve smyslu § 3 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Vzhledem k tomu, že stěžovateli byl trest vyhoštění uložen již v roce 2013 a výkon trestu vyhoštění byl tak již zahájen, a to jeho nařízením, dospěl krajský soud k jednoznačnému závěru, že i kdyby podání doložené k žádosti o odklad výkonu trestu vyhoštění bylo skutečně uplatněno u Ministerstva vnitra, nesplňuje stěžovatel podmínky pro žádost o udělení mezinárodní ochrany, neboť bylo podáno v době probíhajícího výkonu trestu vyhoštění (§ 3 odst. 2 zákona o azylu). Krajský soud se zabýval i tím, zda ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o azylu nedošlo k podstatné změně okolností vztahujících se k možnému pronásledování odsouzeného nebo hrozbě vážné újmy, což posoudil také jako předběžnou otázku, a dospěl k závěru, že nikoliv. Rovněž nelze dle krajského soudu odhlédnout od skutečnosti, že žádost o odklad výkonu trestu vyhoštění spolu se snahou získat mezinárodní ochranu je zřejmě ryze účelová.

3. O stížnosti stěžovatele podané proti usnesení krajského soudu rozhodl vrchní soud usnesením ze dne 25. 2. 2025 č. j. 8 To 12/2025-3279 tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítl. V odůvodnění konstatoval, že se shoduje s krajským soudem a s jeho argumentací. Dle vrchního soudu „žádost o mezinárodní ochranu nemohla být myšlena vážně a byla zcela účelová.“ Uzavřel tak jednak na základě skutečnosti, že stěžovatelem dříve podaná žádost o mezinárodní ochranu byla zamítnuta, jednak proto, že žádost podal těsně přede dnem realizace trestu vyhoštění. Ke stížnosti samotné pak vrchní soud rovněž uvedl, že „není ze strany obhájce patrně myšlena vážně“. Vrchní soud si nedokáže představit, jak by Česká republika zajistila mezinárodní ochranu osoby, která se vůbec nezdržuje na jejím území a jejíž pobyt je neznámý. Dále pak není představitelné, jak by byl realizován odklad výkonu trestu vyhoštění v době, kdy výkon tohoto trestu už probíhá, samozřejmě mimo území České republiky.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků řízení

4. Stěžovatel se podanou ústavní stížností domáhá zrušení usnesení vrchního soudu. Tvrdí, že toto rozhodnutí je nepřezkoumatelné, neboť se vrchní soud nijak nevypořádal (být jen formálně) s argumenty stěžovatele. Dále má stěžovatel za to, že soudy postupovaly protiústavně, neboť v rozporu se zákonem nerozhodly o odkladu výkonu trestu vyhoštění přesto, že stěžovatel podal žádost o udělení mezinárodní ochrany. Navíc tím, že krajský soud meritorně přezkoumával obsah žádosti stěžovatele, aniž by k tomu měl příslušnou pravomoc, porušil princip dělby moci.

5. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého usnesení. Kromě toho dodal, že s ohledem na právní jistotu bylo třeba o žádosti stěžovatele rozhodnout bezodkladně, neboť byla krajskému soudu doručena dne 17. 1. 2025 a realizace výkonu trestu

vyhoštění byla stanovena na 18. 1. 2025. Kromě toho krajský soud tvrdí, že v době, kdy rozhodoval o žádosti o odklad výkonu trestu vyhoštění, nebyla u Ministerstva vnitra evidována žádost stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany.

6. Vrchní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění usnesení krajského soudu a odůvodnění svého usnesení. Námitka stěžovatele, že se měl vrchní soud „alespoň formálně“ vypořádat s jeho argumenty, nemůže obstát, protože se s nimi vypořádal už soud prvního stupně. Dle vrchního soudu nedošlo k žádnému porušení ústavních práv stěžovatele.

7. Vyjádření účastníků řízení Ústavní soud stěžovateli k replice nezasílal, neboť nevnašejí do posuzované věci skutečnosti či úvahy, které by byly stěžovateli vzhledem k obsahu jeho podání i obsahu napadeného rozhodnutí neznámé.

III. Procesní podmínky řízení

8. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen advokátem dle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

9. Ústavní soud se seznámil s rozhodnutím krajského soudu a vrchního soudu, s jejich vyjádřeními a obsahem spisu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV. 1. Obecná ústavněprávní východiska

10. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Důvodem k zásahu Ústavního soudu je stav, kdy obecnými soudy přijaté právní závěry jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představují tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně jsou v extrémním rozporu s požadavky věcně přiléhavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu.

11. Trest vyhoštění je jedním z projevů suverenity státu, který se jeho uložením rozhodne vykázat ze svého území ty cizí státní příslušníky, u nichž jsou pro to splněny zákonné (i ústavní a mezinárodněprávní) podmínky, a rovněž zamezit těmto cizím státním příslušníkům vstup na své území. Představuje legitimní nástroj státní moci, jehož bezprostředním účelem je zabránit pachateli trestného činu páčání další trestné činnosti na území České republiky tím, že je mu zcela zabráněno fyzicky se vyskytovat na území České republiky (náleze ze dne 6. 3. 2024 sp. zn. III. ÚS 2897/23). Z Listiny (ani z Úmluvy) nevyplývá pro žádnou kategorii cizinců přímé právo na vstup či pobyt na území České republiky. Vyhoštění cizinců je v zásadě suverénním oprávněním každého státu. Může nicméně znamenat zásah do souvisejících základních práv dotčené osoby, je proto limitováno určitými omezeními : (1) požadavkem, že cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem (čl. 14 odst. 5 Listiny), (2) zákazem hromadného vyhoštění (čl. 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě), (3) procesními zárukami týkajícími se vyhoštění cizinců (čl. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě, čl. 13 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech) a (4) podmínkami vyplývajícími z práva na respektování soukromého a rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 odst. 2 Úmluvy). Pro posuzovanou věc je relevantní zejména první uvedený požadavek, a sice z čl. 14 odst. 5 Listiny vyplývající právo cizince být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

12. Výklad a aplikace zákonů je, jak Ústavní soud setrvale judikuje, primárně věcí obecných soudů. Ústavní soud však upozorňuje, že soudy musí v rámci výkladu a aplikace podústavních předpisů tyto respektovat a jejich text následovat. Postup soudů konkrétně v rámci

trestního řízení překračující meze zákonných pravomocí vymezených trestním řádem může vést k porušení zásady zákonnosti a principu zákazu libovůle zakotvených v čl. 2 odst. 2 Listiny (obdobně nález ze dne 9. 9. 2024 sp. zn. III. ÚS 2615/23 nebo nález ze dne 3. 4. 2024 sp. zn. II. ÚS 237/24).

13. Princip zákonnosti zakotvený v čl. 2 odst. 2 Listiny představuje normativní záruku proti svévoli ze strany orgánů veřejné moci (například nález ze dne 27. 6. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 21/16, bod 41) a je v něm obsažen i základ dělby moci. Orgány veřejné moci musí dodržovat své zákonem stanovené kompetence a nesmí je překračovat. Oprávněny jsou jednat jen tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví, musí dbát mezi svých kompetencí a jejich konkrétní výkon musí co nejvíce šetřit autonomní sféru jednotlivců. Za protiústavní je tak třeba považovat zejména již výše zmíněnou svévoli v činnosti těchto orgánů. Mělo by platit, že v demokratickém právním státě se každý může spolehnout na to, že ve své důvěře v platné právo nebude zklamán.

14. Jako porušení zásady zákonnosti a principu zákazu libovůle by bylo nutno z ústavněprávního pohledu hodnotit typicky procesní postup soudu v trestním řízení, jenž bez normativního základu postupuje zcela svévolným způsobem. Postupuje-li totiž orgán činný v trestním řízení způsobem, jež zákon nepředvídá a neumožňuje, porušuje tím práva účastníků na řádně vedené (soudní) řízení a jeho jednání se pro účastníky řízení stává zcela nepředvídatelným (nález ze dne 21. 3. 2023 sp. zn. IV. ÚS 1714/22). Pojem svévole (resp. libovůle) Ústavní soud v minulosti vyložil i ve smyslu nerespektování kogentní normy či ve smyslu rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených z právní normy (nález ze dne 24. 11. 2004 sp. zn. III. ÚS 351/04).

15. Kromě uvedeného Ústavní soud považuje za podstatné zopakovat judikatorní závěry týkající se řádného odůvodnění soudních rozhodnutí, neboť požadavek na řádné odůvodnění je jedním ze základních pilířů spravedlivého procesu (soudní ochrany). Právo na odůvodnění rozhodnutí není absolutní a nelze je chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Emel Boyraz proti Turecku* ze dne 2. prosince 2014 č. 61960/08, § 74). Rozsah, v jakém se povinnost soudu odůvodnit rozhodnutí aplikuje, může být různý podle povahy rozhodnutí a musí být stanoven s ohledem na konkrétní okolnosti případu. V každém případě ale platí, že obecné soudy mají povinnost se vypořádat nejen s důkazními návrhy účastníků řízení a argumentačními tvrzeními jimi uplatněnými, ale samozřejmě rovněž s platným legislativním rámcem a relevantní judikaturou, aby jejich rozhodnutí byla ve výsledku srozumitelná, logická a přezkoumatelná. Dostatečné odůvodnění rozhodnutí zaručuje mj. transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a zajišťuje vyloučení svévole, jež není v právním státě akceptovatelná (nález ze dne 15. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 588/25 nebo nález ze dne 12. 6. 2024 sp. zn. III. ÚS 600/24). Požadavek řádného odůvodnění soudního rozhodnutí dále slouží k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, a tedy zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí. Zvyšuje též kontrolovatelnost soudního rozhodování veřejností. Jednoduše řečeno, v právním státě je nepřijatelné, aby se stát dopouštěl zásahů do práv jednotlivce bez toho, aby tento zásah odůvodnil, resp. bez toho, aby jednotlivce seznámil s jeho logickým a spravedlností odpovídajícím právním základem (nález ze dne 15. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 588/25). Porušením práva na spravedlivý proces v kontextu absence řádného odůvodnění rozhodnutí může být zejména stereotypní odůvodnění či nereagování soudu či jiného orgánu veřejné moci na tvrzení, které si vyžaduje specifickou odpověď, neboť je pro výsledek řízení rozhodující. Taková tvrzení pak vyžadují explicitní a jasnou odpověď soudu či jiného orgánu veřejné moci (nález ze dne 11. 4. 2023 sp. zn. I. ÚS 3087/22).

IV. 2. Aplikace na posuzovaný případ

16. Dle § 350b odst. 4 trestního řádu „požádal-li odsouzený k trestu vyhoštění o udělení mezinárodní ochrany podle zvláštního právního předpisu, a nejde-li o případy, kdy jako žadatel

není oprávněn setrvat na území České republiky, předseda senátu odloží výkon trestu vyhoštění. O odložení výkonu trestu vyhoštění z tohoto důvodu předseda senátu vyrozumí orgán příslušný k řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zvláštního právního předpisu a zároveň jej požádá, aby mu neprodleně po ukončení řízení oznámil, jakým způsobem bylo o žádosti rozhodnuto“. Toto znění § 350b odst. 4 trestního řádu je účinné od 1. 7. 2023 a bylo zavedeno novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 173/2023 Sb. Dle důvodové zprávy k tomuto zákonu změna citovaného ustanovení souvisí s procedurální směrnicí (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. 6. 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany), která byla promítnuta do zákona o azylu. Zmíněná směrnice ve svém čl. 9 upravuje právo setrvat v členském státě až do posouzení žádosti o mezinárodní ochranu – žadatelé, kterými je třeba rozumět státní příslušníky třetí země nebo osoby bez státní příslušnosti, kteří učinili žádost o mezinárodní ochranu, o níž dosud nebylo pravomocně rozhodnuto [čl. 1 písm. c) procedurální směrnice], mohou v členském státě setrvat výlučně za účelem řízení do doby, než rozhodující orgán vydá rozhodnutí v řízení v prvním stupni. Zákon o azylu toto pravidlo převzal do § 3d odst. 1, který stanoví, že „žadatel o udělení mezinárodní ochrany je oprávněn setrvat na území“. Dále důvodová zpráva k zákonu č. 173/2023 Sb. uvádí, že úpravou § 350b odst. 4 trestního řádu se předejde nežádoucím situacím, kdy je podle trestního řádu možné ukončit pobyt osoby na území České republiky, zatímco dle zákona o azylu implementujícího požadavky Evropské unie, by k takovému ukončení dojít nemělo.

17. Podle § 3 odst. 2 zákona o azylu není žádostí o udělení mezinárodní ochrany projev vůle cizince, je-li učiněný mj. „při výkonu trestu vyhoštění uloženého soudem.“ Podle § 8 písm. a) ve spojení s § 1 písm. d) zákona o azylu rozhoduje ve věci mezinárodní ochrany Ministerstvo vnitra.

18. V posuzované věci podal stěžovatel ke krajskému soudu dne 17. 1. 2025 žádost o odklad výkonu trestu vyhoštění spolu s přílohami bez překladu, přičemž na jedné z příloh bylo podací razítko Ministerstva vnitra s datem 17. 1. 2025. V žádosti bylo poukazováno, že se jedná o žádost o udělení mezinárodní ochrany. Krajský soud ještě dne 17. 1. 2025 rozhodl usnesením o zamítnutí žádosti stěžovatele o odklad výkonu trestu vyhoštění, aniž by ovšem disponoval informacemi od Ministerstva vnitra, zda k němu stěžovatel skutečně podal žádost o udělení mezinárodní ochrany, či případně samotným rozhodnutím Ministerstva vnitra o (ne)udělení mezinárodní ochrany stěžovateli. Skutečnost, zda se projev vůle stěžovatele považuje za podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany, krajský soud posoudil jako předběžnou otázku. Dle zákonné úpravy je ovšem zřejmé, že krajský soud byl povinen vyčkat na odpověď Ministerstva vnitra, jemuž je zákonem svěřena pravomoc rozhodovat ve věcech mezinárodní ochrany, ohledně toho, zda stěžovatel podal žádost o udělení mezinárodní ochrany, aby mohl následně, pokud ji stěžovatel podal, dle § 350b odst. 4 trestního řádu rozhodnout o odkladu výkonu trestu vyhoštění stěžovatele a s případnou realizací výkonu trestu vyhoštění vyčkat do rozhodnutí Ministerstva vnitra o stěžovatelově žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Vzhledem k tomu, že krajský soud v rozporu se zákonem posoudil povahu listin podaných stěžovatelem sám a následně na základě tohoto posouzení nebyl (rovněž v rozporu se zákonem) odložen výkon trestu vyhoštění stěžovatele, dopustil se krajský soud porušení zákazu libovůle i zásady zákonnosti.

19. Krajský soud vyšel při svém rozhodování mimo jiné z úvahy, že žádost stěžovatel podal v době výkonu trestu vyhoštění, a tedy se dle § 3 odst. 2 zákona o azylu nejednalo o žádost o udělení mezinárodní ochrany. Tato úvaha není správná. Výkon trestu vyhoštění nemůže započít v době výkonu trestu odnětí svobody, neboť je to pojmově vyloučeno. Pokud stěžovatel podal žádost o udělení mezinárodní ochrany dne 17. 1. 2025 poté, co se dozvěděl o plánované realizaci výkonu trestu vyhoštění (byl převážen do Vazební věznice Brno), podal tuto žádost nikoli v průběhu výkonu trestu vyhoštění, ale stále v průběhu výkonu trestu odnětí svobody.

Nařízení výkonu trestu vyhoštění bylo provedeno v časové návaznosti na nařízení výkonu trestu odnětí svobody v rámci tzv. porozsudkové agendy. Samotný výkon trestu vyhoštění nařízený na 18. 1. 2025 (ve smyslu jeho realizace) není výkonem trestu vyhoštění ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o azylu. Ze spisového materiálu (č. l. 3255) vyplývá, že výkon trestu vyhoštění začal v případě stěžovatele konkrétně v 7:30 hod. dne 18. 1. 2025, kdy byl předán policistům k realizaci vyhoštění. Až od tohoto okamžiku by se tedy případná žádost stěžovatele mohla považovat za žádost podanou v průběhu výkonu trestu vyhoštění.

20. Krajský soud tedy nesprávně vyložil projev vůle stěžovatele učiněný 17. 1. 2025 jako učiněný v průběhu výkonu trestu vyhoštění a rovněž tímto svým postupem porušil z Listiny plynoucí zásadu zákonnosti. Na základě aktuální právní úpravy totiž nelze dospět k závěru, že stěžovatel podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v době výkonu trestu vyhoštění.

21. Dále Ústavní soud podotýká, že ze spisového materiálu zjistil, že Ministerstvo vnitra přípisem ze dne 23. 1. 2025 informovalo právního zástupce stěžovatele o zahájení správního řízení ve věci mezinárodní ochrany, neboť mu byla dne 17. 1. 2025 doručena žádost stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany. Stěžovatel tak měl ze zákona právo na setrvání na území České republiky, dokud nebude rozhodnuto o jeho žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

22. K vyjádření krajského soudu, že bylo třeba z důvodu zachování právní jistoty rozhodnout bezodkladně, pak Ústavní soud upozorňuje na institut tzv. vyhošťovací vazby dle § 350c trestního řádu. Podle tohoto ustanovení v případě obavy, že se odsouzený bude skrývat nebo jinak mařit výkon trestu vyhoštění, může předseda senátu rozhodnout o vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby. Tímto směrem se tedy měly ubírat úvahy krajského soudu v okamžiku, kdy obdržel návrh stěžovatele a byl zpraven i o datu realizace výkonu trestu vyhoštění.

23. Vzhledem k tomu, že shora uvedená pochybení krajského soudu vedla k tomu, že stěžovatel byl vyhoštěn již dne 18. 1. 2025, aniž by byly splněny zákonné předpoklady pro jeho vyhoštění v tento den, neboť krajský soud byl ze zákona povinen rozhodnout o odkladu výkonu trestu vyhoštění stěžovatele jako žadatele o udělení mezinárodní ochrany, došlo v důsledku postupu krajského soudu k porušení čl. 14 odst. 5 Listiny garantujícího, že cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

24. Pochybení krajského soudu nenapravit žádným způsobem ani vrchní soud, jehož rozhodnutí spíše dále umocnilo porušení základních práv stěžovatele. Odůvodnění usnesení vrchního soudu nesplňuje náležitosti kladené na soudní rozhodnutí čl. 36 odst. 1 Listiny. Vrchní soud měl povinnost vypořádat se řádně s tvrzeními stěžovatele, s platným legislativním rámcem a relevantní judikaturou, a to takovým způsobem, aby jeho rozhodnutí bylo ve výsledku srozumitelné, logické a přezkoumatelné, aby se účastníci i další případné rozhodující orgány mohli seznámit s důvody, na kterých vrchní soud založil své rozhodnutí. Strohé usnesení vrchního soudu, které vypořádává námitky stěžovatele konstatováním, že „žádost o mezinárodní ochranu nemohla být myšlena vážně a byla zcela účelová,“ a že stížnost podaná proti rozhodnutí krajského soudu také „není ze strany obhájce patrně myšlena vážně“ v žádném případě nedostává uvedeným požadavkům.

V. Závěr

25. Ústavní soud na základě podané ústavní stížnosti přezkoumal postup obecných soudů a dospěl k závěru, že postup obecných soudů vedoucí k vydání usnesení krajského soudu a vrchního soudu vykazuje protiústavní deficity.

26. Ústavní soud je vázán petitem ústavní stížnosti (nález ze dne 29. 11. 1994 sp. zn. I. ÚS 89/94 a ze dne 24. 5. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 16/93) a ve své rozhodovací praxi stojí na stanovisku, že může rozhodovat jen o zásahu, který navrhovatel v petitu své ústavní stížnosti výslovně označí. Dojde-li však k závěru, že rozhodnutím přezkoumané instance byla porušena základní práva stěžovatele (a případně jej proto zruší), a rozhodnutí soudu prvního stupně trpí

stejnými vadami, může konstatovat porušení základních práv stěžovatele i prvostupňovým rozhodnutím a případně i z důvodu procesní ekonomie rozhodnutí nižší instance také zrušit.

27. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že v důsledku nezákonného postupu krajského a vrchního soudu bylo usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. 1. 2025 č. j. 50 T 11/2011-3248 a usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 2. 2025 č. j. 8 To 12/2025-3279 porušeno stěžovatelovo základní právo nebýt vyhoštěn než jen v případech stanovených zákonem stanovené čl. 14 odst. 5 Listiny a jeho právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s porušením zásady zákonnosti a zákazu libovůle dle čl. 2 odst. 2 Listiny. Vzhledem k tomu, že již došlo k výkonu trestu vyhoštění stěžovatele, se Ústavní soud mohl omezit pouze na tzv. akademický výrok o porušení základních práv stěžovatele, neboť toto v době, kdy Ústavní soud ústavní stížnost obdržel, již nebylo možno napravit zrušením rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud na druhou stranu podotýká, že tímto nálezem není dotčena a nemůže být zpochybněna zákonnost samotného trestu vyhoštění uloženého stěžovateli.

Č. 7**Odmítnutí dovolání pro neuplatnění námítky v předchozím řízení
bez opory ve spisu
(sp. zn. III. ÚS 1760/25 ze dne 15. ledna 2026)**

Odmítl-li Nejvyšší soud dovolání z důvodu, který stál bez opory v soudním spise (konkrétně, že stěžovatelka příslušnou námítku neuplatnila v řízení před soudy nižších stupňů a odvolací soud se danou právní otázkou nezabýval), a v důsledku toho nezkoumal, zda je pro řešení položené otázky podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, přípustné (případně zda je i důvodné), porušil stěžovatelčino základní právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně (soudce zpravodaj), soudce Milana Hulmáka a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti obchodní společnosti B. K. syn centrum, s. r. o., sídlem Jahodová 161, Ústí nad Labem – Božtěšice, zastoupené Mgr. Martinem Štuksou, advokátem, sídlem Kaplická 1037/12, Praha 4 – Podolí, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2025 č. j. 22 Cdo 2721/2024-387, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2025 č. j. 22 Cdo 2721/2024-387 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2025 č. j. 22 Cdo 2721/2024-387 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení jejích práv zaručených čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Ústí nad Labem (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 14 C 239/2021 se podává, že se stěžovatelka domáhala určení, že je vlastnící přípojky vysokého napětí, která je tvořena sloupovou trafostanicí a dvěma sloupy s elektrickým vedením umístěnými na pozemcích parc. č. 941/2 a 935/3 a která končí napojením na distribuční síť žalované ČEZ Distribuce, a. s., IČO 24729035, (dále jen „žalovaná“) na sloupu na pozemku parc. č. 927/1, všech v katastrálním území Všebořice (dále jen „přípojka“). Okresní soud rozsudkem ze dne 28. 7. 2023 č. j. 14 C 239/2021-237 tuto žalobu zamítl (výrok I), neboť

shledal námitku vydržení vznesenou žalovanou důvodnou, stěžovatelce uložil zaplatit žalované náhradu nákladů řízení v částce 10 164 Kč (výrok II) a vrátil jí zaplacený soudní poplatek (výrok III).

3. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 25. 4. 2024 č. j. 14 Co 237/2023-364 rozsudek okresního soudu v napadených výrocích I a II potvrdil a stěžovatelce uložil zaplatit žalované náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 1 164 Kč.

4. Proti tomuto rozsudku brojila stěžovatelka dovoláním, to však Nejvyšší soud podle § 243c odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) odmítl s tím, že není podle § 237 o. s. ř. přípustné, a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení. Dospěl k závěru, že krajský soud právní otázku k podmínkám řádného vydržení podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně zda byla žalovaná při vydržení elektrické přípojky v dobré víře, a zda proto mohla po 1. 1. 2014 k elektrické přípojce vydržet vlastnické právo, vyřešil v souladu s judikaturou dovolacího soudu. Dále uvedl, že stěžovatelka sice vymezila právní otázku posuzování dobré víry u osob, které jsou majetkově propojeny, přichází s ní ale v rozporu s § 241a odst. 6 o. s. ř. až v dovolání. Podle něho stěžovatelka v řízení před soudy nižších stupňů tuto námitku neuplatnila, netvrdila žádné skutečnosti, pro které by měla být dobrá víra u těchto osob posuzována jinak, a odvolací soud ani soud prvního stupně se jí nezabývaly a nečinily žádný závěr, který by mohl být v dovolacím řízení přezkoumán.

II. Stěžovatelčina argumentace

5. Stěžovatelka uvádí, že daný soudní spor vznikl poté, co z jiného soudního řízení zjistila, že si žalovaná nárokuje k přípojce vlastnické právo. V soudním řízení kromě neexistence titulu k převodu vlastnického práva a neužívání elektrické přípojky žalované v dobré víře argumentovala i tím, že ve smlouvě o vkladu části podniku, uzavřené mezi obchodní společnostmi Severočeská energetika, a. s., (dále jen „SČE“) a právní předchůdkyní žalované (ČEZ Distribuce, a. s., IČO 27232425) není jednoznačně označena, neboť se zde udává převod trafostanice jako movité věci jen interním číslem a názvem podle místa (STK Úžín). Nadto žádala po Nejvyšším soudu i o posouzení své námitky, že převodkyně (SČE) i nabyvatelka (právní předchůdkyně žalované) jsou osoby propojené v koncernu a dobrá víra u takových osob by měla být posouzena jinak než u osob nepropojených, neboť u převodů majetku je to obdobné jako u fúze, která neznamená změnu subjektu práva.

6. Upozorňuje, že Nejvyšší soud neshledal nedostatek dobré víry žalované, ačkoliv jediný doklad, který předložila, byl předávací protokol o převzetí trafostanice SČE do užívání a interní majetková evidence a ačkoliv přes zákonnou povinnost neměla ona ani její právní předchůdkyně upraven smluvní vztah přípojky k cizímu pozemku, na kterém se nachází, a „udržování“ přípojky spočívalo pouze v jejích revizích.

7. Nejvyššímu soudu stěžovatelka vytýká, že nepřihlédl k jejímu argumentu, který se týkal posuzování dobré víry osob majetkově propojených v koncernu, a to s odůvodněním, že tuto otázku nepředestřela v řízení před soudy nižších stupňů. Přitom v řízení před okresním soudem, konkrétně v podání ze dne 21. 6. 2023 (bod II.2, č. 1. 300 soudního spisu), uvedla dostatečná tvrzení k právnímu posouzení této otázky. Má za to, že jí byl odepřen přezkum v dovolacím řízení z důvodu, který ve skutečnosti nebyl dán, neboť důvody nesprávného posouzení věci krajským soudem řádně uplatnila (ač Nejvyšší soud uvedl opak). Porušil tím její základní právo na soudní ochranu. Současně poukázala na náleze Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 1995/18 (N 152/96 SbNU 8), v němž byla jako neústavní označena obdobná situace; odlišnost spočívala ve vztahu nalézacího a odvolacího řízení, nikoliv nalézacího, resp. odvolacího a dovolacího. Závěrem stěžovatelka vyjadřuje přesvědčení, že kdyby se Nejvyšší soud s její dovolací námitkou náležitě vypořádal, mohla být v dovolacím řízení úspěšná.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadenému usnesení žádný takový prostředek již k dispozici neměla.

IV. Vyjádření účastníka řízení a stěžovatelčina replika

9. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi řízení a žalované, které podle § 76 odst. 2 zákona o Ústavním soudu náleží postavení vedlejší účastnice řízení.

10. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odmítl, že by porušil stěžovatelčina práva. K tomu uvedl, že jeho rozhodnutí je založeno na závěru, že krajský soud při posuzování otázky vydržení vlastnického práva k elektrické přípojce postupoval v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu. Otázkou dobré víry osob propojených v koncernu se nezabýval, protože stěžovatelka tuto námitku neuplatnila a především netvrdila skutečnosti, pro které by dobrá víra měla být posuzována jinak, a krajský soud (ani okresní soud) se touto otázkou nezabýval a nečinil žádný závěr, který by mohl být přezkoumán. Takové relevantní vymezení právní otázky nevyplývá ani z vyjádření ze dne 21. 6. 2023 v řízení před okresním soudem. Závěrem upozornil, že podle obsahu rozhodnutí krajského soudu stěžovatelka nepožadovala v dovolacím řízení posouzení shora vymezené otázky a rozhodnutí krajského soudu není na ní založeno.

11. Žalovaná se k ústavní stížnosti nevyjádřila; s ohledem na poučení, kterého se jí dostalo, má Ústavní soud za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 o. s. ř.).

12. Ústavní soud zaslal citované vyjádření stěžovatelce k případné replice. V ní stěžovatelka – v souvislosti se sdělením Nejvyššího soudu, podle něhož nepožadovala v odvolacím řízení posoudit otázku dobré víry u osob tvořících koncern – poukazuje na bod 42 citovaného rozsudku krajského soudu (č. j. 14 Co 237/2023-364), v němž měla být tato otázka vyřešena, a dále na to, že s tímto posouzením nesouhlasila, což uvedla v dovolání. K tomu (znovu) uvádí, že v rámci koncernu nejde o nezávislé třetí osoby, neboť o tom, jakou právní cestou bude majetek převeden, rozhoduje vůle ovládajícího, což se promítá i do toho, že nabyvatel nemůže být v dobré víře, nebyl-li v dobré víře převodce, přičemž argumentuje, že jde o obdobnou situaci, jako je v případě fúze. Uzavírá, že takto v odvolacím řízení argumentovala a Nejvyšší soud měl tuto otázku posoudit.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů. Úkolem Ústavního soudu je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Nutno proto vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stiženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

14. Stěžovatelka namítá, že Nejvyšší soud porušil její základní právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, odmítl-li se věcně zabývat její dovolací námitkou. Argumentuje tím, že důvod, který Nejvyšší soud uvedl – tedy že jde tak o tzv. nepřipustnou novotu ve smyslu § 241a odst. 6 o. s. ř., protože tuto námitku neuplatnila v řízení před soudy nižších stupňů, a ty se jí (proto) nezabývaly – ve skutečnosti dán není.

15. Ústavní soud se ztotožňuje s úvahou Nejvyššího soudu, že dovolacímu soudu nelze (s eventuálním úspěchem) předložit k řešení právní otázku, na jejímž řešení rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí (srov. § 237 o. s. ř.), což zahrnuje i situaci, kdy dovolatel právní argumentaci, z níž se sporná otázka podává, neuplatnil v řízení před soudy nižších stupňů. Po obecných soudech nelze totiž zpravidla požadovat (srov. náleze ze dne 4. 9. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1627/24, bod 24), aby při interpretaci a aplikaci právních norem v odůvodnění svého rozhodnutí zohledňovaly všechny možné skutečnosti či aspekty, přestože je považují za právně nevýznamné či dokonce irelevantní, a aby prezentovaly výkladové varianty, které by v daném případě mohly přicházet do úvahy; je především na účastníkovi, aby již v řízení před soudem prvního stupně předestřel svůj právní náhled na věc, přinejmenším aby v odvolacím řízení vysvětlil, proč právní názor soudu prvního stupně nemůže z věcného hlediska obstát, a otevřel si tím prostor k případnému podání dovolání.

16. V napadeném usnesení Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka v dovolání vymezila otázku posuzování dobré víry u osob, které jsou majetkově propojeny (viz bod 34), s čímž se lze v zásadě ztotožnit. Ve svém dovolání totiž stěžovatelka argumentovala, že došlo „k sukcesorskému spojení majetku“ a že „stejný význam i důsledek má i odštěpení sloučením v důsledku rozdělení společnosti“. Poukázala na to, že vkladatelkou části podniku byla osoba, která s nabyvatelkou tvořila koncern, a tedy s ní byla ve vztahu ovládající a ovládané osoby, a argumentovala, že právní existence a z ní vyplývající právní samostatnost právnické osoby ještě netvoří podklad pro existenci dobré víry. Jestliže podle soudů nižších stupňů vkladatelka (SČE) nemohla být v dobré víře pro nedostatek právního titulu, tak nemohla být v dobré víře ani nabyvatelka. Podle stěžovatelky u takto majetkově i jinak propojených osob by nabyvatelka neměla „automaticky“ získávat dobrou víru z uzavřené smlouvy, neměl-li ji její právní předchůdce (viz bod VI.1 dovolání).

17. Neodpovídá však skutečnosti, jak dále Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka danou námitku neuplatnila v řízení před soudy nižších stupňů, a ani to, že se jí odvolací soud nezabýval. Jak Ústavní soud ověřil ze soudního spisu, stěžovatelka v podání ze dne 21. 6. 2023, jež bylo označeno jako „vyjádření žalobkyně k důkazům a k vyjádření žalované ze dne 27. 1. 2023“ (č. l. 300 soudního spisu), odmítla dobrou víru žalované (pozn.: přesněji právní předchůdkyně žalované) při uzavření smlouvy o vkladu části podniku ze dne 1. 11. 2005 mj. proto, že smluvní strany jsou osoby majetkově propojené a že náleží do stejného koncernu, a z tohoto důvodu není možné této smlouvě přikládat jiný význam než fúzi dvou akciových společností „z důvodu zákonné povinnosti oddělení výroby a distribuce elektřiny“ (bod II.2 *in fine*). K tomuto argumentu se okresní soud nevyjádřil.

18. V odvolání, resp. v jeho doplnění ze dne 2. 11. 2023 stěžovatelka takto neargumentovala, u jednání krajského soudu konaného dne 25. 4. 2024 (záznam od 34. min.) však poukázala na to, že šlo o smluvní převod v rámci koncernu a že bylo na jeho účastnících, jak převod uskuteční, konkrétně že ho mohli provést i cestou fúze, že SČE nemohla být v dobré víře, takže ji nemohli mít ani její smluvní či právní nástupci, a uzavřela, že šlo o vztah ve skupině, a proto poctivost držby dána nebyla.

19. Krajský soud v citovaném rozsudku (č. j. 14 Co 237/2023-364) k tomu uvedl, že smlouva o vkladu části podniku mohla založit dobrou víru nabyvatelky. Tento závěr nelze změnit ani tím, že smlouva byla uzavřena mezi subjekty téhož koncernu. Soud toto zdůvodnil tím, že nabyvatelka je samostatným subjektem a právo nabytí příslušného majetku od jiné společnosti z koncernu nevylučovalo (bod 42 *in fine*).

20. Na základě výše uvedeného má Ústavní soud za to, že stěžovatelka dostatečně zřetelně v soudním řízení prezentovala svůj právní názor, podle něhož smlouva o vkladu části podniku uzavřená mezi majetkově propojenými obchodními společnostmi v koncernu (či společnostmi, jež jsou ve vztahu ovládané a ovládající osoby) nemůže zakládat dobrou víru nabyvatelky (právní předchůdkyně žalované), nebyla-li v dobré víře, jde-li o vlastnictví věci (přípojky), vkladatelka (SČE), což zdůvodnila tak, že daná transakce je obdobou fúze. Krajský soud tomuto argumentu nepřisvědčil a vysvětlil (byť jen stručně), jak k tomu dospěl.

21. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud shledal opodstatněnou stěžovatelčinu námitku, že Nejvyšší soud svůj závěr o nepřipustnosti dané námitky opřel o důvod, který zjevně dán nebyl. Dlužno dodat, že Nejvyšší soud v napadeném usnesení konstatoval, že stěžovatelka vymezila (dosud dovolacím soudem nevyřešenou) právní otázku dobré víry u těchto osob a že by měla být posuzována jinak. Tato prezentace však může být dílem zavádějící, neboť stěžovatelka v dovolání nastínila i to, jak má být podle jejího názoru vyřešena (tedy že za dané situace je dobrá víra nabyvatelky vyloučena), a z jakého důvodu tomu tak má být (tj. s ohledem na „srovnatelnost“ dané transakce s fúzí). To je ostatně zřejmé také vzhledem ke stěžovatelčině argumentaci uplatněné před soudy nižších stupňů a příslušným závěrům krajského soudu, na které stěžovatelka v dovolání takto reaguje. Přitom na řešení této právní otázky dovoláním napadené rozhodnutí záviselo, neboť se jí městský soud zabýval věcně (takže lze vyjít z toho, že kdyby žalované dobrá víra z tvrzeného důvodu nesvědčila, nemohla by – jako nikoliv poctivá držitelka – nabýt vlastnictví k přípojce vydržením). Vytkl-li Nejvyšší soud stěžovatelce, že netvrdila žádné skutečnosti, pro které by měla být dobrá víra v dané věci posuzována jinak, z výše uvedeného je patrné, že tímto důvodem měla být právě existence majetkového propojení mezi osobou vkladatelky a nabyvatelky a proč stěžovatelka tuto skutečnost považuje za právně relevantní.

22. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře nepovažuje právo na dovolání jako ústavně garantované, a tudíž z pohledu ústavněprávního by obstála i právní úprava, v níž by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, jestliže by plnění úkolů vrcholného soudního orgánu (čl. 91 odst. 1 a čl. 92 Ústavy) bylo zajištěno cestou jiných procesních prostředků. Současně však zdůrazňuje, že rozhodne-li se zákonodárce institut dovolání vytvořit, rozhodování o něm nelze vyjímat z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, a to zejména práva na přístup k soudu [srov. z mnoha např. nálezy ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) a ze dne 10. 5. 2005 sp. zn. IV. ÚS 128/05 (N 100/37 SbNU 355)].

23. Odmítl-li Nejvyšší soud dovolání z důvodu, který stál bez opory v soudním spise, a v důsledku toho nezkoumal, zda je pro řešení položené otázky podle § 237 o. s. ř. přípustné (případně zda je i důvodné), odepřel stěžovatelce přístup k (dovolacímu) soudu, který je jí zaručen čl. 36 odst. 1 Listiny [obdobně např. nálezy Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016 sp. zn. IV. ÚS 1155/16 (N 218/83 SbNU 437), ze dne 10. 8. 2017 sp. zn. I. ÚS 729/17 (N 149/86 SbNU 511), bod 15, a ze dne 26. 4. 2023 sp. zn. IV. ÚS 450/23].

24. Ve zbývající části je ústavní stížnost vyjádřením nesouhlasu s řádně odůvodněnými závěry obecných soudů, jež ani z věcného hlediska *prima facie* žádné známky neústavnosti nenesou, a z toho důvodu ji za opodstatněnou považovat nelze.

25. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Upustil přitom od ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu).

Č. 8

Náležitě odůvodnění jako procesní záruka (sp. zn. I. ÚS 1815/25 ze dne 15. ledna 2026)

Procesní záruky plynoucí z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod nezaručují žádný konkrétní hmotněprávní výsledek. Ani právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jakožto jedna z takových procesních záruk tuto procedurální povahu práva na soudní ochranu neprolamuje. Právu na řádné odůvodnění odpovídá povinnost soudu seznámit účastníky s klíčovými úvahami, které jej vedly k danému rozhodnutí, a povinnost vypořádat se s relevantními argumenty. Relevantní argumenty jsou ty, které by mohly mít vliv na výsledek řízení. Z práva na řádné odůvodnění ovšem neplyne právo na „jediné správné“ odůvodnění. Přednese-li soud srozumitelným způsobem klíčové úvahy, které jej vedly k danému rozhodnutí, a vypořádá-li se s relevantními argumenty, není jeho rozhodnutí protiústavní jen proto, že podle názoru stěžovatelů či Ústavního soudu měl být veden úvahami jinými, resp. se měl s relevantními argumenty vypořádat jinak. Opačný závěr by vedl k tomu, že by se stěžovatel mohl v ústavní stížnosti domáhat určitého řešení v rovině podústavního práva s tím, že obecný soud své řešení odůvodnil určitým způsobem, ačkoliv řešení požadované stěžovatelem mělo být odůvodněno způsobem jiným. Takové nastavení by popíralo ústavně vymezenou roli Ústavního soudu a smysl institutu ústavní stížnosti.

Jádro principu ochrany zaměstnance jakožto typově slabší smluvní strany v pracovněprávních vztazích má svůj ústavní původ v čl. 26 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a je třeba ho brát v potaz jako výkladový princip. Ustanovení čl. 26 odst. 3 Listiny ale neslouží k ochraně zaměstnance před každým skončením pracovního poměru ze strany zaměstnavatele.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové, soudkyně Kateřiny Ronovské a soudce zpravodaje Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelky Miluše Zbožínkové, zastoupené advokátkou Mgr. Veronikou Ščukovou, sídlem Bráfova třída 764/50, Třebíč, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 816/2024-134 ze dne 20. 3. 2025, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a X, zastoupeného advokátem JUDr. Jindřichem Jaškem, sídlem Koliště 259/55, Brno, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Stručné shrnutí podstaty nálezu

1. Ústavní soud v tomto nálezu zejména dovysvětluje, co plyne a co neplyne z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve vztahu k výkladu a aplikaci podústavního práva obecnými soudy. Zdůrazňuje, že toto právo má procesní povahu

a nezaručuje právo na konkrétní hmotněprávní výsledek. Procesní povahu tohoto práva neprolamuje ani právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Přednese-li soud srozumitelným způsobem klíčové úvahy, které jej vedly k danému rozhodnutí, a vypořádá-li se s relevantními argumenty, není jeho rozhodnutí protiústavní jen proto, že podle názoru stěžovatelů či Ústavního soudu měl být veden úvahami jinými, resp. se měl s relevantními argumenty vypořádat jinak.

II. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

2. Stěžovatelka u vedlejšího účastníka pracovala jako obsluha čerpací stanice. Dne 8. 3. 2022 jí byla doručena výpověď z pracovního poměru od jejího zaměstnavatele, vedlejšího účastníka, pro závažné porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci podle § 52 písm. g) zákoníku práce. Vedlejší účastník odůvodnil výpověď jednak neomluvenou absencí stěžovatelky v pátek dne 21. 1. 2022, jednak jejím odmítnutím převedení na jinou práci dne 1. 3. 2022. Stěžovatelka nicméně dopisem z 15. 3. 2022 oznámila vedlejšímu účastníkovi, že považuje výpověď za neplatnou a trvá na zaměstnávání i po uplynutí výpovědní doby.

3. V řízení před obecnými soudy se stěžovatelka domáhala určovací žalobou vyslovení neplatnosti výpovědi. Okresní soud v Třebíči její žalobě rozsudkem č. j. 5 C 132/2022-32 z 6. 9. 2022 vyhověl a neplatnost rozvázání pracovního poměru vyslovil. Uzavřel, že stěžovatelka nepochybně porušila své pracovní povinnosti, nicméně vzhledem ke skutkovým okolnostem posuzované věci nelze stěžovatelčinu neomluvenou absenci kvalifikovat jako závažné porušení pracovních povinností, pro které je možné dát zaměstnankyni výpověď. Nelze mít za prokázané tvrzení vedlejšího účastníka ve výpovědi, že čerpací stanice musela být dne 21. 1. 2022 uzavřena v důsledku absence stěžovatelky, a tím vedlejšímu účastníkovi vznikla značná škoda. K druhému namítanému porušení povinnosti okresní soud uvedl, že převedení na jinou práci ve smyslu § 41 odst. 2 písm. a) zákoníku práce je možné učinit až v důsledku dané výpovědi, nikoliv však předtím, což se v tomto případě nestalo. V tomto druhém případě tedy ani k porušení pracovních povinností nedošlo. Pracovní poměr proto nebylo možné rozvázat podle § 52 písm. g) zákoníku práce.

4. Krajský soud v Brně rozsudkem č. j. 49 Co 178/2022-86 z 25. 10. 2023 odvolání vedlejšího účastníka nevyhověl a rozsudek okresního soudu potvrdil jako věcně správný. Co se týče druhého namítaného porušení povinnosti, krajský soud uvedl, že z dokazování vyplynulo, že se nejednalo o přeřazení k výkonu práce podle pracovní smlouvy na jiné pracoviště, jak tvrdil vedlejší účastník, ale ve skutečnosti šlo o převedení na jiný druh práce oproti ujednání v pracovní smlouvě. S převedením na jinou práci stěžovatelka nesouhlasila, navíc v této souvislosti nebyly splněny ani další zákonné náležitosti. Pokud stěžovatelka odmítla převedení na jinou práci, neporušila za daných okolností své pracovní povinnosti.

5. Naopak v případě neomluvené absence je nepochybné, že k porušení pracovních povinností došlo. Krajský soud však konstatoval, že je podstatné zvážit okolnosti posuzované věci předtím, než bude možné učinit závěr o závažnosti takového porušení. Stěžovatelka byla zaměstnána u vedlejšího účastníka 11 let. Do té doby byla zaměstnankyní bezproblémovou. Vedlejší účastník ani netvrdil, že by se nějakých předchozích porušení pracovních povinností snad stěžovatelka měla dopustit. Naopak v průběhu řízení vyplynulo, že stěžovatelka měla odpracované přesčasy, pracovala v mimořádných směnách a „zaskakovala“ i za své kolegy a kolegyně. Podle odvolacího soudu lze do jisté míry chápat zájem stěžovatelky na kontinuitě a celistvosti dovolené, kterou lze jen stěží smysluplně strávit v délce 4 dnů, pokud po dvou z těchto dní musela nastoupit na jeden den (pátek 21. 1. 2022) do práce a teprve následně čerpat zbývající polovinu dovolené. Nelze přehlédnout ani její snahu za sebe sehnat náhradu tak, aby byl provoz na čerpací stanici pohonných hmot vedlejšího účastníka zajištěn. Pokud vedlejší účastník namítal nutnost zkrátit pracovní dobu v den neomluvené absence stěžovatelky, krajský

soud konstatoval, že si nelze nevšimnout, že se v daném období jednalo o situaci na čerpací stanici vedlejšího účastníka poměrně běžnou. Není proto možné učinit závěr, že v daný den byla čerpací stanice uzavřena dříve právě kvůli stěžovatelce. Vzhledem k uvedeným okolnostem krajský soud shodně s okresním soudem uzavřel, že nedostavení se do práce sice bylo porušením pracovních povinností stěžovatelky, nedosáhlo však intenzity „závažného“ porušení pracovních povinností, která by vedlejšího účastníka opravňovala k postupu podle § 52 písm. g) zákoníku práce.

6. Rozsudek krajského soudu napadl vedlejší účastník dovoláním, jemuž Nejvyšší soud napadeným rozsudkem v jádru věci vyhověl. Nejvyšší soud sám změnil rozhodnutí krajského soudu tak, že se mění rozsudek okresního soudu a žaloba stěžovatelky na určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru se zamítá.

7. Nejvyšší soud shrnul dosavadní judikaturu k § 52 písm. g) zákoníku práce a uvedl, že posouzení intenzity porušení závisí v každém konkrétním případě na posouzení soudu při zohlednění individuálních okolností věci. Ten musí vždy vyhodnotit, zda rozhodnutí o platnosti rozvázání pracovního poměru výpovědí odpovídalo tomu, jestli lze po zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby i dále udržoval pracovní poměr se zaměstnancem (bod 17 napadeného rozhodnutí). Jsou-li některá hlediska pro posouzení intenzity porušení pracovních povinností v konkrétní věci významnější, soud jim logicky přikládá také větší význam (bod 18). Podle Nejvyššího soudu nepostupovaly soudy nižších stupňů při posouzení intenzity porušení pracovních povinností z uvedených závěrů rozhodovací praxe a s jejich závěrem, že posuzované jednání stěžovatelky dosahuje intenzity méně závažného porušení, nesouhlasí (bod 20).

8. Nejvyšší soud zhodnotil, že okresní a krajský soud správně vzaly v úvahu, že stěžovatelka pracovala u vedlejšího účastníka bez jakýchkoliv problémů po dlouhou dobu 11 let, že pracovala v mimořádných směnách a zaskakovala za kolegy a snažila se svému zaměstnavateli vycházet vstříc i nad rámec svých povinností, když byla mimořádně neplánovaně v práci, a to i opakovaně. To i podle Nejvyššího soudu vypovídá o tom, že stěžovatelka byla do posuzovaného okamžiku zodpovědná a spolehlivá (bod 21 napadeného rozhodnutí). Krajský soud naopak nesprávně zohlednil, že v případě žádosti o dovolenou stěžovatelka evidovala přesčasy a nevyčerpanou dovolenou z předešlého roku. Podle Nejvyššího soudu nelze vzít v potaz ani zájem stěžovatelky na celistvosti dovolené, protože tu určuje zaměstnavatel, který sice musí zohlednit zájmy zaměstnance, ale i vlastní provozní důvody. Proto nelze přehlédnout soudy zjištěný nedostatek zaměstnanců v rámci vedlejšího účastníka (bod 22 tamtéž).

9. Absencí stěžovatelky přes zjevný nesouhlas vedlejšího účastníka byla podle dovolacího soudu narušena důvěra zaměstnavatele ve spolehlivost stěžovatelky a její ochotu se podřídit organizační pravomoci vedlejšího účastníka. Nejvyšší soud uzavřel, že neomluvené zameškání práce v rozsahu jedné směny představuje vzhledem k narušení důvěry tak významnou okolnost, že zpravidla již sama o sobě postačuje pro závěr o závažném porušení pracovních povinností (bod 23 tamtéž). I přes dosavadní bezproblémový postoj stěžovatelky nelze hodnotit její jednání jako méně závažné. Intenzitu porušení nesnižuje ani její snaha zajistit za sebe náhradu, neboť tímto postupem sledovala svůj osobní zájem na čerpání nepovoleného pracovního volna (bod 24 tamtéž). Vzhledem k tomu, že jako výpovědní důvod ob stojí stěžovatelčina neomluvená absence, Nejvyšší soud se nezabýval otázkou týkající se druhého namítaného porušení (bod 25 tamtéž). Část dovolání směřující proti nákladům řízení Nejvyšší soud odmítl jako nepřipustnou.

III. Argumentace stěžovatelky

10. Proti rozsudku Nejvyššího soudu podává stěžovatelka ústavní stížnost, v níž namítá, že postupem dovolacího soudu došlo k porušení jejího práva na soudní ochranu zaručeného

čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Stěžovatelka považuje paušální závěr o intenzitě porušení pracovních povinností za nesprávný. V této souvislosti odkazuje na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, která zdůrazňuje, že soud musí posoudit závažnost porušení s ohledem na skutkové okolnosti konkrétní projednávané věci.

11. Konkrétně uvádí závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2542/2007 z 21. 5. 2008, že neomluvené zameškání práce v trvání pěti dnů zpravidla představuje samo o sobě porušení pracovních povinností zvláště hrubým způsobem a odůvodňuje rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením. Nicméně takové jednání zaměstnance však nelze posuzovat bez přihlídnutí k dalším okolnostem. Kromě délky nepřítomnosti zaměstnance v práci musí být přihlídnuto zejména k důsledkům nepřítomnosti pro zaměstnavatele, k dosavadnímu postoji zaměstnance k plnění pracovních úkolů, k míře jeho zavinění a ke způsobu a intenzitě porušení jeho konkrétních pracovních povinností.

12. Dále odkazuje na rozsudek sp. zn. 21 Cdo 4411/2007 z 10. 10. 2008 a vyzdvihuje, že i v případě dlouhodobé neomluvené absence dospěla judikatura za určitých okolností (např. nenastoupení do práce po skončení rodičovské dovolené) k závěru, že k zaviněnému porušování pracovních povinností ani nedošlo.

13. Stěžovatelka podotýká, že k zameškání směny musela přistoupit z důvodu naléhavé rodinné záležitosti po předchozí neúspěšné snaze o rozumnou domluvu s vedlejším účastníkem, navíc za sebe zajistila náhradu, a proto vedlejšímu účastníkovi nevznikla škoda. Nadto byla do té doby zaměstnankyní bezproblémovou, 11 let řádně plnila své povinnosti a snažila se vedlejšímu účastníkovi vyjít vstříc, a to i v období krátce před spornou událostí. Vzhledem k uvedenému Nejvyšší soud podle stěžovatelky svým postupem nesplnil povinnost vyplývající z čl. 4 Ústavy a nepřímě zasáhl do jejího základního práva na získávání prostředků pro své životní potřeby prací garantovaného čl. 26 odst. 3 Listiny.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Stěžovatelka je zastoupena v souladu s § 29 až 31 tamtéž.

V. Průběh řízení před Ústavním soudem

15. Původní soudkyně zpravodajka si podle § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vyžádala spis vedený okresním soudem pod sp. zn. 5 C 132/2022 a vyzvala účastníky a osoby, které by mohly být vedlejšími účastníky, k vyjádření k ústavní stížnosti.

16. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že při posouzení intenzity porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci důsledně vycházel ze závěrů ustálené rozhodovací praxe (odkázal na body 16 až 19 napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu). Ohradil se vůči námitce stěžovatelky ohledně nepřihlídnutí ke konkrétním okolnostem případu. Nejvyšší soud má za to, že se v bodech 21 až 24 vypořádal se všemi hledisky podstatnými v posuzované věci. Zdůraznil, že za nejvýznamnější okolnost považoval čerpání dovolené přes opakovaný nesouhlas vyjadřovaný nadřízenou zaměstnankyní a následně i vedlejším účastníkem, čímž došlo k narušení důvěry ve spolehlivost zaměstnance. Jen stěží lze akceptovat, aby mohl vedlejší účastník posuzované jednání postihnout jen tehdy, pokud by se stěžovatelka dopustila dalších dvou méně závažných porušení pracovních povinností. Vzhledem k uvedenému Nejvyšší soud hodnotil závěry soudů nižších stupňů o neplatnosti výpovědi jako zjevně nepřiměřené.

17. Vedlejší účastník se zcela ztotožnil se závěry napadeného rozhodnutí. Zdůraznil, že Ústavní soud nemůže zásadně nahrazovat hodnocení obecných soudů, tj. skutkové a právní

hodnocení, svým vlastním. Pro posouzení intenzity porušení pracovních povinností Nejvyšší soud hodnotil jako nejvýznamnější hledisko nejen délku absence v trvání jedné směny (16,5 hodiny), ale zejména skutečnost, že se stěžovatelka dopustila zameškání práce přes výslovný nesouhlas. Údajný bezproblémový postoj stěžovatelky nemohl převážit nad uvedeným porušením povinnosti. Stěžovatelka podle něj pouze polemizuje se závěry Nejvyššího soudu a opakuje námitky uplatněné již v řízení před obecnými soudy.

18. Vyjádření Nejvyššího soudu a vedlejšího účastníka zaslal Ústavní soud k replice stěžovatelce. Ta k vyjádření Nejvyššího soudu uvedla, že dovolací soud sice souhlasí se zohledněním dlouhodobé bezproblémovosti a vstřícnosti zaměstnance soudy nižších stupňů, těmto okolnostem však dále fakticky nepřikládá žádný význam oproti významu neomluveného zameškání jedné směny. Paušální závěr Nejvyššího soudu o závažnosti jednání v podstatě hodnotí intenzitu porušení stejně jako u zaměstnance, kterému jsou zájmy zaměstnavatele lhostejné. Závěry soudů nižších stupňů v případě aplikace právní normy s relativně neurčitou hypotézou nepovažuje na rozdíl od Nejvyššího soudu za zjevně nepřiměřené. Přehodnotit závěry těchto soudů může Nejvyšší soud podle stěžovatelky pouze v případě zjevných pochybení (např. opomenutím hodnocení některých relevantních okolností). Namítá, že k tomu v posuzované věci nicméně nedošlo a dovolací soud změnou rozhodnutí pouze vyslovil svůj odlišný náhled. Stěžovatelka dále poukazuje na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2108/2018 z 4. 10. 2018 hodnotící několikadenní absenci pouze jako závažné porušení při současném zdůraznění, že ani takové porušení nelze posuzovat bez přihlídnutí k dalším okolnostem. Vyjádření vedlejšího účastníka podle stěžovatelky neobsahuje konkrétní argumentaci, ke které by se nad rámec své ústavní stížnosti chtěla vyjádřit.

19. Původní soudkyně zpravodajka předložila na jednání I. senátu konaném dne 11. 12. 2025 návrh nálezu, který nebyl přijat. Předsedkyně senátu proto podle § 55 zákona o Ústavním soudu určila novým soudcem zpravodajem Jana Wintra.

VI. Vlastní posouzení věci

20. Ústavní stížnost není důvodná.

21. V řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud přezkoumává výlučně ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo (čl. 83 Ústavy). O zásahu Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů lze proto uvažovat pouze za situace, kdy je dané rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti.

22. Stěžovatelka spatřuje protiústavnost v tom, že Nejvyšší soud „svévolnou ústavně nekonformní interpretací zákona a *de facto* i své vlastní dlouhodobé ustálené judikatury výslovně odmítl komplexní zhodnocení všech okolností případu v souvislosti s její neomluvenou jednodenní absencí v práci, kteroužto nesprávně považuje za dostačující samu o sobě pro výpověď z důvodu závažného porušení pracovních povinností“. V tom stěžovatelka shledává primárně porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a dále také porušení čl. 4 Ústavy a čl. 26 odst. 3 Listiny. Jinými slovy, protiústavnost stěžovatelka shledává v tom, jak Nejvyšší soud vyložil § 52 písm. g) zákoníku práce a jak odůvodnil aplikaci tohoto ustanovení na stěžovatelčin případ.

23. Ústavní soud níže nejprve vysvětlí, proč Nejvyšší soud neporušil základní právo stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny ani právo podle čl. 26 odst. 3 Listiny. Tím odůvodní i závěr, že Nejvyšší soud nepostupoval ani v rozporu s čl. 4 Ústavy, který stanovuje soudům povinnost poskytovat ochranu základním právům.

VI.A. Co plyne a co neplyne z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny?

24. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zní takto: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

25. Toto obecné vymezení práva na soudní a jinou právní ochranu (pro posuzovanou věc je však podstatná pouze soudní ochrana) se na ústavní úrovni prolíná s garancemi práva na spravedlivý proces plynoucími z čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Také proto bývá čl. 36 odst. 1 Listiny často nazýván obecně právem na spravedlivý proces, přestože záruky spravedlivého procesu nalezneme v Listině i v dalších člancích hlavy páté (procesní rovnost, právo odepřít výpověď, právo být slyšen atd.).

26. Právo na soudní ochranu zaručuje každému procesní cestu, jak se před soudem domoci svých práv. Vedle práva na přístup k soudu a garancí soudcovské nezávislosti a nestrannosti pak judikatura Ústavního soudu dovodila také řadu procesních záruk, jimž musejí soudy dostát, aby poskytovaná soudní ochrana splňovala ústavní požadavky. Jde typicky o základní principy dokazování nebo dodržení principů demokratického právního státu při poskytování soudní ochrany (např. ochrana právní jistoty, dělby moci či zákaz libovůle). Tyto záruky mají však vždy procesní povahu a nezaručují konkrétní hmotněprávní výsledek (srov. ve vztahu k čl. 6 Úmluvy rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Z a ostatní proti Spojenému království* č. 29392/95, bod 87 a tam citovanou judikaturu).

27. Ústavní soud současně opakovaně zdůrazňuje, že touto ústavní optikou posuzuje řízení před obecnými soudy jako jeden celek. Drobné procesní nedostatky tedy mohou být v pozdější fázi řízení napraveny – významné je, zda proces jako celek lze považovat za spravedlivý (viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 2212/25, bod 7; I. ÚS 2617/13; III. ÚS 3631/11, IV. ÚS 11/06, I. ÚS 129/99).

28. Procesním požadavkem, který judikatura dovodila z čl. 36 odst. 1 Listiny právě ve spojení se základními principy demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, je také právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 285/25, bod 22 a tam citovanou judikaturu). Jeho smyslem je, aby se jednotlivec dozvěděl, proč soud o jeho věci rozhodl tak, jak rozhodl. Představuje nezbytný předpoklad pro zamezení libovůle a možnost následné kontroly – rozhodnutí, které řádné odůvodnění postrádá, není přezkoumatelné (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 237/24, bod 22; I. ÚS 3755/17, bod 21; III. ÚS 271/96 či III. ÚS 84/94).

29. Požadavky na odůvodnění se odvíjí od okolností konkrétního řízení (povaha řízení, jeho předmět a procesní stádium). Například nároky kladené na odvolací soud při zamítnutí odvolání se budou lišit od nároků kladených na soud prvního stupně (k tomu blíže viz nálezy sp. zn. III. ÚS 232/25, bod 28; či IV. ÚS 201/04). ESLP ve své judikatuře dlouhodobě shledává jako souladné s čl. 6 Úmluvy strohé, či dokonce žádné odůvodnění u vrcholných soudů při rozhodování, které případy připustí k věcnému přezkumu (viz rozsudek velkého senátu ESLP *Gorou proti Řecku* č. 12686/03, bod 41; nebo rozsudky ESLP ve věcech *Kukkonen proti Finsku* č. 47628/06, bod 24; *Salé proti Francii* č. 39765/04, bod 17; *Jaczkó proti Maďarsku* č. 40109/03, bod 29; či *Simon proti Německu* č. 33681/96). Naopak vysoké nároky na odůvodnění vyžadují případy, kdy dochází k zásahu do základního práva nebo svobody – tyto nároky plynou z příkazu, že při omezení základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu (viz čl. 4 odst. 4 Listiny).

30. Právu na řádné odůvodnění obecně odpovídá povinnost soudu seznámit účastníky s klíčovými úvahami, které jej vedly k danému rozhodnutí, a povinnost vypořádat se s relevantními argumenty, jež buď vnesou účastníci, nebo plynou z právního řádu (přičemž platí, že soud zná právo). Relevantní argumenty jsou ty, které by mohly mít vliv na výsledek řízení (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 285/25, bod 22; II. ÚS 2694/24, bod 20; či I. ÚS 3143/13, bod 31). Právo na řádné odůvodnění tedy nelze chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz nález sp. zn. III. ÚS 232/25, bod 27 a tam citovanou judikaturu; rozsudek ESLP ve věci *Emel Boyraz proti Turecku* č. 61960/08, bod 74 a tam citovanou judikaturu).

31. Ani právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí ovšem neprolamuje procesní povahu práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Přednese-li soud srozumitelným způsobem klíčové úvahy, které jej vedly k danému rozhodnutí, a vypořádá-li se s relevantními argumenty, není jeho rozhodnutí protiústavní jen proto, že podle názoru stěžovatelů či Ústavního soudu měl být veden úvahami jinými, resp. se měl s relevantními argumenty vypořádat jinak (srov. nález sp. zn. III. ÚS 31/97).

32. Nelze proto přisvědčit stěžovateli, že ústavní dimenze jejího případu spočívá v nesprávném (nevhodném, nerozumném) výkladu a aplikaci § 52 písm. g) zákoníku práce. Nesprávný výklad a aplikace určitého ustanovení podústavního práva samy o sobě nemohou založit „ústavní dimenzi“, nejsou totiž otázkou ústavního práva a neopravňují Ústavní soud ke kasačnímu zásahu [viz čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Jak uvedl Ústavní soud již v nálezu sp. zn. III. ÚS 31/97: „Nesprávnou interpretaci hmotněprávního ustanovení při aplikaci práva (bez ohledu na to, zdali pouze namítanou nebo Ústavním soudem autoritativně konstatovanou) nelze podřadit pod ta pochybení, jejichž důsledky řeší čl. 36 odst. 1 Listiny. Takováto interpretace může být důvodem zrušení rozhodnutí státního orgánu Ústavním soudem pouze tehdy, pokud je jí zasazeno některé z ústavních hmotných subjektivních práv.“ Tento závěr Ústavní soud mnohokrát následoval i v pozdějších letech (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 2154/14, bod 37; II. ÚS 1685/17, bod 23; I. ÚS 360/02; I. ÚS 34/98 či usnesení sp. zn. II. ÚS 2396/24, bod 14; II. ÚS 545/23, bod 10; IV. ÚS 1298/21, bod 17; II. ÚS 2204/20, bod 11; či IV. ÚS 1571/13).

33. Umožňovalo-li by právo na soudní ochranu, resp. jeho aspekt v podobě práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, Ústavnímu soudu zasáhnout kdykoliv, kdy by obecné soudy aplikovaly podústavní právo podle stěžovatele či Ústavního soudu nesprávně (nesprávně by zdůvodnily výklad a aplikaci), ústavní zakotvení dalších základních práv by povětšinou nebylo potřeba. Vždy by totiž stěžovateli či Ústavnímu soudu stačilo poukázat na to, že určité řešení zvolené obecnými soudy, které Ústavní soud považuje za nesprávné, či dokonce nespravedlivé, není odůvodněno tak, jak by bylo odůvodněno řešení, které Ústavní soud považuje za vhodnější. Tím by se z každé otázky výkladu a aplikace podústavního práva stávala otázka ústavněprávní, což odporuje roli Ústavního soudu a účelu institutu ústavní stížnosti.

34. Ani koncepty „přepjatého formalismu“ či „flagrantního ignorování příslušné kogentní normy“, které se v judikatuře Ústavního soudu ve vztahu k čl. 36 odst. 1 Listiny vyskytují, nelze číst tak, že by stanovovaly právo jednotlivce na určitý hmotněprávní výsledek jeho soudního řízení. Obě tyto koncepce míří na povinnost soudu vyvarovat se svévolné interpretaci práva, kterou je i zjevné odchýlení se od obecně uznávaných interpretačních metod (viz nález sp. zn. Pl. ÚS 23/24, bod 46 a tam citovanou judikaturu). Opět jde ale o procesní stránku věci – obecné soudy musejí při odůvodnění vzít do úvahy relevantní argumenty – tedy i relevantní argumenty plynoucí z jazykového, systematického, teleologického a historického výkladu. Nemohou lpět pouze na jazykovém významu, stejně jako nemohou jazykové znění ignorovat – pak by totiž ignorovaly také dělbu moci (viz nález sp. zn. Pl. ÚS 23/24, bod 46). Vypořádají-li se však soudy s relevantními argumenty, dostojí tím požadavkům plynoucím z práva na řádné odůvodnění, i když by nakonec došly v rovině podústavního práva k „nesprávnému“ (nevhodnému, nerozumnému) výsledku (ke kritice hmotněprávní inflace práva na soudní ochranu viz Husseini, F., Kopa, M. In: Husseini, F. a kol. Listina základních práv a svobod. C. H. Beck, 2021, marg. č. 22; Bartoň, M., Kopa, M. In: Bartoň, M. a kol. Základní práva. Leges, 2016, s. 512; Kmec, J. Kapitola XLIII. In: Kühn, Z. a kol. Listina základních práv a svobod: velký komentář. Leges, 2022, s. 1312; anebo Molek, P. Právo na spravedlivý proces. Wolters Kluwer, 2012, s. 281 až 285).

35. Jinými slovy: vezměme si hypotetickou situaci, kdy se obecnému soudu nabízí dvě řešení, jak případ rozhodnout – řešení A a řešení B. Řešení A musí být z povahy věci odůvodněno jinak než řešení B. Obecný soud si vybere řešení A. Stěžovatel následně podá

ústavní stížnost. Ústavní soud jakožto soudní orgán ochrany ústavnosti může stížnosti vyhovět a napadená rozhodnutí obecného soudu zrušit pouze v případě, že bylo porušeno některé základní právo nebo svoboda stěžovatele. To může buď proto, že samotné řešení A v důsledku porušuje některé základní právo nebo svobodu stěžovatele (tzn. řešení A je protiústavní), nebo proto, že řešení A sice samo o sobě protiústavní není, ale obecný soud porušil nějaké procesní základní právo stěžovatele v řízení (např. opomenul důkaz, odepřel stěžovateli právo být slyšen či zvolené řešení nedostatečně odůvodnil).

36. Ústavní soud případ přezkoumá a dospěje k závěru, že obě řešení jsou ústavně konformní, ale že z pohledu podústavního práva je správné řešení B. Obecný soud si však zvolil řešení A. Ústavní soud v takovém případě ovšem nemůže rozhodnout, že obecný soud A porušil právo na soudní ochranu (spravedlivý proces) stěžovatele tím, že řešení A neodůvodnil tak, jak by odůvodnil řešení B. Ústavní soud zasáhne pouze v případě, že obecný soud porušil nějaké procesní základní právo stěžovatele. Může tedy mj. rozhodnout, že řešení A je odůvodněno nedostatečně, ovšem jen při nesplnění shora uvedených ústavních požadavků na odůvodnění soudního rozhodnutí.

37. Lze tak shrnout, že právo na soudní ochranu má ryze procesní charakter a nezakládá právo na určitý hmotněprávní výsledek. Vedle práva na samotný přístup k soudu a kritérií nezávislosti a nestrannosti soudu zahrnuje také procesní záruky týkající se především postupu soudu při dokazování a nároky kladené na odůvodnění soudního rozhodnutí. Typickým porušením práva na soudní ochranu jsou tedy situace, kdy soud ignoruje, resp. nijak neodpoví na určitý relevantní argument, který mohl ovlivnit výsledek řízení. Roli Ústavního soudu jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti a smyslu ústavní stížnosti jakožto institutu k ochraně základních práv a svobod jednotlivce by však popíralo nastavení, v němž by se stěžovatel mohl v ústavní stížnosti domáhat určitého řešení v rovině podústavního práva s tím, že obecný soud své řešení odůvodnil určitým způsobem, ačkoliv řešení požadované stěžovatelem mělo být odůvodněno způsobem jiným.

VI.B. Právo stěžovatelky na soudní ochranu Nejvyšší soud neporušil

38. V posuzovaném případě Nejvyšší soud sám změnil rozhodnutí okresního soudu i krajského soudu, které žalobě stěžovatelky vyhověly, a žalobu zamítl. Zatímco tedy nižší soudy určily, že výpověď z pracovního poměru daná stěžovatelce je neplatná, Nejvyšší soud rozhodl, že výpověď byla v souladu se zákonem. Podle stěžovatelky tím porušil její právo na soudní ochranu; její argumentace směřuje především k odůvodnění rozhodnutí (k tomu co vzal a nevzal v potaz, jak se s některými argumenty vypořádal apod.).

39. Podle Ústavního soudu jsou nároky na odůvodnění v takovém případě vyšší, neboť Nejvyšší soud se musel vypořádat nejen s relevantními argumenty jedné ze stran, ale především s argumenty obou nižších soudů a musel vysvětlit, proč rozhodl jinak. Jeho rozhodnutí je navíc v rovině podústavního práva konečné; případná ústavní stížnost může sloužit pouze k nápravě porušení základních práv a svobod.

40. Jak už ostatně plyne z narativní části tohoto nálezu, Nejvyšší soud se s relevantními argumenty vypořádal a vysvětlil, proč rozhodl, jak rozhodl. Jeho meritorní argumentace začíná v bodě 12 a končí v bodě 26 napadeného rozsudku. Podstata nesouhlasu Nejvyššího soudu s nižšími soudy spočívá na posouzení závažnosti porušení povinnosti stěžovatelkou – tj. na posouzení naplnění relativně neurčité hypotézy právní normy obsažené v § 52 písm. g) zákoníku práce. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že posuzované neomluvené zameškání práce žalobkyní je nutno hodnotit jako závažné porušení povinnosti, nikoliv pouze jako méně závažné porušení. Neomluvené zameškání práce v rozsahu jedné směny, jehož se zaměstnanec dopustil neoprávněným čerpáním pracovního volna přes zjevný nesouhlas zaměstnavatele, podle Nejvyššího soudu představuje z hlediska vymezení relativně neurčité hypotézy § 52 písm. g) zákoníku práce tak významnou okolnost, že zpravidla již sama o sobě postačuje pro závěr

o závažném porušení povinnosti zaměstnance vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci (bod 23). Současné však bere v potaz specifické okolnosti případu (což je nezbytné podle jeho ustálené judikatury – viz bod 17 napadeného rozsudku), což rozvádí v bodech 20 až 25 (viz dále).

41. Nejvyšší soud uvedl, že nižší soudy nevycházely důsledně ze závěrů jeho judikatury, které rozvedl v bodech 17 až 19 napadeného rozsudku. Podle Nejvyššího soudu nižší soudy nesprávně zohlednily nebo nezohlednily vůbec:

- * zájem žalobkyně na celistvosti dovolené, evidenci přesčasů a nevyčerpanou dovolenou z minulého roku (bod 22 napadeného rozsudku);

- * právní normu, že dobu čerpání dovolené určuje zaměstnavatel (§ 217 odst. 1 zákoníku práce), který sice při svém rozhodování je povinen přihlížet k oprávněným zájmům zaměstnance, povinnost jejich zohlednění však podle Nejvyššího soudu neznamená, že by zaměstnavatel musel určit čerpání dovolené vždy, kdy o to zaměstnanec požádá; zaměstnavatel je totiž oprávněn zohlednit též provozní důvody (své provozní potřeby) a právě v této souvislosti nelze přehlédnout soudy zjištěný déletrvajících nedostatek zaměstnanců na provozovně (bod 22);

- * skutečnost, že se žalobkyně neomluveného zameškání práce dopustila poté, co nerespektovala zaměstnavatelem opakovaně vyslovený nesouhlas s čerpáním dovolené (bod 23);

- * postavení zaměstnavatele a zaměstnance během výkonu závislé práce (spočívající v nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance; srov. § 2 odst. 1, § 3 zákoníku práce), jejímž projevem je i oprávnění zaměstnavatele rozvrhovat pracovní dobu (srov. § 81 odst. 1 zákoníku práce) nebo určovat čerpání dovolené (bod 23);

- * skutečnost, že stěžovatelka za sebe na neomluveně zameškanou směnu zajistila náhradu; na to je třeba podle Nejvyššího soudu nahlížet také jako na postup účelový, jímž žalobkyně sledovala svůj osobní zájem na čerpání neschválené dovolené (bod 24).

42. Nejvyšší soud tedy tyto okolnosti právně zhodnotil jinak než nižší soudy, a proto podle něj stěžovatelka své povinnosti porušila závažně (a ne jen méně závažně, jak rozhodly nižší soudy). Shora popsané odůvodnění splňuje ústavní požadavky na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, které plynou z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy.

43. Skutečnost, že Nejvyšší soud své rozhodnutí řádně odůvodnil, ostatně nepřímo potvrzuje i argumentace stěžovatelky, jejíž ústavní stížnost je rozsáhlou polemikou s právním hodnocením Nejvyššího soudu. Se stěžovatelkou nelze souhlasit, že by Nejvyšší soud odmítl komplexní zhodnocení všech okolností případu. Neodmítl, hodnotil je, ale hodnotil je jinak než stěžovatelka a než nižší soudy, což v napadeném rozsudku vysvětlil. Hodnocení skutkových okolností i výklad podústavního práva je však primárně věcí obecných soudů – Ústavní soud může zasáhnout jen v případě, že by tím soudy porušily základní právo nebo svobodu stěžovatelky. Stejně tak je věcí Nejvyššího soudu, jak interpretuje a aplikuje svoji vlastní judikaturu, pokud neporuší povinnosti plynoucí z práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny (např. nepostoupením věci velkému senátu, jsou-li naplněny podmínky § 20 zákona o soudech a soudcích). Proto není na Ústavním soudu, aby hodnotil, zda rozhodnutí Nejvyššího soudu ve světle jeho vlastní judikatury ob stojí, jak namítá stěžovatelka. Stěžovatelka ostatně ani netvrdí, že by rozhodující senát Nejvyššího soudu porušil její právo na zákonného soudce tím, že se svým právním názorem odchýlil od své rozhodovací praxe, aniž by věc předložil velkému senátu.

VI.C. Nejvyšší soud neporušil ani právo stěžovatelky získávat prostředky pro své životní potřeby prací

44. Stěžovatelka dále argumentuje, že Nejvyšší soud porušil čl. 26 odst. 3 Listiny, podle kterého má každý právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Ústavní soud připomíná, že jádro principu ochrany zaměstnance jakožto typově slabší smluvní strany v pracovněprávních vztazích má svůj ústavní původ v čl. 26 odst. 3 Listiny a je třeba ho brát v potaz jako výkladový princip (nález sp. zn. II. ÚS 3239/24, bod 36 a tam citovaná judikatura). Ustanovení čl. 26 odst. 3 Listiny ale neslouží k ochraně zaměstnance před každým skončením pracovního poměru ze strany zaměstnavatele. V horizontálních vztazích zaměstnavatel–zaměstnanec je role čl. 26 odst. 3 Listiny limitovaná na ochranu před protiústavními excesy (odborná literatura uvádí jako příklady svévoli, dotčení jiných základních práv nebo faktické zamezení přístupu k určitému povolání, viz Vyhnánek, L. Kapitola XXXIII. In: Kühn, Z. a kol. Listina základních práv a svobod: velký komentář. Leges, 2022, s. 999).

45. Stěžovatelka k tvrzení o porušení čl. 26 odst. 3 Listiny nepřináší žádné argumenty a pouze uvádí, že Nejvyšší soud způsobil „nepřímý zásah“ do tohoto jejího práva. Ústavní soud vzhledem ke shora vymezenému působení čl. 26 odst. 3 Listiny neshledává v rozhodnutí Nejvyššího soudu žádné ústavněprávní nedostatky, ani co se týče stěžovatelčina práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací.

VII. Závěr

46. Ústavní soud posoudil napadený rozsudek Nejvyššího soudu optikou namítaného porušení základních práv a svobod stěžovatelky a dospěl k závěru, že k žádnému porušení základních práv a svobod nedošlo.

47. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny stanovuje řadu procesních záruk, jimž musejí soudy dostát, aby poskytovaná soudní ochrana splňovala ústavní požadavky. Tyto procesní záruky však nezaručují žádný konkrétní hmotněprávní výsledek. Právo na řádné odůvodnění je jednou z takových procesních záruk. Odpovídá mu povinnost soudu seznámit účastníky s klíčovými úvahami, které jej vedly k danému rozhodnutí, a povinnost vypořádat se s relevantními argumenty. Neplyne z něj však právo na „jediné správné“ odůvodnění. Přednese-li soud srozumitelným způsobem klíčové úvahy, které jej vedly k danému rozhodnutí, a vypořádá-li se s relevantními argumenty, není jeho rozhodnutí protiústavní jen proto, že podle názoru stěžovatelů či Ústavního soudu měl být veden úvahami jinými, resp. se měl s relevantními argumenty vypořádat jinak. Opačný závěr by popíral roli Ústavního soudu a smysl institutu ústavní stížnosti.

48. Nejvyšší soud v posuzované věci všem procesním požadavkům plynoucím z práva na soudní ochranu dostál. Neporušil ani právo stěžovatelky získávat prostředky pro své životní potřeby prací podle čl. 26 odst. 3 Listiny a povinnost poskytovat ochranu základním právům podle čl. 4 Ústavy. Napadené rozhodnutí je ústavně souladné. Ústavní soud proto návrh podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Ronovské

1. V souladu s § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku a odůvodnění nálezu ve věci sp. zn. I. ÚS 1815/25, neboť jsem přesvědčena, že ústavní stížnost měla být posouzena jako důvodná.

2. Mám za to, že pouze řádně odůvodněná a konzistentní rozhodnutí nejvyšších soudů vysílají účastníkům řízení i nižším soudům jasnou zprávu, jakým způsobem se s jejich právní

argumentací vypořádaly. Pouze taková rozhodnutí omezují prostor pro případnou svévoli a umožňují obdobně rozhodovat i ve srovnatelných případech.

3. Pokud v konkrétním případě Nejvyšší soud mění rozhodnutí odvolacího soudu a rozhoduje ve věci samé [§ 234d odst. 1 písm. b) o. s. ř.] a zároveň přitom sjednocuje rozhodovací praxi obecných soudů, je nezbytné v takovém případě trvat na skutečně kvalitním odůvodnění rozhodnutí, které se řádně vypořádává nejen s argumentací účastníků řízení, ale rovněž s dosavadní argumentací soudů nižších instancí. Jedině tak může Nejvyšší soud dostát své nezastupitelné a jedinečné roli sjednotitele judikatury a přispívat ke zvýšení předvídatelnosti soudního rozhodování a celkově právní jistotě.

4. V posuzované věci, ve které šlo mj. o výklad ustanovení § 52 písm. g) zákoníku práce (norma s tzv. relativně neurčitou hypotézou), mám za to, že Nejvyšší soud této své roli nedostál. U aplikace tohoto typu norem Nejvyšší soud svou vlastní judikaturou ustálil přístup, že měnil-li závěry odvolacího soudu, který aplikoval normu s relativně neurčitou hypotézou, musí být měněné úvahy odvolacího soudu zjevně nepřiměřené (srov. např. rozsudky sp. zn. 22 Cdo 1618/2007 z 20. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4059/2007 z 21. 10. 2008 či sp. zn. 21 Cdo 90/2021 z 8. 4. 2021). Z odůvodnění Nejvyššího soudu v posuzované věci ale nic takového neplyne, neboť v něm úvahy o zjevné nepřiměřenosti absentují.

5. K otázce „zjevné nepřiměřenosti úvah“ odvolacího soudu se Nejvyšší soud vyslovil až ve svém vyjádření k ústavní stížnosti (viz shrnutí vyjádření Nejvyššího soudu v bodech 16 a 18 nálezu). Již v tomto shledávám porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 Listiny a taktéž nežádoucí signál do soudní soustavy. Mám totiž za to, že jakmile si Nejvyšší soud sám pro sebe ve své vlastní ustálené rozhodovací praxi nastaví určitá procesní pravidla, je třeba, aby tímto způsobem postupoval. Pokud se chtěl Nejvyšší soud od této ustálené judikatury odklonit, měl k tomu využít standardní postup.

6. Nemohu se dále ztotožnit se závěrem většiny senátu uvedeným v bodě 42 nálezu, že jako celek odůvodnění Nejvyššího soudu v této věci splňuje ústavní požadavky na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Shledávám v něm totiž nikoli nevýznamné mezery, určitou míru nekonzistentnosti a odklon od jeho vlastní ustálené judikatury.

7. Nejvyšší soud na úvod v bodech 20 až 22 napadeného rozsudku vymezuje, k čemu soudy nižších stupňů správně přihlédly a co naopak zohledněno být nemělo a nemohlo. Z odůvodnění rozhodnutí okresního a krajského soudu vyplývá, že do té doby byla stěžovatelka bezproblémovou zaměstnankyní, snažila se vycházet vedlejšímu účastníkovi vstřícně i nad rámec svých povinností (bod 7 rozsudku okresního soudu a bod 19 rozsudku krajského soudu). S těmito závěry se přitom Nejvyšší soud ztotožnil (bod 21 napadeného rozhodnutí). Na to dále Nejvyšší soud navázal tím, co krajský a okresní soud ve své argumentaci zohlednit neměly. Vymezil, že v posuzované věci žádnou roli nemohla hrát skutečnost, že stěžovatelka žádala o čerpání dovolené v době, kdy evidovala přesčasy, jakož i nevyčerpanou dovolenou z minulého roku. Doplnil, že soudy nesprávně vzaly v úvahu i skutečnost, jakým způsobem vedlejší účastník povolil stěžovatelce čerpání dovolené (bod 22 napadeného rozsudku).

8. Následně však Nejvyšší soud v bodě 23 napadeného rozsudku, bez návaznosti na předchozí úvahy, konstatoval, že neomluvená absence v délce jedné směny přes výslovný nesouhlas vedlejšího účastníka jakožto zaměstnavatele dosahuje intenzity potřebné k tomu, aby mohlo být toto její jednání označeno za závažné porušení povinnosti ze strany zaměstnance ve smyslu § 52 písm. g) zákoníku práce, a aby proto mohl vedlejší účastník dát zaměstnankyni výpověď. Nekonzistentnost této úvahy Nejvyššího soudu shledávám zejména v tom, že ač Nejvyšší soud vymezil, co mělo být zohledněno, následně bez dalších úvah ale najednou obrátil a určil, že jednání stěžovatelky v této věci je takové povahy, že tyto jinak zohledňované okolnosti (k jejich výčtu srov. např. bod 28 rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 833/2022 z 8. 6. 2022) v zásadě nemají hrát při posuzování jednání stěžovatelky žádnou roli.

9. Právě tuto právní úvahu považuji za těžiště rozhodnutí Nejvyššího soudu. Ten ale podle mého názoru dostatečně nevysvětlil, proč bylo jednání stěžovatelky v posuzované věci tak specifické povahy, že obecné soudy při jeho hodnocení nemohly žádným způsobem hodnotit i další okolnosti případu, což z jeho dosavadní judikatury dosud nijak nevyplývalo.

10. Nelze ani pominout, že argumentace Nejvyššího bodu v bodě 23 napadeného rozsudku může dopadat i na další porušení, kterých se zaměstnanci vůči zaměstnavatelům mohou dopustit, avšak není zřejmé kterých. Budou závěry Nejvyššího soudu použitelné např. i při kouření na pracovišti přes výslovný zákaz? Či při nošení nevhodné obuvi na pracovišti přes výslovný zákaz? I ve všech těchto případech jde *de facto* o porušení povinnosti zaměstnance, které představuje porušení řídicí a organizační pravomoci zaměstnavatele vůči zaměstnanci, jakož i porušení důvěry.

11. Mám za to, že Nejvyšší soud svým rozhodnutím nejenže nenaplnil svou roli sjednotitele judikatury, ale naopak vnesl do rozhodování pracovněprávních sporů vyšší míru nejistoty, neboť rozostřil dosud judikaturou uplatňované metodologické přístupy při hodnocení tak sociálně citlivé otázky, jakou je ukončení pracovního poměru. Podle mého názoru totiž není do budoucna zřejmé, kdy ještě obecné soudy musí aplikovat dosavadní judikaturou dovozená kritéria a kdy už bude porušení povinností zaměstnance takové intenzity, že samo o sobě obstojí jako samonosné kritérium pro ukončení pracovního poměru pro závažné porušení povinností.

12. S ohledem na výše uvedené se domnívám, že napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu mělo být Ústavním soudem zrušeno jako rozporné s právem stěžovatelky na soudní ochranu zaručeným čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy, neboť by dalo Nejvyššímu soudu možnost se věci znovu zabývat a odstranit alespoň výše uvedené nejasnosti.

Č. 9

Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu bez zákonného podkladu; nesprávné doručení výzvy (sp. zn. I. ÚS 1845/25 ze dne 15. ledna 2026)

Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu podle § 321 odst. 3 trestního řádu poté, co soud neodstraní vadu v řádném doručení této výzvy způsobenou doručováním na jinou adresu, než kterou označil obviněný jako doručovací, je porušením práva na zbavení osobní svobody pouze z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, podle čl. 8 odst. 2 věty první Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Langáška a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele P. K., zastoupeného JUDr. Filipem Seifertem, MBA, advokátem, sídlem Na Florenci 1332/23, Praha 1, proti příkazu k dodání do výkonu trestu vydanému Krajským soudem v Praze dne 16. května 2025 č. j. 6 T 79/2023-1430, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

Příkazem k dodání do výkonu trestu vydaným Krajským soudem v Praze dne 16. května 2025 č. j. 6 T 79/2023-1430 bylo porušeno základní právo stěžovatele nebýt zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, zaručené čl. 8 odst. 2 větou první Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve spojení se základním právem na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a shrnutí řízení před obecnými soudy

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, namítá stěžovatel zásah do jeho práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu mělo dojít vydáním a realizací napadeného příkazu k dodání do výkonu trestu, který byl dle stěžovatele vydán v rozporu se zákonem.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a spisového materiálu zjistil Ústavní soud následující skutečnosti. Stěžovatel byl rozsudkem Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 18. 4. 2024 č. j. 6 T 79/2023-1228 uznán vinným zvláště závažným zločinem loupeže podle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) trestního zákoníku, přečinem přisvojení pravomoci úřadu

podle § 328 trestního zákoníku a přečinem porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 a 3 trestního zákoníku. Za uvedené trestné činy a další sbíhající se trestné činy byl stěžovateli uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání osmi roků. Citovaný rozsudek nabyl právní moci ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 2. 2025 č. j. 2 To 68/20254-1332, kterým bylo mimo jiné zamítnuto odvolání stěžovatele. Dovolání stěžovatele proti tomuto rozhodnutí bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2025 č. j. 4 Tdo 666/2025-1536.

3. Po právní moci označených rozhodnutí byl stěžovatel krajským soudem vyzván k nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, nicméně tuto výzvu se krajskému soudu nepodařilo úspěšně doručit stěžovateli na místo trvalého pobytu ani poštovními službami, ani prostřednictvím Policie České republiky. Vzhledem k těmto okolnostem vydal krajský soud vůči stěžovateli dne 16. 5. 2025 napadený příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody. Ten byl Policií České republiky realizován dne 29. 5. 2025.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníka řízení

4. Proti tomuto příkazu podává stěžovatel ústavní stížnost, v níž namítá, že jím bylo zasaženo do jeho práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tento zásah spatřuje především v nedodržení zásady zákonnosti omezení osobní svobody. Dle stěžovatele nebyly splněny zákonné podmínky pro vydání příkazu k dodání do výkonu trestu podle § 321 odst. 3 trestního řádu. Tvrdí, že výzva k dobrovolnému nástupu do výkonu trestu podle § 321 odst. 1 a 2 mu nebyla řádně doručena, neboť ji soud zasílal na adresu jeho trvalého pobytu, přestože znal jeho odlišnou korespondenční adresu, která tak byla primární doručovací adresou v souladu s § 63 odst. 2 trestního řádu. Tuto adresu navíc uvedl na přímou výzvu vrchního soudu v rámci odvolacího řízení, přičemž o tomto úkonu je doklad ve spisovém materiálu. Stejně tak byl krajský soud ze spisu obeznámen s místem pobytu, které stěžovatel nahlásil při propuštění z výkonu trestu ve věznici Bělušice. Stěžovateli tedy až do okamžiku realizace příkazu k dodání do výkonu trestu nebylo známo, kdy a kam se má k výkonu trestu odnětí svobody dostavit. Realizace příkazu pak představuje intenzivnější formu zásahu do práva na osobní svobodu než dobrovolný nástup na základě výzvy, která navíc umožňuje zařídit si soukromý život a rodinné záležitosti před nástupem do výkonu trestu.

5. Krajský soud ve svém vyjádření odkázal na průběh trestního řízení proti stěžovateli, které bylo zčásti vedeno v režimu řízení proti uprchlému, neboť stěžovatel nebyl pro soud dosažitelný. Vzhledem k tomu, že nebylo výzvu možné doručit ani jedním ze zvolených způsobů, měl poté krajský soud za to, že existuje reálná obava, že nebude stěžovatel ochoten podrobit se výkonu trestu, a byl vydán napadený příkaz. Vzhledem ke stručnosti a obsahu vyjádření krajského soudu je Ústavní soud stěžovateli k replice nezasílal.

III. Procesní podmínky řízení

6. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou osobou, která byla účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen advokátem dle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovateli zákon nepřiznává opravné prostředky proti napadenému rozhodnutí. Ústavní soud rozhodoval bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Posouzení Ústavním soudem

7. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní

stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřizen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když dojde k porušení podústavní normy, ale až tehdy, představuje-li takové porušení současně porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody (srov. např. náleze ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94).

8. Ústavní soud ve shodě s Evropským soudem pro lidská práva přikládá vysokou míru ochrany právu na osobní svobodu a klade vysoké požadavky na situace, kdy může být toto právo omezeno [např. rozsudek ESLP ze dne 22. října 2018 *S., V. a A. proti Dánsku* č. 35553/12 a další, rozsudek ze dne 29. března 2010 *Medvedev a ostatní proti Francii* č. 3394/03, rozsudek ze dne 22. prosince 2020 *Selahattin Demirtas (č. 2) proti Turecku* č. 14305/17; náleze Ústavního soudu ze dne 17. července 2024 sp. zn. III. ÚS 35/24, bod 22]. Úmluva i Listina shodně stanoví jako klíčové kritérium posuzování přípustnosti zbavení osobní svobody to, zda k němu došlo v souladu se zákonem (čl. 5 odst. 1 věta druhá a písm. b) Úmluvy, čl. 8 odst. 2 Listiny).

9. V případě nástupu do výkonu trestu odnětí svobody stanoví trestní řád v § 321 konkrétní postup, jakým má být realizován, přičemž výchozím předpokladem je dobrovolný nástup odsouzeného do výkonu trestu na základě výzvy (§ 321 odst. 1 věta první trestního řádu). Teprve v případech, kdy je odsouzený shledán nebezpečným nebo existují důvodné obavy z toho, že se bude nástupu do výkonu trestu vyhýbat, případně v situaci neuposlechnutí výzvy k dobrovolnému nástupu do výkonu trestu může být vydán příkaz k dodání do výkonu trestu (§ 321 odst. 1 věta druhá, odst. 3). V případě stěžovatele pak byly provedeny obě fáze realizace výkonu, neboť chronologicky došlo k vydání příkazu k dodání do výkonu trestu ve zjevné souvislosti s nemožností doručit stěžovateli výzvu. Ve vyjádření však mimo to krajský soud odůvodnil vydání příkazu také procesní historií trestního řízení stěžovatele a obavou z vyhýbání se výkonu trestu.

10. Pokud jde o neuposlechnutí výzvy, dal Ústavní soud za pravdu stěžovateli stran nesprávného doručování této výzvy. Právní zástupce stěžovatele na přímou výzvu vrchního soudu jako soudu odvolacího (č. 1. 1294 trestního spisu) uvedl doručovací adresu stěžovatele jakožto realizaci jeho práva podle § 63 odst. 2 trestního řádu, přičemž o tomto úkonu je ve spisu jednoznačný doklad (č. 1. 1295). Krajský soud při realizaci pravomocného odsuzujícího rozsudku ignoroval tuto skutečnost a dále výzvu zasilal stěžovateli na adresu jeho trvalého pobytu v rozporu s § 63 odst. 2 trestního řádu. Výzva proto stěžovateli nikdy nebyla řádně doručena. Nelze tak stěžovateli klást za vinu, že dle této výzvy nejednal, nebyl-li řádně seznámen s jejím obsahem. Přestože si stěžovatel mohl být vědom právní moci odsuzujícího rozsudku, bez informací obsažených ve výzvě (resp. nařízení výkonu trestu odnětí svobody) nemohl vědět, ve které konkrétní věznici a do jakého dne má nastoupit výkon uloženého trestu. K obdobným závěrům Ústavní soud dospěl např. v nálezu ze dne 11. října 2022 sp. zn. II. ÚS 1693/22 nebo v nálezu ze dne 31. ledna 2017 sp. zn. III. ÚS 2944/16.

11. Jedním z cílů institutu výzvy k dobrovolnému nástupu výkonu trestu odnětí svobody je respekt k soukromému a rodinnému životu odsouzených a možnost zařídit si své „světské“ záležitosti před pobytem ve věznici (viz náleze sp. zn. II. ÚS 1693/22, bod 11; obdobně také JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Leges, 2023, s. 853). Odsouzený tak má možnost rozloučit se se svými blízkými, domluvit a zabezpečit fungování rodiny po dobu výkonu svého trestu, domluvit se na způsobu komunikace a návštěv, zajistit si finanční prostředky po dobu výkonu trestu a mnoho dalšího. To vše je logicky nemožné v případě, kdy odsouzený neví, kam a především do jakého data má trest odnětí svobody nastoupit. Právě k tomu došlo v případě stěžovatele, kdy postupem obecných soudů a následnou realizací příkazu k dodání do výkonu trestu mu bylo znemožněno připravit se na výkon trestu a uzpůsobit

tomu své osobní i rodinné záležitosti. Proto posuzoval Ústavní soud věc rovněž prismatem práva na ochranu soukromého a rodinného života.

12. K dodatečným důvodům pro vydání napadeného příkazu, které uvedl krajský soud ve svém vyjádření, Ústavní soud dodává, že tyto důvody vyjevil krajský soud poprvé právě ve vyjádření zaslaném na výzvu Ústavního soudu, neobjevují se ani v napadeném příkazu, ani k nim nelze dospět z jiných okolností. Je pravda, že část trestního řízení byla proti stěžovateli vedena v režimu řízení proti uprchlému, což se změnilo jeho dodáním do výkonu jiného trestu; stěžovatel byl však posléze kontaktní a participoval na odvolacím řízení i osobně. Stejně tak byl krajský soud obeznámen s faktem, že byl stěžovatel podmíněně propuštěn z výkonu tohoto trestu odnětí svobody, a o jeho aktuální pobytové i doručovací adrese. Tyto závěry rovněž dále problematizuje, že k přímému dodání do výkonu trestu nepřistoupil předseda senátu odvolacího soudu podle § 321 odst. 1 věty druhé trestního řádu, ale až krajský soud v režimu § 321 odst. 3 trestního řádu. Z konkrétních okolností tedy nelze seznat, resp. není zjevná úvaha soudu o tom, že by hrozilo vyhýbání se výkonu trestu stěžovatelem. Ani v tomto směru tak příkaz k dodání do výkonu trestu nemá zákonný podklad.

V. Závěr

13. Ústavní soud proto shledal, že napadený příkaz k dodání do výkonu trestu byl vydán bez splnění zákonných podmínek, a porušuje tak stěžovatelovo základní právo na osobní svobodu. Toto právo bylo porušeno rovněž ve spojení s právem na ochranu soukromého a rodinného života, neboť v důsledku nesprávného postupu soudu bylo stěžovateli znemožněno obstarat si podle svého uvážení a v konkrétním časovém horizontu své soukromé a rodinné záležitosti spojené s jeho výkonem trestu odnětí svobody. Následkem nesprávného vydání napadeného příkazu byl realizován také zásah Policie České republiky pro dodání stěžovatele do výkonu trestu, proti němuž však stěžovatel nebrojí. Ústavní soud nad rámec konstatování porušení základních práv nepřistoupil ke zrušení napadeného příkazu k dodání do výkonu trestu, neboť ten byl jeho faktickou realizací zkonsumován, a jeho zrušení tak postrádá smyslu. Ústavní soud tímto závěrem současně nezpochybňuje samotné omezení stěžovatelovy svobody výkonem trestu odnětí svobody, které je realizováno na základě pravomocného rozhodnutí.

Č. 10

Styk nepříbuzných osob s dítětem

(sp. zn. I. ÚS 2724/25 ze dne 16. ledna 2026)

Při posuzování návrhu na styk nepříbuzné osoby s dítětem podle § 927 občanského zákoníku musí soud nejprve zkoumat, zda je účastník řízení osobou dítěti společensky blízkou a zda k ní má dítě citový vztah. Teprve poté přistoupí k posouzení, zda by absencí styku s takovou osobou vznikla dítěti újma. Dospěje-li soud k závěru o možné existenci újmy v případě absence styku, může jej upravit.

O stanovení styku mezi dítětem a nepříbuznou osobou lze rozhodnout pouze tehdy, je-li takový styk v jeho nejlepším zájmu, přičemž je nezbytné brát v úvahu vztahy se všemi dalšími příbuznými a osobami jemu společensky blízkými a posoudit, zda úpravou styku nevznikne rodinné napětí či vyhrocené vztahy.

Nedodrží-li obecné soudy při svém rozhodování uvedená kritéria, poruší právo účastníků řízení na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové, soudkyně zpravodajky Kateřiny Ronovské a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelky N. Z., zastoupené Mgr. Janem Špitzem, advokátem, sídlem nám. Jana Žižky z Trocnova 2/2, Čáslav, proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 32 Co 65/2025-472 ze dne 23. června 2025, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a 1) J. Z., zastoupené Mgr. Tomášem Hoblem, advokátem, sídlem nám. Jana Žižky z Trocnova 2/2, Čáslav, 2) nezletilého R. Z., zastoupeného opatrovníkem městem K., 3) M. Š. a 4) R. Š., obou zastoupených Mgr. et Mgr. Bedřichem Fialou, advokátem, sídlem Politických vězňů 421, Kolín, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 32 Co 65/2025-472 ze dne 23. června 2025 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

II. Rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 32 Co 65/2025-472 ze dne 23. června 2025 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatelka (pěstounka nezletilého vedlejšího účastníka) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jím byla porušena její základní práva zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že stěžovatelka jako babička nezletilého vedlejšího účastníka podala dne 2. 5. 2022 u Okresního soudu v Kutné hoře (dále jen „okresní soud“) návrh na svěřeni nezletilého do své pěstounské péče, jelikož vedlejší účastnice 1 (matka nezletilého vedlejšího účastníka a zároveň dcera stěžovatelky) a vedlejší účastník 4 (tehdy zapsaný v rodném listě nezletilého jako jeho otec) byli odsouzeni pro zvlášť závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku a dne 1. 5. 2022 nastoupili do výkonu trestu odnětí svobody.

3. Dne 8. 6. 2022 podala u Okresního soudu v Kolíně návrh na svěřeni nezletilého do své péče vedlejší účastnice 3 (matka vedlejšího účastníka 4). Tvrdila, že má k nezletilému silný citový vztah, neboť před nástupem matky nezletilého a vedlejšího účastníka 4 do výkonu trestu bydlela s nezletilým ve stejném domě a byli v každodenním styku. Dne 17. 5. 2023 však vzala svůj návrh zpět, a to zejména s ohledem na skutečnost, že matka nezletilého podala dne 3. 5. 2023 návrh na popření otcovství vedlejšího účastníka 4 k nezletilému. Současně se zpětvzetím podala vedlejší účastnice 3 návrh na úpravu styku s nezletilým tak, aby se s ním mohla stýkat v každém sudém týdnu v měsíci od pátku od 17 hodin do neděle do 17 hodin a dále v den návštěvy u vedlejšího účastníka 4 ve věznici.

4. Rozsudkem okresního soudu č. j. 0 P 54/2022-215 ze dne 31. 5. 2023 byl nezletilý svěřen do pěstounské péče stěžovatelky s účinností od 1. 5. 2022.

5. Z jednání u okresního soudu dne 23. 6. 2023 ohledně návrhu vedlejší účastnice 3 na úpravu styku s nezletilým vyplynulo, že nezletilý se s ní dosud stýkal každé pondělí a čtvrtek po dobu tří hodin a jednou měsíčně s ní navštěvoval vedlejšího účastníka 4 ve výkonu trestu. Po rozhodnutí o pěstounské péči probíhal styk pouze v pondělky, neboť nezletilý ve čtvrtky navštěvoval školkou. Při tomto jednání byla mezi účastníky uzavřena dohoda o styku nezletilého s vedlejší účastnicí 3 každé pondělí a středu v době od 9 do 18 hodin a v každém sudém měsíci v den návštěvy vedlejšího účastníka 4 ve věznici v době od 10 do 18 hodin. Rozsudkem okresního soudu č. j. 0 P 54/2022-266 ze dne 31. 8. 2023 byl upraven styk vedlejší účastnice 3 s nezletilým každé pondělí a středu od 12 do 18 hodin a každý lichý měsíc v den návštěvy u vedlejšího účastníka 4 ve věznici. Rozsudek reflektoval souhlas všech účastníků s takto nastaveným stykem a skutečnost, že nezletilý zahájil pravidelnou docházku do mateřské školy.

6. Rozsudkem okresního soudu č. j. 7 Nc 4001/2023-130 ze dne 21. 2. 2024 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 32 Co 78/2024-172 ze dne 11. 6. 2024 bylo určeno, že vedlejší účastník 4 není otcem nezletilého.

7. Dne 14. 8. 2024 podala vedlejší účastnice 3 návrh na úpravu styku s nezletilým s odůvodněním, že po vydání rozsudku o popření otcovství jí stěžovatelka ve styku s ním brání. Vedlejší účastnice 3 tvrdila, že ke dni právní moci rozsudku o popření otcovství sice pozbyla roli biologické babičky, nicméně nezletilý k ní má citový vztah. Navrhovala styk v každém kalendářním týdnu ve středu od 13 do 18 hodin a v každém třetím kalendářním týdnu od soboty od 9 hodin do neděle do 18 hodin. Po podmíněném propuštění z výkonu trestu podal dne 13. 9. 2024 i vedlejší účastník 4 návrh na úpravu styku s nezletilým každý kalendářní týden v pondělí od 13 do 18 hodin a každý první víkend v měsíci od soboty od 9 hodin do neděle do 18 hodin. Usnesením při jednání dne 4. 12. 2024 byla obě řízení o úpravu styku spojena ke společnému projednání. Stěžovatelka, matka nezletilého i opatrovník navrhovali návrhy na úpravu styku zamítnout. Matka vyjádřila souhlas pouze s návštěvami vedlejší účastnice 3 v místě bydliště nezletilého.

8. Rozsudkem okresního soudu č. j. 0 P 54/2022-387 ze dne 8. 1. 2025 byly návrhy na styk vedlejších účastníků 3 a 4 zamítnuty a rozsudek ze dne 31. 8. 2023 o úpravě styku vedlejší účastnice 3 s nezletilým byl zrušen. Okresní soud zdůraznil, že zásadním hlediskem pro rozhodování o styku podle § 927 občanského zákoníku není citový vztah navrhovatelů k nezletilému, ale naopak citový vztah nezletilého k těmto osobám. Stejně tak újma, která by

vznikla neupravením styku, musí být újmou na straně dítěte, nikoliv osoby, která usiluje o styk. Okresní soud dospěl k závěru, že v nejlepším zájmu nezletilého je styk neupravovat, neboť nebylo prokázáno, že vedlejší účastníci 3 a 4 mají s nezletilým navázáno takové pouto, které by v případě jeho přetrhání pro něj znamenalo újmu. Okresní soud přihlédl též ke skutečnosti, že od posledního styku s vedlejší účastníky 3 uplynulo více než půl roku a nezletilý se jí nijak nedožadoval. Poukázal též na skutečnost, že nezletilý se stýká se svým biologickým otcem a jeho rodinou, a je proto v jeho nejlepším zájmu utužovat tyto vztahy a nezatěžovat se vztahy s dalšími osobami, které se v jeho životě objevily pouze na přechodnou dobu.

9. Napadeným rozsudkem změnil krajský soud rozsudek okresního soudu tak, že upravil styk vedlejších účastníků 3 a 4 s nezletilým vždy v pořadí třetí sobotu v každém kalendářním měsíci od 9 hodin do neděle do 18 hodin s tím, že převzetí a předání bude probíhat v místě bydliště stěžovatelky. Krajský soud neshledal žádný důvod, pro který by nezletilému nemělo být dopřáno stýkat se s vedlejšími účastníky 3 a 4. Ani popření otcovství není podle krajského soudu samo o sobě způsobilým důvodem k přetrhání již vybudovaných pozitivních vazeb. Krajský soud odkazem na kamerový záznam z prostor budovy soudu zdůraznil, že ze setkání nezletilého v budově soudu je zřejmé, že na vedlejší účastníky 3 a 4 nezapomněl, nadále jsou pro něho známými a blízkými osobami, k nimž rád šel, a jeho vztah k nim není tudíž pouze přechodný. Krajský soud odmítl stěžovatelčin výklad chování nezletilého jako komunikativního dítěte a naopak označil stěžovatelku jako osobu s negativním vztahem k vedlejšími účastníkům 3 a 4 se snahou izolovat od nich nezletilého. Krajský soud dospěl k závěru, že vztah nezletilého k vedlejšími účastníkům 3 a 4 má smysl rozvíjet, neboť otcovství k němu není určeno a osobní poměry jeho matky jsou z důvodu výkonu trestu značně neutěšené.

II. Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka namítá, že závěr krajského soudu o citově blízkém vztahu mezi nezletilým a vedlejšími účastníky 3 a 4 nemá oporu v provedeném dokazování a je jeho pouhou domněnkou. Skutečnost, že je nezletilý komunikativní a šel si před jednáním u krajského soudu pro dáreček, na který byl lákán, krajský soud podle stěžovatelky přecenil a dospěl k nesprávnému závěru o jeho vztahu k vedlejšími účastníkům 3 a 4. Stěžovatelka naopak upozorňuje na vyjádření nezletilého při pohovoru u krajského soudu, že v soudní budově nikoho dalšího kromě ní a své sestry neznal.

11. Stěžovatelka konstatuje, že krajský soud neakceptoval stanovisko opatrovníka nezletilého, který navrhoval styk neupravovat, jelikož vztah mezi nezletilým a vedlejšími účastníky 3 a 4 považoval za přechodný a absence styku by podle něj neznamovala pro nezletilého žádnou újmu.

12. Stěžovatelka tvrdí, že v napadeném rozhodnutí absentuje jakákoliv úvaha o tom, že by nedostatek styku nezletilého s vedlejšími účastníky 3 a 4 představoval pro nezletilého újmu. Nezletilý je v pravidelném kontaktu se svou matkou, starší sestrou a biologickým otcem a stěžovatelka nevidí důvod, proč by do jeho života měli být nadále zapojováni vedlejší účastníci 3 a 4. Stěžovatelka konstatuje, že vedlejší účastník 4 o nezletilého částečně pečoval v době, kdy byl batoletem, od nástupu do výkonu trestu se však na jeho péči nijak nepodílel, a je proto absurdní, aby o něj měl nyní pečovat po dobu celého víkendu v měsíci včetně přespání, kterého nebyl dosud nezletilý schopen u nikoho kromě pěstounky a matky. Nepřiměřenost styku vyplývá podle stěžovatelky i ze skutečnosti, že v době pravidelného styku pobýval nezletilý u vedlejší účastnice jen pár hodin v rámci jednoho dne a nikdy u ní (a nikoho jiného) nepřespával. Stěžovatelka tvrdí, že po popření otcovství vedlejší účastnice 3 nevyužila nabídku stýkat se s nezletilým v jeho bydlišti. Pokud by vedlejší účastnice 3 měla opravdový zájem na styku s nezletilým, upustila by podle stěžovatelky od svého striktního požadavku na styk pouze v místě svého bydliště v K.

13. Stěžovatelka namítá, že matka nezletilého neměla reálnou možnost reagovat na videozáznam, na němž krajský soud vystavěl svůj závěr o vztahu nezletilého k vedlejšími účastníky 3 a 4.

14. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že vedlejší účastníci 3 a 4 si nezletilého po vydání napadeného rozsudku v srpnu 2025 nevyzvedli a stěžovatelku nekontaktovali. Podle stěžovatelky je celé soudní řízení, v rámci kterého se nezletilý musel účastnit pohovorů a návštěvy soudu, v příkrém rozporu s jeho nejlepším zájmem.

15. Stěžovatelka odkazuje na nálezn. sp. zn. I. ÚS 1081/20 ze dne 30. 8. 2021 a tvrdí, že na rozdíl od rodinné situace posuzované v citovaném nálezu, ve kterém se Ústavní soud zabýval stykem mezi biologickými příbuznými, v nyní posuzované věci se ani o biologické příbuzné nejedná. Navíc zde podle stěžovatelky existuje konflikt mezi ní a matkou na jedné straně a vedlejšími účastníky 3 a 4 na straně druhé. Podle stěžovatelky je stanovený styk nepřiměřeným zásahem do života nezletilého ze strany osob, které jsou napadeným rozhodnutím postaveny na roveň členů jeho biologické rodiny, která má o nezletilého opravdový zájem.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

17. Ústavní soud usnesením č. j. I. ÚS 2724/25-13 ze dne 15. 10. 2025 jmenoval nezletilému opatrovníka pro řízení o ústavní stížnosti.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

18. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi řízení, vedlejšími účastníkům řízení a opatrovníkovi nezletilého.

19. Krajský soud považuje ústavní stížnost za nedůvodnou. Ve vyjádření uvedl, že v řízení byla prokázána existence kladného vztahu a vytvořené vazby nezletilého k vedlejšími účastníkům 3 a 4 a zánik příbuzenského poměru mezi těmito osobami na základě popření otcovství nemohl mít vliv na jeho kvalitu; styk nezletilého s nimi je proto v jeho nejlepším zájmu. Opačné tvrzení stěžovatelky je podle krajského soudu založeno na jejím vlastním zájmu a osobní zášti k vedlejšími účastníkům 3 a 4, což dosvědčuje i skutečnost, že je ve styku s nezletilým nepodporuje a nepodporovala ani před popřením otcovství, kdy musel být styk upraven soudním rozhodnutím. Tvrzení stěžovatelky, že nezletilý vedlejší účastníky 3 a 4 blíže nezná, je podle krajského soudu nejen účelové, ale především v rozporu s provedeným důkazem kamerovým záznamem, který svědčí o spontánní reakci nezletilého na vedlejší účastníky 3 a 4. Krajský soud považuje stěžovatelku za nevěrohodnou, neboť popírala tvrzení vedlejších účastníků 3 a 4 o pozitivním chování nezletilého k nim po vstupu do budovy soudu za situace, kdy si nebyla vědoma možnosti využití kamerového záznamu. Krajský soud připustil, že vyjádření nezletilého při jeho výslechu o tom, že v budově soudu neviděl nikoho, koho zná (kromě stěžovatelky a své sestry), je v rozporu s vyhodnocením kamerového záznamu. Jelikož však tvrzení nezletilého ohledně vedlejších účastníků 3 a 4 a dalších příbuzných považoval za rozporná, neurčitá a ovlivněná stěžovatelkou a jeho věkem, neučinil z nich žádná relevantní zjištění. Vlastní rozsah styku odpovídá podle krajského soudu stavu, kdy stěžovatelka delší dobu styk neumožňovala, původnímu stupni příbuzenství a rodinné historii nezletilého. Odkazuje-li stěžovatelka na nálezn. sp. zn. I. ÚS 1081/20, je třeba podle krajského soudu

zdůraznit, že na špatných vztazích se významnou měrou podílí právě stěžovatelka. Závěrem krajský soud zdůraznil, že matka je ve výkonu trestu odnětí svobody, osobní účast při jednání nepožadovala a chování nezletilého zaznamenanému kamerovým systémem nebyla přítomna, a nemohla by se tedy k němu ani vyjádřit.

20. Matka nezletilého navrhla zrušení napadeného rozhodnutí. Uvedla, že po jeho vynesení se pokoušela kontaktovat vedlejší účastníky 3 a 4 za účelem zmírnění svých obav z průběhu styků nezletilého s nimi, avšak vedlejší účastníci 3 a 4 s ní odmítli komunikovat. Tvrdila, že ji nerespektují jako matku nezletilého a mohou v tomto smyslu nezletilého ovlivňovat. Zdůraznila, že zapsání biologického otce v rodném listě nezletilého brání její výkon trestu a její neplatný doklad totožnosti. Uvedla, že bude propuštěna nejpozději v září 2026, kdy také s otcem nezletilého postupně převezme péči o něj. Vyjádřila proto obavu, že nepřibuzné osoby, které nerespektují rodiče nezletilého, mohou narušit budování nového rodinného prostředí. Konstatovala, že s úpravou styku v roce 2023 souhlasila jen z důvodu, že se protahovalo řízení o popření otcovství a vedlejší účastnice 3 ve svém návrhu požadovala styk mnohem širší. Podle matky nelze citový vztah k vedlejšími účastníkům 3 a 4 prokazovat pouze kamerovým záznamem, neboť stejně bezprostředně navázal nezletilý kontakt s osobami, které ho na chodbě vyzvaly k následování do výslechové místnosti. Matka upozornila, že krajský soud se nezletilého nezeptal na jeho postoj ke styku s vedlejšími účastníky 3 a 4 a nesnažil se hlouběji zorientovat v rodinných vztazích, které nezletilý popsal.

21. Vedlejší účastníci 3 a 4 tvrdí, že jsou osobami nezletilému společensky blízkými, a je proto vyloučeno, aby realizací styku mezi nimi a nezletilým docházelo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky. Zdůrazňují, že vedlejší účastnice 3 měla po nástupu matky nezletilého a vedlejšího účastníka 4 do výkonu trestu odnětí svobody zcela nezastupitelnou roli při péči o nezletilého a společně se stěžovatelkou byly jeho nejbližšími osobami.

22. Opatrovník ve svém vyjádření navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Informoval o provedeném pohovoru s nezletilým dne 3. 11. 2025, ve kterém se nezletilý vyjádřil tak, že na vedlejší účastníci 3 si pamatuje, ale nechybí mu, a na vedlejšího účastníka 4 si nepamatuje; stýkat se s nimi nechce, a to ani u sebe doma. Opatrovník zdůraznil, že městský soud rozhodl o styku pouze na základě kamerového záznamu letmého setkání nezletilého s vedlejšími účastníky 3 a 4 v budově soudu, aniž vzal v potaz vyjádření nezletilého, jeho matky a stěžovatelky. Právní závěr městského soudu o postavení vedlejších účastníků 3 a 4 jako osob nezletilému blízkých je podle opatrovníka v rozporu s jinými provedenými důkazy, zejména následným vyjádřením nezletilého, že v budově soudu nikoho jiného kromě stěžovatelky a své sestry nezná. Podle opatrovníka neznamená nedostatek styku s vedlejšími účastníky 3 a 4 pro nezletilého žádnou újmu, neboť nezletilý prospívá, stýká se s biologickým otcem a jeho rodinou, navštěvuje školku a věnuje se volnočasovým aktivitám. Opatrovník odkazuje na nález sp. zn. I. ÚS 1081/20 s tím, že závěry v něm uvedené se tím spíše vztáhnou na posuzovaný případ, neboť vedlejší účastníci 3 a 4 nejsou biologickými příbuznými nezletilého. Jelikož stěžovatelka a matka se stykem nesouhlasí, mohlo by vzniklé napětí negativně ovlivnit zdravotní a psychický stav nezletilého. S odkazem na nálezy sp. zn. I. ÚS 2003/24 ze dne 7. 11. 2024 a sp. zn. II. ÚS 241/21 ze dne 10. 1. 2024 je podle opatrovníka napadené rozhodnutí překvapivé, neboť městský soud v průběhu řízení nenaznačil svůj právní názor odlišný od závěrů okresního soudu a stěžovatelka a matka nemohly na změnu právního názoru nijak reagovat a efektivně realizovat svá práva. Nemohly zejména argumentovat k rozsahu styku, který je podle napadeného rozhodnutí mnohem širší než styk stanovený původně rozsudkem okresního soudu z 31. 8. 2023 a podle opatrovníka je nepřiměřený.

23. Ústavní soud zaslal všechna obdržena vyjádření stěžovatelce k replice. Replika stěžovatelky neobsahovala žádné nové skutečnosti rozhodné pro toto řízení.

24. Dne 5. 1. 2026 zaslala stěžovatelka Ústavnímu soudu vyjádření psychologa k aktuální situaci nezletilého. Tímto vyjádřením se však Ústavní soud nijak nezabýval, neboť se jedná o novou skutečnost, která nemůže mít vliv na posouzení napadeného rozhodnutí.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

a) Obecná východiska

25. Ve své ustálené judikatuře Ústavní soud zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že v řízení o ústavních stížnostech Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) přezkoumává rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z toho hlediska, zda jimi nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod.

26. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být při jakémkoliv soudním rozhodování týkajícím se dětí zkoumán a posuzován nejlepší zájem dítěte (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017). Z citovaného ustanovení vyplývá i procesní požadavek na náležité odůvodnění rozhodnutí, z něhož musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování. V rozhodnutí musí být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a jak byl poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31. 12. 2018, citované ustanovení zakládá nejen substantivní základní právo dětí, aby jejich zájem byl předním hlediskem při rozhodování, ale rovněž interpretační zásadu, tedy povinnost volit vždy výklad nejprůhodnější z hlediska nejlepšího zájmu dítěte, a procesní pravidlo nutnosti hodnotit dopad činěného rozhodnutí na dítě, kterého se týká, a reflektovat tuto úvahu v odůvodnění rozhodnutí [srov. obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, bod 6]. Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte se mohou dovolávat nejen děti, ale též další účastníci řízení dotýkajících se dětí (srov. citovaný nález, bod 23), v posuzovaném případě tedy i stěžovatelka.

27. Zásadním vodítkem při zjišťování nejlepšího zájmu dítěte jeho postoj a přání, a to za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a své rozhodnutí založily pouze na jeho přání, namísto na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013). Ústavní soud odkazuje na nález sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7. 9. 2023, ve kterém se problematikou participace nezletilých dětí v soudních řízeních podrobně zabýval, a zdůrazňuje, že v řízeních, jež se bezprostředně dotýkají práv nezletilých dětí, nelze na dítě nahlížet jako na pouhý objekt, o němž rozhodují jiní, ani ho nelze stavět do role pasivního pozorovatele událostí (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009, bod 17, nebo sp. zn. II. ÚS 2866/17 ze dne 28. 2. 2018, bod 44).

28. Nejlepší zájem dítěte jako základní kritérium při zjišťování, zda je dáno právo na styk mezi dítětem a osobami jinými než jeho rodiči, ať již mají, či nemají s dítětem rodinná pouta, je výslovně zmíněn v čl. 5 Úmluvy o styku s dětmi, vyhlášené pod č. 91/2005 Sb. m. s. O stanovení styku mezi dítětem a osobami jinými než jeho rodiči lze rozhodnout pouze tehdy, je-li takový styk v jeho nejlepším zájmu. V důvodové zprávě k Úmluvě o styku s dětmi (Rada Evropy. Explanatory Report to the Convention on Contact concerning Children. Štrasburk, 2003, s. 12) je konstatováno, že pokud styk s jinými osobami, který by sám o sobě mohl být v nejlepším zájmu dítěte, vede k rodinnému napětí (family friction), nemusí po zvážení všech dalších okolností v jeho nejlepším zájmu být (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1081/20).

29. Podle § 927 občanského zákoníku mají právo stýkat se s dítětem osoby s ním příbuzné, ať blíže či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má

citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu.

30. V nálezu sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 se Ústavní soud zabýval úpravou styku dítěte s jeho původním matrikovým otcem, jehož otcovství bylo později popřeno. Uvedl, že pojem rodiny je v rovině sociální reality sice pojmem proměnlivým, základem rodinných vazeb je však tradičně právě biologické pouto pokrevního příbuzenství. V případě konfliktu zájmu osob pokrevně příbuzných, u nichž prokazatelně existují i sociální vazby tvořící rysy rodiny, se zájmem osob nepříbuzných, mezi nimiž a dítětem se v minulosti vytvořily v důsledku déletrvajících společného soužití emoční, sociální a další vazby, je třeba (není-li zde jiný naléhavý důvod) poskytnout ochranu těm rodinným vztahům, které naplňují vedle vazeb emočních a sociálních i vztah pokrevního příbuzenství (obdobně i nálezu sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013). Při existenci rodiny založené biologickým vztahem, kde mají její členové k dítěti léty vytvořené emoční pouto a dítě je začleněno do dalších sociálních vazeb takové rodiny, musí tato alternativa převážet nad výchovou a péčí, kterou by dítěti poskytovala třetí nepříbuzná osoba, byť by měla k dítěti rovněž vytvořené emoční a sociální pouto. Dále Ústavní soud zdůraznil, že při prokázání existenci rodinného vztahu musí stát zásadně jednat tak, aby se takový vztah mohl rozvíjet, je povinen mu poskytnout specifickou ochranu (a to i před zásahy ze strany třetích osob) a nesmí právními nástroji vytvořit situaci, která by kvalitu a integritu rodinného života oslabovala a vztahy v takové rodině narušovala. Proto dospěl Ústavní soud v citovaném nálezu k závěru, že stanovením pravidelného styku dcery s otcem, jehož otcovství bylo v mezidobí popřeno, byla kvalita rodinného života narušena. Ústavní soud obecnému soudu vytkl, že při zohledňování nejlepšího zájmu nezletilé pominul práva rodičů, resp. zákonných zástupců dítěte vykonávat nerušeně rodičovská práva, a nevezal v úvahu existující konflikt mezi členy biologické rodiny dítěte a matrikovým otcem.

31. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1081/20, na který odkazuje i stěžovatelka, popsal Ústavní soud kritéria, kterými se obecné soudy musí řídit při stanovení rozsahu styku podle § 927 občanského zákoníku. Vyjadřoval se v něm k problematice stanovení styku dítěte se svými prarodiči, tedy s osobami s ním příbuznými. O to víc je proto potřeba vztáhnout jeho závěry na styk s osobami nepříbuznými (společensky blízkými), který stanovil napadeným rozhodnutím krajský soud. Ústavní soud v citovaném nálezu zdůraznil, že při stanovení rozsahu styku s dalšími příbuznými podle § 927 občanského zákoníku je nezbytné v rámci hodnocení nejlepšího zájmu dítěte brát v úvahu také jeho vztahy se všemi dalšími příbuznými, tedy nejen těmi, kteří mohou o soudní stanovení styku v konkrétním případě usilovat, a je nutné vzít v potaz názor rodičů, kterým primárně svědčí právo určení rozsahu styku s dalším příbuzenstvím, neboť vykonávají rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu a odpovídají za vývoj a výchovu, a jejichž právo dítě vychovávat a pečovat o ně je ústavně chráněno (čl. 32 odst. 4 Listiny). Dále uvedl, že v neprospěch styku mohou také hovořit napjaté a vyhrocené vztahy mezi osobami pečujícími o dítě a těmi, které usilují o styk, neboť napětí v rodině není v nejlepším zájmu dítěte.

32. Osoby s dítětem nepříbuzné, které § 927 občanského zákoníku definuje jako osoby dítěti společensky blízké, mají právo stýkat se s dítětem, pokud k nim má dítě citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Společensky blízkou osobou je především osoba, která o něj dlouhodobě pečovala a případně s ním sdílela společnou domácnost, i když druhá z podmínek není pro založení společenské blízkosti považována za nutnou (srov. Šínová, R. § 927. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975. Praha: Leges, 2016, s. 1726). Předpokladem pro posouzení osoby navrhuující styk jako osoby společensky blízké je, že tato osoba fakticky vykonávala péči o dítě, starala se o ně, dítě svojí péčí intenzivně ovlivňovala a obohacovala [srov. Westphalová, L. § 927. In: Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 1064].

33. Osoba společensky blízká má právo na styk s dítětem jen tehdy, má-li k ní dítě vytvořen citový vztah. Rozhodný tedy není citový vztah navrhovatelů k dítěti, ale naopak citový vztah dítěte k těmto osobám. Toto zjištění by mělo být pro soud, který bude o styku rozhodovat, zásadním hlediskem [srov. Zuklínová, M., Elischer, D., Nová, H., Frintová, D., Frinta, O., Mocek, O., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář. Svazek II (§ 655–975). Systém ASPI. Wolters Kluwer. Právní stav komentáře ke dni 1. 1. 2023]. Citový vztah musí vykazovat znaky trvalé vazby, podle komentářové literatury nestačí delší dobu trvající sociální kontakt.

34. Další podmínkou pro přiznání práva na styk osobě dítěti společensky blízké je skutečnost, že by absencí styku s takovou osobou vznikla dítěti újma. Touto újmu se rozumí výhradně újma na straně dítěte, nikoliv na straně osoby, která usiluje o úpravu styku. Je proto úkolem obecného soudu, aby v rámci svých úvah o možné újmě zhodnotil případné zpřetrhání stávajících vazeb. Újmu je třeba posuzovat v širších souvislostech ve vztahu k nejlepšímu zájmu dítěte. Relevantními ukazateli mohou být nastolené vazby, jejich hloubka, role společensky blízké osoby v životě nezletilého a její podíl na jeho životě. Při posouzení možného vzniku újmy je zásadním stanoviskem postoj nezletilého (srov. Šínová, R., op. cit., str. 1734).

35. Jedním ze základních atributů práva na soudní ochranu je požadavek řádného a přesvědčivého odůvodnění soudního rozhodnutí (srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 nebo sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. 2. 2006). Tento požadavek je navíc nepochybně zesílen právě v řízeních o úpravě výchovných poměrů k nezletilým, a to z důvodu obecné povinnosti soudů rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019, bod 17), navíc je o to naléhavější, dospěje-li odvolací soud k odlišnému závěru než soud nalézací (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1437/15 ze dne 17. 5. 2016) a účastník řízení již nemá k dispozici opravný prostředek. Samotná skutečnost, že krajský soud dospěl k rozdílnému právnímu názoru než soud prvního stupně, není v rozporu se zásadou dvojinstančnosti řízení. Není však přijatelné, aby odvolací soud nezohlednil všechna pro posouzení věci relevantní hlediska a uceleně nevypořádal okolnosti, které v řízení vyšly najevo (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2906/18 ze dne 19. 2. 2019).

36. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je nutno takové rozhodnutí považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995).

b) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

37. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelky (pěstounky a babičky nezletilého) je důvodná a vyžaduje kasační zásah. Krajský soud zasáhl do práv stěžovatelky zejména tím, že v napadeném rozhodnutí nedostatečně zohlednil, jakým způsobem jím zvolené řešení ovlivní celkovou rodinnou situaci a péči o nezletilého nejen v době rozhodování, ale i do budoucna. Nezabýval se postavením stěžovatelky, která je z pozice pěstounky povinna řádně pečovat o svěřené dítě z titulu náhradní rodinné péče po dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům (matce) v osobní péči o dítě (§ 959 občanského zákoníku), ani dopady do její právní sféry. Krajský soud dostatečně nezdůvodnil rozsah nastaveného styku s vedlejšími účastníky 3 a 4 v kontextu dalších biologických rodinných a sociálních vazeb nezletilého. Při hodnocení nejlepšího zájmu nezletilého se dostatečně nevypořádal s jím uvedenými skutečnostmi v rámci jeho výpovědi a se zjištěnými konfliktními vztahy mezi účastníky řízení. Dostatečně nezdůvodnil naplnění kritéria citového vztahu nezletilého k vedlejšími účastníky 3 a 4 a kritériem možné újmy, kterou by nezletilý utrpěl v případě absence styku s vedlejšími

účastníky 3 a 4, se nezabýval vůbec. Svým postupem tak porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 Listiny ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

38. Svůj závěr o citovém vztahu nezletilého k vedlejším účastníkům 3 a 4 postavil krajský soud zejména na kamerovém záznamu z jejich setkání před jednáním v budově soudu dne 3. 6. 2025. Kamerový záznam popsal krajský soud tak, že se nezletilý po průchodu bezpečnostním rámem podíval směrem k jednací síni, zamával, vydal se po schodech nahoru, vedlejší účastníci 3 a 4 se zvedli a šli k němu a on s nimi mluvil. Krajský soud se však nijak nevypořádal s námitkou stěžovatelky, že nezletilý je velmi bezprostřední, přátelský, a když na něj někdo mává, jde se s ním pozdravit. Stěžovatelka přitom poukázala na zprávu doprovázející organizace Rozum a cit, ze které vyplývalo, že se nezletilý objímal i s pracovníci této organizace. Krajský soud pouze stručně konstatoval, že vysvětlení stěžovatelky „nelze s ohledem na doložené chování nezletilého akceptovat“, a naopak jí vytkl, že vznesená námitka vůči závěrům krajského soudu z kamerového záznamu svědčí o jejím negativním vztahu k vedlejším účastníkům 3 a 4.

39. Krajský soud se řádně nevypořádal ani s vlastní výpovědí nezletilého, který uvedl, že v budově krajského soudu již nezná nikoho jiného kromě stěžovatelky a své sestry a že neví, kdo je táta R. a babička M. Krajský soud pouze konstatoval, že jeho verbální projev je v příkrém rozporu s jeho chováním po příchodu do budovy soudu (tedy s kamerovým záznamem), aniž by se tento rozpor pokusil vysvětlit. Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti krajský soud uvedl, že k výpovědi nezletilého nepřihlížel z důvodu jeho rozporných a neurčitých tvrzení ohledně jeho příbuzných. Podle Ústavního soudu z odpovědí nezletilého interpretovaných krajským soudem při jednání dne 3. 6. 2025 skutečně plyne, že jeho popis příbuzenských vztahů je nejednoznačný. Z protokolu však také vyplývá, že krajský soud se nijak nesnažil rozplést předivo rodinných vztahů, které nezletilý popsal, a nedoptal se blíže na postavení jednotlivých osob v rodině a jejich role v jeho životě.

40. Krajský soud se nijak nevypořádal ani s vyjádřením opatrovníka nezletilého, že vztah mezi nezletilým a vedlejšími účastníky 3 a 4 byl pouze přechodný a že si na ně nezletilý nepamatuje.

41. Z výše uvedeného plyne, že závěr krajského soudu o existenci pozitivního, a nikoliv pouze přechodného vztahu nezletilého k vedlejším účastníkům 3 a 4 nemá oporu v provedeném dokazování. V situaci, kdy krajský soud změnil rozhodnutí okresního soudu a na rozdíl od něj styk upravil, je jeho závěr o existenci citového pouta nezletilého k vedlejším účastníkům 3 a 4, založený pouze na kamerovém záznamu, nedostatečně odůvodněný. Krajský soud se nevypořádal s vyjádřeními účastníků řízení ani s výpovědí nezletilého. Kladný závěr, že dítě má ke společensky blízké osobě navrhuující úpravu styku s ním citový vztah, je přitom jednou z podmínek pro přiznání práva na styk. Teprve poté, když soud dospěje k závěru, že navrhovatel je osobou společensky blízkou, k níž má nezletilý citový vztah, přistoupí k posouzení, zda by neexistence styku znamenala pro nezletilého újmu.

42. Tímto posouzením se však krajský soud nezabýval vůbec. Podle § 927 občanského zákoníku je však zřejmost újmy podmínkou pro úpravu styku s nepřibuznými osobami. Zatímco okresní soud se správně zabýval otázkou, zda případným zamezením kontaktu dojde k emocionální újmě nezletilého, krajský soud naplnění této podmínky nijak nezkoumal. Hledal naopak pouze důvody, které by jeho styku s vedlejšími účastníky 3 a 4 mohly bránit. Takové důvody nenašel a zdůraznil, že v zájmu nezletilého je budovat mimo současnou biologickou rodinu pozitivní vztahy s dalšími osobami jemu blízkými s přihlédnutím ke všem známým okolnostem za dobu jeho života. Odkázal přitom na skutečnost, že otcovství k němu není určeno, a na neutěšenost osobních poměrů matky vykonávající trest odnětí svobody. Nijak nereflektoval tvrzení matky, že k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů dojde po jejím propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z napadeného rozsudku neplyne, že by byly v řízení prokázány skutečnosti o současné nestabilitě rodinného zázemí nezletilého či

nefunkčním rodinném prostředí. Byť není situace členů jeho biologické rodiny zcela standardní a ve společné domácnosti s ním v současné době žije pouze jeho pěstounka (biologická babička) a polorodá sestra, nejsou v napadeném rozhodnutí popsány žádné skutečnosti, které by mohly vést k závěru, že nedostatek styku s vedlejšími účastníky 3 a 4 bude pro nezletilého znamenat újmu.

43. Krajský soud sice stručně konstatoval, že úprava styku nezletilého s vedlejšími účastníky 3 a 4 je v jeho nejlepším zájmu, nijak však při hodnocení nejlepšího zájmu nezkoumal, jaké má nezletilý vztahy se členy své rodiny a jak tato rodina vnímá ingerenci vedlejších účastníků 3 a 4 do jejich vztahu s nezletilým. Nevzal v potaz, že v případě konfliktu mezi zájmy osob pokrevně příbuzných se zájmy osob nepříbuzných je třeba poskytnout ochranu vztahům naplňujícím vedle vazeb emočních a sociálních i vztah pokrevního příbuzenství (srov. bod 30 výše). Neposoudil, zda tento konflikt nesvědčí spíše o nevyhovění návrhu na úpravu styku. Nijak se nevypořádal s vyjádřením matky nezletilého, že si jeho styk s vedleším účastníkem 4 nepřeje vůbec a styk s vedlejší účastnicí 3 je ochotna umožnit v místě bydliště nezletilého. Ústavní soud však zdůrazňuje, že nelze ignorovat realitu biologické rodiny nezletilého a je třeba vážít přání matky odstříhnout se od života, který vedla před nástupem do výkonu trestu, a začít budovat vztahy nové. Tento její zájem je pak soud povinen poměřovat s nejlepším zájmem nezletilého.

44. Krajský soud se nijak nezabýval skutečností, že nezletilý má zájem na budování rodinných vztahů s dalšími příbuznými ze strany svého biologického otce (byť jeho otcovství zatím nebylo právně určeno), a tomuto legitimnímu požadavku nepřizpůsobil rozsah styku s vedlejšími účastníky 3 a 4. Při znalosti toho, že primární rodinou nezletilého je stěžovatelka (jeho biologická babička a pěstounka), polorodá sestra a matka (se kterou je i přes výkon trestu ve styku) a dále jeho (zřejmě) biologický otec a jeho rodina, je zjevné, že trávení každého třetího víkendu v měsíci u vedlejších účastníků 3 a 4, během kterého je mu upřen rozvoj vztahů s jeho příbuznými, bez dalšího nemůže vést k uspokojivému sladění rodinného života. Při pohovoru nezletilý uvedl, že má blízký vztah s dalšími osobami. Krajský soud se blíže nepokusil do těchto vztahů proniknout ani je při stanovení styku nevzal v potaz. Následkem napadeného rozhodnutí je pak stav, kdy je nezletilý každý třetí víkend omezen v budování blízkých vztahů s osobami, které při pohovoru vyjmenoval. I kdyby je nebylo možné považovat za příbuzné nezletilého, neboť otcovství k němu nebylo dosud určeno, měl krajský soud zohlednit jejich možnost styku s nezletilým v minimálně stejném postavení jako osob společensky blízkých, tedy stejně jako vedlejších účastníků 3 a 4.

45. Nelze odhlédnout ani od skutečnosti, že matka nezletilého se nebránila styku nezletilého s vedlejší účastnicí 3, pokud by byl v rozsahu odpovídajícím současným rodinným vztahům, a že stěžovatelka deklarovala ochotu umožnit vedlejší účastnici 3 návštěvu nezletilého ve svém bydlišti. Rozsah styku je i nepřiměřený ve vztahu k vyjádření matky, že nezletilý nikdy u nikoho jiného nespál.

VI. Závěr

46. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí neodpovídá kritériím, kterými se obecné soudy musí řídit při rozhodování o stanovení styku mezi nepříbuznými osobami podle § 927 občanského zákoníku. V napadeném rozhodnutí některé zákonem stanovené úvahy buď úplně absentují (zhodnocení újmy, která by mohla nastat neupravením styku), nebo jsou jeho závěry v rozporu s provedeným dokazováním. Krajský soud nehodnotil všechny relevantní skutečnosti, dostatečně se nezabýval splněním podmínek pro stanovení styku nezletilého s vedlejšími účastníky 3 a 4 a nepoměřoval nejlepší zájem nezletilého se zájmy všech zúčastněných osob. Napadené rozhodnutí krajského soudu nelze považovat za ústavně konformní a představuje nepřipustný zásah do práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

47. Ústavní soud nezasahuje do rozhodovací činnosti krajského soudu v tom smyslu, že by určoval, zda a v jakém rozsahu mají vedlejší účastníci 3 a 4 právo na styk s nezletilým. Taková role náleží primárně obecným soudům. Kasační zásah shledal Ústavní soud nezbytným z důvodu, že se krajský soud řádně nezabýval posouzením všech podmínek pro stanovení takového styku.

48. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou, a proto jí podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Ústavní soud jednání nenařizoval, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 citovaného zákona).

49. Nyní bude úkolem krajského soudu znovu rozhodnout o odvolání vedlejších účastníků 3 a 4, přičemž při svém rozhodování vyjde z kritérií uvedených v tomto nálezu. Bude zároveň nezbytné, aby při rozhodování zohlednil výše uvedené ústavněprávní požadavky ve vztahu ke konkrétním okolnostem posuzované věci.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jana Wintra

Podle § 22 zákona o Ústavním soudu uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu; jsem přesvědčen, že ústavní stížnost měla být odmítnuta, popř. zamítnuta. Vedou mne k tomu tyto důvody:

1. Ústavní soud není další instance obecných soudů a do rozhodování obecných soudů by měl vstupovat jen velmi zdrženlivě. Jejich rozhodnutí může zrušit jedině tehdy, porušují-li ústavně zaručená základní práva a svobody [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 82 zákona o Ústavním soudu].

2. Mám za to, že napadené rozhodnutí krajského soudu základní práva a svobody stěžovatelky (tj. babičky-pěstounky) neporušuje. Nález netvrdí ani porušení základního práva stěžovatelky na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod), ani existenci extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a právními závěry. Nález konstatuje porušení základního práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny (konkrétně v podobě nedostatečného odůvodnění) ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (nejlepší zájem dítěte).

3. Požadavku řádného odůvodnění soudního rozhodnutí, který judikatura dovodila z čl. 36 odst. 1 Listiny jako jednu z procesních záruk spravedlivého procesu, odpovídá povinnost soudu seznámit účastníky s klíčovými úvahami, které jej vedly k danému rozhodnutí, a povinnost vypořádat se s relevantními argumenty. Přednese-li soud srozumitelným způsobem klíčové úvahy, které jej vedly k danému rozhodnutí, a vypořádá-li se s relevantními argumenty, není jeho rozhodnutí protiústavní jen proto, že podle názoru stěžovatelky či Ústavního soudu měl být veden úvahami jinými, resp. se měl s relevantními argumenty vypořádat jinak. Jinak by se z každé otázky výkladu a aplikace podústavního práva stávala otázka ústavněprávní, což odporuje roli Ústavního soudu a účelu institutu ústavní stížnosti.

4. Stěžovatelka se domáhala zrušení rozhodnutí o styku svého vnuka po dobu jednoho víkendu v měsíci s mužem, jehož otcovství vůči tomuto vnukovi bylo pravomocně popřeno, a s matkou tohoto muže, jako s osobami dítěti společensky blízkými podle § 927 občanského zákoníku. Krajský soud (který změnil rozhodnutí okresního soudu) rozhodl o tomto styku z důvodů, které vyložil především v bodě 22 svého rozsudku. Výslovně se zabýval zájmem dítěte a argumentoval tím, že vnuk stěžovatelky má velmi málo příbuzných – matku ve výkonu trestu odnětí svobody, babičku-pěstounku a sestru, otec je zatím neurčený, a proto mu krajský soud chtěl zachovat alespoň vazbu na bývalou babičku, s níž dříve kontakty měl. Důkazy

vyhodnotil krajský soud tak, že chlapec je ve vleku pěstounky, která aktivně brání styku s bývalou babičkou, a kritizovaný videozáznam je (vedle rekapitulace čtených dřívějších setkání v bodě 20) zmíněn na podporu tvrzení, že k bývalé babičce má pozitivní vztah. K hodnocení důkazů jsou přitom nejlépe povolány obecné soudy, které k nim mají bezprostřední přístup.

5. Nejsm si jistý, jak bych rozhodl já na místě krajského soudu, ale protiústavní vady, jež by zavadaly důvod k výjimečnému zásahu Ústavního soudu, v jeho rozhodnutí neshledávám.

Č. 11

Hájitelná tvrzení o znásilnění a týrání v situaci „tvrzení proti tvrzení“ (sp. zn. III. ÚS 1671/24 ze dne 21. ledna 2026)

I. Z práva na účinné vyšetřování lze dovodit povinnost orgánů činných v trestním řízení ve fázi před zahájením trestního stíhání provést důkladné a dostatečné prověření skutečností, které jsou předmětem hájitelného tvrzení, tedy zjistit skutkový stav v co nejvyšší možné míře a obstarat si pro tento účel všechny dostupné důkazy způsobilé skutkový stav objasnit. Končí-li věc rozhodnutím v přípravném řízení, musí být z rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení seznatelné úvahy stran hodnocení provedených důkazů, musí v nich být jednoznačně ukotvena dosažená skutková zjištění a vysvětleny úvahy vedoucí k přijatým právním závěrům.

II. Je-li vzneseno hájitelné tvrzení o prožitém znásilnění, lze z práva na účinné vyšetřování dovodit, že v situaci tzv. tvrzení proti tvrzení je povinností orgánů činných v trestním řízení obzvláště pečlivě hodnotit získané důkazy a zvažovat, zda je pro řádné zjištění skutkového stavu možné obstarat důkazy další. Pokud další důkazy způsobilé objasnit skutkový stav zajistit nelze, je povinností orgánů činných v trestním řízení tuto skutečnost vysvětlit v odůvodnění rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupené Mgr. Michalem Marčišinem, advokátem, sídlem Gočárova třída 1013/27, Hradec Králové, proti vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 10. dubna 2024 č. j. 1 KZN 1025/2024-23, vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Hodoníně ze dne 27. prosince 2023 č. j. ZN 1443/2023-29, usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Oddělení obecné kriminality, o odložení věci ze dne 10. října 2023 č. j. KRPB-63649-42/TČ-2023-060671, vyrozumění Komise k projednávání přestupků města Hodonína o odložení věci ze dne 21. září 2022 č. j. MUHO CJ 67058/2022, postupu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Obvodního oddělení policie Hodonín, ve věcech sp. zn. KRPB-202133/ČJ-2020-060613-STA, sp. zn. KRPB 10468/TČ-2023-060613-PKL a sp. zn. KRPB-170447/PŘ-2021-060613 a postupu Okresního soudu v Hodoníně ve věcech vedených pod sp. zn. 19 T 6/2020 a sp. zn. 19 T 100/2022, za účasti Krajského státního zastupitelství v Brně, Okresního státního zastupitelství v Hodoníně, Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Oddělení obecné kriminality, Komise k projednávání přestupků města Hodonína, Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Obvodního oddělení policie Hodonín, a Okresního soudu v Hodoníně jako účastníků řízení a B. A. (jedná se o pseudonym), zastoupeného JUDr. Petrem Aulickým, advokátem, sídlem Dolní Valy 3940/2, Hodonín, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Vyrozuměním Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 10. dubna 2024 č. j. 1 KZN 1025/2024-23 a vyrozuměním Okresního státního zastupitelství v Hodoníně ze dne 27. prosince 2023 č. j. ZN 1443/2023-29 bylo porušeno právo stěžovatelky na účinné vyšetřování vyplývající z článků 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a z článku 7 odst. 1 a 2 a článku 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 10. dubna 2024 č. j. 1 KZN 1025/2024-23 a vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Hodoníně ze dne 27. prosince 2023 č. j. ZN 1443/2023-29 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu stěžovatelka namítá, že v záhlaví uvedenými rozhodnutími, jakož i postupem orgánů činných v trestním řízení došlo k porušení článku 3 odst. 1, článku 7 odst. 1 a 2 a článku 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a článků 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), a to jak samostatně, tak i ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a jejích příloh Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka a vedlejší účastník uzavřeli v listopadu 2014 sňatek. V březnu 2023 podala stěžovatelka trestní oznámení, v němž podrobně popsala, že se v průběhu jejich společného soužití začaly objevovat neshody, jejichž četnost a intenzita se neustále zvyšovaly a které postupem času vyústily v otevřené psychické, ekonomické a sociální násilí s dílčími epizodami násilí fyzického a sexuálního. Zhruba od ledna 2017 mělo být dané jednání na denním pořádku a v létě téhož roku stěžovatelka začala uvažovat o rozvodu manželství. V březnu 2018 se stěžovatelce a vedlejšímu účastníkovi narodila dcera. V prosinci roku 2019 byl vedlejší účastník po provedeném vyhodnocení rizik vykázán ze společného obydlí a Okresní soud v Hodoníně následně vydal předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí. V prosinci 2019 došlo k ukončení společného soužití, podle stěžovatelky však násilí ze strany vedlejšího účastníka neskončilo.

3. Dne 21. 3. 2023 byly Policií České republiky, Krajským ředitelstvím policie Jihomoravského kraje, Územním odborem Hodonín, Oddělením obecné kriminality, (dále jen „policejní orgán“) zahájeny úkony trestního řízení ve věci prověření, zda došlo ke spáchání zvláště závažného zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku a zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1 a odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, kterého se měl dopustit vedlejší účastník.

4. Napadeným usnesením policejního orgánu ze dne 10. 10. 2023 č. j. KRPB-63649-42/TČ-2023-060671 došlo k odložení uvedené trestní věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu. Podle policejního orgánu nebylo možno dospět k závěru, že vedlejší účastník svým jednáním, tak jak bylo zjištěno, naplnil znaky zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí tím způsobem, jak vyžaduje dikce skutkové podstaty tohoto trestného činu. Jednání vedlejšího účastníka podle policejního orgánu nemohlo být považováno za soustavné, stupňující se v čase, obsahující vyšší stupeň hrubosti či bezcitnosti za současné přítomnosti dostatečné intenzity a pravidelnosti, a to ani v dlouhodobém kontextu okolností. Role poškozené ani podezřelého nebyly definovány neměnným postavením jednoznačného agresora a jednoznačné oběti, přičemž jednotlivé incidenty byly sankcionovány soudem nebo správním orgánem. Ve vztahu k prověřování trestného činu znásilnění policejní orgán konstatoval, že dokazování trpí důkazní nouzí, neboť tvrzení poškozené stojí relativně osamoceně a není podpořeno žádným objektivním důkazem.

5. Stěžovatelka podala k Okresnímu státnímu zastupitelství v Hodoníně (dále jen „okresní státní zastupitelství“) žádost o přezkum postupu policejního orgánu podle § 157a trestního řádu. Státní zástupkyně přezkoumala spisový materiál a dospěla k závěru, že v dané věci nedošlo ze strany policejního orgánu v rámci šetření k žádnému procesnímu pochybení či nezákonnému postupu. V rámci provedeného prověřování nebylo podle státní zástupkyně prokázáno spáchání prověřovaných trestných činů v míře a intenzitě vyžadované pro naplnění jejich skutkové podstaty.

6. V návaznosti na to podala stěžovatelka podnět k výkonu dohledu Krajskému státnímu zastupitelství v Brně (dále jen „krajské státní zastupitelství“). Státní zástupkyně krajského státního zastupitelství tento podnět odložila jako nedůvodný. Postup okresního státního zastupitelství označila za věcně správný a zákonný. Ze svědeckých výpovědí ani z listinných důkazů podle krajské státní zástupkyně nevyplývá, že by vedlejší účastník dlouhodobě a opakovaně útočil na stěžovatelku s gradující agresivitou, že by ji kontroloval a manipuloval s ní, ovládal ji ekonomicky i psychicky, izoloval ji od okolí a tím by v ní vzbudil pocit úplné závislosti. Nelze dospět k závěru, že jednání popisované stěžovatelkou dosahovalo svou povahou, závažností, četností, opakováním, stupňováním apod. vyššího stupně hrubosti a bezcitnosti. Stěžovatelka nebyla vedleším účastníkem omezována v sociálních kontaktech, nelze konstatovat, že byla na podezřelém nezdravě závislá a nebyla schopna samostatného rozhodování. Nebyla v takové podřízené pozici, že by mezi manželi vznikla vztahová asymetrie s cílem získání kontroly nad druhým partnerem. Bylo prokázáno, že mezi vedleším účastníkem a stěžovatelkou docházelo k rozporům a neshodám, nikoli však ke konkrétním projevům týrání a domácího násilí. K trestnému činu znásilnění krajská státní zástupkyně uvedla, že vzhledem k absenci jakéhokoliv věrohodného důkazu potvrzujícího, že k oznamovanému skutku došlo, nezbyvá než se ztotožnit se způsobem, jakým výpověď stěžovatelky hodnotil policejní orgán a dozorová státní zástupkyně.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka nesouhlasí s odložením uvedené trestní věci. Ze strany vedlejšího účastníka byla vystavena dlouhodobému psychickému, ekonomickému a sociálnímu násilí s dílčími epizodami násilí fyzického a sexuálního. Vedlejší účastník ji prakticky denně ponižoval a vulgárně urážel. Opakovaně jí vyhrožoval újmou na životě a zdraví, a to i v době krátce po narození nezletilé dcery, kdy byla stěžovatelka v ještě zranitelnějším postavení. Ve svém jednání pokračoval po ukončení společného soužití. Jeho jednání zanechalo na stěžovatelce závažné zdravotní následky. Orgány činné v trestním řízení nesprávně vyhodnotily závažnost jednání, kterého se na ní vedlejší účastník dopouštěl, a dospěly k závěrům neodpovídajícím tomu, co judikatura Nejvyššího soudu běžně považuje za týrání ve smyslu § 199 trestního zákoníku. Ve vztahu vedlejšího účastníka a stěžovatelky bylo postavení agresora a oběti nesporné, nešlo o pouhé „neuspokojivé manželské soužití“.

8. Špatné zacházení, kterého se na ní vedlejší účastník dopouštěl, překročilo minimální úroveň závažnosti vyžadovanou článkem 3 Úmluvy. Domácí násilí, kterému byla vystavena, představovalo rovněž významný zásah do její tělesné a duševní integrity. Do soukromého života stěžovatelky navíc významně zasáhl neoprávněný vstup vedlejšího účastníka na účty na sociálních sítích a na e-mailovou adresu. Stěžovatelka má za to, že se na její věc vztahuje i článek 8 Úmluvy, respektive článek 7 odst. 1 a článek 10 odst. 2 Listiny.

9. Stěžovatelka je přesvědčena, že příslušné orgány v jejím případě nedostály své povinnosti předcházet riziku opakování násilí v kontextu domácího násilí. V průběhu společného soužití s vedleším účastníkem se obrátila na policii celkem třikrát. Ve dvou ze tří z těchto případů nebylo provedeno posouzení rizik, natož aby byla přijata odpovídající operativní opatření. Až v návaznosti na incident ze dne 19. 12. 2019 bylo provedeno základní posouzení rizik a na jeho základě bylo přijato odpovídající opatření v podobě vykazání,

následně doplněné o předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ze strany Okresního soudu v Hodoníně. Týž soud však vedlejšího účastníka odsoudil trestním příkazem toliko za přečin nebezpečného vyhrožování ve smyslu § 353 odst. 1 trestního zákoníku, rovněž tedy nesplnil povinnost předcházet riziku opakování násilí. Reakce příslušných orgánů na násilí, k němuž docházelo po ukončení společného soužití s vedlejším účastníkem, pak byly rovněž nedostatečné.

10. Orgány činné v trestním řízení nedostály požadavkům práva na účinné vyšetřování, neboť neprovedly důkladné a dostatečné šetření. Odůvodnění napadených rozhodnutí je strohé a paušální, orgány činné v trestním řízení se fakticky odmítly podněty stěžovatelky zabývat. Orgány činné v trestním řízení přehlédly, ba dokonce usilovně popíraly nejen eskalaci násilí, jeho vzrůstající intenzitu a četnost, ale i zřetelnou vztahovou asymetrii mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem. Nevyvinuly žádné úsilí k objasnění domácího násilí popisovaného stěžovatelkou. Pokud měly orgány činné v trestním řízení pochybnosti o věrohodnosti stěžovatelky či zdravotních následcích, kterými trpí, měly přibrat soudního znalce, který by tyto otázky objasnil.

11. K porušení práva stěžovatelky na účinné vyšetřování mělo dojít také v souvislosti s nedostatečným prověřením trestného činu znásilnění, kterého se na ni měl vedlejší účastník dopustit v listopadu 2019. Stěžovatelka opět poukazuje na strohé a paušální odůvodnění odložení věci. Orgány činné v trestním řízení neobstaraly žádné další důkazy než ty, které plynuly ze stěžovatelčina trestního oznámení, a konstatovaly nevěrohodnost stěžovatelčiny tvrzení, aniž by vyvinuly jakékoliv úsilí k rozptýlení pochybností o její věrohodnosti.

12. Orgány činné v trestním řízení dále nedostály svému pozitivnímu závazku předcházet sekundární viktimizaci, a to zejména nestandardním průběhem výsledku dne 4. 5. 2023, jakož i odůvodněním napadených rozhodnutí.

13. Vzhledem k tomu, že domácí násilí v České republice postihuje nepoměrně více ženy než muže a že jej státní orgány v důsledku stereotypního nahlížení na tuto problematiku účinně neřeší a jeho oběti nechrání, stěžovatelka namítá rovněž porušení zákazu diskriminace na základě pohlaví.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Dříve, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení ústavní stížnosti, musí zkoumat splnění procesních předpokladů řízení. V nynějším případě stěžovatelka v petitu ústavní stížnosti napadá několik rozhodnutí orgánů veřejné moci, jakož i jejich postup v konkrétně určených řízeních.

15. Podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost podle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. Podle zásady subsidiarity je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 a § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

16. Napadá-li stěžovatelka postup Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Obvodního oddělení policie Hodonín, ve věcech sp. zn. KRPB-202133/ČJ-2020-060613-STA, sp. zn. KRPB 10468/TČ-2023-060613-PKL a sp. zn. KRPB-170447/PŘ-2021-060613 a postup Okresního soudu v Hodoníně ve věcech vedených pod sp. zn. 19 T 6/2020 a sp. zn. 19 T 100/2022, nelze v této části považovat ústavní stížnost za přípustnou. Stěžovatelka v petitu výslovně brojí proti postupu policejního orgánu a okresního soudu v konkrétních řízeních, nenapadá však rozhodnutí, kterými byla tato řízení završena, ani se nezmiňuje o tom, zda využila dostupných procesních prostředků

k nápravě vad, k nimž mělo dojít v jejich průběhu. Ústavní soud v této části nemohl přistoupit k věcnému přezkumu napadených rozhodnutí.

17. K závěru o nepřípustnosti ústavní stížnosti Ústavní soud dospěl rovněž ve vztahu k části, v níž stěžovatelka napadá usnesení policejního orgánu o odložení věci ze dne 10. 10. 2023 č. j. KRPB-63649-42/TC-2023-060671. Jak vyplývá z dostupného spisového materiálu, stěžovatelka proti napadenému usnesení nepodala stížnost podle § 159a odst. 7 trestního řádu, a nevyčerpala tak všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně jejího práva poskytuje. Ani v této části proto Ústavní soud nemohl ústavní stížnost přezkoumat.

18. V části napadající vyrozumění Komise k projednávání přestupků města Hodonína o odložení věci ze dne 21. 9. 2022 č. j. MUHO CJ 67058/2022 je ústavní stížnost zjevně opožděná.

19. V části týkající se vyrozumění krajského a okresního státního zastupitelství je ústavní stížnost přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*). V nynější věci stěžovatelka žádostí podle § 157a trestního řádu žádala o ochranu svých práv dozorové státní zastupitelství, a když neuspěla, obrátila se s podnětem k výkonu dohledu na státní zastupitelství dohledové. I za situace, kdy Ústavní soud nemohl pro nepřípustnost přezkoumat samotné usnesení policejního orgánu o odložení věci, musel se zabývat ústavností obou rozhodnutí státních zastupitelství, a to prizmatem práva na účinné vyšetřování, jehož ochrana je v přípravném řízení svěřena především právě státnímu zastupitelství.

20. V takto vymezené části mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému přezkoumání ústavní stížnosti, neboť ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

IV. Vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka

21. Krajské státní zastupitelství se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřilo.

22. Státní zástupce okresního státního zastupitelství ve svém vyjádření k ústavní stížnosti označil námitky stěžovatelky za neopodstatněné. Ve věci probíhalo standardní trestní řízení podle trestněprávních předpisů, v němž bylo postupováno v souladu s českým právním řádem. Nebylo nikterak kráceno žádné z ústavních práv stěžovatelky a ani nebylo porušeno její právo na účinné vyšetřování, neboť orgány činné v trestním řízení učinily veškeré dostupné a v daném případě efektivní kroky k řádnému objasnění věci. Státní zástupce odkázal na napadená rozhodnutí a vyrozumění včetně jejich odůvodnění, jakož i na obsah trestního spisu.

23. Policejní orgán ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že procesní postupy a hodnocení opatřených důkazů jsou podrobně popsány v napadeném rozhodnutí, jiné vyjádření k ústavní stížnosti nepodal.

24. Vedlejší účastník označil ústavní stížnost za nedůvodnou. Z jeho pohledu se jedná pouze o pokračování mnohaletého jednání ze strany stěžovatelky, která s vedlejším účastníkem vede spor v rámci opatrovnického řízení ohledně péče a styku s jejich nezletilou dcerou. Stěžovatelka na něj opakovaně podává četná oznámení, kterými jej chce poškodit a která jsou ze strany orgánů činných v trestním řízení odkládána či postupována do přestupkového řízení.

25. V replice stěžovatelka zdůraznila, že důvodem podání ústavní stížnosti není její snaha „vylepšit svou pozici“ v opatrovnickém řízení a znemožnit vedlejšímu účastníkovi kontakt s nezletilou dcerou. Toto tvrzení vedlejšího účastníka nemá oporu v důkazech. Stěžovatelka se naopak opakovaně snažila dceru v kontaktu s vedlejším účastníkem podporovat. Vedlejší účastník přitom kontakt s dcerou v podobě asistovaného styku odmítá. Snahy stěžovatelky o zprostředkování kontaktu vedlejší účastník opakovaně maří svým hrubým jednáním.

V. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

V.1 Obecná východiska

26. Ústavní soud je podle článku 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí soustavy obecných soudů (článek 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřazen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. náleze ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)].

27. Ústavní soud se ve své judikatuře staví zdrženlivě k návrhům stěžovatelů, kteří cestou individuální ústavní stížnosti usilují o kasací rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci a navazujících rozhodnutí státních zastupitelství. Vychází z přesvědčení, že vymezení trestného činu, stíhání pachatele a jeho potrestání jsou zejména věci vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu (srov. např. usnesení ze dne 9. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 1417/18, ze dne 26. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 192/19). Proto pouze stát prostřednictvím svých orgánů rozhoduje podle pravidel trestního řízení o tom, zda byl trestný čin spáchán, kdo jej spáchal, jaký trest a popř. jaké jiné újmy na právech nebo majetku pachatele lze za jeho spáchání uložit.

28. Ústavou chráněná hmotná i procesní práva obětí trestného činu však musí být v trestním řízení respektována stejně jako ústavní pravidla a zásady, kterými stát zaručuje spravedlivý proces osobě podezřelé z jeho spáchání, jakkoli se tyto strany trestního řízení svým postavením a rolí v něm odlišují (náleze ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24). Významným projevem ochrany lidských práv obětí trestných činů jsou garance vyplývající z práva na účinné vyšetřování. Právo na účinné vyšetřování lze z ústavněprávního hlediska vyžadovat především v případech újmy ohrožující či poškozující zpravidla nenahraditelné individuální zájmy. Plná povinnost provést účinné vyšetřování orgány veřejné moci existuje zejména u zásahů do práva na život (článek 6 Listiny a článek 2 Úmluvy), zákazu mučení a jiného špatného zacházení (článek 7 odst. 2 Listiny a článek 3 Úmluvy) a zákazu nucených prací (článek 9 Listiny a článek 4 Úmluvy) [srov. nálezy ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3248/24, bod 30; ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 3626/13 (N 216/79 SbNU 475), bod 23]. Povinnost účinného vyšetřování se však může vztahovat i na intenzivní zásahy do práva na soukromí (článek 7 odst. 1 a článek 10 odst. 2 Listiny a článek 8 Úmluvy).

29. Podle Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) mohou pozitivní závazky státu chránící jednotlivce před domácím násilím s ohledem na specifika konkrétního případu vyplývat z ochrany práva na život podle článku 2 Úmluvy, zákazu mučení a špatného zacházení podle článku 3 Úmluvy a práva na soukromí podle článku 8 Úmluvy (např. rozsudek ve věci *A proti Chorvatsku* ze dne 14. 10. 2010 č. 55164/08, bod 57). Pozitivní závazek účinného vyšetřování tvrzeného znásilnění vyplývá podle judikatury ESLP z článků 3 a 8 Úmluvy (rozsudky ve věci *M. C. proti Bulharsku* ze dne 4. 12. 2003 č. 39272/98, ve věci *Z proti České republice* ze dne 20. 6. 2024 č. 37782/21 a ve věci *Y proti České republice* ze dne 12. 12. 2024 č. 10145/22).

30. Povinnost účinného vyšetřování není bezbřehá a nastupuje v případech, ve kterých poškozený vznese tzv. hájitelné tvrzení. Za hájitelné tvrzení je nutno považovat tvrzení, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Hájitelnost tvrzení nelze zaměňovat s existencí skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 3 trestního řádu) [viz nálezy ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), bod 55; ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 43].

31. Povinnost účinného vyšetřování je procesní povinností spočívající v tzv. náležité péči, nezaručuje žádný konkrétní výsledek trestního řízení, například odsouzení potenciálního pachatele. Zaručuje „jen“ to, že orgány činné v trestním řízení budou jednat kompetentně,

efektivně a vynaloží veškerou snahu, kterou lze po nich v daném konkrétním případě rozumně požadovat [srov. nález ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222), bod 35]. Povinnost státních orgánů vyšetřovat a stíhat nemůže být absolutní, neboť empirické poznatky ukazují, že mnoho trestných činů zůstává neobjasněných nebo nepotrestaných i přes rozumnou snahu orgánů státu. Obsahem této povinnosti je proto spíše zajistit, aby příslušné státní orgány jednaly kompetentně, efektivně a vynaložily veškerou snahu, kterou po nich lze rozumně vyžadovat, aby věc řádně prošetřily, objasnily a aby jejich konání bylo v obecné rovině způsobilé vyústit v potrestání odpovědných osob [srov. nález ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3196/12 (N 152/74 SbNU 301)].

32. Povinností účinného vyšetřování se rozumí šetření namítaného porušení základního práva orgány činnými v trestním řízení. Vyšetřování prováděné orgány činnými v trestním řízení, včetně fáze před zahájením trestního stíhání, musí splňovat kumulativně následující požadavky. Musí být a) nezávislé a nestranné, b) rychlé, c) podrobené kontrole veřejnosti a umožňující aktivní participaci poškozeného a d) důkladné a dostatečné. Pouze za splnění těchto kumulativních podmínek bude možné označit provedené vyšetřování za účinné.

33. Požadavek důkladnosti a dostatečnosti znamená, že orgány musí přijmout přiměřená opatření a učinit potřebné kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o incidentu, včetně mimo jiné očitých svědectví a použití forenzních metod. Závěry šetření nesmějí být založeny na ukvapených nebo nepodložených domněnkách. Naopak musejí vycházet z důkladné, objektivní a nestranné analýzy všech relevantních skutečností. Jakékoliv nedostatky ve vyšetřování, které podřívají jeho schopnost zjistit okolnosti případu, povedou k rozporu s požadovanou mírou účinnosti vyšetřování [srov. nález ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), bod 56]. Pro naplnění požadavku důkladnosti musí být vyšetřování schopno stanovit skutkové okolnosti případu v nejvyšší možné míře [srov. nález ze dne 27. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161), bod 100]. Je-li skutkový stav v relevantním rozsahu zjištěn, je požadavek důkladnosti a dostatečnosti naplněn (viz nález ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 43).

34. Z výše uvedeného vyplývá následující. Vznese-li jednotlivec hájitelné tvrzení o tom, že došlo k zásahu do některého z výše uvedených základních práv (právo na život, zákaz mučení a jiného špatného zacházení a zákaz nucených prací), případně k vysoce intenzivnímu zásahu do jeho práva na soukromí, plyne z ústavního pořádku povinnost orgánů činných v trestním řízení takové tvrzení účinně vyšetřit. Ve fázi po zahájení úkonů trestního řízení tuto povinnost naplňuje policejní orgán a dozorující státní zástupce, potažmo státní zástupce vykonávající nad ním dohled. Jsou to právě tyto orgány, jimž je v přípravném řízení svěřena důležitá úloha ochrany základních práv poškozených.

35. Ústavní soud ve své judikatuře vyložil, že není v rozporu s ústavním pořádkem, pokud o hájitelném tvrzení poškozeného negativně rozhodnou orgány státního zastupitelství, které mohou činit vlastní skutkové i právní závěry, jakož i posuzovat materiální naplnění znaků trestných činů (viz nález ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23). Z práva na účinné vyšetřování proto nelze dovodit povinnost za všech okolností zahájit trestní stíhání podezřelého, či dokonce povinnost státního zastupitelství podat obžalobu, pouze na základě skutečnosti, že je poškozeným vzneseno hájitelné tvrzení. Lze však dovodit povinnost orgánů činných v trestním řízení ve fázi před zahájením trestního stíhání provést důkladné a dostatečné prověření skutečností, které jsou předmětem hájitelného tvrzení. Orgány státního zastupitelství jsou vázány požadavkem zjistit skutkový stav v co nejvyšší možné míře a obstarat si pro tento účel všechny dostupné důkazy způsobilé skutkový stav objasnit.

36. Naplnění požadavků účinného vyšetřování musí být dostatečně zřetelné z obsahu odůvodnění příslušného rozhodnutí, kterým se končí trestní řízení. Ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že končí-li věc rozhodnutím v přípravném řízení (např. odložením věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu), kdy stěžovatel již nemá možnost domáhat se svého práva

před nezávislým a nestranným soudem, je třeba klást na odůvodnění takového rozhodnutí z hlediska práva na účinné vyšetřování v zásadě stejné požadavky jako na soudní rozhodnutí (srov. nálezy ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24; ze dne 19. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1703/24). Z takového rozhodnutí musí být v první řadě patrné, zda byl naplněn požadavek důkladnosti a dostatečnosti účinného vyšetřování.

V.2 Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

37. V nyní posuzovaném případě stěžovatelka namítá porušení práva na účinné vyšetřování, neboť se domnívá, že orgány činné v trestním řízení nevyšetřily dostatečně jednání, kterým se měl vedlejší účastník vůči ní dopouštět domácího násilí, a to zejména ve formě násilí psychického (ponižování, urážky, výhrůžky zabitím), ekonomického a sociálního, s dílčími epizodami násilí fyzického. V rámci tvrzeného domácího násilí se měl vedlejší účastník dopustit rovněž znásilnění stěžovatelky. Vzhledem k oběma uvedeným tvrzením musí Ústavní soud posuzovat ústavní stížnost optikou článků 3 a 8 Úmluvy, resp. článku 7 odst. 1 a 2 a článku 10 odst. 2 Listiny. Tvrzení lze nepochybně považovat za hájitelná ve shora uvedeném smyslu. Stěžovatelka se v minulosti opakovaně obracela na policejní orgány v důsledku konfliktních situací ve vztahu s vedlejším účastníkem, který byl v jednom případě dokonce vykázán ze společné domácnosti a odsouzen trestním příkazem za nebezpečné vyhrožování. Tvrzení stěžovatelky o domácím násilí do tohoto kontextu zapadá, a nelze je proto považovat za zcela nedůvěryhodné, nepravděpodobné či nemožné. Psychické i fyzické násilí, kterého se měl vedlejší účastník dopouštět, popsala stěžovatelka podle podkladů ve spise zcela konkrétně a konzistentně. Pokud jde o tvrzené znásilnění, také v tomto ohledu stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení, které zapadá do kontextu stěžovatelkou oznamovaného domácího násilí, nelze ho označit za „osamoceně stojící tvrzení“, jak uvedl policejní orgán. Znásilnění stěžovatelka podrobně popsala ve výpovědi před policejním orgánem, její tvrzení lze považovat za dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Důvěryhodnost a pravděpodobnost jejího tvrzení *a priori* zpochybnit nelze. Stejně tak není možné dovodit jeho časovou nemožnost.

38. Jelikož stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení, bylo úkolem orgánů činných v trestním řízení ochránit její základní práva provedením účinného vyšetřování a zjistit skutkový stav potřebný pro rozhodnutí o tom, zda zahájit trestní stíhání či trestní řízení ukončit.

V.2.a Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí

39. Orgány činné v trestním řízení dospěly ke shodnému závěru o tom, že jednání vedlejšího účastníka ve svém souhrnu nenaplnovalo znak týrání, a nelze je proto považovat za trestné. Z odůvodnění napadených rozhodnutí však není zřejmé, na základě jakých skutkových zjištění k danému závěru dospěly.

40. V odůvodnění usnesení o odložení věci označuje policejní orgán soužití stěžovatelky a vedlejšího účastníka za „problematické, nesouladné, zatížené rozdílnými pohledy partnerů na společný život“ a dospívá k závěru, že jednání vedlejšího účastníka nenaplnilo skutkovou podstatu trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. Z odůvodnění rozhodnutí však není zřejmé, která tvrzení stěžovatelky vzal policejní orgán za prokázaná a která nikoliv (krom tvrzeného znásilnění, kde policejní orgán konstatoval důkazní nouzi). Z vyrozumění dozorové státní zástupkyně pak vyplývá, že státní zástupkyně stěžovatelce její tvrzení týkající se konkrétních projevů domácího násilí neuvěřila, neboť konstatovala, že „z výpovědí svědků je povětšinou patrné, že podle nich šlo o obvyklé a z běžného chápání nevybočující stěžování si na partnera, běžné manželské hádky a nesouladný pohled na společný život, přičemž nikdo ze svědků neuvedl nic konkrétního“. Shromážděné důkazy podle dozorové státní zástupkyně směřují pouze k tomu, že „situace v rodině nebyla ideální“. Z vyrozumění státní zástupkyně krajského státního zastupitelství lze vyčíst, že jednání popisované stěžovatelkou podle státní zástupkyně nevykazovalo vyšší stupeň hrubosti a bezcitnosti, není však zcela jasné, zda státní

zástupkyně při právním posouzení vycházela z verze předkládané stěžovatelkou, či zda její tvrzení stran zažívaného psychického a fyzického násilí považovala za nevěrohodná.

41. Ani po důsledném prostudování napadených rozhodnutí není Ústavnímu soudu zřejmé, na jakých skutkových zjištěních postavily orgány činné v trestním řízení své právní závěry ohledně nenaplnění znaku týrání. Není patrné, zda akceptovaly tvrzení stěžovatelky zejména o psychickém násilí ze strany vedlejšího účastníka (neustálých vulgárních nadávkách, opakovaných výhrůžkách smrtí, častém ponižování v souvislosti s jejím fyzickým vzhledem, rodičovskými kompetencemi, péčí o domácnost atd.), jakož o dílčích situacích fyzického násilí a dalších projevech násilí oznamovaných stěžovatelkou. Jelikož není zřejmé, jak orgány činné v trestním řízení hodnotily výpověď stěžovatelky a jaká skutková zjištění na základě provedených důkazů přijaly, nelze ani jakkoliv hodnotit, zda z nich vyvodily adekvátní právní závěry.

42. Již nejistota ohledně toho, na jakých skutkových zjištěních orgány činné v trestním řízení vystavěly své právní závěry, svědčí o tom, že napadená vyrozumění nenaplnují požadavky na odůvodnění rozhodnutí, kterým se končí věc v přípravném řízení, kdy stěžovatelka nemá možnost domáhat se svého práva před nezávislým a nestranným soudem (ve smyslu výše zmíněných nálezů sp. zn. II. ÚS 2468/24, sp. zn. II. ÚS 1703/24). Jsou-li na odůvodnění těchto rozhodnutí státních zastupitelství kladeny v zásadě stejné požadavky jako na odůvodnění rozhodnutí soudů, je nezbytné, aby z nich byly seznatelné úvahy stran hodnocení provedených důkazů, aby v nich byla jednoznačně ukotvena dosažená skutková zjištění a vysvětleny úvahy vedoucí k přijatým právním závěrům. Tyto požadavky napadená rozhodnutí nenaplnují.

43. Pokud orgány činné v trestním řízení neuvěřily skutkovým tvrzením stěžovatelky týkajícím se popisovaného domácího násilí, bylo jejich povinností tento závěr řádně odůvodnit, případně k objasnění skutkových okolností a věrohodnosti stěžovatelky obstarat další důkazy tak, aby bylo učiněno zadost požadavkům práva na účinné vyšetřování. Pokud naopak orgány činné v trestním řízení dospěly k závěru o nenaplnění znaku týrání i za situace, kdy by přijaly skutková tvrzení stěžovatelky, bylo jejich povinností stěžovatelce řádně vysvětlit, proč nelze jí popisované jednání podřadit pod pojem „týrání“ ve smyslu skutkové podstaty prověřovaného trestného činu.

44. Podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu se týráním rozumí zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společně obývaném bytě nebo domě vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, přičemž dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy (usnesení ze dne 14. 9. 2005 sp. zn. 3 Tdo 1160/2005). Za relevantní pro naplnění znaku „týrání“ je možné považovat mimo jiné psychické násilí, například vulgární nadávky, ponižování, vyhrožování, podezřívání z nevěry, neustálé vyvolávání hádek nebo kontrolu každého pohybu poškozené osoby (srov. usnesení ze dne 17. 12. 2013 sp. zn. 4 Tdo 1219/2013), kontrolu telefonních kontaktů poškozené osoby, odepírání spánku poškozené osoby, zákaz vykonávat osobní hygienu, za psychické násilí judikatura považuje i situace, kdy nezletilé děti jsou po určitou dobu vystavovány psychickému a fyzickému násilí, kterého se otec dětí dopouští na jejich matce (srov. usnesení ze dne 5. 3. 2020 sp. zn. 3 Tdo 1195/2019).

45. Závěr o naplnění znaku týrání musí být založen na pečlivém zvážení intenzity a trvalosti prověřovaného jednání tak, aby se mimo dosah trestněprávního postihu neocitla taková jednání, jimiž by docházelo k závažným zásahům do základních práv poškozených. Na druhou stranu však nelze naplnění znaku týrání spatřovat ve všech případech konfliktů v rámci rodinných vztahů. Jak ve své judikatuře konstatoval Nejvyšší soud, trestní právo jako nejrobustnější prostředek ingerence státu není určeno k postihu domácího násilí ve všech jeho formách a projevech, ale má poskytovat nezbytnou ochranu tam, kde jsou intenzivním a velmi

citelným způsobem dotčeny zájmy chráněné trestními zákony. Z toho vyplývá, že okruh skutkových okolností, které naplňují zákonné znaky trestných činů souvisejících s rodinnými vztahy, je třeba hledat v okolnostech vykazujících výrazně vyšší míru závažnosti nad rámec obvyklých neshod, rozmrštěk, slovních a fyzických napadení, urážek, výhrůžek, schválností apod. (rozsudek ze dne 25. 6. 2024 sp. zn. 8 Tdo 412/2024).

46. Konkrétní posouzení toho, zda v posuzovaném případě došlo k naplnění znaku týrání ve smyslu skutkové podstaty trestného činu uvedeného v § 199 trestního zákoníku, je úkolem orgánů činných v trestním řízení. Musí být založeno na jasně ukotvených skutkových zjištěních ohledně intenzity a trvalosti prověřovaného jednání, jakož i jeho způsobivosti vyvolat stav, který postižená osoba pociťuje jako těžké příkoří. Hodnocení důkazů, jakož i na ně navazující právní úvahy musí být v rozhodování orgánů činných v trestním řízení náležitě odůvodněny tak, aby bylo zřejmé, že orgány veřejné moci dostaly svým závazkům plynoucím z práva na účinné vyšetřování.

47. Na prověřované jednání musí být nahlíženo jako na celek, a to za respektování zásady *ne bis in idem*. Zlehčování významu trestního příkazu za nebezpečné vyhrožování z roku 2019, které obsahuje rozhodnutí okresního státního zastupitelství (str. 2), Ústavní soud považuje za nepřipadné a svědčící o tom, že orgány činné v trestním řízení nepřihlédly ke stěžovatelským tvrzením s plnou vážností ochrany jejích základních práv.

48. Závěrem této části Ústavní soud zdůrazňuje, že se orgány činné v trestním řízení musejí vyvarovat bagatelizace stěžovatelských tvrzení s odkazem na „kulturní rozdíly“ v jejím vztahu s vedlejším účastníkem. I v kulturně rozdílných rodinách může docházet k domácímu násilí. V případech domácího násilí (ať je shledáno naplnění znaku týrání, či nikoliv) musí orgány činné v trestním řízení vždy dbát na to, aby se vyhnuly nevhodnému zlehčování tvrzení osoby, která je takovým násilím postižena.

V.2.b Trestný čin znásilnění

49. Jak Ústavní soud zdůraznil výše, aby bylo možné označit vyšetřování za důkladné a dostatečné ve smyslu požadavků na účinné vyšetřování, musí být skutkové okolnosti případu zjištěny v nejvyšší možné míře. Z napadených rozhodnutí lze jednoznačně dovodit, že orgány činné v trestním řízení nepřijaly stěžovatelské tvrzení týkající se údajného znásilnění. V tomto ohledu orgány činné v trestním řízení přímo označily výpověď stěžovatelky jako nevěrohodnou, a to pro nedostatek dalších důkazů, aniž však dostatečně odůvodnily, proč další dokazování nemůže být účelné či jiné důkazy již nejsou dostupné. Ústavní soud má za to, že paušální označení stěžovatelského tvrzení jako nevěrohodného nelze akceptovat. V případě vznesení hájitelského tvrzení o natolik závažném zásahu do základních práv nelze toto tvrzení odbýt pouhým konstatováním o důkazní nouzi, a to za situace, kdy odůvodnění rozhodnutí státních zastupitelství dostatečně přesvědčivě neobjasňuje, zda byly vyčerpány všechny dostupné důkazní prostředky k objasnění skutkového stavu věci.

50. Ve vztahu k oběma prověřovaným trestným činům (týrání osoby žijící ve společném obydlí, znásilnění) lze v obecné rovině konstatovat, že výpověď poškozené osoby bude zpravidla stěžejním důkazem o vině. Jak opakovaně judikuje Nejvyšší soud, v českém trestním právu neplatí zásada „*unus testis nullus testis*“ (jeden svědek žádný svědek) a v situaci tzv. tvrzení proti tvrzení se proto zvyšují nároky na pečlivé hodnocení provedených důkazů ze strany trestních soudů (srov. usnesení ze dne 13. 11. 2019 sp. zn. 7 Tdo 1307/2019, ze dne 26. 10. 2022 sp. zn. 8 Tdo 939/2022 a sp. zn. 8 Tdo 976/2022, ze dne 28. 2. 2023 sp. zn. 8 Tdo 126/2023). S ohledem na požadavky vyplývající z práva na účinné vyšetřování zásahů do základních práv lze také v přípravném řízení konstatovat, že v situaci tzv. tvrzení proti tvrzení je povinností orgánů činných v trestním řízení obzvláště pečlivě hodnotit získané důkazy a zvažovat, zda lze pro řádné zjištění skutkového stavu obstarat důkazy další. Pokud další

důkazy způsobilé objasnit skutkový stav zajistit nelze, je povinností orgánů činných v trestním řízení tuto skutečnost vysvětlit v odůvodnění rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí.

51. Ačkoliv stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení o tom, že ze strany vedlejšího účastníka došlo k jejímu znásilnění, orgány činné v trestním řízení se odkázaly na důkazní nouzi, přestože neprovedly veškeré dostupné důkazy (především znalecká posuzování stěžovatelky či vedlejšího účastníka, na jejichž absenci stěžovatelka poukazovala), ani nezdůvodnily, proč by provedení takových důkazů nebylo způsobilé přispět k objasnění skutkového stavu věci. To i přesto, že v pochybnostech o věrohodnosti stěžovatelky či o zdravotních následcích jí popisovaného jednání přitom bylo a je v kompetenci orgánů činných v trestním řízení zejména vyžádání znaleckých posudků. Napadená rozhodnutí postrádají řádné odůvodnění, na jehož základě by bylo možno konstatovat, že bylo provedeno důkladné a dostatečné vyšetřování.

52. Řádné odůvodnění rozhodnutí, kterým je poškozený informován o výsledku přezkumu postupu policejního orgánu, jímž došlo k odložení trestní věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu, má svůj význam z hlediska ochrany práva na účinné vyšetřování zásahů do základních práv. Důležité je ale i proto, aby reakce státních orgánů na tvrzení ohledně sexuálního násilí byla pro postiženou osobu jasná, srozumitelná a přesvědčivá. To v nynějším případě naplněno nebylo. Aniž by Ústavní soud dovodil, že konkrétní slovní vyjádření uvedená v odůvodnění napadených rozhodnutí sama o sobě porušují povinnost předcházet sekundární viktimizaci obětí trestných činů (jak namítá stěžovatelka), dospěl k závěru, že odůvodnění těchto rozhodnutí nejsou dostatečná z hlediska povinnosti účinného vyšetřování zásahu do základních práv podle článků 3 a 8 Úmluvy, článku 7 odst. 1 a 2 a článku 10 odst. 2 Listiny.

VI. Závěr

53. Ústavní soud shrnuje, že stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení o zažívaném domácím násilí a znásilnění ze strany vedlejšího účastníka, proto státu vznikla povinnost provést účinné vyšetřování. Příslušné orgány činné v trestním řízení však v uvedené části nevyvinuly dostatečnou snahu věc objasnit, a jejich postup proto nedostal požadavku důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování. Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená rozhodnutí okresního a krajského zastupitelství jsou v rozporu s požadavky práva na účinné vyšetřování vyplývajícími z článků 3 a 8 Úmluvy, článku 7 odst. 1 a 2 a článku 10 odst. 2 Listiny. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky v části týkající se rozhodnutí okresního státního zastupitelství a krajského státního zastupitelství a obě napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

54. Ústavní soud tímto nálezem nepředjímá skutkové ani právní závěry orgánů činných v trestním řízení týkající se naplnění skutkových podstat zmiňovaných trestných činů. Úkolem okresního státního zastupitelství nyní bude znovu rozhodnout o žádosti stěžovatelky o přezkum postupu policejního orgánu podle § 157a trestního řádu tak, aby byl naplněn požadavek důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování v posuzované trestní věci ve smyslu shora uvedených závěrů.

55. V části týkající se postupu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územního odboru Hodonín, Obvodního oddělení policie Hodonín, ve věcech sp. zn. KRPB-202133/ČJ-2020-060613-STA, sp. zn. KRPB 10468/TČ-2023-060613-PKL a sp. zn. KRPB-170447/PŘ-2021-060613 a postupu Okresního soudu v Hodoníně ve věcech vedených pod sp. zn. 19 T 6/2020 a sp. zn. 19 T 100/2022, jakož i v části napadající usnesení policejního orgánu o odložení věci ze dne 10. 10. 2023 č. j. KRPB-63649-42/TČ-2023-060671 Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako nepřípustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

56. V části napadající vyrozumění Komise k projednávání přestupků města Hodonína o odložení věci ze dne 21. 9. 2022 č. j. MUHOCJ 67058/2022 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako opožděnou podle § 43 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

Č. 12

Důvěra rodiče v soudní rozhodnutí a výkon styku s dítětem (sp. zn. IV. ÚS 2966/25 ze dne 21. ledna 2026)

I. Při nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty (§ 502 zákona o zvláštních řízeních soudních) musí civilní soudy pečlivě posoudit, proč se styky rodiče s nezletilými dětmi neuskutečnily a co bylo příčinou jejich zmaření. Civilní soudy musí zkoumat všechny okolnosti každého případu včetně jeho kontextu. Ne každé porušení vykonatelného rozhodnutí vyžaduje, aby stát vždy a za každých okolností reagoval uložením pokuty.

II. Důvěra v právo zahrnuje též důvěru ve vydaná soudní rozhodnutí. Pokud rodič jednal v důvěře ve vydané předběžné opatření, pro jeho důvěru nemá význam, že o tři měsíce později odvolací soud označil předběžné opatření za nezákonné.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Lucie Dolanské Bányaiové a soudců Michala Bartoně a Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelky A. U., zastoupené JUDr. Zdeňkou Jedličkovou, advokátkou, sídlem Bašty 413/2, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 30. června 2025 č. j. 54 Co 176/2025-888, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě jako účastníka řízení a J. H., zastoupeného Mgr. Bohuslavou Bartheldyovou, advokátkou, sídlem Ponávka 185/2, Brno, a nezletilé K. H., zastoupené opatrovníkem městem Tišnov, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 30. června 2025 č. j. 54 Co 176/2025-888 porušilo stěžovatelčino základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 30. června 2025 č. j. 54 Co 176/2025-888 se ruší.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. V této věci se řeší uložení pokuty za zmařený styk otce s nezletilou dcerou (§ 502 zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění účinném do 31. 12. 2025). Stěžovatelka byla s dcerou na dovolené u moře, avšak termínově se pobyt u moře částečně překrýval se dny, během nichž měl mít s dcerou styk otec. Stěžovatelka se nejprve snažila domluvit s otcem na náhradním termínu styku, poté se obrátila na soud a získala předběžné opatření, které jí s dcerou umožnilo odjet na dovolenou. Odvolací soud po bezmála třech měsících prohlásil předběžné opatření za nezákonné. Ústavní soud dovodil, že civilní soudy stěžovatelku zpětně postihly v rozporu s jejím legitimním očekáváním a důvěrou v právo.

II. Popis věci a její procesní vývoj

2. Prapříčinou nynější věci byla dovolená u moře na ostrově Tenerife ve Španělsku. Prarodiče své vnučce (nezletilé vedlejší účastníci) a své dceři (stěžovatelce) zaplatili společnou dovolenou, termínově ovšem na dny, kdy se nezletilá měla – podle soudem schválené dohody – stýkat s otcem. Jmenovitě šlo o poslední zářijové dny a úvodní říjnový den roku 2024 (26. 9. až 29. 9. 2024 a 2. 10. 2024). Nezletilé bylo tehdy necelých šest let.

3. Již v létě se stěžovatelka a její advokátka obrátily na otce (vedlejšího účastníka) a poprosily ho, zda nezletilá může jet k moři a zda by bylo možné se domluvit na náhradním termínu styku. Protože se blížil termín dovolené a protože dohoda rodičů byla stále v nedohlednu, stěžovatelka zažádala o vydání předběžného opatření. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou jejím návrhu vyhověl a 17. 9. 2024, tj. jedenáct dní před odletem na dovolenou, vydal předběžné opatření, které stěžovatelce umožnilo s dcerou odjet na dovolenou (konkrétně znělo tak, že otec je povinen strpět péči matky o nezletilou ve dnech 26. 9. 2024 až 29. 9. 2024 a dále 2. 10. 2024 na ostrově Tenerife ve Španělsku; otec je povinen nejpozději do 30. 10. 2024 matce sdělit požadovaný náhradní termín styku a matka je povinna v takto stanoveném náhradním termínu styk strpět). Předběžné opatření bylo matce doručeno 18. 9. 2024, deset dní před odletem na dovolenou.

4. Později ale toto předběžné opatření odvolací soud prohlásil za nezákonné. Otec proti předběžnému opatření podal odvolání, které odvolací soud sice odmítl, protože předběžné opatření pozbylo v době rozhodování odvolacího soudu (v prosinci 2024) jakýchkoli účinků. Současně však odvolací soud posoudil zákonnost předběžného opatření a dovodil, že předběžné opatření bylo nezákonné, neboť matka se fakticky domáhala jednorázové změny rozsudku o úpravě styku dcery s otcem, což zákon nepřipouští (usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 17. 12. 2024 č. j. 54 Co 290/2024-735).

5. Otec poté navrhl okresnímu soudu, aby nařídil výkon rozhodnutí, a to uložením pokuty za neumožnění styku s dcerou (§ 502 zákona o zvláštních řízeních soudních). Tvrdil, že stěžovatelka nedodržela soudem schválenou dohodu ve dvou případech, tedy dvakrát zmařila styk otce s nezletilou dcerou. Druhé porušení nastalo v prosinci 2024, první porušení se stalo v souvislosti s pobytem u moře na Tenerife. Okresní soud návrhu vyhověl, ovšem jen zčásti (usnesením ze dne 16. dubna 2025 č. j. 4 P 159/2024-872). Uložil pokutu jen za zmaření styku během pobytu u moře na přelomu září a října 2024. Pokutu stanovil ve výši 5 000 Kč. Argumentoval, že sporné předběžné opatření bylo otcovi doručeno 30. 9. 2024. Až od tohoto dne bylo vykonatelné. Přesto stěžovatelka nevyčkala, až bude předběžné opatření vykonatelné, a odcestovala do Španělska. Stěžovatelka dobře věděla, že se společná dovolená částečně kryje se dny, na které připadl styk dcery s otcem podle pravomocného rozhodnutí soudu, které schválilo dohodu rodičů o úpravě styku s dcerou. Nebylo-li rozhodnuto či dohodnuto jinak, a předběžné opatření doposud nebylo vykonatelné, musela se matka řídit soudním rozhodnutím o úpravě styku.

6. Stěžovatelka se odvolala. Krajský soud jí vyhověl jen zčásti a pokutu snížil na 3 000 Kč. Stěžovatelka musela podle krajského soudu respektovat pravomocné rozhodnutí civilního soudu (soudem schválenou dohodu o styku). Krajský soud zdůraznil, že stěžovatelčin postup nebyl správný, návrhem na vydání předběžného opatření se fakticky domáhala změny pravomocného rozhodnutí. To není přípustné ani procesně možné. Sporné předběžné opatření nadto nebylo v okamžiku odletu ještě vykonatelné, neboť otec si jej převzal až 30. 9. 2024. Stěžovatelčina obrana, že otec a jeho advokátka se s obsahem předběžného opatření seznámili, neobstojí. V prvé řadě se měla okresního soudu dotázat, zda je předběžné opatření skutečně vykonatelné. Nemohla tak jednat v důvěře v toto rozhodnutí. Dovolená byla rezervována až od 28. 9. 2024, přinejmenším dne 26. 9. 2024 se nezletilá dcera mohla s otcem setkat. Pokuta je tedy po právu. Snížení její výše krajský soud odůvodnil dvěma směry. Stěžovatelka má nízký příjem a šlo o její první porušení povinnosti.

III. Argumentace stěžovatelky

7. V ústavní stížnosti stěžovatelka úvodem líčí, proč byla dovolená pro dceru důležitá. Celou situaci zavinila neochota otce komunikovat. Stěžovatelka měla pochopení pro jeho pracovní vytížení, proto učinila ústupek v podobě možnosti uskutečnit styk v kterýkoli náhradní termín. Přístup otce byl sobecký. Ústavněprávní argumentace stojí na nezohlednění zvláštností nynějšího případu; stěžovatelka učinila vše, co bylo v nejlepším zájmu dcery, dosáhla dokonce vydání předběžného opatření. Otec předběžné opatření úmyslně převzal až po jejím odletu k moři, dobře však o něm věděl. To, že předběžné opatření nebylo vykonatelné, nemá pro tuto věc význam, protože bylo zřejmé, že se na něm již nic nezmění. Napadené rozhodnutí tak zasahuje do práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a dále do práva podle čl. 32 Listiny (ochrana rodičovství a rodiny).

IV. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud si vyžádal soudní spis. Dále jmenoval nezletilé, vedlejší účastníci řízení, opatrovníka pro účely řízení před Ústavním soudem, a sice město Tišnov (usnesením ze dne 18. 11. 2025). A konečně, vyzval účastníky a vedlejší účastníky, aby se vyjádřili k nynější ústavní stížnosti.

9. Krajský soud ve vyjádření uvedl, že výkon rozhodnutí uložením pokuty nevyžaduje opakované zmaření styku. Naopak, i jednorázové nerespektování soudního rozhodnutí o úpravě styku s dítětem stačí k uložení pokuty. Předběžné opatření, v této věci navíc nezákonné, neslouží k jednorázovým změnám pravomocného rozhodnutí. Krajský soud (teoreticky) připustil, že neumožnění pobytu u moře by nezletilé mohlo nepříznivě ovlivnit její duševní pohodu. Na druhou stranu za nastalou situaci nemůže otec, jak stěžovatelka naznačuje. Byla to stěžovatelka, která si sama, případně v součinnosti s ostatními příslušníky rodiny, naplánovala dovolenou na čas, který byl určen pro styk mezi nezletilou a jejím otcem.

10. Opatrovník nezletilé se ztotožnil s napadeným usnesením.

11. Otec nezletilé úvodem upozornil, že pokuta ve výši 3 000 Kč je bagatelní. Proto by se Ústavní soud neměl ústavní stížností vůbec zabývat. Stěžovatelka neuvádí nic, co by naznačovalo, že tato věc má ústavní význam. I kdyby snad něco uvedla, nejde o újmu ústavního významu. Stěžovatelka musela vědět, že k okamžiku odletu na dovolenou ještě nebylo předběžné opatření vykonatelné, případně se na to mohla dotázat soudu. Otec nic neprodlužoval, předběžné opatření mu nebylo doručeno fikcí, vyzvedl si jej v úložní lhůtě. Klíčové je, že předběžné opatření bylo nezákonné, stěžovatelka o něj nemohla v souladu se zákonem vůbec žádat a okresní soud neměl návrhu vyhovět. Otec se ohrazuje proti způsobu, jak stěžovatelka celou situaci vykreslila ze skutkového hlediska. Otec musel strpět její chování po delší dobu, u dovolené na konci léta 2024 již musel učinit přítrž, a to i za cenu zarmoucení vlastní dcery. Podle otce je důležité, aby se dcera naučila komunikovat s jinými, neboť to stěžovatelka neumí. Otec věří, že dcera „ještě zažije spoustu zahraničních dovolených u moře, v důsledku jejichž realizace nebude zasahováno do práva nikoho ze zúčastněných“. Pokuta nezasahuje do práva na rodinný život, ale jen do práva vlastnit majetek. Civilní soudy se pečlivě zabývaly stěžovatelčinými majetkovými poměry.

12. Ústavní soud přeposlal všechna vyjádření stěžovatelce i účastníkům a vedlejším účastníkům, nikdo se však již dále nevyjádřil.

13. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení ústavní stížnosti

14. Nynější věc se týká bagatelní částky (3 000 Kč). Ne vždy je však hodnota sporu určující. Nejde o rozhodující či jediné hledisko, zda se Ústavní soud bude tou či onou ústavní

stížností plnohodnotně zabývat (např. nález ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 2571/16, Skohoutil, bod 15). Ostatně Ústavní soud se v minulosti již věcně zabýval ústavní stížností, která se týkala nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty ve stejné výši, tj. 3 000 Kč (nález ze dne 24. 1. 2023 sp. zn. II. ÚS 2355/22, body 4 a 19).

15. Výchozí premisy této věci jsou jasné. Rodičovská odpovědnost trvá i poté, co rodiče dítěte spolu nežijí. Dokud dítě nenabude zletilosti, má každý rodič nejen právo, ale také povinnost se s ním osobně stýkat. Tomu odpovídá ústavně zaručené právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči (čl. 32 odst. 4 Listiny). Předpokládá se, že se rodiče dohodnou, jak, kdy a na jak dlouho se budou stýkat s dítětem. Dítě má právo, aby udržovalo s oběma rodiči pravidelný osobní kontakt, a rodiče mají právo i odpovědnost za jeho péči a výchovu. Tomu odpovídá pozitivní závazek státu, aby přijal vhodná opatření včetně těch donucovací povahy, zvláště pokud rodič maří kontakt dítěte s druhým rodičem. Taková opatření mají za cíl jediné: obnovit soužití rodiče s dítětem a umožnit výkon práva na nerušený rodinný život (komplexně k této problematice nález ze dne 21. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 2423/24, Právo a povinnost styku s dítětem jako integrální součást rodičovské odpovědnosti, body 30 a násl.).

16. Tento účel plní též nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty (§ 502 zákona o zvláštních řízeních soudních), k němuž se Ústavní soud již v minulosti opakovaně vyjadřoval (srov. zejm. nálezy ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 3462/14; ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. II. ÚS 3489/15; ze dne 19. 3. 2019 sp. zn. II. ÚS 3573/18 nebo ze dne 26. 8. 2025 sp. zn. II. ÚS 1938/25).

17. Cílem pokuty je donutit povinného rodiče, aby umožnil druhému rodiči vykonávat nerušený rodinný život ve shodě se soudním rozhodnutím upravujícím styk s dítětem. Stát musí přijmout opatření k zajištění nerušeného výkonu práva na rodinný život, cílem je napravit nežádoucí stav do budoucna – opětovně umožnit osobní kontakt mezi dítětem a oprávněným rodičem. Základní právo na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny) tak zahrnuje též právo na přijetí vhodných opatření, včetně nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty.

18. Soudy ale nesmí ukládat pokuty mechanicky. Musí pečlivě posoudit, proč se styky neuskutečnily a co bylo příčinou jejich zmaření. Civilní soudy musí zkoumat všechny okolnosti případu včetně jeho kontextu. Ne každé porušení vykonatelného rozhodnutí vyžaduje, aby stát vždy a za každých okolností reagoval uložením pokuty. Je nutné individuálně posoudit okolnosti každého porušení. Zároveň je třeba zohlednit širší souvislosti, které ukazují na dlouhodobé neuskutečňování předávání dětí, nikoli na jednotlivé výjimečné případy, které by bylo možné považovat za omluvitelné (srov. opět nález II. ÚS 1938/25, body 34 a 38 a zvláště bod 46).

19. Rodiče jistě nesmí svévolně ignorovat vykonatelná soudní rozhodnutí. To se však v nynějším případě nestalo. Stěžovatelka se snažila s otcem nejprve domluvit, poté podala návrh na vydání předběžného opatření, kterým by se z povinnosti vůči otci vyvázala. Již v létě 2024 se stěžovatelka (prostřednictvím advokátky) snažila s otcem domluvit. Sama uznala, že se termín pobytu u moře částečně kryje se dny, které připadají na styk dcery s otcem. Proto navrhla náhradní dny styku, a to od 29. 8. 2024 do 1. 9. 2024 (e-mail ze dne 16. 7. 2024 na č. l. 653 soudního spisu). Nedostí na tom. Poprosila otce, aby nekazil dceři radost (viz e-mail ze dne 27. 8. 2024 na č. l. 651 spisu), navrhla mu, aby si sám určil náhradní termín, tentokrát na kteroukoli dobu a čas (e-mail ze dne 28. 8. 2024 na č. l. 650 spisu). Otec však stěžovatelčinu prosbu nevyslyšel. Po marné snaze se s otcem domluvit podala 10. 9. 2024, tj. stále více než dva týdny před plánovanou dovolenou, návrh na vydání předběžného opatření, se kterým v prvním stupni uspěla (předběžné opatření ze dne 17. 9. 2024). O vydání předběžného opatření stěžovatelka informovala otce i jeho advokátku (e-maily ze dne 25. 9. 2024 na č. l. 799 a 800 spisu). Otec teprve po jejím odletu na dovolenou stěžovatelku upozornil, že si předběžné opatření před odletem nevyzvedl, proto stěžovatelka jedná protiprávně. K tomu přiložil snímek

poučení soudního rozhodnutí, kde zvýraznil pasáž, podle které je „usnesení vykonatelné ve výroku I., jakmile bylo doručeno tomu, komu se ukládá povinnost“ (textové zprávy z 30. 9. 2024 na č. 1. 801 a násl. spisu). Bezmála o tři měsíce později odvolací soud prohlásil, že předběžné opatření bylo nezákonné.

20. Tyto okolnosti krajský soud pomínil. Místo toho se lze v jeho rozhodnutí dočíst, že stěžovatelka nesprávně podala návrh na vydání předběžného opatření, které okresní soud vůbec neměl vydat. Krajskému soudu nebylo ani jasné, co bránilo ve styku ve dnech 26. 9. a 27. 9. 2024, neboť dovolená měla začít až 28. 9. 2024. Krajský soud však opomněl, že předběžné opatření se týkalo též obou dnů, tj. 26. 9. a 27. 9. 2024 (viz bod 3 shora). Pokud pak krajský soud vyčítá stěžovatelce, že postupovala nesprávně a že předběžné opatření neměl okresní soud vůbec vydat, pomíjí kontext tohoto případu a rozhoduje svévolně. V tom již naráží na ústavní limity.

21. Jedním z principů právního státu je ochrana důvěry v právo. Pokud někdo jedná v (oprávněné) důvěře v nějaký zákon, respektive v právo vůbec, nemá být v této své důvěře zklamán (obecně např. nález ze dne 23. 1. 2008 sp. zn. I. ÚS 520/06, BISTROT DE MARLENE, bod 8). Stěžovatelka v této věci jednala v důvěře ve vydané předběžné opatření. Pro důvěru v právo nemá význam, že o tři měsíce později odvolací soud označil předběžné opatření za nezákonné. Podstatné je, že návrhu okresní soud vyhověl a v době, kdy stěžovatelka s dcerou odjela na dovolenou, tu bylo rozhodnutí okresního soudu, které jednání stěžovatelky z hlediska práva schválilo.

22. Rozhodně nelze stěžovatelce vyčítat, že teprve odvolací soud zaujal jiný právní názor a předběžné opatření (i žádost o jeho vydání) považoval za rozporné se zákonem. Po jednotlivcích nelze žádat, aby byli moudřejší než soud, aby právu rozuměli lépe než soudci, aby předem tušili, že by soud rozhodne v jejich prospěch, že snad odvolací soud zaujme jiné stanovisko. V daném kontextu, s ohledem na snahu stěžovatelky se nejprve s otcem domluvit, a poté na snahu o vydání předběžného opatření, kterému soud vyhověl, si lze jen těžko představit, co více ještě měla učinit. Stěžovatelka k nezákonnosti předběžného opatření (kterou Ústavní soud nehodnotí) nijak nepřispěla, například tím, že by soudu uvedla nějaké klamavé informace. Proto pozdější prohlášení nezákonnosti předběžného opatření nelze stěžovatelce klást k tíži.

23. Otázka, zda soudní rozhodnutí bylo v den vycestování vykonatelné či nikoli, není v kontextu tohoto případu (z hlediska aplikace § 502 zákona o zvláštních řízeních soudních) významná, neboť nijak nesnižuje důvěru stěžovatelky v rozhodnutí soudu. Předběžným opatřením byl v každém případě již okresní soud vázán, stěžovatelka jej převzala a byla v dobré víře, že jednala po právu. Stěžovatelka má pravdu, že na rozhodnutí soudu se nemohlo již nic změnit, rozhodnutí jí bylo řádně doručeno a není třeba spekulovat, proč se otcí rozhodnutí doručovalo podstatně déle. Lze však dodat, že nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty nemůže být náhražkou pro řešení nevhodnosti mezi rodiči či prostředkem pro ventilaci „naschválů“, které si bývalí partneři dělají.

24. Ústavní soud nehodnotí věc z hlediska podústavního práva a nijak nehodnotí zákonnost vydaného předběžného opatření. Podstatné je, že stěžovatelka se aktivně snažila vyhnout porušení svých povinností stanovených rozsudkem, který schválil dohodu o úpravě styku. Klíčové je, že okresní soud jí vyhověl a vydal předběžné opatření, které vyznělo v její prospěch. Uložení pokuty za těchto okolností porušilo stěžovatelčinu důvěru v právo, jak jej vyložil okresní soud.

VI. Závěr

25. Ústavní soud uzavírá, že krajský soud neústavně pochybil, neboť nevzal v potaz stěžovatelčinu důvěru ve vydané předběžné opatření. Nezákonnost předběžného opatření nelze

za daných okolností klást stěžovatelce k tíži. Krajský soud tak porušil stěžovatelčino základní právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

26. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 13**Absence řádného odůvodnění závěrů o zpětném nepřiznání
výživného pro dítě
(sp. zn. III. ÚS 1895/25 ze dne 22. ledna 2026)**

Je-li navrženo přiznání výživného pro nezletilého za dobu nejdéle tří let předcházejících podání návrhu na jeho určení (ve smyslu § 922 odst. 1 občanského zákoníku), jsou obecné soudy povinny o takovém návrhu rozhodnout a náležitě své závěry odůvodnit. Pokud tak neučiní a stanoví výživné až od zahájení řízení, nebo dokonce až od právní moci rozhodnutí, jde o rozhodnutí nepřezkoumatelná, porušující základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudce zpravodaje Milana Hulmáka a soudkyně Veroniky Křesťanové o ústavní stížnosti stěžovatelky M. T., zastoupené Mgr. Lukášem Duškem, advokátem, se sídlem Rubešova 162/8, Praha 2 – Vinohrady, proti výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. března 2025 č. j. 12 Co 14/2025-900 a výroku IV rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 16. září 2024 č. j. 0 P 301/2023-770, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8 jako účastníků řízení a nezletilého N. T. Ch., zastoupeného Městskou částí Praha 8, a A. R. Ch., zastoupeného Mgr. Jitkou Snítílovou, advokátkou, sídlem Národní 60/28, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem IV rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 16. září 2024 č. j. 0 P 301/2023-770 v části, kterou nebylo stanoveno výživné pro nezl. N. T. Ch. za období od 1. prosince 2022 do právní moci tohoto rozsudku a kterou nebyla vedlejšímu účastníkovi A. R. Ch. pro toto období stanovena povinnost uhradit dluh na výživném, a výrokem I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. března 2025 č. j. 12 Co 14/2025-900 v části, kterou byla potvrzena uvedená část výroku IV rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8, bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 16. září 2024 č. j. 0 P 301/2023-770 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. března 2025 č. j. 12 Co 14/2025-900 se proto v částech, ve kterých nebylo vedlejšímu účastníkovi A. R. Ch. stanoveno výživné pro nezletilého a dluh na výživném pro období od 1. prosince 2022 do právní moci rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 a ohledně náhrady nákladů řízení, ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhá

zrušení části v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že porušily její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 odst. 1 a čl. 27 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte.

2. Stěžovatelka brojí proti napadeným rozhodnutím v rozsahu, v němž nebyla otcí uložena povinnost platit výživné pro nezletilého za období od 1. 12. 2022 do právní moci rozsudku obvodního soudu, tj. do 29. 4. 2025, a v němž vedlejšímu účastníkovi – otcí nebyla pro toto období stanovena povinnost uhradit dluh na výživném. To vše za situace, kdy nezletilý byl soudem svěřen do střídavé péče rodičů a byl zamítnut návrh stěžovatelky na nahrazení souhlasu s přestěhováním nezletilého do Chorvatska.

3. Obvodní soud pro Prahu 8 (dále jen „obvodní soud“) napadeným výrokem IV rozsudku stanovil otcí povinnost platit na výživu nezletilého částku 25 000 Kč měsíčně, a to počínaje právní mocí tohoto rozsudku (pozn.: stěžovatelce soud stanovil výrokem V rozsudku výživné ve výši 10 000 Kč měsíčně). Poukázal na to, že oba rodiče dosahují nadstandardních příjmů; stěžovatelka má měsíčně hospodařit s rozpočtem přes 150 000 Kč, otec s rozpočtem minimálně 100 000 Kč a nadto jednou ročně získává dividendy ze své společnosti v řádu milionů korun (za roky 2022 a 2023 průměrně přibližně 290 000 Kč měsíčně). Jakkoliv mají oba rodiče též peněžité závazky (hradí napolovic hypoteční úvěr na dům ve spoluvlastnictví), jsou schopni zajistit nezletilému náležitou výživu, a to i s ohledem na jeho onemocnění – syndrom GLUT-1 deficiencie – které vyžaduje nadstandardní péči v podobě tzv. ketogenních diet. Současně soud „nestanovil žádnému z rodičů dlužné výživné, neboť oba hradí jeho náklady (školné, oblečení, obutí, domácí stravu) v zásadě napolovic, jak odpovídá i faktickému rozložení péče“.

4. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným výrokem I rozsudku mimo jiné změnil výrok IV napadeného rozsudku obvodního soudu tak, že výše výživného činí 35 000 Kč, jinak jej i v tomto výroku potvrdil. Při rozhodování přihlédl nejen k aktuálním příjmům obou rodičů, ale i k jejich nadstandardním majetkovým poměrům či oprávněným potřebám nezletilého. Na rozdíl od obvodního soudu však zvýšil výživné stanovené otcí o 10 000 Kč. Současně zdůraznil, že po otcí nelze požadovat, aby se podílel na nákladech na dalšího syna matky.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka namítá nepřezkoumatelnost napadených rozhodnutí obecných soudů v rozsahu, v němž jsou napadeny ústavní stížnosti. Jejich odůvodnění jsou podle ní nedostatečná. Nesouhlasí zejména s tím, že „do budoucna“ je výživné rodičům stanoveno v poměru (zhruba) 1:3, avšak ohledně zpětného stanovení výživného obvodní soud argumentuje adekvátním a dostačujícím pokrytím nákladů na výživu nezletilého oběma rodiči „napolovic“. Městský soud se navíc touto otázkou nezabýval vůbec, byť stěžovatelka své námitky v odvolání uplatnila.

6. Ohledně zpětného stanovení výživného (konkrétně od rozpadu jejich partnerského vztahu dne 1. 12. 2022) stěžovatelka poukazuje na závěry nálezu ze dne 25. 9. 2024 sp. zn. I. ÚS 871/24, které interpretuje tak, že „zpětné určení výživného by mělo být zásadou, nikoliv výjimkou. A to dokonce i v případech zvýšení výživného“. Stěžovatelka je přesvědčena, že tím spíše je třeba zásadně určovat výživné zpětně v případech prvního určení výživného. V odůvodnění napadených rozhodnutí navíc podle stěžovatelky nelze nalézt nic, co by „evokovalo relevantní výjimku ze zásady zpětného přiznání výživného“.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která je zastoupena advokátem v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním

vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

8. Ústavní soud usnesením ze dne 11. 9. 2025 sp. zn. III. ÚS 1895/25 ustanovil nezletilému kolizního opatrovníka, neboť ústavní stížností byla napadena rozhodnutí, jejichž závěry se dotýkají zájmů nezletilého, který má v řízení postavení vedlejšího účastníka a jehož zákonní zástupci jsou v postavení účastnice řízení (stěžovatelka) a vedlejšího účastníka řízení; existuje proto důvodná obava, že by mohlo dojít ke střetu jejich zájmů.

IV. Vyjádření účastníků, vedlejších účastníků a replika stěžovatelky

9. Soudce zpravodaj vyzval městský soud, obvodní soud, vedlejšího účastníka řízení i opatrovníka nezletilého k vyjádření se k ústavní stížnosti.

10. Obvodní soud v zaslaném vyjádření po shrnutí skutkových okolností případu stran příjmů a majetkových poměrů obou rodičů a poměrů nezletilého mimo jiné odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Nadto pouze uvedl, že podle jeho názoru „byly poměry, náklady i výdaje obou rodičů, jakož i náklady nezletilého podrobně zjištěny, popsány a specifikovány v celém odůvodnění napadených rozhodnutí, a to nejen v jediném odstavci, na který stěžovatelka odkazuje v ústavní stížnosti“.

11. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti poukázal na to, že sama stěžovatelka v odvolání navrhovala, aby soud rozhodl o svěřeni nezletilého do její výlučné péče, a že „žádný z rodičů není povinen platit ničeho na výživu nezletilého k rukám druhého rodiče (případně aby namísto toho byli rodiče povinni hradit totožnou částku)“. Podle soudu tedy stěžovatelka vážala určení výživného jen na variantu, že by byl zamítnut její návrh na přestěhování nezletilého do Rijeky; požadovala tak výživné po otci jako jakousi „pokutu“ za to, že otec, popř. soud, nebude souhlasit s jejím návrhem. Jde-li o rozhodnutí o výživném, v řízení vyšlo podle soudu najevo, že oba rodiče se podíleli na hrazení potřeb nezletilého stejnou měrou a všechny oprávněné potřeby nezletilého byly zcela pokryty – např. otec platil i příležitostné náklady na ošacení nezletilého, koupil mu brýle a podílel se na nákladech školkovného (polovinou) i stravného a platil pro nezletilého chůvu (30 000 Kč měsíčně), dále náklady o nezletilého v době péče o něj. Proto soud neurčil výživné za dobu od 1. 12. 2022 a ani dlužné výživné, které fakticky bylo hrazeno dobrovolně a nebylo zapotřebí vydání exekučního titulu.

12. Vedlejší účastník v zaslaném vyjádření předně uvedl, že v řízení nebylo prokázáno, že by k rozpadu partnerského vztahu došlo v prosinci 2022. K otázce zpětného stanovení výživného konstatoval, že v řízení nebyla prokázána ani tvrzena žádná újma nezletilého; obecné soudy detailně popsaly situaci obou rodičů i nezletilého, který byl oběma rodiči materiálně zajištěn nadstandardně a stabilně. Dále je třeba přihlídnout k tomu, že otec nadále finančně přispívá na domácnost – hradí polovinu všech nákladů spojených s provozem domu, v němž nezletilý se stěžovatelkou bydlí, včetně splátek hypotéky, poplatků za energie a ostatních výdajů. V dané věci nebylo podle otce třeba napravovat žádný deficit, který by měl být zpětně kompenzován výživným. Upozornil též na to, že i přes závěry stěžovatelkou uváděného nálezu zůstává zachována možnost výjimečně výživné zpětně nepřiznat, pokud to odůvodňují konkrétní okolnosti na straně povinného rodiče, oprávněného či nezletilého tak jako nyní.

13. Opatrovník nezletilého ve svém vyjádření uvedl, že rodiče pečovali o nezletilého v režimu střídavé péče a náklady na jeho potřeby hradili v přibližně stejném rozsahu, a proto považuje za správné, že soud neuložil ani jednomu z rodičů povinnost platit výživné zpětně. Současně opatrovník upozornil na rizika automatického uplatňování zásady, resp. možnosti zpětného přiznání výživného, neboť vždy musí reflektovat konkrétní skutkové okolnosti. Závěrem shrnul, že napadená rozhodnutí nepředstavují zásah do základních práv nezletilého; z pohledu jeho nejlepšího zájmu považuje obě rozhodnutí za náležitě odůvodněná, přezkoumatelná a podložená relevantními skutkovými zjištěními.

14. Soudce zpravodaj zaslal vyjádření obvodního soudu, městského soudu, vedlejšího účastníka i opatrovníka nezletilého stěžovatele k případné replice. Stěžovatelka ve svém vyjádření opět poukázala na to, že obecné soudy napadenými rozhodnutími nastolily situaci, v níž mají rodiče o nezletilého pečovat stejnou měrou, avšak podílet se finančně mají (vzhledem k zákonným kritériím) vzájemně dosti odlišnou měrou (disproporční). Avšak totožně rodiče pečovali o nezletilého do vydání napadených rozhodnutí, přesto soudy označily jako „spravedlivé“, že se finančně podíleli na placení potřeb nezletilého stejným poměrem. Stěžovatelka nechápe, „co je dobrého a spravedlivého na tom, aby rozdělovníkem mezi těmito dvěma velmi odlišnými režimy byla zrovna právní moc rozsudku, když skutkové okolnosti byly dlouhodobě stejné“. Nezletilému se totiž v minulosti „dostalo všech potřeb“ pouze díky jejím zápůjčkám a čerpání úspor. Zpětné výživné by tak v žádném případě nebylo jakýmsi prostředkem k obohacení stěžovatelky či formou „pokuty“; stěžovatelka pouze pro případ změny bydliště nezletilého do Chorvatska přišla s finančně vstřícným návrhem, protože taková změna bydliště by jí přinesla významné ekonomické benefity. Jestliže v rámci této varianty změny bydliště nepožadovala zpětné výživné, nemůže jí to být dle jejího přesvědčení přičítáno k tíži a vyloučit to právo nezletilého na zpětné výživné v jiných případech.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), není součástí soustavy obecných soudů. Při rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je jeho úkolem přezkoumat toliko ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. V kontextu rodinného práva zasahuje pouze ve skutečně extrémních případech. Posouzení konkrétních okolností každého případu a přijetí odpovídajícího rozhodnutí totiž náleží opatrovnickým soudům, které mají k účastníkům řízení nejbližší, provádějí a hodnotí důkazy, komunikují se všemi dotčenými osobami, a činí tak relevantní skutkové závěry z bezprostřední blízkosti jádra řešené věci.

16. Ústavní soud nemá rozhodovat, kterému z rodičů má být dítě svěřeno do péče, jaký má být rozsah styku dítěte s druhým rodičem, jak vysoké má být výživné ani jak hodnotit provedené důkazy. Jeho úkolem je pouze posoudit, zda opatrovnické soudy nevybočily z mezí ústavnosti. Vztáhne-li obecný soud své právní závěry k dostatečným skutkovým zjištěním a podepře-li je přezkoumatelným a logickým odůvodněním, nelze jeho postup hodnotit jako neústavní [usnesení ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. II. ÚS 2598/20 (U 18/103 SbNU 411), bod 11, ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1740/19, bod 5].

17. Ústavní soud se tedy zaměřuje zejména na to, zda opatrovnické soudy za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromáždily veškeré potřebné důkazy, zda hodnocení důkazů odpovídalo principům zakotveným v hlavě páté Listiny a v občanském soudním řádu a zda byla jejich rozhodnutí řádně odůvodněna [nálezy ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. I. ÚS 3241/19 (N 8/98 SbNU 56), bod 17, či ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 2943/14 (N 110/77 SbNU 607), bod 19]. Rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud zruší jen tehdy, jsou-li neústavní [např. nálezy ze dne 26. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13 (N 105/73 SbNU 683), bod 17, či ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2884/22, bod 27].

A) Obecná východiska

18. Výživné je osobním nárokem nezletilého (popř. i zletilého) dítěte. Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Přihlíží se také k tomu, zda povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí [§ 913 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“)]. Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, přičemž toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte (§ 915 odst. 1 o. z.).

19. Obecné soudy musí pro stanovení adekvátní výše výživného zjistit všechny relevantní skutečnosti, včetně celkové majetkové situace povinného. Vychází přitom nejen z fakticity jeho příjmů a jeho reálných majetkových poměrů, ale také z potenciality příjmů, tj. příjmů, kterých by mohl dosahovat. Současně musí přihlídnout také k celkové sumě movitého a nemovitého majetku povinného a ke způsobu jeho života, resp. jeho životní úrovni. Ta je dána bydlením, zájmovými aktivitami a koníčky, způsobem trávení dovolené atd. (náleze ze dne 14. 5. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1578/23, body 18 a 19).

20. Posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je věcí volné úvahy soudu závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné. Obecný soud je však povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se pohybuje jeho volná úvaha, na základě níž dospěl k závěru o určení výše výživného (srov. nálezy ze dne 29. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2278/24, bod 53, ze dne 16. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 4057/18, bod 9, ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. II. ÚS 756/16, bod 10, či ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 299/06).

21. Jako obecné pravidlo pro všechny formy vyživovací povinnosti platí, že nárok lze uplatnit jen ode dne zahájení soudního řízení, s výjimkou výživného pro děti (zletilé i nezletilé), u nichž lze výživné přiznat i za dobu tří let před zahájením tohoto řízení (§ 922 odst. 1 o. z.). Pokud soud rozhoduje o výživném za dobu minulou, vyčíslí dluh na výživném (popř. nedoplatek vzniklý zvýšením výživného) a povinnému přesně stanoví formu úhrady dluhu, termín splatnosti splátek, je-li povoleno splácet po částech, nebo termín, do kterého má být dluh uhrazen celý, a k čím rukám [srov. Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (3. aktualizace). In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, 2024 (komentář k § 922, autorka H. Nová)].

22. Stanoví-li § 922 odst. 1 o. z., že výživné pro děti lze přiznat i za dobu nejdéle tří let zpětně, je třeba toto ustanovení vykládat s ohledem na čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 27 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte. Pokud navzdory prokázané změně poměrů nezletilému bez odpovídajícího zdůvodnění a relevantních důvodů pro výjimku soudy zpětné zvýšení výživného nepřiznají, volí až na výjimky postup jdoucí k tíži nezletilého a nevykládají zákon ústavně konformním způsobem. Smyslem možnosti zpětného přiznání či zvýšení výživného je ochrana dětí závislých na výživě jiných osob. Nepřiznání zpětného zvýšení výživného může být fakticky projevem nepřipustného sankcionování dítěte za postup rodičů, kteří nejsou schopni v jeho zájmu upravit své vztahy na rozumnou úroveň, a jde o výklad rozporný s ústavně zaručenou ochranou dětí a mladistvých i s nejlepším zájmem dítěte (čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Takový výklad porušuje právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že pomíjí jiný možný a ústavně konformní výklad. Prostor pro výjimečné zpětné nepřiznání výživného na základě individuálních okolností a poměrů na straně povinného rodiče nezletilého či rodiče, který jej má v péči, sice zůstává zachován, avšak nelze tak činit paušálním způsobem a s obecným odůvodněním bez bližší vazby na konkrétní specifika případu. Vždy bude nezbytné posuzovat okolnosti jednotlivých případů, přičemž si lze představit situace, kdy výživné zpětně přiznáno nebude (např. pro rozpor s dobrými mravy či z důvodů zneužití práva – viz např. nálezy ze dne 25. 9. 2024 sp. zn. I. ÚS 871/24, ze dne 25. 9. 2024 sp. zn. I. ÚS 1760/24 či ze dne 24. 1. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2173/23).

B) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

23. Obecné soudy v průběhu nyní posuzovaného řízení provedly řadu důkazů, z nichž poměrně podrobně zjistily mj. i pro účely stanovení výživného relevantní skutečnosti a tyto rádně promítly do odůvodnění napadených rozhodnutí; to však neplatí o okolnostech hovořících pro/proti zpětnému přiznání výživného.

24. Lze přisvědčit stěžovatelce, že obvodní soud se k návrhu na zpětné stanovení výživného otci výslovně vyjádřil pouze v rámci jednoho odstavce (bod 36 napadeného

rozsudku). Samozřejmě nelze izolovaně posuzovat pouze tento jeho závěr bez kontextu se zbývající částí odůvodnění napadeného rozsudku. V nyní posuzovaném případě však z obsahu odůvodnění napadeného rozhodnutí „jako celku“ neplynou žádné relevantní úvahy stran náležitého posouzení návrhu na zpětné určení výživného. Městský soud se následně uvedenými skutečnostmi a námitkami stěžovatelky uplatňovanými právě ve vztahu ke zpětnému stanovení výživného fakticky vůbec nezabýval.

25. Požadavek řádného odůvodnění soudních rozhodnutí je jedním z základních atributů řádně vedeného soudního řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jeho dodržování zajišťuje transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vylučuje libovůli (čl. 2 odst. 2 Listiny); chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také neústavnost v podobě kvalifikované vady.

26. Jak již bylo uvedeno, posouzení návrhu na určení výživného (včetně zpětného stanovení výživného) pro nezletilé děti je věcí volné úvahy soudu. Soudce se nemusí obsáhle vypořádat s každým jednotlivým detailem majetkové situace rodiče, ale je povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se jeho volná úvaha o určení výše výživného pohybuje. Tomu však obecné soudy v nyní posuzované věci nedostály, a to v rozsahu, v němž bylo rozhodováno o zpětném stanovení výživného otci; jde proto zčásti o rozhodnutí nepřezkoumatelná, a to z následujících důvodů.

27. Z judikatury Ústavního soudu plyne, že stanovení výživného zpětně až za dobu tří let předcházejících podání návrhu by mělo být spíše pravidlem. Přesto lze souhlasit s názorem soudů či otce, že ke zpětnému stanovení výživného nelze přistupovat automaticky. V takovém případě však musí být z odůvodnění rozhodnutí jasně seznatelné úvahy soudu, proč k němu nepřistoupil; jde o výjimku, která musí být opravdu náležitě odůvodněna. Obecné soudy v nyní posuzovaném případě však takové odůvodnění nepředložily, přičemž na uvedeném nemůže nic změnit ani poukaz obvodního soudu na rozsáhlé odůvodnění stran majetkových poměrů rodičů. Obdobně nejsou dostačující ani úvahy soudů o náležitém uspokojování potřeb nezletilého v době předcházející podání návrhu stěžovatelky, resp. nabytí právní moci napadeného rozsudku obvodního soudu.

28. Stěžovatelka v průběhu řízení opakovaně upozorňovala na to, že musela po ukončení partnerského soužití s otcem nezletilého (dle svých tvrzení) hradit náklady na výživu nezletilého mj. i z úspor a zápůjček – i přes své nyní již nadstandardní příjmy. Ústavní soud samozřejmě není povolán k tomu, aby sám posuzoval jejich účelnost či ověřoval pravdivost tvrzení stěžovatelky; to je věcí obecných soudů, které však v tomto ohledu věc neposuzovaly a blíže se jimi – pro účely zpětného stanovení výživného otci – nezabývaly.

29. Dále není zřejmé, jak závěr obvodního soudu o dosavadním (ve smyslu do okamžiku nabytí právní moci rozsudku obvodního soudu) „hrazení nákladů nezletilého napolovic“ reflektuje stanovení povinnosti otci přispívat na výživu nezletilého počínaje právní mocí rozsudku obvodního soudu částkou 3,5krát vyšší než stěžovatelce (též při rovnoměrně rozvržené střídavé péči). Byť byla situace od ukončení partnerského soužití rodičů prakticky totožná (co do majetkových poměrů rodičů a formy péče o nezletilého), soudy se pravděpodobně spokojily s tím, že odůvodněné potřeby nezletilého byly „doposud“ dostatečně satureovány, a již se nepozastavily nad tím, že tak se tak mohlo dít jen díky úsporám stěžovatelky či jí poskytnutým zápůjčkám.

30. Samozřejmě nelze odhlížet ani od dalších okolností vztahu rodičů a jejich finančních záležitostí – tím je myšleno hrazení nákladů na bydlení stěžovatelky s nezletilým (resp. nezletilými syny) v domě, který je ve spoluvlastnictví rodičů, či náklady otce na bydlení v nájmu apod. Nelze totiž přehlížet, že otec hradil od narození nezletilého většinu výdajů (ne-li veškeré) spojených s chodem domácnosti (č. 1. 168 a 255 spisu). Tyto náklady postupně začali rodiče hradit napolovic (č. 1. 652 spisu, body 5 a 7 napadeného rozsudku městského soudu) – byť až po urgencích otce a jen díky zápůjčce stěžovatelky (č. 1. 132, 152 a 153 spisu,

bod 23 napadeného rozsudku městského soudu); k tomu je samozřejmě třeba při rozhodování o výživném přihlídnout, jelikož otec již v domě nebydlí. Žádné úvahy ve smyslu výše uvedeného však rozhodnutí obecných soudů neobsahují.

31. Ústavní soud přitom nijak nehodlá předjímat závěry obecných soudů a jejich budoucí rozhodnutí ohledně zpětného stanovení výživného otci. Je však zapotřebí, aby soudy zohlednily ve věci rozhodné skutečnosti (majetkové poměry rodičů v daném období, jejich podíl na placení nákladů na společný dům, tvrzení stěžovatelky o čerpání úspor či zápůjček k hrazení odůvodněných potřeb nezletilého apod.) a náležitě odůvodnily své závěry.

32. Ústavní soud si je současně vědom i toho, že jeho judikatura týkající se zpětného stanovení výživného řešila primárně otázku změny již dříve určeného výživného (soudem či dohodou rodičů). Z § 922 odst. 1 o. z. však neplyne v tomto ohledu žádné omezení, které by snad jeho použití směřovalo pouze na případy změny výživného. Naopak, dané ustanovení hovoří pouze o „dni zahájení řízení“, resp. o „době nejdéle tří let zpětně od tohoto dne“. Stěžovatelka přitom sama takový návrh (výslovně) uplatnila; o to závažnějším se proto jeví pochybení obecných soudů, které ze zcela nepochopitelných důvodů nepřistoupily ke stanovení výživného ani od okamžiku zahájení řízení. Stanovily jej dokonce až od právní moci napadeného rozsudku obvodního soudu. Stěžovatelce nelze vyčítat ani nečinnost v neprospěch nezletilého, jakkoliv se na soud v dané věci obrátila až v říjnu 2023, resp. v lednu 2024 (srov. č. I. 76 spisu; přitom požadovala zpětné určení výživného od 1. 12. 2022); v obdobných případech při změně výživného totiž Ústavní soud dovodil, že nezletilému nesmí být přičítáno k tíži, že rodič, v jehož péči se nachází, nepodal návrh na zvýšení výživného u soudu bezprostředně po změně poměrů na straně nezletilého, ale až s určitým odstupem od tohoto okamžiku (resp. že podání návrhu na zvýšení výživného nepředcházela žádost o toto zvýšení adresovaná povinnému rodiči; srov. náleze ze dne 25. 9. 2024 sp. zn. I. ÚS 871/24, bod 49). Nelze jistě odhlížet ani od právní a ekonomické jistoty povinného rodiče. Možnost upravit výživné zpětně je však předvídatelně limitována maximálním časovým omezením tří let od zahájení řízení. Ve vztahu k tomuto období se musí soudy zabývat možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného (zohlednit lze např. také zdravotní stav povinného, existenci dalších vyživovacích povinností, plnění nad rámec výživného aj.).

VI. Závěr

33. Ústavní soud proto uzavírá, že v nyní posuzované věci obecné soudy zatížily svá rozhodnutí kvalifikovanou vadou spočívající v absenci řádného odůvodnění závěrů o nepřiznání výživného otci zpětně od 1. 12. 2022. Obecné soudy tímto svým postupem porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

34. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl v části, kterou obecné soudy nevyhověly jejímu návrhu na stanovení výživného pro nezletilého otci za období od 1. 12. 2022 do právní moci napadeného rozsudku obvodního soudu (do 29. 4. 2025), a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodnutí podrobená ústavněprávnímu přezkumu v tomto rozsahu a v akcesorických nákladových výrocích zrušil. Ústavní soud na tomto místě připomíná, že vyhovující výrok nálezu vychází z toho, že při rozhodování obecných soudů o návrhu na určení výživného pro nezletilé dítě je částečné nevyhovění („zamítnutí“) návrhu zahrnuto ve výroku obecných soudů jen implicitně.

35. Od ústního jednání Ústavní soud upustil, neboť od něj nešlo očekávat další objasnění věci a ani nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

36. Úkolem obvodního soudu nyní bude – ve světle výše uvedených závěrů – znovu posoudit, zda z provedeného dokazování v nyní posuzované věci plyne důvodnost návrhu stěžovatelky na zpětné přiznání výživného pro nezletilého počínaje 1. 12. 2022 s tím, že své závěry náležitě a přezkoumatelným způsobem odůvodní.

Č. 14

Právo vedlejšího účastníka na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení

(sp. zn. III. ÚS 3150/24 ze dne 28. ledna 2026)

Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem náleží podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod každému, tedy i vedlejším účastníkům řízení.

Nepřiznají-li soudy vedlejšímu účastníkovi řízení nárok na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), s odůvodněním, že příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem záležejícím v nepřiměřené délce řízení a vznikem nemajetkové újmy na straně vedlejšího účastníka je přerušena jeho právním poměrem k hlavnímu účastníkovi řízení, přehlížejí ústavněprávní původ a zakotvení základního práva na náhradu škody vůči státu a ve vztahu k vedlejším účastníkům řízení toto právo v konečném důsledku fakticky vyprazdňují.

Vedlejšímu účastníkovi řízení náleží právo na projednání věci v přiměřené lhůtě. Náhrada nemateriální újmy má sloužit ke kompenzaci stavu nejistoty, do níž byl poškozený v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení uveden a v níž byl udržován. Touto nejistotou je přímo dotčen jak hlavní účastník řízení, tak účastník vedlejší.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky E. J., zastoupené Mgr. Jiřím Ježkem, advokátem, sídlem Dvořákova 937/26, Ostrava, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2024 č. j. 30 Cdo 1892/2024-72, rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. února 2024 č. j. 8 Co 6/2024-54 a rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 14. září 2023 č. j. 38 C 78/2023-36, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Ostravě jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 427/18, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2024 č. j. 30 Cdo 1892/2024-72, rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. února 2024 č. j. 8 Co 6/2024-54 a rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 14. září 2023 č. j. 38 C 78/2023-36 bylo porušeno základní právo stěžovatelky zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkový stav věci a průběh předchozího řízení

1. Okresní soud v Ostravě (dále jen „okresní soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem zamítl stěžovatelčinu žalobu o zaplacení částky 280 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 15 % ročně z této částky od 6. 11. 2022 do zaplacení. Stěžovatelka se vůči státu domáhala zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou jí nepřiměřenou délkou řízení vedeného u okresního soudu pod sp. zn. 25 C 46/97, v němž vystupovala jako vedlejší účastnice na straně tehdejšího čtvrtého žalovaného V. J., svého manžela.

2. K odvolání stěžovatelky ve věci rozhodoval Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“), který rovněž napadeným rozsudkem rozhodnutí okresního soudu potvrdil.

3. Dovolání stěžovatelky, založené na otázce, zda má vedlejší účastník právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, Nejvyšší soud odmítl jako nepřijatelné podle § 243c odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“). Tato otázka podle Nejvyššího soudu nemohla založit přípustnost dovolání, neboť při jejím řešení se krajský soud neodchýlil od judikatury Nejvyššího soudu.

4. Nejvyšší soud v odůvodnění uvedl, že jeho judikatura je ustálena v závěru, že vedlejší účastník (ve smyslu § 93 o. s. ř.) nemá právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, neboť příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem záležejícím v nepřiměřené délce řízení a vznikem nemajetkové újmy na straně vedlejšího účastníka je přerušena jeho právním poměrem k účastníkovi řízení, kterého podporuje, poněvadž vedlejší účastník svou újmu osobně odvozuje od tohoto (tvrzeného) právního poměru, nikoliv od nesprávného úředního postupu.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka s těmito závěry obecných soudů nesouhlasí, navrhuje zrušení napadených rozhodnutí, přičemž se dovolává porušení svých základních práv zaručených čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

6. Stěžovatelka rozporuje závěr soudů, že jí coby vedlejší účastnici řízení nenáleží právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení. Má za to, že nepřiměřená délka řízení způsobuje újmu všem účastníkům, a to včetně vedlejších účastníků.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení.

8. Nejvyšší soud předně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Zdůraznil, že důvodem zamítnutí požadavku stěžovatelky na přiznání zadostiučinění za nemajetkovou újmu z nepřiměřené délky řízení, jehož se stěžovatelka účastnila v postavení vedlejší účastnice na straně tehdejšího čtvrtého žalovaného (jejího manžela), nebyl závěr, že by vedlejší účastník nepatřil mezi účastníky řízení či že by mu obecně nemohlo svědčit právo na přiměřenou délku řízení, ale výlučně skutečnost, že u vedlejšího účastníka není naplněna jedna ze tří základních podmínek vzniku takového nároku, tedy existence příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení a vznikem nemajetkové újmy na jeho straně, neboť tato je přerušena právním poměrem vedlejšího účastníka k hlavnímu účastníkovi řízení, kterého podporuje. Vedlejší účastník tedy svou újmu osobně odvozuje od tohoto tvrzeného právního poměru k hlavnímu účastníkovi, nikoliv od nesprávného úředního postupu. Nejvyšší soud upozornil, že tuto právní argumentaci Ústavní soud nepovažoval za nepřijatelnou či excesivní (srov. usnesení ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1100/20).

9. Nejvyšší soud dále uvedl, že jestliže stěžovatelka v ústavní stížnosti polemizuje se závěrem o přerušení příčinné souvislosti, platí, že se krajský soud neodchýlil od judikatury

Nejvyššího soudu. Opětovně odkázal na judikaturu Ústavního soudu potvrzující, že řešení této otázky obecnými soudy neshledal protiústavní (srov. usnesení ze dne 28. 6. 2022 sp. zn. II. ÚS 3283/21).

10. Nejvyšší soud doplnil, že nejistotu ohledně výsledku řízení nepocituje vedlejší účastník přímo, ale zprostředkovaně právě skrze jeho hmotněprávní poměr k hlavnímu účastníkovi řízení. Předmětem řízení (meritem věci) nejsou práva a povinnosti vedlejšího účastníka, ale hlavního účastníka řízení. Upozornil, že pokud by se měl prosadit názor prezentovaný stěžovatelkou, mohli by (*per reductionem ad absurdum*) požadovat náhradu nemajetkové újmy bez dalšího všichni manželé účastníků posuzovaných řízení, kteří neměli modifikováno společné jmění manželů, všichni věřitelé dlužníků – účastníků posuzovaného řízení apod. Rovněž by nebylo možno vyloučit nadužívání institutu vedlejší intervence motivované snahou domoci se vůči státu v budoucnu zadostiučinění za nemajetkovou újmu v průtažných řízeních.

11. Nejvyšší soud dále uvedl, že teze o zprostředkované újmě se přitom uplatňuje nejen ve sporech o kompenzaci nepřiměřené délky řízení, nýbrž je vlastní např. i nárokům spojovaným s odškodněním trestního stíhání, jež nebylo zakončeno odsuzujícím rozsudkem. Odkázal na nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2019 sp. zn. IV. ÚS 2287/18, z něhož se podává, že osoby blízké osobě, proti které je vedeno trestní řízení, nejsou samy o sobě aktivně legitimovány k uplatnění nároku na náhradu újmy, neboť svou újmu neodvozují od rozhodnutí o zahájení trestního stíhání, ale od újmy, která v souvislosti s ním vznikla obviněnému. Újmu z trestního stíhání prožívají zprostředkovaně skrze újmu vzniklou obviněnému; nebýt totiž jejich vztahu k primárnímu poškozenému, újmu způsobenou nezákonným trestním stíháním by vůbec nepocitovaly.

12. Krajský soud stručně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Vyjádřil názor, že v nyní posuzovaném případě nedošlo k porušení základních práv stěžovatelky.

13. Okresní soud obdobně stručně shrnul, že žaloba byla zamítnuta, neboť soud neshledal příčinnou souvislost mezi nesprávným úředním postupem, nepřiměřenou délkou řízení a vznikem nemajetkové újmy na straně stěžovatelky, právě s odkazem na její citované procesní postavení ve sporu pod sp. zn. 25 C 46/97. Doplnil, že se řídil ustálenou rozhodovací praxí nadřízených soudů, která je v podrobnostech citována v napadeném rozhodnutí.

14. Stěžovatelka se v replice vymezila vůči vyjádření Nejvyššího soudu. Zdůraznila, že újmu, jejíž náhrady se domáhá, odvozuje od dotčení svého práva jakožto účastníka řízení na rozhodnutí v přiměřené době. Právní poměr k hlavnímu účastníkovi má dle jejího názoru jen ten vliv, že bez takového vztahu by vůbec nebyla vedlejším účastníkem řízení, ale nezpůsobuje, že by dotčení práva bylo zprostředkované. Stěžovatelka závěrem uvedla, že na své argumentaci trvá.

IV. Splnění podmínek řízení

15. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Stěžovatelka je právně zastoupena advokátem v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny procesní prostředky ochrany svých práv. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

V. Vlastní posouzení

16. Ústavní soud předně uvádí, že ústavní přezkum rozhodnutí ve věcech náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem při výkonu veřejné moci je ustálenou součástí rozhodovací praxe Ústavního soudu. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím

soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Odpovědnost za újmu způsobenou výkonem veřejné moci nicméně neplyne jen z čl. 36 odst. 3 Listiny, ale přímo z principů materiálního právního státu. Má-li být stát skutečně považován za materiální právní stát, musí nést objektivní odpovědnost za jednání svých orgánů, pokud se jejich postup ukáže jako mylný a zasáhne do základních práv jednotlivce (srov. nálezy ze dne 8. 10. 2019 sp. zn. IV. ÚS 2287/18, bod 19).

17. Ohledně podmínek vzniku nároku na náhradu újmy způsobené výkonem veřejné moci odkazuje čl. 36 odst. 4 Listiny na zákon, jímž je především zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Ústavní soud plně respektuje pravomoc obecných soudů posoudit existenci podmínek pro vznik odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem (srov. nálezy ze dne 16. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 3377/12 či ze dne 26. 9. 2013 sp. zn. I. ÚS 215/12). Zároveň však zdůrazňuje, že při posuzování nároků uplatňovaných podle citovaného zákona obecné soudy nikdy nesmí zapomínat na jejich ústavní původ a zakotvení. Je proto nezbytné v každém případě dbát na to, aby fakticky nedošlo k vyprázdnění dotčeného základního práva při použití jeho zákonného provedení. Jinak řečeno, interpretací a aplikací zákona č. 82/1998 Sb. v případech odpovědnosti státu za škodu a nemajetkovou újmu nesmí dojít, přímo ani nepřímou, k omezení rozsahu základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny (srov. např. nálezy ze dne 12. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 4227/12).

18. Ústavní soud současně ve své judikatuře zdůraznil, že právo na náhradu újmy způsobené výkonem veřejné moci není právem absolutním a neomezeným. V kolizi s dotčeným právem stojí veřejný zájem na efektivním výkonu veřejné moci, který zákonná úprava musí reflektovat. Nepřiměřeně extenzivní uplatňování práva na náhradu újmy způsobené výkonem veřejné moci by mohlo vést, i s ohledem na institut regresního nároku státu vůči konkrétnímu jednotlivci vykonávajícímu veřejnou moc, k důsledku, jež doktrína nazývá tzv. mrazícím účinkem (chilling effect). Ten se může projevit v lepším případě v defenzivním postupu při výkonu veřejné moci (např. v podobě opatrného rozhodování), v horším případě až v úplné rezignaci na výkon veřejné moci (srov. citovaný nálezy sp. zn. IV. ÚS 2287/18, bod 21). Výsledkem těchto úvah může být závěr o určité potřebě proporcionality v rámci odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci, která by vyvažovala právo na náhradu škody při výkonu veřejné moci a nežádoucí důsledky jejího nepřiměřeného uplatňování (srov. Svoboda, T. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci – ve prospěch jednotlivce nebo veřejné moci? Právník, č. 8, 2019, s. 793 a násl.).

19. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky s vyloučením aplikace institutu náhrady nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení ve vztahu k vedlejším účastníkům řízení. Z pohledu ústavního přezkumu není podstatné, zda soudy stěžovatelkou uplatněný nárok zamítly s odůvodněním, že stěžovatelce náhrada nemajetkové újmy nepřísluší apriorně z důvodu jejího procesního postavení vedlejší účastnice, jak naznačuje stěžovatelčina argumentace, nebo z důvodu nesplnění jedné z podmínek pro přiznání tohoto nároku, tj. neexistence příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení a vznikem nemajetkové újmy na straně vedlejší účastnice, jak vyplývá z rozhodnutí krajského soudu a Nejvyššího soudu a akcentuje i jeho následné vyjádření. Oba důvody jen jinými slovy říkají totéž – vylučují odpovědnost státu za újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení vedlejším účastníkem řízení, a to proto, že je jen vedlejším účastníkem, který odvozuje své postavení v řízení od účastníka „hlavního“.

20. Náhrada nemateriální újmy má sloužit ke kompenzaci stavu nejistoty, do níž byl poškozený v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení uveden a v níž byl udržován (srov. tamtéž, bod 28; dále přiměřeně srov. např. nálezy ze dne 26. 9. 2017 sp. zn. I. ÚS 741/17, bod 32,

a stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010). Ústavní soud připomíná, že odpovědnost státu za nemajetkovou újmu vzniklou nesprávným úředním postupem, včetně nepřiměřené délky řízení, byla do zákona č. 82/1998 Sb. zavedena novelou provedenou zákonem č. 160/2006 Sb. jako reakce na odsuzující rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), v nichž ESLP dospěl k závěru, že v České republice neexistuje účinný prostředek nápravy nepřiměřené délky řízení (srov. náleze ze dne 14. 10. 2020 sp. zn. II. ÚS 570/20, bod 22). Zavedením nové úpravy měla Česká republika předcházet svým odsouzením, plnit své závazky vyplývající z Úmluvy a přispět ke snížení břemene, které nese ESLP (srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 160/2006 Sb., obecná část, bod 1).

21. Důvodová zpráva dále uvádí, že by v otázkách zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu bylo vhodné, „kdyby aplikační orgány přihlížely k rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva, z níž především vyplývá, že se nemajetková újma neprokazuje, že vzniká samotným porušením základních práv a svobod“ (tamtéž, zvláštní část, bod 26). Judikatura ESLP přitom vychází ze silné, ale vyvratitelné domněnky, že nepřiměřená délka řízení znamená pro účastníka řízení morální újmu; v tomto ohledu se tedy žádné důkazy v zásadě nevyžadují a existence újmy v případě porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě se presumuje, neboť újma vzniká samotným porušením tohoto základního práva. Je pak věcí státu, zda se na základě okolností konkrétního případu pokusí danou domněnku vyvrátit s tím, že učiní-li tak, je povinen tento závěr dostatečně odůvodnit (srov. náleze ze dne 28. 2. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2699/23, bod 30).

22. Z textu příslušné zákonné úpravy ani z odkazované důvodové zprávy nevyplývá, že by zákonodárce zamýšlel vyloučit vedlejší účastníky řízení z nároku na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení, to dovodila až judikatorní praxe. Pro Ústavní soud je v nyní posuzovaném případě rovněž podstatné, že ESLP vychází z toho, že právo na projednání věci v přiměřené lhůtě může náležet rovněž vedlejším účastníkům řízení (srov. rozsudek ESLP ve věci *Bekerman proti Lichtenštejnsku* ze dne 3. 9. 2015, body 56 až 59 a 93). V dané věci měl stěžovatel jako vedlejší účastník řízení čtená procesní práva (např. navrhopvat důkazy, podávat odvolání). Za takových okolností má podle ESLP vedlejší účastník řízení právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, je přímo dotčen průtahy v řízení a může být obětí porušení čl. 6 Úmluvy (srov. výše *Bekerman*, bod 57). Vzhledem k tomu, že vedlejší účastník má podle § 93 odst. 3 o. s. ř. stejná práva a povinnost jako účastník řízení, je třeba ve vztahu k němu vycházet z premis vymezených judikaturou ESLP týkajících se posuzování nároku na náhradu nemajetkové újmy dané porušením tohoto základního práva. Nejistotou v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení je proto s ohledem na rozsah jeho procesních práv v řízení přímo dotčen také účastník vedlejší, nejen hlavní účastník řízení (srov. výše *Bekerman*, bod 57).

23. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny náleží právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem každému. Osobní působnost tohoto ustanovení ústavního pořádku tudíž není omezena, resp. z čl. 36 odst. 3 Listiny přímo nevyplývá, že by na náhradu škody či újmy měl nárok pouze hlavní účastník řízení, tedy účastník, jehož věc soudy projednávaly. Tento závěr neznámá, že by právo na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny nemohlo být omezeno věcně (srov. výše, bod 18 tohoto nálezu). Ústavní soud proto nemůže akceptovat plošné vyloučení celé kategorie účastníků řízení (vedlejších účastníků řízení) z veřejnoprávního, ba dokonce ústavněprávního nároku na náhradu škody. Z ústavněprávního hlediska nemůže obstat apriorní, předem dané zamítnutí nároku na náhradu nemajetkové újmy odůvodněné pouze procesním postavením vedlejšího účastníka řízení.

24. Nejvyšší soud předkládá důvody, pro které vedlejší účastník řízení nemá nárok na náhradu nemajetkové újmy podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. Činí tak ovšem způsobem, který nedostatečně reflektuje ústavněprávní původ a zakotvení základního práva na náhradu škody vůči státu, a ve vztahu k vedlejším účastníkům řízení toto právo v konečném důsledku fakticky

vyprazdňuje. Ústavní soud v nálezu ze dne 10. 4. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 18/01 uvedl: „Má-li tedy každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, přičemž podmínky a podrobnosti realizace tohoto práva stanoví zákon (čl. 36 odst. 3 a 4 Listiny), pak takový zákon, vydaný na základě ústavního zmocnění, nemůže nárok na náhradu škody, v důsledku zmíněného jednání vzniklé, zcela anulovat (negovat), a tím tedy ústavně zaručené základní právo, byť toliko v určitých případech, popřít.“ Tento závěr se obdobně uplatní i v případech, v nichž by k popření základního práva došlo v důsledku soudy provedené interpretace a aplikace zákona. Argumentace Nejvyššího soudu odporuje shora uvedenému obecnému východisku ústavního přezkumu nyní posuzované věci, že interpretací a aplikací zákona č. 82/1998 Sb. nesmí dojít, přímo ani nepřímo, k omezení rozsahu základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny.

25. Ústavní soud ze shora uvedených důvodů uzavírá, že právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené porušením základního práva na projednání věci v přiměřené lhůtě náleží hlavnímu i vedlejšímu účastníkovi řízení. Argument tzv. přetrženou příčinnou souvislostí z výše uvedených důvodů nemůže obstát, o povahu vztahu vedlejšího účastníka k předmětu řízení nejde, stěžejní je jeho postavení v řízení, jehož se přímo účastní, a má proto právo na to, aby proběhlo bez zbytečných průtahů. Jak vyplývá z předchozího, újma vedlejšího účastníka zpravidla vzniká (presumuje se) shodně jako u hlavního účastníka řízení již jen z nepřiměřené délky řízení. Má-li být tato presumpce vyvrácena, musí stát předložit silné a pádné důvody, že nepřiměřená délka řízení v podmínkách konkrétního řízení morální újmu nezpůsobila. Pouze pro doplnění Ústavní soud v tomto kontextu doplňuje, že paralela s odkazovanou nálezovou judikaturou týkající se odpovědnosti státu za újmu vzniklou nezákonným stíháním osobám blízkým osobě nezákonně stíhané (tedy sekundárním obětí nezákonného stíhání) není – nahlíženo úhlem podústavního práva – přiléhavá. Osoby blízké až na specifické výjimky týkající se vymezené skupiny pozůstalých po obětech trestných činů nejsou účastníky trestního řízení a zákon č. 82/1998 Sb. upravuje právo na náhradu újmy z nezákonného rozhodnutí jen ve vztahu k účastníkům řízení (§ 7 odst. 1).

26. Úkolem obecných soudů bude zabývat se věcí znovu, neboť jejich závěr, že stěžovatelce nelze přiznat nárok na náhradu újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, odůvodněný toliko jejím procesním postavením vedlejší účastnice, není ústavněprávně akceptovatelný. Nevyvrátí-li vedlejší účastnice řízení při zohlednění okolností nyní posuzovaného případu ve vztahu ke stěžovatelce shora uvedenou presumpci, budou soudy povinny rozhodnout o formě a výši přiměřeného zadostiučinění, jež jí náleží v důsledku takto vzniklé újmy. Je rovněž žádoucí, aby soudy dále specifikovaly vodítka pro posouzení nároku vedlejšího účastníka řízení na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a zákona č. 82/1998 Sb. I v případě vedlejších účastníků totiž platí, že stanovení formy a výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou nesprávným úředním postupem je primárně záležitostí obecných soudů, které jsou povinny individuálně posoudit každý jednotlivý případ s přihlédnutím ke kritériím stanoveným v § 31a zákona č. 82/1998 Sb. a zodpovědně zohlednit všechny reálné dopady nepřiměřeně dlouhého řízení do života jednotlivce (srov. např. náleze ze dne 12. 7. 2012 sp. zn. II. ÚS 2142/09, bod 22). Tato kritéria jsou relevantní i v případě zadostiučinění poskytovaného vedlejšími účastníkům řízení. I u nich totiž lze přihlídnout mj. k celkové délce řízení [u vedlejšího účastníka se přitom délka řízení bude odvíjet od okamžiku, kdy do řízení vstoupil, což může nastat např. až po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně (srov. § 203 odst. 1 o. s. ř.) – srov. přiměřeně rozsudek ESLP ve věci *Kabakchievi proti Bulharsku* ze dne 6. 5. 2010, bod 32 a zde citovanou judikaturu], složitosti řízení, procesní aktivitě (rozdíl může být např. mezi vedleším účastníkem, jehož účast se omezuje toliko na samotný vstup do řízení, resp. účastníkem, který kupř. vznáší námitku promlčení, vyjadřuje se k věci samé, podává odvolání, žalobu na obnovu řízení, žalobu pro zmatečnost apod.) či k významu předmětu řízení,

případně povaze hmotněprávního vztahu vedlejšího účastníka řízení k předmětu (rozdíl může být např. mezi postavením pojišťovny, která v souvislosti se svou podnikatelskou činností vstupuje do řízení na straně svého klienta a pomáhá mu vyhrát spor a postavením spoluvlastníka nemovitosti, jenž vstupuje do řízení, které může být zcela zásadní z hlediska zachování jeho bytové potřeby).

VI. Závěr

27. Ústavní soud vzhledem k výše uvedenému shledal ústavní stížnost důvodnou a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí okresního soudu, krajského soudu a Nejvyššího soudu, neboť jimi soudy porušily stěžovatelčino právo na náhradu újmy způsobené nesprávným úředním postupem podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

Č. 15

Nerespektování změny právní úpravy odpovědnosti provozovatele za škodu vzniklou provozní činností (sp. zn. III. ÚS 3531/25 ze dne 28. ledna 2026)

Pomíjí-li obecný soud změnu právní úpravy a vykládá ji bez zřetele na principiální změny oproti předchozí právní úpravě jako úpravu předchozí, porušuje tím čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky právo fakticky měnit (tvořit).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudce Milana Hulmáka a soudkyně zpravodajky Veroniky Křest'ánové o ústavní stížnosti stěžovatelů Ondřeje Galíka a Jany Hodíkové, zastoupených JUDr. Markem Křížem, Ph.D., advokátem, sídlem Masarykovo nám. 91/28, Karviná-Fryštát, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 29 Co 208/2025-527 ze dne 10. září 2025, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci jako účastníka řízení a Zdeňka Kellera, zastoupeného JUDr. Tomášem Vlčkem, advokátem, sídlem Elišky Krásnohorské 123/10, Praha 1 – Staré Město, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 29 Co 208/2025-527 ze dne 10. září 2025 bylo porušeno právo stěžovatelů zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky.

II. Tento rozsudek se proto ruší.

Odůvodnění

I. Úvod

1. Ústavní soud se v nálezu zabývá otázkou, zda v ústavní rovině obстоjí výklad § 2924 občanského zákoníku, podle kterého nejde o škodu způsobenou provozní činností, pokud by škoda nevznikla nebýt přičinění třetí osoby. Pokud jde o nemajetkovou újmu na přirozených právech člověka, uplatní se přijaté závěry obdobně (§ 2894 odst. 2 ve spojení s § 2956 občanského zákoníku).

2. Obecné soudy se v posuzované věci zabývaly situací, kdy stěžovatelé utrpěli majetkovou i nemajetkovou újmu tím, že se na osobní automobil, kterým jeli, skutálel balík sena z louky u silnice, na kterém vedlejší účastník provozoval zemědělskou činnost (po senoseči skladoval seno v balících). Soudy po provedeném dokazování zjistily, že balík sena se nemohl dát do pohybu samovolně, ale že se o to musela nějak přičinit (neznámá) třetí osoba. Okresní soud v Jablonci nad Nisou, který ve věci rozhodoval jako soud prvního stupně, právně uzavřel, že přes působení třetí osoby (případně zvěře) vedlejší účastník stěžovatelům za újmu odpovídá, neboť v souvislosti se svou provozní činností nevyňaložil veškerou péči, kterou lze od něj

v poměrech konkrétní věci rozumně požadovat ohledně umístění balíku sena na pozemku a předejití jeho rozpohybování. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci jako soud odvolací oproti tomu vnější okolnost spočívající v působení třetí osoby (o působení zvěře po doplnění dokazování již neuvažoval) považoval samu o sobě za vylučující odpovědnost vedlejšího účastníka za újmu způsobenou provozní činností. Nejvyšší soud ve věci nerozhodoval, neboť proti rozhodnutí krajského soudu nebylo objektivně přípustné dovolání.

3. Ústavní soud z důvodů dále předestřených dospěl k závěru, že výklad § 2924 občanského zákoníku, který zaujal krajský soud, není ústavně souladný.

II. Namítaná porušení ústavně zaručených práv, rekapitulace procesního vývoje a obsah napadeného rozhodnutí

4. Stěžovatelé se domáhají zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí; tvrdí, že jím byla porušena jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

5. Stěžovatelé se po vedlejším účastníkovi domáhali náhrady újmy, která měla být způsobena tím, že 5. srpna 2020 se balík sena ve vlastnictví vedlejšího účastníka (provozujícího zemědělskou činnost) skutálel ze svahu, kde byl uložen, až na silnici a tam narazil do jedoucího vozidla. Vozidlo řídila stěžovatelka, stěžovatel byl spolucestující. Tvrdili, že vedlejší účastník neprovedl taková opatření, která by vzniku škody mohla s dostatečnou jistotou zabránit. Požadovali náhradu vynaložených nákladů na opravu vozidla (stěžovatel 19 380 Kč a stěžovatelka ve výši 4 078 Kč) a náhradu nemajetkové újmy (každý 15 000 Kč).

6. Okresní soud v Jablonci nad Nisou prvním rozsudkem č. j. 112 C 3/2021-230 ze dne 16. listopadu 2022 žalobu zamítl. Na věc aplikoval § 2937 občanského zákoníku (škoda způsobená samovolným působením věci), dospěl přitom k závěru, že to jsou stěžovatelé, kdo má povinnost svá tvrzení (že se balík sena rozkutálel bez cizího zavinění) prokázat. Protože se stěžovatelé nedostavili k jednání nařízenému za účelem jejich poučení podle § 118a odst. 3 občanského soudního řádu, vzdali se dobrodinně tohoto poučení a soud žalobu zamítl z důvodu neunesení důkazního břemene.

7. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením č. j. 29 Co 42/2023-289 ze dne 30. ledna 2024 k odvolání stěžovatelů rozsudek okresního soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Uvedl, že věc je třeba posoudit podle § 2924 občanského zákoníku (škoda způsobená provozní činností), protože vedlejší účastník umístil na louku balík sena (který způsobil dopravní nehodu) při výkonu podnikatelské činnosti. Krajský soud vedlejšího účastníka poučil, že za takového právního stavu je unesení důkazního břemene na něm, musí tedy tvrdit a prokázat, na jakém konkrétním místě louky se balík sena nacházel, že byl umístěn proti svahu a že bylo vyloučeno, aby se v daném prostředí rozhodného dne sám rozpohyboval, nebo alespoň prokázat, že jiné opatření uložení a zabezpečení balíku sena by nebylo rozumné po něm požadovat. Současně okresní soud upozornil na vady žaloby (nedostatečné vymezení majetkové i nemajetkové újmy). Uložil okresnímu soudu, aby při posuzování obrany vedlejšího účastníka, tedy uplatněného důvodu liberace, vzal v úvahu při hodnocení důkazů nejen již provedené důkazy, ale i vedlejším účastníkem nově předložený znalecký posudek a případně i další navržené důkazy.

8. V souladu se závazným právním názorem krajského soudu okresní soud věc posoudil podle § 2924 občanského zákoníku. Z provedeného dokazování (včetně místního šetření a výslechu znalce) měl za zjištěné, že balíky sena byly skutečně 1. srpna 2020 umístěny proti svahu, jak tvrdil vedlejší účastník. S ohledem na další konkrétní okolnosti věci (umístění balíků na zaoblené, nikoli prudké části louky, vliv deštivého počasí ve dnech po lisování) dospěl soud k závěru, že se balík sena sám do pohybu nedal. Vzhledem k profilu celé louky (kdy se posléze svah velmi prudce svažuje), její přístupnosti veřejnosti (v horní části vede místní komunikace) a umístění (v dolní části) nad velmi frekventovanou silnicí v prudkém svahu a se zřetelem

k tomu, že nelze vyloučit kontakt jiných osob (případně zvíře) s balíky umístěnými na louce, soud nepovažoval otáčení balíku proti svahu za dostatečně preventivní opatření. Druhým rozsudkem č. j. 112 C 3/2021-465 ze dne 10. února 2025 proto žalobě z podstatné části vyhověl a vedlejšímu účastníku tak uložil povinnost zaplatit stěžovatelce celkem 15 078 Kč s příslušenstvím (výroky I, II, III a IV), stěžovateli celkem 30 380 Kč s příslušenstvím (výroky VI, VII, VIII a IX) a oběma náhradu nákladů řízení (výrok XI). Žalobu každého ze stěžovatelů zamítl (výroky V a X) co do částky 4 000 Kč s příslušenstvím, neboť dovedl, že přiměřeným zadostiučiněním za nemajetkovou újmu způsobenou nutností věnovat zbytek dovolené nikoli relaxu, ale zajišťování ubytování není částka 5 000 Kč, jak požadovali, ale jen 1 000 Kč.

9. Vedlejší účastník napadl rozsudek okresního soudu ve vyhovujících výrocích a v nákladovém výroku odvoláním. Krajský soud jeho odvolání napadeným rozsudkem vyhověl a změnil rozsudek krajského soudu ve vyhovujících výrocích tak, že žalobu zamítl (výroky I a II) a uložil stěžovatelům povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi na náhradě nákladů řízení před okresním soudem 101 954,28 Kč (výrok III) a na náhradě nákladů odvolacího řízení 14 399,30 Kč (výrok IV). Krajský soud se shodl s okresním soudem v tom, že balík sena se v den nehody samovolně nerozpohyboval, a musela jej tedy uvést do pohybu třetí osoba (působení zvíře krajský soud na základě závěrů znalce vyloučil). Na rozdíl od okresního soudu jen z toho dovedl, že újma nevznikla v důsledku provozní činnosti, tedy samotného skladování sena v balíku na louce, ale v důsledku činnosti třetí osoby. Proto podle krajského soudu není dána příčinná souvislost mezi provozní činností a újmou a nelze dovedit odpovědnost vedlejšího účastníka podle § 2924 občanského zákoníku.

III. Argumentace stěžovatelů

10. Stěžovatelé uvádějí, že skutkové okolnosti věci možnost zásahu třetí osoby vylučují. Tuto vedlejší účastníkem tvrzenou domněnku nepotvrdil žádný v řízení provedený důkaz ani Policie České republiky na místě nezjistila žádnou okolnost nasvědčující zásahu třetí osoby. Jsou přesvědčeni, že vedlejší účastník důkazní břemeno ohledně tvrzeného liberačního důvodu v řízení neunesl. Způsob uložení balíků sena byl nedostatečný a rizikový. Balíky byly umístěny na výrazně svažitém, nerovném a kluzkém terénu v části pozemku, kde jejich stabilita byla výrazně snížena. Stěžovatelé také nesouhlasí s tím, že jim bylo napadeným rozsudkem uloženo hradit náklady vedlejšího účastníka jak za obě řízení před okresním soudem, tak i za obě odvolací řízení, a to navzdory tomu, že byli v části sporu úspěšní. Poukazují v této souvislosti také na nepřiměřenou délku řízení. Přestože uplatňovali nároky v poměrně nízké výši, jsou nuceni hradit náklady řízení, které svou výší násobně přesahují samotnou hodnotu sporu.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla včas podána oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené v ústavní stížnosti, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný a stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

12. Vzhledem k námitce vedlejšího účastníka Ústavní soud výslovně uvádí, že dovolání v dané věci nebylo objektivně přípustné podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, ač krajský soud stěžovatele poučil opačně. Předmětem rozhodování krajského soudu byly ale peněžité nároky stěžovatelky jen ve výši 15 078 Kč (4 078 Kč za opravu poškozeného vozidla, 5 000 Kč za stres z dopravní nehody, 5 000 Kč za duševní útrapy způsobené strachem z dalšího průběhu těhotenství a 1 000 Kč jako odškodnění nutnosti věnovat zbytek dovolené zajištění ubytování) a peněžité nároky stěžovatele jen ve výši 30 380 Kč (19 380 Kč za opravu

poškozeného vozidla, 5 000 Kč za stres z dopravní nehody, 5 000 Kč za duševní útrapy způsobené strachem z dalšího průběhu těhotenství a 1 000 Kč jako odškodnění nutnosti věnovat zbytek dovolené zajištění ubytování). Důvod pro zamítnutí všech nároků byl společný, proto je pro posouzení objektivní přípustnosti rozhodný součet, ten ale u žádného ze stěžovatelů (a dokonce ani celkem) nepřevyšoval částku 50 000 Kč, což je hranice přípustnosti.

13. Ústavní soud v této souvislosti již na tomto místě současně dodává, že si je vědom, že částky, o kterých napadeným rozhodnutím rozhodoval krajský soud, o které tak stěžovatelům jde ohledně věci samé v řízení o ústavní stížnosti, nepřekračují hranici bagatelnosti, jak ji chápe Ústavní soud a jak z ní podle ustálené judikatury zásadně dovozuje zjevnou neopodstatněnost stížnosti. Okolnosti a širší souvislosti posuzované věci však považuje za významné (výjimečné), otázka výkladu a aplikace § 2924 občanského zákoníku v podobných situacích přesahuje zájem stěžovatelů. V této souvislosti Ústavní soud odkazuje i na bod 23 rozsudku okresního soudu zmiňující obecnější význam rozhodnutí pro srovnatelné (nebezpečné) situace do budoucna.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatelů

14. Ústavní soud si vyžádal od okresního soudu spis sp. zn. 112 C 3/2021 a od krajského soudu a vedlejšího účastníka vyjádření, která následně zaslal stěžovatelům na vědomí a poskytl jim možnost repliky.

15. Krajský soud setrval na svých závěrech uvedených v odůvodnění napadeného rozsudku, neboť má za to, že ústavní stížnost neuvádí novou argumentaci nebo skutečnosti, které by již nebyly zvažovány. Předkládají-li stěžovatelé v ústavní stížnosti vlastní (odlišnou) verzi skutkové situace (celková výrazná svažitost, nerovnost, kluzkost, nutnost zanechání stop třetí osoby apod.), neuvádějí, z jakých důkazů by takový závěr měl plynout. Krajský soud svůj předběžný názor na posouzení skutkového stavu a jeho právní hodnocení sdělil účastníkům ještě před jednáním v usnesení z 21. července 2025. Stěžovatelé se z jednání omluvili, k dalšímu poučení tak nemohlo dojít. Za situace, kdy bylo prokázáno, že se balík sena nerozpohyboval samovolně v důsledku jeho skladování, ale v důsledku působení třetí osoby, nelze shledat odpovědnost vedlejšího účastníka a vyžadovat po něm nad rámec jím přijatých a podle znalce obvyklých a přiměřených opatření (tj. umístění balíku do méně svažité části, proti směru svahu) přijetí dalších preventivních opatření proti rozpohybování balíku působením třetí osoby.

16. Vedlejší účastník považuje v ústavní stížnosti uvedené skutečnosti za účelové, zkeslené a důkazně nepodložené (např. že porušil prevenční povinnost, protože nepostavil balík na plochou stranu, nesdružil balíky do skupin, neplotil louku, nepodložil balíky klíny). Jde-li o náklady řízení, stěžovatelé zneužívali svých procesních práv, když se opakovaně neúčastnili jednání a po proběhlém jednání rozsáhle písemně napadali výpovědi či provedené důkazy, čímž jednak porušovali zásadu ústnosti a jednak soudní spor zbytečně prodlužovali a prodražovali. Stěžovatelé nevyužili proti napadenému rozsudku krajského soudu posledního možného opravného prostředku (dovolání), proto by jejich ústavní stížnost měla být odmítnuta jako nepřipustná.

17. Stěžovatelé v replice nejprve uvádějí, že dovolání v dané věci nebylo objektivně přípustné, protože v době vydání napadeného rozsudku krajského soudu byla předmětem řízení peněžitá plnění nedosahující zákonného limitu pro přípustnost dovolání. Dále nesouhlasí s tím, že krajský soud postavil své rozhodnutí na pouhé hypotetické možnosti zásahu třetí osoby, aniž by k tomu existoval jediný přímý či nepřímý důkaz. Zásadní pochybení krajského soudu spatřují v tom, že se z převážné části opíral o znalecký posudek a výslech znalce Ing. Pavla Dvořáka, ačkoli již v řízení upozorňovali, že znalec nevycházal ze situačního plánu Policie České republiky, nebyl na místě nehody, neznal skutečný sklon pozemku, hmotnost ani rozměry konkrétního balíku, vycházal výlučně z údajů poskytnutých mu vedlejším účastníkem a jeho odpovědi při výslechu byly neurčité, podmíněné a často vnitřně rozporné. Krajský soud naopak

pominul odpověď VÚT – Ústavu soudního inženýrství, z níž plyne, že nelze vyloučit samovolný pohyb balíku s ohledem na kombinaci hmotnosti, tvaru balíku a svažitosti terénu. Uvádějí, že vedlejší účastník nejdříve poukazoval na preventivní charakter plotů a nyní jejich význam zlehčuje. Zdůrazňují, že řízení bylo významně prodlouženo a komplikováno tím, že okresní soud věc původně posoudil podle nesprávného právního režimu. Stěžovatelé připouštějí, že se osobně neúčastnili všech nařízených jednání, podstatné však je, že po celou dobu řízení aktivně a svědomitě vykonávali svá procesní práva jinými zákonem předvídanými způsoby. To, že maximálně nevyužili některá svá procesní práva, nemůže být vykládáno k jejich tíži.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který není další instancí v systému obecného soudnictví (čl. 91 Ústavy), není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně jiným orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s právy obsaženými v hlavě páté Listiny [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. V posuzované věci dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími došlo k stěžovateli tvrzenému porušení práv obsažených v Listině, které Ústavní soud ke kasačnímu zásahu opravňuje.

19. K porušení základních práv stěžovatelů došlo tím, jak krajský soud vyložil a v posuzované věci aplikoval, respektive neaplikoval § 2924 občanského zákoníku.

20. Podle § 2924 občanského zákoníku ten, kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se zprostí, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo. Na náhradu nemajetkové újmy na přirozených právech člověka vzniklé z provozu se toto ustanovení uplatní obdobně (§ 2894 odst. 2 ve spojení s § 2956 občanského zákoníku).

21. Okresní soud poté, co mu byla věc vrácena krajským soudem se závazným právním názorem, že je třeba postupovat podle § 2924 občanského zákoníku, zkoumal, zda v konkrétní situaci vedlejší účastník při provozu zemědělské činnosti, konkrétně při skladování sena na louce po senoseči vynaložil veškerou péči, kterou po něm lze rozumně požadovat, aby ke škodě (újmě) nedošlo (bod 23 a násl. rozsudku). Kladl přitom důraz na konkrétní okolnosti místa, v jehož prostoru se balík sena před rozpohybováním nacházel a kudy (jakým směrem) se pohyboval. Vyšel z toho, že nad horní hranicí louky, na níž byl balík uložen, vede místní komunikace, v její dolní části pak pod prudkým svahem velmi frekventovaná silnice. Soud proto vlastnosti konkrétní louky hodnotil optikou případného vzniku škody (újmy) jako velmi rizikové. Přihlédl k tomu, že jde o místo, kde vzhledem k uvedeným okolnostem nelze vyloučit přítomnost osob (a tak ani jejich manipulaci s balíky sena), a konstatoval, že škoda (újma) působením rozpohybovaného balíku sena by mohla být ještě mnohem vážnější. Mohlo se např. srazit více aut, v letním období se na přilehlých komunikacích pohybuje také zvýšený počet motorkářů, cyklistů a chodců.

22. Krajský soud byl ve shodě s okresním soudem, že k rozpohybování balíku sena muselo dojít působením třetí osoby (okresní soud navíc připouštěl působení zvěře). Tento závěr má oporu v provedeném dokazování a Ústavní soud jej nepovažuje za excesivní či jakkoli svévolný.

23. Ústavněprávní deficit však Ústavní soud spatřuje v tom, jak krajský soud přistoupil k (ne)použití § 2924 občanského zákoníku.

24. Krajský soud vycházel z rozsudku Nejvyššího soudu (sp. zn. 25 Cdo 2595/2019), podle kterého o škodu způsobenou provozní činností nejde, jestliže škoda nemá původ v povaze činnosti žalovaného nebo věci při této činnosti použité, ale např. došlo-li ke škodě v důsledku

porušení právní povinnosti. Z něj dovodil absenci („přerušeni“) příčinné souvislosti mezi provozní činností (skladováním sena v balíku na louce) a vznikem škody (újmou), jejíž příčinu spatřoval toliko v působení třetí osoby na balík sena. Dále se pak sice stejně jako okresní soud zabýval otázkou konkrétní míry opatrnosti (bod 18), kterou ale netestoval režimem zvláštní (pro škůdce přísnější) úpravy § 2924 občanského zákoníku, nýbrž situaci podrobil (pro škůdce mírnějšímu) testu obecně plynoucímu z § 2900 občanského zákoníku (preventivní povinnosti). Uzavřel, že vedlejší účastník tam požadovanou míru – běžné – opatrnosti (prevence), kterou vyžadovaly okolnosti konkrétního případu, nezanedbal. Rozsudek okresního soudu tak změnil a žalobu zamítl.

25. Krajským soudem použita judikatura k (ne)použití § 2924 občanského zákoníku navazuje na závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2429/2007 ze dne 25. listopadu 2009, uveřejněného pod číslem 101/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Ta ale vychází z předchozí právní úpravy zákona č. 40/1964 Sb., jehož § 420a odst. 3 stanovil, že odpovědnosti za škodu se ten, kdo ji způsobil, zproští, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného. Právní úprava zákona č. 40/1964 Sb. neumožňovala provozovateli jiný způsob zproštění se odpovědnosti. Podle současné (svým způsobem mírnější) právní úpravy však provozovatel bez ohledu na to, zda taková událost měla původ v provozu, nebo ne, za tuto škodu neodpovídá, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo. Tím je dána principiální odlišnost od úpravy § 420a zákona č. 40/1964 Sb. S ohledem na koncepční změnu § 2924 občanského zákoníku oproti předchozímu § 420a zákona č. 40/1964 Sb. jsou dřívější závěry judikatury jen omezeně přenositelné do nového právního prostředí. Tam, kde byla uznána provozní činnost, je dobrý důvod, aby tomu bylo i dnes. Naproti tomu v případech, které soudy odmítly (pro přísnost tehdejší úpravy) posoudit jako provozní odpovědnost, není vyloučeno, že se s ohledem na odlišné pojetí nové úpravy o provozní činnost jednat bude. V odborné literatuře je dovozováno, že s ohledem na odlišnost formulace liberačních důvodů v obou právních úpravách týkajících se zproštění odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností nelze nadále bez dalšího vycházet z judikatury k zákonu č. 40/1964 Sb. [viz Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 464. Obdobně Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, § 2924, m. č. 15].

26. Krajský soud ale pod vlivem judikatury k předchozí právní úpravě na situaci neaplikoval právní úpravu odpovědnosti za škodu spojenou s provozní činností spočívající ve skladování sena na louce po senoseči obsaženou v § 2924 občanského zákoníku. Škodu (újmou) tedy nepovažoval za způsobenou provozní činností, a nezabýval se tak ani tím, jakou veškerou péči po vedlejším účastníkovi (jakožto provozovateli) bylo možno rozumně požadovat, aby ke škodě (újmě) nedošlo, a zda takovou péči skutečně vedlejší účastník vynaložil. Namísto toho použil judikaturu vymezující důvody, pro které nejde o škodu způsobenou provozní činností, jak ji chápal tehdejší § 420a zákona č. 40/1964 Sb. a judikatura k němu se vztahující a dovodil z ní absenci příčinné souvislosti mezi provozní činností a újmou jen proto, že k rozpočívání balíku sena došlo působením třetí osoby. Krajský soud užití § 2924 občanského zákoníku tak nepřipustně omezil tím, že vyloučil jeho použití již jen na základě existence další příčiny, namísto toho, aby jeho použití připustil i při kumulaci příčin.

27. Naproti tomu okresní soud respektoval odlišné pojetí současné úpravy odpovědnosti za škodu (újmou) z provozní činnosti, jak ji lze dovodit i z výkladů nauky, a v souladu s jejím smyslem a účelem škodu z provozní činnosti vnímal komplexněji a zevrubně posuzoval rozumné požadavky na skladování balíků sena po senoseči na konkrétní svažité louce, po které se běžně pohybují lidé a která je nad silnicí, a dovodil, že škoda (újma) stěžovatelům vznikla provozní činností vedlejšího účastníka a že po provozovateli lze vzhledem k riziku značné

škody (újmy) při umístění balíků sena požadovat opatření, která zabrání rozpohybování balíku sena byť kumulovaně s další příčinou, tedy za přičinění třetí osoby (v řízení nebylo tvrzeno, natož prokázáno, že újma vznikla úmyslným jednáním třetí osoby).

VII. Závěr

28. Soudy jsou ve své činnosti vázány zákonem (čl. 95 odst. 1 Ústavy) a tento aspekt práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny chrání nejen právní jistotu stran v soudním řízení, ale nepřímo také dělbu moci (čl. 2 odst. 1 Ústavy). Není úkolem Ústavního soudu hodnotit, zda je soudní interpretace podústavního práva správná. K tomu je určen systém opravných prostředků. Pomíjí-li však obecný soud, tak jako krajský soud v posuzované věci, změnu právní úpravy a vykládá ji bez zřetele na principiální změny oproti předchozí právní úpravě jako úpravu předchozí, porušuje tím čl. 36 odst. 1 Listiny a v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy právo fakticky mění, respektive tvoří (obdobně nálezný sp. zn. Pl. ÚS 23/24 ze dne 11. září 2024, body 46 až 49).

29. Ústavní soud proto napadený rozsudek podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

30. Takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

31. Krajský soud projedná věc znovu. Jeho úkolem bude ústavně souladným způsobem aplikovat § 2924 občanského zákoníku v souladu se shora uvedenými závěry. Znovu také rozhodne o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

32. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl již z důvodů vztahujících se k věci samé, je nadbytečné se zabývat námitkami stěžovatelů proti rozhodnutí o nákladech řízení, neboť tyto výroky Ústavní soud ruší už jen pro jejich akcesorickou povahu k výroku o věci samé. Pouze na okraj (k vysvětlení stěžovatelům) Ústavní soud dodává, že není pochybením obecného soudu, pokud úspěch stran sporu v řízení hodnotí podle toho, jak je věc rozhodnuta výsledně, a nepřihlíží k tomu, že v průběhu řízení byla vydána, ale pak zase zrušena či změněna rozhodnutí svědčící jinému výsledku.

Č. 16

Aktivní věcná legitimace spotřebitele v řízení proti nekalé soutěži (sp. zn. III. ÚS 1185/25 ze dne 29. ledna 2026)

I. Obecně nelze vyloučit, že spotřebitel (dodržující standard chování průměrného spotřebitele) může být stejným obchodníkem o účincích jeho výrobků opakovaně oklamán, a může mu tedy vzniknout v důsledku jednání, proti kterému se brání žalobou u soudu, další újma.

II. Svévolnou interpretací tvrzení účastníka, které je v rozporu s obsahem jeho podání, a rezignací na povinnost řádně odůvodnit rozhodnutí soud zasáhne do ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudce Milana Hulmáka a soudkyně Veroniky Křesťanové o ústavní stížnosti stěžovatelky A. O., zastoupené doc. JUDr. Danou Ondřejovou, Ph.D., advokátkou, sídlem Bělehradská 299/132, Praha 2, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. ledna 2025 č. j. 1 Cmo 76/2024-74, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 27. ledna 2025 č. j. 1 Cmo 76/2024-74 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. V projednávané věci Ústavní soud posuzoval podmínky ochrany spotřebitelů proti nekalosoutěžnímu jednání, konkrétně možnost nařízení předběžného opatření k ochraně spotřebitele.

2. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení napadeného rozhodnutí s tvrzením, že jí byla porušena její ústavně zaručená práva podle čl. 6, 11, 31 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1, čl. 8 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i principy zakotvené v čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny.

3. Z ústavní stížnosti a přiložených listin vyplývá, že stěžovatelka se domáhala nařízení předběžného opatření, kterým by byla obchodní společnost Artep Přeštická, s. r. o. (dále jen „společnost Artep“) uložena povinnost zdržet se více než 200 tvrzení týkajících se zdravotních a léčivých účinků doplňků stravy z extraktu hub. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“ či „soud prvního stupně“) výrokem I usnesení ze dne 29. 7. 2024 č. j. 2 Nc 1058/2024-35 ve znění opravného usnesení ze dne 16. 10. 2024 č. j. 2 Nc 1058/2024-70 nařídil předběžné opatření, kterým uložil společnosti Artep povinnost zdržet se tvrzení specifikovaných v tomto

výroku, a ve výroku II návrh na nařízení předběžného opatření ve vztahu k tvrzením tam specifikovaným zamítl. Ve vztahu k tvrzením zahrnutým do výroku I městský soud dovodil, že stěžovatelka prokázala potřebu zatímní úpravy a osvědčila, že tam uvedená tvrzení přisuzují produktům léčivé účinky a jedná se o zakázanou klamavou obchodní praktiku. Zamítnutí odůvodnil (body 13 a 14) tím, že z části šlo o tvrzení, která stěžovatelka ani neosvědčila, a ve zbytku již z obsahu samotných tvrzení dovodil, že nepřisuzují léčivé účinky a jsou poměrně běžná nejen u doplňků stravy, ale i potravin, nápojů a cvičení.

4. K odvolání stěžovatelky směřujícímu proti výroku II usnesení soudu prvního stupně, vyjma té jeho části, v níž soud prvního stupně zamítl návrh na nařízení předběžného opatření, kterým by byla uložena společnosti Artep povinnost zdržet se v souvislosti s produktem „houbičky.eu Outkovka pestrá – coriolus versicolor 100 kapslí“ nebo „Outkovka pestrá – coriolus versicolor 100 ml extrakt“ šíření tvrzení, že úspěšně léčí HIV, Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“ případně „odvolací soud“) rozhodl napadeným usnesením tak, že usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Potvrzení ale odůvodnil (bod 21) tím že: Oproti soudu prvního stupně je však odvolací soud toho názoru, že v projednávané věci absentuje naplnění druhého předpokladu pro nařízení předběžného opatření v podobě prokázání „potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků“.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Podstata ústavní stížnosti spočívá v nesouhlasu stěžovatelky se závěrem odvolacího soudu, že nebyla splněna podmínka naléhavosti zatímní úpravy poměrů potřebná k tomu, aby mohlo být návrhu na nařízení předběžného opatření vyhověno. Podle stěžovatelky je tento závěr svévolný a představuje porušení zásad spravedlivého procesu. Stěžovatelka namítá, že přítomnost naléhavé potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků v průběhu řízení před obecnými soudy podrobně rozvedla. Netvrdila, že je zde újma, resp. nebezpečí jejího prohlubování pouze na straně ostatních spotřebitelů, ale tvrdila, že v dané věci hrozí újma zákazníkům společnosti Artep, a tedy i jí, případně též jiným soutěžitelům na trhu.

6. Závěry odvolacího soudu podle stěžovatelky *de facto* vylučují, aby se spotřebitel domáhal ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání obchodníka prostřednictvím předběžného opatření, a jsou v rozporu se zákonem i se směrnicemi Evropské unie upravujícími nekalé obchodní praktiky. Ve svých důsledcích vytváří závěr odvolacího soudu ničím neodůvodněný rozdíl v šíři prostředků právní ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání mezi soutěžiteli a mezi spotřebiteli.

7. Ze směrnic podle stěžovatelky neplyne, že zákon o ochraně spotřebitele je výlučným transpozičním předpisem a nebylo by možné využít i institut předběžného opatření jako nástroj ochrany spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám. Stěžovatelka též namítá, že v prakticky shodné věci rozhodl Vrchní soud v Olomouci opačně a obdobné předběžné opatření potvrdil.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření vrchního soudu

9. Soudkyně zpravodajka vyzvala vrchní soud a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

10. Vrchní soud ve svém vyjádření uvedl, že závěry napadeného rozhodnutí nevyklučují ochranu práv spotřebitelů proti nekalosoutěžnímu jednání prostřednictvím institutu předběžného opatření. Vrchní soud na základě zjištěného skutkového stavu dovodil, že stěžovatelka u společnosti Artep nakoupila tři přípravky, na základě jejich výhrad ve vztahu k těmto a mnoha jiným jejím přípravkům lze logicky usuzovat, že žádá ochranu ostatních spotřebitelů, neboť sama by si již další přípravky zajisté u společnosti Artep nezakoupila. Samotná absence tvrzení o hrozbě vzniku nebo prohlubování již vzniklé újmy a jeho prokázání musí vést k zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření, neboť jde o jeden ze dvou předpokladů pro jeho nařízení. Vrchní soud setrvává na důvodech napadeného rozhodnutí a je přesvědčen o jeho zákonnosti.

11. Společnost Artep byla spolu se zasláním ústavní stížnosti vyzvána k vyjádření se spolu s poučením, že nevyjádří-li se, Ústavní soud bude mít za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 63 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud vyjádření společnosti Artep neobdržel, proto s ní v řízení nadále nejednal.

12. Ústavní soud zaslal vyjádření vrchního soudu stěžovatelce, která reagovala replikou. Z vyjádření je podle jejího názoru jednoznačné, že závěry napadeného rozhodnutí o nesplnění podmínky naléhavé potřeby zatímní úpravy nejsou závislé na skutkových okolnostech případu, ale na obecném postavení stěžovatelky jakožto spotřebitelky. Spotřebitel na rozdíl od soutěžitele nemůže podle závěrů vrchního soudu podmínku naléhavé potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků ve smyslu § 75c odst. 1 o. s. ř. prokázat. Tvrzení, že spotřebitel si při znalostech závadných tvrzení již přípravky příště nezakoupí, mají znaky logického excesu a svévolného hodnocení skutkových zjištění.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. A Obecná východiska

13. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti stojícím mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). K zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn jen tehdy, pokud by porušily ústavně zaručená práva stěžovatelky.

V. A. 1 Obecná východiska k předběžným opatřením a odůvodnění rozhodnutí

14. V projednávané věci je předmětem přezkumu rozhodnutí soudu o nařízení předběžného opatření. Ústavní soud k přezkumu rozhodování obecných soudů o předběžných opatřeních přistupuje zdrženlivě, zejména pro dočasný charakter těchto rozhodnutí (srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 802/19, bod 13). Zároveň však Ústavní soud ve své judikatuře vyjádřil názor, že i rozhodnutí o předběžném opatření je způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod účastníků řízení a lze je podrobit ústavněprávnímu přezkumu (viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 52/13), byť pouze v rámci tzv. omezeného testu ústavnosti (srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1858/24, body 18 a 19).

15. Ústavní soud v rámci tohoto testu zkoumá, zda předběžné opatření mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a není projevem svévole (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny). Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je také zásadní porušení zásad spravedlivého procesu (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 221/98, nálezy sp. zn. I. ÚS 3150/21).

V. A. 2 Obecná východiska k právní úpravě nekalé soutěže

16. Zákaz nekalé soutěže vychází z potřeby zajistit spravedlivé a transparentní podnikatelské prostředí. Nekalosoutěžní jednání může způsobit újmu nejen soutěžitelům, ale

i zákazníkům a samotnému trhu, který se může absencí regulace deformovat. Do generální klauzule upravující nekalou soutěž (§ 2976 odst. 1 občanského zákoníku) jsou tedy zahrnuti i spotřebitelé jako osoby, které mohou být praktikami nekalých soutěžitelů citelně dotčeny. V tomto smyslu chrání spotřebitele též unijní předpisy [zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. 5. 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, dále např. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům].

17. Součástí generální klauzule zakotvené v § 2976 odst. 1 občanského zákoníku (tzv. třetí podmínkou) je „způsobilost jednání přivodit újmu soutěžitelům nebo zákazníkům“. Z toho plyne, že nekalosoutěžní jednání je deliktem ohrožovacím a pro jeho kvalifikaci jako nekalosoutěžního jednání se vyžaduje pouze způsobilost přivodit újmu (soutěžitelům nebo spotřebitelům). Skutečný vznik újmy není pro naplnění této podmínky nezbytný (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1642/2005; Duba. J. Předběžná opatření v právu nekalé soutěže, s. 43). Újma však musí hrozit reálně, nejde o hrozbu spekulativní a velmi nepravděpodobnou (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 139/2008, sp. zn. 23 Cdo 582/2011). Nemusí však hrozit bezprostředně (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cmo 36/92).

18. Újmou je nutno rozumět jak újmu hmotnou, tak nehmotnou. Nekalá soutěž tedy spotřebitele může postihovat nejen v jejich majetkové sféře, ale různými způsoby i v oblasti nemateriální. Jako příklady nehmotné újmy lze uvést např. pocit oklamání, ztrátu času a vynaložené energie, klamně vyvolané obavy o budoucnost, zdraví a bezpečí.

19. V řízení o nároku vyplývajícím z § 2976 odst. 1 občanského zákoníku je aktivně legitimovaný zákazník (resp. spotřebitel), který se domáhá ochrany proti nekalé soutěži, pokud bylo jeho právo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno. Podle § 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř. zahájení řízení o zdržení se protiprávního jednání nebo o odstranění závadného stavu ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním brání tomu, aby proti němuž žalovanému probíhalo u soudu další řízení o žalobách jiných žalobců požadujících z téhož jednání nebo stavu stejné nároky. Výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto ve věcech uvedených v § 83 odst. 2 o. s. ř. je závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu (§ 159a odst. 2 o. s. ř.).

20. Předběžné opatření je jedním z často užívaných opatření proti nekalé soutěži. Na základě předběžného opatření nemůže být zásadně nastolen trvalý a nevratný stav. V rozporu s tímto požadavkem však není postup, při němž návrh rozhodnutí ve věci samé i návrh na předběžné opatření jsou obsahově stejné (viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 1592/94), s tím ovšem, že předběžné opatření je časově omezeno a umožňuje obnovu původního stavu, pokud by rozhodnutí ve věci samé neshledalo, že žalované jednání mělo nekalosoutěžní povahu [Hajn, P. § 2988. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521–3081). Praha: Wolters Kluwer, 2021]. Pro nařízení předběžného opatření musí být podle § 75c odst. 1 o. s. ř. prokázána potřeba zatímní úpravy účastníků (případně obava z ohrožení výkonu rozhodnutí).

21. Součástí ústavních záruk řádně vedeného soudního řízení je požadavek, aby rozhodnutí soudů byla náležitým způsobem odůvodněna (srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1834/10, sp. zn. IV. ÚS 3441/11 nebo sp. zn. II. ÚS 4927/12). Pro účastníka řízení z nich musí být zřejmé, jaká skutková zjištění soud učinil a jakým způsobem je právně vyhodnotil. Jeho skutkové a právní závěry přitom nesmí být projevem libovůle a úvahy, na nichž jsou založeny, musí odpovídat obecně akceptovaným interpretačním postupům (nález sp. zn. II. ÚS 2438/24, bod 22).

V. B Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

V. B. 1 Odlišný přístup k aktivní věcné legitimaci stěžovatelky

22. Vrchní soud v napadeném rozhodnutí odlišuje aktivní věcnou legitimaci v řízení o nárocích spotřebitele na ochranu proti nekalé soutěži a v řízení o předběžné ochraně (body 27 a 28). Z odlišení dále dovozuje různé podmínky pro prokázání újmy navrhovatele v řízení o předběžném opatření. Důvody tohoto odlišení však nejsou zřejmé. Pod bodem 29 vrchní soud dospěl k závěru o vyloučení použití směrnice o nekalých obchodních praktikách ve vztahu k posouzení předpokladů pro nařízení předběžného opatření na ochranu všech spotřebitelů. Ústavní soud se však ztotožňuje se stěžovatelkou v tom, že tento závěr není srozumitelně a dostatečně odůvodněn. Vrchní soud popsaný závěr odůvodňuje „volbou českého zákonodávce směrem ke správnému rozhodování o nekalých obchodních praktikách právě podle zákona na ochranu spotřebitele“. Takové odůvodnění je zcela nedostatečné, nelze z něho seznat důvody zásadního omezení ochrany spotřebitele v řízení vedeném podle občanského zákoníku a občanského soudního řádu. Vrchní soud tuto část odůvodnění nijak nevysvětlil ani ve vyjádření k ústavní stížnosti (přestože stěžovatelka nedostatečnost jeho závěru namítala). Ústavní soud se nebude uchýlovat ke spekulacím ohledně výkladu této formulace, omezuje se pouze na konstatování, že pokud vrchní soud považuje tento závěr za správný a v tomto řízení relevantní, je povinen ho vzhledem k jeho významu důkladně odůvodnit.

23. Ústavní soud si je vědom toho, že vrchní soud není formálně zavázán rozhodnutím jiného soudu, který mu není instančně nadřazen. Z napadeného rozhodnutí však vyplývá, že vrchní soud v dané věci vyjádřil závěry, které mohou být v rozporu s § 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř. a § 159a odst. 2 o. s. ř. a zejména se odchyľují od ustálených postupů soudů a judikatury (včetně judikatury vrchního soudu) ve věcech ochrany proti nekalé soutěži. V této oblasti jsou ze strany soudů dlouhodobě respektovány závěry, podle nichž je předběžné opatření v nekalé soutěži častým a běžně využívaným prostředkem k ochraně soutěžitelů i spotřebitelů [např. usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 1592/94; či Hajn, P. § 2988. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521–3081). Praha: Wolters Kluwer, 2021]. U předběžného opatření v nekalé soutěži je připouštěno, že se předběžným opatřením lze domáhat uložení totožné povinnosti jako následně ve věci samé (viz bod 20 tohoto nálezu). Soudy tuto výjimku odůvodňují tím, že fakticky neexistuje jiný prostředek ochrany či zabránění rozšiřování újmy navrhovatele (viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 1592/94).

24. Soudy dosud nečinily obecné rozdíly mezi věcnou aktivní legitimací v řízení o ochraně před nekalou soutěží ve věci samé a v řízení o předběžném opatření. Naopak stejně posuzovaly otázku překážky věci zahájené podle § 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř. a tuto úpravu aplikovaly též v řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 417/2005). Totéž platí i pro překážku věci rozhodnuté. Ve věcech nekalé soutěže je rozhodnutí závazné nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému (odpůrci) pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu (§ 159a odst. 2 o. s. ř.). Pro konstatování překážky věci rozhodnuté v nekalosoutěžních věcech, opět včetně řízení o návrzích na nařízení předběžných opatření, tak prakticky postačuje totožnost v osobě odpůrce. Mimo jiné jsou tyto závěry podloženy jednotou ohroženého zájmu.

25. Zahájení řízení spotřebitelem a pravomocné skončení tohoto řízení tedy může vytvářet překážku pro ostatní spotřebitele pro tytéž nároky [§ 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř., § 159a odst. 2 o. s. ř.]. Takto založená překážka věci rozhodnuté je bez dalšího aplikovatelná také na řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření (např. usnesení Krajského soudu v Praze sp. zn. 2 Cm 284/97). Odmítnutí předběžné ochrany stěžovatelce, které by bylo založeno na obecném důvodu (tj. nezaložené pouze na poměrech stěžovatelky vztahujících se typicky k vadám konkrétního návrhu nebo otázce, že konkrétně ona ani nemůže být osobou, které svědčí právo podle § 2989 věty první občanského zákoníku), tedy fakticky může „uzamknout“

možnost ochrany i pro všechny další spotřebitele, kterým však (i podle logiky soudu) újma reálně hrozí. Vrchní soud tím, že odmítl vyhovět návrhu stěžovatelky z důvodu, že je již informovaná, a proto jí újma nehrozí, což je samo o sobě pochybné (viz níže body 31 až 33) svým způsobem odepřel možnost ochrany pro všechny ostatní spotřebitele, kterým však (i podle logiky soudu) újma reálně hrozí. Ti totiž buď zůstanou neinformovanými a návrh na nařízení předběžného opatření nepodají, nebo naopak informace získají, ale pak se dostanou do stejné situace jako stěžovatelka a soud jejich návrhu nevyhoví. Soud svým přístupem nastolil stav, kdy se skupině ohrožených osob odpírá předběžná ochrana (leda by se ochrany domáhala právnická osoba oprávněná hájit zájmy soutěžitelů nebo zákazníků ve smyslu § 2989 odst. 1 občanského zákoníku).

26. Případné odlišení právního režimu ve vztahu k aktivní věcné legitimaci v řízení o věci samé a v řízení o předběžném opatření má tedy závažné důsledky, s nimiž byl vrchní soud povinen se v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádat (a to jak vzhledem k uplatněným odvolacím námitkám stěžovatelky, tak i při důsledném uplatnění zásady *iura novit curia*, která soudu zapovídá přehlížet rozpory jím přijatého názoru se zákonem). Této povinnosti však nedostál.

27. Z důvodu nepřezkoumatelnosti závěrů vrchního soudu nelze věcně posoudit námitku stěžovatelky, podle které tyto závěry vytváří ničím neodůvodněný rozdíl v šíři prostředků právní ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání mezi soutěžiteli a mezi spotřebiteli. Je možno pouze konstatovat, že i této otázce by se vrchní soud musel v odůvodnění podrobně věnovat, pokud by na svých závěrech setrval.

V. B. 2 Posouzení újmy stěžovatelky

28. Vrchní soud se nevyjádřil k opodstatněnosti těchto důvodů, pro které městský soud částečně návrh na nařízení předběžného opatření zamítl, ale vymezil se vůči závěru městského soudu o splnění podmínky prokázání potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků. Závěr o nesplnění podmínek pro nařízení předběžného opatření založil na tom, že stěžovatelka netvrdí, že jí z namítaného jednání společnosti Artep může vzniknout další újma (bod 31 napadeného usnesení). Stěžovatelka potřebu zatímní úpravy odvozovala podle vrchního soudu nepřipustně pouze od újmy ostatních spotřebitelů.

29. Tento závěr je založen na předpokladu, podle něhož spotřebitel může mít nárok z nekalé soutěže i s ohledem na potenciální ohrožení spotřebitelů jako celku, bez nutnosti prokázat své vlastní reálné ohrožení, avšak aktivní věcnou legitimaci k nařízení předběžného opatření ve stejném řízení nemá. Ústavní soud se s tímto obecným východiskem neztotožňuje. Nároky spotřebitelů vyplývají z dotčení práva na dodržování dobrých mravů soutěže, domáhají-li se zdržení nekalosoutěžního jednání či odstranění závadného stavu v situaci, kdy se o negativních jevech dozví. Právo domáhat se ochrany ve věci samé není omezováno předpokladem, že spotřebitel již o výrobky zasažené nekalosoutěžním jednáním nemá zájem. Z jeho vědomosti o porušení dobrých mravů soutěže nelze dovozovat, že již tímto jednáním není ohrožen a nenáleží mu proti němu ochrana. Potom však není logické odmítat obecně a ve všech případech ze stejných důvodů jeho aktivní věcnou legitimaci k naléhavé zatímní úpravě.

30. V projednávané věci stěžovatelka popsala újmu, která jí jako spotřebitelce se zájmem o koupi produktů, které nabízí společnost Artep, hrozí. V návrhu na nařízení předběžného opatření uvedla, že je spotřebitelkou na trhu s produkty, které společnost Artep nabízí, tj. doplňky stravy s pozitivními účinky na zdraví. Stěžovatelka i ostatní spotřebitelé získávají v důsledku nekalosoutěžního jednání dojem, že výrobky společnosti Artep jsou lepší a účinnější než jiné produkty na trhu. Zatímní potřebu právní úpravy prostřednictvím předběžného opatření dovozovala s ohledem na závažnost a rozsah jednání společnosti Artep a také s ohledem na možné dopady a újmu způsobenou zákazníkům, kteří se stejně jako stěžovatelka mohou mylně domnívat, že produkty mají slibovaný léčebný účinek.

31. Stěžovatelka se cítila být dále poškozena negativními důsledky deformace trhu s podobnými výrobky. Pokud společnost Artep nadále spojuje své výrobky s nepravdivými tvrzeními, stěžovatelka je odrazována od nákupu jiných, skutečně funkčních produktů, případně je nucena vynakládat nepoměrně vyšší čas a prostředky na studium informací o těchto produktech. Poukázala na to, že nekalosoutěžní jednání ze své podstaty zasahuje relevantní trh. Negativními důsledky jsou např. narušení tržních poměrů, znevýhodnění prodejců dodržujících pravidla soutěžního jednání.

32. Je tedy zřejmé, že stěžovatelka vznik další újmy tvrdila, a to dostatečně a srozumitelně. Vrchní soud však její další potenciální újmu, která jí hrozí v důsledku trvání jednání společnosti Artep, vyloučil s odkazem na to, že stěžovatelka si již produkty, které považuje za závadně označené, od společnosti Artep nekoupí. Tento závěr však pomíjí (či bagatelizuje) tvrzení stěžovatelky, která se cítí být stále ohrožena jednáním společnosti Artep, které ji vede k pochybnostem o správnosti označení všech dalších produktů společnosti Artep. Ústavní soud se přiklání k tvrzení stěžovatelky, podle něhož nelze vyloučit, že spotřebitel (dodržující standard chování průměrného spotřebitele) může být opakovaně oklamán o účincích doplňků stravy. Závěr, podle něhož spotřebitel nemůže být obětí nekalosoutěžního jednání stejného soutěže více než jednou, není obsažen v právní úpravě, nezmiňuje ho ani odborná literatura.

33. Lze tedy shrnout, že závěry vrchního soudu o tom, že v řízení o předběžném opatření proti nekalosoutěžnímu jednání nelze potřebu zatímní úpravy odvozovat od ostatních spotřebitelů, nejsou řádně a dostatečně odůvodněné, případně trpí logickým rozparem. Vrchní soud dále tvrzení stěžovatelky o jí hrozící újmě částečně pominul a částečně je svévolně interpretoval, čímž porušil její ústavně zaručené právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

34. Se závěrem vrchního soudu lze polemizovat i proto, že vytváří poměrně paradoxní situaci. Již oklamáný nebo informovaný spotřebitel se nemůže domoci nařízení předběžného opatření, k podání návrhu na jeho nařízení může být oprávněn jen dosud neoklamáný a neinformovaný spotřebitel. Ten však o nekalosoutěžním jednání neví. Lze tedy přisvědčit stěžovatelce v tom, že napadené rozhodnutí reálně vylučuje institut předběžného opatření pro spotřebitele v nekalé soutěži, bez ohledu na individuální skutkové okolnosti projednávané věci.

35. Ústavní soud se v tomto rozhodnutí nevyjadřuje k důvodům, na základě kterých návrh na nařízení předběžného opatření zamítl městský soud, neboť ani napadené rozhodnutí se k těmto důvodům nevyjádřilo.

VI. Závěr

36. Ústavní soud dospěl k závěrům, že 1) stěžovatelka ve své argumentaci uvedla relevantní tvrzení, že jí samotné a ostatním spotřebitelům může z namítaného jednání vzniknout další újma; 2) nelze vyloučit, že stěžovatelka může být opakovaně oklamána o účincích doplňků stravy; 3) vrchní soud bez dostatečného odůvodnění odlišil aktivní věcnou legitimaci spotřebitele v řízení o nárocích na ochranu proti nekalé soutěži a v řízení o předběžné ochraně.

37. Vrchní soud tím, že v rozporu s výše uvedenými závěry v napadeném rozhodnutí jednak svévolně interpretoval tvrzení stěžovatelky a dále rezignoval na svou povinnost své rozhodnutí řádně odůvodnit, v důsledku zasáhl do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

38. Ústavní soud z důvodu porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení vrchního soudu v rozsahu uvedeném ve výroku zrušil.

39. Od ústního jednání Ústavní soud upustil, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci a ve věci nebylo potřebné provádět dokazování.

Č. 17

Moderace nákladů řízení – svévolný výklad § 150 občanského soudního řádu

(sp. zn. III. ÚS 2253/25 ze dne 29. ledna 2026)

I při rozhodování odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení platí zásada kontradiktornosti. Soud, který vystaví účastníky odvolacího řízení nečekanému a nepředvídanému obratu v argumentaci, aniž jim dá možnost se k němu vyjádřit, poruší čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudce Milana Hulmáka a soudkyně Veroniky Křest'ánové o ústavní stížnosti E. Š., zastoupené Mgr. Martinou Grochovou, MSt, Ph.D., advokátkou, se sídlem Jezuitská 14/13, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. května 2025 č. j. 70 Co 204/2024-362 a usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 22. srpna 2024 č. j. 7 C 289/2021-353, za účasti Krajského soudu v Brně a Okresního soudu ve Znojmě jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Okresního soudu ve Znojmě ze dne 22. srpna 2024 č. j. 7 C 289/2021-353 a usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 29. května 2025 č. j. 70 Co 204/2024-362 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní soud se v projednávané věci zabýval – zjednodušeně vyjádřeno – tím, zda obecné soudy při úvahách o okolnostech rozhodných pro aplikaci § 150 o. s. ř. při rozhodování o uložení povinnosti stěžovatelce nahradit ve sporu plně úspěšné žalující straně náklady řízení neporušily ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

2. Stěžovatelka byla od roku 2004 nájemkyní bytu v budově, kterou v roce 2015 nabyli do spoluvlastnictví žalobci, následně se stěžovatelkou uzavřeli novou nájemní smlouvu. Od června 2021 mezi žalobci a stěžovatelkou probíhaly spory o zvýšení nájemného, které následně vyústily v řízení o určení neplatnosti výpovědi (v němž byla stěžovatelka úspěšná) a v řízení o určení nájemného (ve kterém byla vydána ústavní stížností napadená rozhodnutí). Vztahy mezi žalobci a stěžovatelkou byly dlouhodobě nepříznivé.

3. Okresní soud ve Znojmě (dále jen „okresní soud“) v řízení o určení nájemného přiznal stěžovatelce usnesením ze dne 4. 4. 2022 osvobození od soudních poplatků. Ve věci samé rozhodl rozsudkem ze dne 8. 3. 2023 (dále též „první rozhodnutí okresního soudu“), žalobě

plně vyhověl a určil výši nájemného k bytu užívanému stěžovatelkou částkou 9 000 Kč (výrok I), žalobcům ani České republice na základě aplikace § 150 o. s. ř. nepřiznal vůči stěžovateli (právo na) náhradu nákladů řízení (výroky II a III).

4. Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 21. 3. 2024 (dále též „první rozhodnutí krajského soudu“) napadený rozsudek okresního soudu potvrdil ve výroku I o věci samé a zrušil výroky II a III o náhradě nákladů řízení. Výroky o náhradě nákladů řízení krajský soud označil za nepřezkoumatelné, dále okresnímu soudu vytkl procesní pochybení, pokud nedal žalobcům možnost se vyjádřit k majetkovým poměrům stěžovatelky.

5. V dalším řízení před okresním soudem žalobci v písemném podání poukázali na to, že stěžovatelka je spoluvlastnicí několika rozlehlých pozemků (orná půda). Dále vlastní nově postavený dům, ve kterém stěžovatelka bydlí, nájemní vztah již byl ukončen. Žije ve společné domácnosti s přítelem, který je výdělečně činný. K prokázání svých tvrzení navrhli provedení důkazů, které předložili s podáním odvolání. Stěžovatelka okresnímu soudu v písemném vyjádření potvrdila, že nájem ukončila. Z úvěru a za pomoci rodiny a přítele zakoupila zahradu se stavbou k rekreaci, kterou svépomocí rekonstruovala a nyní v ní bydlí. Z důvodu péče o syna s priznaným prvním stupněm závislosti nepracovala, od června 2024 nastoupila jako prodavačka na výpomoc. Přítel, který s ní žije ve společné domácnosti, byl dva roky onkologicky nemocen, v průběhu léčby (operace a následná chemoterapie) byl bez výdělku, pobíral nemocenskou. Dodnes je onkologickým pacientem, s omezenou možností práce. Pozemky, které spoluvlastní, jsou zatíženy exekutorským zástavním právem jedné ze spoluvlastnic, je na nich vyhlášena stavební uzávěra a předkupní právo ve veřejném zájmu, neboť přes ně má vést veřejná komunikace (obchvat). Fakticky pozemky tedy nelze prodat. K těmto tvrzením stěžovatelka předložila k důkazu výpisy z katastru nemovitostí k pozemkům ve spoluvlastnictví s vyznačením exekuce jedné ze spoluvlastnic, vyjádření vlastníka pro účely odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu z důvodu stavby X s uvedením dotčených pozemků a s poznámkou o trvalém záboru pozemků, dohodu o provedení práce.

6. Okresní soud uzavřel, že nenalezl dostatečně podstatné důvody pro to, aby „bylo spravedlivé nerozhodnout o náhradě nákladů řízení podle zásady úspěchu ve věci“. Výdaje stěžovatelky dlouhodobě převyšují její příjmy, není uspokojivě „dotvrzeno“, kým a z jakých prostředků jsou uhrazovány, soud tedy neměl majetkové poměry za spolehlivě zjištěné. S přihlédnutím k vlastnictví dalších nemovitých věcí soud nemá poměry stěžovatelky za natolik nepříznivé, aby ospravedlnily aplikaci § 150 o. s. ř. Okresní soud proto rozhodl usnesením ze dne 22. 8. 2024 (dále též „napadené rozhodnutí okresního soudu“, případně „druhé rozhodnutí okresního soudu“) tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobcům náklady řízení ve výši 102 754,30 Kč do tří dnů od právní moci tohoto usnesení k rukám jejich právního zástupce.

7. Krajský soud k odvolání stěžovatelky usnesením ze dne 29. 5. 2025 (dále též „napadené rozhodnutí krajského soudu“, případně „druhé rozhodnutí krajského soudu“) usnesení okresního soudu potvrdil (ve správném znění, kdy ve výroku pouze doplnil společné a nerozdílné oprávnění žalobců). Krajský soud považoval za stěžejní okolnost pro své rozhodnutí to, že stěžovatelka v průběhu řízení (22. 3. 2022) požádala o osvobození od soudních poplatků, přičemž před obecnými soudy zamlčela vlastnictví nemovitostí. Konstatoval, že ani stěžovatelčina majetková situace neodůvodňuje aplikaci § 150 o. s. ř., a odkázal na důvody, které uvedl okresní soud.

8. Ze soudního spisu, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývá, že stěžovatelka v osobně sepsané žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 22. 3. 2022 (č. l. 103) uvedla stručně údaje o svých příjmech a o příjmu svého partnera. Okresní soud ji nevyzval k vyplnění formuláře určeného pro účely zjištění majetkových poměrů a usnesením ze dne 4. 4. 2022 jí osvobození od soudních poplatků přiznal.

9. V řízení vedeném okresním soudem pod sp. zn. 7 C 211/2019, v němž byli účastníky shodně jako v projednávané věci žalobci a stěžovatelka (předmětem řízení bylo určení

neplatnosti výpovědi z nájmu bytu), stěžovatelka požádala o osvobození od soudních poplatků, na výzvu soudu vyplnila v září 2019 prohlášení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech (č. l. 31). Zde mimo jiné označila pod bodem 31 i nemovitosti, které vlastní, i úvěr, z něhož hradila koupi zahrady. Spis v této věci (tj. vedený pod sp. zn. 7 C 211/2019) byl připojen v době rozhodování obecných soudů k nyní posuzované věci, což okresní soud výslovně uvádí v prvním rozsudku pod bodem 7 odůvodnění (č. l. 288).

III. Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka podává proti shora označeným rozhodnutím obecných soudů ústavní stížnost, neboť podle ní porušují její základní práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Přestože se jedná o oblast moderace nákladů řízení, ve které Ústavní soud zasahuje jen výjimečně, dospěl k závěru, že v projednávané věci obecné soudy extrémně vykročily z pravidel upravujících řízení a spravedlivého procesu, čímž věc v souladu s judikaturou Ústavního soudu nabyla ústavněprávní dimenzi.

11. Obecné soudy nezjistily pro rozhodnutí o nákladech řízení dostatečně skutkový stav, nepřihlédly ke všem okolnostem věci, jejich úvahy nejsou věrohodné a logické. Není pravda, že by stěžovatelka zamlčela vlastnictví nemovitosti. Tuto skutečnost uváděla v žádosti o osvobození od soudních poplatků v jiné věci, kterou v minulosti řešil stejný soud, dokonce stejná soudkyně, pouze o rok a půl dříve. V předchozí věci ji tato soudkyně vyzvala, aby svou žádost o osvobození od soudních poplatků doplnila, a zaslala jí k tomu určený formulář. Ten stěžovatelka řádně vyplnila, včetně údajů o vlastnictví nemovitostí. Stěžovatelka měla za to, že pokud ji soudkyně v projednávané věci nevyzvala k doplnění žádosti, bude vycházet z jejího předchozího prohlášení o majetkových poměrech učiněného v dřívější věci. Vlastnictví nemovitostí stěžovatelkou je nutné vnímat v širším kontextu. Stěžovatelka žije ve vlastním domě, ten ale musela zrekonstruovat svépomocí za finančního přispění rodičů a partnera poté, kdy nemohla nadále pro špatné vztahy s vedlejšími účastníky setrvat v nájmu. Ostatní nemovitosti, na kterých má stěžovatelka podíl, nelze z důvodu stavební uzávěry a předkupního práva ve veřejném zájmu prodat.

12. Stěžovatelka uvedla několik významných okolností, které svědčily pro aplikaci § 150 o. s. ř. Soudy je však buď nevzaly v úvahu, nebo je interpretovaly zkresleně. Není pravda, jak uvedly obecné soudy, že partner stěžovatelky je zaměstnaný. Partner je osoba samostatně výdělečně činná a je v důsledku onkologického onemocnění schopen práce v omezené míře. Stěžovatelka nemůže pracovat z důvodu péče o syna (resp. v průběhu řízení pracovala jen 1 měsíc na dohodu o provedení práce s výdělkem 2 600 Kč měsíčně). Syn stěžovatelky má přiznaný první stupeň závislosti, vyžaduje neustálý dohled. Stěžovatelka proto pobírá příspěvek na péči a přídavek na dítě. Obecné soudy měly dále zohlednit, že žalobci se v nájemních vztazích nechovali čestně.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Vyjádření krajského soudu

14. Soudkyně zpravodajka vyzvala krajský, okresní soud a oba žalobce k vyjádření se k ústavní stížnosti.

15. Krajský soud ve svém vyjádření odkázal na obsah napadeného usnesení. Nesouhlasí s tvrzením stěžovatelky, podle něhož byla jednání opakovaně odročována (k tomu odkazuje na

bod 11 napadeného usnesení). K námitce, že se žalobci nezúčastnili mediace, odkázal na bod 12 napadeného usnesení. Stěžovatelka v žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 22. 3. 2022 zamlčela, že vlastní nemovitosti, čímž zamlčela významnou skutečnost. Uvedla sice, že vlastní dům č. e. X v k. ú. Z., avšak nezmínila další nemovitosti, které vlastnila. V takové situaci nebylo možno považovat její majetkové poměry za spolehlivě zjištěné. Tvrzení o šikanózním chování žalobců vůči stěžovatelce nebyla prokázána.

16. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

17. Žalobci byli spolu se zasláním ústavní stížnosti vyzváni k vyjádření se, byli poučeni, že nevyjádří-li se, Ústavní soud bude mít za to, že se postavení vedlejších účastníků vzdali (§ 63 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud vyjádření žádného z nich neobdržel, proto s nimi v řízení nadále nejednal.

18. Ústavní soud zaslal vyjádření krajského soudu stěžovatelce, která se k němu již dále nevyjádřila.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Obecné soudy porušily ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, protože svá rozhodnutí zatížily prvky svévole a nepřezkoumatelnosti.

VI. A Obecná východiska

21. Ústavní soud připomíná, že se k otázce nákladů řízení dlouhodobě staví velmi rezervovaně (srov. též stanovisko Pl. ÚS-st. 60/24, bod 34). Přestože se spor o náhradu nákladů řízení může dotknout majetkové sféry účastníka řízení, nedosahuje zpravidla intenzity porušení základních práv nebo svobod. Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před soudy podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě, podrobuje ji omezenému ústavněprávnímu přezkumu a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, zejména zjistí-li extrémní rozpor s principy spravedlnosti nebo bylo-li zasaženo i jiné základní právo (nález sp. zn. I. ÚS 653/03).

22. Uvedené závěry však nezpochybnují to, že rozhodování o nákladech řízení je součástí řízení jako celku, a i na něj proto dopadají požadavky spravedlivého procesu, k nimž náleží i požadavek na vytvoření prostoru pro to, aby účastníci řízení mohli účinně uplatňovat námitky a argumenty způsobilé ovlivnit rozhodování soudu, s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tato povinnost je o to naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň *ex post* v odvolání. Takový postup krajského soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky poprvé vlastně až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska obecného práva (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2738/10, sp. zn. I. ÚS 2456/13 či sp. zn. III. ÚS 2397/17, bod 15).

23. Pojem svévole v ustálené judikatuře Ústavního soudu znamená extrémní nesoulad právních závěrů se skutkovými a právními zjištěními, dále nerespektování kogentní normy, výklad, který je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), či užití zákonných pojmů v jiném významu, než jaký stanoví zákon nebo obecně přijímaná právní praxe (srov. nález sp. zn. III. ÚS 677/07 nebo nález sp. zn. IV. ÚS 2795/09). Svěvolí může být i závažné narušení zásad spravedlivého (řádného) procesu a jeho jednotlivých součástí (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1121/20).

24. Pojem řádného či spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, z něž vyplývá právo účastníků seznámit se s každým důkazem nebo vyjádřením, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit. Zásada kontradiktornosti

řízení vyžaduje, aby soudy nezakládaly svá rozhodnutí na skutkových nebo právních otázkách, které nebyly projednány během soudního řízení a způsobily takový obrat, že ho nemohl předpokládat ani bdělý účastník. Uvedené zásady se vztahují i na spory v oblasti nákladů. Jde sice o druhotný aspekt procesu, což může odůvodnit skutečnost, že soud není povinen umožnit projednání všech skutkových a právních skutečností podstatných pro jeho rozhodování o tomto aspektu sporu. Zásada kontradiktornosti však nesmí být zcela pomínuta. I když možnost účastníků vyjádřit své stanovisko k otázce nákladů může být omezena, neměli by být překvapeni nečekaným a nepředvídaným obratem (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 2397/17, bod 19).

25. Součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny je požadavek na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, což zahrnuje povinnost soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k podstatě projednávané věci. Povinnost odůvodnit rozhodnutí neznámá, že se vyžaduje podrobná odpověď na každý argument, soud má však povinnost vypořádat se řádně se všemi vznesenými a pro řízení relevantními argumenty a z odůvodnění soudního rozhodnutí musí být pro účastníka řízení odvoditelné, z jakého důvodu nemůže jím uplatněná argumentace obstát (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2430/23 ze dne 20. 11. 2024). Ačkoliv se rozsah povinnosti řádného (dostatečného) odůvodnění soudních rozhodnutí může odlišovat mimo jiné v závislosti na povaze daného rozhodnutí i okolnostech konkrétního případu, platí, že právo na řádné odůvodnění se v přiměřeném rozsahu vztahuje i na rozhodnutí o nákladech řízení (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1504/23, obdobně nález sp. zn. III. ÚS 922/09 či sp. zn. IV. ÚS 3094/23, bod 39).

VI. B. Aplikace na projednávanou věc

26. Obecné soudy rozhodovaly o sporném výroku o nákladech řízení (a v rámci toho o moderaci podle § 150 o. s. ř.) opakovaně. Okresní soud nejprve rozhodl o aplikaci § 150 o. s. ř. ve prospěch stěžovatelky a žalobcům navzdory jejich úspěchu ve věci právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal. Krajský soud mu v souladu s ustálenou judikaturou soudů vytkl, že nedal žalobcům možnost se k tomuto postupu řádně vyjádřit a uložil mu povinnost rozhodnutí o nákladech řízení lépe odůvodnit. V této fázi řízení soudy rozhodovaly při jednání, následně již řízení probíhalo bez nařízení jednání.

27. Okresní soud své druhé, nyní napadené rozhodnutí o povinnosti stěžovatelky zaplatit náklady řízení vystavěl na dvou závěrech: 1) nejsou spolehlivě zjištěné majetkové poměry stěžovatelky, neboť její výdaje dlouhodobě převyšují příjmy a není zřejmé, z jakých prostředků své výdaje hradí; 2) vzhledem k vlastnictví nemovitých věcí soud nemá majetkové poměry stěžovatelky za natolik nepříznivé, aby ospravedlnily aplikaci § 150 o. s. ř. Tyto závěry však pod bodem 10 odůvodnění napadeného rozhodnutí pouze konstatuje, aniž je zřejmé, jakým způsobem vyhodnotil jednotlivá tvrzení účastníků řízení, z jakých důvodů se přiklonil k tvrzení žalobců, a naopak proč nijak nezohlednil skutečnosti tvrzené stěžovatelkou. Takový postup je v hrubém rozporu s povinnostmi soudu při vyvozování závěrů a odůvodnění přijatého rozhodnutí.

28. Okresní soud hodnocení, že výdaje stěžovatelky dlouhodobě převyšují její příjmy, nepodložil konkrétními údaji, z nichž vycházel. Není tedy zřejmé, o jakou částku se mělo jednat. Stěžovatelka v řízení a ve svých podáních opakovaně poukazovala na finanční výpomoc svých rodičů a rodiny. Závěr soudu je tedy v tomto směru nepřezkoumatelný a částečně zatížen prvky svévole, neboť soud bez důvodu pomínil relevantní tvrzení stěžovatelky, aniž vysvětlil důvod takového přístupu.

29. Podobné nedostatky lze shledat i u druhého závěru, podle něhož majetkové poměry stěžovatelky nelze označit za natolik nepříznivé, aby opodstatňovaly aplikaci § 150 o. s. ř. Okresní soud odkázal na „vědomí dalšího vlastnictví nemovitých věcí“, aniž je zřejmé, jaké

nemovitosti měl na mysli. Stěžovatelka ve svém vyjádření, které okresní soud citoval pod bodem 5 odůvodnění, podrobně uvedla, proč vlastnictví (resp. spoluvlastnictví) nemovitostí neovlivňuje její majetkovou situaci natolik, aby zpochybňovalo možnost aplikace § 150 o. s. ř. Vysvětlovala, jakým způsobem nabyla nemovitost, ve které aktuálně žije, odkázala na povahu této stavby (původně zahradní domek), kterou zakoupila a svépomocí rekonstruovala za finanční pomoci rodičů, přítele a úvěru, který nyní splácí. Možnost využít ke zlepšení majetkové situace pozemky (orná půda) ve spoluvlastnictví zásadně ovlivňuje stavební uzávěra, s předkupním právem ve veřejném zájmu z důvodu budoucího vedení silničního obchvatu na těchto pozemcích, a dále zatížení exekutorským zástavním právem.

30. Okresní soud tato tvrzení ponechal zcela bez hodnocení. Opět tedy v této otázce vyslovil závěr, který je zcela v opozici vůči tvrzení stěžovatelky, aniž jakkoliv vysvětlil, proč jí uváděné skutečnosti nejsou relevantní, pravdivé či z jiného důvodu nezpůsobivé ovlivnit zjištěný skutkový stav.

31. Krajský soud v odvolacím řízení zmíněné nedostatky odůvodnění napadeného rozhodnutí okresního soudu neodstranil, a naopak zatížil dalšími i své vlastní rozhodnutí.

32. V odůvodnění napadeného rozhodnutí se krajský soud po shrnutí průběhu řízení a konstatování obecných východisek vyjádřil k námitkám stěžovatelky týkajícím se opakovaného odročování jednání (bod 11) a k postoji žalobců k mediaci (bod 12). Tyto závěry však na výsledné posouzení nemají podstatný vliv. Následně pod body 13 a 14 uvedl, že pro posouzení její majetkové situace a pro aplikaci § 150 o. s. ř. považuje za stěžejní skutečnost, že stěžovatelka ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 22. 3. 2022 soudu nesdělila, že vlastní nemovitosti. Tím stěžovatelka zamlčela významnou skutečnost.

33. Ústavní soud k uvedenému závěru zejména konstatuje, že je překvapivý. Tato skutečnost, kterou krajský soud označil za významnou a stěžejní, v řízení dosud nebyla zmíněna ani ze strany soudu, ani ze strany žalobců. Rozhodnutí krajského soudu též nepředcházelo jednání, při kterém by soud stěžovatelku upozornil na to, že tuto skutečnost považuje za důležitou, a dal by jí možnost se k ní vyjádřit. Jak je uvedeno výše (viz bod 24 tohoto nálezu), takový postup je v rozporu se zásadou kontradiktornosti, ze které vyplývá právo účastníků řízení seznámit se s podstatnými skutečnostmi a mít možnost se k nim vyjádřit. Ani v řízení o náhradě nákladů řízení nemohou být účastníci řízení vystaveni nečekanému a nepředvídanému obratu v argumentaci (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 2397/17, bod 19).

34. Ze strany krajského soudu byl však uvedený závěr nejen překvapivý, ale též zjevně nepodložený. Stěžovatelce lze v tomto směru přisvědčit v tom, že z její žádosti o osvobození od soudních poplatků ze dne 22. 3. 2022 nelze v žádném případě bez dalšího dovodit, že by zamlčovala údaje o vlastnictví nemovitostí. Stěžovatelka sepsala tuto žádost evidentně osobně, vlastními slovy v ní uvádí údaje o svých příjmech ze sociálních dávek, o příjmu přítele, o výdaji za nájem bytu a služby s ním spojené. Okresní soud do odůvodnění zcela převzal všechny údaje, které stěžovatelka v žádosti uvedla, hodnotil tedy pouze její příjmy a výdaje. Je jistě povinností žadatele o osvobození, aby svou žádost odůvodnil, ale z této povinnosti nelze dovodit závěr, že pokud v prvotní žádosti neuvede vyčerpávajícím způsobem veškeré údaje o svých poměrech, jedná se o zamlčení podstatné okolnosti. Je na úvaze soudu, který rozhoduje o osvobození od soudních poplatků, aby posoudil, jaké údaje považuje pro své rozhodnutí za důležité. Okresní soud nepovažoval za nutné doplnit skutečnosti rozhodné pro posouzení poměrů stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků a v tomto směru není nelogická úvaha stěžovatelky, že mohl vycházet z předchozího formuláře, který soudu vyplnila v předchozím řízení.

35. Závěr krajského soudu je o to více neopodstatněný, pokud měl soud v projednávané věci připojen spis, v němž stěžovatelka své poměry popsala, včetně uvedení nemovitostí, které vlastnila. Za těchto okolností je nutno závěr krajského soudu označit za nepodložený a zatížený prvky svévole. Jedná se však o jediný závěr, na kterém je rozhodnutí o odvolání postaveno. Krajský soud dále sice konstatoval, že majetková situace stěžovatelky neopodstatňuje aplikaci

§ 150 o. s. ř., nijak však toto tvrzení neodůvodnil. Za odůvodnění nelze považovat odkaz na body 6, 7 a 10 odůvodnění okresního soudu, neboť jak je uvedeno výše, odůvodnění okresního soudu je rovněž nepřezkoumatelné.

VII. Závěr

36. Ústavní soud shledal porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť odůvodnění napadených usnesení je z ústavněprávního pohledu vzhledem k uvedeným okolnostem nedostatečné a rozhodnutí též vykazují známky svévole.

37. Ústavní soud proto ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

38. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, proto od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

Č. 18

Nesprávné poučení účastníka řízení o nemožnosti podat dovolání (sp. zn. III. ÚS 2891/25 ze dne 29. ledna 2026)

Nesprávné poučení účastníka řízení o nemožnosti podat dovolání představuje ze strany odvolacího soudu odeprání přístupu k Nejvyššímu soudu a porušení práva účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudce zpravodaje Milana Hulmáka a soudkyně Veroniky Křesťanové o ústavní stížnosti stěžovatele Františka Píty, zastoupeného JUDr. Petrem Cembisem, sídlem Ponávka 185/2, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 30. června 2025 č. j. 36 Co 27/2025-315, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci jako účastníka řízení a Adriany Doubkové, zastoupené Mgr. Ing. Petrou Hýskovou, advokátkou, sídlem Tyršova 1835/13, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 30. června 2025 č. j. 36 Co 27/2025-315 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 30. června 2025 č. j. 36 Co 27/2025-315 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí s tvrzením, že jím byla porušena jeho práva podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že v rámci exekuce vedené proti vedlejší účastnici (dále jen „povinná“) proběhla dne 10. 7. 2015 na základě dražební vyhlášky soudní exekutorky JUDr. Jany Bémové, Exekutorský úřad Česká Lípa, (dále jen „soudní exekutorka“) ze dne 25. 4. 2015 č. j. 4 EX 353/13-181 dražba nemovitostí zapsaných na listu vlastnictví č. X pro katastrální území D. (dále jen „předmětné nemovitosti“), při níž byl udělen usnesením soudní exekutorky č. j. 4 EX 353/13-233 příklep stěžovateli, který učinil nejvyšší podání ve výši 8 150 000 Kč. Stěžovatel ve stanovené lhůtě 14 dnů od právní moci usnesení o příklepu povinnost doplatit nejvyšší podání nesplnil. Doplatek na nejvyšší podání stěžovatel neuhradil ani po dodatečné výzvě. Další dražební jednání bylo nařízeno vyhláškou ze dne 9. 10. 2015 č. j. 4 EX 353/13-243 na 19. 11. 2015. Mezitím bylo vyhláškou Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (dále jen „krajský soud“) ze dne 18. 11. 2015 č. j. KSLB 87 INS 28726/2015-A-3 zahájeno insolvenční řízení povinné. Následně byla exekuce na majetek

povinné částečně zastavena usnesením Okresního soudu v České Lípě ze dne 17. 2. 2022 č. j. E 391/2002-115 v rozsahu specifikovaných nemovitostí, protože byly prodány v rámci insolvenčního řízení povinné.

3. V návaznosti soudní exekutorka usnesením ze dne 22. 11. 2024 č. j. 4 EX 353/13-309 uložila stěžovateli coby obmeškalému vydražiteli povinnost nahradit jí náklady exekuce ve výši 1 052 105,58 Kč (výrok III), představující náklady exekuce ve výši 1 252 105,58 Kč (výrok I), na které byla započítána jistota složená stěžovatelem ve výši 200 000 Kč (výrok II). Soudní exekutorka vyložila, že úspěšnému vydražiteli vzniká udělením příklepu povinnost zaplatit jím učiněné podání s tím, že porušení této povinnosti je sankcionováno tím, že vydražitel je povinen zaplatit nároky soudního exekutora a ostatních účastníků exekučního řízení vznikající přímo ze zákona. Soudní exekutorka odůvodnila, že plněním ve smyslu § 336n odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“) je i právo na náhradu neuhrazené odměny soudního exekutora, která mu ušla následkem toho, že obmeškalý vydražitel nezaplatil nejvyšší podání do doby, než pro zahájení insolvenčního řízení vůči povinné došlo k nemožnosti provést exekuci podle § 46 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, tedy nebylo možné provést další dražbu. S odkazem na § 336m odst. 2 o. s. ř. soudní exekutorka uzavřela, že újma způsobená obmeškalým vydražitelem na odměně soudního exekutora je právem soudního exekutora na náhradu nákladů exekuce, které vyčíslila na částku 1 252 105,58 Kč.

4. K odvolání stěžovatele krajský soud napadeným usnesením změnil usnesení soudní exekutorky ve výroku I tak, že náklady se určují částkou 813 044,98 Kč (výrok I), ve výroku II jej potvrdil (výrok II) a ve výroku III jej změnil tak, že stěžovatel je povinen zaplatit soudní exekutorce částku 613 044,98 Kč (výrok III); současně rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok IV). Krajský soud se ztotožnil se závěry soudní exekutorky a s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. 20 Cdo 2746/2020 doplnil, že újma způsobená obmeškalým vydražitelem na odměně exekutora není hmotněprávní škodou žalovatelnou ve zvláštním nalézacím řízení, ale jde o právo plynoucí z procesního práva a musí být vyřešeno způsobem předepsaným procesním právem. Stěžovatel nedoplněním nejvyššího podání ani v dodatečně lhůtě způsobil obmeškání, přičemž příčinná souvislost vyplývá z § 336m odst. 2 o. s. ř., když jinak by soudní exekutorka v dané věci přistoupila k závěrečné fázi exekuce prodejem nemovitých věcí povinné a rozhodla by i o nákladech exekuce včetně odměny soudní exekutorky a hotových výdajích, a to předtím, než bylo insolvenční řízení povinné vůbec zahájeno. Na rozdíl od soudní exekutorky krajský soud dospěl k závěru, že odměnu soudní exekutorky je třeba snížit o 1/5 vzhledem k dosažené fázi exekučního řízení (s odkazem na náleze ze dne 18. 11. 2024 sp. zn. I. ÚS 2690/24).

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel spatřuje zásah do svých základních práv především v tom, že krajský soud dovodil jeho povinnost nahradit soudní exekutorce ušlou odměnu automaticky již z pouhého faktu, že jako obmeškalý vydražitel nedoplatil nejvyšší podání, aniž by se jakkoli zabýval otázkou příčinné souvislosti mezi tímto porušením povinnosti a tvrzenou majetkovou újmou. Takový výklad § 336n odst. 1 o. s. ř. považuje za excesivní, neboť podle jeho názoru zavádí kategorii „procesní škody“, kterou český právní řád nezná, a zcela rezignuje na obecné předpoklady odpovědnosti za škodu, zejména na nutnost zkoumat, zda tvrzená újma byla přímým a předvídatelným následkem jeho jednání. Krajskému soudu vytýká, že dostatečně nevysvětlil, jaký je právní charakter ušlé odměny soudní exekutorky a proč v projednávané věci nepovažoval za nutné zabývat se otázkou příčinné souvislosti.

6. Stěžovatel současně namítá, že ušlá odměna soudní exekutorky nemůže být považována ani za náklad vzniklý v souvislosti s dalším dražebním jednáním, ani za škodu ve smyslu § 336n odst. 1 o. s. ř. Argumentuje, že soudní exekutorka sama postupovala

v exekučním řízení nezákonně, protože realizovala dražbu na základě deset let starého ocenění nemovitostí, a aniž by byly splněny zákonné podmínky pro její nařízení. Podle stěžovatele proto dražba vůbec neměla proběhnout a soudní exekutorce nemohlo vzniknout legitimní očekávání na odměnu. Nadto zdůrazňuje, že případný neúspěch exekuce byl způsoben pozdějším insolvenčním řízením povinné a pasivitou soudní exekutorky, nikoli jeho vlastním jednáním, čímž došlo k přerušení příčinné souvislosti.

7. V doplnění k ústavní stížnosti stěžovatel namítl, že poučení krajského soudu, podle něhož proti napadenému usnesení není dovolání přípustné, neodpovídá ústavně konformnímu výkladu občanského soudního řádu. Argumentuje, že nesprávné poučení o nepřípustnosti dovolání v situaci, kdy může být za splnění podmínek § 237 o. s. ř. přípustné, představuje porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a to i v exekučním řízení.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatele

8. Ústavní soud si vyžádal vyjádření krajského soudu, povinné a oprávněné České republiky – Finančního úřadu pro Plzeňský kraj, Územního pracoviště v Plzni, k ústavní stížnosti.

9. Česká republika – Finanční úřad pro Plzeňský kraj, Územní pracoviště v Plzni, Ústavnímu soudu sdělila, že nebude v řízení před Ústavním soudem uplatňovat práva vedlejší účastnice řízení.

10. Krajský soud ve vyjádření především odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Zdůraznil, že stěžovatel se stal obmeškalým vydražitelem tím, že nezaplatil doplatek nejvyššího podání ani v dodatečně lhůtě stanovené soudní exekutorkou. Další dražební jednání sice nebylo možné provést z důvodu zahájeného insolvenčního řízení, avšak krajský soud vycházel z judikatury Nejvyššího soudu, podle níž náhrada exekutora za neuhrazenou odměnu spadá do plnění obmeškalého vydražitele podle § 336n odst. 1 o. s. ř.; nejde přitom o rozšiřující výklad v neprospěch stěžovatele, ale o aplikaci stávajícího právního výkladu. Krajský soud dále uvedl, že otázky procesních vad dražby, včetně vztahu k insolvenčnímu řízení, byly právně vyřešeny a v řízení o nárocích podle § 336n odst. 1 a 2 o. s. ř. již nemohou být znovu otevírány. Z těchto důvodů považuje krajský soud ústavní stížnost za nedůvodnou.

11. Povinná ve svém vyjádření argumentuje, že ušlá odměna soudní exekutorky není ze své povahy nákladem, který státu a účastníkům vznikl v souvislosti s dalším dražebním jednáním, ale že jde o škodu, u níž je třeba splnit podmínku existence příčinné souvislosti. Dále poukazuje na závažné vady exekučního řízení, kvůli nimž dražba konaná dne 10. 7. 2015 neměla proběhnout. Nárok soudní exekutorky na odměnu nevznikl ani v souvislosti s nezaplacením nejvyššího podání stěžovatelem, protože exekuci nebylo možné provést kvůli zahájenému insolvenčnímu řízení, které bylo výlučnou příčinou neprovedení dražby a vzniku „škody“ u soudní exekutorky. Tím byla přerušena příčinná souvislost mezi jednáním stěžovatele a údajnou škodou. Konečně povinná upozorňuje, že napadené usnesení obsahovalo nesprávné poučení o nepřípustnosti dovolání, což představuje zásah do práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Navrhuje, aby ústavní stížnosti bylo vyhověno.

12. Stěžovatel v replice k vyjádření krajského soudu zrekapituloval nosné důvody ústavní stížnosti. Připouští své porušení povinnosti, avšak zdůrazňuje, že Nejvyšší soud možnost zahrnout ušlou odměnu exekutora do plnění podle § 336n odst. 1 o. s. ř. výslovně váže na splnění dalších podmínek, zejména na existenci příčinné souvislosti, která nebyla v jeho věci vůbec posuzována. Dále namítá, že ačkoli v této fázi řízení nelze procesní vady dražby samostatně přezkoumávat, soud k nim měl přihlídnout alespoň při hodnocení příčinné souvislosti. S vyjádřením povinné se stěžovatel plně ztotožňuje.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas řádně zastoupeným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

14. Ústavní stížnost lze zpravidla podat pouze tehdy, vyčerpá-li navrhovatel ještě před jejím podáním veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). To se ovšem v projednávané věci striktně vzato nestalo. Z důvodu nesprávného poučení krajského soudu o nepřípustnosti dovolání, jímž se stěžovatel řídil (viz dále část V nálezu), však nebylo možné ústavní stížnost jako nepřípustnou odmítnout. Podle judikatury Ústavního soudu totiž nelze klást k tíži účastníka, že postupoval v důvěře ve správnost a zákonnost poučení odvolacího soudu a nepodal nejdříve dovolání, nýbrž přímo ústavní stížnost [srov. např. náleze ze dne 24. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 3976/17 (N 81/89 SbNU 231) či náleze ze dne 11. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 1467/18 (N 109/94 SbNU 317)].

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Krajský soud totiž v písemném vyhotovení napadeného usnesení uvedl nesprávné poučení, což mělo za následek porušení práva stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Pojmovým znakem institutu ústavní stížnosti je její subsidiarita, jež se po formální stránce projevuje v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje, a po stránce materiální v požadavku, aby Ústavní soud zasahoval na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až v okamžiku, kdy ostatní orgány veřejné moci nejsou schopny protiústavní stav napravit.

17. Součástí ústavního rámce je též povinnost obecných soudů poskytnout účastníkům řízení řádné a správné poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Tato povinnost vyplývá mimo jiné z čl. 36 odst. 1 Listiny a představuje jeden ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, konkrétně práva na přístup k soudu [srov. např. náleze ze dne 7. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 356/22 (N 69/112 SbNU 119), bod 25; či náleze ze dne 12. 2. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3073/24, bod 19]. Porušením tohoto práva je situace, kdy je účastník řízení nesprávně poučen o nemožnosti podat opravný prostředek a v důvěře v toto poučení jej nepodá, ačkoli mu zákon takový prostředek poskytuje [srov. např. nálezy ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 3659/19 (N 93/100 SbNU 120) či ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 3552/19 (N 151/101 SbNU 58)].

18. Rozhodné přitom není, zda byl účastník zastoupen advokátem ani že účastník možnost podat opravný prostředek ve skutečnosti měl. Účastníkovi řízení totiž nelze klást k tíži pochybení soudu při poučení o opravném prostředku, jestliže z něj účastník řízení vyšel [viz např. náleze ze dne 18. 5. 2021 sp. zn. III. ÚS 642/21 (N 99/106 SbNU 137) či náleze ze dne 21. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 1140/22 (N 78/112 SbNU 189)].

19. V projednávané věci se stěžovatel řídil poučením krajského soudu, že dovolání není proti napadenému usnesení přípustné (nepodání dovolání ověřil Ústavní soud dotazem na soudní exekutorku). Ústavní soud proto musel posoudit, zda toto poučení odpovídalo účinnému zákonnému rámci a jeho ustálenému výkladu. Obecně lze podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu (v tomto případě krajského soudu), pokud to zákon připouští. Podle § 237 o. s. ř. je dovolání – s výjimkou zákonem výslovně stanovených případů – přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva splňující tam uvedená kritéria.

20. Z odůvodnění napadeného usnesení vyplývá, že krajský soud rozhodoval o povinnosti podle § 336n o. s. ř., podle něhož je tzv. obmeškalý vydražitel povinen nahradit (i) náklady, které státu a účastníkům vznikly v souvislosti s dalším dražebním jednáním,

(ii) škodu, která vznikla tím, že nezaplatil nejvyšší podání, a (iii), bylo-li při dalším dražebním jednání dosaženo nižší nejvyšší podání, rozdíl na nejvyšším podání.

21. Krajský soud dovodil, že soudní exekutorce vznikla ve smyslu uvedeného ustanovení škoda tím, že stěžovatel nezaplatil nejvyšší podání; tuto škodu měla představovat zejména odměna soudní exekutorky, která jí ušla z důvodu zahájení insolvenčního řízení povinné a prodeje nemovité věci v rámci insolvence. Je tedy patrné, že krajský soud rozhodoval o náhradě škody způsobené nezaplacením nejvyššího podání obmeškalým vydražitelem podle § 336n o. s. ř. Není přitom zřejmé, proč by mělo být dovolání v tomto případě objektivně nepřijatelné, krajský soud to ani po výslovném dotazu k výzvě k vyjádření k ústavní stížnosti nevysvětlil. Lze se však domnívat, že poučení o nepřijatelnosti dovolání zvolil s ohledem na to, že na vícero místech odůvodnění sporný nárok soudní exekutorky označuje jako právo na náhradu nákladů exekuce, tedy že rozhoduje o nákladech řízení, u nichž je dovolací přezkum ze zákona vyloučen [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.]. Taková úvaha by však podle Ústavního soudu byla nepřesná.

22. Již pojmově jde při nezaplacení nejvyššího podání obmeškalým vydražitelem podle § 336n odst. 1 o. s. ř. o náhradu škody, což není v rozporu s názorem Nejvyššího soudu v usnesení sp. zn. 20 Cdo 2746/2020, že nejde o klasickou hmotněprávní škodu žalovatelnou ve zvláštním nalézacím řízení, ale o nárok soudního exekutora, který má vůči obmeškalému vydražiteli, jenž plyne z procesního práva a musí být vyřešen způsobem předepsaným procesním právem; výslovně je zdůrazňován i požadavek existence příčinné souvislosti (viz bod 10 zmiňovaného usnesení). Skutečnost, že plněním podle § 336n odst. 1 o. s. ř. může být – mimo jiné – právo soudního exekutora na náhradu nezaplacené odměny, neznamená, že škoda nemůže teoreticky spočívat i v něčem odlišném, či že naopak ji nelze redukovat pouze na rozhodování o ušlé odměně exekutora. Stručně vyjádřeno: nejde o rozhodování o nákladech řízení (*stricto sensu*), ale o specifický nárok na náhradu škody způsobené obmeškalým vydražitelem nezaplacením nejvyššího podání.

23. O tom, že je dovolání v těchto věcech objektivně přípustné, svědčí i judikatura Nejvyššího soudu, který se otázkami spojenými s těmito nároky meritorně zabývá (srov. mimo jiné usnesení ze dne 12. 4. 2016 sp. zn. 20 Cdo 87/2016, usnesení ze dne 28. 3. 2024 sp. zn. 21 Cdo 2790/2023 či usnesení ze dne 30. 10. 2024 sp. zn. 21 Cdo 1212/2024). Sám krajský soud výslovně vycházel ze závěrů usnesení sp. zn. 20 Cdo 2746/2020, které se zabývalo obdobnou situací, a musel si tedy být vědom, že Nejvyšší soud dovolací přezkum v těchto případech připouští. Závěr o objektivní přípustnosti obstál i při přezkumu ústavnosti (srov. usnesení ze dne 13. 8. 2025 sp. zn. I. ÚS 544/25, usnesení ze dne 17. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3811/19).

24. Ústavní soud proto shledal, že poučení krajského soudu o objektivní nepřijatelnosti dovolání, jímž se stěžovatel řídil, bylo nesprávné a mělo za následek porušení stěžovatelova práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Za této situace musí být nejprve zjednána náprava v podobě otevření možnosti dovolacího přezkumu Nejvyšším soudem, neboť jen tak lze zachovat subsidiární povahu ústavní stížnosti [srov. např. nálezy ze dne 26. 9. 2018 sp. zn. I. ÚS 1820/18 (N 161/90 SbNU 607) či ze dne 24. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 3976/17 (N 81/89 SbNU 231)]. Vzhledem k vymezení tříměsíční lhůty pro podání dovolání i v případě nesprávného poučení o nepřijatelnosti dovolání a výslovnému zákazu prominutí zmeškání lhůty (§ 240 odst. 2, 3 o. s. ř.) nelze možnost podání dovolání stěžovateli zajistit jiným způsobem nežli odstraněním původního rozhodnutí s nesprávným poučením.

25. Pro úplnost lze dodat, že bude-li se stěžovatel řídit (novým) poučením krajského soudu o přípustnosti dovolání za podmínek podle § 237 o. s. ř., a to i tehdy, rozhodl-li by Nejvyšší soud nakonec o objektivní nepřijatelnosti (neboť to přísluší primárně Nejvyššímu soudu), bude Ústavní soud odvíjet lhůtu k podání případné nové ústavní stížnosti od doručení rozhodnutí o dovolání (srov. nálezy ze dne 6. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1679/24, body 30 až 32).

Tím bude zajištěno, že stěžovateli nebude upřena možnost přezkumu předcházejících rozhodnutí pouze proto, že podal dovolání v souladu s poučením, jež se mu dostalo.

VI. Závěr

26. Protože krajský soud napadeným usnesením porušil ústavně zaručené právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené usnesení krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona bez přítomnosti účastníků zrušil. Rozhodl tak bez nařízení jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

27. Povinností krajského soudu v novém řízení je ve věci znovu rozhodnout a řádně stěžovatele poučit o možnosti podat dovolání. Věcnými námitkami stěžovatele, jakož ani navazující argumentací krajského soudu a povinné se Ústavní soud s ohledem na princip subsidiarity ústavní stížnosti nyní nemohl zabývat (srov. náleze ze dne 7. 1. 2025 sp. zn. III. ÚS 1818/24, bod 20).

Č. 19

Neposouzení přípustnosti právní otázky považované nesprávně za otázku skutkovou (sp. zn. III. ÚS 3466/24 ze dne 3. února 2026)

Pokud Nejvyšší soud odmítne dovolání pro nepřipustnost podle § 237 občanského soudního řádu s odůvodněním, že dovolatelem předestřená otázka je otázkou skutkovou, a nikoliv právní, aniž by tento svůj závěr opřel o konkrétní důvody vztahující se k posuzované věci, a nevypořádá se tak v důsledku tohoto postupu s jednoznačně formulovanou dovolací námitkou, nepřipustně zasáhne do práva dovolatele na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny a dopustí se svévole spočívající v odepření spravedlnosti.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky Industrial Machine Service, s. r. o., se sídlem Brničko 1564, Uničov, zastoupené Mgr. Martinou Vévodovou, advokátkou, se sídlem tř. Spojenců 689/3, Olomouc, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2024 č. j. 23 Cdo 3349/2023-1714, rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. dubna 2023 č. j. 4 Cmo 138/2022-1640 a rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 11. srpna 2022 č. j. 19 Cm 179/2013-1549, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2024 č. j. 23 Cdo 3349/2023-1714 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci

1. Skutkově mimořádně komplikovaný spor mezi stěžovatelkou a společností Centrum výzkumu Řež, s. r. o. (dále jen „objednatelka“), začal před obecnými soudy v říjnu 2013. Jeho podstatou jsou nároky stran ze smlouvy o dílo (dále jen jako „smlouva o dílo“). V ní se stěžovatelka zavázala zhotovit pro objednatelku unikátní svařované konstrukce pro konkrétní zakázku jaderného zařízení v zahraničí (dále také označena jako „projekt JHR“) a objednatelka se zavázala zaplatit jí za to sjednanou částku (více než 62 mil. Kč). Zhotovování díla bylo závislé na dodání výrobní dokumentace, kde měl být vymezen předmět díla. Dokumentace měla být postupně předávána objednatelkou zhotovitelce (stěžovatelka). Za tímto účelem si strany ve smlouvě ujednaly způsob a termíny protokolárního předávání dokumentace. Objednatelka

zaplatila stěžovatelce část ceny za dílo (25 mil. Kč); první část dokumentace nezbytné k započetí zhotovování první etapy díla měla dodat v termínu sjednaném ve smlouvě. K tomu však nedošlo a objednatelka se ocitla v prodlení přesahujícím dva roky, následně odstoupila od smlouvy a odmítla dílo převzít. Stěžovatelka považovala odstoupení za neplatné, zaslala vedlejší účastníci vyúčtování nákladů spojených se zhotovováním díla (náklady na zaměstnance, nákup strojů, uzpůsobování výrobních hal apod.) ve výši přesahující 39 mil. Kč. V tomto období započaly vzájemné spory, jejichž anabáze pokračovala podáním žaloby a po více než deseti letech řízení před obecnými soudy vyústila v podání nyní posuzované ústavní stížnosti.

2. Řízení před obecnými soudy bylo zahájeno v říjnu 2013 žalobou objednatelky podanou ke Krajskému soudu v Ostravě – pobočce v Olomouci (dále jen „krajský soud“), v níž se domáhala po stěžovatelce zaplacení částky 25 mil. Kč, kterou jí po uzavření smlouvy o dílo zaplatila; vrácení částky žádala z titulu bezdůvodného obohacení. Stěžovatelka uplatnila námitku započtení odpovídající výši žalované částky, jejímž cílem bylo mimo jiné dosáhnout částečné kompenzace nákladů vynaložených na přípravu a realizaci díla. S ohledem na časové souvislosti je vhodné uvést, že právní posouzení věci se řídí zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, (dále jen „obchodní zákoník“) a zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v rozhodném znění. Stěžejním aspektem celé věci je, že stěžovatelka v rámci kompenzační námitky uplatnila dvě kategorie vynaložených nákladů: 1. hodnotu plnění poskytnutou žalobci (včetně víceprací na dílo markantně vyšší kvality) a 2. náklady na mzdy zaměstnanců, kteří byli připraveni začít realizovat dílo, avšak nemohli tak učinit, protože objednatelka byla v prodlení (dále jen „marně vynaložené mzdové náklady“). Kromě toho uplatňovala stěžovatelka rovněž nárok na kompenzaci ušlého zisku. Z hlediska ústavního přezkumu je relevantní právě položka uvedená pod bodem 2, tedy zda je námitka započtení po právu ve vztahu k marně vynaloženým mzdovým nákladům, případně rovněž ve vztahu k ušlému zisku spočívajícímu v tom, že zaměstnanci „blokováni“ pro zakázku objednatelky nemohli vykonávat práci pro stěžovatelku a generovat tím pro ni zisk. Shrnutí dalšího průběhu řízení před obecnými soudy se tedy bude soustředit především na tyto otázky.

3. Krajský soud ve věci rozhodoval celkem třikrát. Poprvé v únoru 2016, kdy žalobu objednatelky (v řízení před obecnými soudy v pozici žalobkyně) v celém rozsahu zamítnul. Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) na počátku roku 2017 tento rozsudek k odvolání objednatelky zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. Krajský soud v pořadí druhým rozsudkem žalobu v březnu 2020 opět v celém rozsahu zamítnul. Vrchní soud následně v září 2020 rozsudek krajského soudu opět zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud – vázán právním názorem vrchního soudu – tentokrát posoudil žalobu jako částečně důvodnou a uložil stěžovatelce coby žalované zaplatit objednatelce (žalobkyni) částku přesahující 11 mil. Kč spolu s úrokem z prodlení. Ve zbytku žalobu zamítnul. O náhradě nákladů řízení rozhodl tak, že žádnému z účastníků se náhrada nepřiznává. Samostatným usnesením rozhodl o náhradě nákladů řízení České republiky. Proti rozsudku podaly obě strany odvolání.

4. Vrchní soud rozsudek soudu prvního stupně v dubnu 2023 částečně potvrdil, v části týkající se povinnosti zaplatit vedlejší účastníci příslušenství v určeném časovém období jej změnil tak, že žalobu zamítl. Vrchní soud vyšel ze zjištění, že žalobkyně se jako objednatelka skutečně dostala do prodlení s dodáním výrobní dokumentace. Náklady na mzdy zaměstnanců vynaložené žalovanou (nyní stěžovatelkou) coby zhotovitelkou by však mohly být skutečnou škodou pouze při splnění dalších předpokladů odpovědnosti za škodu. V této souvislosti se vrchní soud ztotožnil s právním názorem krajského soudu, že „o marné mzdové náklady by se mohlo jednat za předpokladu, pokud by žalovaný převzal závazek, že od konkrétního data v souvislosti s povinností žalobce dodat výrobní dokumentaci zajistí zaměstnance co do počtu a kvalifikace spojený zároveň se závazkem, že tyto zaměstnance bude mít nepřetržitě

k dispozici a nebude jim zadávat jinou práci mimo projekt JHR“. Za správný považoval rovněž závěr krajského soudu o absenci příčinné souvislosti mezi vznikem mzdových nákladů s porušením povinnosti žalobkyně (objednatelky), neboť zařazení zaměstnanců do projektu bylo dáno úvahou žalované (stěžovatelky) bez ohledu na skutečnou potřebu.

5. Rozsudek odvolacího soudu v rozsahu, v jakém bylo žalobě vyhověno, a v rozsahu výroku o náhradě nákladů řízení, napadla žalovaná (nyní stěžovatelka) dovoláním. V dovolání formulovala devět „dovolacích důvodů“. Pro posouzení stěžovatelčiny ústavní stížnosti je podstatný okruh dovolacích námitek vztahujících se k marně vynaloženým mzdovým nákladům a sekundárně i ušlému zisku. Dovolací soud je v napadeném usnesení označuje písmeny a) a c). Stěžovatelka namítala především, že vrchní soud se nijak nevypořádal s její odvolací námitkou, že krajský soud opřel zamítnutí žaloby o předpoklad pro vznik povinnosti k náhradě škody, který nemá oporu v zákoně (povinnost smluvně převzít závazek nepřetržité rezervace), a není ani jasné, jak k uvedenému závěru dospěl za použití odkazované judikatury. Kromě toho vytýká vrchnímu soudu, že se nezabýval tím, že „marnost“ vynaložených mzdových nákladů nebyla zapříčiněna jen prodlením, ale také dalšími okolnostmi na straně objednatelky. Také se vrchní soud nevypořádal s judikaturou, kterou použil krajský soud, resp. s její interpretací předkládanou stěžovatelkou. Proto v dovolání stěžovatelka uvádí, že se nemůže konkrétněji vymezit proti rozhodnutí vrchního soudu, pokud neví, proč dospěl k právnímu hodnocení, k němuž dospěl (s. 5 dovolání).

6. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl, zčásti pro vady (nevymezení předpokladů přípustnosti), z větší části však pro nepřípustnost. Ve vztahu k výše formulovaným námitkám, jež jsou z hlediska ústavního přezkumu podstatné [dovolací soud je označuje písmeny a) a c)], posoudil Nejvyšší soud dovolání jako nepřípustné. K věci uvádí pouze, že stěžovatelka (dovolatelka) ve skutečnosti zpochybňuje skutková zjištění soudů ohledně smluvních ujednání účastnic o skutečném účelu vynakládání mzdových výdajů. Takové námitky však podle soudu neodpovídají kritériím podle § 237 občanského soudního řádu, a nejsou proto způsobilé založit přípustnost dovolání. Proto dovolací soud neposuzoval ani námitku stěžovatelky že „marnou rezervací“ pracovních sil vyhrazených pro zhotovování sjednaného díla vznikla stěžovatelce rovněž škoda v podobě ušlého zisku. Ostatní odůvodnění vztahující se k dovolacím důvodům pod písmeny a) a c) spočívá ve shrnutí závěrů předchozí judikatury dovolacího soudu.

7. V pořadí třetí rozsudek krajského soudu ze srpna 2022, druhý rozsudek vrchního soudu z dubna 2023 a usnesení, kterým Nejvyšší soud v září 2024 odmítl její dovolání, napadá nyní stěžovatelka (ve vymezeném rozsahu) ústavní stížností.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka s odkazem na čl. 11 a 36 Listiny tvrdí, že bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu, v důsledku čehož došlo k zásahu do práva vlastnit majetek. Napadená rozhodnutí má za nespravedlivá a formalistická, postrádající řádné odůvodnění.

9. Ve vztahu k rozhodnutím krajského a vrchního soudu stěžovatelka především namítá, že pokud krajský a vrchní soud požadovaly, aby jako předpoklad vzniku nároku na náhradu škody byl sjednán smluvně závazek k nepřetržité rezervaci pracovních sil, dospěly v tomto bodu k „extrémně přísné intepretaci podústavního práva“, která postrádá odpovídající odůvodnění. Neuvedly totiž, jak k tomuto závěru, který nevyplývá jednoznačně z právního předpisu, dospěly. Soudy také nevzaly v úvahu další spolupůsobící příčiny na straně objednatelky, které mohly být pro vznik nároku relevantní. Soudy se tedy dopustily svévole a tím zatížily svá rozhodnutí protiústavností.

10. Nejvyšší soud se podle stěžovatelky řádně nevypořádal s jejími dovolacími námitkami, omezil se na formalistické zdůvodnění nepřípustnosti dovolání, aniž by se jím věcně zabýval. Stěžovatelka nesouhlasí především se zdůvodněním, že posouzení absence příčinné souvislosti je otázkou skutkovou. Podle stěžovatelky měl Nejvyšší soud „spravedlivě

posuzovat“, zda je předpokladem odpovědnosti za škodu z prodlení podle obchodního zákoníku i převzetí závazku nepřetržité rezervace pracovních sil, a měl případně zdůvodnit proč, což je otázkou právní, nikoliv skutkovou. Dovolací soud měl rovněž zhodnotit vliv dalších příčin (kromě prodlení) na straně objednatelky na následek v podobě vynaložení zbytečných mzdových nákladů. Stěžovatelka namítá, že uvedená pochybení představují zásah do práva vlastnit majetek a práva na soudní ochranu.

11. Stěžovatelka uplatňovala v rámci námítky započtení rovněž nárok na náhradu škody v podobě ušlého zisku, který měl vzniknout tím, že „rezervovaná pracovní síla“ nebyla po dobu prodlení objednatelky využita jinde. V této souvislosti namítá, že krajský a vrchní soud se dopustily protiústavnosti ve vztahu k rozhodování o ušlém zisku, Nejvyšší soud se touto námitkou věcně vůbec nezabýval, pominul skutečnost, že stěžovatelka byla postupem vrchního soudu zbavena „práva na meritorní instanční přezkum“, což byl dle stěžovatelky postup „extrémně formalistický a nespravedlivý“.

12. Stěžovatelka formuluje ještě další okruhy námitek (zneužití práva, výklad právních jednání, zapříčinění nákladů řízení aj.). Jejich podstata však směřuje k podpoře argumentace odůvodnění oprávněnosti nároku stěžovatelky ve vztahu k marně vynaloženým mzdovým nákladům, anebo rozporuje úplnost či správnost skutkových zjištění učiněných krajským a vrchním soudem. Z hlediska ústavního přezkumu nejsou tyto námítky relevantní nebo budou vypořádány jako součást hodnocení ústavnosti napadených rozhodnutí.

III. Procesní předpoklady řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*). Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

14. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, který uvedl, že stěžovatelka ve skutečnosti žádnou relevantní ústavněprávní argumentaci ve své stížnosti neuvádí. Její námítky spočívají totiž v pouhém nesouhlasu se správností skutkových zjištění a rozhodnutí obecných soudů, což leží mimo oblast pravomoci Ústavního soudu.

15. K marně vynaloženým mzdovým nákladům Nejvyšší soud uvedl: „Skutkové tvrzení o tom, že si stěžovatelka musela po dobu prodlení žalobkyně vyhradit zaměstnance pro plnění předmětné smlouvy o dílo a tyto si skutečně právě pro tento účel vyhradila, v důsledku čehož vynakládala mzdové náklady těchto zaměstnanců právě na (později částečně zmařené) splnění předmětného díla a ušel jí právě díky tomu zisk, však nebylo v řízení před soudem prvního stupně a soudem odvolacím na základě provedeného dokazování zjištěno. Soudy naopak dospěly ke zjištění, že dle obsahu smluvních ujednání mezi stranami nebyla zvlášť sjednána povinnost stěžovatelky mít tyto zaměstnance k plnění předmětné smlouvy k dispozici a pro tyto účely si je takto vyhradit. Stejně tak nebylo v řízení zjištěno, že by k takové ‚blokaci‘ těchto zaměstnanců na straně stěžovatelky skutečně došlo, když tzv. zařazením zaměstnanců do projektu byla stěžovatelkou vůči žalobkyni pouze deklarována jejich připravenost na plnění díla. Tito zaměstnanci tím však nebyli vyloučeni z možnosti vykonávat jinou činnost pro stěžovatelku, což také činili (jak plyne ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, s nimiž se odvolací soud ztotožnil).“

16. Skutkovými zjištěními byl Nejvyšší soud vázán. Argumentace stěžovatelky o nesprávném právním posouzení otázky příčinné souvislosti odvolacím soudem proto nemohla založit přípustnost jejího dovolání. Jejím prostřednictvím stěžovatelka zpochybňovala skutkový

závěr odvolacího soudu, že k „blokaci“ jejích zaměstnanců (právě) pro zajištění plnění předmětné smlouvy o dílo ve skutečnosti nedošlo. Přípustnost dovolání tak nemohla založit ani argumentace stěžovatelky k otázce vzniku ušlého zisku či k okolnostem kompenzačního úkonu stěžovatelky. Vznik jiných (skutkově odlišných) škod v řízení před krajským a vrchním soudem tvrzen nebyl.

17. Nejvyšší soud v napadeném usnesení své závěry řádně zdůvodnil a svým postupem podle § 237 o. s. ř. tedy nezasáhl do práva stěžovatelky na spravedlivý proces a i s ohledem na výše uvedené navrhuje, aby Ústavní soud podle § 43 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Ve zbytku Nejvyšší soud pro potřeby vyjádření k ústavní stížnosti na odůvodnění svého rozhodnutí odkázal.

18. Vrchní soud uvedl, že považuje ústavní stížnost za nedůvodnou, a navrhl proto, aby byla odmítnuta. Do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zasaženo nebylo. Vrchní soud se ve svém rozsudku řádně vypořádal se stěžejními námitkami. Ve zbytku zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Krajský soud uvedl, že setrvává na skutkových i právních závěrech obsažených v napadeném rozhodnutí a ústavní stížnost považuje za nedůvodnou. Ztotožňuje se s argumentací vrchního i Nejvyššího soudu. Navrhuje proto, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítnul, resp. zamítnul, jako nedůvodnou.

19. Objednatelka se k ústavní stížnosti nevyjádřila; s ohledem na poučení, kterého se jí dostalo, má Ústavní soud za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 o. s. ř.).

20. Stěžovatelka v replice reagovala pouze na vyjádření Nejvyššího soudu, neboť z reakcí vrchního ani krajského soudu neplyne žádná konkrétní argumentace. Nespravedlnost, spočívající v nepřiznání, byť části vynaložených marných mezd významně pociťuje. Na mzdy zaměstnanců vynakládala nemalé peněžní prostředky, přičemž objednatelka (resp. její tehdejší vedení) ji v průběhu prodloužení opakovaně ujistovala, že veškeré vynaložené náklady má pokrýt z plnění poskytnutého na počátku smluvního vztahu. Změnu postoje po změně vedení objednatelky, a z toho vyplývající postup vůči stěžovateli i v rámci soudního řízení, považuje za nekorektní. Vrchní soud v prvním zrušujícím rozhodnutí konstatoval neplatnost odstoupení objednatelky od smlouvy o dílo i její prodloužení s dodáním výrobní dokumentace a připustil nárok stěžovatelky na náhradu vzniklé újmy. Stěžovatelka dále vysvětlila, proč vedle marně vynaložených mzdových nákladů považuje za oprávněnou rovněž náhradu ušlého zisku. Upřesnila, že ušlý zisk už je zahrnut ve vyčíslení položky „marná mzda“, proto je jako takový způsobilý započtení právě spolu s marně vynaloženou mzdou. K vyjádření Nejvyššího soudu (čl. III odst. 4), že v řízení nebylo zjištěno, že k „blokaci“ zaměstnanců na straně stěžovatelky skutečně došlo a že nebyli vyloučeni z jiné činnosti pro stěžovatelku, uvedla, že disponuje systémem, „v němž je každá hodina práce každého zaměstnance v rámci evidence jeho pracovní doby zařazena pod konkrétní zakázku. Pokud tedy zaměstnanec musel vyčkávat dodání výrobní dokumentace ze strany vedlejšího účastníka a nemohl pracovat na jiné zakázce, jsou jeho hodiny v tomto systému uvedeny právě pro zakázku vedlejšího účastníka“. V této souvislosti odkazuje na rozhodnutí krajského soudu (odst. 32). Nárok stěžovatelky na zaplacení vynaložených marných mezd přitom výslovně potvrdil i svědek Ing. Záhorský (str. 7 protokolu z jednání dne 8. 6. 2022). Pokud Nejvyšší soud uvádí, že stěžovatelka v dovolání neformulovala žádnou právní otázku, je třeba poukázat na čl. II až IX dovolání. Stěžovatelka má však za to, že dotazy týkající se poučovací povinnosti odvolacího soudu při změně odůvodnění, aplikace ustanovení § 136 o. s. ř. apod. jsou otázkami právními.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

21. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

22. Ústavní soud připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva, a nezasahuje proto do rozhodovací činnosti soudů ve všech případech porušení běžné zákonnosti nebo jiných nesprávností. Jeho zásah je namístě až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody.

V. 1. Obecná východiska

23. Stěžovatelka formálně napadá ve vymezeném rozsahu všechna v záhlaví označená rozhodnutí, tedy rozhodnutí krajského, vrchního i Nejvyššího soudu. Vzhledem k jejich poslušnosti se Ústavní soud nejprve zabýval napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu. K námitce stěžovatelky se primárně zabíral tím, zda Nejvyšší soud neodepřel stěžovatelce právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, pokud se odmítl věcně zabývat řádně vznesenou námitkou stěžovatelky týkající se marně vynaložených mzdových nákladů s odkazem na její skutkovou, a nikoliv právní povahu.

24. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje každému možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Tento postup k ochraně práv jednotlivce není upraven ústavními předpisy, nýbrž je regulován v zákonných procesních předpisech (čl. 36 odst. 4 Listiny), které stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. Dodrží-li jednotlivec stanovený postup, a soud přesto odmítne o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na soudní ochranu, k ústavně nepřípustnému odepření spravedlnosti (*denegationis iustitiae*). To platí i pro řízení o dovolání před Nejvyšším soudem, neboť i když dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, jehož existence sama nepoživá ústavněprávní ochrany, rozhodování o něm – je-li už takový opravný prostředek v právním řádu zaveden – není vyjmuta z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2804/15 či III. ÚS 3045/17).

25. Ústavní soud k přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu v minulosti judikoval, že se jeho přezkum omezuje na posouzení dvou otázek, a to, zda dovolací soud neodepřel účastníku řízení soudní ochranu tím, že odmítl dovolání, aniž by se ve svém odůvodnění ve vztahu k jeho přípustnosti náležitě vypořádal se stěžovatelem řádně předestřenou právní otázkou, nebo tím, že v rámci svého posouzení právní otázky, ať už vyústilo do odmítnutí dovolání, nebo připuštění dovolacího přezkumu, aproboval právní výklad, který je v rozporu s ústavně zaručenými základními právy a svobodami (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2312/15, bod 20). V nyní posuzované věci jde o první ze shora označených situací, tedy posouzení, zda se Nejvyšší soud vypořádal s řádně předestřenými právními otázkami.

26. Z rozhodovací praxe Ústavního soudu vyplývá, že při rozlišování právních a skutkových námitek je třeba v případě pochybností postupovat ve prospěch dovolatele. Odmítnutí dovolání z důvodu, že uplatněné námitky postrádají charakter právní otázky, je možné pouze v případech, kdy je tato skutečnost zcela jednoznačná; závěr soudu o skutkové povaze uplatněné námitky musí být nadto řádně odůvodněn (nálezy sp. zn. II. ÚS 664/19, bod 20). Porušením čl. 36 odst. 1 Listiny pak je, pokud Nejvyšší soud právní otázku předestřenou v dovolání označí za polemiku se skutkovým stavem či námitku jiné vady řízení, a proto neposoudí, zda tato právní otázka zakládá přípustnost dovolání (nálezy sp. zn. III. ÚS 2722/22). V nálezu sp. zn. III. ÚS 1399/24 Ústavní soud zdůraznil, že označí-li Nejvyšší soud právní otázku předestřenou v dovolání za polemiku se skutkovým stavem, a proto neposoudí, zda tato právní otázka zakládá přípustnost dovolání, porušuje právo dovolatele na soudní ochranu. O takový případ se jedná i v posuzované věci.

27. Zamezí-li Nejvyšší soud nedodržením výše uvedených principů jednotlivci přístup k soudu a poruší-li tím jeho právo na soudní ochranu, nápravou tohoto porušení je vrácení věci tomuto soudu s tím, aby se jí řádně zabýval. Zrušením rozhodnutí Nejvyššího soudu se stěžovateli vytváří procesní prostor pro ochranu jeho práv a zhodnocení uplatněných námitek uvnitř soustavy soudů. Neexistuje tedy obvykle žádný důvod, aby Ústavní soud v rozporu se zásadou subsidiarity činnost Nejvyššího soudu v takovém případě nahrazoval a bez řádného dovolacího řízení provedl ústavněprávní přezkum rozhodnutí soudů nižšího stupně (srov. stanovisko Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, bod 63).

V. 2. Aplikace na posuzovanou věc

28. Nejvyšší soud usnesení, jímž odmítl dovolání stěžovatelky (z větší části) pro nepřipustnost, odůvodnil tím, že stěžovatelka dovolacími důvody, které jsou v napadeném rozhodnutí označeny písmeny a) a c), ve skutečnosti zpochybňuje skutková zjištění soudů (body 26 a 27 usnesení). Svůj závěr odůvodnil z valné většiny obecným shrnutím závěrů své dřívější rozhodovací praxe k otázce příčinné souvislosti a ke škodě vzniklé porušením povinnosti podle obchodního zákoníku, aniž by se věcně a konkrétně zabýval podstatou uvedených dovolacích námitek. Je pravda, že stěžovatelčino obsáhlé a nepřehledně koncipované dovolání na řadě míst směšuje nesouhlas se skutkovými zjištěními soudů prvního a druhého stupně a námitky k průběhu dokazování s námitkami proti právnímu posouzení věci. Přesto však z relevantních pasáží (zejm. str. 3–7 a 17–18) s dostatečnou mírou jednoznačnosti a určitosti vyplývá otázka hmotného práva, s jejímž právním posouzením stěžovatelka nesouhlasí: „Již proto je právní závěr soudů o nutnosti převzít povinnost nepřetržitě rezervace žalovaným (poškozeným) jako předpoklad příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti žalobcem (škůdcem) a vznikem škody v majetkové sféře žalovaného (poškozeného) nesprávným právním posouzením příčinné souvislosti ... V tomto dovolacím důvodu tedy dovolatel vytýká VS (resp. soudům obou stupňů) primárně nesprávnost právního závěru o neexistenci příčinné souvislosti. Nebylo nutno, aby žalovaný přebíral soudy definovaný závazek nepřetržitě kapacity, počet osob a doba zapojení byly dle skutečné potřeby věci, navíc zásadně i dle požadavků samotného žalobce ... takže k započtení byla pohledávka zbytečných výdajů způsobilá.“ (str. 5 a 18). Z dovolání plyne rovněž dostatečně konkrétně i předpoklad přípustnosti dovolání spočívající v tom, že odvolací soud se při posouzení stěžovatelkou formulované otázky odchýlil od ustálené judikatury Nejvyššího soudu: „Odvolací soud se tak odchýlil při řešení hmotněprávní otázky příčinné souvislosti a vzniku zbytečných nákladů od ustálené judikatury dovolacího soudu NS sp. zn. 25 Cdo 453/2005, sp. zn. 25 Cdo 2623/2005 a sp. zn. 25 Cdo 1409/2015. Na vyřešení této otázky věc závisela, neboť soudy nesprávně neshledaly příčinnou souvislost mezi prodlením žalobce a vznikem marných nákladů u žalovaného, ačkoli ji shledat měly, a proto přijaly i nesprávný závěr o nemožnosti započtení.“ (str. 19). Ostatně i Nejvyšší soud v napadeném usnesení obecně uvádí, že „právní posouzení příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti (resp. právně relevantní škodní událostí) a vznikem škody spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být existence vztahu příčiny a následku zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit“ (odst. 23 napadeného usnesení). Jestliže stěžovatelka v dovolání zpochybňuje „nutnost převzít povinnost nepřetržitě rezervace žalovaným (poškozeným) jako předpoklad příčinné souvislosti“, zpochybňuje právě právní posouzení příčinné souvislosti, a nikoliv skutková zjištění odvolacího soudu.

29. Stěžovatelka v dovolání namítala, že vrchní soud požadoval pro vznik nároku na náhradu škody (představované marně vynaloženými mzdovými náklady) naplnění předpokladu, který neplyne ani ze zákona, ani z odkazované judikatury, konkrétně požadavek smluvního zakotvení závazku nepřetržitě rezervace pracovních sil. Rozhodnutí dovolacího soudu, od něhož se měl odvolací soud v tomto bodě odchýlit, jednoznačně identifikovala (viz

výše citované pasáže dovolání). Nejvyšší soud se však s odkazovanou judikaturou vůbec nevypořádal (napadené usnesení se nevyjadřuje k žádnému z rozhodnutí uvedených výše), a soulad rozhodnutí odvolacího soudu s nimi nijak nehodnotil.

30. Nelze přitom přehlédnout, že Nejvyšší soud se ve své dosavadní judikatuře posouzením podmínek pro vznik nároku na náhradu marně vynaložených nákladů zabýval a považoval jej bezpochyby za otázku právní (srov. rozsudek sp. zn. 25 Cdo 2623/2005, na nějž stěžovatelka odkazuje v dovolání). V rozsudku ze dne 24. 4. 2003 sp. zn. 25 Cdo 1807/2001 uznal oprávněnost odškodnění mezd vynaložených na zaměstnance, kteří nemohli v důsledku jednání škůdce vykonávat svoji činnost a nemohli vykonávat ani jinou činnost ve prospěch poškozeného a v důsledku toho se mzdové náklady staly marně vynaloženými. V nedávném rozsudku ze dne 10. 4. 2025 sp. zn. 25 Cdo 600/2024 Nejvyšší soud připustil, že marné náklady mohou být „při zachování restriktivního přístupu“ odčiněny jako skutečná škoda, přičemž uvedl, že „v dané věci však nejde jen o otázku příčinné souvislosti, nýbrž též o to, zda výdaje žalobkyně spojené s úhradou za zřízení a využívání věcných břemen k pozemkům lze považovat za skutečnou škodu, která měla žalobkyni v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalované vzniknout“.

31. Lze tedy shrnout, že ačkoliv lze mít výhrady proti způsobu, jakým stěžovatelka dovolací námitky formulovala, podstata dovolacího důvodu a otázka hmotného práva, při níž se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, vyplývají z dovolání dostatečně určitě, přičemž není pochyb o tom, že jde o otázku právní, a nikoliv skutkovou. Jestliže se tedy Nejvyšší soud odmítl námitkami stěžovatelky [formulovanými pod písmeny a) až c)] věcně zabývat z důvodu, který ve skutečnosti naplněn nebyl, porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu a přístup k soudu.

32. Ústavní soud tímto nepředjímá, jaké má být právní posouzení věci, tedy předpokladů pro oprávněnost kompenzační námitky ve vztahu ke kategorii marně vynaložených mezd, a už vůbec ne, jaká částka uplatněná v rámci kompenzační námitky měla či neměla být uznána po právu. To je věcí interpretace podústavního práva a náležitého zjištění skutkového stavu věci, a náleží tedy obecným soudům. S ohledem na zachování práva na soudní ochranu se však Nejvyšší soud bude muset podaným dovoláním stěžovatelky zabývat znovu a ve svém rozhodnutí se zaměřit na předestřenu právní otázku, na níž spočívá rozhodnutí odvolacího soudu a při jejímž řešení se odvolací soud podle stěžovatelky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Konkrétně jde o otázku, zda náklady na mzdy zaměstnanců marně vynaložené v důsledku porušení smluvní povinnosti mohou být skutečnou škodou pouze tehdy, byl-li mezi stranami smluvně sjednán závazek nepřetržité rezervace pracovníků pro realizaci sjednaného díla. Pro úplnost Ústavní soud připomíná, že jelikož otázka předpokladů pro odškodnění marně vynaložených mzdových nákladů úzce souvisí i se stěžovatelkou uplatněným nárokem na náhradu ušlého zisku, bude znovu relevantní rovněž dovolací námitka spočívající v nesprávném posouzení hmotněprávních podmínek pro náhradu škody v podobě ušlého zisku a jeho výše [v napadeném usnesení označen písm. c)].

33. Ve zbytku je ústavní stížnost zjevně neopodstatněná [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Případný ústavněprávní přezkum rozhodnutí vrchního a krajského soudu bude možný až poté, kdy se jimi v rovině podústavního práva bude zabývat Nejvyšší soud tím, že se řádně vypořádá s přípustností dovolání.

VI. Závěr

34. Z uvedených důvodů shledal Ústavní soud porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

35. Ústavní soud tedy podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti částečně vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a)

téhož zákona zrušil. Ve zbytku ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

36. Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 20
Ústavnost skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti
pro cizí moc
(sp. zn. Pl. ÚS 5/25 ze dne 4. února 2026; 42/2026 Sb.)

Výchozí premisou ústavního přezkumu legislativní činnosti ústící v přijetí nové skutkové podstaty trestného činu je respektování dělby moci a role zákonodárského orgánu, a to se zohledněním specifického postavení Ústavního soudu, jemuž obecně vzato nepřisluší posuzovat šíři hranic trestněprávní kriminalizace určitých typů jednání. Ústavní soud připouští, že pravidla trestní odpovědnosti obsažená eventuálně též v obecně formulovaných normách jsou upřesňována až následnou soudní praxí. Ústavním požadavkem plynoucím ze zásady *nullum crimen sine lege certa* je rovněž to, aby jednotlivé skutkové podstaty byly od sebe navzájem odlišitelné s tím, aby bylo možné každý konkrétní skutek podřadit pod skutkovou podstatu, která mu nejvíce odpovídá.

Ústavní požadavek určitosti hmotněprávní trestní normy je naplněn tehdy, je-li možné skutkovou podstatu trestného činu vyložit způsobem umožňujícím seznat, která jednání jsou trestně postižitelná. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu ústavně konformní interpretace a aplikace právních předpisů, z něhož se podává, že v situaci, v níž ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavním pořádkem a jedna nikoliv, není dán důvod pro jeho zrušení. Při aplikaci takového právního předpisu je úkolem orgánů veřejné moci interpretovat jej ústavně konformním způsobem.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 5/25 dne 4. února 2026 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Michala Bartoně, Lucie Dolanské Bányaiové (soudkyně zpravodajka), Milana Hulmáka, Veroniky Křest'ánové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Martina Smolka, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o návrhu skupiny senátorů, za kterou jedná senátor Ing. Michael Canov, zastoupené JUDr. Jaromírem Císařem, Ph.D., advokátem, sídlem Hvězdova 1716/2b, Praha 4 – Nusle, na zrušení části druhé čl. III a části páté čl. VI zákona č. 24/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, jimiž byl změněn zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a *in eventum* na zrušení slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc“ v § 17 odst. 1 písm. d) a slov „neoprávněná činnost pro cizí moc podle § 318a trestního zákoníku“ v § 88 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 24/2025 Sb., a dále v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 24/2025 Sb., na zrušení v § 33 slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc (§ 318a)“, na zrušení celých ustanovení § 318a a § 329 odst. 2 písm. g) a na zrušení slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc (§ 318a)“ v § 367 odst. 1 a 2 a v § 368 odst. 1, za účasti Parlamentu jako účastníka řízení a vlády jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Předmět řízení a obsah podaného návrhu

1. Ústavní soud se v nyní posuzované věci zabýval abstraktní kontrolou ústavnosti skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc obsažené v § 318a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2. Návrhem podle čl. 87 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, se skupina 24 senátorů (dále jen „navrhovatelka“) domáhá zrušení ustanovení zákona č. 24/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, (dále také jen „Lex Ukrajina VII“ nebo „zákon č. 24/2025 Sb.“), jimiž byl změněn zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a trestní zákoník (tj. část druhá čl. III a část pátá čl. VI Lex Ukrajina VII).

3. Navrhovatelka upřesňuje, že společným jmenovatelem napadených zákonných ustanovení je změna trestního zákoníku a trestního řádu v souvislosti se zavedením nové skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc vložené ve třech variantách do § 318a trestního zákoníku. V novelizovaných trestněprávních předpisech navrhuje *in eventum* zrušení v § 17 odst. 1 písm. d) trestního řádu slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc“, v § 88 odst. 1 trestního řádu slov „neoprávněná činnost pro cizí moc podle § 318a trestního zákoníku“ a dále v trestním zákoníku zrušení v § 33 slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc (§ 318a)“, zrušení celých ustanovení § 318a a § 329 odst. 2 písm. g) a zrušení slov „neoprávněné činnosti pro cizí moc (§ 318a)“ v § 367 odst. 1 a 2 a § 368 odst. 1. Ústavní soud nepovažuje za nutné reprodukovat zde celá znění napadených ustanovení trestních předpisů a za dostačující považuje uvedení pouze znění skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc (§ 318a trestního zákoníku), již zákonodárce formuloval následovně:

(1) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude potrestán

a) ten, kdo v úmyslu ohrozit nebo poškodit ústavní zřízení, svrchovanost, územní celistvost, obranu nebo bezpečnost České republiky anebo obranu nebo bezpečnost mezinárodní organizace, k ochraně jejíchž zájmů se Česká republika zavázala, vykonává na území České republiky činnost pro cizí moc,

b) ten, kdo naruší svrchovanost České republiky tím, že na jejím území pro cizí moc sleduje jiného zpravodajskými prostředky, nebo

c) občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt, jež v úmyslu uvedeném v písmenu a) vykonává mimo území České republiky činnost pro cizí moc.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo spáchá-li takový čin ve značném rozsahu, nebo

b) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

b) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(5) Příprava je trestná.

4. Navrhovatelka předně rozporuje ústavní konformitu legislativního procesu. Odkazuje na vládní návrh zákona schválený dne 12. 6. 2024, jehož cílem a účelem bylo prodloužení časového rámce pro dočasnou ochranu osob přecházejících před ozbrojeným konfliktem na Ukrajině. Uvádí, že vláda v důvodové zprávě k tomuto zákonu nepředpokládala jakékoliv zvýšení bezpečnostních hrozeb a nenavrhovala ani změnu v oblasti trestní politiky státu. Tento předmět a účel dle navrhovatelky vyplývají rovněž ze systematiky původního návrhu zákona.

5. Dále popisuje průběh projednání návrhu napadeného zákona Poslaneckou sněmovnou (srov. sněmovní tisk č. 727). Uvádí, že vláda coby předkladatelka prostřednictvím ministra vnitra konzistentně v průběhu prvního i druhého čtení zdůrazňovala shora vyjádřený předmět a účel návrhu zákona. V celém prvním čtení a ani při projednávání ve výborech, konkrétně ve výboru pro bezpečnost jakožto garančním výboru a dále výboru pro sociální politiku, se neprojednávaly otázky spojované s rozšířením trestního zákoníku o další nové skutkové podstaty trestného činu. Zdůrazňuje, že k návrhu zákona se vůbec nevyjádřil ústavně-právní výbor.

6. Uvádí, že změny trestních předpisů související se zavedením skutkové podstaty neoprávněné činnosti pro cizí moc byly do návrhu zákona vloženy až ve druhém čtení (pozn. Ústavního soudu: pozměňovací návrh byl odůvodněn již v obecné rozpravě, přičemž k tomuto odůvodnění se předkládající poslanec M. Exner přihlásil rovněž v podrobné rozpravě druhého čtení konaného dne 22. 10. 2024). Pozměňovací návrh byl rozeslán dne 23. 10. 2024 (srov. sněmovní tisk č. 727/3, pozměňovací návrh č. 5055). Navrhovatelka opětovně uvádí, že změna trestních předpisů nemá žádnou souvislost s původním záměrem vlády přijmout úpravu navázanou na prodloužení rámce pro dočasnou ochranu.

7. Navrhovatelka upozorňuje, že totožnou úpravu týkající se nového trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc obsahuje vládní návrh zákona (novely trestního zákoníku) ze dne 13. 11. 2024, předložený Poslanecké sněmovně dne 19. 11. 2024, jenž prošel prvním čtením a byl přikázán ústavně-právnímu výboru jako výboru garančnímu. Ten dne 15. 1. 2025, tj. v době, kdy se nyní posuzovaným návrhem zákona zabýval Senát (viz dále bod 17), rozhodl o přerušení projednání příslušného sněmovního tisku č. 861 (pozn. Ústavního soudu: tento návrh zákona, již bez § 318a trestního zákoníku, byl v mezích schválen a zákon byl dne 5. 8. 2025 vyhlášen ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv pod č. 270/2025 Sb.).

8. Navrhovatelka dále uvádí, že v průběhu projednávání návrhu zákona (sněmovní tisk č. 727) ve třetím čtení, konaném dne 11. 12. 2024, předkladatelka popsala důvody pro předložení pozměňovacího návrhu. Má za to, že došlo ke svévolnému rozšíření předmětu a účelu zákona Lex Ukrajina VII. Upozorňuje, že k pozměňovacímu návrhu se nemohla vyjádřit připomínková místa, ať už vládní (Ministerstvo spravedlnosti), či nevládní (Nejvyšší soud coby sjednocovatel judikatury). Odkazuje rovněž na vyjádření ministra spravedlnosti reagující na odbornou kritiku skutkové podstaty neoprávněné činnosti pro cizí moc a potvrzující nedostatky právní úpravy (např. vágnost širokých formulací). Navrhovatelka má za to, že důvodem pro obcházení řádného legislativního procesu nebyla s ohledem na tvrzenou akutnost obava z časové prodlevy při přijetí změny trestních předpisů, ale spíše obava předkladatelky z povinnosti vypořádat se s připomínkami dotčených subjektů. Odkazuje zde na připomínky Nejvyššího soudu, který se při projednávání novely trestního zákoníku a trestního řádu (sněmovní tisk č. 861) k navrhované úpravě vyjádřil negativně a uvedl řadu nedostatků, které plynou z případného přijetí řešené změny trestních předpisů. Navrhovatelka doplňuje, že v době projednávání návrhu zákona v průběhu třetího čtení dne 18. 12. 2024 byl již znám nálezný Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 41/23 (427/2024 Sb.). Uvádí, že předkladatelka na tento nálezný reagovala prostřednictvím svého zástupce, ministra vnitra, který

významně rozšířil původně deklarovaný smysl a účel zákona a akcentoval „veřejný zájem na účinné ochraně ústavního zřízení, svrchovanosti, územní celistvosti, obrany a bezpečnosti České republiky“.

9. Následně popisuje průběh hlasování v Poslanecké sněmovně a průběh projednání a hlasování v Senátu. Uvádí, že návrh zákona byl schválen relativně těsnou většinou.

10. S odkazem na nosné právní závěry shora zmíněného plenárního nálezu Ústavního soudu navrhovatelka uvádí, že pozměňovací návrh č. 5055 je protiústavním přílepkem k původnímu vládnímu návrhu zákona. Má za to, že napadená ustanovení schváleného zákona nebyla předmětem původního vládního návrhu a nemají úzký vztah k jeho účelu a předmětu, přičemž nebylo dosaženo širokého konsenzu na jeho přijetí. Připomíná, že „předkládání pozměňovacích návrhů nespadá pod ústavní právo jednotlivých poslanců navrhopvat zákony (právo zákonodárné iniciativy). Pozměňovací návrh musí být vskutku pozměňovacím návrhem k existujícímu návrhu zákona, nikoli alternativním návrhem zákona, jemuž slouží původní návrh zákona jen jako předmětem a účelem nesouvisející nosič“. Napadená ustanovení novelizující trestní zákoník a trestní řád nebyla podle navrhovatelky přijata a vydána v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

11. Upozorňuje též na zkrácení řečnické doby v průběhu třetího čtení návrhu zákona na dvakrát 15 minut. Má za to, že v nyní posuzovaném případě nebyl k tomuto opatření důvod, neboť projednávání návrhu zákona neprovázely sněmovní obstrukce. Debatu probíhající v průběhu třetího čtení označuje za meritorní. Dále upozorňuje na ukončení rozpravy ve třetím čtení, ačkoliv do ní byli přihlášení další poslanci, což považuje za rozporné s § 66 odst. 1 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, (dále jen „jednacím řád“), a ponechává na rozhodnutí Ústavního soudu, zda toto nezákonné ukončení parlamentní debaty neporušuje rovněž ústavní principy.

12. Z věcného hlediska navrhovatelka k napadeným zákonným ustanovením namítá rozpor se zásadou legality, a to v rovině *nullum crimen sine lege certa*. Opětovně zmiňuje kritiku prezentovanou Nejvyšším soudem, připomíná, že ministr spravedlnosti již oznámil iniciativu směřující ke změně skutkové podstaty napadeného trestného činu, a odkazuje na náleze ze dne 23. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12 (N 126/70 SbNU 147; 259/2013 Sb.), v němž Ústavní soud při derogaci jiného ustanovení trestního zákoníku týkajícího se postihu drogové kriminality, konkrétně § 289 odst. 2 zmocňujícího vládu ke konkretizaci pojmu množství větší než malé, argumentoval mj. právě nedostatečnou určitostí trestněprávní úpravy. Navrhovatelka zdůrazňuje, že neurčitost právní normy, vylučující seznání jejího normativního obsahu za pomoci obvyklých interpretačních postupů, činí právní normu rozpornou s ústavním požadavkem právní jistoty.

13. Konečně v závěru návrhu vysvětluje formulaci petitu. Navrhuje zrušení části Lex Ukrajina VII novelizující trestní řád (část druhá čl. III) a trestní zákoník (část pátá čl. VI) a vedle toho samostatně *in eventum* navrhuje rovněž zrušení příslušných novelizovaných částí trestního řádu [část § 17 odst. 1 písm. d) a část § 88 odst. 1] a trestního zákoníku [část § 33, § 318a, § 329 odst. 2 písm. g) a části § 367 odst. 1 a 2 a § 368 odst. 1]. Navrhovatelka navrhuje zrušit napadená ustanovení s účinností ke dni přijetí nálezu Ústavního soudu, a tedy nikoliv až dnem publikace nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Žádá rovněž přednostní projednání věci podle § 39 zákona o Ústavním soudu.

II. Vyjádření účastníků, vedlejší účastnice řízení a replika navrhovatelky

14. Ústavní soud zaslal návrh na zahájení řízení Poslanecké sněmovně, Senátu, vládě a veřejnému ochránci práv.

II. a) Vyjádření komor Parlamentu

15. Poslanecká sněmovna (prostřednictvím předsedkyně) popsala průběh projednání a schválení napadeného zákona. Upřesnila, že návrh zákona byl předložen vládou Poslanecké sněmovně dne 12. 6. 2024 a rozeslán poslancům jako sněmovní tisk č. 727/0 dne 13. 6. 2024. První čtení proběhlo na 108. schůzi dne 25. 6. 2024. Návrh zákona byl přikázán k projednání výboru pro bezpečnost jako garančnímu výboru a též výboru pro sociální politiku. Výbor pro sociální politiku návrh zákona projednal a dne 11. 7. 2024 vydal usnesení s doporučením návrh zákona schválit (srov. sněmovní tisk č. 727/1). Výbor pro bezpečnost návrh zákona projednal a dne 6. 9. 2024 vydal usnesení s pozměňovacími návrhy doručené poslancům jako tisk č. 727/2. Druhé čtení návrhu zákona se uskutečnilo na 115. schůzi dne 22. 10. 2024, kdy byl v podrobné rozpravě jako sněmovní dokument č. 5055 načten pozměňovací návrh poslanců M. Exnera, V. Rakušana, P. Blažka, J. Bartoška, P. Žáčka, M. Zuny, J. Michálka a P. Letochy. Všechny podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk č. 727/3. Třetí čtení návrhu zákona bylo zahájeno dne 20. 11. 2024 a pokračovalo ve dnech 6., 11. a 18. 12. 2024, kdy byl pozměňovací návrh č. 5055 schválen: ze 177 přítomných poslankyň a poslanců 100 hlasovalo pro a 74 proti. V závěrečném hlasování o návrhu zákona jako celku z přítomných 177 poslankyň a poslanců bylo pro 99 a 78 proti. Návrh zákona byl přijat. Návrh zákona byl postoupen Senátu dne 30. 12. 2024, který jej zařadil na svou 5. schůzi dne 22. 1. 2025. Senát k návrhu zákona nepřijal usnesení (bylo přijato pouze doprovodné usnesení). Zákon byl doručen prezidentovi republiky k podpisu dne 30. 1. 2025. Prezident zákon podepsal dne 6. 2. 2025.

16. V závěru svého vyjádření Poslanecká sněmovna uvedla, že zákonodárny sbor jednal v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou.

17. Senát (prostřednictvím předsedy) zrekapituloval obsah nyní posuzovaného návrhu i obsah napadených zákonných ustanovení. Dále popsal průběh projednání napadeného zákona (tisku č. 35). Organizační výbor přikázal návrh zákona výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost coby výboru garančnímu a dále pak výboru pro sociální politiku, ústavně-právnímu výboru a výboru pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Z hlediska obsahu nyní přezkoumávané materie je významné, že výbor pro sociální politiku návrh zákona projednal dne 14. 1. 2025 a přijal usnesení č. 14, kterým doporučil Senátu vrátit návrh zákona Poslanecké sněmovně (mimo jiné) s pozměňovacím návrhem, jímž by byla vypuštěna novela trestního zákoníku a trestního řádu v souvislosti se skutkovou podstatou nového trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc. Senát se návrhem zákona zabýval na své 5. schůzi dne 22. 1. 2025. V mnohahodinové diskusi vystoupili jak odpůrci, tak příznivci navrhované právní úpravy, resp. jednotlivých částí návrhu zákona. Senát ve vyjádření uvedl, že nyní přezkoumávaná úprava byla vnímána jako problematická, což dokládá rovněž hlasování o návrhu.

18. V hlasování vedeném pod pořadovým č. 5 se ze 73 přítomných senátorek a senátorů vyslovilo 21 pro návrh senátorky M. Němcové schválit návrh zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou, proti bylo 27, návrh nebyl přijat. Poté bylo přistoupeno k hlasování o návrhu na zamítnutí návrhu zákona senátorky J. Mračkové Vildumetzové. V hlasování vedeném pod pořadovým č. 6 se ze 74 přítomných vyslovilo pro návrh 15, proti 47, rovněž tento návrh nebyl přijat. Vzhledem k tomu, že nebyl žádný z návrhů přijat, zahájil předsedající podrobnou rozpravu, do které se nikdo nepřihlásil, a proto po jejím ukončení bylo přistoupeno k hlasování o pozměňovacích návrzích, které byly součástí výborových usnesení. V pořadí třetím byl pozměňovací návrh týkající se vypuštění novely trestního zákoníku a trestního řádu v souvislosti se skutkovou podstatou nového trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc. V hlasování nebyl přijat žádný pozměňovací návrh, Senát k návrhu zákona proto nepřijal žádné usnesení.

19. Senát uzavřel, že při projednávání návrhu zákona postupoval v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem s tím, že je zcela na Ústavním soudu, aby posoudil soulad návrhem napadených zákonných ustanovení s ústavním pořádkem.

II. b) Vyjádření vlády

20. Vláda přijala dne 26. 3. 2025 usnesení č. 208, kterým schválila svůj vstup do řízení před Ústavním soudem, navrhla, aby Ústavní soud návrh zamítl, a zároveň ministři spravedlnosti uložila, aby ve spolupráci s ministrem vnitra a ministrem zahraničních věcí vypracoval podrobné vyjádření vlády k tomuto návrhu.

21. K procesním námitkám navrhovatelky vláda předně uvedla, že ústavnost napadeného zákona nemůže být zpochybněna pouhou absencí připomínkového řízení. V této souvislosti odkázala na projednávání vládního návrhu zákona (sněmovního tisku č. 861), jenž se od navrhovatelkou napadené právní úpravy v konečném důsledku liší toliko názvem trestného činu (činnost pro cizí moc namísto neoprávněné činnosti pro cizí moc). Zdůraznila, že sněmovní tisk č. 861 prošel rezortním i mezirezortním připomínkovým řízením, v němž bylo přihlédnuto též k připomínkám Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství (např. doplnění novely § 88 trestního řádu). Připomínková místa, včetně Ministerstva spravedlnosti, tudíž měla možnost se k napadené právní úpravě vyjádřit.

22. Vláda vysvětlila, že s ohledem na zhoršující se bezpečnostní situaci v České republice a s ní související nárůst hybridních hrozeb a vzhledem ke skutečnosti, že nebylo jisté, zda se sněmovní tisk č. 861 stihne projednat a schválit ve stávajícím, tj. 9. volebním období Poslanecké sněmovny, zaujala skupina poslanců (jež zahrnovala i ministry vnitra a spravedlnosti) postoj, že je potřeba zajistit, aby navrhovatelkou napadená právní úprava byla schválena ještě v 9. volebním období. Z tohoto důvodu byla část právní úpravy obsažená ve výše specifikovaném návrhu novely trestního zákoníku podle sněmovního tisku č. 861 týkající se trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc včleněna cestou pozměňovacího návrhu č. 5055 do sněmovního tisku č. 727. Vláda upozornila, že pozměňovací návrh byl vložen do evidenčního systému Poslanecké sněmovny dne 2. 10. 2024 a byl uplatněn ve druhém čtení, které proběhlo dne 22. 10. 2024, tedy až poté, co navržená právní úprava prošla řádným připomínkovým řízením.

23. Vláda odmítla, že by napadená právní úprava představovala protiústavní přílepek. Zdůraznila, že Lex Ukrajina VII je sběrným zákonem, který se týká různých opatření souvisejících s agresí rozpoutanou Ruskou federací na Ukrajině, což ostatně vyplývá též z názvu tohoto zákona. Doplnila, že cílem všech přijatých zákonů označovaných jako Lex Ukrajina je úprava různorodých specifických otázek vzniklých v důsledku ozbrojeného konfliktu na Ukrajině. Opětovně poukázala na zhoršení mezinárodní bezpečnostní situace související mj. se změnou metod, jimiž Rusko vede proti České republice a ostatním evropským státům coby spojencům Ukrajiny hybridní válku. Vláda vyjádřila přesvědčení, že napadená právní úprava, včleněná do zákona Lex Ukrajina VII pozměňovacím návrhem č. 5055, není přílepkem, neboť pozměňovací návrh má úzký vztah k účelu i předmětu původního návrhu, k němuž byl uplatněn. Právní úpravu označila za zcela legitimní a vysoce potřebnou pro zajištění svrchovanosti, územní celistvosti České republiky a ochranu jejích demokratických základů, jakož i života, zdraví a majetkových hodnot jejích obyvatel.

24. K věcným námitkám vláda v odkazu na předchozí nálezovou judikaturu Ústavního soudu zdůraznila, že mu v zásadě nepřísluší, aby posuzoval šíři hranic trestněprávní kriminalizace určitých typů jednání, nemá-li dublovat nebo suplovat ústavní roli zákonodárského orgánu. Připomenula, že podle čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, je bezpečnostní zájem státu chráněnou ústavní hodnotou.

25. K namítané neurčitosti skutkové podstaty neoprávněné činnosti pro cizí moc uvedla, že obsahuje několik konkrétně popsanych znaků, které musí být naplněny současně. Jedná se

o úmyslný trestný čin se speciálním úmyslem, tj. úmyslem ohrožit nebo poškodit ústavní zřízení, svrchovanost, územní celistvost, obranu nebo bezpečnost České republiky nebo bezpečnost mezinárodní organizace, k ochraně jejíchž zájmů se Česká republika zavázala.

26. Vláda se dále vyjádřila k jednotlivým pojmům obsaženým ve skutkové podstatě zařazené do § 318a trestního zákoníku. Uvedla, že pojem „cizí moc“ je v trestním zákoníku již použit u trestného činu vlastizrady (§ 309), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315) a vyzvědačství (§ 316). Pojem „neoprávněnosti“ pouze potvrzuje, že znakem trestného činu je i jeho protiprávnost, tzn. že z působnosti této normy jsou vyňaty případy, u nichž dochází ke spolupráci či ke konkrétnímu získávání a předávání informací zcela legálním postupem např. podle § 10 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, (dále jen „zákon o zpravodajských službách“), nebo postupem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Vláda dále uvedla, že pojem „činnost“ se na první pohled jeví jako pojem široký, nicméně upřesnila, že je nutné jej vykládat v úzké souvislosti se subjektivní stránkou, úmyslem zákonodárce a zásadou subsidiarity trestní represe (srov. § 12 odst. 2 trestního zákoníku), v níž je obsaženo i hledisko dostatečné společenské škodlivosti činu. Podle vlády plní prvky neoprávněnosti, spojení s cizí mocí a specifického škodlivého úmyslu roli korektivu jinak neurčitého vymezení případů, na které by skutková podstata dopadala. Doplnila, že úmysl zákonodárce, která jednání mají být typicky podle tohoto trestného činu postihována, je vyjádřen v důvodové zprávě k návrhu zákona, který Poslanecká sněmovna projednávala jako tisk č. 861, která slouží jako interpretační vodítko pro aplikační praxi při tvorbě judikatury. Vláda v odkazu na komentářovou literaturu vymezila rovněž další pojmy skutkové podstaty (poškození a ohrožení ústavního zřízení, svrchovanost a územní celistvost).

27. Ve vztahu k objektivní stránce spočívající v narušení svrchovanosti České republiky tím, že někdo pro cizí moc sleduje zpravodajskými prostředky obyvatele České republiky na jejím území, vláda uvedla, že pojem „zpravodajské prostředky“ je nutné vykládat v návaznosti na právní předpisy upravující zpravodajskou činnost (srov. § 7 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, a § 7 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství).

28. Vláda doplnila, že protiústavní neurčitost napadené právní úpravy nelze dovozovat ani z následného prohlášení tehdejšího ministra spravedlnosti, že přistoupí k úpravě tohoto trestného činu. Z odkazu na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *Berardi a Mularoni proti San Marinu* ze dne 10. 1. 2019 č. 24705/16 a 24818/16, bod 54, dovodila, že pozdější zpřesnění skutkové podstaty trestného činu automaticky neznamená, že by předchozí právní úprava byla chybná.

29. Za nepřiléhavý označila odkaz na náleze ze dne 23. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12, jímž Ústavní soud zrušil část § 289 odst. 2 trestního zákoníku zmocňujícího vládu ke konkretizaci pojmu množství větší než malé. V tomto nálezu totiž Ústavní soud připustil, že i v trestním právu jsou některé neurčité pojmy vykládány soudní judikaturou. Tento závěr potvrzuje i navazující judikatura (srov. usnesení ze dne 9. 10. 2018 sp. zn. II. ÚS 2980/17, bod 44), v níž Ústavní soud z hlediska dodržení čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) akceptoval zachování „měkčího“ standardu, podle něhož je princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* naplněn nikoliv jen samotným zněním zákona, ale rovněž jeho synergií s judikaturou vrcholných soudů. Shodně se k této otázce staví rovněž ESLP, z jehož judikatury vyplývá, že není porušením předvídatelnosti práva, je-li možné zjistit obsah určité normy trestního práva hmotného po seznámení se se soudní judikaturou (srov. např. rozsudek ve věci *Kononov proti Lotyšsku* ze dne 17. 5. 2010 č. 36376/04, bod 185, nebo rozsudek ve věci *Norman proti Spojenému království* ze dne 6. 7. 2021 č. 41387/17, bod 60, kde ESLP konstatoval, že „postupný vývoj trestního práva prostřednictvím soudní judikatury je pevně zakořeněnou a nezbytnou součástí právní tradice smluvních států. Článek 7 [Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)] nelze vykládat tak, že by zakazoval postupné

upřesňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím soudního výkladu“. Obdobné závěry vláda dovozuje rovněž z rozsudku ve věci *Ashlarba proti Gruzii* ze dne 15. 7. 2014 č. 45554/08, bod 33, a rozsudku ve věci *Huhtamaki proti Finsku* ze dne 6. 3. 2012 č. 54468/09, bod 45). Vláda uzavřela, že Ústavní soud i ESLP jsou si vědomy potřeby užití neurčitých pojmů, jež následně dotváří judikatura soudů, přičemž v takovém postupu neshledávají porušení zásady legality.

30. V závěru vyjádření vláda konstatovala, že napadená právní úprava není excesivní ani v evropském kontextu.

31. Z uvedených důvodů vláda navrhla, aby Ústavní soud návrh zamítl.

II. c) Replika navrhovatelky

32. Navrhovatelka v replice k zasláným vyjádřením setrvala na své původní argumentaci. Zopakovala, že napadená úprava byla součástí původní zákonodárné iniciativy spjaté se sněmovním tiskem č. 861 a prostřednictvím pozměňovacího návrhu byla přilepena ke sněmovnímu tisku č. 727, se kterým však nemá úzký vztah předmětu ani účelu, neboť původní návrh zákona pod sněmovním tiskem č. 727 jakoukoliv změnu trestních předpisů neupravoval.

33. Navrhovatelka vyjádřila nesouhlas s argumentací vlády dovozující úzký vztah napadené právní úpravy k předmětu a účelu původního návrhu zákona. S odkazem na závěry vyslovené v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 41/23 namítla, že vztah k předmětu a účelu původního návrhu zákona nelze vymezovat příliš abstraktně, všeobjímajícím způsobem. Rozporovala rovněž vládou namítanou potřebu urychleného včlenění návrhu napadené skutkové podstaty do sněmovního tisku č. 727. Uvedla, že zde nebyla žádná urgentní potřeba legislativní změny, neboť bylo vysoce pravděpodobné, že návrh vedený pod sněmovním tiskem č. 861 bude schválen standardním legislativním postupem ještě v tomto volebním období (k tomu srov. pozn. uvedenou pod bodem 7 tohoto nálezu). Vláda navíc nevyužila jiné nástroje, kterými bylo možné zajistit legislativní změnu, byla-li by považována za urgentní (tj. stav legislativní nouze). Navrhovatelka se opětovně vymezila rovněž vůči zkrácení řečnické doby ve třetím čtení.

34. Z hlediska věcného posouzení napadené úpravy odkázala na náleze ze dne 12. 4. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 43/93 (N 16/1 SbNU 113; 91/1994 Sb.), v němž Ústavní soud zdůraznil, že v ústavním státě není důležité jen to, jakým způsobem jsou schopny zákony interpretovat soudy, ale také, jak si tyto zákony bude vykládat občanská veřejnost. Zopakovala, že napadená skutková podstata neumožňuje seznat, jaké jednání bude mít trestněprávní relevanci, a jaké nikoliv.

II. d) Sdělení veřejného ochránce práv

35. Veřejný ochránce práv Ústavnímu soudu sdělil, že nevyužije svého práva podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a do řízení jako vedlejší účastník nevstoupí.

II. e) Vyjádření nevládních organizací

36. Ústavnímu soudu zaslaly *sua sponte* svá vyjádření rovněž Institute H21, z. ú., Iuridicum Remedium, z. s., a Otevřená společnost, o. p. s. Ústavní soud toto nevyžádané vyjádření nezasílal navrhovatelce na vědomí, neboť s ním dále nepracoval [srov. obdobně náleze ze dne 15. 5. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 44/23 (213/2024), bod 18].

III. Upuštění od ústního jednání

37. Ústavní soud dospěl k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl ve věci bez jeho nařízení.

IV. Podmínky řízení

38. Ústavní soud je k projednání návrhu na zrušení napadených ustanovení zákona Lex Ukrajina VII, resp. *in eventum* návrhu na zrušení novelizovaných ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu příslušný. Navrhovatelka je k podání návrhu aktivně legitimována. Ačkoliv podle ustálené judikatury Ústavního soudu (srov. shora citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 41/23, body 37 a 39) novelizující právní předpis a jeho jednotlivá ustanovení obecně nemají samostatnou normativní existenci, neboť se stávají součástí novelizovaného právního předpisu, je-li namítána absence normotvorné kompetence nebo porušení ústavně předepsaného způsobu přijetí právního předpisu, může být z těchto hledisek posuzována právě i ústavnost novelizujícího předpisu (tj. zákona č. 24/2025 Sb.) či jeho jednotlivých částí. Napadená ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu jsou platnou součástí právního řádu. Ústavní soud proto mohl přistoupit k meritornímu posouzení návrhu.

V. Přezkum procedury přijetí napadeného zákona

39. V souladu s § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se Ústavní soud zabýval v první řadě tím, zda byla napadená zákonná ustanovení (tj. čl. III části druhé a čl. VI části páté zákona č. 24/2025 Sb.) přijata a vydána v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Následně posoudil, zda je napadená právní úprava (tj. novelizovaná ustanovení trestních předpisů) v souladu s ústavním pořádkem z hlediska věcného.

40. Ústavní soud shledal, že Lex Ukrajina VII byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence. Navrhovatelka proti tomu ostatně žádné námitky nevznesla. Její argumentace – jak vyplývá ze shora provedené rekapitulace – se soustřeďuje v první řadě na tvrzené vady legislativního procesu. Ústavní soud se proto zabýval tím, zda byl Lex Ukrajina VII přijat ústavně předepsaným způsobem.

V. a) Vady legislativního procesu a jejich posuzování – obecná východiska

41. Ústavní soud se k posuzování ústavnosti legislativního procesu v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů podle § 64 a násl. zákona o Ústavním soudu vyjádřil již mnohokrát a nepovažuje za nutné, aby opětovně rekapituloval obecné teze, z nichž při takovém přezkumu vychází. Na tato východiska postačí odkázat [srov. např. nález ze dne 25. 6. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 11/25 (256/2025 Sb.), body 48 až 54] a v koncentrované podobě shrnout, že vada legislativního procesu je protiústavní, jestliže:

- 1) odporuje přímo normě výslovně zakotvené v ústavním pořádku;
- 2) porušuje jednací řád Poslanecké sněmovny či Senátu a současně v důsledku této vady došlo k zasažení některé z ústavních norem nebo principů; a zároveň protichůdné ústavní normy nebo principy nepřevažují v daném případě nad ústavní normou nebo principem, který byl zasažen; nebo
- 3) jednací řád Poslanecké sněmovny či Senátu byl sice formálně dodržen, ale přesto postupem Parlamentu dojde k zvlášť hrubému narušení některé ústavní normy nebo principu; a zároveň protichůdné ústavní normy nebo principy nepřevažují v daném případě nad ústavní normou nebo principem, který byl zasažen (srov. tamtéž, bod 55).

42. Podle takto vypracované typologie posuzuje Ústavní soud nejpřísněji rozpor s normou, která je přímo zakotvena v ústavním pořádku, a méně přísně posuzuje porušení jednacího řádu Poslanecké sněmovny či Senátu, zatímco třetí popsaná situace může vést k zásahu Ústavního soudu jen výjimečně [srov. nález ze dne 4. 6. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 47/23 (272/2025 Sb.), bod 43].

43. Pokud jde o druhou z variant uvedených v bodě 41, porušení jednacího řádu může vést i k porušení ústavnosti zejména ve třech typových situacích:

1) porušení pravidel stavu legislativní nouze [nálezy ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 55/10 (N 27/60 SbNU 279; 80/2011 Sb.) a ze dne 19. 4. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.)];

2) schválení tzv. přílepku [nálezy ze dne 15. 2. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 77/06 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.) a ze dne 4. 12. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 41/23] a

3) omezení parlamentní debaty sloučením rozpravy k nesouvisejícím návrhům zákonů [nález ze dne 6. 12. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 1/12 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.), v němž ale nedošlo ke zrušení zákona z tohoto důvodu] nebo ukončením rozpravy za situace, kdy jsou do ní ještě přihlášení řečníci [nálezy ze dne 12. 12. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 26/16 (N 227/87 SbNU 597; 8/2018 Sb.), ze dne 18. 5. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 87/20 (N 97/106 SbNU 84; 232/2021 Sb.), ze dne 13. 9. 2022 sp. zn. Pl. ÚS 7/22 (N 110/114 SbNU 17; 317/2022 Sb.), ze dne 17. 1. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 30/23 (N 13/122 SbNU 103; 36/2024 Sb.), ze dne 4. 12. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 41/23, ze dne 4. 6. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 47/23 a ze dne 25. 6. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 11/25, v nichž ale rovněž nedošlo ke zrušení zákona z tohoto důvodu].

44. V posuzovaném případě navrhovatelka vznesla čtyři (procesní) námitky týkající se ústavnosti legislativního procesu. Zprv, napadená část zákona č. 24/2025 Sb. související se změnou trestních předpisů v návaznosti na zavedení skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc byla podle jejího názoru přijata jako přílepek, tedy neústavní pozměňovací návrh. Dále namítla protiústavní omezení parlamentní debaty, a to ukončením rozpravy ve třetím čtení stanovením pevného času hlasování, ačkoliv do ní ještě byli přihlášení další řečníci. Za třetí došlo současně ke zkrácení řečnické doby v průběhu třetího čtení návrhu zákona na dvakrát 15 minut. V neposlední řadě namítla, že se k pozměňovacímu návrhu nemohla vyjádřit připomínková místa. V tomto pořadí se námitkami navrhovatelky zabýval i Ústavní soud.

V. b) Legislativní přílepky

V. b) (i) Algoritmus ústavního přezkumu

45. Problematikou legislativních přílepků se Ústavní soud zabýval opakovaně. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/23 shrnul dosavadní judikaturu a uvedl, že legislativní přílepky jsou návrhy, které byly v průběhu legislativního procesu formou pozměňovacího návrhu „přilepeny“ k původnímu projednávanému návrhu zákona, s tímto původním návrhem (legislativní předlohou) však nesdílí stejný předmět či účel. Jde tedy ve vztahu k projednávanému zákonu o věcně a teleologicky nijak nesouvisející návrhy, které jsou pozměňovacími návrhy jen formálně, zdánlivě, ve skutečnosti jde o nový návrh zákona ve smyslu čl. 41 a násl. Ústavy. Ústavní soud označil legislativní přílepky za nežádoucí jev legislativního procesu (srov. body 83 a 84 citovaného nálezu).

46. Ústavní soud v tomto nálezu formuloval algoritmus přezkumu legislativních přílepků (tamtéž, bod 106 a násl.), který je plně použitelný i v nyní posuzovaném případě. Při posuzování přílepků se Ústavní soud řídí následujícími hledisky:

1) Přílepek je takový pozměňovací návrh, který (1) nemá úzký vztah ani (1a) k účelu, ani (1b) k předmětu původního návrhu zákona, a současně (2) ve sněmovně nebylo dosaženo širokého konsenzu na jeho přijetí.

2) U takového přílepku je třeba posoudit intenzitu, v níž zasahuje ústavní pravidla a principy, což se bude u různých přílepků lišit.

3) V návaznosti na to je třeba zvážit, zda nad porušenými ústavními pravidly a principy nepřevažují jiné, protichůdné ústavní hodnoty, pro které je namístě úpravu nerušit.

47. Ústavní soud nepovažuje za nutné tento algoritmus detailně reprodukovat a odkazuje na citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 41/23. Pouze shrnuje, že (ad 1) přílepkem je pouze takový pozměňovací návrh, u něhož nelze shledat úzký vztah ani k předmětu, ani k účelu původního

návrhu zákona. Pokud má tedy pozměňovací návrh úzký vztah alespoň k předmětu nebo alespoň k účelu původního návrhu, tímto testem projde. Rozhodující přitom není, jakých zákonů se týkal původní návrh a jakých pozměňovací návrh. Byl by tedy například přípustný pozměňovací návrh, který předmětem (obsahem) srovnatelnou úpravu navrhuje vložit do jiného zákona, než měl být původně novelizován, a to i kdyby tato změna sledovala jiný účel. Obdobně by byl přípustný pozměňovací návrh, který do jiného zákona vkládá obsahově odlišnou úpravu, pokud sleduje srovnatelný účel. Dále platí, že každý přílepek automaticky není protiústavní. Bude-li totiž o potřebnosti pozměňovacího návrhu dosaženo v Poslanecké sněmovně širokého konsenzu, nebude jej Ústavní soud nikdy považovat za neústavní přílepek, a to i kdyby neměl úzký vztah ani k předmětu, ani k účelu původního návrhu zákona. Širokým konsenzem se rozumí alespoň taková většina, která je srovnatelná s většinou vyžadovanou k přijetí ústavního zákona. Z hlediska intenzity porušení ústavních principů a pravidel (ad 2) vychází Ústavní soud z předpokladu, že přílepek vždy obchází zákonodárnou iniciativu (čl. 41 Ústavy) a vždy narušuje principy právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), nicméně zohledňuje, že i přes využití přílepku může být zachována dostatečná parlamentní debata a vláda může mít dostatečnou příležitost se k přílepku vyjádřit. Konečně, Ústavní soud posuzuje, zda protichůdné ústavní principy, pravidla a hodnoty nepřevažují nad těmi, které byly přílepkem zasaženy (ad 3). Protichůdnými hodnotami bude zejména princip právní jistoty, ale může jít i o jiné ústavní hodnoty či principy, zejména týkající se materiálního právního státu či efektivní ochrany ústavnosti (čl. 1 odst. 1, čl. 83 Ústavy).

V. b) (ii) Aplikace na nyní posuzovaný případ

48. Navrhovatelka namítá, že pozměňovací návrh č. 5055 je neústavním přílepkem.

49. Ústavní soud přistoupil k přezkumu a zabýval se nejprve tím, zda je pozměňovací návrh M. Exnera a dalších poslanců přílepkem. Je tedy předně třeba posoudit, zda jde o takový pozměňovací návrh, který nemá úzký vztah k původnímu návrhu zákona ani z hlediska předmětu, ani z hlediska účelu.

50. Jde-li o úzký vztah k předmětu, Ústavní soud opakuje, že není klíčové, zda původní a pozměňovací návrh novelizuje stejné zákony. Není tedy podstatné to, že původní návrh neobsahoval novelizaci trestněprávních předpisů a tuto změnu přinesl až napadený pozměňovací návrh, nýbrž to, jaký byl obsah původního návrhu a jaký je obsah pozměňovacího návrhu. Původní návrh zákona se pohyboval v oblasti správního práva a obsahoval primárně pravidla související s pobytem cizinců (zejména občanů Ukrajiny), ať už založeným na základě prodloužení dočasné ochrany navázané na úpravu v unijním právu, nebo na základě nového specifického vnitrostátního oprávnění, tzv. zvláštního dlouhodobého pobytu. S cizineckým režimem, tj. úpravou práv a povinností cizinců na území státu, souvisí i původním návrhem provedená změna dalších předpisů (srov. část druhou návrhu zákona týkající se změny zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, a části třetí a čtvrtou návrhu zákona upravující postavení cizinců v oblasti zaměstnanosti, sociálního zabezpečení a školství). Lex Ukrajina neupravoval a neupravuje podmínky trestnosti určitého jednání ani trestněprávní sankce za to. Předmět pozměňovacího návrhu č. 5055 je odlišný, směřuje k poškozování základních funkcí státu. Pozměňovací návrh č. 5055 reflektuje trestní politiku státu, již stát chrání společnost před nejzávažnějšími typy společensky škodlivého jednání, upravuje výhradně materii, která byla vždy vyhrazena trestnímu zákoníku. Obsahově tedy pozměňovací návrh č. 5055 do projednávaného návrhu zákona vnesl materii upravující jinou oblast společenských vztahů, než kdy upravoval Lex Ukrajina a než upravoval návrh zákona v původním znění. Navíc stanoví trestní odpovědnost obecně, a tedy dopadá na kohokoliv, včetně občanů České republiky. Obsahové změny provedené skrze pozměňovací návrh proto nemají co do předmětu úzký vztah k obsahu původního návrhu, jenž řešil cizinecký

režim použitelný zejména ve vztahu k občanům Ukrajiny nuceným opustit svou vlast v důsledku aktu agrese ze strany Ruské federace.

51. Jak bylo uvedeno výše, to samo o sobě nevede k závěru, že jde o přílepek. Ústavní soud proto dále posuzoval vztah pozměňovacího návrhu k účelu původního návrhu zákona. Posuzovaný návrh zákona mění zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invází vojsk Ruské federace, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tato již téměř čtyřletá invaze vyvolala největší bezpečnostní krizi na evropském kontinentu od skončení druhé světové války, na kterou evropské státy reagují řadou legislativních i nelegislativních opatření. Jejich společným účelem je řešení naléhavých problémů spjatých jak s touto bezpečnostní krizí, tak s jí vyvolanou migrační vlnou.

52. Účel pozměňovacího návrhu formuloval ministr vnitra V. Rakušan, jeden z předkladatelů pozměňovacího návrhu, ve svém vyjádření v průběhu prvního dne třetího čtení (tj. dne 20. 11. 2024), který uvedl, že pozměňovacím návrhem doplněná právní úprava „jednoznačně souvisí věcně s tím, že Rusko napadlo Ukrajinu. A my v téhle chvíli potřebujeme i na základě informací z bezpečnostní komunity mít definovanou skutkovou podstatu trestného činu, kdy někdo pracuje nějakým způsobem pro cizí moc. A nenamlouvejme si prosím, že nejčastěji je to někdo jiný než Ruská federace a že objektivně vyvolaná potřeba toto mít v trestním řádu prostě souvisí s ruskou invází“. Obdobný argument uplatnila v řízení před Ústavním soudem i vláda, podle níž je Lex Ukrajina sběrným zákonem, který se týká různých opatření souvisejících s agresi rozpoutanou Ruskou federací na Ukrajině.

53. Podle Ústavního soudu lze najít vztah účelu pozměňovacího návrhu a účelu původního návrhu zákona právě v potřebě reagovat na bezpečnostní krizi vyvolanou invází vojsk Ruské federace na území Ukrajiny. Ani skutečnost, že jde o obecnou skutkovou podstatu trestného činu nemířící pouze na Ruskou federaci, tento vztah nevyvrací. Z hlediska ústavního práva jde o přirozený důsledek požadavku obecnosti zákona, politicky pak o zřejmou geopolitickou úvahu, že hrozbu mohou představovat i jiné státy.

54. Pro Ústavní soud je dále podstatné, že o tomto pozměňovacím návrhu proběhla parlamentní debata, v níž měla opozice reálnou možnost vyjádření (srov. níže body 65 až 67). Pozměňovací návrh nebyl předložen překvapivě či „utajeně“, se snahou vyhnout se diskusi a minimalizovat možnost zásahu do jeho obsahu v parlamentní diskusi (srov. vyjádření ministra vnitra v průběhu třetího čtení ze dne 11. 12. 2024). Předložení napadených ustanovení jako pozměňovacího návrhu tedy nebránilo tomu, aby přijatá právní úprava byla „výsledkem diskursu vedeného napříč politickým spektrem, a to diskursu, v němž všichni zúčastnění (jak opozice, tak veřejnost) dostali příležitost se s projednávanou materií podrobně seznámit a informovaně se k ní vyjádřit“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 77/06, bod 38).

55. Pozměňovací návrh č. 5055 proto neústavním přílepkem není.

V. c) Stanovení pevné doby hlasování – vyjádření se k pozměňovacímu návrhu

56. Navrhovatelka dále namítá, že při projednávání návrhu zákona č. 24/2025 Sb. došlo omezením debaty a pevným zařazením hlasování o návrhu zákona ve třetím čtení k porušení § 66 odst. 1 jednacího řádu, přičemž ponechává na Ústavním soudu, aby posoudil, zda tento postup porušuje rovněž ústavní principy.

57. Ústavní soud ze stenoáznamů a videoáznamů jednání Poslanecké sněmovny ověřil, že třetí čtení, probíhající ve dnech 20. 11., 6. 12., 11. 12. a 18. 12. 2024, bylo na základě návrhu poslance J. Cogana na stanovení pevného času hlasování, a tedy ukončení projednávání návrhu napadeného zákona, ukončeno dne 18. 12. 2024 ve 12:30 hod. (srov. hlasování č. 53 na 123. schůzi ze dne 18. 12. 2024). V okamžiku ukončení rozpravy ve třetím čtení do ní bylo přihlášeno 12 poslanců.

58. Ústavní soud se porušením jednacího řádu spočívajícím v ukončení rozpravy dříve, než promluvili všichni přihlášení řečníci, zabýval již opakovaně. Potvrdil, že ukončení rozpravy v situaci, kdy do ní byli přihlášení další řečníci, zakládá porušení § 66 odst. 1 jednacího řádu. Parlament totiž v § 66 odst. 1 jednacího řádu jasně stanovil, že předsedající rozpravu ukončí, nejsou-li do ní přihlášení další řečníci. Na rozdíl od jiných zemí (např. Spolková republika Německo, Rakouská republika, Polská republika či Slovenská republika) tak jednací řád Poslanecké sněmovny neupravuje institut ukončení rozpravy hlasováním ani možnost stanovit předem délku rozpravy (srov. nález Pl. ÚS 11/25, bod 65).

59. Z prejudikatury Ústavního soudu současně vyplývá, že porušení § 66 odst. 1 jednacího řádu, dané přijetím shora uvedeného procedurálního návrhu a následným ukončením rozpravy předsedajícím schůze Poslanecké sněmovny může zasahovat rovněž ústavní principy. Např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/23 (bod 170) Ústavní soud zdůraznil, že toto ustanovení je jednou z možných konkretizací svobody poslanců účastnit se parlamentní rozpravy a jejich rovnosti vyplývající z čl. 5 a 6 Ústavy a čl. 22 Listiny. Tento závěr Ústavní soud zopakoval rovněž v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/23 (body 78 až 80).

60. Ústavní soud dále v případech omezení parlamentní debaty hodnotí, zda protichůdné ústavní normy nebo principy nepřevažují v daném případě nad ústavní normou nebo principem, který byl zasažen. Protichůdným ústavním principem, který je třeba vzít do úvahy, je princip politického rozhodování vycházejícího z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním (čl. 6 Ústavy).

61. Při hodnocení kolize shora uvedených ústavních principů Ústavní soud vychází z následujících tezí. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/23 Ústavní soud konstatoval (bod 174), že legitimním cílem omezení rozpravy je ochrana principu politického rozhodování vycházejícího z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním (čl. 6 Ústavy). V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 30/23 Ústavní soud uvedl (bod 118), že porušení jednacího řádu může mít ústavněprávní rozměr za předpokladu, není-li v jeho důsledku umožněno parlamentní menšině se k obsahu návrhu zákona kvalifikovaně vyjádřit. Tato východiska Ústavní soud zopakoval též v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/25 (bod 68). Použitý prostředek je přiměřený tehdy, pokud by bez jeho nasazení Poslanecká sněmovna nebyla kvůli obstrukci schopna daný návrh schválit, i když pro něj měla potřebnou většinu. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/23 Ústavní soud posoudil kolizi dotčených ústavních principů s využitím testu proporcionality, přičemž zhodnotil, že přijetí procedurálního návrhu o pevném času hlasování a následné ukončení rozpravy představuje vhodný a potřebný prostředek prosazení ústavního principu politického rozhodování vycházejícího z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním (body 83 až 90). Ve třetím kroku tohoto testu, tj. v rámci posouzení přiměřenosti daného opatření a zodpovězení otázky, zda zasáhl do samotné podstaty dotčených ústavních principů rovnosti členů Parlamentu jako reprezentantů lidu a jejich oprávnění účastnit se sněmovní rozpravy, Ústavní soud zdůraznil (bod 94), že „podstatné je, zda v parlamentní rozpravě proběhla otevřená diskuse mezi zastánci konkurenčních názorů, včetně názorů menšinových, reprezentujících tyto názorové skupiny“. Ústavní soud v tomto ohledu připomíná, že význam parlamentní diskuse spočívá v možnosti konfrontace názorů napříč politickým spektrem, jež je zárukou svobodné soutěže politických stran a politických sil podle čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny, a nikoliv v neomezeném uplatňování práva každého jednotlivého poslance (či senátora) se k ní vyjádřit (nález sp. zn. Pl. ÚS 47/23, bod 55, nález ze dne 17. 1. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 30/23, bod 79).

62. V posuzovaném případě třetí čtení návrhu zákona č. 24/2025 Sb. probíhalo ve dnech 20. 11., 6. 12., 11. 12. a 18. 12. 2024 celkem více než osm hodin. V průběhu třetího čtení vystoupil opoziční poslanec H. Lang s projevem o délce přibližně 70 minut a opoziční poslanec R. Koten se dvěma projevy o délce přibližně 60 a 45 minut. Poté, co Poslanecká sněmovna zkrátila řečnickou dobu na patnáct minut a počet vystoupení jednotlivého poslance na dvě, zaznělo v rozpravě během dvou hodin a deseti minut už jen množství faktických poznámek

a řádné vystoupení opoziční poslankyně H. Válkové v délce 30 minut. Vymezený čas pro třetí čtení podle § 95a jednacího řádu (středa a pátek od 9 do 14 hodin) byl dále dvakrát zkrácen přibližně hodinovými projevy opozičního poslance A. Babiše. Přinejmenším některé z těchto projevů lze vyhodnotit jako obstrukční.

63. Jak bylo detailně vyloženo v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/23 (zejména bod 90), jednací řád a jeho dosavadní výklad neumožňovaly se proti používaným obstrukčním metodám v reálném čase zbývajícím do konce volebního období přiblížit k ukončení rozpravy vyčerpáním seznamu přihlášených řečníků, jak to předvídá § 66 odst. 1 jednacího řádu. Bez přijetí usnesení o pevném hlasovacím čase by tak sněmovní většina nebyla v rozporu s čl. 6 Ústavy schopna prosadit svou většinovou vůli. Přijetí procedurálního návrhu o pevném času hlasování a následné ukončení rozpravy bylo v tomto kontextu minimálním zásahem do ústavních principů rovnosti členů Parlamentu jako reprezentantů lidu a jejich oprávnění účastnit se sněmovní rozpravy.

64. Ústavní soud dále zhodnotí, zda v parlamentní rozpravě proběhla otevřená diskuse mezi zastánci konkurenčních názorů, včetně názorů menšinových, reprezentujících tyto názorové skupiny a zda to byla dostatečná diskuse, šetřící práva vlády i opozice, prostor pro parlamentní i veřejnou debatu a informovanost veřejnosti. Navrhovatelka nenapadá Lex Ukrajina VII jako celek, ale i v případě existence případných ústavních vad legislativního procesu navrhuje zrušení toliko jeho trestněprávní části. Ústavní soud proto upřesňuje, že hodnotil pouze otázku, zda měla parlamentní menšina možnost kvalifikovaně se vyjádřit k obsahu pozměňovacího návrhu č. 5055, jenž – jak bylo podrobně vysvětleno výše – do napadeného zákona vnesl právě změnu předpisů trestního práva.

65. Jak vyplývá již z rekapitulace nyní posuzovaného návrhu a vyjádření Poslanecké sněmovny, pozměňovací návrh č. 5055 byl předložen na konci druhého čtení dne 22. 10. 2024. Ústavní soud dále ze stenozáznamů a videozáznamů jednání Poslanecké sněmovny zjistil, že k tomuto pozměňovacímu návrhu se ještě v průběhu druhého čtení vyjádřili, byť zcela rámcově a s námitkami směřujícími k vrácení návrhu garančnímu výboru, již v průběhu podrobné rozpravy opoziční poslanci R. Koten a J. Mašek. Na plénu Poslanecké sněmovny pak byla materie tohoto návrhu řešena v průběhu třetího čtení. Ústavní soud doplňuje, že souhrn všech pozměňovacích návrhů byl poslancům rozeslán dne 23. 10. 2024, tj. zhruba měsíc před zahájením třetího čtení. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že okolnost, že ve třetím čtení se koná rozprava, ve které lze navrhnout pouze opravu data účinnosti návrhu zákona, legislativně-technických chyb, gramatických nebo písemných chyb a úpravy, které vyplývají z přednesených pozměňovacích návrhů, popřípadě podat návrh na opakování druhého čtení (§ 95 odst. 2 jednacího řádu), neznamená, že se má rozprava omezovat právě jen na tyto otázky či aspekty. Řečeno jinak, Ústavní soud tímto již dříve připustil (srov. nálezy Pl. ÚS 11/25, bod 77), že i třetí čtení je z hlediska posouzení naplnění ústavního požadavku účasti opozice na legislativním procesu relevantní.

66. V průběhu třetího čtení se k materii pozměňovacího návrhu č. 5055 (tj. nikoliv k jiným aspektům Lex Ukrajina VII) vyjádřilo celkem sedm opozičních poslanců, jmenovitě: H. Válková (celkem pětkrát), Z. Ožanová (celkem devětkrát), J. Mašek, B. Peštová, R. Vondráček (celkem dvakrát), H. Lang a R. Koten, a to na jednání Poslanecké sněmovny dne 20. 11. 2024 a 18. 12. 2024. Opozice tedy měla možnost vyjádřit se k pozměňovacímu návrhu, a to s dostatečným odstupem od jeho rozeslání všem poslancům, zajišťujícím adekvátní přípravu k věcné debatě, v níž mohla být využita rovněž odborná vyjádření (srov. např. vystoupení H. Válkové odkazující na shora zmíněné připomínky Nejvyššího soudu), kteréžto možnosti též zjevně fakticky využila. Ústavní soud vzal v potaz i to, že pozměňovací návrh č. 5055 byl podroben debatě v garančním výboru (výboru pro bezpečnost), a to dne 7. 11. 2024. Debata v rámci poslaneckých výborů, složených rovněž ze zástupců parlamentní menšiny, je přitom nedílnou součástí legislativního procesu (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 11/25, bod 78).

67. Ústavní soud dodává, že ačkoliv počet řečníků opozice vyjadřujících se k nyní napadené trestněprávní materii není na první pohled vysoký, jejich vyjádření je nutné zasadit do celkového kontextu legislativního procesu vedoucího k přijetí nyní napadeného zákona. Třetí čtení probíhalo celkem čtyři jednací dny a trvalo více než osm hodin. Ze stenozáznamů i videozáznamů vyplývá, že debata ve třetím čtení se týkala ponejvíce jiných oblastí zákona Lex Ukrajina VII (např. vzdání se ruského občanství jako podmínky pro nabytí českého občanství – srov. návrh na zrušení § 7x a 7y zákona č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ze dne 11. 4. 2025 vedený u Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 15/25). Ústavní soud nepřehlédl, že debata ve třetím čtení se rozvinula do poměrně značné šíře, přičemž se v ní prostřednictvím zástupců opozice cyklicky objevovaly rozsáhlé obecné výhrady týkající se postavení ukrajinské menšiny v České republice. Ústavní soud zdůrazňuje a zohledňuje, že opozice měla k dispozici dostatečný časový prostor, kdy se mohla vyjádřit k napadeným trestněprávním ustanovením zákona č. 24/2025 Sb. (viz výše). Ústavní soud současně nepřehlédl, že se obstrukce, bohužel, staly od roku 2016 notorií a pravidelným rysem parlamentních debat (srov. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 47/23, bod 56), na což ostatně upozorňuje i navrhovatelka, která připustila (bod 30 návrhu), že „návrh na omezení řečnické doby mohl vyvstat ze skutečností, že v současné době prakticky každá schůze Poslanecké sněmovny je doprovázena alespoň v části jejích jednacích dnů obstrukčními mnohahodinovými projevy a potřeba omezit projednávání tohoto návrhu zákona ve 3. čtení tak mohla vzejít jakožto důsledek obstrukce, vztahující se k jinému sněmovnímu tisku“. Stěžejní je, že opozice měla možnost zapojit se do parlamentní diskuze a měla příležitost být plnohodnotnou součástí zákonodárského procesu. Tuto příležitost také využila. Je pravda, že opozice velkou část debaty věnovala jiným aspektům projednávaného návrhu zákona a vystoupením, v nichž její zástupci vyjadřovali obecné znepokojení se situací vzniklou v důsledku ruské agrese, resp. s ukrajinskou migrací. Nicméně, z projevů zástupců opozice je patrné, že s obsahem pozměňovacího návrhu č. 5055 se jednotliví poslanci a poslankyně seznámili, jelikož zaznívala i jeho věcná kritika. Nelze z toho dle Ústavního soudu nyní dovozovat, že by parlamentní většina zatížila nyní posuzovaný legislativní proces ústavním deficitem spočívajícím v nezajištění „participačních práv“ opozice. V parlamentní rozpravě totiž proběhla otevřená diskuze mezi zastánci konkurenčních názorů, včetně názorů menšinových.

68. Ústavní soud dále zohlednil, že samotná podstata rozporovaného pozměňovacího návrhu nebyla nikterak rozsáhlá. Byť je včleněna do více ustanovení trestního řádu a trestního zákoníku, souvisí toliko s jednou skutkovou podstatou trestného činu. Sporná otázka byla zcela srozumitelná, v podstatě omezená na tvrzenou neurčitost skutkové podstaty trestného činu v § 318a trestního zákoníku, byla diskutována v Poslanecké sněmovně i ve veřejném prostoru a komunikačních médiích. Poslanci měli možnost využít podklady z připomínkového řízení k vládnímu návrhu zákona vedenému jako tisk č. 861. Ustanovení § 318a trestního zákoníku bylo totiž původně součástí vládního návrhu novely trestního zákoníku, který byl v době parlamentního rozhodování o napadeném ustanovení již předložen Poslanecké sněmovně. Napadená právní úprava tak stejně jako vlastní tisk č. 861 prošla standardním procesem spojeným s předložením vládního návrhu zákona Poslanecké sněmovně, byla předmětem připomínkového řízení a je k ní připojena důvodová zpráva. Odůvodnění pozměňovacího návrhu v podstatě přebírá vysvětlení a odůvodnění k § 318a trestního zákoníku obsažené v důvodové zprávě k vládnímu návrhu novely trestního zákoníku. Jak je uvedeno již výše, pozměňovací návrh č. 5055 nebyl předložen překvapivě či „utajeně“, se snahou vyhnout se diskuzi a minimalizovat možnost zásahu do jeho obsahu v parlamentní diskuzi, naopak poslanci na něj a na důvody jeho předložení byli výslovně upozorněni (srov. vyjádření ministra vnitra v průběhu třetího čtení ze dne 11. 12. 2024). To představuje další faktor snižující intenzitu zásahu do ústavních pravidel a principů.

69. Ústavní soud proto shodně jako v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 47/23 a Pl. ÚS 11/25 uzavřel, že ukončením rozpravy v situaci, kdy ještě byli do rozpravy přihlášení další poslanci, byl porušen § 66 odst. 1 jednacího řádu, podle něhož předsedající rozpravu ukončí, nejsou-li do ní přihlášení další řečníci. Spolu s porušením § 66 odst. 1 jednacího řádu došlo i k zasažení ústavních principů rovnosti členů Parlamentu jako reprezentantů lidu a jejich práva účastnit se sněmovní rozpravy. S odkazem na již zmiňovaný test proporcionality provedený v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/23 však Ústavní soud uvádí, že použitý prostředek, tj. přijetí procedurálních návrhů o pevném času hlasování a následné ukončení rozpravy, byl nejen způsobilý dosáhnout sledovaného cíle, tj. ochrany protichůdného ústavního principu politického rozhodování vycházejícího z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním (čl. 6 Ústavy), ale rovněž reagoval na obstrukční chování opozice. Ve shodě s citovaným nálezem (bod 90) a nálezem sp. zn. Pl. ÚS 11/25 má Ústavní soud dále za to, že takto použitý prostředek byl minimálním zásahem do ústavních principů rovnosti členů Parlamentu jako reprezentantů lidu a jejich oprávnění účastnit se sněmovní rozpravy, neboť jednací řád nenabízí jiný mírnější, a přitom obdobně účinný prostředek, jímž by bylo možné dosáhnout sledovaného cíle, tj. prosazení politické vůle většiny. Vzhledem k široké možnosti opozice vyjádřit se k nyní posuzované části zákona Lex Ukrajina VII, vložené do návrhu zákona pozměňovacím návrhem č. 5055, považuje Ústavní soud zásah shora uvedených ústavních principů chránících zejména příslušníky parlamentní menšiny rovněž za přiměřený. Postup Poslanecké sněmovny v této věci byl tedy v souladu s Ústavou, a navzdory zkrácení rozpravy ve třetím čtení dostatečně vyvažuje práva parlamentní většiny i menšiny. Jak Ústavní soud uvedl již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/25 (bod 73), „většina má právo vládnout a menšina musí mít reálnou možnost vyjádřit svůj názor“, což bylo ve věci předložené navrhovatelkou naplněno.

70. Ústavní soud opět zdůrazňuje, že zjevné porušování pravidla zakotveného v § 66 odst. 1 jednacího řádu není v demokratickém právním státě ničím žádoucím a lze je chápat jen jako naprosto krajní řešení. Znovu apeluje na všechny poslance napříč politickým spektrem, aby se zasadili o reformu jednacího řádu Poslanecké sněmovny tak, aby napříště zajišťoval, že jednání Poslanecké sněmovny dostojí oběma principům vyplývajícím z čl. 6 Ústavy, tedy jak principu rozhodování vycházejícího z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním, tak principu ochrany menšin, aniž by muselo dojít k porušení jeho ustanovení.

V. d) Omezení řečnické doby

71. Navrhovatelka dále považuje – dle vlastních slov – z ústavního hlediska za problematické zkrácení doby vystoupení jednotlivých poslanců ve třetím čtení na dvakrát 15 minut u každého poslance. K tomuto omezení přistoupila Poslanecká sněmovna k procedurálnímu návrhu J. Cogana (srov. hlasování č. 54 na 123. schůzi ze dne 18. 12. 2024).

72. I v této námitce může Ústavní soud odkázat na vlastní prejudikaturu (srov. citovaný nálezn sp. zn. Pl. ÚS 47/23, body 60 až 73; v tomto případě se jednalo o limit dvakrát 10 minut u jednoho poslance). Ústavní soud zde v odkazu na § 59 odst. 1 jednacího řádu, dle něhož se Sněmovna může k projednávanému bodu usnést bez rozpravy na omezení řečnické doby, která nesmí být kratší než 10 minut, přičemž podle § 59 odst. 2 téhož zákona se může usnést rovněž na tom, že k téže věci může poslanec vystoupit nejvýše dvakrát, jakož i s ohledem na ustálenou tuzemskou parlamentní praxi a komparaci s parlamentním právem v Rakouské republice, Spolkové republice Německo, Polské republice a Slovenské republice dospěl k závěru, že omezení řečnické doby neporušuje ani zákon, ani nevybočuje z ustálené parlamentní praxe a nepříčí se ani žádnému z ústavních principů. Ústavní soud neshledal žádný rozumný důvod, proč by se měl od těchto závěrů své předchozí judikatury v nyní posuzovaném případě odchýlit, neboť je nadále toho názoru, že omezení řečnické doby u jednoho poslance na 15 minut (*a maiori ad minus*) „nebudí pochybnosti o souladu s ústavním pořádkem ani zákonem, přičemž

skýtá dostatečnou možnost poslance se k projednávané věci vyjádřit“ (srov. citovaný nálezh sp. zn. Pl. ÚS 47/23, bod 67).

V. e) Přípomínkové řízení

73. Navrhovatelka namítla, že k pozměňovacímu návrhu č. 5055 se nemohla vyjádřit obvyklá připomínková místa, ať už vládní, či mimovládní. Ústavní soud má za to, že ani tato námítka nezakládá vybočení z ústavních požadavků vztahujících se k zákonodárnému procesu. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu ze dne 4. 9. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 21/15 (N 146/90 SbNU 369; 233/2018 Sb.), bod 54, připomínkové řízení je součástí postupu předcházejícího předložení vládního návrhu zákona nebo jiného právního předpisu podle legislativních pravidel vlády, schválených usnesením vlády č. 188 ze dne 19. 3. 1998, přičemž jeho nedodržení nezakládá porušení ústavně předepsaného způsobu přijetí zákona nebo jiného právního předpisu. Legislativní pravidla vlády navíc nepředpokládají, že by předmětem připomínkového řízení měl být pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, a tudíž v dané věci ani nemohlo dojít k jejich porušení. Ústavní soud současně nepřehlédl (srov. výše), že nyní napadená právní úprava byla podrobena standardnímu připomínkovému řízení, a to v rámci přípravy vládního návrhu novely trestního zákoníku a trestního řádu (sněmovní tisk č. 861).

V. f) Dílčí závěr

74. Ačkoliv legislativní proces vedoucí k přijetí napadených trestněprávních ustanovení zákona č. 24/2025 Sb. nelze považovat za bezvadný, Ústavní soud prizmatem nastíněných ústavních kautel shledal, že není namístě napadenou úpravu v nyní posuzovaném případě zrušit, a to z důvodů podstatně snížené intenzity zásahu ústavních principů a pravidel. Ústavní soud rovněž vysvětlil, proč formální vada v legislativním procesu spočívající v porušení jednacího řádu automaticky nezakládá důvod pro derogaci právního předpisu, jenž z takto vadného legislativního procesu vzešel.

VI. Věcné posouzení návrhu

75. Ústavní soud následně přistoupil k věcnému posouzení návrhu. Nejdříve vymezil obecná východiska, která následně aplikoval v přezkumu ústavnosti skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc v § 318a trestního zákoníku.

VI. a) Obecná východiska

76. Navrhovatelka namítá, že napadená právní úprava odporuje zásadě legality coby vůdčí zásadě trestního práva hmotného (§ 12 odst. 1 trestního zákoníku), ale především lidskoprávní garance, a tedy součástí ústavního pořádku (čl. 39 Listiny a čl. 7 Úmluvy). Tato zásada zajišťuje, že jednotlivce může být potrestán pouze za takové jednání, které bylo v době spáchání označeno za trestné (*nullum crimen sine lege praevia*), a to dostatečně precizním či jasným (*nullum crimen sine lege certa*) psaným pramenem trestního práva (*nullum crimen sine lege scripta*), jenž v případě pochybností nebude vykládán neústavním způsobem v neprospěch jednotlivce, zejména analogií (*nullum crimen sine lege stricta*). Tyto garance přispívají k zajištění ochrany jednotlivce proti případné svévoli státu (srov. již poradní posudek č. 27 Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 4. 12. 1935, bod 52), legitimacy a spravedlnosti trestního řízení, dosažení účelu trestního práva (generální prevence), jakož i k naplnění dělby moci mezi zákonodárcem a soudy. K posledně uvedenému aspektu Ústavní soud doplňuje, že ve své judikatuře též zřetelně zdůrazňuje, že mu v zásadě samo o sobě nepřisluší, aby posuzoval šíři hranic trestněprávní kriminalizace určitých typů jednání, nemá-li dublovat nebo suplovat ústavní roli zákonodárného orgánu. Skutková podstata trestného činu představuje vždy formální vyjádření takového jednání, které je společností reprezentovanou většinou dosaženou při hlasování v zákonodárném sboru považováno za natolik společensky škodlivé, že musí být jako

určitý specifický typ či druh jednání samostatně prohlášeno za trestné a vymezeno jako samostatná skutková podstata trestného činu [srov. náleze ze dne 26. 5. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 46/18 (N 104/100 SbNU 207; 312/2020 Sb.), bod 31 a tam citovanou judikaturu Ústavního soudu].

77. Ústavní soud ovšem považuje za nutné připomenout, že do pravomoci zákonodárce může výjimečně zasáhnout a přijatou trestněprávní úpravu zrušit, byla-li by nepřijatelně represivní, tj. porušovala-li by ústavně garantovaná základní práva (srov. např. rozsudek ESLP ve věci *Dudgeon proti Spojenému království* ze dne 22. 10. 1981 č. 7525/76, v němž ESLP vyslovil, že severoirská vnitrostátní právní úprava kriminalizující konsenzuální pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví porušuje čl. 8 Úmluvy). Ústavní soud současně připomíná zásadu subsidiarity trestní represe, již považuje za ústavní princip fungování veřejné moci, byť výslovně nezakotvený v ústavním pořádku, výkladově dovozený ze spojení čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 1 a 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 4 a čl. 39 Listiny (srov. Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 194 a 195). Judikatura Ústavního soudu potvrzuje legislativní rozměr zásady subsidiarity trestní represe a považuje ji za pravidlo limitující intenzitu trestní represe při definování skutkových podstat trestných činů a při stanovení dalších obecných podmínek trestní odpovědnosti. Princip subsidiarity trestní represe představuje kriminálně politickou směrnicí platnou pro zákonodárce, a i když Ústavnímu soudu obecně nepřísluší do jejího naplňování zasahovat, jeho ingerence je myslitelná právě v roli negativního zákonodárce, tedy v situaci, v níž aktivně legitimovaný subjekt namítá protiústavnost platné právní úpravy [srov. např. náleze ze dne 20. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 934/13 (N 21/72 SbNU 253), body 21 a 22].

78. Navrhovatelka tvrdí, že skutková podstata trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc nedostojí požadavkům určitosti, jasnosti či předvídatelnosti trestněprávní normy. Ústavní soud předně v obecné rovině uvádí, že ačkoliv tento aspekt zásady legality (*nullum crimen sine lege certa*) standardně není v lidskoprávních dokumentech vyjádřen, a to jak na úrovni vnitrostátní, tak na úrovni mezinárodní, je považován za přirozenou součást této zásady [srov. rozsudek ESLP ve věci *Kokkinakis proti Řecku* ze dne 25. 5. 1993 č. 14307/88, bod 52; z judikatury Ústavního soudu srov. náleze ze dne 16. 12. 2014 sp. zn. II. ÚS 2258/14 (N 230/75 SbNU 567), bod 21]. Jak vyplývá z výše uvedeného, požadavek určitosti trestněprávní normy je adresován zákonodárci, který má povinnost vymežit trestněprávní jednání takovým způsobem, aby z něj jednotlivec mohl seznat a předvídat, co činit nesmí, nebo naopak co činit musí. Judikatura ESLP současně z hlediska formulace trestněprávních předpisů připustila, a to jako logický následek zásady obecné použitelnosti zákonů, že znění dílčích ustanovení není a ani nemusí být vždy přesné. Jednou ze standardních technik právní regulace je totiž použití obecné kategorizace jako opaku vyčerpávajícího kazuistického seznamu. ESLP zdůraznil, že potřeba vyhnout se přílišné strnulosti a udržet kontakt s měnícími se okolnostmi znamená, že mnohé zákony jsou nutně formulovány s využitím výrazů, které jsou více či méně vágní. Výklad a použití takových ustanovení proto závisí na následné praxi (srov. rozsudek ESLP ve věci *Cantoni proti Francii* ze dne 11. 11. 1996 č. 17862/91, bod 31).

79. Z citované judikatury se tedy s ohledem na požadavek určitosti a předvídatelnosti trestněprávní úpravy podává, že seznání obsahu trestněprávní normy může být zajištěno prostřednictvím soudního výkladu (srov. *Kokkinakis*, bod 52), nebo též s využitím kvalifikované právní rady a pomoci, typicky poskytované advokáty (srov. *Cantoni*, bod 35). Porušení zásady legality tudíž nelze automaticky dovozovat ze skutečnosti, že normy trestního práva hmotného obsahují neurčité či obecné pojmy (srov. rozsudek ESLP ve věci *Huhtamaki proti Finsku*, bod 45). Bylo-li tedy obecnější ustanovení později judikatorně zpřesněno, bez dalšího to neznamená, že před tímto zpřesněním nebylo dostatečně předvídatelné či že trestněprávní postih neumožňovalo (srov. rozsudek ESLP ve věci *Georgouleas a Nestoras proti Řecku* ze dne 28. 5. 2020 č. 44612/13 a 45831/13, bod 66). Tato východiska reflektuje i novější judikatura ESLP, na niž ve svém vyjádření odkázala vláda. Ústavní soud považuje za vhodné

zopakovat závěr z rozsudku ve věci *Norman proti Spojenému království*, že „postupný vývoj trestního práva prostřednictvím soudní judikatury je pevně zakořeněnou a nezbytnou součástí právní tradice smluvních států. Článek 7 [Úmluvy] nelze vykládat tak, že by zakazoval postupné upřesňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím soudního výkladu“. Toto východisko potvrzuje rovněž judikatura Ústavního soudu, např. náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 69. Ústavní soud v minulosti připustil, že i trestní zákon může obsahovat pojmy, které vyžadují netriviální interpretaci [srov. např. náleze ze dne 28. 11. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2011/10 (N 201/63 SbNU 339)], přičemž v takové situaci je nutné klást o to větší důraz na kvalitu ustálené praxe, která těmto pojům dává konkrétní náplň. V citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2011/10 Ústavní soud poznamenal (bod 33), že pro naplnění ústavní zásady *nullum crimen sine lege* není nutná předvídatelnost založená na absolutní a jednoduché (až primitivní) jistotě možného trestního postihu. To platí zejména v případech, v nichž je neurčitost právní úpravy dána oblastí, které se dotýká a která se přitom neustále proměňuje; právo a – byť opatrněji než jiné jeho oblasti – i trestní právo hmotné musí být schopné pružně a efektivně reagovat na tyto změny.

80. Z předchozích úvah je patrné, že klíčovou roli v nalézání obsahu trestních předpisů hrají soudy. Podpůrně lze ovšem při výkladu trestních předpisů využít též názor nauky, jenž může silou své přesvědčivosti ovlivnit následnou soudní praxi (srov. přiměřeně rozsudek ESLP ve věci *Georgouleas a Nestoras proti Řecku*, bod 64). Podmínkou takto naznačeného soudního výkladu práva je zachování podstaty či smyslu zákonodárcem konstruovaného trestného činu s tím, že výsledek soudního výkladu je předvídatelný, což především znamená, že k němu soud dospěje s využitím obecně uznávaných výkladových metod. Lze též doplnit, že významným pomocným dokumentem ke zjištění smyslu a účelu zákona je důvodová zpráva. Ústavní soud běžně ve své judikatuře vychází z důvodových zpráv při výkladu zákona, ačkoli nejde o právně závazné akty [srov. náleze ze dne 11. 4. 2023 sp. zn. Pl. ÚS 25/22 (N 55/117 SbNU 237; 123/2023 Sb.), bod 25 a tam citovanou judikaturu].

81. Předchozí úvahy lze tedy shrnout tak, že ústavní požadavek určitosti hmotněprávní trestní normy je naplněn tehdy, je-li možné skutkovou podstatu trestného činu vyložit způsobem umožňujícím seznat, která jednání jsou trestně postižitelná. Ústavní soud doplňuje, že ve své činnosti vychází z principu ústavně konformní interpretace a aplikace právních předpisů. To znamená, že v situaci, v níž ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavním pořádkem a jedna nikoliv, není dán důvod pro zrušení takového ustanovení. Při jeho aplikaci je totiž úkolem orgánů veřejné moci interpretovat jej ústavně konformním způsobem [srov. např. náleze ze dne 31. 3. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 15/98 (N 48/13 SbNU 341; 83/1999 Sb.)]. Lze doplnit, že pouhá skutečnost, že soud má v procesu nalézání obsahu trestněprávní normy vícero možností výkladu, z nichž následně jednoznačně zvolí jednu správnou, nezakládá ústavněprávní deficit neurčitosti takové normy (srov. přiměřeně rozsudek ESLP ve věci *Baldassi a další proti Francii* ze dne 11. 6. 2020 č. 15271/16).

82. Ústavní soud dále uvádí, že k požadavku určitosti trestního jednání náleží také zásada, aby jednotlivé kategorie soudně trestných deliktů byly náležitě vymezeny a od sebe navzájem odlišeny (srov. citovaný náleze sp. zn. II. ÚS 2258/14, bod 21). Nauka v tomto ohledu hovoří o typizační funkci skutkových podstat trestného činu, které musí vyjadřovat společenskou škodlivost u každého trestného činu, jenž musí být vymezen dostatečně určitou, jasnou a přesnou definicí, v důsledku čehož lze mezi nimi rozlišovat a konkrétní skutek podřadit pod tu skutkovou podstatu, která mu nejvíce odpovídá.

83. Lze shrnout, že výchozí premisou ústavního přezkumu legislativní činnosti ústí v přijetí nové skutkové podstaty trestného činu je respektování dělby moci a role zákonodárského orgánu, a to se zohledněním specifického postavení Ústavního soudu, jemuž obecně vzato nepřísluší posuzovat širí hranic trestněprávní kriminalizace určitých typů jednání.

Ústavní soud současně připouští, že pravidla trestní odpovědnosti obsažená eventuálně též v obecně formulovaných normách jsou upřesňována až následnou soudní praxí.

VI. b) Aplikace na nyní posuzovaný případ – ústavnost § 318a trestního zákoníku

VI. b) (i) Subsidiarita trestní represe

84. K prvně uvedenému aspektu Ústavní soud toliko stručně uvádí, že ani sama navrhovatelka nerozporuje, že přijetí skutkové podstaty v § 318a trestního zákoníku a s tím spjatá novelizace souvisejících ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu jsou projevem pravomoci zákonodárce, jenž je povolán určovat trestněprávní politiku a kvalifikovat určitý druh jednání co do formální povahy jako trestný čin.

85. Napadené ustanovení projevuje vůli zákonodárce, že zde vymezené jednání nelze účinně potírat a nelze mu účinně předcházet jinak než prostředky trestního práva. Svědčí o tom důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 861, se kterým vláda napadené ustanovení Poslanecké sněmovně předkládala v rámci návrhu novely trestního zákoníku, stejně jako odůvodnění pozměňovacího návrhu č. 5055 (sněmovní tisk č. 727/3), které se ve všech aspektech zdůvodnění zavedení nového trestného činu shoduje s důvodovou zprávou k sněmovnímu tisku č. 861. Oba dokumenty uvádí, že podle stávající úpravy bylo možné postihnout pouze některé formy spolupráce s cizí mocí. Zdůrazňují, že k poškození důležitých zájmů státu může docházet např. i v důsledku vyzvídání neutajovaných informací, což bylo ovšem podle úpravy platné v době přípravy návrhu napadeného ustanovení trestné pouze tehdy, došlo-li současně ke zneužití pravomoci úřední osoby nebo k neoprávněnému nakládání s osobními údaji. Z důvodové zprávy i odůvodnění pozměňovacího návrhu č. 5055 dále vyplývá, že spolupráce s cizí mocí nemusí obnášet pouze zpravodajské aktivity zaměřené na získávání a předávání informací, ale může mít také podobu přípravného jednání (např. budování agenturní sítě pro cizí moc, mapování rozhodovacích procesů ve veřejné správě), na které mohou navazovat např. činnosti směřující k ovlivňování rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci nebo k ovlivňování veřejnosti prostřednictvím sdělení majících charakter poplašných zpráv, násilná trestná činnost atd. Důvodová zpráva shodně s odůvodněním pozměňovacího návrhu č. 5055 uzavírá, že trestné činy obsažené ve stávajícím trestním zákoníku, které by na takové výsledné jednání mohly dopadat, neposkytují komplexně ochranu státním zájmům před takovými činnostmi prováděnými cizí mocí anebo pro cizí moc a nepostihují samotné spojení s cizí mocí v uvedeném úmyslu. Důvodová zpráva, stejně jako odůvodnění pozměňovacího návrhu č. 5055, z ústavního hlediska dostatečně vysvětluje úvahy, jakými se vláda coby předkladatelka navrhované právní úpravy řídila, čímž je současně naplněna presumpce, že zákonodárce při kriminalizaci daného jednání reflektoval zásadu subsidiarity trestní represe (srov. Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář, s. 158).

86. Ústavní soud v tomto kontextu zároveň připomíná své předchozí závěry týkající se principů bránící se demokracie, z nichž vyplývá, že jsou-li odpůrci demokracie a hodnot, na kterých demokracie stojí, připraveni na ni útočit, musí být i demokratický režim připraven bránit se těmto atakům (srov. náleze ze dne 28. 11. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2011/10, bod 25). Přezkoumávaná skutková podstata může sloužit i tomuto účelu.

87. Ústavní soud má za to, že napadená právní úprava není nepřijatelně represivní, a tedy není protiústavní ve shora naznačeném smyslu (viz případ *Dudgeon proti Spojenému království*). Jak bude vysvětleno dále, Ústavní soud nepovažuje přezkoumávanou skutkovou podstatu za bezbřehou, a tedy odporující požadavku určitosti trestněprávní úpravy. Ústavní soud současně v tomto kontextu vylučuje, že by byl trestný čin neoprávněné činnosti pro cizí moc podle § 318a trestního zákoníku použitelný na případy ústavně chráněné svobody projevu podle čl. 17 odst. 2 Listiny; zejména pak ve vztahu k politickým projevům, které ve světle čl. 22 Listiny požívají zvláště silné ústavní ochrany, čemuž musí odpovídat výklad trestněprávních

předpisů. Případné obavy ze zneužití trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc ke stáhání osob pod „falešnou“ záminkou zajištění ochrany bezpečnosti považuje Ústavní soud v tomto okamžiku za předčasné. Případné excesy při aplikaci dané skutkové podstaty mají v konkrétních případech korigovat obecné soudy (čl. 4 Ústavy). Pochopitelně, k nápravě individuálních excesů v konkrétních případech dosahujících ústavního rozměru bude povolán rovněž Ústavní soud, tak jak tomu již bylo například při posuzování naplnění požadavků skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy v nález ze dne 11. 3. 2025 sp. zn. I. ÚS 1927/24 (N 54/129 SbNU 105).

88. Ústavní soud dodává, že i v případě nyní posuzované skutkové podstaty bude v navazující praxi nutné podmínky trestnosti neoprávněné činnosti pro cizí moc interpretovat ve světle zásad trestního práva, mezi něž patří právě již zmiňovaný princip *ultima ratio*, zde ovšem nahlížený v aplikačním, a nikoliv jen ve shora uvedeném legislativním rozměru subsidiarity trestní represe [srov. např. nálezy ze dne 12. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 69/06 (N 186/43 SbNU 129) nebo ze dne 11. 6. 2018 sp. zn. II. ÚS 1152/17 (N 107/89 SbNU 579), bod 26]. Jako aplikační zásada se tento princip uplatní zejména v případech trestněprávní kvalifikace určitého jednání, pokud bylo možno dostatečně efektivně situaci řešit pomocí právních norem jiných odvětví než trestního práva, nebo pokud konkrétní posuzovaný skutek vzhledem ke všem specifickým okolnostem případu nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej bylo možné považovat za trestný čin.

VI. b) (ii) Určitost skutkové podstaty neoprávněné činnosti pro cizí moc

89. Ústavní soud připomíná závěry své ustálené judikatury, z nichž se podává, že výklad a aplikace podústavního práva, v tomto případě § 318a trestního zákoníku, jsou úlohou obecných soudů [srov. např. usnesení ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 2882/14 (U 21/79 SbNU 631), bod 9]. Namítá-li ovšem navrhovatelka neurčitost napadené právní úpravy, Ústavní soud je povinen s ohledem na shora předestřená východiska ověřit, zda lze prostřednictvím soudního výkladu § 318a trestního zákoníku dosáhnout takového výsledku, jenž by byl slučitelný s požadavkem zásady legality, tj. zda je pro adresáty této normy dostatečně seznatelné a předvídatelné, co nesmí činit. Tento postup úzce souvisí s vymezením rozsahu trestní represe a posouzením, zda přezkoumávaný trestný čin není projevem jejího nepřipustného přepínání.

90. Ústavní soud v první řadě zohledňuje, že § 318a trestního zákoníku obsahuje výrazy (ústavní zřízení, územní celistvost, svrchovanost, obrana a bezpečnost České republiky nebo mezinárodní organizace, k ochraně jejichž zájmů se Česká republika zavázala), jejichž výklad nebude vzhledem k jejich četnému užití v trestním zákoníku činit potíže, a to i díky jejich pokrytí v referenční komentářové literatuře. Totéž ostatně platí pro výraz cizí moc, obsažený ve skutkových podstatách trestného činu vlastizrady, zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace, vyzvědačství, zneužití pravomoci úřední osoby a styků ohrožujících mír podle § 309 odst. 1, § 315 odst. 1 a 2, § 316 odst. 1, § 329 odst. 2 písm. g) a § 409 odst. 1 trestního zákoníku. Cizí mocí se rozumí každý stát mimo Českou republiku bez ohledu na postoje, jaké k České republice zaujímá, jaké jsou vzájemné politické, ekonomické či diplomatické vztahy, nebo též mezinárodní organizace či její orgán, přičemž je zcela irelevantní, zda je Česká republika jejich členem nebo jaký je její vztah k nim (srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář, s. 3916). Cizí mocí tak může být např. i Evropská unie, nicméně je zcela zřejmé, že z rozsahu působnosti § 318a trestního zákoníku budou vyloučeny činnosti související např. se zastupováním České republiky u této mezinárodní organizace, neboť by šlo o činnost legální, nikoliv neoprávněnou (*a contrario* trestný čin zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace podle § 315 trestního zákoníku), obdobně jako např. spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci v intencích § 10 zákona o zpravodajských službách. Znakem skutkové podstaty přezkoumávaného trestného činu je přitom neoprávněnost, tj. protiprávnost jednání.

91. Ústavní soud současně připouští, že základní skutková podstata, a to zejména ve variantách obsažených v § 318a odst. 1 písm. a) a c) trestního zákoníku, je formulována poměrně široce, nicméně ji lze vyložit ústavně konformním způsobem. Zásadní význam při nalézání obsahu skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc podle variant obsažených v § 318a odst. 1 písm. a) a c) trestního zákoníku, založených na velmi abstraktně vymezené objektivní stránce, přitom mají dva aspekty: a) speciální (druhý) úmysl a dále b) požadavek výkonu činnosti pro cizí moc. Oba aspekty představují hlavní limit trestní odpovědnosti za uvedený trestný čin a podle názoru Ústavního soudu poskytují dostatečnou záruku jeho určitosti.

92. Ve vztahu ke speciálnímu úmyslu, tedy úmyslu ohrozit nebo poškodit ústavní zřízení, svrchovanost, územní celistvost, obranu nebo bezpečnost České republiky anebo obranu nebo bezpečnost mezinárodní organizace, k ochraně jejíchž zájmů se Česká republika zavázala, Ústavní soud předně uvádí, že podobně formulovaný specifický úmysl je součástí skutkových podstat trestného činu rozvracení republiky, teroristického útoku, teroru, sabotáže a zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace podle § 310 odst. 1, § 311 odst. 1 a 2, § 312 odst. 1, § 314 odst. 1 a § 315 odst. 1 a 2 trestního zákoníku. Při výkladu speciálního úmyslu v § 318a trestního zákoníku tak lze vycházet z použitelné praxe (i doktríny) týkající se těchto trestných činů.

93. Ústavní soud ovšem nepřehlédl, že zákonodárce spojuje subjektivní stránku trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc s úmyslem (přímým i nepřímým), přičemž trestné je nejen poškození chráněného zájmu, ale rovněž jeho ohrožení. Ani takto zvolená konstrukce posuzovaného trestného činu ovšem nezakládá jeho neústavnost, a to z toho důvodu, že specifický úmysl pachatele lze, resp. je nutno interpretovat ústavně konformně (srov. výše bod 88 tohoto nálezu). Trestní odpovědnost by tedy bylo možné založit jen v těch případech, v nichž pachatel neoprávněnou činnost uskutečňuje v úmyslu způsobit konkrétní a reálné, tj. nikoliv pouze abstraktní, ohrožení či poškození chráněného zájmu. Řečeno ještě jinak, úmysl pachatele musí směřovat k jednání, které je reálně způsobilé ohrozit nebo poškodit chráněný zájem, a to bezprostředně, a nikoliv pouze vzdáleně.

94. Ve vztahu k výrazu pro cizí moc Ústavní soud stručně uvádí následující. Z hlediska výkladu nečiní problém vymezení obsahu samotného výrazu cizí moc (srov. výše bod 90 tohoto nálezu). Z důvodové zprávy (sněmovní tisk č. 861) lze současně dovodit, že zákonodárce z působnosti § 318a trestního zákoníku vyloučil izolovanou činnost „osamělých vlků“, vykonávanou na vlastní pěst bez jakékoliv vazby, ať už předchozí, průběžné, či následné, na cizí moc. Obdobně k výkladu pojmu pro cizí moc přistupuje i nauka; její závěry, potvrzující, že k založení trestní odpovědnosti podle § 318a trestního zákoníku bude nezbytná určitá ingerence ze strany cizí moci, považuje Ústavní soud za možné, resp. ústavně souladné, a tedy použitelné v budoucí rozhodovací praxi orgánů činných v trestním řízení (srov. Ščerba, F. K novému trestnému činu neoprávněné činnosti pro cizí moc. *Trestněprávní revue*. 2025, č. 4, s. 189 a 190).

95. K výkladu § 318a trestního zákoníku a jeho další precizaci nadto může přispět rovněž systematika trestního kodexu. Devátá hlava trestního zákoníku, do níž je § 318a zařazen, poskytuje trestněprávní ochranu primárně v případě zásahů proti republice. Toto ustanovení bude nutné vykládat kontextuálně, interně systematicky, se zohledněním výkladu dalších trestných činů zařazených do této části trestního zákoníku. Pro Ústavní soud je v neposlední řadě podstatné také to, že znakem skutkové podstaty nyní posuzovaného trestného činu je rovněž protiprávnost, což z dosahu § 318a trestního zákoníku vylučuje jednání, které má svůj základ v právním řádu (srov. výše bod 90 tohoto nálezu).

96. Lze tedy shrnout, že výkladem § 318a odst. 1 písm. a) a c) trestního zákoníku týkajícím se speciálního úmyslu a povahy vztahu mezi pachatelem a cizí mocí, podpořeným též systematickým argumentem a požadavkem protiprávnosti neoprávněné činnosti, je možné

dospět k výsledku, který obsah trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc v obou sledovaných variantách dostatečně precizuje a omezuje, čímž je zajištěn požadavek plynoucí ze zásady *nullum crimen sine lege certa*. Ústavní soud připomíná, že v řízení o zrušení zákonů nebo jiných právních předpisů vychází z principu priority ústavně konformní interpretace před derogací, dle něhož v situaci, v níž určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavním pořádkem a druhá je s ním v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem všech státních orgánů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem, tedy způsobem, který Ústavní soud předkládá v tomto nálezu [srov. již náleze ze dne 26. 3. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 48/95 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)].

97. Ústavní soud doplňuje, že z hlediska požadavku určitosti trestní normy nečiní zvláštní potíže výklad druhé varianty základní skutkové podstaty [§ 318a odst. 1 písm. b) trestního zákoníku], tj. narušení svrchovanosti České republiky tím, že pachatel na jejím území pro cizí moc sleduje jiného zpravodajskými prostředky. Pojem „sleduje“ je ostatně užít i v § 354 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku (nebezpečné pronásledování), přičemž jeho obsah vysvětluje odborná literatura jako jednání směřující k získání přímých poznatků o tom, kde se poškozený zrovna nachází a co dělá (srov. Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář, s. 2920), a obecné soudy s ním rovněž bez problémů pracují (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2020 sp. zn. 8 Tdo 866/2020, bod 26). K naplnění trestnosti je nezbytné, aby pachatel při sledování využil zpravodajské prostředky. Tento pojem je definován právními předpisy upravujícími zpravodajskou činnost (srov. výše bod 27 tohoto nálezu). Další podmínkou založení trestní odpovědnosti je nastoupení následku, tj. narušení svrchovanosti, k čemuž musí směřovat rovněž pachatelův úmysl. Ustanovení § 318a odst. 1 písm. b) trestního zákoníku by proto nebylo možné použít, zneužil-li by sice pachatel pro sledování jiného zpravodajské prostředky, nicméně učinil by tak z osobních či soukromých důvodů. O narušení svrchovanosti České republiky by navíc nebylo možné hovořit tam, kde by ke sledování docházelo se souhlasem či s vědomím kompetentních orgánů České republiky (např. spolupráce zpravodajských služeb – srov. důvodovou zprávu k tisku č. 861). I u této varianty skutkové podstaty je nutné prokázat existenci vazby na cizí moc, a to ve shora vymezeném smyslu. Z formulace zvolené zákonodárcem vyplývá, že pod § 318a odst. 1 písm. b) trestního zákoníku nebude možné podřadit situace sledování jiného bez využití zpravodajských prostředků, resp. situace sledování věcí. V obou těchto případech by však bylo možné – za předpokladu, že by taková činnosti byla uskutečňována pro cizí moc v požadovaném specifickém úmyslu – aplikovat § 318a odst. 1 písm. a) a c) trestního zákoníku.

98. Trestný čin podle § 318a trestního zákoníku lze odlišit od jiných (příbuzných) trestných činů, a to právě prostřednictvím jednotlivých znaků (tj. specifický úmysl, vztah pachatele k cizí moci, neoprávněnost, resp. protiprávnost činnosti), jejichž výkladem se Ústavní soud zabýval výše. Ústavní soud neshledal žádnou překážku, jež by v případě trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc bránila naplnění typizační či diferenciační funkce skutkových podstat trestných činů. Ustanovení § 318a trestního zákoníku dostojí i tomuto ústavnímu požadavku odvozenému ze zásady *nullum crimen sine lege certa*. Ústavní soud současně nepovažuje za nezbytné, aby v řízení o abstraktní kontrole trestněprávní normy detailně posuzoval vztah § 318a trestního zákoníku k jiným (příbuzným) trestným činům, tj. zejména možnosti jeho jednočinného souběhu s jinými delikty. Tento úkol primárně náleží soudům a dalším orgánům činným v trestním řízení. Výsledek tohoto posouzení může Ústavní soud následně přezkoumat v řízeních o ústavních stížnostech.

99. Ústavní soud závěrem s ohledem na shora předestřená obecná východiska již jen zcela stručně uvádí, že nepředvídatelnost trestněprávní úpravy nelze založit pouze odkazem na odlišné názory nauky. Výhrady, které část nauky proti § 318a trestního zákoníku vznesla, nepovažuje Ústavní soud vzhledem k předchozímu výkladu za přesvědčivé a způsobilé

zpochybnit ústavnost nyní přezkoumávané materie. K příkladu uváděnému doktrínou Ústavní soud uvádí, že považuje za zcela absurdní, aby trestní odpovědnost podle § 318a trestního zákoníku naplňovalo např. opisování zastávek nočního autobusu (srov. Jelínek, J. Nad první novelou trestního zákoníku v roce 2025. *Bulletin advokacie*. 2025, č. 3, s. 21). Lze též doplnit, že neurčitost § 318a trestního zákoníku nelze dovozovat toliko z neobvyklé struktury trestného činu, jenž – jako jediný v trestním zákoníku – začíná hned sankcí. Ze zásady legality totiž neplyne jakýkoliv požadavek, jenž by zákonodárci diktoval způsob formulace a strukturování trestněprávní úpravy.

VII. Závěr

100. Ústavní soud se v tomto nálezu nejprve zabýval ústavností průběhu legislativního procesu, jenž vyústil v přijetí zákona č. 24/2025 Sb. Dospěl přitom k závěru, že napadená trestněprávní část Lex Ukrajina VII není neústavním přílepkem. Ústavní soud dále vysvětlil, že porušení ústavních pravidel upravujících legislativní proces nelze v nyní posuzovaném případě dovozovat ani z porušení jednacího řádu, konkrétně z omezení parlamentní debaty ve třetím čtení stanovením pevného času hlasování.

101. Následně se Ústavní soud zabýval věcným přezkumem napadené právní úpravy, a to především s ohledem na naplnění zásady legality (*nullum crimen sine lege certa*). Ústavní soud ze shora uvedených důvodů věcným námitkám navrhovatelky nepřisvědčil.

102. Ústavní soud proto podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu návrh na zrušení části druhé čl. III a části páté čl. VI zákona č. 24/2025 Sb., jimiž byl změněn trestní zákoník a trestní řád, a *in eventum* na zrušení napadených ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu zamítl jako nedůvodný. Jak Ústavní soud vysvětlil výše (bod 3 tohoto nálezu), společným jmenovatelem napadených zákonných ustanovení je změna trestního zákoníku a trestního řádu v souvislosti se zavedením nové skutkové podstaty trestného činu neoprávněné činnosti pro cizí moc. Závěr o ústavní konformitě § 318a trestního zákoníku nutně dopadá rovněž na všechna ostatní navrhovatelkou napadená ustanovení, jež s tímto trestným činem úzce souvisejí.

103. O návrhu na přednostní projednání věci (§ 39 zákona o Ústavním soudu) Ústavní soud samostatně nerozhodoval.

Č. 21

Povinnost soudu vypořádat námitky oběti sexuálního násilí o nesprávné kvalifikaci skutku a věcné nepřislušnosti soudu (sp. zn. II. ÚS 3039/24 ze dne 5. února 2026)

I. Vznese-li poškozený obsáhlou argumentací o nesprávné právní kvalifikaci skutku a na ní navazující argumentací o věcné nepřislušnosti soudu, je povinností soudu se s těmito námitkami vypořádat, a to nejpozději v konečném rozhodnutí.

II. Smyslem institutu prohlášení viny není obcházení zásady materiální pravdy, a to ani ve prospěch obžalovaného.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala, soudkyně Dity Řepkové a soudce zpravodaje Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatelky A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupené Mgr. Michalem Marčišinem, advokátem, sídlem Gočárova třída 1013, Hradec Králové, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 18. července 2024 č. j. 14 To 109/2024-596, rozsudku Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 15. května 2024 č. j. 2 T 35/2024-561, vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 6. února 2024 č. j. 2 KZN 301/2024-13, vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Pelhřimově ze dne 22. prosince 2023 č. j. ZT 29/2023-77 a vyrozumění Policie České republiky, Krajského ředitelství policie kraje Vysočina, územního odboru Pelhřimov, ze dne 12. prosince 2023 č. j. KRPJ-84417-210/TČ-2022-161771-MD, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře, Okresního soudu v Pelhřimově, Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře, Okresního státního zastupitelství v Pelhřimově a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie kraje Vysočina, územního odboru Pelhřimov, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 18. července 2024 č. j. 14 To 109/2024-596 a rozsudkem Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 15. května 2024 č. j. 2 T 35/2024-561 bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na zrušení usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 18. července 2024 č. j. 14 To 109/2024-596 a rozsudku Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 15. května 2024 č. j. 2 T 35/2024-561 se zamítá.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších

předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení s tím, že jimi došlo k porušení jejich ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu v Pelhřimově (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 2 T 35/2024 vyplývá, že usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie kraje Vysočina, územního odboru Pelhřimov, (dále jen „policejní orgán“) ze dne 15. 3. 2023 č. j. KRPJ-84417-125/TC-2022-161771-MD bylo zahájeno trestní stíhání B. A. [jedná se o pseudonym (dále jen „obžalovaný“)] pro podezření ze spáchání čtyř skutků, jimiž měl naplnit znaky zločinu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“) a přečinu sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Uvedené skutky spočívaly, stručně řečeno, v tom, že obžalovaný prováděl různé sexuální aktivity s nezletilou stěžovatelkou (nevlastní dcerou), ač si byl vědom, že jí ještě nebylo 15 let. Několikrát přitom zneužil jejího závislého postavení na něm a k pohlavnímu styku ji přiměl.

3. Jelikož stěžovatelka nesouhlasila s názorem policejního orgánu na právní kvalifikaci daného jednání, obrátila se na Okresní státní zastupitelství v Pelhřimově (dále jen „okresní státní zastupitelství“) s žádostí o přezkum postupu policejního orgánu. Tuto žádost okresní státní zastupitelství shledalo napadeným vyrozuměním nedůvodnou. Z doposud provedených důkazů (včetně výpovědi stěžovatelky) nebylo možné usuzovat na naplnění znaků přísnější skutkové podstaty. Zejména nelze prokázat, že by předmětná trestná činnost byla výlučnou příčinou posttraumatické stresové poruchy. V životě poškozené bylo přítomno více patologických jevů (např. vztah s matkou nebo nedostatečná odborná pomoc). S právní kvalifikací zvolenou policejním orgánem se tedy státní zastupitelství ztotožnilo.

4. Stěžovatelka následně podala podnět k výkonu dohledu, který Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře (dále jen „krajské státní zastupitelství“) shledalo napadeným vyrozuměním nedůvodným. V jeho odůvodnění se zcela ztotožnilo s názory okresního státního zastupitelství.

5. Dne 14. 3. 2024 byla na obžalovaného podána obžaloba, která se v podstatných rysech shodovala s uvedeným usnesením o zahájení trestního stíhání [jednání obžalovaného bylo ještě navíc kvalifikováno jako přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) a odst. 3 písm. b) trestního zákoníku]. O této obžalobě rozhodl okresní soud napadeným rozsudkem tak, že shledal obžalovaného vinným ze spáchání uvedených trestných činů, za což jej odsoudil k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 4 roků. Zároveň mu uložil povinnost zaplatit poškozené na náhradě nemajetkové újmy částku 600 000 Kč. Obžalovaný v hlavním líčení prohlásil svou vinu, a tudíž bylo upuštěno od dalšího dokazování. Při úvahách o přiměřeném trestu soud zohlednil prohlášení viny a ochotu nahradit způsobenou nemajetkovou újmu. Z přitěžujících okolností vyzdvihl množství spáchaných trestných činů, dlouhodobost páchaní a následky, které jednání zanechalo na poškozené. Nebylo však prokázáno způsobení posttraumatické stresové poruchy. Z takto vysoké míry škodlivosti jeho jednání soud dovodil, že na obžalovaného již nelze působit výchovným trestem. Vzhledem k polehčujícím okolnostem však soud zvolil trest v dolní polovině trestní sazby (2 až 10 let).

6. Proti rozsudku okresního soudu podal obžalovaný odvolání, které Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře (dále jen „krajský soud“) zamítl napadeným usnesením. Krajský soud se přitom ztotožnil s úvahami odsuzujícího rozsudku ohledně uloženého trestu. Obžalovanému přitěžuje více okolností, včetně negativních dlouhodobých následků v životě poškozené. Uložený trest je třeba spíše považovat za mírný, avšak krajský soud jej nemohl pro absenci odvolání státního zástupce zpřísnit.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka namítá, že okresní soud nebyl v dané věci věcně příslušný. Stěžovatelka od počátku upozorňovala na nesprávnou právní kvalifikaci jednání, pro které se trestní řízení vedlo. Stěžovatelčinu argumentaci však orgány činné v trestním řízení buď ignorovaly, nebo bagatelizovaly. Nejprve stěžovatelka uvádí, že na základě provedeného dokazování (zejména znaleckého posudku) bylo prokázáno, že v důsledku jednání obžalovaného utrpěla těžkou újmu na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) trestního zákoníku (ta se projevovala zejména sebepoškočováním, dvěma pokusy o sebevraždu, nespavostí, poruchami příjmu potravy, tzv. flashbacky, plačtivostí, zneužíváním návykových látek atd.). Jen díky odborné pomoci a podpoře partnera došlo od té doby k jistému zlepšení. Přesto popsané projevy trvají už několik let (od roku 2021). Charakteristika újmy je právní otázkou. V obdobných případech je v judikatuře Nejvyššího soudu popsána újma brána jako těžká újma na zdraví. Podle téže judikatury je nerozhodné, že ke vzniku této újmy mohla přispět i další okolnost (např. dlouhodobě neutěšená rodinná situace).

8. Dále stěžovatelka namítá, že jednání obžalovaného mělo být kvalifikováno jako znásilnění. Některé skutky měly soudy hodnotit jako zneužití bezbrannosti, jiné jako užití násilí. Stěžovatelka k pojmu bezbrannosti poukazuje na obsáhlou judikaturu Nejvyššího soudu, jejíž závěry orgány činné v trestním řízení nerespektovaly. Stěžovatelka se nacházela přesně v takové situaci, jakou vymezuje Nejvyšší soud jako bezbrannost. Vzhledem ke svému postavení a rodinným poměrům (matka od rodiny odešla a nechala děti v moci obžalovaného) neměla reálně možnost účinné obrany proti nátlaku obžalovaného, sahajícího často z pozice autority k fyzickému násilí vůči všem členům rodiny. Omezené možnosti stěžovatelčiny obrany potvrdil i znalecký posudek. Kvalifikace jednání obžalovaného jako „pouhé“ zneužití stěžovatelčiny závislosti není proto v dané věci příhodná. Stěžovatelka přitom od začátku popisuje, že při první vynucené souloži byla zcela pasivní („zdrěvěnělá“; odborně jde o tzv. disociativní stupor), což Nejvyšší soud popisuje jako stav bezbrannosti.

9. Všechny výše uvedené skutečnosti mají vliv nejen na právní kvalifikaci jednání obžalovaného, nýbrž i na věcnou příslušnost soudu, a tedy práva na zákonného soudce, které Ústavní soud chápe jako neodmyslitelnou součást spravedlivého procesu. S námitkou účastníka, která se této oblasti dotýká, se musí soud pečlivě vypořádat. Ostatně pro vyřešení otázky ne zcela jednoznačné příslušnosti soudu obsahuje trestní řád speciální postup.

10. Navíc je stěžovatelka toho názoru, že v dané věci nebyly splněny ani podmínky pro to, aby soud přijal obžalovaným učiněné prohlášení viny. Okresní soud toto prohlášení přijal, aniž by se jakkoliv vypořádal s výše uvedenou argumentací stěžovatelky k nesprávné právní kvalifikaci (a vlastní věcné nepřislušnosti). Úvahy, které okresní soud uvedl při výměře trestu, vzbuzují pochybnosti, zda se vůbec seznámil s relevantní částí spisu. Soud kupříkladu uvádí, že u stěžovatelky nebyla prokázána posttraumatická stresová porucha, což odporuje jednoznačnému znaleckému posudku, který soud zcela pominul. V této části je tedy rozhodnutí nepřezkoumatelné. Samotné prohlášení viny je rozporné se zjištěným skutkovým stavem, a jeho přijetí tak odporuje judikatuře Ústavního soudu. Závěr o vině je tak v extrémním rozporu s obsahem důkazů obsažených ve spise. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka je obětí sexualizovaného násilí a byla v době páchání činu dítětem, odporuje takový postup rovněž judikatuře Ústavního soudu zabývající se povinností vyšetřit tento druh trestné činnosti (nález sp. zn. II. ÚS 527/23). Přijetí prohlášení viny za jednání spočívající pouze ve zneužití ekonomické závislosti stěžovatelky je pro ni ponižující a bolestné.

11. Totožných pochybení se dopustily i ostatní orgány činné v trestním řízení, které rovněž na stěžovatelčinu argumentaci téměř nereagovaly. Dozorové státní zastupitelství neúměrně vyzdvihovalo „ekonomické“ pozadí vztahu mezi stěžovatelkou a obžalovaným, působící jako „dobrovolná“ výměna kapesného za sexuální násilí. Ani orgány činné v trestním řízení se nevypořádaly s námitkami ohledně vzniku těžké újmy na zdraví.

12. Konečně stěžovatelka namítá, že soudy porušily její ústavní práva uložením nepřiměřeně mírného trestu. To podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva představuje porušení lidských práv. Výměra trestu má být podrobena pečlivému zkoumání všech relevantních skutkových okolností zvláště tehdy, jde-li o sexuální trestnou činnost vůči dětem. Uvedená judikatura mimo jiné národním soudům vytýká, že nezohledňují následky činu na oběti. Okresní soud podle stěžovatelky trpěl selektivní slepotou, šlo-li o hodnocení relevantních skutečností. Pokud by soud řádně zohlednil újmu, kterou stěžovatelka utrpěla, měl by vyměřit trest odnětí svobody v sazbě 5 až 12 let (a to dokonce bez ohledu na právní kvalifikaci). Ukládán byl navíc trest úhrnný za spáchání 7 úmyslných trestných činů. I v rámci soudem nesprávně určené trestní sazby 2 až 10 let je uložený trest odnětí svobody na 4 roky jako neodůvodněně mírný.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

13. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

14. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že námitky uvedené v ústavní stížnosti stěžovatelka předložila již před hlavním líčením. Soud se jimi zabýval a dospěl k závěru, že jsou nedůvodné. Důkazní situace odpovídala použité právní kvalifikaci. Poté, co okresní soud přijal prohlášení viny obžalovaného, již musel upustit od dokazování skutečností, které by se týkaly právní kvalifikace jeho jednání. Dále okresní soud upozornil, že věc byla rozhodnuta do dvou měsíců od podání obžaloby, a to způsobem bránícím vzniku další újmy na straně stěžovatelky.

15. Krajské státní zastupitelství a okresní státní zastupitelství toliko odkázaly na obsah jejich napadených rozhodnutí.

16. Policejní orgán Ústavnímu soudu sdělil, že se k ústavní stížnosti nebude vyjadřovat.

17. Vyjádření ostatních účastníků zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka uvedla, že nadále trvá na argumentaci obsažené v ústavní stížnosti. Neztotožňuje se se závěrem okresního soudu, že by shromážděné důkazy potvrzovaly právní kvalifikaci zvolenou v obžalobě. Dále stěžovatelka opakuje své pochybnosti, zda se skutečně okresní soud řádně seznámil s obsahem spisu. Konečně se stěžovatelka ohrazuje proti tomu, že by pouhým rychlým rozhodnutím věci došlo k zabránění sekundární viktimizaci stěžovatelky. Naopak nedůsledným a protiprávním postupem soud stěžovatelčinu sekundární viktimizaci prohloubil.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla v části, v níž směřuje proti rozhodnutím obecných soudů, podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

19. Naproti tomu v části směřující proti rozhodnutím orgánů policie a státního zastupitelství shledal Ústavní soud ústavní stížnost opožděnou. Ke stejnému názoru dospěl již ve stejné věci v usnesení ze dne 29. 7. 2024 sp. zn. I. ÚS 2019/24. Stěžovatelka proti závěru tohoto usnesení vznáší poměrně obsáhlou argumentaci, se kterou se však Ústavní soud nemohl ztotožnit. Stěžovatelka vychází ve své argumentaci z nesprávného východiska, že porušení jejích ústavních práv by mělo být zásadně shledáno ve vztahu k celému trestnímu řízení. To však neodpovídá ustálené praxi Ústavního soudu. Ta naopak vychází z premisy, že podáním obžaloby (a zahájením soudní fáze trestního řízení) dochází k důležitému procesnímu vývoji,

který není srovnatelný s „posunem“ věci k přezkumu nadřízenému orgánu. Ani při podání ústavních stížností stěžovatelů, kteří již byli odsouzeni, nepřezkoumává Ústavní soud rozhodnutí z prvotních fází trestního řízení (typicky usnesení o zahájení trestního stíhání). Posunem trestní věci do soudní fáze se také na zcela jiné úrovni aktivuje povinnost obecných soudů chránit základní práva a svobody (čl. 4 Ústavy). Stěžovatelce lze přisvědčit v tom, že celá řada námitek, které mohou různé osoby proti způsobu vedení přípravného řízení vznášet, by se v určitou chvíli mohla stát jak předmětem přezkumu před Ústavním soudem, tak i před obecnými soudy. To by však (v duchu judikatury Ústavního soudu) mělo takové námitky učinit v řízení před Ústavním soudem „materiálně“ nepřijatelné. Garantem souladu trestního řízení s ústavními principy jsou primárně soudy, dospěje-li věc do soudní fáze. Ústavní soud pak přezkoumává zásadně to, zda tuto svou roli soudy splnily. Jeho úkolem není „bdít“ nad každým rozhodnutím vydaným v každé fázi trestního řízení. Jinak řečeno, skutečnost, že Ústavní soud ve většině trestních řízení, v nichž je někým podána ústavní stížnost, formálně nepřezkoumává každé dílčí rozhodnutí, není nejen nežádoucí vadou systému ochrany základních práv a svobod Ústavním soudem, nýbrž jeho žádoucím a ustáleně prosazovaným rysem.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud dále posoudil všechny výše uvedené skutečnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

21. Přisvědčit Ústavní soud musel stěžovatelce ohledně námitek týkajících se porušení práva na zákonného soudce, byť toliko v omezené míře. Ze spisu okresního soudu je zřejmé, že stěžovatelka opakovaně namítala nesprávnou právní kvalifikaci stíhaného jednání a z ní přímo vyplývající věcnou nepřislusnost okresního soudu (srov. § 17 trestního řádu). V tomto směru je vypovídající zejména několikastránkové podání navrhuující „předběžné projednání obžaloby“, které v podstatě obsahuje pouze tyto námitky. Na tyto námitky okresní soud nikterak nereagoval zejména v napadeném rozsudku. Při samotném hlavním líčení podle zvukového záznamu toliko uvedl, že o krátké přestávce znovu nahlédl do spisu a s ohledem na obsah znaleckého posudku (znalkyň Záhorské a Leblové) bude věc dále projednávat on a nepodá návrh vrchnímu soudu pro posouzení věcné příslusnosti. Takové vyjádření je však s ohledem na obsah stěžovatelčiny argumentace (nikterak zjevně neodporující obsahu spisu – k tomu podrobněji níže) podle Ústavního soudu nedostatečné. Tuto chybu nenapravit ani krajský soud, ač byl (být stručněji) s uvedenými námitkami rovněž konfrontován.

22. Ústavní soud ve své judikatuře vychází z toho, že poškozený je samostatnou stranou trestního řízení. Strany mají přitom mezi subjekty trestního řízení zvláštní postavení a širokou paletu práv. To platí také pro poškozené, jimž svědčí právo vystupovat vlastním jménem před soudem, uplatňovat zde procesní návrhy, vyjadřovat se k věci, jakož i další práva, přičemž nejde o práva spojená pouze s adhezním nárokem (srov. např. bod 34 a násl. nálezu ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24).

23. Vzhledem k respektu k právům obětí, kterým náleží právo na účinné vyšetřování, což v dané věci bylo nepochybně splněno (srov. náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23), představuje úplné ignorování výše uvedených námitek neoprávněný zásah do stěžovatelčina ústavního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Z toho důvodu musel Ústavní soud výrokem tohoto nálezu konstatovat, že napadenými rozhodnutími okresního a krajského soudu došlo k porušení těchto práv.

24. Výše uvedeným však Ústavní soud nemíní, že bylo povinností soudu nařídit předběžné projednání obžaloby nebo postupovat jiným konkrétním formalizovaným postupem. Jeho povinností však bylo srozumitelným a přezkoumatelným způsobem na stěžovatelčinu obsáhlou argumentaci reagovat i tehdy (nebo zvláště tehdy), neztotožnil-li se s ní (např. v textu konečného rozhodnutí). Z ústavního pořádku nevyplývá právo poškozeného na nařízení předběžného projednání obžaloby. Podání stěžovatelky měl soud vyhodnotit podle obsahu jeho

argumentace (§ 59 odst. 1 trestního řádu) jako písemné vyjádření právního názoru účastníka řízení k podstatným procesním i hmotněprávním otázkám dané věci. A v takové situaci jej nemohl ignorovat.

25. Za pochybení je nutné označit rovněž to, že soud v hlavním líčení před přijetím prohlášení viny nezjistil stanovisko stěžovatelky (resp. přítomné právní zástupkyně) podle § 206c odst. 3 trestního řádu (viz protokol z hlavního líčení na č. 1. 556 spisu okresního soudu). Takové pochybení však v dané věci nedosahuje podle Ústavního soudu nezbytné intenzity pro kasaci napadeného rozhodnutí, neboť stanovisko stěžovatelky bylo v dané trestní věci obsáhle a neměnně již několikrát vyjádřeno. Soud tedy měl fakticky stěžovatelčino stanovisko k dispozici a měl na něj reagovat. Ačkoliv tedy nejde o důvod zrušení napadeného rozhodnutí, považuje Ústavní soud za nutné připomenout, že orgány činné v trestním řízení mají řízení vést v duchu principů procedurální spravedlnosti i vůči poškozeným (viz bod 82 nálezu ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23).

26. Podle Ústavního soudu okresní soud dále pochybil ve způsobu, jakým přijal prohlášení viny obžalovaného. Podle věty druhé § 206c odst. 5 trestního řádu „soud nemusí prohlášení viny přijmout, pokud takový postup nepovažuje za vhodný s ohledem na okolnosti případu a vyjádření ostatních stran“. Obsáhlé, a nikoliv zjevně neopodstatněné vyjádření stěžovatelky, jakož i v přípravném řízení obstarané důkazy (zejména nikoliv zcela korelující a toliko písemně prezentované znalecké posudky ohledně rozsahu stěžovatelčiny psychické újmy) dávají podle Ústavního soudu natolik dostatečný důvod pro pochybnosti o zjištěném skutkovém stavu (§ 2 odst. 5 trestního řádu), že bylo povinností soudu se s nimi argumentačně vypořádat minimálně v odůvodnění usnesení, kterým bylo přijato prohlášení o vině obžalovaného.

27. Smyslem institutu přijetí prohlášení viny není obcházení zásady materiální pravdy, ať již ve prospěch kteréhokoliv účastníka (viz zejména náleze ze dne 7. 8. 2024 sp. zn. II. ÚS 1873/23). Skutečnost, že obžalovaný chce prohlásit vinu v souladu s obžalobou, nezavazuje nikterak soud takové prohlášení přijmout, existují-li pochybnosti o důležitých aspektech projednávaného skutku (např. o jeho následcích rozhodných pro právní kvalifikaci). Není-li soud schopen v rámci řízení o přijetí prohlášení viny přesvědčivě reagovat na argumentaci poškozené osoby zpochybňující mj. právní kvalifikaci projednávaného skutku, nemůže bez dalšího přijmout prohlášení viny obžalovaného.

28. Toto pochybení je z ústavněprávního hlediska o to závažnější, že předmět daného trestního řízení spadá do množiny jednání podléhajících zvýšené povinnosti státu jejich objasnění a potírání, která vyplývá z tzv. práva na účinné vyšetřování. Uvedené jednání nejen potenciálně spadalo do věcné působnosti čl. 3 Úmluvy chránícího jedno z nejdůležitějších lidských práv, ale bylo navíc spácháno na nezletilé osobě, což s sebou rovněž nese specifické pozitivní závazky státu. Pro podrobnosti lze poukázat například na rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 5. 2021 *J. L. proti Itálii* č. 5671/16, ze dne 13. 2. 2024 *X. proti Řecku* č. 38588/21 či ze dne 26. 3. 2024 *I. C. proti Moldavské republice* č. 36436/22 nebo judikaturu uvedenou v bodě 35 tohoto nálezu.

29. Ze všech výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení stěžovatelčinych ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Jde-li však o návrh kasačního výroku, dospěl Ústavní soud k závěru o nutnosti jeho zamítnutí. Drtivá většina námitek, jimiž stěžovatelka brojí proti obsahu napadených soudních rozhodnutí, je podle Ústavního soudu polemikou na poli aplikace podústavního práva nebo hodnocení důkazů. Okresní soud i okresní státní zastupitelství zaujaly ke stěžovatelkou předestřeným otázkám vlastní ústavně konformní a důkazně podložené názory, které Ústavnímu soudu nepřisluší přehodnocovat (viz níže). V takové situaci by Ústavní soud zrušení napadených rozhodnutí považoval za formalismus, který by však měl řadu negativních

doprovodných následků, čímž by se dostal do kategorie formalismu nepřijatelného a přepjatého. V první řadě by došlo k „přerušení“ (nikoliv ve smyslu § 325 a násl. trestního řádu) výkonu trestu odnětí svobody obžalovaným. Zároveň by v dané věci došlo k „revokaci“ přijetí prohlášení viny, což je (vzhledem k omezené možnosti přezkumu takového stavu podle § 206c trestního řádu) rovněž nežádoucí. Aby Ústavní soud mohl v takové procesní situaci kasačně zasáhnout, musely by k tomu být dány mimořádně silné důvody (zejména intenzitou porušení základních práv oběti). Takové důvody však v dané věci Ústavní soud neshledal, a proto vynesl toliko deklaratorní výrok o porušení stěžovatelčích práv (viz též bod 78 a násl. nálezu ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24). Ten dává stěžovatelce možnost domoci se přiměřené satisfakce podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

31. Těžištěm stěžovatelčích námitek je polemika o následcích, které na jejím zdraví a stavu trestná činnost zanechala. Z hlediska předmětu řízení o ústavní stížnosti je však klíčové, že klasifikace újmy je otázkou podústavního práva. V oblasti ochrany základních práv a svobod stěžovatelky je nerozhodné podle jakého ustanovení podústavních předpisů k naplnění závazků státu dojde. Ke kritériu nesprávnosti aplikace zákonné úpravy tak Ústavní soud zásadně nepřihlíží. Výjimku může v tomto ohledu tvořit situace, kdy se taková nesprávná aplikace zákona relevantně projeví v právním postavení stěžovatelky. K tomu však v dané věci nedošlo. Stěžovatelce byl především přiznán celý požadovaný adhezní nárok. Uložený trest Ústavní soud nehodnotí jako přehnaně mírný či nedostatečně odůvodněný (k tomu podrobněji níže body 34 a 35). A podle Ústavního soudu se s výjimkou výše uvedeného pochybení soudy ani procesním postupem, ani obsahem napadených rozhodnutí nedopustily bagatelizace stěžovatelčiny újmy nebo jejích práv či jiné formy tzv. druhotné újmy. Bez existence takového druhu pochybení není dán prostor pro zásah Ústavního soudu. Z hlediska ústavního práva je nerozhodné, prostřednictvím kterého ustanovení zákona dojde k naplnění závazků státu potírat a trestat nekonsenzuální sexuální trestnou činnost (obdobně viz body 71 a násl. nálezu ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23). V dané věci k naplnění těchto závazků podle Ústavního soudu došlo.

32. K otázce vzniklé újmy měly orgány činné v trestním řízení k dispozici protichůdné důkazy, zejména různé znalecké posudky. Pokud se v takové situaci okresní soud rozhodl pro aplikaci pravidla *in dubio pro reo*, což v odůvodnění fakticky činí, nelze takovému postupu nic vytknout. Jde-li o klasifikaci způsobené újmy jako těžké újmy podle § 122 trestního zákoníku, je možné stěžovatelce přisvědčit, že takovou úvahu soud v napadeném rozhodnutí explicitně nečiní, avšak z kontextu jeho úvah stran hodnocení důkazů je jeho názor zřejmý. K tomu je třeba doplnit, že na rozsudek, kterým bylo rozhodnuto po přijetí prohlášení viny, neklade Ústavní soud takové nároky, jde-li o kategorii podrobnosti vysvětlujících úvah. Vzhledem k obsahu obstaraných důkazů nelze názor o absenci těžké újmy na zdraví hodnotit jako svévolný. Zároveň okresní soud újmu způsobenou stěžovatelce nikterak nebagatelizoval, a naopak z ní učinil jeden ze stěžejních důvodů o škodlivosti jednání obžalovaného pro účely vyměření trestu.

33. K obdobnému závěru musel Ústavní soud dospět rovněž u námitek, které se týkaly nesprávně zvolené právní kvalifikace jednání obžalovaného. I zde platí, že volba konkrétního ustanovení, podle něž má být pachatel odsouzen, není ústavněprávně relevantní potud, pokrývá-li zvolená skutková podstata oběti vzniklou újmu na jejích základních právech. Tak tomu v dané věci podle Ústavního soudu je. Z popisu jednání ve skutkové větě, jakož i důkazů, o které soud opřel výrok o trestu, jednoznačně vyplývá, že sexuální jednání obžalovaného bylo nekonsenzuální, predátorské, zneužívající jak stěžovatelčino postavení, tíseň a citové vazby (jak k obžalovanému, tak i mladším bratrům), tak vlastní převahu. Rozhodl-li se okresní soud, že za

takového skutkového stavu (nadto ne ve zcela jednoznačné důkazní situaci) ob stojí právní kvalifikace zvolená obžalobou (tedy trestný čin sexuálního nátlaku) namísto kvalifikace preferované stěžovatelkou (trestný čin znásilnění), nejde o postup porušující základní práva a svobody stěžovatelky. Závěr soudu nepředstavuje podle Ústavního soudu bagatelizování újmy, která stěžovatelce vznikla (tu naopak soud obsáhle rozebírá a pachateli vytýká). Soud nikterak neuzavřel, že by pachatel „pouze“ zneužil stěžovatelčinu ekonomickou závislost na něm. Takový závěr nevyplývá ani z popisu skutku, ani z odůvodnění napadeného rozhodnutí.

34. Konečně se Ústavní soud nemohl ztotožnit ani s námitkami o porušení stěžovatelčiných práv uložením nepřiměřeně mírného trestu. Jakkoliv krajský soud sám dospěl k závěru, že „spíše se jedná o trest mírný“, s čímž se Ústavní soud ztotožňuje, taková skutečnost nemůže být sama o sobě důvodem pro zásah Ústavního soudu. Především Ústavní soud ve své nedávné judikatuře (kterou je vázán i v nynější věci) dovedl, že zásah do výroku odsuzujícího rozsudku o trestu by připadal do úvahy jen v situaci extrémního vybočení obecných soudů z jejich povinnosti respektovat hodnoty chráněné lidskoprávními dokumenty (náleze ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24). Také v právě souzené věci platí, že jde o procesní právo, nikoliv o právo na konkrétní výsledek. Ochrana stěžovatelky je realizována v rámci vztahu mezi ní a státem formou závazku státu k provedení účinného vyšetřování a dalších pozitivních závazků. Současně nelze pominout vícestranné a vícerozměrné působení lidských práv v oblasti trestání a trestního řízení. Je třeba brát v potaz proti sobě stojící nároky plynoucí z odlišných lidskoprávních pozic subjektů trestněprocesních vztahů, v důsledku čehož se mohou střetávat kautely nadměrného zásahu do základních práv a svobod obviněného, nebo naopak nedostatečně poskytované ochrany poškozených a obětí trestného činu [náleze ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385), bod 25]. Zde na jedné straně stojí práva stěžovatelky, pozitivní závazky plynoucí z procesní složky čl. 3 Úmluvy a čl. 7 odst. 2 Listiny. Na straně druhé stojí převážně negativní závazky státu spojené s právy obviněného a ústavními principy, které tvoří základ těchto práv: právní jistota, konkrétněji princip nezměnitelnosti rozhodnutí, která již nabyly právní moci. V obecnější rovině jde o aspekt principů právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) spočívající ve vytvoření právní jistoty pro jednotlivce prostřednictvím fixace konečnosti soudního rozhodnutí v čase, a to zvláště v trestním právu (přiměřeně rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu ze dne 31. 10. 2023 BvR 900/22, body 68 a 89; a rozhodnutí Ústavního tribunálu Španělska č. 48/2024 ze dne 8. 4. 2024, část 6). Také instituce Rady Evropy berou v potaz ústavněprávní a lidskoprávní limity zasahování do pravomocných trestních rozsudků [např. Rezoluce Výboru ministrů ze dne 14. 4. 2021 CM/ResDH(2021)56 ve spojení s Bilan d'action (19/03/2021) – Communication de la Belgique concernant l'affaire *B. V. c. Belgique* (requete n.º 61030/08)]. Ostatně Ústavní soud zdůrazňuje, že existence pozitivního závazku automaticky nevede k pozastavení negativních závazků, i ty musí být zváženy [shodně i lidskoprávní doktrína, např. STOYANOVA, V. *Positive Obligations under the European Convention on Human Rights*. Oxford: OUP, 2023, s. 95; LAZARUS, L. *Positive Obligations and Criminal Justice: Duties to Protect or Coerce?* In: ZEDNER, L., ROBERTS, J. V. (eds.). *Principles and Values in Criminal Law and Criminal Justice*. Oxford: OUP, 2012]. V souladu s tím je Ústavní soud povinen „interpretovat ústavní předpisy a zákon o Ústavním soudu způsobem, který umožní dostatečnou ochranu všech dotčených lidských práv včetně práv náležejících ... pachatelům“ (náleze ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, bod 45). Také Evropský soud pro lidská práva v obecné rovině zdůraznil, že výklad a realizace pozitivních závazků v praxi musí respektovat principy spravedlivého procesu a další záruky, které limitují rozsah možné činnosti státu v trestním řízení (rozsudek ze dne 3. 11. 2015 *Myumyun proti Bulharsku*, č. stížnosti 67258/13, bod 76; rozsudek velkého senátu ze dne 28. 10. 1998 *Osman proti Spojenému království*, č. stížnosti 23452/94, bod 116). Přiznat pozitivním závazkům plynoucím z čl. 3 Úmluvy absolutní prioritu by znamenalo nadřazení donucovacích (coercive) práv nad převážně negativními závazky státu

plynoucím ze základních práv obviněných [shodně LAVRYSEN, L. Positive Obligations and the Criminal Law. In: LAVRYSEN, L., MAVRONICOLA, N. (eds.). Coercive Human Rights: Positive Duties to Mobilize the Criminal Law under the ECHR. Oxford: Hart, 2020, s. 53]. Evropský soud pro lidská práva ostatně klade v obdobných případech důraz na adekvátnost celkové systémové reakce státu. Jinak řečeno, ani Ústavní soud nemůže bez dalšího upřednostňovat povinnost chránit základní práva obětí trestných činů, vedlo-li by to dokonce ke zpřísnění konkrétních pravomocně uložených trestů, před povinností chránit základní práva obviněných před zásahy veřejné moci, což tradičně byla a stále je jeho základní role. Stejně tak ovšem nemůže přiznat absolutní prioritu posledně zmíněným negativním závazkům a zcela popřít existenci závazků pozitivních, jak je chápe nejnovější judikatura Evropského soudu pro lidská práva, neboť by to vedlo k omezení ochrany konkrétních jednotlivců a skupin (obětí sexuálních trestných činů). Výrok o porušení práv stěžovatelky proto má sám o sobě podstatný význam pro individuální situaci stěžovatelky i prospektivní význam pro předcházení obdobným porušením práv. Ústavní soud připomíná, že konstatování porušení práv stěžovatelky v reakci na odůvodnění napadeného rozhodnutí krajského soudu má značný morální a právní význam [obdobně náleží Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2019 sp. zn. II. ÚS 2077/17 (N 41/93 SbNU 75), bod 49] a přinejmenším částečně kompenzuje porušení jejich práv.

35. Situace extrémního vybočení obecných soudů z jejich povinnosti respektovat hodnoty chráněné lidskoprávními dokumenty v dané věci nenastala. Mezi kategoriemi „mírný trest“ a „trest vyžadující zásah Ústavního soudu“ je značný rozdíl. Pro uložení „mírného“ trestu mohou existovat různé, někdy i legitimní důvody. Naproti tomu trest, proti kterému by Ústavní soud měl ze své ústavní role zasáhnout, by musel být vyhodnocen jako zcela nepřijatelný v systému práva, který respektuje základní práva a svobody (čl. 1 Ústavy).

36. Takovým trestem však sankce pro obžalovaného není. Soudy řádně přihlédly k výjimečné polehčující okolnosti, kterou je užití institutu prohlášení viny (náleží ze dne 7. 8. 2024 sp. zn. II. ÚS 1873/23), nadto ve velmi „citlivé“ kauze, v níž důkazní situace nebyla jednoduchá (na rozdíl od případů, v nichž je např. pachatel zachycen na videozáznamu nebo přistižen přímo na místě činu). Jako přehnaně mírný trest uložená sankce nevyhází ani při srovnání s jinými případy (poukázat lze např. na případ řešený právě náleží ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24 nebo na případy řešené Evropským soudem pro lidská práva v rozsudku ze dne 12. 12. 2023 *Vučković proti Chorvatsku* č. 15798/20 nebo rozsudku ze dne 20. 2. 2024 *M. G. proti Litvě* č. 6406/21). Bez ohledu na zvolenou právní kvalifikaci je tak Ústavní soud toho názoru, že vyměřený trest odnětí svobody v trvání čtyř roků nepředstavuje jakékoliv vyjádření bagatelizace jednání obžalovaného či podceňování společenských důsledků takového trestu.

37. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti částečně vyhověl a konstatoval, že napadenými rozhodnutími krajského a okresního soudu došlo k porušení stěžovatelčina práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Zároveň však zamítl návrh stěžovatelky na zrušení napadených rozhodnutí. Konstatování porušení stěžovatelčinych ústavních práv (a právní důsledky z toho případně vyplývající) představují podle Ústavního soudu přiměřenou satisfakci s ohledem na negativní důsledky alternativního postupu v podobě kasace napadených rozhodnutí (obdobně též náleží ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 2916/15). V části, v níž ústavní stížnost směřovala proti napadeným rozhodnutím orgánů policie a státního zastupitelství, byla ústavní stížnost odmítnuta pro opožděnost podle § 43 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 22**Náležitě odůvodnění rozhodnutí o styku dítěte s osobou společensky blízkou
(sp. zn. III. ÚS 3700/25 ze dne 5. února 2026)**

Obecné soudy se dopustí porušení práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, rozhodnou-li o předběžné vykonatelnosti rozsudku podle § 27a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, bez řádného a přesvědčivého odůvodnění; musejí z něj vyplývat konkrétní okolnosti, které byly v řízení prokázány a z nichž vyplývá, že by bez vyslovení předběžné vykonatelnosti rozhodnutí účastníku hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy. Jde-li o rozsudek ve věcech péče soudu o nezletilé, musí odůvodnění takového výroku zahrnovat rovněž zhodnocení, zda je předběžná vykonatelnost v souladu s nejlepším zájmem konkrétního nezletilého.

Obecné soudy zasáhnou do práva rodiče na rodičovskou výchovu a péči chráněného čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, pokud vysloví předběžnou vykonatelnost rozsudku, kterým stanoví styk nezletilého s osobou, která se považuje za osobu společensky blízkou, za situace, kdy není postaveno najisto, že kvalita vztahu mezi takovou osobou a nezletilým stanovení a rozsah styku určeného předběžně vykonatelným rozsudkem odůvodňuje.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudce Milana Hulmáka a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelky K. W., zastoupené JUDr. Michaelou Dobrovičovou, advokátkou, se sídlem Uruguayská 416/11, Praha 2, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2025 č. j. 54 Co 282/2025-382 a proti výroku II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. července 2025 č. j. 50 Nc 9001/2025-280, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 10 jako účastníků řízení a N. F., zastoupené Mgr. Liborem Krejčím, advokátem, se sídlem Pražská 1279/18, Praha 10, a nezletilého D. W., zastoupeného opatrovníkem Městskou částí P., jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem II usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2025 č. j. 54 Co 282/2025-382 a výrokem II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. července 2025 č. j. 50 Nc 9001/2025-280 byla porušena základní práva stěžovatelky zaručená čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. října 2025 č. j. 54 Co 282/2025-382 a výrok II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. července 2025 č. j. 50 Nc 9001/2025-280 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka je matkou nezletilého, narozeného 2022. S vedlejší účastnicí žila v partnerském vztahu do roku 2023, kdy došlo k jeho rozpadu. Vedlejší účastnice se považuje za sociální matku nezletilého. V období, které následovalo bezprostředně poté, umožňovala stěžovatelka vedlejší účastnici kontakt s nezletilým, což bylo částečně dáno praktickými důvody (potřebovala docházet do zaměstnání). Postupně přestala styk umožňovat z důvodů narůstajících konfliktů mezi ní a vedlejší účastnicí z obavy o manipulaci nezletilého. Stěžovatelka v mezidobí navázala jiný vztah.

2. První soudní úprava styku mezi vedlejší účastnicí a nezletilým vychází z předběžného opatření vydaného Obvodním soudem pro Prahu 10 (dále jen „obvodní soud“) ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze (dále jen jako „městský soud“ nebo „odvolací soud“). Styk byl těmito rozhodnutími stanoven na každou třetí sobotu v kalendářním měsíci od 9 do 18 hodin. Matka proti usnesení městského soudu podala ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl (usnesení ze dne 26. 8. 2025 sp. zn. II. ÚS 1721/25).

3. V řízení ve věci samé následně obvodní soud vydal rozsudek, kterým určil styk v každém třetím týdnu od čtvrtka od 15 hodin do neděle do 18 hodin a dále pak o letních prázdninách od 15. 8. od 18 hodin do 31. 8. do 18 hodin. Výrokem II, který matka nyní napadá ústavní stížností, soud určil, že rozsudek je předběžně vykonatelný. Pro stanovení styku vyšel ze zjištění, že vedlejší účastnice je sociální matkou nezletilého, že z tohoto důvodu má právo podílet se na citovém, rozumovém a mravním vývoji nezletilého. Nezletilý s ní má vytvořen úzký vztah, stejně tak i s její širší rodinou. Je v zájmu nezletilého, aby pouto, které je pro obě strany přínosem, nebylo přetrženo. O předběžné vykonatelnosti rozhodl soud na základě § 27a zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, (dále jen „z. ř. s.“), aby bylo pro nezletilého nastoleno stabilní prostředí a aby nedošlo ke zpretrhání vazeb mezi ním a vedlejší účastnicí. Matka napadla rozsudek v celém rozsahu odvoláním; odvolání podala i vedlejší účastnice. Následně matka podala k odvolacímu soudu také návrh na odklad vykonatelnosti výroku II prvoinstančního rozsudku – navrhla tedy odklad vykonatelnosti výroku určujícího předběžnou vykonatelnost rozsudku obvodního soudu. Městský soud její návrh na odklad vykonatelnosti výroku II jako nedůvodný zamítl (výrokem I) a výrok určující předběžnou vykonatelnost rozsudku potvrdil (výrokem II). Dle odvolacího soudu jde o situaci předvídanou § 27a z. ř. s., a není proto důvod napadený výrok měnit. Toto usnesení odvolacího soudu napadá stěžovatelka rovněž ústavní stížností. Ve zbývajícím rozsahu probíhá o odvolání účastnic řízení před odvolacím soudem.

4. Ústavní soud z vyžádaného spisu zjistil, že odvolací soud při jednání konaném dne 9. 12. 2025 rozhodl o provedení dalšího dokazování za účelem zjištění podoby a intenzity vazby nezletilého k vedlejší účastnicí s tím, že k této otázce je zadán znalecký posudek.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka uvádí, že obvodním soudem stanovený styk (viz bod 3 výše) nezletilému škodí. Mezi vedlejší účastnicí a nezletilým není vztah matky a syna, není v nejlepším zájmu nezletilého, aby byl v takto rozsáhlém a nepřetržitém kontaktu s vedlejší účastnicí za situace, kdy jej aktivně manipuluje proti matce. Matka odkazuje na vyjádření znalkyně, která kontakt nezletilého a vedlejší účastnice výslovně nedoporučila. V současné chvíli přitom neexistuje jiný procesní způsob, jak odstranit rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti rozsudku soudu prvního stupně než zrušení dotčených rozhodnutí Ústavním soudem. Stejný názor vyslovil při jednání rovněž odvolací soud.

6. Stěžovatelka poukazuje na neopodstatněnost rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti rozsudku za situace, kdy nebylo postaveno najisto, jaký vztah existuje mezi jejím synem

a vedlejší účastníci. K této otázce je aktuálně odvolacím soudem vedeno další dokazování. Předběžná vykonatelnost rozsudku založeného na aplikaci § 927 občanského zákoníku postrádá smysl, protože soud zde rozhodoval o styku mezi nezletilým a osobou, s níž není spřízněna. Styk dítěte s takovou osobou nemůže být rozsáhlejší nebo postaven naroveň styku rodičů s dítětem, a to zejména, pokud si to rodiče nepřejí. Pokud by nebyl rozsudek předběžně vykonatelný, uplatnila by se úprava styku založená předběžným opatřením zajišťující alespoň minimální styk vedlejší účastnice s nezletilým; vznik neodčinitelné újmy zde tedy nehrozil. Rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti není řádně odůvodněno. Ve skutečnosti oslabuje postavení stěžovatelky v odvolacím řízení. Reálně může způsobit neodčinitelné škody a porušuje rovněž podstatu práva na dvoustupňové soudní řízení.

7. Ústavně chráněna je péče rodiče, nikoliv péče jiné osoby. Nezletilý žil s vedlejší účastnicí pouze do roku a půl, a nemohl s ní tedy navázat vztah, jehož ztrátou by nyní trpěl. Vedlejší účastnici muselo být od počátku jasné, že nemá žádnou právní vazbu k nezletilému. V době, kdy se nezletilý narodil, český právní řád nic takového neumožňoval. Ačkoliv tedy stěžovatelka v realizaci přání mít dítě podporovala, vedlejší účastnice si nemohla od této situace slibovat, že bude mít postavení druhého rodiče. Soudy nezohlednily ani to, že vedlejší účastnice podporuje konfliktní vztahy a přes nezletilého se stěžovatelce jakožto své bývalé partnerce mstí.

8. Obvodní soud vycházel při posouzení vztahu mezi nezletilým a vedlejší účastnicí z neúplně zjištěného skutkového stavu, nepřihlédl dostatečně k manipulaci vedlejší účastnice nezletilého proti matce. Ačkoliv kolizní opatrovník navrhoval doplnění dokazování o znalecký posudek, ten v řízení před soudem prvního stupně nebyl proveden.

9. Odvolací soud situaci nedokázal účinně vyřešit, a to ani za situace, kdy měl významné pochybnosti o podstatě vztahu mezi vedlejší účastnicí a nezletilým. Kolizní opatrovník navrhoval zrušení rozsudku a vrácení věci, což se nestalo.

10. Stěžovatelka má za to, že rozhodnutím obvodního soudu a odvolacího soudu došlo k porušení jejího práva na rodinný život a rodičovských práv garantovaných v čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod a že soudy nejednaly v nejlepším zájmu nezletilého.

III. Procesní předpoklady řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]; je včasná a není nepřijatelná podle § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatelka je řádně zastoupena advokátem. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti proti rozsudku městského i obvodního soudu příslušný.

12. Pokud jde o splnění požadavku subsidiarity ústavní stížnosti, je třeba vzít v úvahu, že směřuje proti rozhodnutí, kterým odvolací soud již o části odvolání – v rozsahu výroku stanovujícím předběžnou vykonatelnost – rozhodl (stejným usnesením, kterým zamítl i návrh stěžovatelky na odklad vykonatelnosti výroku stanovujícího předběžnou vykonatelnost rozsudku). V rozsahu, v němž napadá stěžovatelka obě rozhodnutí ústavní stížností, tedy byla věc skončena a současná koncepce opravných prostředků v civilním soudním řízení stěžovatelce neposkytuje již žádný další prostředek obrany (srov. § 30 odst. 1 z. ř. s.).

13. Usnesením ze dne 8. 1. 2026 č. j. III. ÚS 3700/25-24 Ústavní soud ustanovil opatrovníkem nezletilého Městskou část P., neboť ústavní stížností bylo napadeno rozhodnutí, jehož závěry se dotýkají zájmů nezletilého, který má v řízení postavení vedlejšího účastníka.

14. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

15. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil městský soud, obvodní soud a vedlejší účastnice.

16. Městský soud uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou, svá rozhodnutí za souladná s Ústavou a Listinou základních práv a svobod. Rozhodnout o předběžné vykonatelnosti rozsudku bylo namíste, neboť nezletilému i vedlejší účastnici hrozila těžko nahraditelná újma. Soud prvního stupně zjistil existenci rodinného vztahu mezi nimi a rozsah styku stanovený předběžným opatřením se jevil jako nedostatečný. Vedlejší účastnice považuje nezletilého za svého syna. Dále soud odkázal na usnesení, kterým Ústavní soud odmítl ústavní stížnost v dané věci (sp. zn. II. ÚS 1721/25) a z něhož plyne, že tak učinil především proto, že v mezidobí byl styk mezi vedlejší účastnicí a nezletilým rozšířen. Z dosud provedených důkazů nevyplývá, že by styk ve stanoveném rozsahu byl pro nezletilého škodlivý. Odvolací soud ustanovil znalce za účelem vypracování znaleckého posudku k posouzení vztahu mezi vedlejší účastnicí a nezletilým.

17. Obvodní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a poukázal na skutečnost, že proti rozsudku bylo oběma účastnicemi podáno odvolání.

18. Vedlejší účastnice využila svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti a uvedla, že je nedůvodná a měla by být odmítnuta. O stejné věci již Ústavní soud jednou rozhodoval, a to ve věci sp. zn. II. ÚS 1721/25, kde shledal ústavnost předběžné vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Proto by měl Ústavní soud nyní posuzovanou ústavní stížnost odmítnout. Pokud by tak neučinil, odňal by ostatním účastníkům možnost bránit se ústavní stížností proti usnesení Městského soudu v Praze (č. j. 54 Co 145/2025-62), proti kterému se již jednou ústavní stížností vedlejší účastnice bránila. Toto usnesení by se stalo vykonatelným bez možnosti obrany proti němu, což by založilo stav *denegatio iustitiae*. K předběžné vykonatelnosti rozsudku vedlejší účastnice uvedla, že tato otázka i samotná šíře styku byla soudem prvního stupně řádně odůvodněna a vycházela z provedeného dokazování. Zájem dítěte byl řádně zvážen a vyhodnocen, včetně zohlednění konfliktu mezi vedlejší účastnicí a stěžovatelkou. Stěžovatelka opakuje stejnou argumentaci jako před soudy prvního a druhého stupně. Námitky stěžovatelky spočívající v absenci úmyslu společného rodičovství, msty vedlejší účastnice, korumpování dárky apod. jsou nedůvodné a byly vyvráceny v řízení před obecnými soudy. Je jednoznačně v zájmu nezletilého, aby byl zachován kontakt nezletilého s vedlejší účastnicí přinejmenším v rozsahu dle předběžně vykonatelného rozsudku. Vedlejší účastnice realizuje stykem s nezletilým *de facto* rodinný život, její role je obdobná rodičovské a její styk by měl být tomu adekvátní, což je i v zájmu samotného nezletilého.

19. Ustanovený opatrovník nezletilého se ve stručném vyjádření ztotožnil s postupem odvolacího soudu, který považuje za nezbytné doplnit zjištění skutkového stavu a za tím účelem nechat vypracovat znalecký posudek. Předběžnou vykonatelnost opatrovník nepovažuje za této situace v zájmu nezletilého.

20. Obdržená vyjádření Ústavní soud zaslal stěžovatelce na vědomí a k případné replice. Stěžovatelka v replice především zpochybnila argumentaci překážkou věci pravomocně rozhodnuté. Ústavní soud se v usnesení sp. zn. II. ÚS 1721/25 vyjadřoval k jinému rozhodnutí, než která napadá nyní stěžovatelka. V mezidobí kromě toho došlo k vyostření konfliktů mezi ní a vedlejší účastnicí (září 2025), což je z hlediska nynějšího rozhodování Ústavního soudu rovněž důležité. Stěžovatelka zpochybňuje samotnou existenci zákonných předpokladů pro rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti – především nebyla prokázána citová vazba mezi nezletilým a vedlejší účastnicí, soudy nebraly v úvahu vztah k širšímu okruhu blízkých osob a napětí v rodině; soudy braly v potaz pouze zájmy osoby usilující o styk. Závěr o možné újmě nezletilého proto nebyl namíste. Odkázala na nedávný nálezn sp. zn. I. ÚS 2724/25. Stěžovatelka také poukazuje na to, že nebyl zjištěn skutečný názor jejího syna. Obava ze zpretrhání vazeb mezi vedlejší účastnicí a nezletilým není namíste, protože se uplatní styk určený předběžným

opatřením. Městský soud nevzal v úvahu nálezovou judikaturu Ústavního soudu a eskalaci konfliktu mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí a nevzal v úvahu ani to, že tyto okolnosti svědčí proti zásahu do rodinných vztahů způsobenému předběžnou vykonatelností. Citová vazba nezletilého k vedlejší účastnici jako základní předpoklad pro styk, nebyla prokázána, o čemž svědčí zadání znaleckého posudku. Rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti, dle kterého musí být nezletilý u vedlejší účastnice čtyři souvislé dny v každém měsíci a v období letních prázdnin šestnáct dnů v kuse, je neudržitelné. Nezletilý nikdy nebyl tak dlouho bez svojí matky ani s kýmkoliv ze své blízké rodiny. Stěžovatelka zopakovala svůj návrh, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil, protože jsou protiústavní.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

21. Ústavní soud na základě vyžádaného opatrovnického spisu a se zohledněním vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení a repliky zhodnotil napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

V. a) Obecná východiska přezkumu rozhodnutí

22. Ústavní soud postupuje při přezkumu rozhodnutí o péči o dítě či o úpravě styku zvláště zdrženlivě; rozhodování v této citlivé oblasti je doménou obecných soudů. I zde je však povinen zakročit, vybočí-li soudy ve svých rozhodnutích z rámce ústavnosti a poruší ústavně zaručená práva rodičů, dětí či jiných osob, zejména práva spojená s jejich rodinným životem či práva procesní povahy. Přezkum Ústavního soudu v těchto věcech se tedy obvykle soustředí především na to, zda obecné soudy zvažily a vyvážily dotčené oprávněné zájmy, zejména zda byl náležitě zjišťován nejlepší zájem dítěte a za tím účelem shromážděny veškeré potřebné důkazy a zda byla rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu řádně a dostatečně odůvodněna (srov. nález ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. II. ÚS 1654/17, body 17 a 18). V případě, že nejde o některý z takových excesů, neshledává Ústavní soud obvykle důvod do rozhodování obecných soudů zasahovat.

23. Důraz na celkovou úroveň odůvodnění patří k základním atributům spravedlivého procesu. Jeho dodržování má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a je účinnou prevencí před nepřezkoumatelností či dokonce libovůlí v soudním rozhodování (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02, sp. zn. Pl. ÚS 1/03 či sp. zn. III. ÚS 405/03). V případech, kdy soudy rozhodují o modelu péče rodičů o nezletilé dítě či rozsahu styku s ním, jsou tyto ústavněprávní nároky ještě zesíleny (obdobně nález sp. zn. II. ÚS 1654/17).

24. Pro posouzení stěžovatelčiny věci je třeba zabývat se pouze povahou předběžné vykonatelnosti rozsudku. Doktrína civilního práva procesního chápe institut předběžné vykonatelnosti jako výjimku ze standardních pravidel, jelikož předběžně vykonatelné rozsudky se stávají vykonatelnými dříve, než nabydou právní moci (Zoulík, F., Winterová, A. In Winterová, A. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 297). Fakultativní stanovení předběžné vykonatelnosti rozsudku tak představuje výjimečné řešení, které musí odůvodňovat výjimečné okolnosti konkrétní věci (shodně Zoulík, Winterová, op. cit., s. 298; Števček, M. a Šínová, R. In Šínová, R. a kol. Civilní proces. Obecná část a nesporné řízení. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 358, marg. 763). Pro nesporná řízení jsou podmínky pro rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti formulovány v § 27a z. ř. s.: „Soud může vyslovit předběžnou vykonatelnost rozsudku, a to ve výroku rozsudku, jestliže by jinak účastníkovi hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy a jestliže řízení bylo možno zahájit i bez návrhu.“ Zákonné předpoklady se zde oproti řízení spornému (§ 162 o. s. ř.) liší pouze v tom, že fakultativně může soud předběžnou vykonatelnost vyslovit za vymezených okolností i bez návrhu. Výjimečnost tohoto institutu potvrdil v minulosti i Ústavní soud (např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2795/09).

25. Úmluva o styku s dětmi, vyhlášená pod č. 91/2005 Sb. m. s. (dále jen „Úmluva o styku s dětmi“) v čl. 5, stejně jako občanský zákoník v § 927 přiznávají výslovně právo styku s dítětem i osobám, které s ním nejsou pokrevně spřízněny, a zákon je označuje jako osoby společensky blízké. Mezi takové osoby lze za určitých okolností řadit rovněž bývalého partnera či partnerku rodiče dítěte, kteří dítě po nějakou dobu vychovávali a vytvořili si s ním blízký vztah [Westphalová, L. Komentář k § 927 in Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. 2020, s. 1066, Explanatory Report to the Convention on Contact concerning Children. ETS 192, Strasbourg, 2003, s. 11]. Podle čl. 5 Úmluvy o styku s dětmi jsou základními předpoklady pro rozhodnutí o styku s dítětem dvě kritéria: soulad s nejlepším zájmem dítěte a existence rodinného pouta mezi dítětem a dotčenou osobou. Důvodová zpráva upřesňuje, že: 1) i když je předpoklad nejlepšího zájmu naplněn, vede-li styk dítěte s určenou osobou ke konfliktům, může soud po zvážení všech okolností dojít k závěru, že styk, který způsobuje takové rodinné rozbroje, může být v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, a dále 2) je třeba pamatovat na to, že při rozhodování o kontaktu s osobami, které mají k dítěti jinou než příbuzenskou vazbu, je za normálních okolností nezbytné brát v úvahu názor jeho rodičů (Explanatory Report, op. cit., s. 12). K těmto závěrům lze pro úplnost doplnit, že pouze nesouhlas rodiče sám o sobě není důvodem k tomu, aby soud styk neupravil.

26. Občanský zákoník vyžaduje pro aplikaci § 927 existenci nikoliv přechodného citového pouta, tedy takové vazby, která vykazuje znaky trvalosti. „Dlouhodobost a pevnost citového vztahu je třeba vždy vyložit ke konkrétní osobě a v konkrétních skutkových okolnostech. Předpokladem je, že tato osoba fakticky vykonávala péči o dítě, starala se o ně, dítě svojí péčí pozitivně ovlivňuje a obohacuje.“ (Westphalová, op. cit., s. 1066). Zároveň je třeba posoudit, zda by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Stejně jako v případě styku dítěte s rodičem či jiným pokrevním příbuzným bude i zde nutno styk určit teprve po zvážení všech individuálních okolností konkrétní věci, zejména s ohledem na potřeby a nejlepší zájem dítěte. Odpovědnost za náležité zjištění uvedených okolností nese soud. Rozhodující mohou být vyjádření dítěte či znalecký posudek, který zhodnotí vztah dítěte a osoby, se kterou se má dítě stýkat (Westphalová, op. cit., s. 1068).

27. Problémem úpravy styku dítěte s jinými osobami než rodiči se Ústavní soud v minulosti již zabýval. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1081/20 popsal kritéria, kterými se obecné soudy musí řídit při stanovení rozsahu styku podle § 927 občanského zákoníku. Zdůraznil zde, že při stanovení rozsahu styku s dalšími příbuznými podle § 927 občanského zákoníku je nezbytné v rámci hodnocení nejlepšího zájmu dítěte brát v úvahu také jeho vztahy se všemi dalšími příbuznými a je nutné vzít v potaz názor rodičů, kterým primárně svědčí právo určení rozsahu styku, neboť vykonávají rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu a odpovídají za vývoj a výchovu, a jejichž právo dítě vychovávat a pečovat o ně je ústavně chráněno (čl. 32 odst. 4 Listiny). Dále uvedl, že v nejspěch styku mohou také hovořit napjaté a vyhrocené vztahy mezi osobami pečujícími o dítě a těmi, které usilují o styk, neboť napětí v rodině není v nejlepším zájmu dítěte. O to více je pak potřeba vztáhnout tyto závěry na styk s osobami nepříbuznými [(společensky blízkými), viz sp. zn. I. ÚS 2724/25, bod 31].

28. Uvedené závěry potvrdil Ústavní soud i v již zmiňovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2724/25. Mimo jiné zde zdůraznil, že při posuzování podmínek stanovených v § 927 občanského zákoníku není rozhodný citový vztah osoby společensky blízké, která se domáhá určení styku k dítěti, ale naopak citový vztah dítěte k ní (bod 33). Teprve poté, když soud dospěje k závěru, že určitá osoba je osobou společensky blízkou, k níž má nezletilé dítě citový vztah, přistoupí k posouzení, zda by neexistence styku znamenala pro nezletilého újmu (bod 41).

29. Právem na styk „sociálních rodičů“ (typicky bývalý partner rodiče dítěte) se v minulosti zabýval rovněž Evropský soud pro lidská práva. Ve věci *Vinškovský proti České republice* (stížnost č. 59252/19) konstatoval, že vnitrostátní soudy musejí především posoudit,

zda mezi dítětem a osobou, která se označuje za sociálního rodiče, existuje vztah odpovídající soukromému nebo rodinnému životu ve smyslu článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Podmínkou takového vztahu je zpravidla společné soužití, k prokázání dostatečné stálosti takového vztahu však mohou sloužit i jiné faktory. V případě práva na styk „sociálního rodiče“ je dle soudu třeba dbát zvláštní opatrnosti a předním hlediskem musí být vždy nejlepší zájem dítěte. To vyplývá ze samotné povahy „sociálního rodičovství“, do něhož se dospělí zapojují na základě vlastní informované volby, ale které pro dítě znamená možnost mít v průběhu času několik „sociálních rodičů“. Pokud by dítě mělo udržovat kontakt se všemi z nich, mohla by se jeho rodinná situace nepřiměřeně zkomplikovat, a to zejména za situace konfliktu mezi biologickými a „sociálními“ rodiči. Proto před přiznáním práva „sociálního rodiče“ na styk s dítětem musí soudy ověřit, zda existuje silný zájem dítěte na udržování takového styku a zde tento zájem může vyvážit případné nevýhody (bod 48).

V. b) Aplikace obecných východisek na konkrétní věc

30. Posuzovaná věc je specifická tím, že stěžovatelka napadla – s ohledem na současný stav řízení ve věci samé – pouze dílčí část rozsudku opatrovnického soudu, a to výrok o předběžné vykonatelnosti. Dále zpochybňuje navazující rozhodnutí odvolacího soudu, kterým 1) zamítl návrh stěžovatelky na odklad vykonatelnosti výroku o předběžné vykonatelnosti a 2) výrok stanovující předběžnou vykonatelnost prvoinstančního rozsudku jako věcně správný potvrdil (čímž rozhodl o části podaného odvolání). Řízení ve věci samé, tedy o určení styku nezletilého s vedlejší účastnicí, stále probíhá, neboť ve zbývající části je o odvolání vedeno řízení před městským soudem. Ústavní soud se při posouzení ústavní stížnosti mohl zabývat pouze otázkou ústavnosti předběžné vykonatelnosti rozhodnutí určujícího styk nezletilého s vedlejší účastnicí. Ani při takto vymezeném rozhodování však nebylo možno zcela odhlédnout od celkového kontextu věci.

31. Povinností obecných soudů, které rozhodly o předběžné vykonatelnosti rozhodnutí o styku nezletilého s vedlejší účastnicí, bylo prokázat nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy, která by nezletilému hrozila v případě, že by rozhodnutí o úpravě styku nabylo účinnosti až právní mocí rozsudku, tj. po ukončení odvolacího řízení. Ústavní soud předesílá, že do té doby by byl styk upraven předběžným opatřením (v rozsahu jednoho dne v měsíci). Obecné soudy nebezpečí újmy odvodily od vazby mezi nezletilým a vedlejší účastnicí, kterou považovaly za obdobnou rodinné vazbě.

32. Závěr o prokázání existence vazby mezi nezletilým a vedlejší účastnicí, od jejíhož spolehlivého prokázání se odvíjí i možnost domáhat se soudní ochrany dle § 927 občanského zákoníku, však byl v řízení zpochybněn a městský soud v odvolacím řízení k této otázce nařídil provedení znaleckého zkoumání (č. l. 433 spisu).

33. Ústavní soud k otázce vazby sociálně blízké osoby k nezletilému dítěti předpokládané § 927 občanského zákoníku dále podotýká, že nevzniká volbou dospělých osob v okolí dítěte, ale v důsledku reálně existující citové vazby dítěte a jiné osoby, přičemž styk s ní musí být v jeho nejlepším zájmu, resp. neurčení styku by znamenalo pro dítě újmu. Jak bylo uvedeno výše, jde o posouzení kvality vztahu nezletilého k osobě domáhající se styku, a nikoliv naopak. To obnáší také posouzení vlivu, jaký taková osoba na nezletilého má (tj. např. zda jej nemanipuluje proti právním rodičům, zda si nezajišťuje přízeň dítěte nežádoucím způsobem apod.). Tyto skutečnosti obecné soudy zatím řádně nezjišťovaly a nehodnotily. Je zřejmé, že určení skutečné aktuální vazby nezletilého k vedlejší účastnici je komplikováno zejména nízkým věkem nezletilého, který znesnadňuje zjištění jeho postoje. To však nemůže vést k rezignaci na povinnost soudů v tomto typu řízení zjistit dostatečně spolehlivě všechny relevantní skutečnosti. Obecné soudy dosud vycházely pouze z důkazních prostředků, které mohly mít pro posouzení kvality vztahu nezletilého s vedlejší účastnicí omezenou vypovídací

hodnotu (fotografie, videozáznam, výslech účastnic a svědků), nijak se nevyjádřily ke skutečnostem, které k jejich zpochybnění uvedla stěžovatelka.

34. V projednávané věci stěžovatelka napadá zejména rozsah a nepřetržitost styku upraveného prostřednictvím zatím nepravomocného rozhodnutí. U nezletilého, kterému bylo v době vydání rozhodnutí obvodního soudu 3,5 roku, byl běžný styk stanoven oproti původním 9 hodinám (během dne bez přespání) na nepřetržitých 75 hodin (s celkem 3 po sobě následujícími nocemi) a prázdninový styk na 16 nepřetržitých dnů, tj. bez jakéhokoliv kontaktu nezletilého s matkou. Stěžovatelce lze přisvědčit v tom, že v nízkém věku dítěte, v němž nezletilý v době rozhodování obecných soudů byl (a stále je), je třeba být při rozhodování o nepřetržitém oddělení od matky jakožto primárně pečující osoby obezřetný (Šulová, L. Raný psychický vývoj dítěte. Praha: Karolinum, 2004; MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005).

35. Úpravu předběžně vykonatelného styku nezletilého s vedlejší účastnicí ve výše uvedeném rozsahu lze označit za rozsáhlou zejména z důvodu jeho nepřetržitosti. Taková úprava jistě není nemožná, ale vyžaduje důsledné odůvodnění, zejména musí být postaveno najisto, že nepřetržité odloučení nezletilého od matky v tomto rozsahu je skutečně v jeho zájmu. V případě použití institutu předběžné vykonatelnosti musí být dále splněna podmínka, že nezletilému by bez této úpravy styku hrozilo nebezpečí těžko nahraditelné nebo značné újmy. Splnění uvedených podmínek však z odůvodnění napadených rozhodnutí nelze ověřit, zejména není odůvodněno, jak se soudy vypořádaly se skutečnostmi, které rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti zpochybňují.

36. Podstatnou okolností v dané věci je nejistota ohledně současného vztahu nezletilého k vedlejší účastnici, která bude předmětem (znaleckého) dokazování v odvolacím řízení. Jak je uvedeno výše (viz bod 33 a též nálezn. zn. I. ÚS 2724/25, body 33 a 34), teprve po určení, že určitá osoba je osobou společensky blízkou, k níž má nezletilé dítě citový vztah, soud přistupuje k posouzení, zda by neexistence styku znamenala pro nezletilého újmu (bod 41). Zjištění této újmy je ve srovnatelném obsahu předpokladem aplikace hmotněprávního ustanovení § 927 občanského zákoníku i procesního opatření § 27a z. ř. s. Povinnost umožnit rozvoj vztahu dítěte a sociálního rodiče i Evropský soud pro lidská práva podmiňuje právě prokázáním existence rodinného vztahu (rozsudek *Kutzner proti Německu*, § 61).

37. Pokud však není najisto postavena podoba a intenzita vazby nezletilého k vedlejší účastnici, odůvodnění rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti založené na hrozbě vzniku těžko nahraditelné nebo značné újmy z důvodu ztráty této vazby postrádá přesvědčivost.

38. Ústavní soud nepřehlédl závěry usnesení II. ÚS 1721/25, na které městský soud odkazuje ve svém vyjádření. Zdůrazňuje však relevantní část odůvodnění (zejména bod 15 tohoto usnesení), ve kterém Ústavní soud označil za legitimní, že městský soud v tehdejší řízení o přezkumu předběžného opatření upravit rozsah styku relativně úzce s tím, že přihlížel k nejisté existenci rodinných vazeb tvrzených vedlejší účastnicí a odkázal na jejich prokázání v řízení ve věci samé. Ve srovnatelné situaci byl městský soud i při vydání nyní napadeného rozhodnutí, neboť řízení ve věci samé není skončeno. Jak uvedl sám městský soud ve svém vyjádření, v řízení bude probíhat dokazování za účelem posouzení vazby mezi nezletilým a vedlejší účastnicí, a to včetně znaleckého zkoumání.

39. Argumentace soudů hrozbou ztráty vazeb mezi vedlejší účastnicí a nezletilým nezohledňuje, že styk mezi nimi byl v době rozhodování určen předběžným opatřením. Pokud by nebyla stanovena předběžná vykonatelnost, předběžné opatření by bylo účinné do doby právní moci meritorního rozhodnutí (tj. do konce odvolacího řízení). Nelze tedy říci, že by předběžná ochrana tvrzeného vztahu mezi vedlejší účastnicí a nezletilým zcela absentovala. Tento závěr ostatně zastával i kolizní opatrovník, který doporučil zachovat rozsah styku dle předběžného opatření (odst. 37 rozsudku obvodního soudu). Závěry tohoto nálezu nijak nezpochybňují jakoukoliv možnost rozšíření takto stanoveného styku, vymezují se pouze proti

zvolené excesivní úpravě (zejména pro nepřetržitost styku) bez řádného odůvodnění a dostatečně zjištěného skutkového stavu.

VI. Závěr

40. Na základě výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy zatížily svá rozhodnutí protiústavností, neboť řádně nevyhodnotily a neodůvodnily svá rozhodnutí o předběžné vykonatelnosti rozsudku stanovujícího styk mezi nezletilým a vedlejší účastnicí.

41. Odůvodnění napadených výroků jsou velice stručná, soudy se nevypořádaly se zásadními skutečnostmi, které v řízení byly nesporně zjištěny a které relativizují závěr o nezbytnosti upravit styk mezi nezletilým a vedlejší účastnicí prostřednictvím institutu předběžné vykonatelnosti. Napadená rozhodnutí tak nekorespondují s požadavky na ústavně konformní odůvodnění dle ustálené judikatury Ústavního soudu a nejsou ani v souladu s kritérii, která Ústavní soud pro určení styku mezi osobou společensky blízkou v minulosti formuloval.

42. Ústavní soud na základě uvedeného dospěl k závěru, že důsledkem napadených rozhodnutí obecných soudů je omezení práva matky na rodičovskou péči (po dobu, po kterou je nezletilý v péči vedlejší účastnice, nemůže matka realizovat právo na péči o něj), přičemž právě toto právo je bez dalšího ústavně zaručeno (čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Pokud tedy soudy omezení rodiče v realizaci jeho rodičovských práv neopírají o přesvědčivé zdůvodnění mající základ v mimořádnosti okolností konkrétní věci, nelze je považovat za přiměřené a v daném případě ani za nezbytné.

43. Oba obecné soudy tím, že rezignovaly na svou povinnost své rozhodnutí řádně odůvodnit, zasáhly do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

44. Ústavní soud z důvodu porušení čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny ústavní stížnosti stěžovatelky částečně vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí obvodního i městského soudu v rozsahu uvedeném ve výroku zrušil.

45. Obvodní soud i městský soud jsou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy vázány právními názory vyslovenými v tomto nálezu. Ústavní soud v této fázi řízení nijak nepředjímá výsledek posouzení obecných soudů ohledně vazby mezi vedlejší účastnicí a nezletilým a jeho nejlepšího zájmu.

46. Ústavní stížnost proti rozsudku obvodního soudu Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 1 písm. d) téhož zákona jako návrh, k jehož projednání není příslušný. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

47. Jelikož věc byla projednána přednostně, Ústavní soud nerozhodoval samostatně o návrhu stěžovatelky na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí. Od ústního jednání Ústavní soud upustil, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci a ve věci nebylo potřebné provádět dokazování.

Č. 23**Ušlý zisk podnikatele v důsledku mimořádných opatření
při epidemii covid-19
(sp. zn. III. ÚS 2667/24 ze dne 11. února 2026)**

Pokud žalobce, který žalobou podle § 13 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, nenapadl mimořádné opatření, tj. nedal v souladu se zákonem najevo, že předmětné mimořádné opatření vnímá jako škodlivé a natolik zasahující do jeho práv, že se proti jejich vydání hodlá zákonnými prostředky bránit, tvrdí naplnění důvodů zvláštního zřetele hodných, je povinností soudu se s jejich případnou existencí řádně vypořádat, i když žalobce návrh z těchto důvodů nepodal. Opačný postup soudu zakládá porušení základního práva žalobce na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelky MyRaw Food, s. r. o., sídlem Na Struze 1739/5, Praha 1, zastoupené JUDr. Ing. Jaroslavem Hostinským, advokátem, sídlem Vinohradská 126, Praha 3, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2024 č. j. 30 Cdo 384/2024-90, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 9. 2023 č. j. 39 Co 183/2023-52 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 2. 2023 č. j. 26 C 144/2022-33, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva zdravotnictví jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2024 č. j. 30 Cdo 384/2024-90, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. 9. 2023 č. j. 39 Co 183/2023-52 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 2. 2023 č. j. 26 C 144/2022-33 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2024 č. j. 30 Cdo 384/2024-90, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 9. 2023 č. j. 39 Co 183/2023-52 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 2. 2023 č. j. 26 C 144/2022-33 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a napadená rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její ústavně zaručená základní práva podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Ústavní soud si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) pod sp. zn. 26 C 144/2022, z nějž se podávají následující skutečnosti. Stěžovatelka se žalobou podanou k obvodnímu soudu domáhala náhrady škody ve formě ušlého zisku v celkové výši 700 878,90 Kč s příslušenstvím, která jí měla být způsobena v důsledku mimořádných opatření vydávaných vedlejší účastnicí jako žalovanou podle zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, (dále jen „pandemický zákon“) a zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatelka uplatňovala náhradu škody za období od 12. 4. 2021 do 31. 5. 2021, tj. za dobu, kdy byla uvedenými opatřeními ve svém podnikání omezena.

3. Obvodní soud nyní napadeným rozsudkem, ve znění opravného usnesení ze dne 27. 11. 2023 č. j. 26 C 144/2022-57, žalobu stěžovatelky, kterou se vůči vedlejší účastnici domáhala zaplacení částky ve výši 700 878,90 Kč s 15% úrokem z prodlení ročně od 6. 8. 2022 do zaplacení, zamítl (výrok I); dále rozhodl o povinnosti stěžovatelky nahradit vedlejší účastnici náklady řízení ve výši 900 Kč (výrok II). Předmětnými mimořádnými opatřeními byla zakázána přítomnost veřejnosti v provozovnách stravovacích služeb. Konkrétně se jednalo o mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR 14601/2021-1/MIN/KAN ze dne 6. 4. 2021 s účinností od 12. 4. 2021, které bylo zrušeno mimořádným opatřením č. j. MZDR 14601/2021-2/MIN/KAN ze dne 10. 4. 2021 účinným od 12. 4. 2021. Mimořádné opatření č. j. MZDR 14601/2021-2/MIN/KAN bylo zrušeno rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 4. 2021 č. j. 6 Ao 11/2021-48. Další vydané mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR 14601/2021-6/MIN/KAN ze dne 23. 4. 2021 účinné od 26. 4. 2021 bylo zrušeno mimořádným opatřením č. j. MZDR 14601/2021-7/MIN/KAN ze dne 29. 4. 2021 účinným od 3. 5. 2021. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 6. 2021 č. j. 8 Ao 11/2021-24 bylo kromě jiného konstatováno, že mimořádné opatření č. j. MZDR 14601/2021-6/MIN/KAN ze dne 23. 4. 2021 bylo v části čl. I bodu 2 v rozporu se zákonem. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2021 č. j. 6 Ao 22/2021-44 bylo zrušeno mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR-14601/2021-12/MIN/KAN ze dne 14. 5. 2021 a rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2021 č. j. 9 Ao 11/2021-31 bylo konstatováno, že mimořádné opatření č. j. MZDR 14601/2021-13/MIN/KAN ze dne 19. 5. 2021 bylo v části čl. I bodu 1 písm. a) v rozporu se zákonem. Stěžovatelka se dne 2. 2. 2022 obrátila na vedlejší účastnici s žádostí o náhradu škody, přičemž tato na žádost nereagovala.

4. Po právní stránce obvodní soud uzavřel, že mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví je opatřením obecné povahy, které se vydává podle ustanovení § 171 a násl. správního řádu, a jako takové ho lze přezkoumat v řízení o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části podle ustanovení § 101a a násl. soudního řádu správního. Samotná účast účastníků v řízení o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části však podle obvodního soudu nenaplnuje podmínku pro aktivní věcnou legitimaci žadatelů jako nositelů hmotněprávního oprávnění k náhradě újmy proti státu. S odkazem na ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále také jen „zákon o odpovědnosti za škodu“, je podle obvodního soudu zřejmé, že stěžovatelka nebyla účastníkem řízení (postupu), ve kterém byla mimořádná opatření vydána, protože nejde o akt individuální aplikace práva, a nesvědčí jí tak aktivní věcná legitimace k podání žaloby na náhradu újmy podle zákona o odpovědnosti za škodu č. 82/1998 Sb.

5. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným rozsudkem rozsudek obvodního soudu potvrdil (výrok I), uložil stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejší účastnici na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 900 Kč (výrok II) a nařídil

obvodnímu soudu provedení opravy záhlaví jeho rozsudku s tím, že správné označení žalované zní Česká republika – Ministerstvo zdravotnictví (výrok III). Městský soud vyšel ze skutkových zjištění obvodního soudu a ztotožnil se s ním v tom, že se na danou věc aplikuje zákon o odpovědnosti za škodu. Přestože se v konečném důsledku ztotožnil s věcnou správností rozsudku obvodního soudu, nepřisvědčil důvodům, které jej k napadenému rozhodnutí vedly. Městský soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2023 sp. zn. 30 Cdo 414/2023, z něhož plyne, že se posuzovaná mimořádná opatření vydávají bez řízení, a nemohou tak existovat účastníci řízení, ve kterých byla později zrušená mimořádná opatření vydána. Z toho důvodu může mít postavení účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu osoba, o jejíchž právech a povinnostech bylo mimořádným opatřením rozhodováno, tedy osoba, jejíž práva byla vydáním nezákonného mimořádného opatření dotčena. Současně se však musí jednat o osobu, která využila v zákonem stanovené lhůtě (tj. do jednoho měsíce ode dne účinnosti mimořádného opatření) možnost podat proti následně zrušenému mimořádnému opatření žalobu dle ustanovení § 13 pandemického zákona.

6. Podle městského soudu stěžovatelka v posuzované věci nezpochybňovala, že se zrušení jednotlivých mimořádných opatření nedomáhala. Vzhledem k tomu, že lhůta uvedená v ustanovení § 13 pandemického zákona činí jeden měsíc ode dne, kdy návrhem napadené opatření obecné povahy nabylo účinnosti, však tvrdila, že jí nelze klást k tíži, že nebyla účastníkem řízení ohledně zrušení mimořádných opatření, tedy že nepodala 12 žalob na jejich zrušení, když žádné z konkretizovaných mimořádných opatření „nepřežilo“ jeden měsíc. Pokud však podle městského soudu byla stěžovatelka mimořádnými opatřeními dotčena na svých právech, měla a mohla v souladu s ustanovením § 13 pandemického zákona napadnout tato mimořádná opatření žalobou ve správním soudnictví, a být tak účastníkem řízení vedeného před správním soudem, jež mohlo vyústit ve zrušení mimořádného opatření pro jeho nezákonnost. Podání takové žaloby totiž není podle ustanovení § 101a odst. 1 věty první soudního řádu správního podmíněno předchozím účastenstvím stěžovatelky ve správním řízení, ale tím, že stěžovatelka tvrdí, že byla na svých právech opatřeními obecné povahy vydaným správním orgánem zkrácena, což, má-li být se žalobou úspěšná, musí v řízení prokázat. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka v řízení nepopřela, ale naopak potvrdila, že není osobou mající postavení účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 7 zákona o odpovědnosti za škodu, nedošlo k naplnění předpokladu nezákonného rozhodnutí ve smyslu tohoto zákona, a městský soud proto potvrdil rozsudek obvodního soudu o zamítnutí žaloby.

7. Stěžovatelka následně napadla rozsudek městského soudu dovoláním, o němž bylo rozhodnuto nyní napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu, který dovolání zamítl (výrok I) a uložil stěžovatelce nahradit vedlejší účastníci náklady dovolacího řízení ve výši 300 Kč (výrok II). Nejvyšší soud v napadeném rozsudku odkázal na svůj rozsudek ze dne 21. 4. 2023 sp. zn. 30 Cdo 414/2023, z něhož argumentačně vycházel i městský soud. Nejvyšší soud jeho závěry aproboval a zdůraznil, že právní závěry uvedené v předmětném rozsudku výslovně potvrdil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 22. 5. 2023 sp. zn. III. ÚS 3319/22, ve kterém zdůraznil materiální přístup ke splnění podmínek odpovědnosti státu a jako souladný s tímto přístupem označil omezení aktivní legitimace podle zákona o náhradě škody na osoby, které využily v zákonem stanovené lhůtě všech procesních prostředků k ochraně svých práv (v daném případě shodně s touto věcí návrh dle § 13 pandemického zákona). Nejvyšší soud uzavřel, že měla-li stěžovatelka za to, že určitý zásah do svých práv navzdory mimořádnosti tehdejší situace z hlediska ohrožení veřejného zdraví není povinna snášet, lze po ní požadovat důslednost a rychlost v ochraně vlastních práv v podobě návrhu podle § 13 pandemického zákona.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka namítá, že napadená rozhodnutí jsou v rozporu s nálezem Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 331/24 ve znění opravného usnesení ze dne 4. 9. 2024, ve kterém soud odmítl tzv. přepjatý formalismus ve vztahu k podmínce podle § 8 odst. 3 zákona o náhradě škody, tj. jde-li o vyčerpání všech procesních prostředků, které poškozenému zákon k ochraně jeho práva nabízí. Ústavní soud v tomto nálezu poukazuje na okolnosti zvláštního zřetele hodné, při jejichž naplnění je možné od příliš formalistického požadavku ustoupit. Nevyčerpání opravných prostředků tak, jak tomu bylo u stěžovatelky, tedy v souladu s tímto nálezem nezbavuje soud povinnosti zabývat se tím, zda nebyly naplněny okolnosti zvláštního zřetele hodné, a své závěry v tomto smyslu řádně odůvodnit. Soudy se však v napadených rozhodnutích tímto požadavkem nikterak nezabývaly, ačkoliv stěžovatelka existenci těchto okolností výslovně namítala, a tudíž porušily její ústavně zaručená základní práva.

9. Podle stěžovatelky i Nejvyšší správní soud konstatoval, že způsob vydávání (nezákonných) opatření eliminuje účinnost soudního přezkumu. Požadavek kladený obecnými soudy na stěžovatelku, tj. podmínit nárok na náhradu škody způsobené těmito opatřeními podáním žaloby proti každému z nich, byť bylo široce publikováno, že opatření krátce po jeho vydání Nejvyšší správní soud zrušil, a to pro zjevnou nezákonnost, tak představuje přepjatý formalismus.

III. Vyjádření účastníků řízení, vedlejší účastnice a replika stěžovatelky

10. Ústavní soud vyzval účastníky řízení, jakož i vedlejší účastníci, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti stěžovatelky.

11. Obvodní soud odkázal na odůvodnění svého rozsudku.

12. Městský soud setrval na svých závěrech uvedených v napadeném rozsudku, který byl aprobován i zamítavým rozsudkem Nejvyššího soudu, s jehož závěry se účastník ztotožňuje. Posouzení ústavnosti pak ponechává na Ústavním soudu.

13. Nejvyšší soud úvodem svého vyjádření zdůrazňuje, že nezpochybňuje nezákonnost dotčených mimořádných opatření ani zcela mimořádné okolnosti panující při jejich vydávání. V napadeném rozsudku však posuzoval dovoláním napadený závěr městského soudu, že stěžovatelka není osobou aktivně legitimovanou ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 zákona o náhradě škody, tedy hmotněprávní podmínku účastenství dle tohoto zákona, nikoli naplnění ustanovení § 8 odst. 3 zákona o náhradě škody řešící již podmínku samotného přiznání nároku na náhradu škody účastníku řízení. Účastník řízení tedy dále setrává na svých závěrech stran aktivní legitimace stěžovatelky a opětovně rekapituluje právní závěry uvedené v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 414/2023, které byly aprobovány i nálezem Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3319/22.

14. Nejvyšší soud se dále vyjadřuje k nálezu sp. zn. IV. ÚS 331/24, o který opírá svou argumentaci stěžovatelka. Poukazem na § 8 odst. 3 zákona o náhradě škody Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 30 Cdo 414/2023 nemínil vztáhnout podmínky aplikace § 8 odst. 3 na § 7 odst. 1 zákona o náhradě škody v tom smyslu, že aktivně legitimovaným k nároku na náhradu újmy podle § 7 odst. 1 zákona o náhradě škody by mohl být i ten, kdo účastníkem řízení sice nebyl, ale z důvodů zvláštního zřetele hodných se jím stát může. Opačnou interpretací by došlo k vyprázdnění podmínky účastenství v § 7 odst. 1 zákona o náhradě škody, neboť za účastníka řízení aktivně legitimovaného k náhradě újmy proti státu by mohl být považován každý, kdo nebyl účastníkem řízení z důvodů zvláštního zřetele hodných, typicky proto, že jím být nemohl. Účastník navrhuje odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti.

15. Vedlejší účastnice uvádí, že přírodní katastrofy či jiné nepředvídatelné přírodní události, kterou je i plošná epidemie ohrožující celé obyvatelstvo České republiky, jsou vyšší mocí, které z povahy věci lze jen obtížně předvídat a které zvyšují nároky na rychlou reakci státu spočívající v přijímání ochranných opatření, jež se provádějí ve prospěch celé společnosti,

tj. v zájmu celku a podle pravidla *salus populi suprema lex esto*. Zdůraznila princip předběžné opatrnosti a princip prevence. Pokud je dána existence mimořádných podmínek krizového stavu, mělo by dojít automaticky k aktivaci těchto právních principů, k jejich využívání státní správou a krizovými orgány při úředních postupech a k vydávání rozhodnutí, která se mohou dovolávat těchto principů jakožto pramenů pravidel rozhodování při aplikaci práva. Je-li tedy úřední postup opodstatněný, přiměřený a probíhá-li v souladu s těmito principy, je prakticky vyloučen nesprávný úřední postup a odpovědnost státu za škodu.

16. Vedlejší účastnice především nesouhlasí s existencí aktivní věcné legitimace stěžovatelky podle zákona o odpovědnosti za škodu. Bylo-li totiž mimořádné opatření vydáno v beznávrhovém řízení a bez účastníků řízení, z povahy věci není a nemůže být v takovém případě ani osoba aktivně legitimovaná k náhradě škody způsobené i mimořádným opatřením dle zákona o odpovědnosti za škodu. Touto osobou pak není a nemůže být dokonce ani osoba, která se žalobou domáhala zrušení mimořádného opatření. Procesní legitimace k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy nezakládá podle vedlejší účastnice účastenství v řízení o vydání opatření obecné povahy, potažmo aktivní věcnou legitimaci dle zákona o odpovědnosti za škodu.

17. Vedlejší účastnice dále zdůrazňuje, že stát se v případě pandemie covid-19 rozhodl rozšířit rozsah pomoci ve sféře skutečné škody, a to dokonce i v období před účinností pandemického zákona v rozsahu, v jakém je tato pomoc ekonomicky udržitelná. Použije-li se argument *ad absurdum*, zahazením negativních dopadů jedné nepříznivé události nelze zapříčinit další v podobě rozvratu státních financí, což by v případě možnosti různých forem odškodnění široké skupiny osob či dokonce všech obyvatel nepochybně nastalo.

18. Vedlejší účastnice tedy navrhuje odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti.

19. Stěžovatelka k rekapitulovaným vyjádřením zaslala svou repliku, v níž setrvává na své dosavadní argumentaci. Dále zdůrazňuje, že pokud vedlejší účastnice „vychrlila“ v rychlém sledu 12 nezákonných mimořádných opatření, pak požadavek na to, aby podmínkou pro přiznání náhrady škody bylo okamžité „vychrlení“ 12 návrhů na jejich zrušení se jeví jako bizarní. Právě ona zesílená intenzita nezákonného chování orgánu veřejné moci by měla být oním případem zvláštního zřetele hodným.

20. Stěžovatelka uzavírá, že je třeba si uvědomit, že vedlejší účastnice měla již po zrušení prvního ze série nezákonných mimořádných opatření různé varianty, jak ve jménu principu nejvyšší hodnoty postupovat, tj. mohla například vydávat opatření respektující soudní argumentaci a požadované procedury, mohla iniciovat prostřednictvím vlády změnu zákona nebo mohla jinak vyhodnotit princip předběžné opatrnosti. Nic z toho se ale nestalo.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

21. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která se účastnila řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť využila všech procesních prostředků k ochraně svých práv.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

22. Ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud předně zdůrazňuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Jeho pravomoc je tak založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení toho, zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

24. Právní úprava odpovědnosti státu za škodu vychází z Listiny, která v čl. 36 odst. 2 zaručuje právo osob na procesní prostředek, který umožní soudní přezkum rozhodnutí orgánů veřejné správy, a v čl. 36 odst. 3 pak výslovně zmiňuje (hmotné) právo na náhradu škody způsobené nezákonným soudním či správním rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny potom odkazuje na (zvláštní) zákon, který podmínky i podrobnosti těchto práv blíže konkretizuje. Tímto zákonem je právě zákon č. 82/1998 Sb., který zavádí pojem odpovědnosti za škodu způsobenou výkonem státní moci.

25. Ústavní soud v minulosti opakovaně stanovil ústavní meze a kritéria, kterým musí obsah tohoto zvláštního zákona předvídaného čl. 36 odst. 4 Listiny vždy nutně dostát, a konstatoval, že takový zákon nemůže samotný nárok na náhradu škody, která vznikla v důsledku zmíněného jednání, anulovat (negovat), byť pouze v jeho dílčím aspektu. Jinými slovy, zvláštní zákon dle čl. 36 odst. 4 Listiny nemůže popřít předmětné ústavně zaručené základní právo, a to nejen jako celek, ale ani jeho dílčí komponenty. Zákonu je svěřena toliko úprava podmínek a podrobností realizace již ústavně zakotveného práva, které vychází z principu ochrany práv každého, kdo byl poškozen nezákonným rozhodnutím státního orgánu či veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Smyslem a účelem obvyčejného zákona dle čl. 36 odst. 4 Listiny je tedy pouze stanovit podmínky a podrobnosti realizace co do svého obsahu (již) ústavodárcem v čl. 36 Listiny zakotvených práv, tedy podmínky a podrobnosti čistě procesní povahy [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 18/01 ze dne 30. 4. 2002 (N 53/26 SbNU 73; 234/2002 Sb.), nález sp. zn. I. ÚS 1628/07 ze dne 29. 11. 2007 (N 215/47 SbNU 829) nebo nález sp. zn. II. ÚS 1774/08 ze dne 9. 7. 2009 (N 155/54 SbNU 17)].

26. Povinnost respektovat výše uvedené ústavní meze a obsahová kritéria a v neposlední řadě i samotný účel (smysl) zákona č. 82/1998 Sb., ústavně vymezený v čl. 36 odst. 3 Listiny, nicméně neváže pouze zákonodárce, ale rovněž (s ohledem na ústavní příkaz zakotvený v čl. 4 odst. 4 Listiny) i obecné soudy, a to při aplikaci a interpretaci jeho jednotlivých ustanovení. Základní práva a svobody totiž působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem podústavního práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem v důsledku svévole nebo interpretace, která je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. tzv. přepjatý formalismus), jakož i interpretace a aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsensuálně akceptovaném významu, a konečně ve smyslu rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených z právní normy, pak zakládají porušení základního práva a svobody [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235), nález sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. 9. 2010 (N 206/58 SbNU 857) či nález sp. zn. II. ÚS 2121/14 ze dne 30. 9. 2014 (N 182/74 SbNU 591)].

27. Městský soud a Nejvyšší soud v nyní posuzované věci v napadených rozsudcích k otázce aktivní věcné legitimace stěžovatelky k podání žaloby na náhradu škody shrnuly, že stěžovatelka žalobou podle § 13 pandemického zákona nenapadla žádné z předmětných mimořádných opatření, a zůstala tedy pasivní. Nedala tak v souladu se zákonem najevo, že příslušná mimořádná opatření vnímá jako škodlivá a natolik zasahující do jejích práv, že se proti jejich vydání hodlá zákonnými prostředky bránit. Na základě dosavadní judikatury k této otázce (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2023 sp. zn. 30 Cdo 414/2023 a na něj navazující rozhodnutí) soudy uzavřely, že ji nelze považovat za účastníka řízení podle § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., neboť za tohoto je ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. třeba považovat osobu, která sice nemohla být účastníkem řízení o vydání mimořádného opatření Ministerstvem zdravotnictví v souvislosti s epidemií covid-19, které je vydáváno bez řízení, ale nezákonným mimořádným opatřením bylo o jejích právech a povinnostech rozhodováno a současně v zákonem stanovené lhůtě využila možnost podat žalobu na zrušení mimořádného opatření pro nezákonnost.

28. Uvedené závěry vycházející z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 414/2023 aproboval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 22. 5. 2023 sp. zn. III. ÚS 3319/22, na který Nejvyšší soud taktéž ve svém nyní napadeném rozsudku, jakož i ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkazuje. V tomto nálezu Ústavní soud dovodil, že ačkoliv nelze v případě opatření obecné povahy obecně hovořit o účastenství v řízení, přičemž v případě mimořádných opatření obecné povahy se nevede dokonce ani řízení, obecné soudy přesto nejsou s ohledem na materiální přístup ke splnění podmínek odpovědnosti státu oprávněny zamítnout uplatněný nárok toliko z těchto formálních důvodů s odkazem na § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. Tím by totiž fakticky vyloučily a popřely ústavně zaručené základní právo na náhradu škody, která může být v konkrétním případě způsobena nejen nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem, ale rovněž nezákonným opatřením obecné povahy. Ústavní soud poukázal na to, že ke stejnému závěru dospěl rovněž Nejvyšší soud, když v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 414/2023 konstatoval, že vzhledem k tomu, že se mimořádná opatření vydávají bez řízení, a nemohou tak existovat účastníci řízení, ve kterých byla později zrušená mimořádná opatření vydána, může mít postavení účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. osoba, o jejíchž právech a povinnostech bylo mimořádným opatřením rozhodováno, tedy osoba, jejíž práva byla vydáním nezákonného mimořádného opatření dotčena.

29. Ústavní soud v uvedeném nálezu sp. zn. III. ÚS 3319/22 rovněž uvedl, že aktivní legitimace podle zákona č. 82/1998 Sb. je omezena na osoby, které využily v zákonem stanovené lhůtě všech procesních prostředků k ochraně svých práv (v daném případě žalobu podle § 13 pandemického zákona), čímž daly najevo, že příslušné opatření obecné povahy vnímají jako škodlivé a natolik zasahující do jejich práv, že se proti jeho vydání hodlají zákonnými prostředky bránit (nález sp. zn. III. ÚS 3319/22, bod 36, v němž Ústavní soud výslovně odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 414/2023). Ústavní soud konstatoval, že právo na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny nelze podmiňovat vyčerpáním opravných prostředků, které by nemohly vést k účinné nápravě nebo by mohly vést ke zhoršení právního postavení jednotlivce, resp. že podle čl. 36 odst. 3 Listiny může vzniknout odpovědnost státu za škodu způsobenou nezákonným opatřením obecné povahy, přestože toto opatření nebylo formálně zrušeno nebo změněno, a to za předpokladu, že stěžovatelé nezákonnost nezavinili a že po nich nelze rozumně požadovat, aby uplatnili jiné opravné prostředky, než jaké zvolili. Ústavní soud proto shrnul, že jednotlivec, jemuž je v příčinné souvislosti s nezákonným opatřením obecné povahy způsobena materiální či nemateriální škoda (újma), může uplatnit ústavně zaručený nárok na náhradu škody či přiměřené zadostiučinění postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., a to výjimečně i tehdy, nebylo-li dané opatření obecné povahy pro nezákonnost příslušným orgánem zrušeno nebo změněno (nález sp. zn. III. ÚS 3319/22, body 24 a 25). Tato argumentace je ostatně obsažena i v napadených rozsudcích městského soudu a Nejvyššího soudu a Ústavní soud ji v souladu se svou shora citovanou náleзовou judikaturou aprobuje i nyní.

30. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti poukazuje také na nález ze dne 10. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 331/24, ve kterém se Ústavní soud podrobněji zabýval otázkou aktivní legitimace k uplatnění nároku podle zákona č. 82/1998 Sb. (posouzení naplnění podmínky vyčerpání prostředků nápravy) a dále navázal na svůj předchozí, shora citovaný nález sp. zn. III. ÚS 3319/22. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 331/24 Ústavní soud konstatoval, že jednou z podmínek podle § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. je vyčerpání všech procesních prostředků, které k ochraně práva poškozenému právní řád nabízí, ledaže jde o případ zvláštního zřetele hodný (nález sp. zn. IV. ÚS 331/24, bod 24). V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že ve své judikatuře mnohokrát odmítl přepjatě formalistický výklad zákona (nález sp. zn. IV. ÚS 331/24, též bod 24). Při výkladu zákona je třeba respektovat smysl a účel jednotlivých ustanovení. Přílišně formalistickým výkladem zákona, který vede k extrémně nespravedlivému závěru, zároveň

dochází k porušení základních práv [srov. náleze ze dne 21. 10. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1735/07 (N 177/51 SbNU 195), bod 28].

31. K podmínce vyčerpání prostředků k ochraně práva proto přistupuje Ústavní soud v souladu s výše uvedenými závěry. Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 331/24 zdůraznil, že při posouzení této otázky vychází ze svých závěrů k podmínce vyčerpání opravných prostředků v souvislosti s opatřením obecné povahy uvedených v nálezu sp. zn. III. ÚS 3319/22 (náleze sp. zn. IV. ÚS 331/24, bod 25). Vyžadování naplnění této podmínky vychází z obecné právní zásady prevence, neboť vylučuje odpovědnost státu v těch případech, kdy poškozený nevyužil dostupných právních prostředků k odvrácení hrozící škody. Vyčerpáním opravných prostředků dává aktivně legitimovaná osoba jasně najevo, že příslušné opatření obecné povahy vnímá jako škodlivé a natolik zasahující do jejích práv, že se proti jeho vydání hodlá zákonnými prostředky bránit (náleze sp. zn. III. ÚS 3319/22, bod 29). Takovým prostředkem může být i oznámení o uplatňování práv jako osoba zúčastněná na řízení ve smyslu § 34 soudního řádu správního. Ústavní soud však zároveň v nálezu sp. zn. IV. ÚS 331/24 zdůraznil, že zákonná úprava vyčerpání prostředků nápravy nezakotvuje bezvýhradně. Jsou-li dány okolnosti zvláštního zřetele hodné, je možné od uvedeného požadavku upustit. Ústavní soud proto v uvedeném nálezu uzavřel, že tvrdí-li žalobce, který nepodal návrh na zrušení opatření obecné povahy, naplnění důvodů zvláštního zřetele hodných, pro které návrh nepodal, je povinností soudu se s jejich případnou existencí řádně vypořádat. Přitom zejména zohlední, z jakých důvodů žalobce takový návrh nepodal, zda měl aktivní vliv na podání návrhu, na jehož základě bylo opatření obecné povahy zrušeno a případně na argumentaci v něm použitou (náleze sp. zn. IV. ÚS 331/24, bod 26).

32. Shora uvedená judikatura Ústavního soudu je dále potvrzena taktéž usnesením ze dne 14. 11. 2024 sp. zn. II. ÚS 3014/24. V tomto usnesení Ústavní soud aproboval postup obecných soudů k předmětné otázce požadavku na využití možnosti podat návrh na zrušení opatření obecné povahy podle § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., který jako podmínku přiznání nároku stanoví, aby poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje. V této věci se obecné soudy řádně zabývaly i argumentací stěžovatelky, která výslovně namítala existenci tzv. důvodů zvláštního zřetele hodných, avšak soudy tyto důvody v uvedené věci nezjistily (usnesení sp. zn. II. ÚS 3014/24, bod 14). Z tohoto důvodu Ústavní soud předmětnou ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

33. K otázce aktivní legitimace podle § 7, resp. § 8 odst. 3 zákona o odpovědnosti za škodu, tedy existuje ustálená judikatura Ústavního soudu. Náleze sp. zn. III. ÚS 3319/22 aproboval právní závěry Nejvyššího soudu, že za účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. je třeba považovat osobu, která sice nemohla být účastníkem řízení o vydání mimořádného opatření Ministerstvem zdravotnictví v souvislosti s epidemií covid-19, které je vydáváno bez řízení, ale nezákonným mimořádným opatřením bylo o jejích právech a povinnostech rozhodováno a současně v zákonem stanovené lhůtě využila možnost podat žalobu na zrušení mimořádného opatření pro nezákonnost. Náleze sp. zn. IV. ÚS 331/24 na právní závěry uvedené v tomto nálezu navazuje, odmítá přepjatě formalistický výklad zákona a upřesňuje, že jednou z podmínek podle § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. je vyčerpání všech procesních prostředků, které k ochraně práva poškozenému právní řád nabízí, ledaže jde o případ zvláštního zřetele hodný. Náleze sp. zn. IV. ÚS 331/24 explicitně navazuje na závěry uvedené v nálezu předchozím, tj. sp. zn. III. ÚS 3319/22. Tato judikatura byla dále aprobována navazujícím usnesením sp. zn. II. ÚS 3014/24, v němž Ústavní soud explicitně aplikoval přezkum podle právních závěrů uvedených v předchozích dvou nálezech. Ústavní soud proto v nyní posuzované věci nevidí důvod od této judikatury odhlížet a aplikoval ji i v nyní posuzované věci.

34. Stěžovatelce bylo v nyní posuzované věci odepřeno postavení účastníka řízení podle § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., neboť stěžovatelka žalobou podle § 13 pandemického zákona nenapadla žádné z předmětných mimořádných opatření a zůstala pasivní, čímž nedala v souladu se zákonem najevo, že předmětná mimořádná opatření vnímá jako škodlivá a natolik zasahující do jejích práv, že se proti jejich vydání hodlá zákonnými prostředky bránit. V řízení před obecnými soudy zároveň namítala existenci okolností zvláštního zřetele hodných, které ji vedly k tomu zůstat procesně pasivní. Ve svém odvolání stěžovatelka v reakci na argumentaci uvedenou v rozsudku obvodního soudu sděluje důvody, které ji vedly k tomu, proč nenapadla podle § 13 pandemického zákona 12 žalobami předmětná mimořádná opatření (viz č. l. 37–38 zapůjčeného spisu). V dovolání pak stěžovatelka tuto argumentaci dále specifikuje a explicitně argumentuje tzv. důvody zvláštního zřetele hodnými podle § 8 odst. 3 zákona o odpovědnosti za škodu (viz č. l. 61 a násl. zapůjčeného spisu), kterými se soudy nezabývaly. Nejvyšší soud se touto otázkou v napadeném rozsudku nezabýval.

35. V posuzované věci je tedy rozhodná aktivní legitimace stěžovatelky k uplatňování nároku zejména s přihlédnutím k okolnosti, že nebyla účastnicí řízení, ve kterém byla mimořádná opatření zrušena. Klíčové je především posouzení naplnění podmínky vyčerpání prostředků nápravy, resp. existence okolností zvláštního zřetele hodných, pro které stěžovatelka prostředky nevyčerpala. Obecné soudy s odkazem na rozsudek sp. zn. 30 Cdo 414/2023 dospěly k závěru, že mimořádné opatření je opatřením obecné povahy, které se vydává bez řízení, a postavení účastníka podle § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. tak může mít osoba, o jejíchž právech a povinnostech bylo mimořádným opatřením rozhodováno, tedy osoba, jejíž práva byla vydáním nezákonného mimořádného opatření dotčena a která využila v zákonné lhůtě možnost podat proti následně zrušenému mimořádnému opatření žalobu. Městský soud toliko uvedl, že stěžovatelka takový návrh nepodala a okolnostmi zvláštního zřetele hodnými se vůbec nezabýval. Nejvyšší soud tuto otázku v napadeném rozsudku taktéž pominul.

36. Nevyčerpání opravných prostředků však nezabývá soud povinnosti zabývat se existencí důvodů zvláštního zřetele hodných a své závěry v tomto směru řádně odůvodnit (jak vyplývá z nálezu sp. zn. IV. ÚS 331/24). Existence důvodů zvláštního zřetele hodných se vztahuje zejména k okolnostem, pro které osoba dotčená opatřením obecné povahy nevyužila obranných prostředků. V úvahu přitom připadá řada situací. Lze si například představit, že opatření obecné povahy bude zrušeno před uplynutím lhůty k podání návrhu na jeho zrušení. Bezmezná trvání na vyčerpání prostředku ochrany svých práv by pak znamenalo vyloučení nároku i u těchto osob, ačkoliv ty již v zákonem stanovených lhůtách opatření obecné povahy napadnout nemohly.

37. Ústavní soud nijak nepředjímá, zda v posuzované věci jsou důvody zvláštního zřetele hodné naplněny. Obecné soudy však pochybily, pokud se naplněním podmínek vůbec nezabývaly, ačkoliv argumentace stěžovatelky k jejich naplnění explicitně směřovala. Obecné soudy, vázány názorem Ústavního soudu, budou muset primárně posoudit, zda okolnosti případu nezakládají důvody zvláštního zřetele hodné. V případě, že soudy shledají existenci důvodů zvláštního zřetele hodných, bude třeba se věcně vypořádat s otázkou, zda jsou naplněny další podmínky pro přiznání zadostiučinění, zejm. zda stěžovatelce vznikla újma, která je v režimu zákona č. 82/1998 Sb. nahraditelná. Ani v tomto ohledu Ústavní soud nijak nepředjímá, k jakým závěrům obecné soudy dospějí.

38. Obecné soudy pochybily a zasáhly do ústavně zaručeného práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny, pokud se navzdory argumentaci stěžovatelky obsažené zejména v odvolání a následně v dovolání nezabývaly možnou existencí důvodů tzv. zvláštního zřetele hodných, které vedly stěžovatelku k tomu, že nenapadla mimořádná opatření, která jí měla způsobit tvrzenou újmu, žalobami ve správním soudnictví. Řádné posouzení tzv. důvodů zvláštního zřetele hodných (k němuž však v nyní napadených rozhodnutích nedošlo) je pak

i nutným předpokladem k zachování a naplnění požadavků podle čl. 36 odst. 3 Listiny tak, jak je to popsáno shora v citované judikatuře Ústavního soudu.

39. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížnost prizmatem těchto kritérií a dospěl k závěru, že obecné soudy v nyní posuzované věci interpretovaly zákon č. 82/1998 Sb. v rozporu s ústavním imperativem zakotveným v čl. 36 odst. 1 Listiny.

40. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 24**Neústavnost rozlišování mezi odměnou advokáta a advokáta-opatrovníka
(sp. zn. IV. ÚS 1685/25 ze dne 11. února 2026)**

Je-li v ústavní stížnosti nosným důvodem zásahu orgánu veřejné moci norma podústavního práva – konkrétně § 9 odst. 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), který byl pro jeho rozpor s ústavním pořádkem nálezem ze dne 10. 12. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 32/25 (4/2026 Sb.) zrušen, přičemž ústavní stížnost byla podána ještě před zahájením řízení o zrušení tohoto ustanovení a samotné řízení o ústavní stížnosti bylo právě z důvodu tvrzeného rozporu § 9 odst. 7 advokátního tarifu s ústavním pořádkem přerušeno, je Ústavní soud při pokračování v řízení a rozhodování o takové ústavní stížnosti povinen přihlídnout k tomuto derogačnímu nálezu. Vyslovení protiústavnosti napadených rozhodnutí nezakládá v posuzované věci porušení principu ochrany důvěry v právo a zásah do právní jistoty nabytých práv, neboť jde o vztah mezi jednotlivcem – stěžovatelem – a veřejnou mocí – státem, na základě jehož rozhodnutí stěžovatel vykonává činnost, jejímž prostřednictvím stát plní své základní funkce ochrany práv, zájmů a zdraví osob, které nemají možnost si tuto ochranu zajistit jinak.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Lucie Dolanské Bányaiové (soudkyně zpravodajka) a soudců Michala Bartoně a Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatele JUDr. Martina Slivoně, advokáta, sídlem Velešlavínova 56/10, Plzeň, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 13. května 2025 č. j. 11 Co 82/2025-28 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 6. března 2025 č. j. 16 L 39/2025-16 a s ní spojeném návrhu na zrušení § 9 odst. 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, za účasti Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město jako účastníků řízení, takto:

I. V řízení o ústavní stížnosti stěžovatele vedené pod sp. zn. IV. ÚS 1685/25 se pokračuje.

II. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 13. května 2025 č. j. 11 Co 82/2025-28 a usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 6. března 2025 č. j. 16 L 39/2025-16 bylo porušeno právo podle čl. 1, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 13. května 2025 č. j. 11 Co 82/2025-28 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 6. března 2025 č. j. 16 L 39/2025-16 se ruší.

IV. Řízení o návrhu stěžovatele na zrušení § 9 odst. 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve slovech

„podpůrných opatření, svéprávnosti, nezhvěstnosti a smrti, přivolení k zásahu do integrity, přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu a“, se zastavuje.

V. Návrh stěžovatele na zrušení § 9 odst. 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „Při výkonu funkce ustanoveného opatrovníka ve věcech zrušení a likvidace právnické osoby se považuje za tarifní hodnotu částka 5 000 Kč.“, se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 6. 6. 2025 domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na rovné zacházení podle čl. 3 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny. S podáním ústavní stížnosti spojil návrh na zrušení § 9 odst. 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

2. V řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a držení v ústavu zdravotnické péče, v němž stěžovatel vystupoval jako opatrovník umístěného člověka, Okresní soud Plzeň-město (dále jen „okresní soud“) napadeným usnesením přiznal stěžovateli podle § 140 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a § 6 odst. 1, § 7 bodu 3 a § 9 odst. 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném od 1. 1. 2025 do 15. 1. 2026, za 2 úkony právní služby po 1 000 Kč a náhradu hotových výdajů po 450 Kč, celkem tedy ve výši 2 900 Kč.

3. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Plzni (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením rozhodnutí okresního soudu potvrdil. K námitce stěžovatele ohledně použití nezákonného § 9 odst. 7 advokátního tarifu krajský soud uvedl, že byť aplikované ustanovení zavádí jistou nerovnost v odměňování advokátů jako ustanovených opatrovníků, není zřejmým projevem libovůle normotvůrce. Ve veřejném zájmu je možné požadovat po advokátech, aby vykonávali v omezeném okruhu řízení advokátní činnost za mírně sníženou odměnu zcela hrazenou státem, není-li tato odměna výrazně nižší oproti odměně za stejnou činnost při zastoupení na základě plné moci či zastoupení soudem ustanoveným zástupcem. Ustanovení opatrovníkem v řízeních vyjmenovaných v § 9 odst. 7 advokátního tarifu stát zajišťuje advokátovi práci a současně mu zaručuje, že obdrží odměnu stanovenou advokátním tarifem.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že napadená usnesení nerespektují předchozí judikaturu Ústavního soudu vztahující se k dřívějšímu § 9 odst. 5 advokátního tarifu, který byl nálezy Ústavního soudu postupně celý zrušen [viz plenární nálezy ze dne 24. 9. 2019 sp. zn. Pl. ÚS 4/19 (N 163/96 SbNU 88; 302/2019 Sb.), ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 22/19 (N 3/98 SbNU 22; 28/2020 Sb.), ze dne 3. 3. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 26/19 (N 37/99 SbNU 11; 176/2020 Sb.) a ze dne 19. 10. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 17/21 (N 178/108 SbNU 182; 443/2021 Sb.), jakož i senátní nález ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. I. ÚS 143/17 (N 86/100 SbNU 46)]. Ze zmiňované judikatury jasně vyplynulo, že není ústavně konformní přiznávat advokátům (opatrovníkům) nižší odměnu pouze z důvodu jejich ustanovení soudem. Stávající § 9 odst. 7 advokátního tarifu, který nahradil § 9 odst. 5 advokátního tarifu, je třeba vnímat v kontextu § 9 odst. 2 advokátního tarifu, jenž kdysi i dnes přiznává advokátům za shodnou práci vyšší odměnu.

5. Podle stěžovatele neobstojí § 9 odst. 7 advokátního tarifu ani v testu proporcionality. Rozdílné odměňování advokátů neslouží žádnému legitimnímu či ústavně akceptovatelnému cíli (nelze vycházet z paušalizujícího a nepodloženého předpokladu jednoduchosti a menší finanční náročnosti zastupování účastníků ve zvláštních řízeních soudních), není nezbytné (existují mírnější a nediskriminační prostředky k dosažení případných rozpočtových úspor) a z pohledu testu přiměřenosti v užším smyslu je zřejmé, že újma způsobená advokátům-opatrovníkům výrazně a nepřiměřeně převyšuje jakýkoliv možný přínos pro veřejné rozpočty.

6. Napadené ustanovení a na jeho základě vydaná rozhodnutí jsou podle stěžovatele rovněž v rozporu s principem rovnosti a zasahují do práva na spravedlivou odměnu. Advokát ustanovený jako opatrovník má zcela totožné postavení jako advokát na základě plné moci, neexistují objektivní důvody pro vyčlenění advokáta-opatrovníka z režimu § 9 odst. 2 advokátního tarifu a nelze shledat žádný legitimní a ústavně akceptovatelný důvod, proč by odměňování advokátů ustanovených soudem mělo být méně výhodné oproti advokátům působícím na základě plné moci. Stěžovatel nesouhlasí s argumentací krajského soudu, že rozdíl v odměňování advokátů působících v režimu § 9 odst. 2 a § 9 odst. 7 advokátního tarifu ve výši 500 Kč je ještě ústavně akceptovatelný.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána soudní rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je advokátem, tudíž podle stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015 sp. zn. Pl. ÚS-st. 42/15 (ST 42/79 SbNU 637; 290/2015 Sb.) nemá povinnost být zastoupen jiným advokátem, jak vyžaduje § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost je rovněž přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

8. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud ve vyjádření pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Podle krajského soudu vznáší stěžovatel výhrady pouze proti normotvornému postupu Ministerstva spravedlnosti, který ovšem krajský soud nemůže komentovat.

10. Okresní soud odkázal na odůvodnění usnesení krajského soudu (zejména na jeho bod 16). K námitce ohledně rozdílně stanovené tarifní hodnoty pro advokáty ustanovené jako opatrovníky soudem a advokáty působící na základě plné moci, jakož i k otázce, zda je sazba stanovená ve výši cca 500 Kč za hodinu nepřiměřeně nízká, nebyl schopen zaujmout stanovisko.

11. Stěžovatel v replice k vyjádřením obecných soudů zopakoval argumentaci obsaženou v jeho ústavní stížnosti. Zdůraznil, že § 9 odst. 7 advokátního tarifu vytváří nerovné podmínky při odměňování advokátů za stejnou právní službu a je diskriminační bez ohledu na výši odměny.

V. Přerušování a pokračování v řízení

12. Dne 7. 8. 2025 byl Ústavnímu soudu doručen návrh veřejného ochránce práv na zrušení § 9 odst. 7 advokátního tarifu pro jeho rozpor s čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 26 odst. 1 a 3, čl. 28 a čl. 37 odst. 2 Listiny. Věc byla vedena pod sp. zn. Pl. ÚS 32/25. Šlo tedy o řízení, které se týkalo téhož ustanovení advokátního tarifu, a argumentace obsažená v nyní posuzované ústavní stížnosti se téměř shodovala s argumentací veřejného ochránce práv. Ústavní soud

zároveň shledal, že návrh dle § 74 zákona o Ústavním soudu není – ve smyslu § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu – návrhem nepřipustným a není ani – ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu – návrhem zjevně neopodstatněným. Z uvedeného důvodu Ústavní soud usnesením ze dne 24. 9. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1685/25 řízení o ústavní stížnosti stěžovatele přerušil do doby, než bude rozhodnuto o návrhu veřejného ochránce práv.

13. Plénum Ústavního soudu nálezem ze dne 10. 12. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 32/25 (4/2026 Sb.) zrušilo § 9 odst. 7 advokátního tarifu ve znění vyhlášky č. 258/2024 Sb., ve slovech „podpůrných opatření, svéprávnosti, nezvěstnosti a smrti, přivolení k zásahu do integrity, přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu a“ ke dni vyhlášení ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (tzn. ke dni 15. 1. 2026). Tím odpadl důvod pro přerušení řízení, a proto Ústavní soud rozhodl výrokem I tak, že se v řízení o ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. IV. ÚS 1685/25 pokračuje.

14. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu dospěl k závěru, že ve věci není třeba konat ústní jednání, jelikož od něho nelze očekávat další objasnění věci.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud ve shora citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/25 zrušil § 9 odst. 7 advokátního tarifu (s výjimkou jeho části týkající se zrušení a likvidace právnické osoby), neboť rozlišení tarifních hodnot (a v souvislosti s tím i rozdílných sazeb odměny) u řízení vymezených v § 9 odst. 2 a v § 9 odst. 7 advokátního tarifu, které nespočívalo v objektivní odlišnosti agend či typově rozdílné povaze právní služby, ale pouze ve způsobu určení právního zástupce, bylo projevem libovůle a porušovalo čl. 1 Listiny ve spojení s právem podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny a právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

17. V nyní posuzované věci byl stěžovatel ustanoven opatrovníkem v řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a držení v ústavu zdravotnické péče a jeho odměna byla vypočtena z tarifní hodnoty stanovené v § 9 odst. 7 advokátního tarifu. Třebaže si byly obecné soudy vědomy, že § 9 odst. 7 advokátního tarifu může způsobovat nerovnost v odměňování advokátů jako ustanovených opatrovníků oproti advokátům působícím na základě plné moci, neshledaly jej v rozporu s ústavním pořádkem, neboť přijetí uvedeného ustanovení nebylo podle jejich názoru zřejmým projevem libovůle normotvůrce. Podle krajského soudu totiž bylo možné ve veřejném zájmu požadovat po advokátech, aby vykonávali v omezeném okruhu řízení advokátní činnost za mírně sníženou odměnu zcela hrazenou státem. Podle obecných soudů nešlo zároveň přehlédnout, že ustanovení opatrovníkem v řízeních vyjmenovaných v § 9 odst. 7 advokátního tarifu advokátovi zajišťuje práci a současně mu garantuje, že obdrží odměnu stanovenou advokátním tarifem, která je ve srovnání s mimosmluvní odměnou advokáta zastupujícího účastníka ve z větší části stejných řízeních na základě plné moci pouze o třetinu (500 Kč) nižší. Podstata otázky řešené Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/25 nicméně nespočívala v tom, zda je výše odměny plynoucí z napadeného ustanovení adekvátní, nýbrž právě v tom, zda je rozlišování (při výkonu shodné agendy) mezi odměnou advokáta na straně jedné a odměnou advokáta při výkonu funkce opatrovníka ustanoveného soudem na straně druhé ospravedlnitelné.

18. Ve své předchozí judikatuře však Ústavní soud dospěl k závěru, že u ústavních stížností, kde je nosným důvodem zásahu orgánu veřejné moci norma podústavního práva, kterou pro její rozpor s ústavním pořádkem Ústavní soud již zrušil, přičemž Ústavní soud o takové ústavní stížnosti rozhoduje po nabytí účinnosti derogačního nálezu, musí při rozhodování o ústavní stížnosti k derogačnímu nálezu přihlédnout. V opačném případě by totiž podaná ústavní stížnost nesplnila funkci ochrany ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatele, byť není možné vyloučit, že i po zrušení aplikovaného ustanovení právního

předpisu Ústavní soud ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítne, neboť shledá, že v konkrétním případě zrušené ustanovení nezasáhlo ústavně chráněná základní práva stěžovatele [srov. nálezy ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2340/13 (N 167/74 SbNU 445), třetí strana dole].

19. Obecným soudům byla navíc známa předchozí nálezková judikatura Ústavního soudu vedoucí ke zrušení § 9 odst. 5 advokátního tarifu v tehdejší znění (viz zejména výše zmiňované nálezy sp. zn. Pl. ÚS 4/19, sp. zn. Pl. ÚS 22/19, sp. zn. Pl. ÚS 26/19 a sp. zn. Pl. ÚS 17/21), která byla založena převážně na stejné argumentaci a stejných závěrech, jakými argumentoval stěžovatel (a posléze vedla Ústavní soud ke zrušení podstatné části stěžovatelem napadeného ustanovení advokátního tarifu). Přesto argumentaci nereflektovaly a přiznaly stěžovateli odměnu za výkon funkce opatrovníka podle § 9 odst. 7 advokátního tarifu, který byl v podstatě obsahově shodný s již dříve zrušeným § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Aplikací neústavního § 9 odst. 7 advokátního tarifu obecnými soudy tak došlo k porušení stěžovatelova práva podle čl. 1 Listiny, ve spojení s právem podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost (čl. 26 odst. 1 Listiny) a právem na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), přičemž byla porušena právě a „pouze“ z důvodu aplikace zrušeného ustanovení advokátního tarifu. Výlučně v důsledku aplikace zrušeného ustanovení bylo zasaženo do chráněných základních práv stěžovatele. Napadená usnesení proto představují porušení výše uvedených ústavně zaručených práv stěžovatele.

20. Ústavní soud zdůrazňuje, že v posuzované věci jde o vztah mezi jednotlivcem – stěžovatelem – a veřejnou mocí – státem, na základě jehož rozhodnutí stěžovatel vykonává činnost, jejímž prostřednictvím stát plní své základní funkce ochrany práv, zájmů a zdraví osob, které nemají možnost si tuto ochranu zajistit jinak. Nejde tudíž o případ, kdy by vyslovení protiústavnosti napadeného rozhodnutí mohlo zakládat porušení principu ochrany důvěry v právo a zásah do právní jistoty nabytých práv. Naopak tento postup umožní stěžovateli dosáhnout spravedlivé a ústavně konformně kalkulované odměny za poskytnuté právní služby, kterou by jinak bez rozumného důvodu nemohl obdržet. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že tato věc se argumentačně shoduje s argumentací, která vedla ke zrušení veřejným ochráncem práv napadeného ustanovení advokátního tarifu nálezem Pl. ÚS 32/25. Je jen náhodou a shodou okolností, že tato věc sama neiniciovala řízení o zrušení dané části advokátního tarifu. Již tato okolnost sama o sobě vede k odlišení od judikatury Ústavního soudu ve věci bagatelních nákladů řízení.

21. Ústavní soud proto s ohledem na výše uvedené napadená usnesení obecných soudů v nyní posuzované věci ze stejných důvodů, jaké jsou obsaženy v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/25, zrušil.

VII. Závěr

22. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení krajského soudu a okresního soudu podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

23. Stěžovatel spolu s ústavní stížností podal podle § 74 zákona o Ústavním soudu návrh na zrušení § 9 odst. 7 advokátního tarifu v celém jeho znění. Ústavní soud řízení o návrhu na zrušení uvedeného ustanovení ve slovech „podpůrných opatření, svéprávnosti, nezvestnosti a smrti, přivolení k zásahu do integrity, přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu a“ podle § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zastavil, neboť citované ustanovení bylo, jak je výše zřejmé z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/25, v uvedeném rozsahu zrušeno.

24. Návrh stěžovatele na zrušení § 9 odst. 7 advokátního tarifu ve zbývajícím rozsahu, tj. ve slovech „Při výkonu funkce ustanoveného opatrovníka ve věcech zrušení a likvidace právnické osoby se považuje za tarifní hodnotu částka 5 000 Kč.“ Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu, neboť se stěžovatelových práv nikterak

nedotýkala a nadto byla tato část napadeného ustanovení shora citovaným nálezem shledána ústavně souladnou.

Č. 25
Protiústavnost judikatury Nejvyššího soudu o neurčitosti
započtení pohledávek
(sp. zn. III. ÚS 78/25 ze dne 12. února 2026)

Obecný soud postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s principem vázanosti soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky, pokud mechanicky použije závěry rozhodovací praxe k dřívější právní úpravě, aniž jakkoli zohlední změny v nové právní úpravě.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudce Milana Hulmáka a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti Josefa Kalendy, zastoupeného Mgr. Viktorem Pavlíkem, advokátem, se sídlem Opatovická 1659/4, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2024 č. j. 20 Cdo 2287/2024-744, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2024 č. j. 16 Co 47/2024-684 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 28. prosince 2023 č. j. 15 EXE 6255/2017-653, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8 jako účastníků řízení a Pavla Vindušky, zastoupeného Mgr. Michalem Balcarem, advokátem, se sídlem Říční 456/10, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2024 č. j. 20 Cdo 2287/2024-744 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2024 č. j. 16 Co 47/2024-684 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s principem vázanosti soudce zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2024 č. j. 20 Cdo 2287/2024-744 se ruší.

III. Ve zbylém rozsahu se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I. Shrnutí podstaty nálezu

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá judikaturou Nejvyššího soudu o započtení pohledávek. Podle ní musí započítávající osoba při započtení více vzájemných pohledávek určit, které pohledávky se mají započíst. Pokud tento požadavek nesplní, je započtení neurčité. Tato rozhodovací praxe vznikla ještě za účinnosti starého občanského zákoníku a soudy podle ní postupují i nyní. Podle Ústavního soudu však z jejích závěrů nelze bez dalšího vycházet za dnešní úpravy. Současný občanský zákoník totiž nově obsahuje pravidlo, které může neurčitosti započtení v těchto situacích zabránit, protože podpůrně určuje pořadí započítávaných pohledávek namísto započítávajícího (§ 1933 a § 1982 odst. 2 věta první za středníkem).

Mechanické použití závěrů dřívější judikatury, které nezohledňuje novou právní úpravu, proto Ústavní soud shledal protiústavním.

II. Dosavadní průběh řízení

2. Soud vydal směnečný platební rozkaz, který stěžovateli uložil povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 5 153 000 Kč s příslušenstvím. Proti stěžovateli byla následně zahájena exekuce k vymožení této pohledávky.

3. Stěžovatel podal návrh na zastavení exekuce. Vymáhaná pohledávka podle něj již dříve zanikla jednostranným započtením. Stěžovatel vedlejšímu účastníkovi ještě před zahájením exekučního řízení písemně oznámil, že má vůči němu dvě pohledávky (ve výši 6 378 447,15 Kč a 245 732,09 Kč). V tomto oznámení zároveň uvedl, že započítává „část své pohledávky ve výši 5 153 000 Kč“ proti pohledávce vedlejšího účastníka.

4. Obvodní soud návrh na zastavení exekuce zamítl. Podle soudu nelze ani po provedeném dokazování jednoznačně uzavřít, že stěžovatelova pohledávka skutečně existuje ve výši, kterou stěžovatel uvádí. Jeho pohledávka je proto nejistá, a tudíž není způsobilá k započtení (§ 1987 odst. 2 občanského zákoníku).

5. Městský soud toto rozhodnutí potvrdil. Na rozdíl od obvodního soudu však dospěl k závěru, že je stěžovatelovo započtení neurčité, a proto k němu vůbec nelze přihlížet. Stěžovatel započtl ve svém prohlášení dvě různé peněžité pohledávky (6 378 447,15 Kč a 245 732,09 Kč). Součet stěžovatelových pohledávek (6 624 179,24 Kč) tak převyšuje pohledávku vedlejšího účastníka (5 153 000 Kč). Ze stěžovatelova prohlášení však není zřejmé, kterou ze svých pohledávek a v jaké výši uplatnil k započtení. Podle zákona i judikatury Nejvyššího soudu je v takové situaci započtení neurčité.

6. Nejvyšší soud odmítl stěžovatelovo dovolání jako nepřipustné. Závěr o neurčitosti započtení nebyl překvapivý. Rozhodnutí městského soudu nezávisí na řešení otázky výkladu prohlášení o započtení v souladu s principem priority výkladu, který nezakládá neplatnost jednání. Tuto zásadu lze použít jen tehdy, pokud je výklad nezakládající neplatnost možný. Pokud však soud dovodí, že z kompenzačního projevu nelze zjistit, která ze dvou pohledávek a v jaké části byla započtena, nelze výkladem nahradit chybějící údaje. Stěžovatelovy odvolací námitky přitom nebyly vzhledem k závěru městského soudu relevantní, a proto na ně městský soud nemusel reagovat.

III. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel tvrdí, že napadená rozhodnutí porušují jeho právo na spravedlivý proces, právo na soudní ochranu a princip předvídatelnosti soudního rozhodování (čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (Listina), čl. 90 Ústavy České republiky (Ústava) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Úmluva)).

8. Stěžovatel považuje napadená rozhodnutí za protiústavní z těchto důvodů:

- a) Stěžovatel označil ve svém prohlášení započítanou pohledávku dostatečně určitě. Je pravda, že stěžovatel v listině o započtení uvedl, že má vůči vedlejšímu účastníkovi dvě pohledávky (na 6 378 447,15 Kč a 245 732,09 Kč). Je však zřejmé, že k započtení na svůj dluh ve výši 5 153 000 Kč použil část své pohledávky v celkové výši 6 378 447,15 Kč. Pouze tato pohledávka totiž dosahovala výše stěžovatelova dluhu.
- b) Městský soud potvrdil rozhodnutí obvodního soudu z odlišného důvodu, než o který se toto rozhodnutí opíralo. Městský soud zároveň stěžovateli neumožnil, aby se k jeho odlišnému názoru vyjádřil. Vedlejší účastník sice namítl neurčitost započtení, ale učinil tak již při prvostupňovém řízení v roce 2017 a dalších šest let se tato otázka neřešila.

- c) Soudy se kvůli závěru o neurčitosti započtení chybně nezabývaly stěžovatelovými námitkami (tedy námitkami o spravedlivém uspořádání vztahů, vázanosti exekučního soudu právním názorem trestního soudu na existenci pohledávky stěžovatele, jednání vedlejšího účastníka v rozporu s dobrými mravy a použitím analogie práva).

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

9. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření obecným soudům a vedlejšímu účastníkovi. S výjimkou obvodního soudu všechny požádal, aby se ve svém případném vyjádření zaměřili na otázku neurčitosti prohlášení o započtení [námitka a) v bodě 8]:

- a) Nejvyšší soud uvedl, že se touto otázkou zabýval a svůj závěr řádně odůvodnil.
- b) Městský soud shrnul průběh řízení a zopakoval důvody pro neurčitost započtení.
- c) Obvodní soud popsal průběh řízení a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.
- d) Vedlejší účastník uvedl, že napadená rozhodnutí odpovídají judikatuře o neurčitosti započtení, která je podle Nejvyššího soudu využitelná i za účinnosti současného občanského zákoníku (usnesení sp. zn. 23 Cdo 1593/2023). Stěžovatel přitom v dovolání nenavrhl tuto judikaturu překonat. Jazykový výklad jeho projevu nevede k závěru o určitosti započtení a není věcí soudů, aby jeho projev dotvářely. Obsahově totožnou ústavní stížnost stejného stěžovatele navíc Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou (usnesení sp. zn. IV. ÚS 79/25). Bylo by absurdní a nežádoucí, kdyby Ústavní soud nyní rozhodl opačně – a to tím spíš, že měl obě řízení spojit a že dlouhodobě kritizuje nejednotnost rozhodování obecných soudů.

10. Stěžovatel v replice setrval na své pozici a argumentaci. Nad její rámec uvedl mimo jiné to, že vydání opačného rozhodnutí v obdobných věcech může být považováno za krajně nežádoucí, ale není nemožné. Pokud soud svůj závěr řádně odůvodní a dodrží standardy spravedlivého procesu, není jeho opačné rozhodnutí samo o sobě protiústavní.

V. Posouzení ústavní stížnosti

11. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá otázkou, zda za současné právní úpravy ob stojí judikatura Nejvyššího soudu o započtení, podle které musí započítávající osoba při započtení více vzájemných pohledávek určit, které z nich mají započtením zaniknout.

12. Posouzení toho, zda je započtení určité, se odvíjí zejména od výkladu podústavního práva. Výklad podústavního práva, související judikatury a odborné literatury náleží především obecným soudům – nikoli Ústavnímu soudu. Ústavní soud vystupuje v řízení o ústavní stížnosti jako soudní orgán ochrany ústavnosti a do výkladu podústavního práva může zasáhnout jen tehdy, když tento výklad poruší stěžovatelova ústavně zaručená práva a svobody [čl. 83 Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

13. Podle Ústavního soudu nastane taková situace například tehdy, když obecný soud pomine „změnu právní úpravy a vykládá ji bez zřetele na principiální změny oproti předchozí právní úpravě jako úpravu předchozí“. Ústavní soud učinil tento závěr v situaci, kdy obecný soud nezohlednil určité ustanovení současného občanského zákoníku a namísto toho vycházel ze závěrů judikatury k dřívějšímu občanskému zákoníku. Ty přitom byly v daném případě kvůli změně právní úpravy přenositelné jen v omezeném rozsahu [nálezn sp. zn. III. ÚS 3531/25 ze dne 28. 1. 2026, body 23 až 28 (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 2 odst. 1 a čl. 95 odst. 1 Ústavy)].

14. Důvodem k zásahu Ústavního soudu mohou být i situace, kdy soud přehlédne a nepoužije klíčovou právní normu, formalisticky převezme závěry z dřívější judikatury nebo klade nepřiměřené požadavky na formální stránku právního jednání a odnímá mu tím zamýšlené právní důsledky [nálezy sp. zn. IV. ÚS 3085/15 ze dne 29. 3. 2016 (N 52/80 SbNU 635), body 19 až 20 (čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny); I. ÚS 3065/11 ze dne 10. 4. 2012

(N 76/65 SbNU 63), bod 28 (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy); III. ÚS 2668/25 ze dne 12. 11. 2025, bod 2 (čl. 2 odst. 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy)].

15. Ústavní soud dospěl k závěru, že podobně závažnou vadu mají i napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu a městského soudu. Obě totiž vychází z judikatury vzniklé za účinnosti starého občanského zákoníku a nezohledňují relevantní ustanovení současného občanského zákoníku – konkrétně § 1982 odst. 2 věty první za středníkem a § 1933 tohoto zákona. Jejich použití by přitom mohlo závěru o neurčitosti stěžovatelova započtení zabránit.

16. Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy postupovaly při použití této judikatury protiústavně. Svou argumentaci rozčlenil takto:

- Ústavní soud nejprve vymezí spornou otázku a popíše, jak ji řeší dřívější a současná judikatura Nejvyššího soudu ([V.1](#)).
- Ústavní soud následně odůvodní, proč tato judikatura za současné úpravy neobstojí. Tento závěr podpoří rozбором dřívější a současné právní úpravy, závěry odborné literatury, svou dřívější judikaturou a srovnáním se zahraničními úpravami ([V.2](#)).
- Ústavní soud se poté vyjádří ke svému rozhodnutí o stěžovatelově jiné ústavní stížnosti ([V.3](#)) a na závěr shrne svou argumentaci a vysvětlí rozsah, v němž zrušil napadená rozhodnutí ([VI](#)).

V.1 Obecná východiska k judikatuře Nejvyššího soudu o neurčitosti započtení

17. Započtení je jedním ze způsobů zániku závazku. K započtení může dojít na základě dohody stran nebo jednostranného prohlášení jedné ze stran [§ 1982 až 1991 občanského zákoníku (OZ), § 580 a 581 starého občanského zákoníku (SOZ) a § 358 až 364 obchodního zákoníku (ObchZ)].

18. K jednostrannému započtení dochází za splnění zákonných podmínek tehdy, když si více osob vzájemně dluží plnění stejného druhu a jedna z nich vůči druhé prohlásí, že svou pohledávku započítává proti její pohledávce (§ 1982 odst. 1 OZ a § 580 SOZ).

19. Pro další pochopení je důležité uvést, že pohledávka, kterou započítávající strana použije k započtení, se nazývá aktivně započítávaná pohledávka. Pohledávka, proti které je započtení uplatněno, se naopak označuje jako pasivně započítávaná pohledávka.

20. Podle starého i současného občanského zákoníku se vzájemné pohledávky započtením ruší v rozsahu, v němž se vzájemně kryjí (§ 1982 odst. 2 věta první před středníkem OZ a § 580 věta první SOZ). To pro ilustraci znamená, že pokud si dvě osoby navzájem dluží například 100 000 Kč a jedna z nich započte svou pohledávku v plné výši vůči druhé osobě, pohledávky obou z nich v plné výši zaniknou.

21. Otázkou je, jak řešit situaci, kdy má alespoň jedna strana vůči druhé straně více pohledávek, hodnota vzájemně započítávaných pohledávek se v součtu liší a započítávající strana při započtení neurčí, kterých pohledávek se započtení týká. Tato situace nastane například tehdy, když započítávající osoba označí v oznámení o započtení své dvě vyšší pohledávky (třeba ve výši 60 000 Kč a 40 000 Kč) a jednu nižší pohledávku druhé osoby (třeba ve výši 20 000 Kč), ale už neuvede, která z jejich dvou pohledávek má být k započtení použita.

22. O podobnou situaci jde v této věci. Vedlejší účastník uplatňoval vůči stěžovateli nárok na zaplacení částky 5 153 000 Kč. Stěžovatel se rozhodl, že tento dluh vypořádá pomocí jednostranného započtení. Proto vedlejšímu účastníkovi písemně oznámil, že má vůči němu dvě pohledávky (na 6 378 447,15 Kč a 245 732,09 Kč) a že započítává „část své pohledávky ve výši 5 153 000 Kč“ proti pohledávce vedlejšího účastníka.

23. Nejvyšší soud i městský soud rozhodly, že je toto započtení neurčité, a tudíž zdánlivé. Podle judikatury Nejvyššího soudu je totiž započtení v popsané situaci určité jen tehdy, pokud započítávající strana uvede, které konkrétní pohledávky mají započtením zaniknout: „V případě započtení více vzájemných pohledávek musí ten, kdo činí kompenzační

úkon, určit, které pohledávky mají provedeným započtením zaniknout. Projev vůle směřující k započtení musí být tedy určitý do té míry, aby z něj bylo možné jednoznačně určit, které pohledávky a do jaké jejich výše započtením zanikají“ (např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Odo 932/2006, jeho usnesení sp. zn. 23 Cdo 2868/2011, 23 Cdo 4306/2017 a v nich citovaná rozhodnutí; podrobně Jäger, M. Započtení a započítání na plnění. Právní rozhledy, 2021, č. 11, s. 404 až 408).

V.2 Protiústavnost judikatury Nejvyššího soudu o neurčitosti započtení

24. Judikatura Nejvyššího soudu ohledně neurčitosti započtení vznikla ještě za účinnosti starého občanského zákoníku. Nejvyšší soud však podle ní postupuje i po nabytí účinnosti současného občanského zákoníku. Podstatným rozdílem mezi dřívější a současnou judikaturou je, že zatímco dříve vedlo nesplnění jejich požadavků k neplatnosti započtení, nyní způsobuje jeho zdánlivost (§ 37 odst. 1 SOZ a § 553 odst. 1 OZ).

25. Nejvyšší soud odůvodňuje přenositelnost posuzované judikatury nejčastěji tím, že i podle současné právní úpravy musí být prohlášení o započtení určité (§ 37 SOZ a § 553 OZ). Tento zákonný požadavek je podle něj naplněn jen tehdy, pokud jsou splněny jeho dosavadní judikатурní požadavky (např. rozsudky sp. zn. 23 Cdo 2901/2021, 32 Cdo 565/2019 a usnesení sp. zn. 23 Cdo 1593/2023, 23 Cdo 3716/2022, 32 Cdo 536/2020, 28 Cdo 1303/2018, 33 Cdo 4358/2016). Takové posouzení však podle Ústavního soudu není udržitelné.

26. Obecný soud nepostupuje protiústavně, když použije při výkladu nové právní úpravy judikaturu k dřívější právní úpravě. Při hodnocení přenositelnosti jejich závěrů je však nutné zohlednit, do jaké míry si je dřívější a nová právní úprava podobná [prakticky např. nálezy sp. zn. II. ÚS 1587/20 ze dne 12. 1. 2022 (N 3/110 SbNU 25), bod 23; Pl. ÚS 31/23 ze dne 6. 9. 2023 (N 128/120 SbNU 14; 295/2023 Sb.), bod 17; Pl. ÚS 1/23 ze dne 14. 3. 2023 (N 39/117 SbNU 65; 91/2023 Sb.), bod 17; I. ÚS 1010/22 ze dne 8. 3. 2023 ve znění opravného usnesení ze dne 6. 4. 2023 (N 35/117 SbNU 19), bod 20].

27. Odkaz na předchozí judikaturu nemůže obecné soudy zprostit vázanosti zákonem (čl. 95 odst. 1 Ústavy), resp. právem (Melzer, F., Tégl, P. § 13: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – § 1–117. Leges, s. 230). Obzvláště u rozsáhlých právních změn nestačí, aby soud pouze porovnal znění dřívějšího a jemu odpovídajícího, nového ustanovení. Soud musí zvážit i to, zda použití závěrů dřívější judikatury nevylučují zbylá ustanovení nového předpisu nebo hodnoty, na kterých nová úprava stojí. Obecné soudy však tento požadavek v posuzované věci nesplnily.

28. Ústavní soud nezpochybňuje, že prohlášení o započtení je právním jednáním, a proto musí být podle dřívější i současné úpravy určité. Tato prostá, samozřejmá skutečnost však neopodstatňuje závěr, že dosavadní judikatura Nejvyššího soudu ob stojí i za současné právní úpravě. Ačkoli se z pochopitelných důvodů nezměnil požadavek na určitost prohlášení o započtení, změnami prošla samotná právní úprava započtení.

29. Současný občanský zákoník přitom nově obsahuje ustanovení, která by mohla závěru o neurčitosti započtení v řadě případů zabránit, protože podpůrně stanoví pořadí započítávaných pohledávek namísto započítávajícího. Těmito ustanoveními jsou § 1933 a § 1982 odst. 2 věta první za středníkem občanského zákoníku.

V.2.1 Právní úprava započtení a nový odkaz na použití pravidel o započtení plnění na dluh

30. Starý i současný občanský zákoník se shodují na tom, že se vzájemné pohledávky započtením ruší v rozsahu, v němž se vzájemně kryjí (§ 1982 odst. 2 věta první před středníkem OZ a § 580 věta první SOZ).

31. Současný občanský zákoník však na rozdíl od toho starého výslovně upravuje i situaci, kdy se pohledávky zcela nekryjí. V takovém případě se má podle něj pohledávka

započítat „obdobně jako při splnění“ (§ 1982 odst. 2 věta první za středníkem). Tento rozdíl lze nejlépe vidět na srovnání relevantních ustanovení starého a současného občanského zákoníku:

starý občanský zákoník (§ 580)	současný občanský zákoník (§ 1982 odst. 2)
„Mají-li věřitel a dlužník vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, zaniknou započtením, pokud se vzájemně kryjí, jestliže některý z účastníků učiní vůči druhému projev směřující k započtení. Zánik nastane okamžikem, kdy se setkaly pohledávky způsobilé k započtení.“	„Započtením se obě pohledávky ruší v rozsahu, v jakém se vzájemně kryjí; nekryjí-li se zcela, započte se pohledávka obdobně jako při splnění. Tyto účinky nastávají k okamžiku, kdy se obě pohledávky staly způsobilými k započtení.“

32. Výslovný odkaz na právní úpravu splnění přinesl do našeho práva až současný občanský zákoník. Dřívější právní úprava započtení žádný podobný odkaz neobsahovala (§ 580 a 581 SOZ a § 358 až 364 ObchZ; shodně např. Čech, P. Právní úprava započtení pohledávky po rekodifikaci. Právní rádce. 2014, roč. 22, č. 5, s. 25; Jäger, M. Započtení a započítání na plnění, s. 404 až 408; Výtisk, M. § 1982: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. C. H. Beck, 2017, s. 1998, bod 25).

33. Současný občanský zákoník tedy nově stanoví, že pokud se aktivně a pasivně započítávané pohledávky zcela nekryjí, „započte se pohledávka obdobně jako při splnění“ (§ 1982 odst. 2 věta první za středníkem). Lze se domnívat, že tato formulace odkazuje na ta ustanovení občanského zákoníku, která se týkají zániku závazku splněním a upravují situaci, kdy rozsah dlužníkovy plnění nestačí ke splnění celého dluhu a zároveň není určeno, na který dluh je plněno. Současný občanský zákoník obsahuje dvě taková ustanovení – a to § 1932 a 1933.

34. První z těchto ustanovení (tedy § 1932 občanského zákoníku) řeší situaci, kdy poskytnuté plnění nestačí ke splnění celého jednoho dluhu. Toto ustanovení určuje podpůrné pořadí, v němž se plnění započítává na jistinu a jednotlivá příslušenství. Celé ustanovení zní takto:

(1) Má-li dlužník plnit na jistinu, úroky a náklady spojené s uplatněním pohledávky, započte se plnění nejprve na náklady již určené, pak na úroky z prodlení, poté na úroky a nakonec na jistinu, ledaže dlužník projeví při plnění jinou vůli a věřitel s tím souhlasí.

(2) Je-li dlužníkem spotřebitel, který je v prodlení s plněním dluhu, započte se plnění nejprve na náklady již určené, pak na jistinu pohledávky, poté na úroky a nakonec na úroky z prodlení.

35. Druhé z těchto ustanovení (tedy § 1933 občanského zákoníku) dopadá na situaci, kdy má dlužník více dluhů se stejným předmětem plnění. Toto ustanovení uvádí podpůrné pořadí, v němž se plnění započítává na jednotlivé dluhy. Celé ustanovení zní takto:

(1) Je-li dlužník dlužen z několika závazků k plnění stejného druhu a neurčí-li při plnění, na který dluh plní, započte se plnění nejprve na závazek, o jehož splnění věřitel dlužníka již upomenul, jinak na závazek nejméně zajištěný. Při stejné míře zajištění několika závazků se plnění započte nejprve na závazek nejdříve splatný.

(2) Na náhradu škody se placení započte až po splnění závazku, jehož porušením povinnost k náhradě škody vznikla, neurčil-li dlužník něco jiného.

36. Závěr, že odkaz v § 1982 odst. 2 větě první za středníkem míří právě na tato dvě ustanovení, má jednoznačnou podporu i mezi autory odborné literatury. Ústavnímu soudu se naopak nepodařilo najít jediný odborný text, který by tento výklad odmítal [např. Jäger, M. Zánik závazků započtením. Linde, 2013, s. 361 až 364; Bányaiová, A., Dolanská Bányaiová, L.

§ 1982: Občanský zákoník – svazek V. Wolters Kluwer (ASPI – právní stav k 1. 7. 2021), část IV, odst. 1 až 3; Čech, P. Právní úprava započtení pohledávky po rekodifikaci, s. 25; Melzer, F. Zánik závazku jinak než splněním, přednáška na Právnické fakultě MU, 11. 5. 2022, 0:55:40 až 0:57:23, <https://is.muni.cz/go/4ul0vi>, s. 12; Porod, J., Vančurová, K. § 1932. Výtisk, M. § 1982: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. C. H. Beck, 2024, body 1 a 25].

V.2.2 Důsledky použití pravidel o započtení plnění na dluh pro judikaturu Nejvyššího soudu

37. Ústavní soud se nyní zaměří především na důsledky možného použití § 1933 občanského zákoníku. Soudy totiž neoznačily stěžovatelovo započtení za neurčité kvůli pochybnosti o tom, zda má dojít k započtení nejprve na jistinu nebo příslušenství, ale o tom, která ze stěžovatelových pohledávek má být použita k započtení.

38. Použití tohoto ustanovení by znamenalo, že obdobně jako zákon stanoví pořadí započtení plnění na dluh, když není určeno, na který dluh je plněno (§ 1933 občanského zákoníku), postupovalo by se podle tohoto pořadí i tehdy, když se započítávané pohledávky zcela nekryjí a započítávající strana neurčí, kterých z nich se započtení týká (§ 1982 odst. 2 věta první za středníkem občanského zákoníku).

39. Tento výklad by vedl k tomu, že kvůli novému odkazu na právní úpravu splnění již nelze použít dosavadní judikaturu Nejvyššího soudu o neurčitosti započtení. Závěr, že je tato judikatura kvůli této změně překonána, má ostatně silnou oporu i v odborné literatuře.

40. Například Petr Čech uvádí, že se toto ustanovení snaží závěrům této judikatury čelit a že jde o rozumný a užitečný posun, díky kterému by mohlo ubýt neurčitých zápočtových prohlášení. Michal Výtisk tvrdí, že díky odkazu na § 1932 a 1933 občanského zákoníku zmíněný judikaturní požadavek „odpadá“. Marek Jäger uvádí, že Nejvyšší soud klade vzhledem k tomuto ustanovení „na právní jednání směřující k započtení nadbytečné požadavky“. Michal Vrajík zase uvádí, že je judikatura Nejvyššího soudu novou právní úpravou překonána a nyní již „pravděpodobně neobstojí“ (Čech, P. Právní úprava započtení pohledávky po rekodifikaci, s. 25; Výtisk, M. § 1982: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. C. H. Beck, 2017, s. 1998, bod 25; Jäger, M. Započtení a započítání na plnění, s. 404 až 408; Vrajík, M. Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. ANAG, 2014, s. 472).

41. Ústavní soud shrnuje, že podle tohoto výkladu by se při pochybnostech ohledně pořadí započtení označených pohledávek nejprve uplatnilo podpůrné pořadí v § 1933 občanského zákoníku – nikoli závěr Nejvyššího soudu o neurčitosti započtení. Nejdříve by tak došlo k započtení (1) závazku, o jehož splnění věřitel upomenul. Pokud nebyl upomenut žádný závazek nebo byly upomenuty všechny stejně, dopadalo by započtení na (2) závazek, který je nejméně zajištěný. Pokud by byly závazky zajištěné ve stejné míře, došlo by k započtení nejprve na (3) závazek nejdříve splatný (podrobněji např. Šilhán, J. § 1933: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. C. H. Beck, 2014, s. 946, část II).

42. Ústavní soud nepochybně, že tento postup může vyvolávat určité výkladové otázky – podobně jako je může vyvolat uplatnění § 1933 občanského zákoníku při zániku závazku splněním. Použití pravidel o započtení plnění na dluh i na případy započtení je však běžné i v řadě zahraničních zemí ([část V.2.3 nálezu](#)). Závěr, že je použití § 1933 občanského zákoníku v těchto případech možné a prakticky realizovatelné, ostatně potvrzují i některá rozhodnutí obecných soudů. Ty při řešení zániku závazků započtením opakovaně určily pořadí započítávaných pohledávek právě podle tohoto ustanovení (např. rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 49 Co 49/2022-339, bod 19; rozsudek Okresního soudu v Olomouci č. j. 19 C 198/2020-420, bod 51; rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 14 C 104/2011-286, bod 133).

43. Potřeba zohlednit § 1933 občanského zákoníku je o to silnější, pokud vezmeme v potaz, jak závažné právní důsledky závěry Nejvyššího soudu mají. Kvůli nezohlednění tohoto pravidla totiž končí řada prohlášení o započtení jako zdánlivá. Taková započtení proto nevyvolávají zamýšlené právní účinky a vůbec se k nim nepřihlíží (§ 554 OZ). Použití pravidel o započtení plnění na dluh by tomu mohlo v mnoha případech zabránit.

44. Lze se proto domnívat, že judikatura Nejvyššího soudu klade na určitost započtení vyšší nároky, než stanoví zákon. Závěr, že je takový postup protiústavní, má přitom oporu i v judikatuře Ústavního soudu. Příkladem může být nálezný, který se týkal přezkumu rozhodnutí o neurčitosti postupní smlouvy. Obecný soud v tomto rozhodnutí označil tuto smlouvu za zdánlivou, protože dostatečně určitě nevymezovala postupované pohledávky. Ústavní soud však jeho rozhodnutí zrušil, protože kladlo na určitost vymezení pohledávek vyšší nároky, než stanovil zákon. Ústavní soud uvedl, že pokud soud klade „nepřiměřené požadavky na formální stránku právního jednání a odnímá mu tím právní důsledky, které jednající zamýšleli, porušuje tím autonomii vůle, jež je chráněna ústavní zásadou, že každý může činit vše, co není zákonem zakázáno“ (nálezný sp. zn. III. ÚS 2668/25, body 2 a 33).

V.2.3 Podpůrné použití pravidel o započtení plnění na dluh v zahraniční právní úpravě

45. Ústavní soud konstatuje, že jeho závěrům o možnosti využít § 1932 a 1933 občanského zákoníku nasvědčuje i právní úprava relevantních zahraničních států – a to nejen těch, které v souvislosti s právní úpravou započtení zmiňuje důvodová zpráva.

46. Konsolidovaná verze důvodové zprávy k současnému občanskému zákoníku uvádí, že návrh ustanovení o započtení „vychází z platné právní úpravy v občanském a obchodním zákoníku, ale zohledňuje také některé standardní úpravy kontinentálního typu, zejména rakouskou, německou a québeckou“ (zvláštní část důvodové zprávy k § 1982 až 1991).

47. Ve všech těchto zemích se při neurčení pořadí zániku započítávaných pohledávek podpůrně použijí zákonná ustanovení, která upravují podpůrné pořadí plnění na více různých dluhů a podpůrné pořadí plnění na jistinu a příslušenství:

- V Québecu jde o čl. 1572 a 1570 občanského zákoníku (CCQ), které se použijí na základě zákonného odkazu na obdobné použití právní úpravy o započítání plnění na dluh (čl. 1677).¹
- V Německu jde o § 366 odst. 2 a § 367 občanského zákoníku (BGB), které se použijí na základě výslovného zákonného odkazu (§ 396).²
- V Rakousku jde o § 1416 občanského zákoníku (ABGB), který se použije na základě tamější judikatury a odborné literatury.³

48. Ústavní soud shrnuje, že ve všech zemích, které důvodová zpráva k současnému občanskému zákoníku uvádí jako hlavní inspirační zdroje pro novou právní úpravu započtení,

¹ Podrobněji například: Baudouin, J.-L. Art. 1677: Code civil du Québec annoté: Tome 2. 23. vydání. Wilson & Lafleur, s. 2734.

² Podrobněji například: Grüneberg, Ch. § 396: Grüneberg, Ch. (ed.). Bürgerliches Gesetzbuch (*Grüneberg*). 83. vydání. C. H. Beck, 2024, s. 644; Wagner, E. § 396: Westermann, H. P. (ed.). Bürgerliches Gesetzbuch (*Erman*). Band 1. 14. vydání. Dr. Otto Schmidt, 2014, s. 1651 až 1652, body 1 a 4 až 5; Dennhardt, J. § 396: Bamberger, H. G., Roth, H., Hau, W., Poseck, R. (ed.). Bürgerliches Gesetzbuch (*Bamberger/Roth/Hau/Poseck*), § 1–480. 4. vydání. C. H. Beck, 2019, s. 2551 až 2553, body 1, 4 a 7.

³ Podrobněji například: Beclin, B., Rudolf, C. § 1416: Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (ed.). ABGB (*Klang*): § 1411–1430. 3. vydání. Verlag Österreich, 2019, s. 54 až 55, body 33 až 34; Koziol, H., Spitzer, M. § 1416: Bydlinski, P., Perner, S., Spitzer, M. (ed.). ABGB: Kurzkommentar (*KBB*). 7. vydání. Verlag Österreich, 2023, s. 1977 až 1978, bod 11; Welser, R., Zöchling-Jud, B. Bürgerliches Recht II (*Welser/Zöchling-Jud*). 14. vydání. Manz, 2015, s. 124, bod 493.

se při neurčení pořadí zániku započítávaných pohledávek použijí zákonná pravidla o započtení plnění na dluh. V našem právním řádu jsou přitom tato pravidla upravena v § 1932 a 1933 občanského zákoníku.

49. Ústavní soud má za to, že i tyto skutečnosti mohou vypovídat o úmyslu zákonodárce a měly by být při výkladu § 1982 odst. 2 věty první za středníkem občanského zákoníku zohledněny [k použití zahraničních úprav jako podpůrného argumentu při výkladu občanského zákoníku Ústavní soud přistoupil již dříve – např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 26/24 ze dne 15. 1. 2025 (47/2025 Sb.), body 26 až 27; Pl. ÚS 14/24 ze dne 28. 5. 2024, body 29 až 30; Pl. ÚS 27/23 ze dne 13. 3. 2024 (N 41/123 SbNU 27; 101/2024 Sb.), bod 43; I. ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017 (N 16/84 SbNU 181), bod 32; Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007 Sb.), bod 20].

50. Výjimečnost českého přístupu k otázce neurčitosti započtení potvrzují i zahraniční zdroje. Příkladem může být komentář k Návrhu společného referenčního rámce (DCFR), což je právně nezávazný dokument, který čerpá z právních řádů členských států Evropské unie a obsahuje vzorová pravidla soukromého práva. Komentář k tomuto dokumentu se zabývá i otázkou, jak unijní státy řeší situaci, kdy započítávající osoba neurčí, které z označených pohledávek mají být započteny. Převládajícím modelem podle autorů je, že se použijí pravidla upravující pořadí započtení plnění na dluh. Tímto způsobem se v různých podobách postupuje například v Německu, Nizozemsku, Rakousku, Řecku, Skotsku, Portugalsku, Estonsku a Polsku. Naopak česká a slovenská úprava jsou v tomto ohledu uvedeny jako výjimky.⁴

V.2.4 Rozsah odkazu na pravidla o započtení plnění na dluh podle Nejvyššího soudu

51. Nejvyšší soud měl opakovanou možnost svou judikaturu k neurčitosti započtení přehodnotit – a to nejen z vlastní iniciativy, ale i na základě argumentace dovolatelů (např. usnesení sp. zn. 33 Cdo 1116/2024 nebo 23 Cdo 3716/2022). Nejvyšší soud tak ale neučinil a i přes změnu právní úpravy zastává názor, že se při neurčení pořadí započítávaných pohledávek § 1933 občanského zákoníku nepoužije. Tato skutečnost podle Ústavního soudu jen umocňuje důvody pro vydání tohoto nálezu.

52. Nejvyšší soud se ve svých rozhodnutích nijak blíže nevěnuje tomu, jaký je vztah mezi § 1982 odst. 2 větou první za středníkem a § 1932 či 1933 občanského zákoníku. Výjimkou je jen jedno jeho usnesení, v němž Nejvyšší soud uvedl, že odkaz v § 1982 odst. 2 větě první za středníkem („nekryjí-li se [započítávané pohledávky] zcela, započte se pohledávka obdobně jako při splnění“) nemíří na § 1933 občanského zákoníku. Citovaná formulace podle něj upravuje pouze „pořadí, v němž se zúčtují jednotlivé součásti pasivní pohledávky (míněno pohledávky, vůči níž započtení směřuje) a jejího příslušenství (§ 1932 o. z.)“. Nejvyšší soud však tento závěr nijak blíže neodůvodnil.

53. Ústavní soud si uvědomuje, že lze zformulovat i argumenty pro závěr, že odkaz v § 1982 odst. 2 větě první za středníkem nemíří na § 1933 občanského zákoníku. Tomu by mohlo nasvědčovat například doslovné znění tohoto odkazu nebo důvodová zpráva, která ve vztahu k započtení částečně odkazuje i na dřívější právní úpravu (body 35 a 46 nálezu; podrobněji k různým výkladům viz např. Porod, J. Započtení v obchodněprávních vztazích. Diplomová práce. Právnická fakulta UK, s. 30 až 31 a 36 až 37). Tento výklad však nemá v literatuře žádnou podporu, a je proto zjevně menšinový (bod 36 nálezu).

54. Ústavní soud si je stejně tak vědom toho, že mohou panovat spory, zda se podpůrné pořadí pro započítání plnění v § 1933 občanského zákoníku použije jen při větším počtu

⁴ Bar, C. v., Clive, E. (ed.). III. – 6:106: Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: DCFR. Volume 2. Oxford University Press, 2010, s. 1130; obdobně například: Zimmermann, R. Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription. Cambridge University Press, 2002, s. 60.

pasivně nebo i aktivně započítávaných pohledávek (k jejich rozlišení bod 19 nálezu). Podle většiny autorů se má toto ustanovení použít v obou případech (např. Jäger, M. Započtení a započítání na plnění, s. 404 až 408; Bányaiová, A., Dolanská Bányaiová, L. § 1982: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník – svazek V, část IV, odst. 1 až 3; Čech, P. Právní úprava započtení pohledávky po rekodifikaci, s. 25). Podle menšinového názoru se však má toto ustanovení použít jen při větším počtu pasivně započítávaných pohledávek (Šilhán, J. § 1982: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V, s. 1123, bod 51).

55. Ústavní soud tyto menšinové pohledy při svém rozhodování zvažil, ale v odůvodnění tohoto nálezu se jimi podrobněji nezabýval. Podle Ústavního soudu totiž i navzdory nim existují dostatečně přesvědčivé důvody, proč by se mělo využití § 1933 občanského zákoníku při posuzování určitosti započtení minimálně zvažít. Napadená rozhodnutí se však o možnosti použití tohoto ustanovení nijak nezmiňují a zcela jej opomíjí.

56. Podústavní výklad této otázky Ústavní soud ponechává na Nejvyšším soudu. Právě jemu totiž tato role přísluší nejlépe (bod 65 nálezu). Jeho budoucí rozhodnutí přitom zdaleka nemá jen akademický význam. Pokud by Nejvyšší soud rozhodl, že lze postupovat podle § 1933 občanského zákoníku, mohlo by se stěžovatelovo započtení stát účinným právním jednáním. Jeho závěry tak mohou mít pozitivní dopad nejen na určitost budoucích prohlášení o započtení, ale i na právní postavení stěžovatele.

V.3 Rozhodnutí Ústavního soudu o stěžovatelově jiné ústavní stížnosti

57. Ústavní soud vyhověl stěžovateli i navzdory tomu, že se určitostí jeho započtení již dříve zabýval. Závěr o neurčitosti tohoto započtení přitom neoznačil za protiústavní a jeho ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou (usnesení sp. zn. IV. ÚS 79/25).

58. V obou případech šlo o zastavení exekuce, která byla zahájena k vymození stejné pohledávky vedlejšího účastníka ve výši 5 153 000 Kč s příslušenstvím. Obecné soudy v obou případech stěžovateli nevyhověly a rozhodly, že jeho započtení není určité. Rozdíl mezi oběma řízeními spočívá v tom, že v nich jde o zastavení exekuce vedené různými způsoby provedení exekuce.

59. Ústavní soud si uvědomuje, že není vhodné, aby ve skutkově i právně obdobném případě stejných účastníků rozhodl odlišným způsobem. Dřívější odmítavé usnesení však Ústavnímu soudu neznemožňuje, aby v obdobné věci stejných účastníků vydal vyhovující nálezh (obdobně např. nálezh sp. zn. IV. ÚS 164/24 ze dne 28. 5. 2025, bod 38). Tomuto postupu nebrání překážka věci pravomocně rozhodnuté ani míra formální závaznosti dřívějšího usnesení.

60. Zaprvé, dřívější usnesení nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté. Nejenže se toto rozhodnutí týkalo přezkumu odlišných soudních rozhodnutí než v této věci, ale především má formu usnesení, které nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté [§ 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1029/21 ze dne 13. 1. 2022 (N 4/110 SbNU 33), bod 48; I. ÚS 2959/20 ze dne 29. 6. 2021 (N 124/106 SbNU 339), bod 11; Pl. ÚS 12/07 ze dne 20. 5. 2008 (N 90/49 SbNU 247; 355/2008 Sb.), bod 15; I. ÚS 643/06 ze dne 13. 9. 2007 (N 142/46 SbNU 373), bod 38; III. ÚS 188/99 ze dne 4. 11. 1999 (N 156/16 SbNU 157); III. ÚS 289/95 ze dne 27. 6. 1996 (N 57/5 SbNU 437); Šimíček, V. Ústavní stížnost. Leges, 2025, s. 185 až 186; Vyhnánek, L.: Bobek, M., Kühn, Z. a kol. Judikatura a právní argumentace. Auditorium, 2024, s. 448 až 449; Holländer, P. § 35: Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. C. H. Beck, 2007, bod 3; Pospíšil, I. § 35: Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I. Zákon o Ústavním soudu. Wolters Kluwer, 2007, body 1 až 3].

61. Zadržet, závěry a nosné důvody uvedené v usnesení pro zjevnou neopodstatněnost nejsou formálně závazné. Tento závěr má přitom pevnou oporu v právní úpravě, rozhodnutích Ústavního soudu i odborné literatuře [čl. 89 odst. 2 Ústavy, § 23 a § 35 odst. 1 zákona

o Ústavním soudu a např. nálezy sp. zn. II. ÚS 588/25 ze dne 15. 5. 2025, bod 41; IV. ÚS 164/24 ze dne 28. 5. 2025, bod 38; IV. ÚS 2939/23 ze dne 24. 1. 2024 (N 18/122 SbNU 197), bod 25; III. ÚS 950/17 ze dne 19. 12. 2017 (N 232/87 SbNU 781), bod 24; IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465), bod 89; Vyhnánek, L.: Bobek, M., Kühn, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*, s. 449 až 450; Šimíček, V. *Ústavní stížnost*, s. 308 až 312; Filip, J. Čl. 89: Šimíček, V. a kol. *Ústava České republiky*. Linde, 2010, bod 26; Langášek, T. Čl. 87: Rychetský, P., Langášek T., Herc, T., Mlsna, P. a kol. *Ústava České republiky*. Wolters Kluwer, 2015, bod 17].

VI. Závěr

VI.1 Shrnutí odůvodnění nálezu

62. Stěžovatel v oznámení o započtení neurčil, kterou ze svých dvou označených pohledávek započítává vůči pohledávce vedlejšího účastníka. Nejvyšší soud a městský soud rozhodly, že je započtení neurčité, a proto k němu nelze přihlížet. Jejich rozhodnutí vychází z judikatury Nejvyššího soudu, která vznikla ještě za účinnosti starého občanského zákoníku. Tato judikatura uvádí, že při započtení více vzájemných pohledávek musí započítávající osoba určit, které pohledávky se mají započíst.

63. Podle Ústavního soudu však z tohoto závěru nelze bez dalšího vycházet za dnešní právní úpravy. Současný občanský zákoník totiž nově obsahuje pravidlo, které by mohlo neurčitosti započtení v těchto situacích zabránit, protože podpůrně určuje pořadí započítávaných pohledávek namísto započítávajícího (§ 1933 a § 1982 odst. 2 věta první za středníkem). Tomuto závěru nasvědčuje i odborná literatura a zahraniční úprava. Soudy však tuto novou úpravu nezohlednily a mechanicky použily závěry judikatury k dřívější úpravě. Tím podle Ústavního soudu porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu ve spojení s principem vázanosti soudce zákonem (čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 95 Ústavy České republiky; obdobně např. nález sp. zn. III. ÚS 3531/25, bod 28).

VI.2 Rozsah zrušení napadených rozhodnutí

64. Ústavní soud v tomto nálezu označil jako protiústavní rozhodnutí Nejvyššího soudu a městského soudu, protože obě z nich nezohledňují § 1933 občanského zákoníku (výrok I a § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud však zrušil pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu [výrok II a § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud zároveň zamítl návrh na zrušení zbylých rozhodnutí a na vyslovení protiústavnosti rozhodnutí obvodního soudu (výrok III a § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

65. Ústavní soud zrušil pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu z toho důvodu, že se podstata tohoto nálezu týká jeho judikatury a výkladu občanského zákoníku. Ústavní soud proto považuje za vhodné, aby se ke sporné otázce mohl vyjádřit nejprve Nejvyšší soud. Právě on má mít v rovině podústavního práva poslední slovo při výkladu předpisů občanského práva a má v této oblasti zajišťovat jednotu a zákonnost rozhodování [§ 14 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), a např. nález sp. zn. II. ÚS 2312/15 ze dne 9. 2. 2016 (N 30/80 SbNU 391), bod 19].

66. Na Nejvyšším soudu nyní bude, aby znovu rozhodl o stěžovatelově dovolání. V novém řízení přitom zváží, zda nelze předejít závěru o neurčitosti stěžovatelova započtení za pomoci ustanovení, která určují podpůrné pořadí započítání plnění na dluh – tedy zejména § 1933 občanského zákoníku použitý na základě § 1982 odst. 2 věty první za středníkem.

Č. 26**Nedostatečné odůvodnění rozhodnutí soudu o stanovení výše výživného
(sp. zn. III. ÚS 1952/25 ze dne 12. února 2026)**

Jestliže obecné soudy dostatečně neodůvodní, z jakých majetkových a výtěžkových poměrů při rozhodování o výživném vycházely, resp. neuvedou, jaký příjem rodičů nakonec považovaly za rozhodný pro určení výživného, poruší ústavně zaručené právo účastníků řízení na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudce zpravodaje Milana Hulmáka a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelky K. P., zastoupené Mgr. Zuzanou Vondráčkovou, advokátkou, sídlem Revoluční 762/13, Praha 1 – Staré Město, proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 26. března 2025 č. j. 59 Co 280/2024-817 a výrokům II, III, IV a V rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 15. srpna 2024 č. j. 37 Nc 1012/2024-554, ve znění doplňujícího rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 12. září 2024 č. j. 37 Nc 1012/2024-570, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně a Okresního soudu ve Zlíně jako účastníků řízení a R. N., zastoupeného JUDr. Jiřím Ponižilem, advokátem, sídlem Lidická 2006/26, Brno, a nezletilé R. L. N., zastoupené městem X, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 26. března 2025 č. j. 59 Co 280/2024-817, v rozsahu, v němž byly potvrzeny výroky II, IV a V rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 15. srpna 2024 č. j. 37 Nc 1012/2024-554, ve znění doplňujícího rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 12. září 2024 č. j. 37 Nc 1012/2024-570, a výrokem II téhož rozsudku krajského soudu bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 26. března 2025 č. j. 59 Co 280/2024-817 se proto v tomto rozsahu ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhá zrušení v záhlaví označených částí rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že porušily její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Okresní soud ve Zlíně (dále jen „okresní soud“) napadeným rozsudkem svěřil nezletilou do střídavé péče rodičů a rozložil mezi ně rovnoměrně i péči o prázdninách a svátcích (výrok I), dále zavázal stěžovatelku i vedlejšího účastníka (otce) k placení výživného počínaje

1. 4. 2024, každého ve výši 6 000 Kč měsíčně (výroky II a IV), a rozhodl o dlužném výživném rodičů (výroky III a V). Současně soud rozhodl o předběžné vykonatelnosti výroku I rozsudku (výrok VI), zamítl návrh stěžovatelky na úpravu styku (výrok VII) a rozhodl o nákladech řízení (výrok VIII). Soud provedl ohledně majetkových poměrů rodičů rozsáhlé dokazování (shrnuje v bodech 60 a 61 odůvodnění napadeného rozsudku) a uzavřel, že rodičům stanovené výživné pro nezletilou odpovídá jak poměrům účastníků, tak i věku nezletilé (v době rozhodování okresního soudu cca 4,5 roku). Doposud, tj. od ukončení rodinné domácnosti v dubnu 2024 rodiče hradili náklady spojené s péčí o nezletilou stejnou měrou; stěžovatelka navíc platila dceři školkovné. Poukázal též na nadstandardní životní úroveň obou rodičů i na to, že každý z rodičů se bude při střídavé péči podílet rovnocenně také na úhradě potřeb dítěte v době jeho péče. Výživné ve výši 6 000 Kč stanovené každému z rodičů podle soudu odráží odůvodněné potřeby nezletilé.

3. Rozsudkem okresního soudu ze dne 12. 9. 2024 č. j. 37 Nc 1012/2024-570 byla pouze doplněna chybějící část výroku II rozsudku, pokud šlo o absenci uvedení dne splatnosti běžného výživného hrazeného stěžovatelkou.

4. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně (dále jen „krajský soud“) napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek okresního soudu ve výrocích I, II, IV, V, VI a VII (výrok I), avšak změnil výrok III rozsudku okresního soudu tak, že výše dlužného výživného stěžovatelky za období od 1. 4. 2024 do 31. 8. 2024 činí 7 500 Kč (nikoliv 30 000 Kč; výrok II). Krajský soud doplnil dokazování aktuálními zprávami o výdělkových a majetkových poměrech obou rodičů (body 33 a 34 napadeného rozsudku). Při rozhodování o výši výživného poukázal na to, že stěžovatelka nijak „nereflektovala“, že je jednatelkou v několika společnostech, ale nemá z výkonu funkce žádný příjem, a to bez bližšího zdůvodnění; společnosti přitom disponují značným majetkem – nemovitostmi, které se ziskem pronajímají. Uzavřel, že „oba rodiče se pohybují na takové úrovni majetkových a výdělkových poměrů, kterou lze v zásadě považovat za shodnou, a proto i stanovené výživné lze považovat za přiměřené, odpovídající potřebám nezletilé“. Na rozdíl od okresního soudu ale krajský soud uzavřel, že je třeba zohlednit hrazení nákladů na školkovné nezletilé, na němž se otec nijak nepodílel, a proto snížil stěžovatelce vyměřené dlužné výživné a změnil výrok III rozsudku okresního soudu. Nesouhlasil totiž s tím, že by podíl otce na placení školkovného byl kompenzován náklady na dojíždění s/za nezletilou do školského zařízení v Y, jak dovozoval okresní soud.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti brojí proti tomu, jakým způsobem obecné soudy posuzovaly výši stanoveného výživného. Poukazuje na to, že příjmy otce jsou (a v minulosti stabilně byly) minimálně trojnásobně vyšší než její příjmy, což vplynulo i z důkazů provedených v průběhu řízení. Přesto obecné soudy určily oběma rodičům výživné ve stejné výši bez toho, aby bylo z jejich rozhodnutí zřejmé, jak k dané částce dospěly, resp. z jakých příjmů obou rodičů nakonec vycházely. Jde o vadu, která činí napadená rozhodnutí nepřezkoumatelnými; odůvodnění napadených rozhodnutí jsou podle stěžovatelky nedostatečná a závěry obecných soudů jsou v extrémním rozporu se skutkovými zjištěními.

6. Současně stěžovatelka nesouhlasí se závěry obecných soudů ohledně jejich „nepřiznaných“ příjmů pramenících z výkonu funkce jednatelky v několika společnostech. Jde-li o její příjmy, poukázala na zjištění krajského soudu a ve vztahu k jí „vlastněným“ společnostem pak stěžovatelka opětovně zdůraznila, že nevykazují žádný, resp. téměř žádný zisk; pokud některé společnosti měly vysoká aktiva – nemovitosti, tyto byly prodány za účelem úhrady vysokých pasiv. Stěžovatelce proto z těchto společností žádný příjem neplynul a jejich vlastnictví ani nijak nezvyšovalo její životní úroveň.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný, vyjma části směřující proti výroku III napadeného rozsudku okresního soudu, který byl změněn výrokem II napadeného rozsudku krajského soudu. V tomto rozsahu není Ústavní soud příslušný, neboť nemůže přezkoumávat a rušit části rozhodnutí, které byly změněny [viz § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu]. Stěžovatelka je zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

8. Stěžovatelka napadá rozsudek okresního soudu ve výrocích II, III, IV a V, tedy v rozsahu výroků o výživném pro nezletilou, včetně vyměření dlužného výživného. Jde-li o rozsudek krajského soudu, proti němu stěžovatelka brojí jako „proti celku“ (tj. včetně rozhodnutí soudů o svěřeni nezletilé do střídavé péče rodičů). Argumentace uplatňovaná v ústavní stížnosti však jasně směřuje jen proti rozsudku krajského soudu v rozsahu, v němž rozhodoval o výživném pro nezletilou. Ústavní soud se proto při svém přezkumu zaměří na tuto otázku, jelikož z ústavní stížnosti stěžovatelky je zřejmé, že jejím cílem bylo zrušení napadených rozhodnutí obecných soudů právě jen v rozsahu výroků II až V rozsudku okresního soudu.

9. Ústavní soud usnesením ze dne 9. 10. 2025 č. j. III. ÚS 1952/25-16 ustanovil opatrovníkem nezletilé město X, neboť ústavní stížností byla napadena rozhodnutí, jejichž závěry se dotýkají zájmů nezletilé, která má v řízení postavení vedlejší účastnice a její zákonní zástupci jsou v postavení účastnice řízení (stěžovatelka) a vedlejšího účastníka řízení; existuje proto důvodná obava, že by mohlo dojít ke střetu jejich zájmů.

IV. Vyjádření účastníků, vedlejších účastníků a replika stěžovatelky

10. Soudce zpravodaj vyzval krajský soud, okresní soud, vedlejšího účastníka řízení i opatrovníka nezletilé k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Krajský soud zejména odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, přičemž svůj závěr stran hodnocení majetkových poměrů rodičů pro stanovení výživného neshledává v extrémním nesouladu se skutkovými zjištěními. Stěžovatelka se podle soudu snaží v rozporu s účelem ústavní stížnosti korigovat závěry soudu, které vycházejí ze skutkových zjištění a jejich právních posouzení. Ústavní stížnost stěžovatelky považuje krajský soud za neopodstatněnou.

12. Okresní soud v zaslaném vyjádření uvedl, že podle jeho názoru jsou závěry napadeného rozsudku v souladu s vykonanými skutkovými zjištěními a mají v nich podklad; rozhodnutí nepostrádá řádné, srozumitelné a logické odůvodnění. Stran příjmů stěžovatelky poukázal zejména na bod 60 napadeného rozsudku, podle něhož bylo zjištěno, že je jediným společníkem a jednatelem společností A a B, jež jsou vlastníky nemovitých věcí, které jsou komerčně pronajímány, a jaký příjem z nich plyne. Nesouhlasí přitom se stěžovatelkou, že se omezil „na strohé konstatování“ ve vztahu k určení výživného, ale v dalších bodech svého rozhodnutí vysvětlil, k jakým rozhodným skutečnostem přihlédl při určení výživného a jakým způsobem se nezletilá bude podílet s ohledem na symetrickou střídavou péči na nadstandardní životní úrovni obou svých rodičů. Poukázal přitom i na judikaturu Ústavního soudu k problematice stanovení nepřiměřeně vysokého výživného u rodičů s nadstandardními příjmy [k tomu např. nálezy ze dne 2. 6. 2020 sp. zn. IV. ÚS 797/20 (N 117/100 SbNU 311), ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. IV. ÚS 650/15 (N 217/79 SbNU 489) a ze dne 7. 3. 2007 sp. zn. I. ÚS 527/06 (N 43/44 SbNU 549)].

13. Vedlejší účastník se ve vyjádření zabýval zejména příjmy stěžovatelky, která se podle něj snaží soudům „namluvit, že její měsíční příjem dosahuje částky odpovídající pozici strojníka nebo řidiče ve společnosti C, přestože kromě výkonu práce pro tuto společnost, působí

jako XXX celé investiční skupiny D, působí v celkem desíti dalších jednatelských pozicích v různých společnostech, působí jako předsedkyně dozorčí rady společností, vlastní výlučný podíl ve společnosti B disponující vysokými aktivy a je jediným beneficentem společnosti A, která uskutečnila prodej nemovitého majetku v účetní zůstatkové hodnotě 29 017 000 Kč“. Na závěr stručně zrekapituloval i své osobní majetkové poměry, přiložil přehled příjmů za rok 2025 a ztotožnil se se závěry obecných soudů stran výše výživného pro nezletilou. Dodal, že v říjnu 2025 se mu narodil syn, čímž mu přibyla další vyživovací povinnost. Rovněž uvedl, že podle jeho přesvědčení obecné soudy správně aplikovaly hlediska pro stanovení výživného, v otázce stanovení výživného pro nezletilou v jejích čtyřech letech nikterak nepochybily, v důsledku čehož nemohlo dojít k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

14. Opatrovník nezletilé pouze uvedl, že obecné soudy se při svém rozhodování zabývaly podstatnými skutečnostmi a nejlepšímu zájmu nezletilé věnovaly potřebnou pozornost.

15. Soudce zpravodaj postupně zaslal vyjádření okresního soudu, krajského soudu, vedlejšího účastníka i opatrovníka nezletilé stěžovatelce k případné replice. Podle stěžovatelky se soudy v průběhu řízení nikdy nezabývaly otázkou eventuální vhodnosti případně nepřiměřeně vysokého výživného. V odůvodnění napadených rozhodnutí se neobjevuje žádná zmínka o tom, že by zjištěným majetkovým poměrům rodičů či jednoho rodiče odpovídalo vyšší výživné, avšak soud by stanovení výživného v takové výši považoval za nevhodné, jelikož respektuje právo rodičů rozhodovat o tom, v jakých podmínkách má nezletilá vyrůstat. Obecné soudy se naopak nevyjádřily k jednotlivým námitkám stěžovatelky (z jakého příjmu vycházely při stanovení výživného, absence posouzení pasiv x aktiv stěžovatelkou vlastněných společností či odůvodnění úvah o shodné životní úrovni rodičů).

16. K vyjádření otce stěžovatelka uvádí, že se v něm velice obsáhle vyjadřuje zejména k jejím majetkovým poměrům a uvádí převážně nová skutková tvrzení, která doplňuje novými listinnými důkazy; zjevně se snaží svým vyjádřením doplnit či nahradit absenci řádného odůvodnění napadených rozhodnutí, na jejichž nepřezkoumatelnost stěžovatelka ve své stížnosti poukazovala. Pouhé přesvědčení otce o tom, že stěžovatelka musí mít i jiné než deklarované a prokázané příjmy, protože nevěří, že s její jednatelskou funkcí není spojena žádná odměna, nemůže být podkladem pro závěry o příjmech stěžovatelky. Otec oproti tomu zásadně bagatelizuje své vlastní nadstandardní majetkové poměry.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, a proto k přezkumu jejich rozhodovací činnosti přistupuje zdrženlivě. V kontextu rodinného práva pak zasahuje pouze ve skutečně extrémních případech. Posouzení konkrétních okolností každého případu a přijetí odpovídajícího rozhodnutí totiž náleží opatrovnickým soudům, které mají k účastníkům řízení nejbližší, provádějí a hodnotí důkazy, komunikují se všemi dotčenými osobami, a činí tak relevantní skutkové závěry z bezprostřední blízkosti jádra řešené věci.

18. Ústavní soud nemá rozhodovat, kterému z rodičů má být dítě svěřeno do péče, jaký má být rozsah styku dítěte s druhým rodičem, jak vysoké má být výživné ani jak hodnotit provedené důkazy. Jeho úkolem je pouze posoudit, zda opatrovnické soudy nevybočily z mezí ústavnosti. Vztáhne-li obecný soud své právní závěry k dostatečným skutkovým zjištěním a podepře-li je přezkoumatelným a logickým odůvodněním, nelze jeho postup hodnotit jako neústavní [usnesení ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. II. ÚS 2598/20 (U 18/103 SbNU 411), bod 11, či usnesení ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1740/19, bod 5].

19. Ústavní soud se tedy zaměřuje zejména na to, zda opatrovnické soudy za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromáždily veškeré potřebné důkazy, zda hodnocení důkazů odpovídalo principům zakotveným v hlavě páté Listiny a v občanském soudním řádu a zda byla jejich rozhodnutí řádně odůvodněna [nálezy ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. I. ÚS 3241/19 (N 8/98 SbNU 56), bod 17, či ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 2943/14 (N 110/77 SbNU 607), bod 19].

A./ Obecná východiska

20. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně vyzdvihl, že otázka posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je věcí volné úvahy soudu závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je však povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se pohybuje jeho volná úvaha, na základě níž dospěl k závěru o určení výše výživného [srov. např. nález ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 299/06 (N 158/42 SbNU 297) či usnesení ze dne 29. 11. 2024 sp. zn. III. ÚS 3131/24, bod 13].

21. Přezkoumatelná má být přitom nejen konečná úvaha soudu o výši výživného, ale též musí být v odůvodnění rozhodnutí soudu přezkoumatelným a jasným způsobem uvedeny skutečnosti, ze kterých při stanovení výše výživného vycházel [nálezy sp. zn. IV. ÚS 2173/23 ze dne 24. 1. 2024 (N 17/122 SbNU 187), bod 29, sp. zn. IV. ÚS 2906/18 ze dne 19. 2. 2019 (N 28/92 SbNU 297), bod 13]. Tyto rozhodné skutečnosti pro výpočet výživného zjišťuje soud z úřední povinnosti, neboť je vázán zásadou vyšetřovací (§ 20 odst. 1 a § 21 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „z. ř. s.“).

22. Pro zajištění zásadně shodné životní úrovně dítěte a rodičů musí soud při určování výživného zjišťovat relevantní skutečnosti komplexně a z úřední povinnosti; není přitom vázán tvrzeními a důkazními návrhy účastníků v duchu vyšetřovací zásady (zejm. § 20 odst. 1 a § 21 z. ř. s.). Soud je povinen při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného rodiče vycházet nejen z fakticity jeho příjmů a jeho reálných majetkových poměrů, ale také z potenciality příjmů [nález ze dne 12. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 1356/16 (N 170/82 SbNU 647)]. Pro určení rozsahu vyživovací povinnosti má obecný (opatrovnický) soud rovněž povinnost přihlížet k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje.

23. Ústavní soud chápe ve své judikatuře jako nezávaznou metodickou pomůcku doporučující tabulku Ministerstva spravedlnosti, která zohledňuje nastíněná zákonná kritéria (příjmy povinného, počet vyživovacích povinností, věk k výživě oprávněného dítěte a další), která má současně potenciál sjednocovat rozhodovací praxi soudů (k povaze metodiky Ministerstva spravedlnosti srov. např. usnesení ze dne 11. 6. 2015 sp. zn. III. ÚS 1071/15, bod 11 a násl., či nález ze dne 24. 1. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2173/23, bod 28). Jde o nástroj pouze doporučující, kterým se soudy nemusí řídit, avšak principy, na kterých tabulka staví, jsou obecně platné a obecné soudy je musí do svých úvah zahrnout. Nic proto nebrání soudům odchytil se od tabulkou doporučované výše výživného, a to například z důvodu, že nad rámec tabulkou zohledňovaných kritérií jsou pro danou věc podstatné i další okolnosti, jako např. vlastnictví majetku vyšší hodnoty nebo zvýšené potřeby oprávněného dítěte. Tuto svou úvahu musí obecné soudy jasně a přezkoumatelně odůvodnit. Další pomůckou pro výpočet výživného kromě doporučující tabulky může být použití tzv. dílové metody, podle které náleží povinné osobě tři díly jejího příjmu, každé vyživované osobě jeden díl, přičemž takto stanovená částka se dále upravuje zejména podle věku vyživovaných osob, dalších majetkových hodnot povinné osoby a s přihlédnutím k individuálním okolnostem každé věci. Též při užití dílové metody logicky platí výše uvedené požadavky na přezkoumatelné odůvodnění (nálezy ze dne 29. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2278/24, bod 53, či ze dne 25. 9. 2025 sp. zn. III. ÚS 2015/25, bod 19).

B./ Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

24. V nyní posuzované věci obecné soudy provedly rozsáhlé dokazování stran příjmů a majetkových poměrů obou rodičů. Tento jejich postup byl zcela v souladu s požadavky na ně kladenými. Dílčích pochybení se však dopustily při jejich hodnocení, resp. v rámci odůvodnění svých závěrů a při stanovení výživného pro nezletilou.

25. Z odůvodnění napadených rozhodnutí především není zřejmé, k jakým majetkovým poměrům soudy nakonec při rozhodování o výživném přihlédly. V odůvodnění napadených rozhodnutí chybí samostatná úvaha soudů o tom, jaké (byť přibližné) celkové příjmy měl v určitém období otec a jakých celkových příjmů podle soudu dosahovala stěžovatelka. Nelze samozřejmě přehlédnout, že u obou rodičů je situace poměrně nepřehledná, neboť jsou výdělečně činní na „víceru místech“.

26. Okresní soud (a posléze i krajský soud) uvedl výši „základního příjmu“ otce – ve smyslu obsahu daňových priznání (dílní základ daně činil za rok 2024 částku 2 124 000 Kč, za rok 2023 částku 2 994 600 Kč, za rok 2022 částku 3 456 284 Kč), ale neuvedl, jaký příjem nakonec považoval za rozhodný pro určení výživného; okresní soud totiž vedle toho opakovaně poukazuje na tvrzení stěžovatelky, že „si vyplácí měsíčně pro osobní potřebu částku 80 000 Kč až 100 000 Kč“. Naopak u stěžovatelky soudy vycházely z úhrnu příjmů od všech zaměstnavatelů (za rok 2022 ve výši 798 575 Kč, za rok 2023 ve výši 1 104 668 Kč a za období duben až prosinec 2024 pobírala od různých zaměstnavatelů měsíčný čistý příjem celkem 52 954 Kč), ale současně zdůrazňovaly, že vykonává funkci jednatelky v několika společnostech a *de facto* neuvěřily jejím tvrzením, že tak činí bezúplatně. Stěžovatelka je totiž podle zjištění soudů jediným jednatelem a společníkem ve společnostech A a B, které vlastní nemovitě věci pronajímané měsíčně za nemalé částky (v úhrnu 60 000 Kč měsíčně a 6 000 EUR měsíčně). Na základě takto zjištěného skutkového stavu soudy uzavřely, že oba rodiče se pohybují na „shodné úrovni výdělkových (i majetkových) poměrů“ (např. bod 38 rozsudku krajského soudu). I pokud by bylo možné takový závěr akceptovat – což není úkolem Ústavního soudu, který nebude nahrazovat roli obecných soudů, jde-li o zevrubné posuzování majetkových poměrů rodičů – nic to nemění na tom, že obecné soudy náležitě nevysvětlily, z čeho nakonec vypočítaly konkrétní výši výživného, kterou každému z rodičů nezletilé shodně vyměřily.

27. Obecné soudy ve svých rozhodnutích hovoří o nadstandardních poměrech obou rodičů, s čímž lze souhlasit, neboť tomu napovídá zejména jejich celková (prokázaná) životní úroveň. Tu by přitom mělo reflektovat i stanovené výživné, byť nelze přehlížet i závazky rodičů (hypotéka stěžovatelky či závazky z podnikání – půjčky – otce). Lze samozřejmě poukázat na judikaturu Ústavního soudu stran výživného u dětí rodičů s výjimečně vysokými příjmy [viz náleze ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. IV. ÚS 650/15 (N 217/79 SbNU 489)], jak to činí ve svém vyjádření k ústavní stížnosti okresní soud. Nelze však přehlédnout, že v odůvodnění napadeného rozsudku okresního soudu taková úvaha nezaznívá (to platí i pro napadené rozhodnutí krajského soudu), a soud s ní tedy nijak „nepracoval“. Pokud tedy obecné soudy hodlají příslušné závěry při svém rozhodování zohledňovat, musí to v odůvodnění rozhodnutí uvést, což v nyní posuzovaných rozhodnutích neučinily.

28. Dále nelze opomíjet, že stěžovatelka prokazatelně sama hradila tzv. školkovné, což zejména okresní soud vzal na vědomí (bod 31 rozsudku okresního soudu), ale v konečném důsledku ani tuto skutečnost nijak nezohlednil a přirovnal náklady s tím spojené s „náklady otce na cestování za nezletilou“. Tyto závěry následně správně korigoval krajský soud a upravil dluh stěžovatelky na výživném. Avšak již nikde není zohledněno, že stěžovatelka tyto náklady nesla sama i nadále, resp. školkovné hradí pravděpodobně i v současnosti.

29. Na všem výše uvedeném přitom nic nemění ani to, že nezletilá je svěřena do střídavé péče rodičů a každý z nich o ni bude pečovat stejnou měrou. Je nesporné, že potřeby nezletilé jsou uspokojovány, přesto je při rozhodování o výživném třeba respektovat požadavek na stejnou životní úroveň nezletilé s jejími rodiči. Skutečnost, že „každý z rodičů se bude při střídavé péči podílet rovnocenně také na úhradě potřeb dítěte v době jeho péče“ totiž neznamená, že není třeba stanovit oběma rodičům odpovídající výživné (byť je možné vymezit jeho část pro tvorbu úspor, které i bez toho v určité formě oba rodiče ve prospěch nezletilé vytváří). Výživné je příjmem nezletilého dítěte a nemá kompenzovat příjmy (byť částečně)

pečujícího rodiče a svou výší musí odpovídat nejen potřebám nezletilého dítěte, ale zejména má reflektovat životní úroveň rodičů tak, aby na ní mohlo dítě adekvátně participovat.

VI. Závěr

30. Ústavní soud proto uzavírá, že v nyní posuzované věci vychází určení konkrétní výše výživného nezletilé stanoveného oběma rodičům z nepřezkoumatelných úvah a odůvodnění napadených rozhodnutí nejsou v tomto ohledu dostatečná. Obecné soudy tímto svým postupem porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a zrušil výrok I napadeného rozsudku krajského soudu v rozsahu, v němž potvrdil napadený rozsudek okresního soudu ve výrocích II, IV a V a dále výrok II napadeného rozsudku krajského soudu – tedy v rozsahu, který se týkal stanovení vyživovací povinnosti rodičů k nezletilé. S důrazem na jím následovanou doktrínu minimalizace zásahů do rozhodovací praxe obecných soudů nepovažoval za důvodné zrušit též napadený rozsudek okresního soudu, neboť zrušením rozhodnutí krajského soudu je dostatečně otevřena možnost uvedená pochybení napravit a rovněž stěžovatelka bude mít prostor nadále uplatňovat své námitky. Současně Ústavní soud odmítl ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako neopodstatněnou ústavní stížnost stěžovatelky v rozsahu, v němž směřovala proti zbývající části rozsudku krajského soudu (viz výše bod 8).

32. Od ústního jednání Ústavní soud upustil, neboť od něj nešlo očekávat další objasnění věci a ani nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

33. Úkolem krajského soudu nyní bude – ve světle výše uvedených závěrů – znovu posoudit, jaké příjmy rodičů plynou z provedených důkazů, a v návaznosti na to znovu stanovit výživné pro nezletilou, které bude odpovídat majetkovým poměrům a životní úrovni obou rodičů.

Č. 27

Řádné odůvodnění trvání zajištění věcí v trestním řízení (sp. zn. IV. ÚS 1218/25 ze dne 20. února 2026)

Přednese-li stěžovatel relevantní argumentaci k nezbytnosti trvání zajištění věcí, které jsou v jeho vlastnictví a obecné soudy se s touto argumentací nevypořádají a svá rozhodnutí náležitým způsobem neodůvodní, poruší právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Lucie Dolanské Bányaiové, soudce zpravodaje Josefa Baxy a soudce Michala Bartoně o ústavní stížnosti stěžovatelky A. K., zastoupené JUDr. Martinem Klimem, advokátem, sídlem Sukova 49/4, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. dubna 2025 č. j. 5 To 87/2025-11891 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. února 2025 č. j. 8 T 63/2014-11805, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci a X, zastoupené Mgr. Jiřím Ježkem, advokátem, sídlem Dvořákova 937/26, Ostrava, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 2. dubna 2025 č. j. 5 To 87/2025-11891 a usnesením Městského soudu v Brně ze dne 20. února 2025 č. j. 8 T 63/2014-11805 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. dubna 2025 č. j. 5 To 87/2025-11891 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. února 2025 č. j. 8 T 63/2014-11805 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelce byly v roce 2013 usneseními policejního orgánu na základě § 79f, § 79a odst. 1 a § 79d odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zajištěny peněžní prostředky na dvou bankovních účtech do výše 204 790 613 Kč a nemovitosti na LV č. X, pro katastrální území Č., obec B., okres B., to jako náhradní hodnota za výnos z trestné činnosti. Důvodem zajištění byla trestná činnost manžela stěžovatelky.

2. Usnesením Městského soudu v Brně (dále též jen „městský soud“) ze dne 30. 5. 2023 č. j. 8 T 63/2014-11335, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Brně (dále též jen „krajský soud“) ze dne 13. 12. 2023 č. j. 5 To 188/2023-11523, bylo podle § 102 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, rozhodnuto o zabrání věcí. Tato rozhodnutí následně zrušil Ústavní soud nálezem ze dne 11. 7. 2024 sp. zn. II. ÚS 676/24.

3. Dne 7. 8. 2024 stěžovatelka podala žádost o zrušení zajištění náhradní hodnoty. Dne 19. 2. 2025 pak podala návrh na určení lhůty a doplnila odůvodnění žádosti o zrušení zajištění.

Napadeným usnesením městský soud žádost stěžovatelky zamítl. Konstatoval, že nálezem sp. zn. II. ÚS 676/24 byla zrušena rozhodnutí o zabrání náhradní hodnoty a o zajištěných věcech tak nebylo doposud pravomocně rozhodnuto. Městský soud si vyhradil rozhodnutí o ochranném opatření zabrání náhradní hodnoty podle § 102 trestního zákoníku do samostatného veřejného zasedání. Nelze tak dospět k závěru, že zajištění věcí již není třeba, neboť tím by bylo umožněno s věcmi právně nakládat, přestože důvody zajištění nadále trvají. Z nálezů neplyne, že ochranné opatření nelze uložit. Dne 4. 3. 2025 nadto bude pokračováno ve veřejném zasedání, jehož předmětem je rozhodnutí o zajištěných věcech.

4. Stěžovatelka podala proti usnesení městského soudu stížnost. Namítala, že městský soud neposoudil přiměřenost trvání zajištění (zejména s ohledem na vývoj hodnoty nemovitosti od roku 2013), že doba trvání zajištění v délce více než 12 let je neústavní a řízení o zabrání náhradní hodnoty je irelevantní. Dále namítala, že státní zástupce nepodal návrh na zabrání věcí a návrh na uložení ochranného opatření nebyl součástí obžaloby. Výrok zrušených usnesení, kterými bylo rozhodnuto o zabrání věcí, nadto neobsahoval zákonem požadované konkrétní a přesné označení věcí. Tato neodstranitelná právní vada vedla k zamítnutí návrhu na vklad do katastru nemovitostí. Analogicky bez obligatorní specifikace peněz částkou nemůže ani banka provést převod finančních prostředků, které nejsou přesně označené co do jejich výše. V novém rozhodnutí tak nelze změnit usnesení v neprospěch stěžovatelky, což by zahrnovalo jakékoliv zabrání finančních prostředků a zabrání nemovitostí.

5. Napadeným usnesením krajský soud stížnost stěžovatelky zamítl. Konstatoval, že Ústavní soud zrušil rozhodnutí o zabrání peněžních prostředků a nemovitostí a přikázal věc městskému soudu znovu projednat, což městský soud intenzivně činí. Se všemi námitkami stěžovatelky, které uvedla ve stížnosti, se městský soud bude muset vypořádat v řízení o zabrání náhradní hodnoty. Nemůže dojít ke zrušení zajištění věcí, jelikož je jich stále třeba, aby mohlo probíhat řízení o zabrání náhradní hodnoty. Dané řízení sice trvá již poměrně dlouhou dobu, avšak ze spisu je zřejmé, že ve velmi dohledné době už věc bude rozhodnuta, ať už k zabrání náhradní hodnoty dojde, či nikoliv. Rozhodování podle § 79f trestního řádu je tak v tuto chvíli předčasné, neboť z pokynu Ústavního soudu je třeba nejdříve rozhodnout o zabrání či nezabrání náhradní hodnoty. Vzhledem k délce zajištění nemovitostí a finančních prostředků by městský soud už měl velmi rychle dospět k nějakému rozhodnutí, kterým by došlo k vyřešení i případné situace o zajištění náhradní hodnoty ve smyslu § 79f trestního řádu. Pokud by řízení u městského soudu trvalo delší dobu, aniž by průtahy zavinila stěžovatelka, pak by již bylo nutno zvažovat, jestli by tyto neodůvodněné průtahy nebyly zásahem do práv stěžovatelky. To by městský soud při svém rozhodování musel zohlednit.

6. Usnesením ze dne 29. 5. 2025 č. j. 8 T 63/2014-11911 městský soud znovu rozhodl o zabrání věcí. Proti tomuto usnesení stěžovatelka podala stížnost. O podané stížnosti dosud nebylo rozhodnuto.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka namítá, že obecné soudy v odůvodnění svých rozhodnutí zcela ignorovaly požadavek Ústavního soudu na řádné odůvodnění potřebnosti a nezbytnosti trvání zajištění majetku, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění (více než 12 let). K výši zajištění finančních prostředků stěžovatelka namítá, že část zajištěné náhradní hodnoty se ani netýká trestní věci, v níž byl odsouzen její manžel. Obecné soudy nijak neodůvodnily potřebu zajištění náhradní hodnoty převyšující částku 111 118 135 Kč. Obecné soudy svou argumentaci založily toliko na účelu zajištění (o zajištěných věcech se bude v budoucnu rozhodovat), který však není relevantní pro posouzení přiměřenosti zajištění. Obecné soudy neuvedly žádné konkrétní údaje, vyčíslení či

stávající hodnotu nemovitosti a už vůbec žádné konkrétní vyčíslení vzhledem k účelu zajištění, tedy co má náhradní hodnota zajišťovat.

8. Stěžovatelka dále poukazuje na to, že ve věci absentoval návrh ochranného opatření jako povinného doplňku obžaloby, a na zmatečnost návrhu státního zástupce na zabrání věci. Rovněž namítá, že výrok zrušených usnesení, kterými bylo rozhodnuto o zabrání věci, neobsahoval zákonem požadované konkrétní a přesné označení věci. Katastrální úřad proto zamítl návrh na vklad, proti tomuto rozhodnutí nebyla podána správní žaloba a rozhodnutí je tak pravomocné. Analogicky, bez specifikace peněz částkou, nemůže banka provést převod finančních prostředků. O zabrání věci tak nelze rozhodnout znovu, jinak by byl porušen zákaz reformace *in peius*, neboť by došlo ke zhoršení postavení stěžovatelky.

9. Stěžovatelka shrnuje, že obecné soudy měly postupovat v souladu s nálezem ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 818/20 (N 152/101 SbNU 64). Měly zdůvodnit a podložit, že zajištění veškerého majetku je stále potřebné a nezbytné, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění. To vše za současné procesní situace, kdy pro překážku zákazu reformace *in peius*, překážku přiměřenosti a překážku absence řádného návrhu státního zástupce zajištěné finanční prostředky a nemovitosti nelze zákonně zabrat.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatelky

10. Soudce zpravodaj si pro účely řízení o ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Městského soudu v Brně, Krajského soudu v Brně, Vrchního státního zastupitelství v Olomouci a X.

11. Krajský soud a městský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřily.

12. Vrchní státní zastupitelství uvedlo, že uložení ochranného opatření trestní řád neváže striktně k určité fázi trestního řízení. K uložení ochranného opatření není třeba obligatorního návrhu státního zástupce. Zúčastněnou osobou je ta osoba, jejíž věc nebo část majetku byla zabráná nebo podle návrhu má být zabráná. Z povahy projednávané věci je tedy zřejmé, že právní otázka o případném ochranném opatření uloženém stěžovatelce mohla vzniknout až po právní moci odsuzujícího rozsudku. Až pravomocné odsouzení za predikativní trestný čin podmiňuje případný právní postup směřující k ochrannému opatření zabrání věci třetím osobám. Ve zbytku odkázalo na své vyjádření ve věci sp. zn. II. ÚS 676/24.

13. X ve vyjádření poukázalo na to, že obecné soudy se přiměřenosti zajištění vůbec nevěnovaly, přestože s rostoucí délkou zajištění se zpříšňují nároky na přezkum důvodnosti zajištění. Obecné soudy neposoudily přiměřenost zajištění ani z hlediska výše zajištění, ani z hlediska délky. Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 676/24 týkající se zabrání věci není překážkou tomu, aby obecné soudy mohly rozhodnout o žádosti o zrušení zajištění. Absence řádného návrhu státního zástupce na zabrání věci trvá dodnes, k čemuž vedlejší účastník uvádí konkrétní důvody.

14. Vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice. Stěžovatelka v replice částečně zopakovala svou argumentaci a dále zdůraznila, že v nálezu sp. zn. I. ÚS 818/20 Ústavní soud výslovně zdůraznil, že při každém dalším rozhodování o trvání zajištění je třeba hodnotit přiměřenost zásahu nejen ve vztahu k původnímu účelu, ale i ve vztahu k aktuálním cenám zajištěných nemovitostí a tyto aktuální hodnoty konfrontovat s tvrzeným účelem zajištění. Pouze tak lze dostát ústavnímu požadavku proporcionality zásahu do vlastnického práva podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud potvrdil, že časový aspekt i změna hodnoty majetku jsou klíčovými prvky testu přiměřenosti. Stěžovatelka se dále vyjádřila k absenci návrhu na zabrání věci a vyhrazení rozhodnutí do veřejného zasedání a k obligatornímu návrhu na uložení ochranného opatření. Stěžovatelka rovněž poukázala na to, že v mezidobí od podání ústavní stížnosti podala žádost o vyloučení soudkyně krajského soudu pro podjatost. Rovněž uvedla, že znovu navrhla zrušení zajištění, přičemž o stížnosti proti zamítavému rozhodnutí městského soudu nebylo ještě rozhodnuto.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí soustavy soudů, není jim instančně nadřizen a do jejich rozhodovací činnosti zasahuje až tehdy, dojde-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody.

16. Majetkové hodnoty zajišťované podle § 79a a násl. trestního řádu představují majetek ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a zajištění samotné je bezpochyby opatřením zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku, a tedy i do čl. 11 odst. 1 Listiny. Jakkoliv je zde dále obecně i konkrétně argumentováno k zajištění věci či jiné majetkové hodnoty, rozumí se tím i zajištění náhradní hodnoty (srov. § 79g odst. 1 trestního řádu). Jde však o opatření, které je dočasné, svou povahou zatímní a zajišťovací a nepředstavuje konečné rozhodnutí ve věci [nález sp. zn. III. ÚS 927/23 ze dne 22. 5. 2023 (N 88/118 SbNU 144), bod 14]. Při posouzení ústavnosti dočasných majetkových zajišťovacích institutů Ústavní soud vychází ze smyslu a účelu těchto opatření. Zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat kritérium přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem, přičemž tento vztah má i svou časovou dimenzi – zajištění majetku nemůže trvat libovolně dlouho [nález sp. zn. II. ÚS 642/07 ze dne 30. 1. 2008 (N 25/48 SbNU 291)]. Důležitým aspektem pro posouzení důvodnosti trvání zajištění majetku je i existence kvalifikovaného odhadu ceny zajištěného majetku, bez něhož nelze posoudit, zda rozsah zajištěného majetku odpovídá účelu, pro který je majetek zajištěn (nález sp. zn. I. ÚS 818/20, bod 30).

17. Zákaz svévole vyžaduje, aby byly důvody pro zajištění majetku, resp. jeho další trvání z rozhodnutí zřejmé a přezkoumatelné. Nároky na přezkum zajištění majetku se plynutím času zpříšňují. U samotného zajištění majetku v počátcích trestního řízení jsou nároky na zdůvodnění jeho potřebnosti mírnější, naopak v situaci, kdy zajištění trvá již několik let a zásah do majetkové sféry dotčeného subjektu je tak intenzivnější, musí být důvody pro další trvání zajištění zkoumány přísněji a přezkum musí být důkladnější (nález ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 818/20, bod 28).

18. Smyslem soudního přezkumu je posoudit, zda v daný okamžik, kdy zajištění majetku trvá a je předmětem posouzení ze strany soudu, je stále nezbytné. Po dlouhé době trvajících zajištění musí být konkrétně zdůvodněno a podloženo, že zajištění veškerého majetku je stále potřebné a nezbytné, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění. Pokud by se např. ukázalo, že hodnota zajištěných věcí výrazně převyšuje odhadovanou škodu, popř. není adekvátní ani ve vztahu k jinému možnému účelu zajištění, lze např. zrušit zajištění jen některých věcí, přičemž zde je nutno brát v potaz mj. právě délku trvání zajištění u jednotlivých věcí, jakož i to, jak intenzivní zásah dané zajištění pro dotčeného individuálně představuje (nález sp. zn. I. ÚS 818/20, body 36 a 37).

19. Mají-li obecné soudy dostát požadavkům kladeným na ně ústavními předpisy, musí při svém rozhodování o otázkách týkajících se zajištění majetku respektovat garance článku 36 a násl. Listiny, které dotčenému subjektu zaručují právo na soudní ochranu. Tomuto ústavně zaručenému právu odpovídá mimo jiné povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a racionálně logicky se vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení. Právě řádné odůvodnění soudního rozhodnutí představuje jednu z nejdůležitějších záruk proti svévolnému zásahu orgánů veřejné moci do vlastnického práva dotčené osoby [nález ze dne 13. 8. 2015 sp. zn. III. ÚS 3647/14 (N 147/78 SbNU 275), bod 31].

20. Aby tedy soudní kontrola trvání zajištění byla skutečná a účinná, je nutno se vypořádat s relevantní argumentací subjektu, jemuž byla konkrétní věc zajištěna, a na tomto základě posoudit, zda je zajištění majetku stále nezbytné, resp. potřebné, ať již co do jeho

samotné existence, tak též co do jeho rozsahu [nález sp. zn. III. ÚS 584/22 ze dne 13. 3. 2024 (N 42/123 SbNU 38), bod 19].

21. Ústavní soud již dříve v jiné věci uvedl, že při délce trvání zajištění více než 9 let, ke které přes složitost věci významně přispěje i vadný postup na straně soudů, může být další trvání zajištění přípustné snad jen za situace, pokud by rozhodnutí o něm bylo alespoň podepřeno existencí, byť jen nepravomocného rozsudku, který by obsahoval výrok o propadnutí nebo zabrání zajištěných věcí [nález ze dne 20. 10. 2015 sp. zn. II. ÚS 3662/14 (N 187/79 SbNU 121), bod 25]. Obdobně se Ústavní soud vyjádřil k délce trvání zajištění překračující 12 let [nález sp. zn. II. ÚS 1367/17 ze dne 13. 3. 2018 (N 46/88 SbNU 623), bod 23].

22. Napadená rozhodnutí jako forma soudní kontroly zásahu do majetku stěžovatelky nemohou z ústavního pohledu obstát. Stěžovatelka před obecnými soudy opakovaně předložila argumentaci k (ne)přiměřenosti zajištění, přičemž poukazovala jak na délku zajištění (více než 12 let), tak na rozsah zajištění i na další okolnosti týkající se zabrání věcí, které považovala za relevantní pro nezbytnost trvání zajištění. Obecné soudy však na její argumentaci v napadených rozhodnutích fakticky vůbec nereagovaly a svá rozhodnutí založily pouze na tom, že probíhá řízení o zabrání věcí. Přiměřenosti zajištění z hlediska jeho délky a rozsahu ani jeho důvodnosti s ohledem na účel zajištění se blíže nevěnovaly.

23. Pokud krajský soud uvedl, že se všemi námitkami stěžovatelky se bude muset vypořádat městský soud v řízení o zabrání náhradní hodnoty, Ústavní soud k tomuto uvádí, že vypořádání se s námitkami k nezbytnosti zajištění nelze posouvat až do řízení o zabrání věcí. Soudní přezkum v řízení o žádosti o zrušení zajištění by takovýmto postupem byl fakticky vyprázdněn.

24. Ústavní soud reflektuje, že v mezidobí od podání ústavní stížnosti městský soud rozhodl o zabrání věcí. V době vydání napadených rozhodnutí však o zabrání věcí ještě rozhodnuto (ani nepravomocně) nebylo. Ústavní soud nepřehlédl celkový časový kontext posuzované věci, kdy stěžovatelka žádost o zrušení zajištění podala již v srpnu 2024, poté, co Ústavní soud v červenci 2024 nálezem sp. zn. II. ÚS 676/24 rozhodl o zrušení usnesení o zabrání věcí, o její žádosti však městský soud rozhodl až v únoru 2025. Stěžovatelka nadto v řízení o žádosti o zrušení zajištění přednesla argumentaci nikoliv pouze k délce trvání zajištění, ale i k jeho výši a důvodnosti. Obecné soudy měly povinnost se s předloženou argumentací stěžovatelky vypořádat a Ústavnímu soudu nezbyvá než konstatovat, že napadená rozhodnutí ústavně konformním způsobem neodůvodnily.

25. Podjatostí soudkyně krajského soudu se Ústavní soud nezabýval, neboť z repliky stěžovatelky vyplývá, že ta tuto námitku zvedla před obecnými soudy v jiném řízení a po podání ústavní stížnosti v posuzované věci.

V. Závěr

26. Ústavní soud uzavírá, že stěžovatelka přednesla relevantní argumentaci k nezbytnosti trvání zajištění, se kterou se obecné soudy nevypořádaly a svá rozhodnutí náležitým způsobem neodůvodnily. Obecné soudy tak porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. V důsledku napadených rozhodnutí, která se týkají zajištění věcí ve vlastnictví stěžovatelky, pak byl porušen rovněž čl. 11 odst. 1 Listiny (srov. nález sp. zn. III. ÚS 927/23, bod 20).

27. Z výše uvedených důvodů a z důvodu, že řízení o zabrání věcí dosud nebylo pravomocně skončeno (neodpadl předmět řízení o zrušení zajištění náhradní hodnoty), Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil v souladu s § 82 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a vrátil věc městskému soudu k dalšímu řízení. S ohledem na to, že obecné soudy se s námitkami stěžovatelky nevypořádaly, se Ústavní soud jimi blíže nezabýval, a to ani, pokud jde o nepřiměřenost zajištění a možné zabrání věcí, neboť jsou to právě obecné soudy, které se

s těmito námitkami musejí v dalším řízení vypořádat jako první. Je přitom na obecných soudech, aby zvážily, které námitky vznesené stěžovatelkou jsou relevantní pro řízení o žádosti o zrušení zajištění náhradní hodnoty. Ústavní soud zároveň poukazuje na to, že některými námitkami stěžovatelky k zabránění věci se zabýval již v nálezu sp. zn. II. ÚS 676/24. Ústavní soud rovněž netvrdí, že zajištění náhradní hodnoty nemůže dále trvat a že ochranné opatření nemůže být uloženo.

28. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 28**Počítání lhůty pro podání stížnosti proti rozhodnutí o výkonu trestu
odnětí svobody****(sp. zn. IV. ÚS 3037/25 ze dne 24. února 2026)**

I. Pokud obecný soud nerespektuje ústavněprávní výklad vyložený v konstantní judikatuře Ústavního soudu a bez vážných důvodů se odchýlí od nosných důvodů této judikatury, dochází k porušení základního práva dotčené osoby podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Počátkem běhu lhůty pro podání (instanční) stížnosti proti usnesení o nařízení výkonu trestu podle § 330 trestního řádu je okamžik doručení opisu usnesení. Pakliže stížnostní soud odmítne stížnost proti takovému rozhodnutí jako opožděnou z důvodu, že počátek běhu lhůty k podání stížnosti odvozuje již od vyhlášení usnesení, nikoliv od doručení jeho opisu, dochází k porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Lucie Dolanské Bányaiové (soudkyně zpravodajka) a soudců Michala Bartoně a Zdeňka Kühna o ústavní stížnosti stěžovatele V. V., zastoupeného Mgr. Simonou Štruncovou, LL.M., advokátkou, sídlem Klimentská 1652/36, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2025 č. j. 7 To 333/2025-247 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 6. srpna 2025 č. j. 32 T 12/2021-196, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 8 jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2025 č. j. 7 To 333/2025-247 byl porušen čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2025 č. j. 7 To 333/2025-247 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedených rozhodnutí, neboť se domnívá, že jimi byl porušen čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 1 a 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a jejích příloh Ústavní soud zjistil, že napadeným usnesením rozhodl Obvodní soud pro Prahu 8 (dále jen „obvodní soud“) o tom, že podle § 330 odst. 1

trestního řádu za užití § 83 odst. 1 trestního zákoníku stěžovatel vykoná trest odnětí svobody uložený ve výměře 6 měsíců rozsudkem obvodního soudu ze dne 15. 6. 2021 č. j. 32 T 12/2021-71, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 12 měsíců, která byla následně týmž soudem dvakrát prodlužována, a to nejprve za současného vyslovení dohledu a posléze také za současného uložení přiměřené povinnosti podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy. Obvodní soud konstatoval, že stěžovatel ve zkušební době podmíněného odsouzení nevedl řádný život, neboť byl opětovně odsouzen pro úmyslnou trestnou činnost, které se dopustil ve zkušební době opakovaně prodlouženého podmíněného odsouzení, k tomu navíc přestal plnit podmínky dohledu.

3. Proti usnesení obvodního soudu podal stěžovatel stížnost, která byla obvodnímu soudu doručena dne 21. 8. 2025. Obvodní soud poslal dne 22. 8. 2025 obhájce stěžovatele sdělení o tom, že na podaný opravný prostředek nebude brán zřetel. Napadené usnesení podle sdělení obvodního soudu nabylo právní moci dne 12. 8. 2025, neboť k oznámení usnesení došlo jeho vyhlášením v přítomnosti stěžovatele a jeho obhájkyň při veřejném zasedání dne 6. 8. 2025.

4. Stěžovatel následně podal k obvodnímu soudu stížnost na postup soudce v uvedené věci, a to zejména na nesprávné počítání lhůty k podání stížnosti proti usnesení obvodního soudu. Obvodní soud dal stěžovateli za pravdu, že soudce pochybil, neboť při počítání lhůty postupoval v rozporu s judikaturou Ústavního soudu. Podle obvodního soudu však soudce své pochybení napravil, neboť zrušil právní moc uvedeného usnesení a stěžovateli zaslal dne 12. 9. 2025 přípis, v němž uvedl, že doplnění odůvodnění stížnosti očekává do dne 20. 9. 2025.

5. Stěžovatel svou stížnost doplnil podáním doručeným obvodnímu soudu dne 19. 9. 2025. O stížnosti rozhodl Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným usnesením dne 24. 9. 2025 tak, že ji odmítl jako opožděnou. Městský soud konstatoval, že usnesení obvodního soudu bylo vyhlášeno ve veřejném zasedání dne 6. 8. 2025 za účasti stěžovatele i obhájce, včetně zákonného poučení podle § 143 odst. 1 trestního řádu o třídní lhůtě k podání stížnosti. Zákonná třídní lhůta tedy počala stěžovateli běžet dne 7. 8. 2025 a marně uplynula dne 11. 8. 2025. Stěžovatel však podal stížnost teprve dne 21. 8. 2025, a tedy opožděně. Městský soud v této souvislosti uvedl, že je vázán trestním řádem, nikoliv nálezy Ústavního soudu, nejde-li o situaci předpokládanou v § 314h odst. 1 trestního řádu. K tomu uvedl, že „pokud by Ústavní soud chtěl dosáhnout všeobecné závaznosti toho, aby běh lhůty k podání stížnosti započal teprve od doručení usnesení, mohl by toho snadno dosáhnout zrušením výše citovaných ustanovení trestního řádu k určitému datu s tím, že by po zákonodárci požadoval přijetí shodné právní úpravy, jako je tomu u odvolání, kdy lhůta k podání odvolání započne běžet teprve od doručení rozsudku“ (bod 2 usnesení).

II. Argumentace stěžovatele

6. V ústavní stížnosti stěžovatel vytýká městskému soudu, že nesprávně stanovil počátek běhu lhůty k podání stížnosti proti rozhodnutí soudu prvního stupně a stížnost zamítl jako opožděnou, ačkoliv ji stěžovatel podal do tří dnů od doručení prvostupňového rozhodnutí. Usnesení obvodního soudu bylo stěžovateli doručeno prostřednictvím datové schránky obhájkyň dne 18. 8. 2025. Stěžovatel podal v zákonné lhůtě dne 21. 8. 2025 prostřednictvím své obhájkyň proti nadepsanému usnesení stížnost, kterou blíže odůvodnil dne 19. 9. 2025. Zamítnutím stížnosti pro opožděnost městský soud postupoval v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu, podle níž počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení, jímž je nařízen výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, nastává až okamžikem doručení písemného opisu takového usnesení odsouzenému.

7. Stěžovatel namítá také další vady v postupu obvodního soudu i městského soudu, které měly vést k porušení jeho základních práv. Napadené usnesení městského soudu neuvádí složení rozhodujícího senátu, čímž znemožňuje ověřit, zda bylo rozhodnuto zákonným soudcem. Městský soud rozhodoval v neveřejném zasedání bez účasti stěžovatele, jeho

obhájkyňe a státního zástupce, čímž byl popřen princip veřejnosti a kontradiktornosti řízení. Při veřejném zasedání před obvodním soudem nebylo stěžovateli umožněno plně realizovat jeho právo na obhajobu, neboť mu nebyla dána reálná možnost přednést obhajobu a navrhnout či předložit důkazy svědčící v jeho prospěch. Stěžovatel dále poukazuje na zjevnou vnitřní rozpornost rozhodovací činnosti téhož soudu v jeho věci. Pouhé dva měsíce před vydáním napadeného rozhodnutí (usnesením ze dne 30. 6. 2025 č. j. 5 T 34/2024-85) totiž tentýž soud výslovně konstatoval, že se stěžovatel ve zkušební době osvědčil, vedl řádný život a splnil všechny uložené povinnosti. Opačný závěr v nynější věci soud podle stěžovatele dostatečně neodůvodnil.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků

8. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a spis vedený u obvodního soudu pod sp. zn. 32 T 12/2021.

9. Městský soud se k věci nevyjádřil.

10. Obvodní soud ve svém vyjádření uvedl, že ve věci soudy postupovaly v souladu s platným trestním řádem. Pokud soud rozhoduje v souladu s platným zákonem, nemůže dojít k porušení práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu. Absolutní vázanost nálezem Ústavního soudu je pouze ve vztahu ke konkrétnímu rozhodnutí obecného soudu, vůči kterému ústavní stížnost směřuje. „Precedenční závaznost“ nálezů Ústavního soudu pro obecné soudy není absolutní a bez možnosti odchylky, naopak soudy mají možnost se od právního názoru Ústavního soudu odchýlit, jestliže rozhodují podle obecně závazného právního předpisu, tedy v daném případě platného ustanovení trestního řádu. Obvodní soud nesouhlasí s námitkami, kterými stěžovatel namítá porušení kontradiktornosti řízení a vymezuje se proti rozsahu provedeného dokazování. Nadto má za to, že pokud stěžovatel svojí ústavní stížností brojí za zachování lhůty k podání opravného prostředku, tak je nadbytečné brojit i proti rozsahu dokazování soudem.

11. Městské státní zastupitelství v Praze (dále jen „městské státní zastupitelství“) ve vyjádření navrholo, aby Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení městského soudu. Výklad soudu je v přímém rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu, na kterou poukazuje stěžovatel. Za zcela neudržitelné a rozporné s čl. 89 odst. 2 Ústavy je třeba označit tvrzení stížnostního soudu o tom, že nálezy Ústavního soudu jsou závazné toliko pro soud v konkrétní věci, v níž byl nález učiněn, stejně jako tvrzení, že Ústavní soud může dosáhnout všeobecné závaznosti výkladu běhu lhůty pouze zrušením dotčených ustanovení trestního řádu. Uvedené pasáže odrážejí podle městského státního zastupitelství zjevně mylné pochopení významu judikatury Ústavního soudu pro obecné soudnictví i vztahu Ústavního soudu k jiným složkám státní moci (moci zákonodárné).

12. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 8 se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřilo, a vzdalo se tak postavení vedlejšího účastníka řízení.

13. V replice stěžovatel uvedl, že se plně ztotožňuje se stanoviskem městského státního zastupitelství. Obecné soudy jsou povinny rozhodovat v souladu s ustálenou a předvídatelnou judikaturou, a nikoliv v jejím přímém rozporu. Respekt k zákonu a k právní jistotě se totiž neprojevuje izolovaným výkladem jednotlivých ustanovení, nýbrž jejich výkladem ve světle judikatury vyšších soudů, která představuje integrální součást právního řádu a je jedním z klíčových prvků práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny. Odchýlení se od pravidla stanoveného ustálenou judikaturou je samo o sobě porušením práva na spravedlivý proces. Soud se přitom nemůže zbavit odpovědnosti za spravedlivý proces prostým konstatováním, že „postupoval podle zákona“. Soud není vázán zákonem izolovaně, ale zákonem vykládaným ústavně konformně a v souladu s ustálenou judikaturou, zejména v situaci, kdy rozhodnutí zasahuje do osobní svobody jednotlivce. Stěžovatel dále trvá na tom, že obvodní soud znemožnil obhájkyňi stěžovatele uplatnit ústavně zaručené právo na obhajobu, neboť *en bloc*

odmítl veškeré návrhy obhajoby na doplnění dokazování, veřejné zasedání navíc proběhlo mimořádně stručně, úsečně a zjevně s předem učiněným závěrem. Stěžovatel poukazuje na rozpor mezi ústním odůvodněním při veřejném zasedání a písemným vyhotovením rozhodnutí, který činí rozhodnutí z materiálního hlediska nepřezkoumatelným. Tento rozpor podtrhuje skutečnost, že stěžovatel nemohl podat stížnost bezprostředně po vyhlášení usnesení na veřejném zasedání, když v písemném znění usnesení jsou uvedeny argumenty, které u ústního vyhlášení usnesení nezazněly.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vydanému v trestním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

16. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Ústavní soud ve své judikatuře dovodil, že toto ustanovení zakládá i precedenční působení jeho nálezů. Nosné důvody jsou pro obecné soudy při řešení obdobných případů závazné; jinak vyjádřeno, obecné soudy musí nosné důvody nálezů ve své činnosti respektovat.

17. Ústavní soud se k precedenčním účinkům své judikatury vyjádřil podrobně v nálezu ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465), v bodech 59 až 71. Povinnost respektovat ústavněprávní výklad Ústavního soudu „znamená následovat ho ve skutkově podobných případech, anebo přednést seriózní argumenty, které vedou k závěru, že vzhledem k relevantním skutkovým rozdílům není vhodné aplikovat již vyslovený princip v tomto dalším případě“ (nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, bod 62), tedy provést skutkové odlišení. Ve zcela výjimečných případech, je-li obecný soud „opravdově a z vážných důvodů přesvědčen, že by nebylo správné následovat rozhodovací praxi Ústavního soudu“ (nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, bod 71), se může obecný soud od nosných důvodů nálezu odchýlit a předložit konkurující úvahy (podrobněji viz nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, body 66 až 71). Nesplnění těchto požadavků představuje porušení subjektivního základního práva dotčené osoby podle čl. 36 odst. 1 Listiny [nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, bod 60, dále viz např. nálezy ze dne 12. 6. 2019 sp. zn. IV. ÚS 2503/18 (N 112/94 SbNU 341), body 12 až 14; ze dne 21. 2. 2018 sp. zn. IV. ÚS 45/18 (N 32/88 SbNU 451), bod 14; ze dne 15. 8. 2017 sp. zn. I. ÚS 3068/16 (N 150/86 SbNU 519); ze dne 18. 11. 2014 sp. zn. II. ÚS 2127/14 (N 210/75 SbNU 353), bod 27].

18. V nyní posuzované věci stěžovatel namítá, že městský soud postupoval v rozporu s konstantní judikaturou Ústavního soudu, pakliže za počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení o vykonání původně podmíněného trestu označil vyhlášení usnesení ve veřejném

zasedání, nikoliv doručení jeho písemného vyhotovení. Pro posouzení této ústavní stížnosti musel Ústavní soud zvážit, zda městský soud při výkladu způsobu oznámení usnesení v trestním řízení (§ 137 odst. 1 a § 143 odst. 1 trestního řádu) postupoval v souladu se závěry a právními názory uvedenými v nálezech Ústavního soudu ve skutkově a právně obdobných věcech.

19. Na úrovni podústavního práva podle § 143 odst. 1 trestního řádu platí, že stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení (§ 137 trestního řádu). Z § 137 odst. 1 trestního řádu vyplývá, že usnesení je třeba oznámit osobě, které se přímo dotýká, jakož i osobě, která k němu dala svým návrhem podnět. Usnesení soudu se oznámí též státnímu zástupci. Oznámení se děje buď vyhlášením usnesení v přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit, anebo doručením opisu usnesení.

20. Ústavní soud se problematice způsobu oznámení usnesení v trestním řízení věnoval ve své nálezevé judikatuře již mnohokrát. Opakovaně vyjádřil názor, že za počátek běhu lhůty pro podání (instanční) stížnosti v trestních věcech při rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda (zejména rozhodnutí o vazbě, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody) nebo meritum věci (rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení), je nutno považovat až okamžik doručení opisu usnesení [viz nálezy ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 303/04 (N 52/36 SbNU 555), ze dne 5. 1. 2006 sp. zn. III. ÚS 457/05 (N 4/40 SbNU 39), ze dne 4. 3. 2010 sp. zn. III. ÚS 389/09 (N 40/56 SbNU 461), srov. náleze ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787), ze dne 31. 5. 2018 sp. zn. I. ÚS 3842/17 (N 106/89 SbNU 573), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (N 21/92 SbNU 214) či ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3003/19 (N 210/97 SbNU 258)]. Stejný závěr Ústavní soud dovodil i ve vztahu k usnesení o vykonání podmíněně odloženého trestu podle § 330 odst. 1 trestního řádu [viz náleze ze dne 2. 11. 2022 sp. zn. III. ÚS 1946/22 (N 133/115 SbNU 43)].

21. Citovaná judikatura Ústavního soudu je vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup k soudu druhého stupně a možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti. Nezbytným předpokladem a účelem práva na spravedlivý proces, a tedy i práva podat opravný prostředek (stížnost), je totiž podle Ústavního soudu „... reálná možnost seznámit se s rozhodovacími důvody obsaženými v rozhodnutí, jež je podrobena stížností kritice. Pouze za těchto podmínek se stěžovateli dostává i kvalifikované možnosti skutkově a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění, na nichž výrok jím napadeného rozhodnutí spočívá“ [viz náleze ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 (N 134/53 SbNU 681)]. Ústavněprávní výklad podaný judikaturou Ústavního soudu tedy obviněnému zaručuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení. Bez ohledu na skutečnost, že při vyhlášení usnesení se vedle výroku sděluje i podstatná část odůvodnění, je možnost seznámit se s písemným odůvodněním usnesení, porozumět argumentaci soudu a zvážit možnost obrany proti němu pro kvalifikované podání stížnosti klíčová [viz náleze ze dne 3. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 329/20 (N 41/99 SbNU 44)]. Požadovat, aby instanční stížnost byla podána již v době, kdy stěžovateli nejsou známy důvody, pro něž byl v předchozím řízení neúspěšný a které zjistí teprve z písemného vyhotovení rozhodnutí, považuje Ústavní soud za porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. např. náleze ze dne 15. 5. 2024 sp. zn. III. ÚS 1001/24).

22. Na základě výše uvedeného lze shrnout, že počátkem běhu lhůty pro podání (instanční) stížnosti proti usnesení o nařízení výkonu trestu podle § 330 trestního řádu je okamžik doručení opisu usnesení. Pakliže stížnostní soud odmítne stížnost proti takovému rozhodnutí jako opožděnou z důvodu, že počátek běhu lhůty k podání stížnosti odvozuje již od vyhlášení usnesení, nikoliv od doručení jeho opisu, dochází k porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

23. Městský soud v nyní posuzované věci nerespektoval shora uvedenou judikaturu, v níž Ústavní soud podal ústavněprávní výklad počátku běhu lhůty pro podání (instanční) stížnosti v trestních věcech při rozhodování o omezení osobní svobody. Stížnost proti usnesení, jímž obvodní soud rozhodl o vykonání podmíněně odloženého trestu, zamítl jako opožděnou s odůvodněním, že třídenní lhůta k podání stížnosti začala stěžovateli běžet již dne 7. 8. 2025, tedy dne následujícího po vyhlášení usnesení ve veřejném zasedání. Městský soud nikterak nezohlednil skutečnost, že písemné vyhotovení tohoto usnesení bylo stěžovateli a jeho obhájkyňi do datové schránky dodáno až dne 8. 8. 2025. Vyznačení data doručení ve spise chybí, poslední kontrola doručení do datové schránky ze strany soudu proběhla dne 15. 8. 2025, kdy k doručení (přihlášení do datové schránky) dosud nedošlo, podle tvrzení stěžovatele však bylo usnesení obhájkyňi doručeno až dne 18. 8. 2025. Městský soud nicméně datum doručení prvostupňového rozhodnutí vůbec nezkontroloval, neboť se rozhodl vědomě ignorovat konstantní judikaturu Ústavního soudu, na kterou byl upozorněn stěžovatelem v odůvodnění podané stížnosti. Od nosných důvodů citované judikatury se městský soud úmyslně odklonil, aniž by předložil jakékoliv argumenty, které by odlišný výklad zákonných ustanovení v této konkrétní věci opodstatňovaly. Svůj postup zdůvodnil pouhým odkazem na jazykový výklad zákona, aniž by respektoval závaznost výkladu vyjádřeného v konstantní judikatuře Ústavního soudu. Tím postupoval v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy a porušil právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. K postoji městského soudu nutno zdůraznit, že obecné soudy mají povinnost chránit základní práva obviněných v trestním řízení, a to s respektem k tomu, že právní názory vyložené v nálezech Ústavního soudu jsou zdrojem ústavně konformní interpretace podústavního práva. Pokud obecný soud nerespektuje ústavněprávní výklad vyložený v konstantní judikatuře Ústavního soudu a bez uvedení vážných důvodů se odchýlí od nosných důvodů v této judikatuře uvedených, nejen že takovým postupem porušuje základní právo dotčené osoby podle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale oslabuje také důvěru v právo a soudní systém jako celek.

VI. Závěr

25. Napadeným usnesením městského soudu došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona toto rozhodnutí zrušil, aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatele. Ústavní soud nepřistoupil k věcnému přezkumu usnesení obvodního soudu, které stěžovatel v petitu ústavní stížnosti rovněž napadl. Případný ústavněprávní přezkum tohoto rozhodnutí je možný až poté, co se jím bude řádně zabývat městský soud jako soud stížnostní; dřívější ústavní přezkum by byl předčasný. Proto byla ústavní stížnost v rozsahu, v němž směřovala proti usnesení obvodního soudu, posouzena jako nepřipustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a byla odmítnuta v souladu s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 29

Požadavky na posuzování svéprávnosti a výklad mezinárodních smluv o lidských právech (sp. zn. I. ÚS 1935/24 ze dne 25. února 2026)

I. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením není součástí ústavního pořádku ani referenčního rámce pro přezkum ústavnosti. Jde o mezinárodní smlouvu ve smyslu čl. 10 Ústavy, kterou jsou v souladu s čl. 95 odst. 1 Ústavy vázány i soudy při svém rozhodování. Z čl. 1 odst. 2 Ústavy plyne, že ustanovením Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, umožňuje-li to jejich povaha a obsah, je třeba přikládat interpretační význam případně i při výkladu ustanovení ústavního pořádku.

II. Stanoviska Výboru OSN pro práva lidí se zdravotním postižením představují významné argumentační zdroje, s nimiž se soudy musí vypořádat při výkladu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. S ohledem na jejich právně nezávazný charakter je ovšem přípustné s názory výborů polemizovat, nesouhlasit s nimi, a tedy i přijmout odlišný právně závazný výklad.

III. Cílem Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, zejména čl. 12 odst. 2 a 4 ve spojení s čl. 5, je podporovat a chránit osoby s postižením a posilovat jejich autonomii. Autonomii však v kontextu této úmluvy jako celku nelze vnímat jako pouhou negativní svobodu být ponechán na pokoji, nýbrž jako hodnotu vyžadující vytváření a rozvoj podmínek a kompetencí pro dosažení plného a rovného užívání všech lidských práv jednotlivci s postižením, a to s ohledem na jejich jedinečnou individuální situaci.

IV. Ustanovení čl. 12 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením je třeba vykládat tak, že vyžaduje existenci podpůrných a v nezbytných případech i ochranných opatření, která berou v potaz specifickou individuální situaci každého jednotlivce a jsou jí konkrétně přizpůsobena, přičemž se jedná o opatření nejméně omezující jednotlivce podrobená účinným právním zárukám. Svéprávnost je přitom normou (nikoliv naopak), jsou však z ní přípustné výjimky, které musí být individuálně a nediskriminačně posouzeny. V souladu s tím je omezení svéprávnosti spojené s opatrovnictvím slučitelné s ústavním pořádkem, chápaným také ve světle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, zvláště čl. 12 ve spojení s čl. 5 této úmluvy, za podmínek, že jde o opatření sledující ochranu jednotlivce před závažnou újmou a jedná se o prostředek *ultimae rationis* podrobený účinným právním zárukám.

V. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny zahrnuje také právo jednotlivce činit v řízení o omezení svéprávnosti tvrzení a návrhy v obecné rovině způsobilé ovlivnit průběh řízení v jeho prospěch.

VI. Ani právo být volen (pasivní volební právo) není z dosahu institutu omezení svéprávnosti vyňato, obecné soudy se musí toliko vyvarovat mechanického přístupu a postupovat na základě racionálního a objektivního zdůvodnění a individuálního posouzení schopnosti stěžovatele porozumět smyslu, účelu a důsledkům kandidatury ve volbách včetně důsledků případného zvolení. Nutno v tomto ohledu zdůraznit ústavní požadavek (čl. 26 Ústavy) osobního výkonu mandátu člena Parlamentu a podmínku nesení plné odpovědnosti spojené s výkonem volené funkce, nejen politické, ale také hmotněprávní odpovědnosti za případnou škodu spojenou s odpovědností péče řádného hospodáře.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové a soudců Tomáše Langáška (soudce zpravodaj) a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele: A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupeného Mgr. Terezou Bártovou, LL.M., advokátkou, sídlem Španělská 770/2, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2024 č. j. 24 Cdo 257/2024-730, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. září 2023 č. j. 20 Co 197/2023-658 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 11. října 2022 č. j. 0 P 554/2005-581, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 4 jako účastníků řízení a Rytmus – od klienta k občanovi, z. ú., sídlem Londýnská 309/81, Praha 2, a Městské části Praha 4, sídlem Antala Staška 2059/80b, Praha 4, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2024 č. j. 24 Cdo 257/2024-730 a výrokem I v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. září 2023 č. j. 20 Co 197/2023-658 byla porušena práva stěžovatele podle čl. 5, čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2024 č. j. 24 Cdo 257/2024-730 a výrok I v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. září 2023 č. j. 20 Co 197/2023-658 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Ústavní soud tímto nálezem zrušil napadená rozhodnutí, kterými obecné soudy omezily stěžovatele ve svéprávnosti v níže upřesněném rozsahu. Ústavní soud nejprve konstatoval, že institut omezení svéprávnosti zakotvený v českém právním řádu je slučitelný s požadavky čl. 5 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) ve spojení s čl. 12 a 5 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (č. 10/2010 Sb. m. s., dále též „Úmluva OSN“). Ustanovení čl. 12 jmenované úmluvy je totiž třeba vykládat tak, že vyžaduje existenci podpůrných a v nezbytných případech i ochranných opatření, která berou v potaz specifickou individuální situaci každého jednotlivce a jsou jí konkrétně přizpůsobena, přičemž se jedná o opatření nejméně omezující jednotlivce podrobená účinným právním zárukám. Tomu institut omezení svéprávnosti v občanském zákoníku obecně vyhovuje. V konkrétním případě omezení svéprávnosti stěžovatele však Ústavní soud shledal několik pochybení obecných soudů, která v souhrnu dosáhla protiústavní intenzity a porušila stěžovatelova ústavně zaručená práva podle čl. 5, čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny, vykládaná ve světle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, jakož i porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Obecné soudy nedostály své ústavní povinnosti posoudit situaci stěžovatele důsledně, individualizovaně a na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby nezbytná opatření v oblasti svéprávnosti jednotlivce odpovídala jeho skutečným schopnostem. V důsledku těchto vad pak nejsou zjištění obecných soudů dostatečná k učinění závěrů o subsidiaritě a proporcionalitě omezení stěžovatele ve svéprávnosti ve stanoveném rozsahu.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

2. Z ústavní stížnosti, přiložených dokumentů a vyžádaných spisů vyplývá, že stěžovatel byl po nabytí zletilosti zbaven způsobilosti k právním úkonům. Od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je omezen ve svéprávnosti.

3. Obvodní soud pro Prahu 5 stěžovatele rozsudkem ze dne 14. května 2020 č. j. 50 P 123/2018-362 omezil ve svéprávnosti na dobu tří let tak, že zjednodušeně řečeno krom obstarávání každodenních záležitostí a nakládání s částkou 800 Kč týdně nemohl sám činit majetkoprávní jednání.

4. Dne 16. června 2021 se Rytmus – od klienta k občanovi, z. ú., (nyní vedlejší účastník) obrátil na Obvodní soud pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) s návrhem na vrácení svéprávnosti stěžovateli a schválení smlouvy o nápomoci. Vedlejší účastník uvedl, že u stěžovatele nastal od posledního rozhodování o svéprávnosti výrazný posun. Je nyní samostatným mužem obklopeným lidmi, kteří mu mohou pomoci, a chce o svých věcech rozhodovat sám.

5. Obvodní soud výrokem I v návěti označeného rozsudku návrh vedlejšího účastníka zamítl. Vyšel ze znaleckého posudku a výsledku znalce z odvětví psychiatrie, výsledku stěžovatele, výsledku pracovnice navrhovatele a z řady listinných důkazů. Soud poznamenal, že u stěžovatele došlo k významnému posunu v samostatnosti a schopnosti sebeobsluhy. Současně ale uvedl, že stěžovatel trpí mentální retardací blížící se střední závažnosti s nedostatečně kontrolovanými afektivními stavy. Smlouva o nápomoci by podle obvodního soudu nebyla dostatečným prostředkem k ochraně zájmů stěžovatele, který není schopen vyhodnotit závažnost následků svého právního jednání a není schopen sám vyhodnotit, kdy se má obrátit na podpůrce. Stěžovatel je snadno ovlivnitelný, manipulovatelný a není schopen pod tlakem a v neznámých situacích adekvátně reagovat. Obvodní soud konstatoval, že stěžovatel není schopen dohlédnout ani důsledky uzavření smlouvy o nápomoci, přestože mu byly opakovaně vysvětlovány.

6. Omezení ve svéprávnosti obvodní soud dále výrokem II svého rozsudku nově upravil na dobu tří let tak, že stěžovatel není způsobilý nakládat s finanční částkou přesahující 1 500 Kč týdně a majetkem, jehož hodnota přesahuje 1 500 Kč jednorázově; uzavírat smlouvy, jimiž by se zavazoval k opakovanému či trvajícím plnění, placení úroků či smluvní pokuty; spravovat cizí majetek; uzavírat smlouvy o poskytování sociálních služeb; obstarávat si své záležitosti, pokud se týká jednání na úradech ve věcech vyřizování dokladů, ve věcech dávek státní sociální podpory, ve věcech dávek v hmotné nouzi; uzavírat pracovněprávní vztahy; uzavírat dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování; právně jednat ve věcech týkajících se bydlení, uzavírat nájemní smlouvy, dohody o skončení nájmu, dávat výpověď z nájmu bytu, uzavírat smlouvy o ubytování; činit pořízení pro případ smrti nad částku 1 500 Kč, zříci se dědického práva, odmítnout dědictví, vzdát se dědictví; udělit plnou moc k zastupování své osoby; přebírat zásilky určené do vlastních rukou; bez souhlasu soudu uzavřít manželství, popřípadě registrované partnerství; určit a popřít otcovství; udělit souhlas k osvojení dítěte a dítě osvojit; stát se pěstounem a převzít dítě od rodičů do péče; posoudit poskytnutí zdravotních služeb a zásah do své duševní a tělesné integrity kromě běžných záležitostí týkajících se preventivních prohlídek, ošetření chrupu a léčení méně závažných onemocnění.

7. Obvodní soud výrokem III svého rozsudku stěžovatele zároveň omezil ve způsobilosti být volen. Měl za to, že není schopen nést odpovědnost spojenou s výkonem volené funkce, především hmotněprávní odpovědnost za škodu spojenou s odpovědností péče řádného hospodáře.

8. Konečně výroky IV a V svého rozsudku obvodní soud odvolal z funkce opatrovnice stěžovatele Městskou část Praha 13 a nově jeho opatrovníci jmenoval Městskou část Praha 4 a vymezil její oprávnění a povinnosti.

9. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) k odvolání stěžovatele korigoval rozsudek obvodního soudu pouze ve výroku II tak, že stěžovatele neomezil ve způsobilosti udělit plnou moc v rozsahu své svéprávnosti a ve způsobilosti přebírat zásilky do vlastních rukou. Ve zbytku potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Městský soud upozornil na stěžovatelovu nedostatečnou orientaci v některých základních dovednostech včetně počtů a financí. Podle soudu stěžovatel není schopen činit některá intelektuálně náročnější rozhodnutí v majetkových a jiných otázkách ani s nápomocí. Neumí totiž rozpoznat situace, kdy nápomoc potřebuje, ani vyhodnotit, zda je mu rada nápomocné osoby ku prospěchu. Městský soud dále poukázal na skutečnost, že stěžovatel již jednou ukončil spolupráci s organizací poskytující podpůrné služby, když přestal brát léky a odmítal spolupracovat s individuálním plánem. Z jeho vyjádření před obvodním soudem navíc podle městského soudu vyplynulo, že mu není zřejmá samotná podstata smlouvy o nápomoci a nemá subjektivní uvědomění o potřebě jejího využití.

10. Nejvyšší soud stěžovatelovo následné dovolání odmítl. Uvedl, že městský soud dostal povinnosti posoudit každý případ omezení svéprávnosti individuálně na základě pečlivé analýzy všech relevantních okolností, nejenom odborných závěrů znalce a stanovené diagnózy. Současně odvolací soud jasně vymezil konkrétní, nikoliv pouze hypotetické, nebezpečí stěžovateli hrozící v případě neomezení svéprávnosti. Nejvyšší soud nepřisvědčil ani stěžovatelovým námitkám týkajícím se omezení jeho pasivního volebního práva, zejména práva být volen do Evropského parlamentu. Nejvyšší soud konstatoval, že obecné soudy o omezení pasivního volebního práva rozhodly samostatným výrokem, který řádně odůvodnily. Dodal však, že se ve vztahu ke stěžovateli jedná spíše o akademickou otázku. Ze spisu totiž ani náznakem nevyplývá jakýkoliv stěžovatelův zájem být volen, natož do Evropského parlamentu zasedajícího ve Štrasburku a v Bruselu. Upozornil, že výkon volené funkce je spojen s vysokou politickou i právní odpovědností a že pravidelným požadavkem je osobní výkon volené funkce. Konečně Nejvyšší soud podrobně vysvětlil, že neshledal potřebu obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr Evropské unie (dále též jen „EU“), neboť stěžovatelem předestřené otázky nebyly relevantní pro řešení případu – míjely se se skutkovým základem daného případu.

III. Argumentace stěžovatele

11. Stěžovatel napadl v návěti označená rozhodnutí ústavní stížností s tvrzením, že jimi byla porušena jeho práva podle čl. 3 odst. 1 a čl. 21 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 5, 12 a 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a podle čl. 39 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 20 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie, čl. 10 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“).

12. Stěžovatelovu rozsáhlou argumentaci lze shrnout do dvou hlavních okruhů. Zprvé stěžovatel tvrdí, že omezením jeho svéprávnosti došlo k porušení práva na rovnost lidí s postižením před zákonem a práva nebýt diskriminován na základě zdravotního postižení podle čl. 12 a 5 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Zadruhé namítá, že ho obecné soudy omezily v právu být volen, což porušuje nejen čl. 21 odst. 3 Listiny a čl. 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, ale také právo Evropské unie. V souvislosti s tím stěžovatel spatřuje protiústavní pochybení také v tom, že Nejvyšší soud bez náležitého odůvodnění nepředložil Soudnímu dvoru EU žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách navrhovaných stěžovatelem.

13. Ve vztahu k prvnímu okruhu námitek stěžovatel nejprve uvádí, že Úmluva OSN je podle čl. 10 Ústavy součástí právního řádu a že je postavena naroveň ústavním zákonům. Podle stěžovatele institut omezení svéprávnosti není slučitelný s čl. 12 ve spojení s čl. 5 jmenované úmluvy. Lidé se zdravotním postižením mají právo na plnou svéprávnost a Úmluva o právech osob se zdravotním postižením nepřipouští formy náhradního rozhodování proti vůli dotčené osoby, což potvrzují také doporučení Výboru OSN pro práva lidí se zdravotním postižením

(dále také jen „Výbor“). Uvedená ustanovení jsou součástí ústavního pořádku a zakládají přímo vykonatelné právo stěžovatele na plnou svéprávnost. Odepřením těchto práv by došlo k porušení zákazu diskriminace ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny.

14. Napadená rozhodnutí jsou podle stěžovatele v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, neboť jsou odůvodněna toliko intelektovým postižením a nepodloženými spekulacemi, nikoliv individualizovanou konkrétně hrozící újmou. Obecné soudy údajně brání stěžovateli zapojit se rovnoprávně do společnosti a namísto preferované formy ochrany formou nápomoci ho nutí do institucionalizovaného vztahu s opatrovníkem (městskou částí), se kterým z povahy věci nemůže navázat důvěrný vztah. Ve výsledku je stěžovatel zbaven práva brát se (s pomocí podpůrce) o vlastní štěstí, mj. i v intimních sférách jako uzavření manželství a výkon rodičovské odpovědnosti, a to na základě zdravotního postižení. Samotný návrh smlouvy o nápomoci navíc svědčí o tom, že stěžovatel si je vědom svých limitů a ví, kdy vyhledat podporu.

15. Druhý okruh námitek stěžovatel uvedl tvrzením, podle něhož z čl. 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením ve spojení s čl. 5 a 12 téže úmluvy vyplývá, že volební právo osob se zdravotním postižením nelze omezit. Nezajištění rovnosti pasivního volebního práva podle stěžovatele zakládá přímou diskriminaci na základě postižení. Stěžovatel v tomto směru odkázal na rozhodnutí Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením *Bujdosó a ostatní proti Maďarsku*. Omezení pasivního volebního práva stěžovatele je pak údajně v rozporu také s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva k čl. 3 Dodatkového protokolu k Evropské úmluvě. Obecné soudy podle stěžovatele hodnotily vlastnosti případného volebního kandidáta, čímž se dopustily diskriminačního předvýběru demokratických kandidátů a porušily ústavní pořádek.

16. I kdyby omezení volebního práva možné bylo, obecné soudy podle stěžovatelova mínění nedostály povinnosti konkrétního a individualizovaného zhodnocení omezení svéprávnosti v této oblasti. Stěžovatel rozporuje tvrzení Nejvyššího soudu, že nikdy neprojevil ani náznak zájmu být volen. Stěžovatel označil daný argument za pověstnou Hlavu XXII – o volené místo se neucházel, protože tak učinit nemůže. Zdůraznil, že je aktivním občanem a chodí k volbám. Současně je členem skupiny sebeobhájců, kteří usilují o lepší postavení osob s postižením ve společnosti, a vystupuje k těmto tématům na veřejnosti. Jeho hlavním tématem je právě boj proti omezování svéprávnosti. Obecné soudy mu navíc ani nedaly možnost se k otázce vyjádřit, neboť mu otázku tohoto typu nikdy nepoložily. Stěžovatel tvrdí, že pokud měly soudy dojem, že ze spisu nevyplývá stěžovatelův zájem být volen, měly postupovat podle § 118a občanského soudního řádu a vyzvat jej k doplnění tvrzení. Skutečnost, že tak obecné soudy neučinily a rozhodly na základě pouhých domněnek, údajně vedla k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Stěžovatel dále polemizuje s argumentem Nejvyššího soudu, že nedokáže nést hmotněprávní odpovědnost za škodu z volené funkce. Podle stěžovatele jde spíše o odpovědnost politickou než hmotněprávní, navíc nastává až případným jmenováním do výkonných funkcí ve zvoleném sboru.

17. Konečně stěžovatel tvrdí, že omezení práva být volen se týká též voleb do Evropského parlamentu, což z něj činí otázku výkladu unijního práva. Stěžovatel má za to, že omezení jeho práva být volen je v rozporu také s čl. 39 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 20 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie, čl. 10 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii. Soudní dvůr EU přitom tuto otázku ještě neobjasnil. Stěžovatel proto tvrdí, že Nejvyšší soud pochybil, když Soudnímu dvoru nepředložil žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách navržených stěžovatelem a když tyto otázky dezinterpretoval, čímž porušil čl. 6 Evropské úmluvy. Na závěr stěžovatel uvedl, že Ústavní soud nemá na výběr a musí tyto otázky Soudnímu dvoru navrhnout.

IV. Vyjádření účastníků řízení

18. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

19. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že nelze spatřovat diskriminaci stěžovatele pouze v tom, že byl pro své závažné a z hlediska trvalosti významně neovlivnitelné onemocnění v nezbytném rozsahu omezen ve svéprávnosti na základě a v mezích zákona. Při akceptaci stěžovatelova výkladu by žádná osoba se zdravotním postižením nemohla být omezena ve svéprávnosti, k čemuž Úmluva o právech osob se zdravotním postižením ani český právní řád nesměruje. Nejvyšší soud konstatoval, že stěžovatel z uvedené úmluvy dovozuje práva, která z ní však neplynou. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením si neklade za cíl *a priori* vyloučit omezení svéprávnosti, nýbrž sleduje, aby osobám, jichž se dotýká, byla v soudním řízení věnována odpovídající či zvýšená pozornost. Nejvyšší soud také odmítl tvrzení o zautomatizovaném posouzení stěžovatelova případu a zdůraznil podrobná skutková zjištění nižších soudů a na nich postavené přesvědčivé právní závěry. Ve vztahu k námitkám týkajícím se pasivního volebního práva stěžovatele Nejvyšší soud dovodil, že omezení ve svéprávnosti je zde v souladu s principy plynoucími z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, neboť jde o opatření přiměřené a sledující legitimní cíl. Také zopakoval, že není-li stěžovatel schopen řešit složitější problémy v každodenním životě, stěží by mohl vykonávat funkci poslance Evropského parlamentu a nést s tím spojenou právní odpovědnost. Také uvedl, že ve volbách zvolený reprezentant musí jednat samostatně. Co se týče nepoložení předběžných otázek Soudnímu dvoru EU, Nejvyšší soud odkázal na svou argumentaci v napadeném usnesení. Z uvedených důvodů Ústavnímu soudu navrhl, aby ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, popř. aby ji zamítl.

20. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zopakoval své závěry o nezbytnosti omezení stěžovatele ve svéprávnosti s ohledem na jeho mentální stav a zabránění újmy, která mu jinak hrozí. Podle městského soudu je ústavní stížnost primárně polemikou s institutem omezení svéprávnosti založenou na absurdním výkladu Listiny a Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Proto vyjádřil přesvědčení, že jeho rozhodnutí neporušuje ústavní práva stěžovatele.

21. Městská část Praha 4 pouze uvedla, že respektuje, že stěžovatel v této věci jedná na základě svého přání a v souladu se svými právy.

22. Ústavní soud zaslal stěžovateli všechna obdržaná vyjádření na vědomí.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

23. Při přezkumu napadených rozhodnutí Ústavní soud postupoval následovně. Nejprve vyjasnil otázku právního statusu Úmluvy OSN v českém právním řádu (V. A). Poté se zabýval výkladem čl. 5 Listiny ve světle Úmluvy OSN a otázkou slučitelnosti institutu omezení svéprávnosti se základním právem na právní způsobilost (V. B). V části V. C pak Ústavní soud posoudil ústavnost omezení svéprávnosti stěžovatele, zvláště se pak věnoval oblasti zbavení způsobilosti být volen (V. D).

24. Ústavní soud po provedeném řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť napadenými rozhodnutími byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatele. Shledal však, že došlo i k porušení základních práv stěžovatele nad rámec těch, která označil v ústavní stížnosti. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že je ve svém rozhodování vázán *petitem* návrhu, nikoliv jeho odůvodněním (tedy ústavněprávní kvalifikací), a je oprávněn tvrzený zásah zhodnotit i z hlediska porušení jiných ústavně zaručených základních práv než těch, na něž stěžovatel v ústavní stížnosti odkazoval [např. náleze ze dne 7. ledna 2009 sp. zn. I. ÚS 2477/08 (N 4/52 SbNU 27), bod 32]. Ústavní soud tak v této věci dospěl k závěru, že obecné soudy porušily stěžovatelova práva podle čl. 5, čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V. A) Status Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

25. Klíčová část stěžovatelovy argumentace je založena na Úmluvě OSN. Tato úmluva, přijatá v New Yorku 13. prosince 2006, Českou republikou podepsaná 30. března 2007, pro ni vstoupivší v platnost 28. října 2009 a publikovaná sdělením pod č. 10/2010 Sb. m. s. dne 12. února 2010 v částce 4/2010 Sbírký mezinárodních smluv, netvoří součást ústavního pořádku ani referenčního rámce pro přezkum ústavnosti, jak tvrdí stěžovatel, a to ani ve smyslu části VII tzv. konkurzního nálezu [nález ze dne 25. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)]. Podle jmenovaného nálezu mezinárodní smlouvy o lidských právech zůstaly referenčním kritériem pro přezkum ústavnosti právních předpisů i po tzv. euronovele Ústavy (ústavní zákon č. 395/2001 Sb.), neboť důsledkem novelizace Ústavy nesmí být „omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod“. Tyto závěry konkurzního nálezu však logicky mohly být zaměřeny toliko do minulosti na mezinárodní smlouvy, které tvořily až do přijetí euronovely Ústavy referenční rámec přezkumu ústavnosti. Současné znění Ústavy již nerozlišuje kategorii mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách od jiných mezinárodních smluv a nezakotvuje ani žádnou speciální proceduru pro vyslovení souhlasu s jejich ratifikací (viz též Rychetský, P., Langášek, T., Herc, T., Mlsna, P. a kol. Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 854, 988).

26. Úmluva OSN tedy není součástí ústavního pořádku ani referenčního rámce pro přezkum ústavnosti. Jde o mezinárodní smlouvu ve smyslu čl. 10 Ústavy, kterou jsou v souladu s čl. 95 odst. 1 Ústavy vázány i soudy při svém rozhodování [nález ze dne 23. ledna 2018 sp. zn. I. ÚS 2637/17 (N 10/88 SbNU 133), bod 33]. Z čl. 1 odst. 2 Ústavy pak plyne imperativ dodržování závazků, které pro Českou republiku plynou z mezinárodního práva. Ten se v obecné rovině vztahuje na všechny mezinárodněprávní závazky České republiky a obrací se ke všem orgánům moci veřejné v České republice. Umožňuje-li to jejich povaha a obsah, těmto lidskoprávním mezinárodním smlouvám je třeba přikládat interpretační význam, případně i při výkladu ustanovení ústavního pořádku [nález ze dne 2. dubna 2025 sp. zn. Pl. ÚS 15/24 (132/2025 Sb.), bod 90].

27. V souladu s tím Ústavní soud i v nyní posuzovaném případě bere v potaz Úmluvu OSN při výkladu Listiny základních práv a svobod. V tento moment se Ústavní soud nezabýval otázkou samovykonatelného charakteru relevantních ustanovení Úmluvy OSN. Ta se stává pro obecné soudy relevantní ve smyslu čl. 10 Ústavy až v případě jejich rozporu s vnitrostátními zákonnými předpisy. Pokud zde žádný rozpor není, použije se vnitrostátní zákon, který je i s ohledem na čl. 1 odst. 2 Ústavy vykládán ve světle dotčené mezinárodní smlouvy (jž citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2637/17, bod 33).

V. B) Slučitelnost institutu omezení svéprávnosti se základním právem na právní způsobilost

28. Ústavní soud opakovaně zdůraznil, že osoby s duševním postižením se mohou často nacházet ve zranitelných situacích. Tomu musí odpovídat i zvláště obezřetný výklad právních norem, které se jich týkají. Osoby s duševním postižením jsou nositeli všech lidských práv a ty jim garantují ochranu a respekt k jejich lidské důstojnosti. Proto tyto osoby nelze ze společnosti vylučovat, bagatelizovat jejich lidská práva a zacházet s nimi jako s objektem právní regulace [např. nález ze dne 23. března 2015 sp. zn. I. ÚS 1974/14 (N 61/76 SbNU 825), bod 41; či nález ze dne 8. srpna 2023 sp. zn. II. ÚS 82/23 (N 115/119 SbNU 91), bod 26].

29. Uvedený apel Ústavního soudu reflektuje příklon k sociálnímu a lidskoprávnímu přístupu ke zdravotnímu postižení. Jeho zásadním projevem bylo přijetí Úmluvy OSN, která potvrzuje, že lidská práva náležejí všem a že je nutné jejich plné užívání bez diskriminace zaručit i osobám se zdravotním postižením (čl. 1 a 3 Úmluvy OSN).

30. Ústavní soud se případy omezení svéprávnosti zabýval opakovaně. S odkazem na čl. 5 a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny se přihlásil k důstojnostnímu pojetí právní subjektivity. Uvedl, že prostřednictvím způsobilosti k právním úkonům (dnes svéprávnosti) a procesní způsobilosti se uvádí v život ústavní garance právní subjektivity jednotlivce (čl. 5 Listiny), neboť práva či nároky, které by postrádaly prostředek k ochraně jejich zachování, by byly jen prázdňými proklamacemi. S ohledem na to, že omezení svéprávnosti vždy představuje závažný zásah do osobnostní integrity jednotlivce, Ústavní soud dovodil, že ústavní pořádek chrání nejen pasivní složku, právní osobnost – způsobilost mít práva, ale také složku aktivní, svéprávnost – způsobilost právně jednat. Omezení svéprávnosti je v kontextu ústavnosti třeba zkoumat z pohledu potenciálních zásahů do základních práv garantovaných především čl. 5 a čl. 10 odst. 1, 2 Listiny, vyložených v rozsahu, který omezuje lidská důstojnost [náleze ze dne 7. prosince 2005 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353), viz též nálezy ze dne 13. prosince 2007 sp. zn. II. ÚS 2630/07 (N 224/47 SbNU 941); ze dne 18. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 557/09 (N 188/54 SbNU 325); ze dne 22. listopadu 2012 sp. zn. II. ÚS 194/11 (N 193/67 SbNU 319) a ze dne 26. září 2013 sp. zn. III. ÚS 3333/11 (N 168/70 SbNU 563), bod 26].

31. Na základě tohoto pojetí Ústavní soud v citovaných nálezech a dalších rozhodnutích korigoval řadu aspektů v oblasti svéprávnosti, nicméně ústavnost samotného institutu omezení svéprávnosti Ústavní soud nezpochybil. Stěžovatel však tento institut považuje za neslučitelný s lidskoprávními garancemi, přičemž svou argumentaci zakládá především na ustanovení čl. 12 Úmluvy OSN (ve spojení s čl. 5 téže úmluvy), které zní následovně:

„Článek 12

Rovnost před zákonem

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, znovu potvrzují, že osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva.

2. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života.

3. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou odpovídající opatření, aby umožnily osobám se zdravotním postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat.

4. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití. Tyto záruky musí zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci dané osoby, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu a podléhala pravidelnému přezkumu odpovědným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudem. Tyto záruky musí být rovněž přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby.

5. S výhradou ustanovení tohoto článku, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá odpovídající a účinná opatření, aby osobám se zdravotním postižením zajistily rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku.“

32. Podle stěžovatele mají lidé se zdravotním postižením právo na plnou svéprávnost a Úmluva OSN nepřipouští žádné formy náhradního rozhodování proti vůli dotčené osoby, což potvrzují také doporučení Výboru OSN pro práva lidí se zdravotním postižením.

33. Ústavní soud souhlasí se stěžovatelem, že čl. 12 Úmluvy OSN se staví pozitivně k modelu asistovaného či podporovaného rozhodování. Ze samotného znění čl. 12, zvláště z kombinace odstavců 2, 3 a 4, však není zcela zřejmé, zda Úmluva OSN ve všech případech zcela vylučuje instituty náhradního rozhodování založené na částečném omezení právní způsobilosti a opatrovnictví, mezi něž spadá i institut omezení svéprávnosti zakotvený v českém právním řádu.

34. S ohledem na mezinárodněprávní charakter Úmluvy OSN je třeba její ustanovení vykládat v souladu s Vídeňskou úmluvou o smluvním právu (č. 15/1988 Sb., dále též jen „Vídeňská úmluva“). Obecná interpretační pravidla obsažená v čl. 31 Vídeňské úmluvy o smluvním právu však nepostačují k dosažení jasného závěru. Text samotný, vyložený v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a to ani s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy, odpověď nedává. Ustanovení čl. 12 Úmluvy OSN totiž ve vztahu k částečnému omezení svéprávnosti a obdobným institutům mlčí. Takový závěr podporuje i odborná literatura [Bernardini, M. G. Vulnerable Capacity. Notes on a Quiet Legal Revolution. *International Journal for the Semiotics of Law* 36, 1415–1442 (2023) p. 1432] a svědčí o tom také množství výhrad a interpretačních prohlášení smluvních stran.⁵

35. Ústavní soud proto v souladu s principy doplňkových prostředků výkladu mezinárodních smluv (čl. 32 Vídeňské úmluvy ve spojení s International Law Commission, Draft conclusions on subsequent agreements and subsequent practice in relation to the interpretation of treaties. *Yearbook of the International Law Commission*, 2018, vol. II, Part Two.) vzal v úvahu také přípravné materiály smlouvy (travaux préparatoires) a následnou praxi smluvních stran. Ústavní soud opakuje, že praxi smluvních stran nezkoumá prizmatem čl. 31 odst. 3 písm. b) Vídeňské úmluvy, nýbrž čl. 32 téže úmluvy jako prostředek přispívající k vyjasnění významu smluvních ustanovení.

36. Sjednávání a přijímání čl. 12 Úmluvy OSN provázely intenzivní debaty a spory ohledně jeho rozsahu a významu. Výsledkem bylo poměrně komplikované ustanovení obsahující řadu nejednoznačných pojmů. Z travaux préparatoires plyne, že otázka, zda Úmluva připustí instituty náhradního rozhodování, kam by spadalo i opatrovnictví při omezení svéprávnosti, představovala jednu z hlavních štěpících linií mezi některými státy a neziskovými organizacemi, které se podílely na přípravě smlouvy (Fifth Session of the Ad Hoc Committee on a Comprehensive and Integral International Convention on Protection and Promotion of the Rights and Dignity of Persons with Disabilities, dostupné z <https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc5sum25jan.htm>). Vlivným mezi některými státy a neziskovými organizacemi se v průběhu vyjednávání stal návrh Kanady, která uvedla, že zatímco čl. 12 odst. 3 Úmluvy OSN klade důraz na asistované rozhodování a autonomii osoby s postižením, čl. 12 odst. 4 vyžaduje pojistky před zneužitím v kontextu náhradního rozhodování (Seventh Session of the Ad Hoc Committee – Daily Summary of Discussions – 03 February 2006⁶). International Disability Caucus (IDC), v němž se sdružila řada organizací osob s postižením a některé neziskové organizace a který kritizoval náhradní rozhodování, při jednání uvedl: „IDC uznává významný krok vpřed spočívající v kanadském návrhu, který v této otázce vyvolal mlčení tím, že ani nezakázal ani neposvětil náhradní rozhodování. Tento přístup může IDC

⁵ https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-15&chapter=4&clang=_en.

⁶ <https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc7sum03feb.htm>.

akceptovat.“ (Seventh Session of the Ad Hoc Committee – Daily Summary of Discussions – 18 January 2006⁷).

37. Nakonec pouze nejednoznačnost textu čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením ohledně přípustnosti náhradního rozhodování umožnila dohodu na jeho konečném textovém vyjádření. Panuje relativně široká shoda, že samotný text čl. 12 nezakazuje náhradní rozhodování ve všech případech. Někteří komentátoři však závěr o neslučitelnosti náhradního rozhodování dovozují z širšího kontextu obhajoby práv osob s postižením. Jiní naopak zdůrazňují záměrné mlčení čl. 12 o náhradním rozhodování a skutečnost, že během vyjednávání smlouvy žádný stát výslovně nenavrhol úplné zrušení náhradního rozhodování ve všech případech [Lucy Series and Anna Nilson, Article 12 CRPD: Equal Recognition before the Law in Ilias Bantekas et al (eds). The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary (Oxford University Press, 2018) a literatura tam citovaná].

38. Prozatímním závěrem, který plyne z travaux préparatoires, tedy je, že čl. 12 Úmluvy OSN preferuje asistované rozhodování ve smyslu čl. 12 odst. 3 Úmluvy OSN, ale nezakazuje použití náhradního rozhodování v nezbytných případech, ovšem podmiňuje je zárukami proti zneužití ve smyslu čl. 12 odst. 4 dané úmluvy.

39. Stěžovatelem předložený výklad o nepřipustnosti náhradního rozhodování však podporuje následný postoj Výboru pro práva osob se zdravotním postižením. Ten v obecném komentáři č. 1 (2014) uvedl, že z čl. 12 Úmluvy OSN vyplývá povinnost smluvních států nahradit mechanismy rozhodování v zastoupení (náhradního rozhodování) podporovaným rozhodováním a povinnost zrušení mechanismů rozhodování v zastoupení (bod 28). Mezi ty Výbor řadí také omezení svéprávnosti (bod 27). Ve svých závěrečných doporučeních k úvodní zprávě České republiky (CRPD/C/CZE/CO/1, 15. května 2015) Výbor vyjádřil znepokojení nad tím, že občanský zákoník „nadále stanoví možnost omezit svéprávnost osoby a svěřit osobu se zdravotním postižením do částečného opatrovnictví,“ a vyzval Českou republiku, aby „změnila svůj občanský zákoník a jeho ustanovení plně harmonizovala s článkem 12 Úmluvy, jak je rozpracován v Obecném komentáři výboru č. 1, a aby uznala plnou svéprávnost všech osob se všemi druhy zdravotního postižením a aby zvýšila dostupnost nápomoci při rozhodování a prováděla příslušné ustanovení občanského zákoníku“.

40. V souladu se svou dřívější judikaturou k mezinárodněprávnímu soft law Ústavní soud přiznává stanoviskům Výboru významnou váhu a bere je v úvahu při právní interpretaci, ačkoliv se jedná o právně nezávazné dokumenty [přiměřeně náleze ze dne 12. března 2025 sp. zn. I. ÚS 2891/24, bod 48; či náleze ze dne 27. října 2015 sp. zn. I. ÚS 860/15 (N 191/79 SbNU 161), bod 59]. Ústavní soud respektuje odbornost lidskoprávních výborů. Přestože výstupy jejich činnosti mají status soft law – to se v případě Výboru týká zpráv, směrnic i doporučení (čl. 39, čl. 35 odst. 3 a čl. 36 odst. 1 Úmluvy OSN) – jedná se o významné argumentační zdroje, s nimiž se Ústavní soud musí vypořádat při výkladu dané mezinárodní smlouvy. S ohledem na jejich právně nezávazný charakter je samozřejmě přípustné s názory výborů polemizovat, nesouhlasit s nimi, a tedy přijmout odlišný právně závazný výklad. Polemika by však měla probíhat v dobré víře v duchu transparentního a konstruktivního dialogu.

41. V tomto duchu Ústavní soud vzal stanoviska Výboru v potaz, ale nevyšel z nich bez dalšího. Vzhledem k tomu, že Výbor působí především svou argumentační silou, nelze přehlédnout, že jeho závěry na poli čl. 12 Úmluvy OSN jsou předmětem podstatných sporů (de Bhailís C, Flynn E. Recognising legal capacity: commentary and analysis of Article 12 CRPD. International Journal of Law in Context. 2017, roč. 13, č. 1, s. 11). Část odborné literatury vyjadřuje pochybnosti ohledně realizovatelnosti závěrů Výboru a obává se jejich neblahých důsledků pro osoby s postižením, přičemž kritika se na výklad Výboru snesla také

⁷ <https://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/ahc7sum18jan.htm>.

z oblasti psychiatrie a práva [viz Lucy Series and Anna Nilson. Article 12 CRPD: Equal Recognition before the Law in Ilias Bantekas et al (eds). The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary (Oxford University Press 2018) s. 347 a literaturu tam citovanou]. Výklad Výboru je ale zpochybňován také z principiálních pozic práva lidských práv s tím, že je založen na zužujícím vnímání lidské důstojnosti a na formální rovnosti, což se ocitá v napětí s nedělitelností lidských práv a substantivní rovností, které zdůrazňuje preambule Úmluvy OSN [Julia Duffy. Mental Capacity, Dignity and the Power of International Human Rights (Cambridge University Press 2023)].

42. Ústavní soud proto vzal v souladu s čl. 32 Vídeňské úmluvy v úvahu také praxi smluvních stran. Vyšel zejména z pravidelně aktualizované databáze DOTCOM, kterou vytvořila Evropská komise za účelem monitorování vnitrostátních předpisů, politik a strategií týkajících se práva zdravotního postižení, dále z konkrétních právních předpisů a soudních rozhodnutí, jakož i ze studií zaměřených na vnitrostátní implementaci Úmluvy OSN [zejm. Maciej Domański a Bogusław Lackoroński (eds). Models of Implementation of Article 12 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Routledge 2024); a Lisa Waddington a Anna Lawson (eds). The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Practice (Oxford University Press 2018)].

43. Z praxe smluvních států vyplývá, že neexistuje jeden konkrétní model implementace čl. 12 Úmluvy OSN. Národní úpravy se odlišují. Přesto mezi nimi lze identifikovat poměrně jednoznačné společné jmenovatele, které poukazují na převažující chápání čl. 12 Úmluvy OSN. Státy v zásadní míře ve svých právních řádech ruší institut úplného zbavení svéprávnosti. Dále zavádějí podpůrná opatření v případech narušené schopnosti právně jednat, jakož i právní nástroje kladoucí v nejvyšší možné míře důraz na přání a preference osob s postižením.

44. Mírnější instituty založené na náhradním rozhodování, mezi něž patří také omezení svéprávnosti v konkrétních oblastech za současného jmenování opatrovníka, však státy ponechávají v platnosti. Editori nedávné studie, která srovnávala implementaci čl. 12 Úmluvy OSN v 25 jurisdikcích v Evropě, Asii, Jižní Americe a Austrálii a Oceánii, dospěli k závěru, že navzdory stanovisku Výboru o nepřipustnosti jakýchkoli mechanismů náhradního rozhodování prakticky všechny zkoumané státy v určité, byť rozdílné míře použití takových mechanismů umožňují [Maciej Domański a Bogusław Lackoroński. Comparative analysis of the transposition of Article 12 of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Maciej Domański a Bogusław Lackoroński (eds). Models of Implementation of Article 12 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Routledge 2024) 605]. Ustanovení čl. 12 Úmluvy OSN však v této oblasti vedlo k hlubokým změnám. Použití mechanismů náhradního rozhodování je na základě čl. 12 Úmluvy OSN svázáno s přísnějšími podmínkami a omezeními včetně subsidiárního charakteru nástrojů náhradního rozhodování, konkrétních časových limitů, pravidelného přezkumu a dalších procesních záruk (tamtéž, s. 602–603).

45. Nelze přitom říci, že existence náhradního rozhodování je důsledkem pouhé právní setrvačnosti států nebo ignorování požadavků Úmluvy OSN. Také státy napříč právními kulturami Evropy, které přímo reagovaly na ratifikaci Úmluvy OSN nebo publikaci obecného komentáře č. 1 Výboru, ve svých právních řádech zpravidla v nějaké míře připouští instituty náhradního rozhodování. Belgie s účinností od roku 2014 reformovala dosavadní režim právní způsobilosti a zavedla v této oblasti nástroje ochrany lidské důstojnosti (Loi réformant les régimes d'incapacité et instaurant un nouveau statut de protection conforme a la dignité humaine, 17 Mars 2013), přičemž náhradní rozhodování prostřednictvím zástupce je možné v případě, že rozhodování s podporou v daném případě nepostačuje (Code Civil, čl. 492). Také Nizozemsko s účinností od roku 2014 provedlo reformu civilního práva za účelem implementace Úmluvy OSN. Nizozemsko zachovalo institut omezení svéprávnosti, avšak aplikovatelný s podmínkou, že adekvátní ochrany nelze dosáhnout mírnějšími prostředky. V tomto ohledu Nizozemsko již při ratifikaci Úmluvy OSN přijalo prohlášení, podle něhož

čl. 12 Úmluvy OSN umožňuje v souladu se zákonem využití podpůrných i náhradních rozhodovacích mechanismů s tím, že Nizozemí čl. 12 vykládá tak, že náhradní rozhodovací mechanismy je třeba podmínit nezbytností, pojistkami a použít je pouze jako krajní možnost. Po vydání Obecného komentáře č. 1 Výboru OSN Nizozemí přijalo další výkladové prohlášení, podle kterého Nizozemí považuje náhradní rozhodování, jak je upraveno v nizozemském právu, za souladné s čl. 12 Úmluvy OSN (DOTCOM databáze). Litva novelizovala svůj občanský zákoník v roce 2016 s cílem zajistit soulad s Úmluvou OSN a zavedla nové instituty podpůrného rozhodování. Možnost omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka v určitých oblastech litevský občanský zákoník pro případy duševních onemocnění či poruchy chování zanechal (čl. 2.10 občanského zákoníku Litvy).

46. Uvedený závěr podporuje také pohled do Rakouska a Německa. Rakousko v roce 2017 novelizovalo svou úpravu opatrovnictví a svéprávnosti s výslovným cílem implementovat požadavky Úmluvy OSN do rakouského právního řádu. Rakouský druhý zákon o ochraně dospělých (Zweites Erwachsenenschutzgesetz) mimo jiné zavedl nové právní mechanismy podporující asistované rozhodování. Přesto Rakousko zachovalo také institut soudem ustanoveného zástupce dospělého, ekvivalent dřívějšího opatrovnictví. Vztahuje se na případy, kdy duševní onemocnění nebo jiné postižení narušuje schopnost dospělé osoby činit rozhodnutí a provádět právní úkony, což vede k riziku újmy pro tuto osobu. Uvedený institut podléhá řadě podmínek: pouze v případě nezbytnosti pro ochranu zájmů či práv dané osoby, jako poslední možnost nepostačí-li jiné nástroje, časové a věcné omezení (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, § 271 a násl.).

47. Německo s účinností od roku 2023 podstatně novelizovalo regulaci opatrovnictví v občanském zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) ve světle čl. 12 Úmluvy OSN. Tato novela byla založena na principu přednosti podpory před zastoupením, posílení autonomie dotčených osob a respektu k jejich preferencím (zejm. § 1821 BGB). I v tomto reformovaném systému však existuje možnost za konkrétních podmínek nerozhodnout v souladu s přáním dané osoby (§ 1821 odst. 3 BGB). Případné opatrovnictví smí být omezeno jen na množinu jednání, kde je nezbytné (§ 1815 BGB). V případech, kdy hrozí podstatné nebezpečí pro osobu nebo majetek osoby svěřené do péče, pak soud nařídí, že daná osoba potřebuje souhlas opatrovníka (§ 1825 BGB).

48. V německém kontextu je třeba také zmínit judikaturu Spolkového ústavního soudu a jeho chápání čl. 12 Úmluvy OSN. Německý ústavní soud při výkladu čl. 12 Úmluvy OSN stabilně judikuje, že ustanovení obecně nezakazuje existenci opatření omezujících právní způsobilost osob s postižením, spíše podmiňuje jejich přípustnost proporcionálními a vhodnými zárukami proti zneužití, střetu zájmů a ignorování (1 BvL 8/15, bod 88; 2 BvR 309/15, bod 90; 2 BvR 882/09, bod 53). V tomto ohledu Spolkový ústavní soud výslovně odmítl výklad čl. 12 zastávaný Výborem v obecném komentáři č. 1 (2 BvC 62/14, zejm. bod 77).

49. Pro výklad čl. 12 Úmluvy OSN je tedy zásadní záměrné mlčení textu o institutech náhradního rozhodování, historie sjednávání této úmluvy, kdy se úplné vyloučení institutů náhradního rozhodování do textu smlouvy ani přes důkladné diskuze nedostalo, a následná legislativní a judikatorní praxe smluvních stran. Ústavní soud má za to, že cílem Úmluvy OSN, zejména čl. 12 odst. 2 a 4 ve spojení s čl. 5, je podporovat a chránit osoby s postižením a posilovat jejich autonomii. Autonomii však v kontextu Úmluvy OSN jako celku nelze vnímat jako pouhou negativní svobodu být ponechán na pokoji, nýbrž jako hodnotu vyžadující vytváření a rozvoj podmínek a kompetencí pro dosažení plného a rovného užívání všech lidských práv jednotlivci s postižením, a to s ohledem na jejich jedinečnou individuální situaci (zejména preambule, čl. 1 a 3 Úmluvy OSN).

50. S ohledem na vše výše uvedené Ústavní soud dospěl k tomu, že ustanovení čl. 12 Úmluvy OSN je třeba vykládat tak, že vyžaduje existenci podpůrných a v nezbytných případech i ochranných opatření, která berou v potaz specifickou individuální situaci každého jednotlivce

a jsou jí konkrétně přizpůsobena, přičemž se jedná o opatření nejméně omezující jednotlivce podrobená účinným právním zárukám. Svěprávnost je přitom normou (nikoliv naopak), jsou však z ní přípustné výjimky, které musí být individuálně a nediskriminačně posouzeny. Mezi zmíněná přípustná ochranná opatření pak lze za konkrétních podmínek podřadit také institut omezení svěprávnosti při jmenování opatrovníka.

51. Takový výklad je v souladu i s dřívější judikaturou Ústavního soudu. Podle ní je nutné v otázkách svěprávnosti vycházet z myšlenky přednosti zásadně svobodného, autonomního jednotlivce, kterému nesmí být ze strany státu znemožňováno realizovat svou představu o štěstí vnučováním ochrany státu tam, kde si jednotlivce, popř. za pomoci rodiny, dokáže pomoci sám (již citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 557/09, bod 24). Ústavní soud v minulosti reflektoval čl. 12 Úmluvy OSN včetně její interpretace Výborem v obecném komentáři č. 1 tak, že poukázal na zrušení možnosti zbavení svěprávnosti, ustupování od omezování svěprávnosti a zdůraznil subsidiární povahu posledně jmenovaného institutu ve vztahu k podpůrným opatřením zakotveným v občanském zákoníku [nálezn ze dne 29. listopadu 2017 sp. zn. IV. ÚS 1583/16 (N 223/87 SbNU 551), bod 39; nálezn ze dne 17. října 2017 sp. zn. I. ÚS 1581/16 (N 189/87 SbNU 135), bod 38]. Ani při znalosti obecného komentáře č. 1 Ústavní soud neshledal institut omezení svěprávnosti, jak je upraven v občanském zákoníku, absolutně neslučitelným s čl. 12 Úmluvy OSN či protiústavním. Nikdy ani nedošlo ze strany senátu, popř. pléna Ústavního soudu k předložení návrhu na zrušení institutu omezení svěprávnosti ve smyslu § 64 odst. 1 písm. c), resp. § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

52. V souladu s výše uvedeným je omezení svěprávnosti spojené s opatrovnictvím slučitelné s ústavním pořádkem, chápaným také ve světle Úmluvy OSN, zvláště čl. 12 ve spojení s čl. 5 této úmluvy, za podmínky, že jde o opatření sledující ochranu jednotlivce před závažnou újmou a jedná se o prostředek *ultimae rationis* (nejzazší, poslední možnost), podrobený účinným právním zárukám. Úprava v občanském zákoníku, která nabyla účinnosti 1. ledna 2014, stanoví, že k omezení svěprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti (§ 55 odst. 1), a zdůrazňuje proporcionalitu (§ 57 odst. 1) a subsidiaritu omezení svěprávnosti (§ 55 odst. 2). V tom ohledu zakotvuje mírnější podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat (§ 38 a násl. občanského zákoníku). Dále občanský zákoník stanoví maximální dobu omezení svěprávnosti (§ 59) a konkrétní požadavky na výběr a následnou činnost opatrovníka (§ 61 a násl.). Uvedeným požadavkům tak institut omezení svěprávnosti v občanském zákoníku obecně vyhovuje. Ústavní soud tímto netvrdí, že ústavní pořádek zapovídá úplné zrušení institutu omezení svěprávnosti v duchu obecného komentáře č. 1 Výboru. Jedná se však o zásadní rozhodnutí, které vyžaduje expertní výzkum, pilotní programy a řadu dalších kroků, k nimž jsou vhodně situovány zvláště orgány moci výkonné, popř. zákonodárné.

53. Z vlastní úřední činnosti, ale i činnosti jiných orgánů veřejné moci [zejména výzkum veřejného ochránce práv Křižovatky autonomie: Praxe soudů při rozhodování o podpůrných opatřeních (2020) a legislativní doporučení veřejného ochránce práv týkající se úpravy opatrovnictví a podpůrných opatření ve Výroční zprávě z roku 2021] si je však Ústavní soud vědom, že řada překážek plného prosazení čl. 5 Listiny ve světle výše uvedeného výkladu čl. 12 a 5 Úmluvy OSN se v kontextu rozhodování o svěprávnosti dlouhodobě vyskytuje v rovině aplikační. Proto Ústavní soud prizmatem výše uvedených požadavků a lidskoprávního pojetí svěprávnosti přezkoumá napadená rozhodnutí obecných soudů ve stěžovatelově případě.

V. C) Ústavnost omezení svěprávnosti stěžovatele

54. Ačkoliv platí, že Ústavní soud je vázán toliko petitem ústavní stížnosti, nikoli ústavněprávní kvalifikací tvrzené újmy, neznamená to, že by stěžovatele v řízení o ústavní stížnosti nezatěžovalo břemeno tvrzení, a neměl tudíž povinnost ve svém návrhu nabídnout

konkretizovanou, ústavně podloženou argumentaci (např. již usnesení ze dne 4. února 2010 sp. zn. III. ÚS 165/07). Ústavní soud se proto bude podrobně věnovat těm aspektům omezení svéprávnosti, které stěžovatel výslovně namítal v ústavní stížnosti. Hned v úvodu je však třeba poznamenat, že Ústavní soud nemůže substituovat obecné soudy a sám posoudit, jaká konkrétní podpůrná opatření, popř. rozsah opatření v oblasti náhradního rozhodování jsou v případě stěžovatele nezbytná.

55. Ústavní soud již v minulosti označil institut svéprávnosti za otázku esenciálního významu [nález ze dne 5. prosince 2016 sp. zn. IV. ÚS 1580/16 (N 231/83 SbNU 593), bod 15]. Vyjasnil, že k rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí být přistupováno se zřetelem k subjektivnímu hledisku v tom smyslu, že není rozhodné, o jakou diagnózu duševní poruchy v daném případě jde. Zásadní je, jak se projevuje v případě konkrétní osoby a v jakém rozsahu jí brání postarat se o vlastní záležitosti. Samotná skutečnost, že člověk trpí duševní poruchou, není důvodem pro omezení jeho svéprávnosti. V odůvodnění rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná svéprávnost osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky. Nebezpečí, že v případě neomezené svéprávnosti dojde k závažné újmě na straně posuzovaného, nesmí být jen hypotetické.

56. Soud při rozhodování o omezení svéprávnosti zvažuje, zda míra tohoto nebezpečí a případný následek vyváží tak zásadní zásah do práv člověka, jakým je omezení svéprávnosti [nález ze dne 13. prosince 2016 sp. zn. II. ÚS 934/16 (N 242/83 SbNU 755), bod 13]. Rozhodování o omezení svéprávnosti a jeho rozsahu je tak vázáno na vyloučení libovůle a na přísnou proporcionalitu omezení (již citované nálezy sp. zn. I. ÚS 557/09 a sp. zn. IV. ÚS 412/04). Ústavní soud proto ve své judikatuře zdůrazňuje, že při soudním rozhodování o omezení svéprávnosti je vždy zapotřebí dbát, aby nedošlo k omezení ve větším rozsahu, než vyžaduje ochrana zájmů posuzovaného a než je nezbytně nutné k ochraně základních práv třetích osob. Vždy je třeba zkoumat mírnější alternativy řešení, kterými by bylo možno dosáhnout sledovaného cíle v podobě ochrany práv posuzovaného, popřípadě třetích osob, neboť omezení svéprávnosti je nutno považovat za krajní řešení (usnesení ze dne 6. března 2024 sp. zn. II. ÚS 3058/23, bod 11; usnesení ze dne 21. února 2024 sp. zn. III. ÚS 53/24, bod 9). Konečně jsou obecné soudy povinny posuzovat tyto otázky důsledně, individualizovaně a na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby nezbytná opatření v oblasti svéprávnosti jednotlivce odpovídala jeho skutečným schopnostem (již citovaný nález sp. zn. I. ÚS 1581/16, bod 39).

57. Těmto požadavkům obecné soudy ve specifických okolnostech nyní posuzovaného případu plně nedostály. Dopustily se řady pochybení v odůvodnění napadených rozhodnutí, z nichž některá souvisí s nedostatečně zjištěným skutkovým stavem. Kumulativní efekt těchto vad dosahuje v kontextu požadavků čl. 36 odst. 1, čl. 5 Listiny, čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny, vykládaných též s přihlédnutím k Úmluvě OSN, protiústavní intenzity. Rozhodnutí obecných soudů nebyla založena na důsledném zjištění a posouzení skutečných schopností stěžovatele, nepodrobila omezení svéprávnosti v konkrétních oblastech požadavkům principu proporcionality, neboť opomenula lidskoprávní aspekty konkrétních oblastí stěžovatelovy svéprávnosti a některé jejich závěry vykazovaly prvky svévole.

58. V nejobecnější rovině je třeba přisvědčit stěžovateli v tom, že napadená rozhodnutí jsou v některých aspektech vnitřně rozporná. Na jednu stranu obecné soudy uvedly, že na straně stěžovatele došlo „k významnému posunu v samostatnosti“ (bod 8 napadeného rozhodnutí obvodního soudu), ale na stranu druhou nepřiznaly žádný význam skutečnosti, že za dobu omezení svéprávnosti stěžovatel nezpůsobil žádné problémy, které by vedly k poškození jeho zájmů. Soudy totiž konstatovaly, že okolnost, že dosud nebyly zájmy stěžovatele poškozeny, vychází pouze z toho, že jeho možnost učinit problematická právní jednání byla vždy eliminována omezením svéprávnosti s ustanovením opatrovníka, jehož konání je (na rozdíl od

nikomu neodpovědné nápomocné osoby) pod dohledem soudu (napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu, bod 11 napadeného rozhodnutí městského soudu).

59. Uvedená úvaha vykazuje vady ústavní intenzity. Obecné soudy nepoukázaly na žádný konkrétní příklad škodlivého jednání, který by eliminoval právě opatrovník, a takový incident není patrný ani ze spisu. Stěžovatel oproti tomu v odvolání i dovolání tvrdil, že zvládá veškeré běžné záležitosti sám či s pomocí sociální služby (což plyne i z provedených svědeckých výpovědí) a že stávající opatrovník stěžovatele nemusel ani jednou využít možnosti namítat neplatnost samostatných právních jednání posuzovaného. Městský soud i Nejvyšší soud přesto uvedly pouze to, že jde o zásluhu opatrovnictví a omezené svéprávnosti. Za takové situace představuje úvaha obecných soudů kauzální klam vyvolávající dojem příčinné souvislosti mezi jmenováním opatrovníka při omezení svéprávnosti a absencí problematických právních důsledků, aniž by soudy měly pro konstatování takové příčinné souvislosti prokázat skutkový základ.

60. Ústavněprávně nejpodstatnější je, že uvedená úvaha obecných soudů vytváří situaci, v jejímž důsledku stěžovatel přichází o podstatnou možnost prokázat zlepšení v oblasti schopností právně jednat. Podle logiky obecných soudů jednotlivec, který již je ve svéprávnosti omezený, v podstatě nemůže na svém vlastním jednání prokázat zlepšení ve schopnosti právně jednat, neboť veškerý úspěch na tomto poli spočívající v absenci problémů musí být považován za důsledek omezené svéprávnosti a opatrovnictví. Takovou úvahu považuje Ústavní soud ve světle výše zmíněných ústavních požadavků za nepřijatelnou a odporující právu na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), které zahrnuje také právo jednotlivce činit v řízení tvrzení a návrhy v obecné rovině způsobit ovlivnit průběh řízení v jeho prospěch. Uvedená úvaha se dostává mimo přípustné hranice posuzování svéprávnosti vytyčené lidskou důstojností ve smyslu výše citované nálezkové judikatury Ústavního soudu a čl. 1 Úmluvy OSN.

61. Dále obecné soudy při posuzování jeho schopností stěžovateli vytkly, že v roce 2018 ukončil spolupráci s organizací poskytující mu podpůrné služby, přestal brát předepsané léky a nespolupracoval při dodržování individuálního plánu. Jedná se bezpochyby o závažnou okolnost, která musí být zvažena. S ohledem na stěžovatelova ústavní práva a z nich plynoucí požadavek důsledného posouzení založeného na řádně zjištěném skutkovém stavu bylo však namístež vzít v potaz také kontext uvedeného incidentu, zohlednit dobu, která od incidentu uběhla, a událost hodnotit v souvislosti s vývojem stěžovatelova jednání, schopností, náhledu na společnost a sebe sama. To obecné soudy neučinily, ačkoliv incidentu přiznaly nezanedbatelnou váhu.

62. Vedle toho je podstatným argumentem obecných soudů pro nedostatečnou schopnost stěžovatele právně jednat jeho nepostačující orientace v počtech a potíže s placením nájmu. Obecné soudy tento závěr dostatečně odůvodnily na základě provedených důkazů (znalecký posudek a výslech stěžovatele provedený obvodním soudem). Ústavní soud proto nemá důvod zpochybňovat, že jde o relevantní deficit pro právní jednání v majetkových otázkách.

63. Nelze však aprobovat veškeré úvahy a důsledky, které z toho obecné soudy dovodily, konkrétně hrozbu závažné újmy téměř ve všech sférách života. Městský soud (bod 12 napadeného rozhodnutí) použil obtíže při placení nájmu jako podstatný argument pro omezení svéprávnosti ohledně uzavření manželství či registrovaného partnerství (dnes partnerství):

„Uzavření manželství nebo registrovaného partnerství má závažný dopad na práva a povinnosti manželů v majetkové i rodinné oblasti. Jestliže posuzovaný sám vyžaduje asistenci i při pouhém placení nájmu, je zjevné, že posouzení těchto (podstatně komplexnějších) dopadů manželství a registrovaného partnerství je mimo jeho schopnosti. Naopak pouze omezení svéprávnosti posuzovaného je způsobit zamezit zneužití posuzovaného ve smyslu článku 12 [Úmluvy OSN], neboť úprava smlouvy o nápomoci nezajišťuje ze shora uvedených důvodů ochranu

před nežádoucím ovlivňováním posuzovaného ze strany osoby poskytující nápomoc.“

Nejvyšší soud se v napadeném rozhodnutí k otázce omezení svéprávnosti v oblasti uzavření manželství či registrovaného partnerství navzdory dovolací námitce stěžovatele (bod 23 dovolání) nevyjádřil.

64. Úmluva OSN ukládá smluvním státům povinnost přijmout účinná a odpovídající opatření k odstranění diskriminace osob se zdravotním postižením ve všech záležitostech týkajících se manželství, rodiny, rodičovství a osobních vztahů na rovnoprávném základě s ostatními, přičemž v čl. 23 odst. 1 písm. a) se Úmluva OSN odvolává na uznání práva všech osob se zdravotním postižením, které dosáhnou věku pro uzavření manželství, uzavřít sňatek a založit rodinu na základě svobodného a plného souhlasu budoucích manželů. Úmluva OSN tímto stvrdila překonání historických předsudků, které považovaly osoby s postižením za jedince asexuální a aromantické [viz též János Fiala-Butora. Article 23: Respect for Home and Family, in Ilias Bantekas et al (eds). *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (Oxford University Press 2018) s. 629–630].

65. Jak vyplývá z bodu 27 tohoto nálezu, také čl. 23 Úmluvy OSN ovlivňuje výklad vnitrostátního práva ve smyslu čl. 1 odst. 2 Ústavy, včetně čl. 10 odst. 2 Listiny (právo na soukromý a rodinný život). Ústavní soud výše také vysvětlil, že omezení svéprávnosti v jednotlivých oblastech musí sledovat přísnou proporcionalitu (citovaný nález sp. zn. I. ÚS 557/09, body 21–23). V nyní posuzovaném případě je zřejmé, že argument potížení s placením nájmu jako hlavní, respektive jediný výslovně uvedený důvod pro omezení stěžovatelovy svéprávnosti v oblasti uzavření manželství či registrovaného partnerství, nemůže z pohledu proporcionality obstát. Takovýto paušalizující přístup je s ohledem na výše uvedené ústavněprávní požadavky a lidskoprávní charakter práva uzavřít manželství nepřipustný. Obecné soudy ve své úvaze vůbec nezmínily nemajetkovou a emoční dimenzi navazování vztahů osob s postižením, která spadá do rozsahu jejich základního práva na soukromý a rodinný život ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 23 odst. 1 Úmluvy OSN, natož aby přikročily k jejímu vážení se stěžovateli hrozící újmou. Rozhodnutí o omezení svéprávnosti, které omezuje celou řadu práv jednotlivce, avšak ve skutečnosti zkoumá a odůvodňuje pouze zásah do některých z těchto práv, nemůže obstát [přiměřeně nález ze dne 12. července 2010 sp. zn. IV. ÚS 3102/08 (N 142/58 SbNU 183), bod 28].

66. Konečně z poslední věty pasáže rozhodnutí městského soudu citované v bodě 63 tohoto nálezu i z jiných částí napadeného rozhodnutí také vyplývá, že městský soud považoval omezení svéprávnosti za jediný dostačující způsob ochrany stěžovatele. To naráží na dva ústavní aspekty. Zaprvé se poznámka obecných soudů o nedostatečné odpovědnosti podpůrce do jisté míry mívá se zákonnou úpravou nápomoci při rozhodování (zejm. § 47 a 48 občanského zákoníku). Zejména však z pohledu základního práva stěžovatele podle čl. 5 Listiny ve světle čl. 12 Úmluvy OSN nelze na základě případné kusosti dané úpravy favorizovat omezení svéprávnosti, a to za situace, kdy z ústavního pořádku i výslovných ustanovení podústavního práva vyplývá subsidiární povaha omezení svéprávnosti. Zadruhé obecné soudy při svých úvahách ani nezmínily dostatečnost či nedostatečnost obecnějších možností a nástrojů, které právní řád pro tyto situace zakotvuje, ať už jde o neplatnost právního jednání [§ 574 a násl. občanského zákoníku ve spojení s judikaturou dovozenými závěry na poli záruk zamezujících zneužití duševního postižení osob, např. nález ze dne 20. srpna 2014 sp. zn. I. ÚS 173/13 ve znění opravného usnesení ze dne 10. září 2014 (N 156/74 SbNU 333)], vydání bezdůvodného obohacení [§ 2991 a násl. občanského zákoníku ve spojení s judikaturou dovozenými závěry na poli záruk zamezujících zneužití duševního postižení osob, např. nález ze dne 7. září 2021 sp. zn. II. ÚS 1292/21 (N 162/108 SbNU 34)], spotřebitelskou ochranu (§ 1810 a násl. občanského zákoníku), jakož i další nástroje napříč právním řádem. Ústavní soud si také nemohl nepovšimnout poznámky obvodního soudu (bod 20 napadeného rozhodnutí), podle níž

by podpůrcem neměla být právnická osoba, neboť v takovém případě nikdy nemůže být mezi podporovaným a podpůrcem navázaný vztah osobní důvěry, a je otázkou, na kterou konkrétní osobu se má podporovaný s potřebou pomoci vlastně aktuálně obracet. V tomto ohledu je pak nejasné, proč dané obavy nehrály roli, když obvodní soud stejným rozsudkem jmenoval stěžovateli opatrovníkem Městskou část Praha 4.

67. Zmíněná pochybení soudu shledává Ústavní soud v jejich souhrnu natolik intenzivními, že představují porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv podle čl. 5, čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny vykládaných ve světle čl. 12 a čl. 23 odst. 1 Úmluvy OSN, jakož i porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Obecné soudy nedostály své ústavní povinnosti posoudit situaci stěžovatele důsledně, individualizovaně a na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby nezbytná opatření v oblasti svéprávnosti jednotlivce odpovídala jeho skutečným schopnostem. V důsledku těchto vad pak nejsou zjištění obecných soudů dostatečná k učinění závěrů o subsidiaritě a proporcionalitě omezení stěžovatele ve svéprávnosti ve stanoveném rozsahu.

68. Ústavní soud přitom neurčuje a ani nemůže určit míru omezení svéprávnosti stěžovatele nebo dokonce stanovit, zda je namíste případné navrácení svéprávnosti za současného schválení smlouvy o nápomoci. Jak Ústavní soud vyložil výše, situace konkrétního jednotlivce může vyžadovat i ochranná opatření, v nezbytných případech i ve formě náhradního rozhodování, tedy omezení svéprávnosti v nutném rozsahu ve smyslu § 55 občanského zákoníku. Posoudit tyto aspekty v konkrétním případě je nezastupitelnou rolí soudů obecných, které mají v řízení odpovídající podmínky pro dokazování a pro následné rozhodnutí věci – zejména komunikují s účastníky řízení, z čehož si vytvářejí racionální úsudek z bezprostřední blízkosti jádra řešené věci. Pro zjištění úplného obrazu o stěžovateli navíc mají obecné soudy od 1. ledna 2026 k dispozici nový nástroj k zjištění stavu – hodnocení potřeby podpory osoby při právním jednání zpracované soudním sociálním pracovníkem (tzv. clearing) ve smyslu § 38 odst. 4 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 269/2025 Sb., jehož cílem je vytvoření uceleného obrazu o situaci posuzované osoby.

V. D) Omezení stěžovatele v právu být volen

69. Oproti tomu Ústavní soud dospěl k závěru, že posouzení obecných soudů nevybočilo z mantinelů ústavnosti v oblasti omezení stěžovatele ve svéprávnosti tak, že není způsobilý být volen.

70. Obecné soudy omezily stěžovatelovu způsobilost toliko v oblasti pasivního volebního práva, práva být volen. S ohledem na to se následující výklad týká pouze omezení v oblasti pasivního volebního práva, kde (na rozdíl od aktivního volebního práva) nepanují zásadnější pochybnosti ohledně existence legitimního cíle ve formě ochrany zájmů posuzovaného jednotlivce ve smyslu § 55 odst. 1 občanského zákoníku.

71. Stěžovatel v ústavní stížnosti s odkazem na čl. 29 ve spojení s čl. 12 odst. 2 Úmluvy OSN a rozhodnutí Výboru v případě *Bujdosó a ostatní proti Maďarsku* (Comm. No. 4/2011 z 9. září 2013, CRPD/C/10/D/4/2011) namítl, že pasivní volební právo nelze rozhodnutím o omezení svéprávnosti omezit. Výbor ve stručném odůvodnění rozhodnutí *Bujdosó* uvedl, že čl. 29 Úmluvy OSN nedává prostor pro žádné rozumné omezení ani výjimku pro skupinu osob se zdravotním postižením, pokud jde o právo volit a být volen (right to vote and to be elected, bod 9.4).

72. Z čl. 29 Úmluvy OSN vyplývá, že také volební právo spadá do rozsahu ochrany poskytované čl. 12 odst. 2 Úmluvy OSN. Závěr Výboru o neomezitelnosti volebního práva vychází z výše vysvětleného přístupu Výboru k čl. 12 Úmluvy OSN (viz též *Bujdosó*, bod 9.5), tedy z absolutního charakteru uvedených práv. Jak Ústavní soud obsáhle dovedl výše, ustanovení čl. 12 odst. 2 a 4 Úmluvy OSN podle výkladu založeného na metodách výkladu mezinárodních smluv zakotvených ve Vídeňské úmluvě zcela nezapovídají ochranná opatření

včetně omezení svéprávnosti, pokud jsou založená na pečlivém individuálním posouzení, které splňuje požadavky subsidiarity, proporcionality a účinných právních záruk zabráňujících zneužití. Z toho je třeba vyvodit, že za uvedených podmínek není absolutně neomezené ani právo být volen ve smyslu čl. 29 Úmluvy OSN.

73. Takový přístup ostatně zastávají i další interpreti. Německý Spolkový ústavní soud explicitně odmítl výklad Výboru, podle něhož čl. 29 Úmluvy OSN stanoví absolutní zákaz jakéhokoli vyloučení z volebního práva osob se zdravotním postižením (2 BvC 62/14, 29. ledna 2019, bod 74). Tak ostatně postupují i některá lidskoprávní tělesa samotné OSN. Výbor OSN pro lidská práva vykládá čl. 29 Úmluvy OSN tak, že zapovídá pouze taková omezení volebního práva, která omezují volební právo z nepřiměřených důvodů nebo důvodů nemajících žádný rozumný a objektivní vztah ke schopnosti volit (Concluding observations on the 3rd periodic report of Hong Kong, China, 29 April 2013, UN Doc CCPR/C/CHN-HKG/CO/3, bod 24). I Evropský soud pro lidská práva považuje omezení volebního práva u osob, jimž byl ustanoven opatrovník, po individuálním posouzení za souladné s Evropskou úmluvou (rozsudek ze dne 2. února 2021 *Strobye a Rosenlind proti Dánsku*, č. stížnosti 25802/18), a to i po zvážení čl. 29 Úmluvy OSN a jejího výkladu Výborem (body 66 a 112 téhož rozsudku, odkazující i na stanovisko Benátské komise 190/2002, Code of Good Practice in Electoral Matters, bod I.1.1.d./iv. a v.). Konečně je omezení pasivního volebního práva přípustné i podle (přínejmenším části) české ústavněprávní doktríny: „Úmluva o právech osob se zdravotním postižením zajišťuje v čl. 29 osobám se zdravotním postižením právo účastnit se za rovných podmínek politického a veřejného života. V zájmu zachování rovnosti tak musí být případné omezení volebního práva osob s mentálním postižením jakožto odlišné zacházení racionálně a objektivně zdůvodnitelné, jinak bude považováno za diskriminační, neboť nesplní požadavek ‚rovných podmínek‘ vyžadovaný zmíněnou úmluvou.“ (BARTOŇ, Michal. Omezenost základního práva podílet se na správě věcí veřejných a možné přístupy k limitaci práva. Právní rozhledy, 15–16/2019).

74. V souladu s těmito idejemi Ústavní soud ještě za účinnosti starého občanského zákoníku konstatoval, že každé stanovení překážek výkonu volebního práva je nutno posuzovat přísně jakožto možný zásah do všeobecnosti výkonu volebního práva. Princip všeobecného volebního práva ve smyslu ‚každý má právo volit‘, je však chápán jako ideál, k němuž se volební systémy více či méně přibližují, avšak absolutně uplatňován nebývá. Obecné soudy jsou při rozhodování o omezení svéprávnosti povinny zvláště posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak musejí řádně odůvodnit (již citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 3102/08).

75. Nyní posuzovaný případ se týká pouze pasivního volebního práva. Obecné soudy se zde vyvarovaly mechanického přístupu a postupovaly na základě racionálního a objektivního zdůvodnění a individuálního posouzení schopnosti stěžovatele porozumět smyslu, účelu a důsledkům kandidatury ve volbách včetně důsledků případného zvolení. V tomto směru poukázaly na ústavní požadavek (čl. 26 Ústavy) osobního výkonu mandátu, vztahující se k členům Parlamentu, z něhož lze v konkrétním případě stěžovatele dovodit splnění podmínky subsidiarity omezení svéprávnosti v této oblasti. Dále podotkly, že stěžovatel není schopen nést odpovědnost spojenou s výkonem volené funkce. Zdůraznily nejen odpovědnost politickou, ale také hmotněprávní odpovědnost za škodu spojenou s odpovědností péče řádného hospodáře. Ústavní soud považuje takové odůvodnění za dostatečné a nevybočující z ústavních mantinelů, a to ani ve vztahu k výše dovozené interpretaci čl. 29 a čl. 12 odst. 4 Úmluvy OSN ve spojení s čl. 21 Listiny.

76. Konečně Ústavní soud nepřisvědčil ani stížnostní námitce týkající se nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU ze strany Nejvyššího soudu. Stěžovatel argumentoval, že omezení pasivního volebního práva se týká též voleb do Evropského parlamentu, což z něj činí otázku výkladu unijního práva. Jelikož tuto otázku Soudní dvůr EU ještě neobjasnil,

Nejvyšší soud podle něj pochybil, když Soudnímu dvoru EU nepředložil žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách navržených stěžovatelem.

77. Soud členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, má povinnost se obrátit na Soudní dvůr EU, vyvstane-li v řízení předběžná otázka týkající se výkladu unijního práva (čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie). Ústavní soud judikoval, že pokud soud tuto povinnost nesplní, může tím porušit právo účastníků řízení na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Protiústavní bude takový postup zejména, bude-li vykazovat prvky svévole (nález ze dne 27. listopadu 2024 sp. zn. II. ÚS 899/23, bod 28 a judikatura tam citovaná).

78. Nejvyšší soud v nyní posuzovaném případě dospěl k tomu, že stěžovatelem předestřené otázky nebyly pro vyřešení věci relevantní. Podmínkou vzniku povinnosti položit Soudnímu dvoru EU předběžnou otázku ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie totiž je, aby před soudem členského státu vyvstala otázka výkladu unijního práva. Nejvyšší soud obsáhle zdůvodnil (s. 9–11 napadeného rozhodnutí), proč tato podmínka splněna nebyla. Ústavní soud zejména musí souhlasit s Nejvyšším soudem, že se jedná o otázku nerelevantní pro nynější případ.

VI. Závěr

79. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy plně nerespektovaly ústavní požadavky posoudit situaci stěžovatele důsledně, individualizovaně a na základě řádně zjištěného skutkového stavu. Tím porušily ústavně zaručená práva stěžovatele podle čl. 5, čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

80. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a zrušil napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2024 č. j. 24 Cdo 257/2024-730 a výrok I v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. září 2023 č. j. 20 Co 197/2023-658 [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Rozhodl tak mimo ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

81. Ke zrušení rozsudku soudu prvního stupně Ústavní soud nepřistoupil, neboť ochrany základních práv a svobod stěžovatele lze dosáhnout již tím, že věc bude znovu projednána odvolacím soudem. Zrušením usnesení Nejvyššího soudu a rozsudku městského soudu v uvedeném rozsahu se stěžovateli otevírají procesní prostředky ochrany proti rozsudku obvodního soudu, neboť se věc vrací do fáze řízení o odvolání. Ve vztahu k rozsudku obvodního soudu tak přestala být splněna podmínka přípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [nález ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 1085/14 (N 220/75 SbNU 475), bod 25]. Ústavní soud proto ústavní stížnost v této části odmítl pro nepřípustnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 30

Opomenuté vyjádření účastníka řízení (sp. zn. I. ÚS 52/25 ze dne 25. února 2026)

Pokud obecný soud vezme v potaz podání pouze jednoho z účastníků řízení a řádně nevypořádá relevantní argumenty, tj. takové, které by mohly mít vliv na výsledek řízení, uvedené ve vyjádření druhého účastníka, poruší tím právo účastníka řízení rovnocenně procesně působit na rozhodující soudní orgán plynoucí z čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, jakož i právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod účastníka, jehož argumenty nebyly seznatelně posouzeny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Langáška a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele Josefa Cejnara, zastoupeného JUDr. Petrem Kučerou, Ph.D., advokátem se sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2024 č. j. 22 Cdo 2163/2024-115, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Marcely Takáčové jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 30. 10. 2024 č. j. 22 Cdo 2163/2024-115 porušil základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na rovnost účastníků řízení zaručené čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2024 č. j. 22 Cdo 2163/2024-115 se proto ruší.

Odůvodnění

1. Ústavní soud se v nyní posuzovaném případě zabýval ústavností postupu Nejvyššího soudu, který nevezl v potaz stěžovatelovo vyjádření k dovolání. Posuzoval, zda absence vypořádání argumentů stěžovatele dosahuje intenzity porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

2. Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy žalobou domáhal určení, že je vlastníkem tří pozemků v katastrálním území B., které měl dle svého vyjádření vydržet ke dni 11. 5. 2015. S tímto jeho tvrzením nesouhlasila vedlejší účastnice, která podle stavu v katastru nemovitostí pozemky oplotila, a to v rozsahu neodpovídajícím předchozímu oplocení.

3. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou žalobu stěžovatele zamítl jako nedůvodnou rozsudkem ze dne 6. 10. 2023 č. j. 6 C 197/2022-71. Věc posoudil podle právní úpravy účinné ke dni, kdy se stěžovatel chopil držby sporných pozemků. Tedy podle § 134 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

4. Krajský soud v Hradci Králové k odvolání stěžovatele rozsudek okresního soudu změnil (rozsudek ze dne 15. 4. 2024 č. j. 21 Co 24/2024-91). Určil, že stěžovatel je vlastníkem sporných pozemků. Krajský soud převzal jako správná úplná skutková zjištění okresního soudu. Shledal však, že rozhodnutí okresního soudu spočívá na nesprávném právním posouzení. Krajský soud věc posoudil podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „nový občanský zákoník“), protože stěžovatel měl nabýt vlastnické právo vydržením ke dni 11. 5. 2015, tj. za účinnosti nového občanského zákoníku.

5. Vedlejší účastnice podala dovolání k Nejvyššímu soudu. Nejvyšší soud ho napadeným rozsudkem shledal důvodným. Sám změnil rozsudek krajského soudu v neprospěch stěžovatele postupem podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. Úvahy krajského soudu považoval za zjevně nepřiměřené a potvrdil závěr okresního soudu. V odůvodnění uvedl, že se stěžovatel k dovolání vedlejší účastnice nevyjádřil.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že Nejvyšší soud svým postupem porušil jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Zároveň Nejvyšší soud napadeným rozsudkem porušil jeho právo na ochranu vlastnictví (čl. 11 Listiny).

7. Stěžovatel především poukazuje na to, že Nejvyšší soud nepřihlédl k jeho vyjádření k dovolání. Tím mu byla odeprána možnost účastnit se řízení před dovolacím soudem, činit příslušné návrhy a předkládat soudu svou argumentaci. Daný postup je ještě závažnější s ohledem na postup Nejvyššího soudu, který ve věci rozhodoval sám. Podle stěžovatele obsahovalo jeho vyjádření relevantní argumentaci v otázce nepřipustnosti a nedůvodnosti dovolání vedlejší účastnice. Je zjevné, že opominutí podání stěžovatele umožnilo Nejvyššímu soudu velice zjednodušit obsah jím vydaného rozsudku a vycházet pouze z dovolání vedlejší účastnice. Stěžovatel však namítá, že takový postup je nepřijatelný, neboť soud tímto založil mezi stranami výraznou nerovnost. Nejvyšší soud nepřipustně vstoupil do hodnocení skutkových zjištění, což mu nepřísluší. Podle stěžovatele navíc Nejvyšší soud hodnotil provedené důkazy nesprávně a proti jejich obsahu či smyslu. Z těchto důvodů stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil Nejvyššímu soudu k novému projednání. Stěžovatel doplněním ze dne 6. 3. 2025 zdůraznil svou argumentaci, co se týče skutkových zjištění. Uvedl, že považuje svou dobrou víru opírající se o uzavřenou darovací smlouvu za prokázanou, respektive za nevyvrácenou.

III. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatele

8. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že žádná ústavně zaručená základní práva stěžovatele nebyla porušena napadeným rozsudkem. Uznal, že došlo k formálnímu pochybení z jeho strany, které však spočívalo toliko v opomenutí uvedení vyjádření stěžovatele k dovolání v písemném vyhotovení rozsudku. Vyjádření stěžovatele bylo Nejvyššímu soudu doručeno až po předložení samotného dovolání k rozhodnutí dovolacímu soudu, a to dne 13. 8. 2025. Vyjádření bylo následně založeno do soudního spisu a při rozhodování o dovolání žalované k němu bylo přihlíženo. V důsledku chyby ve vedení spisu však následně nebylo promítnuto do písemného vyhotovení rozsudku. Takové pochybení však nemá žádný vliv na věcný výsledek souzeného sporu. Nejvyšší soud se v rozsudku věcně vyjádřil ke všem podstatným námitkám obsaženým ve vyjádření k dovolání.

9. Stěžovatel tvrdil, že dovolání vedlejší účastnice nemůže obstát z formálních důvodů. S tímto názorem se Nejvyšší soud neztotožnil, protože z obsahu dovolání zjevně vyplývalo, že vedlejší účastnice namítala nesprávné právní posouzení otázky existence dobré víry, resp. poctivosti držby vlastnického práva stěžovatele, přičemž odkázala na příhodná rozhodnutí Nejvyššího soudu zabývající se danou otázkou, byť v poměrech předchozí právní úpravy (např.

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2002 sp. zn. 22 Cdo 1843/2000). Takové vymezení je přitom dostačující, což Nejvyšší soud reflektoval v bodě 11 odůvodnění rozsudku. Dále stěžovatel ve svém vyjádření k dovolání polemizoval s tím, jaké okolnosti (ne)jsou způsobilé vyvrátit jeho dobrou víru ve vlastnické právo k pozemkům, jejichž vydržení se domáhal. Nejvyšší soud následně v bodech 19 a 20 odůvodnění rozsudku uvedl všechny nalézacími soudy zjištěné skutečnosti, které jej vedly k opačnému řešení právní otázky poctivosti držby vlastnického práva stěžovatele. Proto nelze přisvědčit stěžovateli, že se Nejvyšší soud jeho argumenty nezabýval.

10. Odlišné právní posouzení ohledně vydržení podle zákona č. 40/1964 Sb., shodné se soudem prvního stupně, učinil dovolací soud na základě shodných skutkových zjištění, pouze je jinak právně hodnotil. Vyjádření stěžovatele k dovolání z hlediska jeho obsahu neobsahuje nic, co by mělo či mohlo mít za následek jiné rozhodnutí dovolacího soudu. Z tohoto důvodu Nejvyšší soud navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

11. Stěžovatel na vyjádření Nejvyššího soudu reagoval replikou ze dne 22. 9. 2025. Stěžovatel uvedl, že celá situace se mu vyjádřením Nejvyššího soudu ještě více znejasnila. Stěžovatel dne 8. 1. 2025 obdržel od Nejvyššího soudu sdělení, že jeho vyjádření k dovolání vedlejšího účastníka nebylo zažurnalizováno do spisu, a proto je Nejvyšší soud opomenul uvést v rozsudku. Nyní však Nejvyšší soud ve svém sdělení tvrdí, že dané vyjádření měl k dispozici, a že jej dokonce ve svém rozhodnutí zohlednil. Stěžovatel pochybuje o pravdivosti tohoto tvrzení. Pokud by Nejvyšší soud opravdu vyjádření stěžovatele měl k dispozici, v napadeném rozsudku by byla minimálně parafráze vyjádření stěžovatele a shrnutí, proč Nejvyšší soud argumentům stěžovatele nepřisvědčuje. Toto však z daného rozhodnutí není patrné. Stěžovatel proto nadále trvá na vadě rozsudku Nejvyššího soudu v tom, že tento se nijak nevypořádal s jeho vyjádřeními a argumenty.

12. Dále se stěžovatel vyjádřil i k věcnému posouzení Nejvyššího soudu. Zdůraznil, že nadále trvá na tom, že Nejvyšší soud nevymezil řádně, jakou otázku zásadního právního významu přezkoumával a v čem se od dané otázky odchýlily nižší soudy, zejména krajský soud. Nejvyšší soud neoprávněně zasáhl nikoli do právního posouzení věci, nýbrž do hodnocení skutkových okolností. To mu ovšem nepřísluší. Závěrem stěžovatel uvedl, že Nejvyšší soud posoudil podmínku vydržení nesprávně. Stěžovatel se domáhal vydržení toliko části sporného pozemku, a to s ohledem na tvrzení, že se na základě darovací smlouvy chopil držby pozemku ve větším rozsahu. Takový postup v minulosti Nejvyšší soud aproboval (rozhodnutí ze dne 28. 1. 2015 sp. zn. 22 Cdo 3079/2014, rozhodnutí ze dne 21. 8. 2024 sp. zn. 22 Cdo 534/2023). Stěžovatel proto nadále trvá na své ústavní stížnosti.

13. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření uvedla, že formální pochybení Nejvyššího soudu vůbec nemělo dopad na výsledek řízení. Stěžovatel totiž neprokazuje, že by v důsledku tohoto pochybení nemohl uplatnit své argumenty nebo že by rozhodnutí bylo pro absenci vypořádání jeho argumentace svévolné. Jádrem ústavní stížnosti je podle vedlejší účastnice pouhý nesouhlas stěžovatele s právním závěrem Nejvyššího soudu. To ovšem nemůže samo o sobě založit důvod pro zásah Ústavního soudu. Napadeným rozsudkem nebyla porušena žádná základní práva stěžovatele. Proto vedlejší účastnice navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, popřípadě zamítl.

IV. Vlastní posouzení věci Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel před jejím podáním vyčerpal veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

15. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti, nikoliv běžné zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Není proto součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do jejich rozhodovací činnosti může zasáhnout jen tehdy, shledá-li porušení některého základního práva nebo svobody.

16. V dané věci jsou relevantní dvě roviny – a) porušení práva na soudní ochranu stěžovatele absencí řádného vypořádání se s jeho argumenty ze strany Nejvyššího soudu a b) porušení práva stěžovatele na rovnost jako účastníka řízení.

a) Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny

17. Právo na soudní ochranu zaručuje každému procesní cestu, jak se před soudem domoci svých práv. Vedle práva na přístup k soudu a garancí soudcovské nezávislosti a nestrannosti pak judikatura Ústavního soudu dovodila také řadu procesních záruk, jimž musí soudy dostát, aby poskytovaná soudní ochrana splňovala ústavní požadavky. Jde typicky o základní principy dokazování nebo dodržení principů demokratického právního státu při poskytování soudní ochrany (např. ochrana právní jistoty, dělby moci či zákaz libovůle). Procesním požadavkem, který judikatura dovodila z čl. 36 odst. 1 Listiny právě ve spojení se základními principy demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, je také právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (viz např. náleze ze dne 7. 8. 2025 sp. zn. I. ÚS 285/25, bod 22, a tam citovanou judikaturu). Jeho smyslem je, aby se jednotlivec dozvěděl, proč soud o jeho věci rozhodl tak, jak rozhodl. Představuje nezbytný předpoklad pro zamezení libovůle a možnost následné kontroly – rozhodnutí, které řádné odůvodnění postrádá, není přezkoumatelné [viz nálezy ze dne 3. 4. 2024 sp. zn. II. ÚS 237/24 (N 67/123 SbNU 240), bod 22; ze dne 15. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 3755/17 (N 135/90 SbNU 227), bod 21; ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153) či ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)]. Právu na řádné odůvodnění obecně odpovídá povinnost soudu seznámit účastníky s klíčovými úvahami, které jej vedly k danému rozhodnutí, a musí se vypořádat s relevantními argumenty, jež buď vnesou účastníci, nebo plynou z právního řádu (příčemž platí, že soud zná právo).

18. Lze tak shrnout, že právo na soudní ochranu má ryze procesní charakter a nezakládá právo na určitý hmotněprávní výsledek. Vedle práva na samotný přístup k soudu a kritérií nezávislosti a nestrannosti soudu zahrnuje také procesní záruky týkající se především postupu soudu při dokazování a nároky kladené na odůvodnění soudního rozhodnutí. Typickým porušením práva na soudní ochranu jsou tedy situace, kdy soud ignoruje, resp. nijak neodpoví na určitý relevantní argument, který mohl ovlivnit výsledek řízení.

19. Aplikací výše uvedených obecných principů na případ stěžovatele dochází Ústavní soud k závěru, že Nejvyšší soud v případě stěžovatele požadavkům plynoucím z práva na soudní ochranu nedostál. Pro porušení práva na soudní ochranu je podstatné, že (1) stěžovatel vnesl relevantní argumenty, (2) se kterými se Nejvyšší soud nevypořádal. Nejvyšší soud vyjádření stěžovatele úplně opomněl a v odůvodnění uvedl, že stěžovatel se k dovolání vedlejší účastnice nevyjádřil.

20. Ze soudního spisu a přiložených dokumentů Ústavní soud ověřil následující skutečnosti. Okresní soud doručil stěžovateli dovolání vedlejší účastnice dne 19. 7. 2024. Obsahem datové zprávy nebyl žádný další přípis soudu, stěžovatel tedy nebyl vyzván k vyjádření k tomuto podání a nebyla mu pro toto vyjádření stanovena žádná lhůta. Stěžovatel podal své vyjádření k dovolání vedlejší účastnice okresnímu soudu dne 8. 8. 2024. Okresní soud soudní spis Nejvyššímu soudu odeslal dne 29. 7. 2024. Vyjádření stěžovatele tak okresní soud přeposlal Nejvyššímu soudu až dodatečně dne 13. 8. 2024. Nejvyšší soud dne 30. 10. 2024 ve věci rozhodl. V bodě 8 napadeného rozsudku uvedl, že stěžovatel se k dovolání nevyjádřil. Dne 8. 1. 2025 Nejvyšší soud v odpovědi na dotaz stěžovatele sdělil, že „patrně technickou chybou nebylo vyjádření zažurnalizováno do spisu, protože jej soud opomenul uvést v rozsudku“.

21. Napadeným rozsudkem Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil a sám ve věci rozhodl [postup podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř.]. V minulosti Ústavní soud shledal, že nároky na řádné odůvodnění jsou v takovém případě vyšší. Nejvyšší soud se totiž musí vypořádat nejen s relevantními argumenty stran, ale především s argumenty obou nižších soudů a musí vysvětlit, proč rozhodl jinak. Jeho rozhodnutí je navíc v rovině podústavního práva konečné; případná ústavní stížnost může sloužit pouze k nápravě porušení základních práv a svobod (náleze ze dne 15. 1. 2026 sp. zn. I. ÚS 1815/25, body 38 a 39).

22. V posuzovaném případě se Nejvyšší soud rozhodl prolomit pravidlo, že posuzování existence dobré víry je v zásadě na úvaze nižších soudů. Nejvyšší soud shledal, že skutkové závěry krajského soudu byly zjevně nepřiměřené a rozhodl se skutková zjištění sám právně hodnotit jinak (body 17 a 18 napadeného rozsudku). Jeho argumentace se tedy opírala z velké části o skutková zjištění. Nejvyšší soud na rozdíl od krajského soudu shledal, že stěžovatel nemohl být z omluvitelných důvodů přesvědčen o svém vlastnictví sporných pozemků.

23. Argumenty, které stěžovatel ve vyjádření vznesl, byly relevantní. Argumentace stěžovatele je v podstatné části skutková. Ovšem Nejvyšší soud napadeným rozsudkem sám ve věci rozhodl proto, že shledal úvahy krajského soudu o rozhodných skutečnostech zjevně nepřiměřenými. Jeho argumentace se zakládá na výjimečném novém právním hodnocení skutkových okolností. Argumenty stěžovatele skutečnostmi, které zdůvodňují existenci jeho dobré víry (a vyvracejí tvrzení vedlejší účastnice o jejím nedostatku), jsou v tomto kontextu relevantní. Nejvyšší soud však k těmto relevantním argumentům nepřihlédl. To plyne z celého odůvodnění napadeného rozsudku a obzvláště z explicitní zmínky o absenci vyjádření stěžovatele v bodě 8 odůvodnění. Nejvyšší soud tvrdil, že ve skutečnosti k vyjádření stěžovatele přihlédl a jedná se o pouhý formální omyl; v důsledku chyby ve vedení spisu zmínku o existenci vyjádření nezahrnul do narativní části rozsudku. Takové tvrzení však nemá zřejmou oporu v písemném vyhotovení odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu.

24. Vyjádření stěžovatele reagovalo na dovolání vedlejší účastnice. K té samé problematice uvádí obě strany odlišné a protichůdné relevantní argumenty. I když se Nejvyšší soud tedy věcně vyjádřil k té samé problematice, je zjevné, že argumenty stěžovatele nereflektoval a nevypořádal se s nimi. Příkladem je klíčový závěr Nejvyššího soudu v bodě 19 napadeného rozsudku. Vedlejší účastnice předestřela Nejvyššímu soudu řešení, že stěžovatel nebyl v dobré víře ohledně vlastnictví sporných pozemků. Bylo tomu tak, protože se nedomáhal vydržení státního pozemku, na který tyto pozemky navazují. Stěžovatel vysvětlil, že se nedomáhal vydržení státního pozemku, protože chtěl dojít k smírnému řešení, o což se snažil i s vedlejší účastnicí. Explicitně uvedl, že je přesvědčen, že vydržel vlastnické právo i k státnímu pozemku. Nejvyšší soud provedl logickou implikaci, že stěžovatel musel mít pochybnosti o vlastnictví státního pozemku, a tím spíše musel mít pochybnosti o vlastnictví sporných pozemků. S argumenty stěžovatele se však Nejvyšší soud nijak nevypořádal. Argumentace Nejvyššího soudu je v tomto ohledu nedostatečná.

25. Dále Nejvyšší soud v bodě 19 uvedl, že rozhovor s matkou vedlejší účastnice mohl stěžovatele jenom utvrdit v pochybnostech, zda mu vlastnické právo ke spornému pozemku náleží. Uvedl k tomu pouze, že to platí bez ohledu na skutečnost, že vedlejší účastnice vlastníkem daného pozemku nebyla a že šlo o náhlý a ojedinělý rozhovor. Stěžovatel přitom argumentoval, že z rozhovoru s matkou vedlejší účastnice naopak dovodil, že je vlastníkem jednoho ze sporných pozemků. Na základě toho se tak i choval. Pokud by věděl, že tento pozemek nevlastní, věc by začal řešit mnohem dříve. Nejvyšší soud i v této části odůvodnění reflektoval pouze dovolání vedlejší účastnice a s argumenty stěžovatele se nevypořádal.

26. V dosavadní judikatuře Ústavní soud shledal svévolným a v rozporu s právem na soudní ochranu například postup Nejvyššího soudu, který se z důvodu vlastního pochybení neseznámil s doplňujícím podáním stěžovatelek zahrnujícím nejen tři nově předestřené

dovolací důvody, ale i doplnění a rozvedení dovolacích důvodů uvedených v dovolání [náleze ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1096/17 (N 233/87 SbNU 791)].

27. Podle Ústavního soudu absence vypořádání relevantních argumentů dosahuje v posuzovaném případě intenzity svévole, neboť z důvodu nepřihlédnutí k argumentaci stěžovatele se Nejvyšší soud nevypořádal se všemi vznesenými námitkami, navíc za situace, kdy sám ve věci meritorně rozhodl. Jeho pochybení je proto natolik závažné, že představuje porušení práva stěžovatele na soudní ochranu.

b) Porušení práva na rovnost účastníků podle čl. 37 odst. 3 Listiny

28. Dále se Ústavní soud zabýval námitkou stěžovatele, podle níž byla v řízení před Nejvyšším soudem porušena zásada rovnosti účastníků řízení a princip kontradiktornosti. Součástí práva na spravedlivý proces je mimo jiné ústavně přikázaná kontradiktornost řízení, tj. právo všech účastníků řízení rovnocenně procesně působit na rozhodující soudní orgán plynoucí z čl. 37 odst. 3 Listiny. V minulosti shledal Ústavní soud porušení čl. 37 odst. 3 například ve věci, ve které obecný soud vypořádal námitky pouze jedné ze stran sporu, a nikoliv již obranné námitky druhé strany [náleze ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 1020/16 (N 37/84 SbNU 427)].

29. V nynějším případě byli vedlejší účastnice a stěžovatel oba účastníky dovolacího řízení před Nejvyšším soudem. Jak plyne z odůvodnění výše, bylo s nimi zacházeno odlišně. Nejvyšší soud přihlédl pouze k dovolání vedlejší účastnice a v odůvodnění se nevyjádřil k relevantním argumentům vzneseným stěžovatelem. Toto odlišné zacházení šlo k tíži stěžovatele. Nejvyšší soud sám změnil rozsudek krajského soudu v jeho neprospěch, aniž by přihlédl k argumentaci stěžovatele. Tím porušil jeho právo na soudní ochranu. Nejvyšší soud přitom tímto postupem nesledoval ochranu žádného legitimního zájmu. Sám přiznal, že k tomuto odlišnému zacházení nedošlo úmyslně, ale administrativním omylem. Odlišné zacházení s účastníky řízení proto není ospravedlnitelné.

30. Námitkou stěžovatele týkající se zásahu do práva na ochranu vlastnictví se Ústavní soud nezabýval, neboť tato otázka se vzhledem ke zrušení napadeného rozhodnutí otevírá novému posouzení, které v dalším řízení může mít jiný dopad do majetkové sféry stěžovatele. Ústavnímu soudu v této fázi nepřísluší výsledek předjímat.

V. Závěr

31. Ústavní soud proto, aniž se zabýval meritem věci, jehož projednání náleží obecným soudům, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Nejvyššího soudu zrušil.

Č. 31
Omezení vlastnického práva veřejným prostranstvím
a bezdůvodné obohacení
(sp. zn. I. ÚS 2541/25 ze dne 25. února 2026)

Souhlasil-li vlastník pozemku s jeho veřejným užíváním, je výklad obecných soudů, podle něhož mu nevzniká nárok na vydání bezdůvodného obohacení za omezení jeho vlastnického práva veřejným prostranstvím, ústavně souladný. Nejedná se totiž o případ nuceného omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Dity Řepkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Tomáše Langáška a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele Ing. Tomáše Hájka, zastoupeného Mgr. Bohdanou Hejdukovou, advokátkou, sídlem Opletalova 1535/4, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. srpna 2025 č. j. 28 Cdo 1074/2025-135, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Městské části Praha 10, sídlem Vršovická 1429/68, Praha 10, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Podstatou věci je nesouhlas stěžovatele s odůvodněním obecných soudů, které mu zamítly nárok na vydání bezdůvodného obohacení za užívání jeho pozemků jako veřejného prostranství. Stěžovatel především nesouhlasí s tím, že konkludentní souhlas jeho předchůdce s užíváním pozemků jej zavazuje. Zpochybňuje také to, že takový souhlas v sobě zahrnuje i bezúplatnost.

2. Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal vydání bezdůvodného obohacení za užívání svých pozemků jako veřejného prostranství a náhrady nákladů na pořízený znalecký posudek k ocenění bezdůvodného obohacení. Obvodní soud pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) dospěl k závěru, že některé z těchto pozemků stěžovatele nejsou veřejným prostranstvím, neboť z nich nemá prospěch neomezená skupina občanů města (soukromé parkoviště a silniční spojení k němu). Ostatní pozemky jako veřejné prostranství posoudil. Přesto dospěl k závěru, že bezdůvodné obohacení za jejich užívání stěžovateli nenáleží. Ten pozemky nabyl kupní smlouvou. Stěžovatelův právní předchůdce musel souhlasit s výstavbou komunikací v rámci vybudování stavebního projektu. Příslušným úřadem byly stanoveny podmínky zbudování developerského komplexu, včetně doplnění komunikací. Vlastník, který umožnil zřízení komunikací na svých pozemcích v rámci developerského projektu, nutně udělil souhlas s jejich veřejným užíváním. Stěžovatel při nabývání vlastnického práva k těmto pozemkům měl a mohl zjistit jejich stav. Právní důvod ospravedlňující obohacení veřejnosti

prostřednictvím vedlejší účastnice je založen rozhodnutím orgánu veřejné moci (stavebního úřadu) a předchozí vlastník byl přinejmenším srozuměn se zřízením veřejného prostranství.

3. Městský soud v Praze k odvolání stěžovatele rozhodnutí obvodního soudu potvrdil. Ztotožnil se se skutkovým stavem, jak jej zjistil obvodní soud, i jeho právním posouzením. Uvedl také, že vzhledem k nedůvodnosti nároku na vydání bezdůvodného obohacení nemůže být důvodný ani související nárok na náhradu nákladů za znalecký posudek.

4. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele napadeným usnesením odmítl. Zdůraznil přitom, že projev vůle, kterým vlastník souhlasí s omezením svého vlastnického práva (jako předpokladu pro vznik veřejného prostranství) v sobě zahrnuje i vůli činit tak bezúplatně.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že pokud vlastník pozemku dal souhlas k jeho užívání jako veřejného prostranství, byť konkludentně, nemůže žádat bezdůvodné obohacení. Soudy se také nezabývaly tím, jak tento souhlas zavazuje právního nástupce. Obce si mají zajistit souhlas s užíváním pozemků vlastníků formou zřízení věcného břemene, případně formou obligace i s právními nástupci. Neučiní-li tak, jde o nedbalost, ze které nemohou těžit. Stěžovatel je již několikátým vlastníkem pozemků v řadě, a souhlas ho tak nemůže zavazovat. Budoucí vlastník sice může rozpoznat, že pozemky jsou užívány jako veřejné prostranství, nikoliv však to, že jsou užívány bezplatně.

6. Judikatura nadto vytváří dvojí kategorii právních nástupců podle toho, jak pozemek nabyli. Při přechodu vlastnictví např. děděním by pozemek asi zatížen nebyl. Konkludentní souhlas ve vztahu k bezúplatnosti za užívání pozemku zavazuje pouze vlastníka, který tento souhlas dal. Pro stěžovatele nebyl seznatelný. I z judikatury Ústavního soudu, např. nálezů ze dne 18. 1. 2022 sp. zn. III. ÚS 2049/21 (N 6/110 SbNU 61) a ze dne 8. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 8/08 (N 137/58 SbNU 115; 256/2010 Sb.), plyne právo na náhradu při omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). V případě veřejného prostranství vlastníku pozemku vzniká právo na vydání bezdůvodného obohacení.

III. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatele

7. Ústavní soud zaslal účastníku řízení a vedlejšímu účastníkovi řízení ústavní stížnost k vyjádření. Možnost vyjádřit se využil pouze účastník řízení (tj. Nejvyšší soud). Vedlejší účastník (Městská část Praha 10) tuto možnost nevyužil.

8. Nejvyšší soud předně v podrobnostech odkázal na napadené rozhodnutí. Zdůraznil dále, že není-li v občanskoprávní rovině upraveno obecné užívání veřejného prostranství, zahrnujícího i jen zčásti pozemky vlastněné třetí osobou, vzniká obecně bezdůvodné obohacení obce protiprávním užitím cizí hodnoty. I když existuje právní důvod užívání, nejde o titul k získání bezplatného prospěchu na úkor třetí osoby. Ke vzniku veřejného prostranství se vyžaduje souhlas vlastníka s veřejným užíváním. Souhlas není nezbytně zapotřebí pro jeho trvání. Souhlasný projev vůle s omezením vlastnického práva v sobě zahrnuje vůli tak činit bezplatně. V obecné rovině se k závěru o jednostranně neodvolatelném souhlasu s obecným užíváním veřejného prostranství a jeho závaznosti pro nového vlastníka, jenž o omezení vlastnického práva při převodu věděl, opakovaně přiklonil i Ústavní soud. Ve stěžovatelem uváděných nálezech není otázka dobrovolného věnování pozemku veřejnému užívání řešena. Stěžovatel pomíjí, že developer realizující výstavbu obytného a komerčního centra věnuje pozemky „komunikačního charakteru“ veřejnému užívání ve svém vlastním obchodním zájmu. Podle Nejvyššího soudu tak nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

9. Ústavní soud zaslal vyjádření Nejvyššího soudu na vědomí a k případné replice. Podle stěžovatele Nejvyšší soud nereagoval na zásadní námitku ohledně porušení rovnosti forem vlastnictví. Právo obecného užívání nebylo sjednáno jako věcné ve formě služebnosti. Byl-li

by na druhé straně neveřejný subjekt, soudy by ochranu užívacímu právu nesjednanému jako věcné břemeno neposkytly.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo napadené rozhodnutí vydáno. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Upuštění od ústního jednání

11. Ústavní soud dospěl k závěru, že by ústní jednání nepřispělo k dalšímu objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Nekonání ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Stěžovatel se dovolává dlouhodobé judikatury Ústavního soudu, podle níž docházelo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, bylo-li jejich vlastnické právo bez náhrady omezeno existencí veřejného prostranství. V právě posuzované věci jsou skutkové okolnosti přinejmenším v části obdobné jako okolnosti v této nálezné judikatuře. Ústavní soud proto přistoupil k posouzení důvodnosti ústavní stížnosti.

VI. 1. Obecně k právu na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny

13. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že výklad podústavního práva je zásadně věcí obecných soudů. Přesto věc může nabýt ústavněprávní dimenze, nedodrží-li soud při svém postupu procesní požadavky vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny. Z něj vyplývá zejména právo jednotlivce na řádné odůvodnění rozhodnutí. Jeho smyslem je mj., aby se účastník řízení mohl srozumitelně dozvědět, jakými úvahami se soud při rozhodování jeho věci řídil [srov. náleze ze dne 18. 11. 2024 sp. zn. I. ÚS 2690/24, bod 29, nebo ze dne 6. 4. 2021 sp. zn. I. ÚS 1343/20 (N 70/105 SbNU 244), bod 27]. Právo na řádné odůvodnění zároveň není absolutní v tom smyslu, že by se soud v odůvodnění rozhodnutí musel podrobně zabývat každou námitkou účastníků řízení. S takovými námitkami se soud má povinnost vypořádat způsobem, který odpovídá míře závažnosti těchto námitek [srov. náleze ze dne 15. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2744/24, bod 23, nebo ze dne 10. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1895/14 (N 52/76 SbNU 717), bod 31].

14. I pokud soud své rozhodnutí v souladu s výše uvedeným řádně odůvodní, je stále možné, aby výkladem podústavního práva porušil právo účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. K porušení ústavnosti totiž dochází i v případě tzv. kvalifikovaných vad. Mezi ně patří situace, kdy se obecný soud dopustí nepřipustné libovůle. Ústavní soud ve své judikatuře vymezil řadu případů, kdy k takové libovůli dochází. Může spočívat v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo např. ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp., který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [srov. náleze ze dne 20. 9. 2016 sp. zn. III. ÚS 212/16 (N 179/82 SbNU 741), bod 19, nebo ze dne 14. 5. 2018 sp. zn. I. ÚS 2502/17 (N 88/89 SbNU 331), bod 26].

VI. 2. Obecně k vlastnickému právu a čl. 11 odst. 4 Listiny

15. Vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny je třeba vnímat jako autonomní ústavní pojem. Přesto nelze zapomínat, že zákonodárce má poměrně široké možnosti vymezení obsahu vlastnického práva, zejména úpravy nabytí vlastnictví, jeho užívání, jakož i dispozic s ním

[srov. náleze ze dne 13. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 643/06 (N 142/46 SbNU 373), bod 43]. Jak upozorňuje citovaný náleze, právo vlastnit je právem právně konstituovaným, a proto lze říci, že neexistuje vlastnictví tam, kde by chyběl právní řád.

16. Podle čl. 11 odst. 3 Listiny platí, že vlastnictví zavazuje. Zákonodárce v souladu s tím vymezuje obsah vlastnického práva i tím, že stanoví veřejnoprávní rámec, v jehož mezích lze toto právo uplatňovat (srov. též § 1012 občanského zákoníku, dle něhož vlastník své právo uplatňuje v mezích právního řádu). Případům uvedeného „vymezení“, resp. inherentního omezení, práva vlastnit majetek se Ústavní soud podrobněji věnoval např. ve věcech sp. zn. Pl. ÚS 27/16 ze dne 18. 12. 2018 (N 200/91 SbNU 485; 51/2019 Sb.), bod 55, ze dne 7. 12. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 20/21 (N 215/109 SbNU 318; 4/2022 Sb.), bod 123, nebo ze dne 22. 10. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/25 (495/2025 Sb.), bod 93. Ukázkovými příklady inherentního omezení (vymezení) vlastnictví jsou v kontextu veřejného užívání právo na vstup do lesů a právo na přístup do krajiny, která jsou ostatně zahrnuta v právu na svobodu pohybu podle čl. 14 Listiny (srov. zpravodajskou zprávu k Listině základních práv a svobod a též Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 36 a n., a Mácha, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 4). Za ně vlastníkům žádná náhrada nenáleží.

17. Dochází-li k nucenému omezení vlastnického práva (mimo režim čl. 11 odst. 3 Listiny), platí, že se tak podle čl. 11 odst. 4 Listiny musí dít ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu. Smysl čl. 11 odst. 4 Listiny spočívá v tom, aby vlastníkově bylo takové omezení vykompenzováno subjektem, v jehož prospěch se k omezení přistupuje. Z uvedeného vyplývá i aplikační prostor tohoto ustanovení, který se týká podmínek nuceného omezení vlastnického práva. Byť některá ze zde citovaných podmínek není splněna, ústavně konformně lze omezit vlastnické právo také se souhlasem vlastníka, aniž by šlo o nucené omezení ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny.

VI. 3. K veřejnému prostranství a judikatuře vztahující se k bezdůvodnému obohacení

18. Podle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), jsou veřejným prostranstvím všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.

19. Citovaným ustanovením se Ústavní soud zabýval v řízení o návrhu skupiny poslanců na jeho zrušení pod sp. zn. Pl. ÚS 21/02 [náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/02 ze dne 22. 3. 2005 (N 59/36 SbNU 631; 211/2005 Sb.)]. Navrhovatelé argumentovali, že prohlášení soukromého pozemku bez souhlasu vlastníka za veřejné prostranství porušuje právo vlastnit majetek a zakládá nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny, za něž by měla být poskytnuta náhrada. Ústavní soud však ve svém náleze ze dne 22. 3. 2005 návrh zamítl. Uvedl, že „[o]značení soukromé nemovitosti za veřejné prostranství obecně závaznou vyhláškou obce nemůže být proto dáváno na roveň vyvlastnění nebo nucenému omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny, jak činí navrhovatel. Základní tezí navrhovatele je předpoklad, že vlastnické právo je právem, které ‚nesmí být nikterak porušeno‘. Ze znění čl. 11 odst. 3 Listiny vyplývá, že vlastnické právo není absolutním a ničím neomezeným právním panstvím nad věcí, nýbrž má plnit a současně též plní i jiné funkce. Podle čl. 11 odst. 3 Listiny totiž vlastnictví zavazuje, nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Vlastní-li soukromý vlastník pozemek, který splňuje všechny znaky veřejného prostranství podle zákonné definice, je nutno též akceptovat možnost, že obec takovýto pozemek prohlásí za veřejné prostranství (§ 14 odst. 2 zákona č. 565/1990 Sb., v platném znění, § 84 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Příslušná obecně závazná vyhláška obce tak jen deklaruje již existující stav. (...) Jak již vyslovil ve své judikatuře Ústavní soud, je nutno respektovat konkretizaci sociální závaznosti vlastnictví ve smyslu čl. 11 odst. 3

Listiny a čl. 1 odst. 2 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podle něhož právo na ochranu majetku nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem. (...) Ústavní soud poukazuje na své úvahy v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/99 [ze dne 15. 3. 2000 (N 38/17 SbNU 263; 80/2000 Sb.)], podle nichž článek 11 stejně jako článek 26 odst. 2 Listiny jsou výrazem celkového pojetí právního státu v České republice. I když se výslovně v žádném ústavním dokumentu Česká republika neprohlašuje za „sociální právní stát“, ve skutečnosti, stejně jako v řadě západoevropských zemí, celý její ústavní a právní systém vychází jednak z principu, že vlastnictví zavazuje a je omezeno zákonem chráněnými obecnými zájmy (čl. 11 odst. 3 Listiny), jednak z možnosti státního zásahu do úpravy vlastnických práv ve veřejném, resp. obecném zájmu“. K uvedeným závěrům se Ústavní soud znova přihlásil i v nálezech ze dne 11. 12. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 45/06 (N 218/47 SbNU 871; 20/2008 Sb.) nebo ze dne 30. 4. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 5/07 (N 80/49 SbNU 165; 287/2008 Sb.).

20. Prostor splňující zákonné znaky veřejného prostranství vzniká *ex lege* (srov. právě citované nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/02, Pl. ÚS 45/06, Pl. ÚS 5/07). Je třeba rozlišovat mezi v zákoně uvedenými prostory, tedy náměstími, ulicemi, chodníky *etc.*, a mezi dalšími prostory v obci přístupnými každému bez omezení, tedy sloužícími veřejnému užívání (srov. Mácha, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 86). Výslovně uvedené prostory jsou bez ohledu na vlastnictví svou podstatou, s ohledem na svoji urbanistickou a sociální funkci, svobodu pohybu (ve městě či obci) a efektivní uplatňování politických práv, veřejným prostranstvím; je pro ně relevantní čl. 11 odst. 3 a čl. 14 Listiny (srov. bod 16 výše). V případě dalších prostor v obci přístupných každému bez omezení, tedy sloužících veřejnému užívání, je třeba si klást otázku, za jakých podmínek takový prostor vznikne. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 26. 6. 2019 sp. zn. 22 Cdo 2378/2016 dovedl, že pro vznik veřejného prostranství je nezbytný i souhlas vlastníka s veřejným užíváním jeho pozemku či jeho části. K tomuto závěru se opakovaně přihlásil i v dalších rozhodnutích (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2020 sp. zn. 22 Cdo 1472/2020 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021 sp. zn. 22 Cdo 2442/2021). Zdůraznil, že souhlas se vyžaduje pouze ke vzniku veřejného prostranství, nikoliv k jeho trvání. Jinak řečeno, vznikne-li jednou platně veřejné prostranství, nemůže vlastník jednostranně veřejné užívání tohoto pozemku vyloučit. Souhlas přitom může být udělen jak výslovně, tak i konkludentně a je možné jej dovést i z dlouhodobého strpení užívání takového pozemku širokou veřejností.

21. S vývojem rozhodovací praxe týkající se podmínek vzniku veřejného prostranství souvisí i judikatura, která připustila poskytnutí kompenzace za omezení vlastnického práva k pozemku v důsledku jeho užívání jako veřejného prostranství. Jakkoliv totiž veřejné prostranství zakládá veřejnosti možnost užívat pozemek náležející jednotlivci, je na druhé straně vlastník pozemku ve svém vlastnickém právu odpovídajícím způsobem omezen. V tomto kontextu se Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí civilních soudů zabýval otázkou, zda za takové omezení náleží vlastníkům náhrada právě ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny. V některých případech Ústavní soud vyjádřil o příležitosti přiznání nároku na vydání bezdůvodného obohacení určité pochybnosti [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2014 sp. zn. I. ÚS 581/14 (N 134/74 SbNU 35), body 38 a násl.], jindy v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu dospěl k opačnému závěru. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2049/21, bod 30, v kontextu obecnými soudy akceptované námitky rozporu jednání stěžovatele s dobrými mravy uvedl, že dochází-li k omezení ústavně zaručeného vlastnického práva k nemovitému majetku tím, že nemovitost je užívána jako veřejné prostranství, přísluší jeho vlastníku náhrada ze strany obce, a není-li poskytována, lze ji po obci vymáhat jakožto nárok z titulu bezdůvodného obohacení.

22. Pro úplnost je vhodné poznamenat, že judikatura přiznávající nárok na náhradu bezdůvodného obohacení se stala předmětem kritiky části odborné literatury, a to zejména s ohledem na nedostatečné zohlednění souhlasu vlastníka s veřejným užíváním (srov. např.

HUNEŠ, Karel, RANDUSOVÁ, Eva, MÁCHA, Aleš. Veřejné prostranství a jeho platný vznik. *Právní rozhledy*, 2017, č. 10, s. 366–371, nebo MÁCHA, Aleš. Bezdůvodné obohacení za užívání účelové komunikace. *Právní rozhledy*, 2017, č. 21, s. 747–751). Dle zde vysloveného názoru je vyloučen nárok vlastníka pozemku omezeného veřejným prostranstvím na vydání bezdůvodného obohacení, souhlasil-li s veřejným užíváním, resp. můžeme-li mu souhlas s veřejným užíváním přičíst (např. v případě nabytí vlastnického práva kupní smlouvou, nikoliv již v případě restituce). Jiní autoři upozorňují na nutnost modifikace názorů vyplývajících z této judikatury v důsledku přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Podle § 2992 občanského zákoníku nevzniká povinnost obohacení vydat, pokud k jeho vzniku došlo tím, že ochuzený něco učinil ve svém výlučném a osobním zájmu či na vlastní nebezpečí. Rovněž poukázal na souvislost s § 2997 odst. 1 větou druhou, která brání ve specifikovaných případech vzniku bezdůvodného obohacení za vytvoření majetkové výhody jinému mimo vztahy plnění (MELZER, Filip, CSACH, Kristián. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 1340–1341, m. č. 472–473).

VI. 4. Aplikace obecných principů na posuzovanou věc

23. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda okolnosti právě posuzované věci svědčí o naplnění čl. 11 odst. 4 Listiny. Zmíněná judikatura, podle níž má vlastník pozemku omezeného v užívání veřejným prostranstvím právo na vydání bezdůvodného obohacení, poukazovala v této situaci na nucené omezení vlastnického práva [srov. judikaturu Nejvyššího soudu citovanou v nálezu ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. I. ÚS 1607/11 (N 89/65 SbNU 203)]. Nelze nicméně přehlédnout, že uvedené nálezy nepředpokládaly souhlas vlastníka s veřejným užíváním jeho pozemku. To bylo nepochybně způsobeno i postupným vývojem judikatury vztahující se k podmínkám vzniku veřejného prostranství (srov. usnesení ze dne 5. 5. 2025 sp. zn. I. ÚS 669/25, bod 32). Jak již bylo výše uvedeno, jako otázkou výslovně a ve všech souvislostech do té doby neřešenou se nezbytností souhlasu ke vzniku veřejného prostranství zabýval Nejvyšší soud až v rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 2378/2016.

24. Na závěr o nuceném omezení vlastnického práva souhlas vlastníka s veřejným užíváním nepochybně vliv má. Souhlasil-li vlastník s takovým omezením, nejde o nucené omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny. K obdobnému závěru dospěla i judikatura ve vztahu k veřejně přístupným účelovým komunikacím [srov. náleze ze dne 9. 1. 2008 sp. zn. II. ÚS 268/06 (N 2/48 SbNU 9), body 29 a násl., nebo usnesení ze dne 27. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 344/24]. Na tom nic nemění ani pozdější jednostranné odvolání souhlasu tímto vlastníkem. Závěr o neodvolatelnosti souhlasu a jeho závaznosti pro právní nástupce přitom odpovídá kromě již zmiňovaného i judikatuře Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu ohledně vzniku veřejně přístupné účelové komunikace (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 5. 2012 č. j. 1 As 32/2012-42 nebo rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2006 sp. zn. 22 Cdo 1173/2005). Svě zastání má i v odborné literatuře (srov. např. KÜHN, Zdeněk. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, s. 211, m. č. 15–16).

25. Se zřetelem k uvedenému Ústavní soud konstatuje, že k nucenému omezení vlastnického práva stěžovatele nedošlo. Aniž by bylo třeba se zabývat otázkou, zda v tomto konkrétním případě nejde o inherentní omezení podle čl. 11 odst. 3 Listiny, tak ze skutkových zjištění obecných soudů vyplývá, že stěžovatelův právní předchůdce s veřejným užíváním souhlasil. Sám stěžovatel pak nabýval vlastnické právo k pozemkům, které již bylo takto omezené. Okolnosti právě posuzované věci proto nenaplňují znaky nuceného omezení vlastnického práva. Zákon ani judikatura přitom pro trvání veřejného prostranství nepředpokládají souhlas vlastníků s užíváním pozemků „formou zřízení věcného břemene“ ani

„formou obligace“, jak dovozuje stěžovatel. Nejde tak ani o vytváření různých forem vlastnictví s odlišnou ochranou, jak setrvale dovozuje stěžovatel.

26. Dále se Ústavní soud zabýval otázkou, zda ústavněprávní relevance nenabylo zamítnutí nároku stěžovatele na vydání bezdůvodného obohacení za užívání jeho pozemků jako veřejného prostranství. V této části jsou závěry obecných soudů postaveny na výkladu podústavního práva a v souladu s výše uvedeným by případný zásah Ústavního soudu přicházel v úvahu, až pokud by jej doprovázely kvalifikované vady.

27. Obecné soudy shledaly, že souhlas právního předchůdce stěžovatele s veřejným užíváním nárok na vydání bezdůvodného obohacení vyloučil. Rozhodnutí jsou přitom z ústavněprávního hlediska dostatečně odůvodněna. Bezdůvodné obohacení pojmově připadá v úvahu, pokud dochází k obohacení bez právního (resp. spravedlivého) důvodu. V posuzované věci však soudy dospěly k závěru, že právním důvodem k užívání byl souhlas právního předchůdce stěžovatele (vlastníka pozemků) ve spojení s naplněním dalších znaků veřejného prostranství. Nelze současně přehlédnout, že takový výklad odpovídá výše zmiňované odborné literatuře. I z toho vyplývá, že v postupu Nejvyššího soudu není přítomna kvalifikovaná vada, která by ospravedlnila zásah Ústavního soudu. Zpravidla totiž není úkolem Ústavního soudu, aby hledal ten nejvhodnější výklad a správnou argumentaci pro užití norem podústavního práva [srov. náleze ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. III. ÚS 2301/14 (N 39/76 SbNU 527)]. Za takových okolností nepovažuje Ústavní soud zamítnutí stěžovatelova nároku za neústavní. K obdobnému závěru dospěl Ústavní soud již ve zmiňovaném usnesení sp. zn. I. ÚS 669/25.

28. Neobstojí tak ani stěžovatelovy námitky ohledně toho, zda souhlas zahrnoval i neúplatnost takového užívání. Tím se stěžovatel dostává do polemiky s výkladem právního jednání jeho právního předchůdce, jak jej zjistily obecné soudy. Obecné soudy dospěly k závěru, že souhlas vyloučil i nárok na přiznání bezdůvodného obohacení, protože právní předchůdce s užíváním souhlasil (výstavba komunikací v rámci vybudování stavebního projektu). Takový závěr není zjevně nepřiměřený skutkovým okolnostem zjištěným obecnými soudy. Ostatně i dle § 2997 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, právo na vydání bezdůvodného obohacení nemá ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen (ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl). I odborná literatura dospívá k závěru, že pokud developer při výstavbě bytového komplexu upraví a zpřístupní i okolní pozemky jako park, nemůže požadovat náhradu za takto vzniklé veřejné prostranství (MELZER, Filip, CSACH, Kristián. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 1341, m. č. 473).

29. Na absenci ústavněprávního přesahu stěžovatelových námitek nic nemění ani to, že relevantní souhlas dal jeho právní předchůdce. V tomto kontextu lze ostatně odkázat přiměřeně na výše uvedené (srov. bod 24) a na usnesení Ústavního soudu, která k obdobnému závěru dospěla ve vztahu k veřejně přístupným účelovým komunikacím (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 669/25, bod 15, nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 344/24, bod 11). K argumentu obvodního soudu, že stěžovatel poskytnutí souhlasu jeho právním předchůdcem měl a mohl zjistit, stěžovatel v ústavní stížnosti pouze uvádí, že o něm nebylo nic v kupní smlouvě a že šlo o souhlas konkludentní. Nijak nereaguje a nerozporuje skutečnost, že konkludentní souhlas byl dovozen již z procesu schvalování developerského projektu, což pro stěžovatele podle obvodního soudu zjištělné bylo.

VII. Závěr

30. Ústavní soud shrnuje, že Nejvyšší soud napadeným rozhodnutím neporušil ústavně chráněná práva stěžovatele. Proto ze shora uvedených důvodů po projednání věci bez přítomnosti účastníků mimo ústní jednání ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

III

II. Usnesení

Usn. č. 1
Snížení starobního důchodu funkcionářům komunistického režimu
(sp. zn. II. ÚS 3155/25 ze dne 28. ledna 2026)

Cíl zákonné úpravy, aby osoby, které působily na klíčových pozicích v rámci komunistického aparátu (a díky tomu např. pobíraly i vyšší mzdu), nečerpaly nepřiměřené a společensky neobhajitelné výhody v oblasti důchodového pojištění, je legitimní. Jedním z principů českého důchodového systému je sice zásluhovost, podle níž má být při vyměření důchodu brán v potaz i objem prostředků, které osoba do systému důchodového pojištění odvedla (např. i proto že ve vysoké pozici pobírala vyšší mzdu). Krok zákonodárce, který výkon některých vysokých funkcí v rámci komunistického režimu za záslužný nepovažuje, však není nelegitimní.

Usnesení

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Přibáně a soudce zpravodaje Martina Smolka a soudce Pavla Šámala ve věci ústavní stížnosti stěžovatele RSDr. Pavla Pilného, zastoupeného JUDr. Sergejem Zaripovem, LL.M., advokátem se sídlem Václavské náměstí 775/8, Praha 1, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 1 Ads 116/2025-26 ze dne 16. 9. 2025, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 19 Ad 11/2024-46 ze dne 29. 5. 2025, rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení č. j. X ze dne 28. 2. 2024 a rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení č. j. Y ze dne 31. 1. 2024, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 67d, 67e, 67f a 67g zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 455/2022 Sb., za účasti Nejvyššího správního soudu, Městského soudu v Praze a České správy sociálního zabezpečení jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost a návrhy s ní spojené se odmítají.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 24. 10. 2025 se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených soudních a správních rozhodnutí. S ústavní stížností spojil ve smyslu § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, návrhy na zrušení části zákona, a to konkrétně ustanovení § 67d, 67e, 67f a 67g zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 455/2022 Sb.

2. Napadeným prvostupňovým rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení byl stěžovateli snížen starobní důchod o částku 600 Kč měsíčně. Důvodem tohoto opatření bylo zařazení stěžovatele Ústavem pro studium totalitních režimů (ÚSTR) do seznamu představitelů komunistického režimu, a to z titulu výkonu funkce vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ Brno v období od dubna 1988 do 17. listopadu 1989. K tomu došlo na základě části čtvrté hlavy osmé zákona o důchodovém pojištění (§ 67d–67g), která se týká snížení starobních důchodů některým představitelům komunistického režimu.

3. Taxativní výčet osob, jichž se snížení starobního důchodu týká, tj. osob, které lze pro účely zákona o důchodovém pojištění považovat za představitele komunistického režimu, je uveden v § 67d zákona. Odstavec 1 citovaného ustanovení obsahuje výčet pozitivní, odstavec 2 naopak vymezuje skupinu osob, na něž se úprava nevztahuje – zejména osoby, které sice po určitou dobu vykonávaly činnost ve prospěch komunistického režimu, ale později proti němu aktivně vystupovaly, popřípadě osoby, které se po pádu režimu osvědčily. Podle § 67d odst. 1 písm. b) zákona je představitelem komunistického režimu i osoba, která byla v období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989 „vedoucím tajemníkem krajských, okresních nebo obvodních výborů Komunistické strany Československa nebo Komunistické strany Slovenska“. Podle § 67d odst. 3 zákona o důchodovém pojištění je podmínkou snížení procentní výměry starobního důchodu zařazení dotčené osoby do seznamu představitelů vypracovaného Ústavem pro studium totalitních režimů. V § 67e a 67f poté citovaný zákon stanoví rozsah snížení starobního důchodu (300 Kč za každý, byť započatý rok, v němž byla dotčená osoba představitelem komunistického režimu), jakož i pravidla pro určení okamžiku, od něhož ke snížení důchodu dochází. Současně zákon stanoví dolní hranici, pod kterou nelze starobní důchod snížit. Konečně § 67g zákona stanoví, že je-li důsledkem postupu snížení procentní výměry starobního důchodu podle této hlavy v neprospěch pojištěnce, nepovažuje se rozdíl mezi výší vypláceného starobního důchodu a výší starobního důchodu, která měla náležet po snížení, za přeplatek na důchodu.

4. Námitky stěžovatele proti prvostupňovému rozhodnutí Česká správa sociálního zabezpečení zamítla.

5. Městský soud v Praze posléze žalobu stěžovatele zamítl. Konstatoval, že stěžovatel naplnil znaky uvedené v § 67d odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, neboť výkon funkce vedoucího tajemníka trval celkem 567 dní, čemuž odpovídá snížení výměry důchodu o 600 Kč měsíčně.

6. Nejvyšší správní soud poté zamítl kasační stížnosti stěžovatele. Správní soudy – a naposledy Nejvyšší správní soud – se na rozdíl od správních orgánů zabývaly i ústavní konformitou zákonné úpravy.

7. Nejvyšší správní soud připustil, že stěžovatelem rozporovaná právní úprava zasahuje do práva na rovné zacházení. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu však dovodil, že se nejedná o rozlišování na základě tzv. podezřelého důvodu, a proto aplikoval zjednodušený test zákazu diskriminace. V jeho rámci – pokud je se subjekty ve srovnatelné situaci zacházeno rozdílně a odlišné zacházení je dotčenému subjektu k tíži – se zkoumá toliko to, zda je posuzované zacházení projevem libovůle, nebo má legitimní cíl a napadená ustanovení jsou s to jej dosáhnout. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že ustanovení § 67d–67g zákona o důchodovém pojištění legitimní cíl sledují a jsou způsobilá jej dosáhnout (resp. jsou k němu v racionálním vztahu). Nejvyšší správní soud dále konstatoval, že napadená ustanovení jsou projevem přípustné formy nepravé retroaktivity a že zákonodárce nezasáhl libovolně do legitimních očekávání adresátů normy (tedy mj. stěžovatele a osob v obdobném postavení).

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel tvrdí, že napadenými rozhodnutími bylo v prvé řadě porušeno jeho právo vlastnit majetek. Zásah spočívající ve snížení procentní výměry starobního důchodu má přímý dopad na majetkovou sféru jednotlivce chráněnou čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále i jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Retroaktivní snížení již přiznané dávky narušuje spravedlivou rovnováhu mezi legitimním cílem sledovaným státem a ochranou nabytých práv, čímž jednotlivci ukládá nepřiměřené a ústavně neakceptovatelné břemeno.

9. Dále stěžovatel tvrdí, že došlo k porušení práva na rovnost a zákazu diskriminace ve smyslu čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ustanovení § 67d až 67g zákona

o důchodovém pojištění konstruuji rozdílné zacházení výlučně na základě příslušnosti k široce definované skupině osob spjatých s výkonem funkcí v aparátu Komunistické strany Československa nebo v orgánech tehdejší veřejné moci. Takové rozlišování, založené na paušálním kritériu bez individuálního posouzení míry skutečného vlivu, pravomocí, délky výkonu funkce či následného postojе dotčené osoby, představuje formu kolektivizace odpovědnosti neslučitelnou s principy ústavního pořádku a se samotnou podstatou demokratického právního státu, který vychází z osobní odpovědnosti jednotlivce.

10. S odkazem na tyto důvody stěžovatel zpochybňuje i ústavnost napadených ustanovení zákona o důchodovém pojištění, neboť napadená rozhodnutí jsou o ně přímo opřena.

11. Konečně pak stěžovatel argumentuje, že správní soudy porušily i jeho právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 Listiny. Správní soudy totiž neprovedly explicitní test proporcionality ve vztahu k individuálním poměrům stěžovatele. Odůvodnění jejich rozhodnutí se omezuje na pouhé obecné konstatování ústavní konformity zákonné úpravy, nikoli na posouzení její aplikace v konkrétním případě. Absence individualizovaného hodnocení dopadu zásahu na majetkovou a sociální situaci stěžovatele představuje porušení práva na spravedlivý proces a ochranu před formalistickým výkonem veřejné moci.

12. S ústavní stížností spojil stěžovatel i návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, neboť měl za to, že snížení důchodu o 600 Kč měsíčně představuje závažný zásah do jeho majetkové sféry a životní úrovně.

III. Posouzení procesních předpokladů ústavní stížnosti

13. Ústavní soud shledal v této věci naplnění procesních předpokladů ústavní stížnosti. Ústavní stížnost totiž byla podána včas osobou oprávněnou a řádně zastoupenou. K jejímu projednání je Ústavní soud příslušný a jde zároveň o návrh přípustný.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud proto dále posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že tato představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

15. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní rozměr. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavnosti, tj. zda v řízení, respektive v rozhodnutí jej završujícím, nebyly porušeny ústavními předpisy chráněné práva a svobody účastníka tohoto řízení, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

16. Ústavní soud specificky připomíná, že ve své judikatuře mnohokrát konstatoval, že postup ve správním a navazujícím soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu i výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi správních orgánů a posléze pak soudů. Z hlediska ústavněprávního proto může být v zásadě hodnocena pouze otázka, zda skutková zjištění mají dostatečnou a racionální základnu, zda právní závěry orgánů veřejné moci s nimi nejsou v extrémním nesouladu a zda podaný výklad práva je ústavně souladný, resp. není zatížen libovůlí.

17. Stěžovatel v projednávané věci předložil Ústavnímu soudu věc, která ústavněprávní rozměr má. Zákonná právní úprava, o kterou jsou napadená rozhodnutí opřena, totiž se stěžovatelem zachází odlišně oproti jiným srovnatelným skupinám poživatelů starobního důchodu, konkrétně oproti těm, které zákon na rozdíl od stěžovatele nepovažuje za „představitelē komunistického režimu“. Rozlišovacím kritériem je přitom to, že stěžovatel

v období od dubna 1988 do 17. 11. 1989 vykonával funkci vedoucího tajemníka Městského výboru Komunistické strany Československa Brno. Toto rozlišování jde k tíži stěžovatele, neboť v důsledku aplikace zákonných ustanovení byl stěžovateli snížen starobní důchod o částku 600 Kč měsíčně. Ústavní soud proto musí rozhodnout, zda je toto rozlišování – založené zákonem a ve vztahu ke stěžovateli individualizované napadenými rozhodnutími – v souladu s ústavními garancemi rovnosti a zákazu diskriminace.

18. Ústavní soud v první řadě konstatuje, že se při posuzování návrhů stěžovatele zabývá ústavní stížností samotnou i tvrzenou protiústavností napadených ustanovení zákona společně. Postup správních orgánů a posléze i správních soudů byl totiž v zásadě nutným důsledkem formulace příslušných ustanovení zákona o důchodovém pojištění. Ne všechna stěžovatelem napadená ustanovení (§ 67d až 67g zákona o důchodovém pojištění) však byla v jeho případě uplatněna ve smyslu § 74 zákona o Ústavním soudu. Podle tohoto ustanovení totiž spolu s ústavní stížností může být podán návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení pro jejich tvrzený rozpor s ústavním pořádkem, pokud jejich „uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti“.

19. Ve věci stěžovatele bylo aplikováno ustanovení § 67d odst. 1 písm. b), odst. 3 a dále ustanovení § 67e, 67fa a 67g zákona o důchodovém pojištění. V § 67d odst. 1 písm. b) je totiž stanoveno, že za „kvalifikované“ představitele komunistického režimu se považují mj. vedoucí tajemníci krajských, okresních nebo obvodních výborů Komunistické strany Československa nebo Komunistické strany Slovenska. Další ustanovení či jejich části pak zakotvují výjimky, způsob výpočtu snížené výměry důchodu a upravují důsledky takového snížení.

20. Ustanovení § 67d odst. 1 písm. a), c) až x) zákona o důchodovém pojištění aplikováno nebylo, neboť vymezuje jiné případy představitelů komunistického režimu, na něž se vztahují následující ustanovení zákona. Ustanovení § 67f se rovněž neaplikovalo, neboť se vztahuje na případy, v nichž byl starobní důchod přiznán představiteli komunistického režimu uvedenému v § 67d odst. 1 písm. a) až j) ode dne, který spadá do období před 1. březnem 2024. Napadeným rozhodnutím správního orgánu prvního stupně přitom byla stěžovateli snížena procentní výměra důchodu od 24. 3. 2024.

21. V projednávané věci Ústavní soud musí posoudit, zda je shora popsání odlišné zacházení se stěžovatelem souladné s ústavními zárukami rovnosti. Ty jsou zakotveny v čl. 1 a v čl. 3 odst. 1 Listiny. Ustanovení čl. 1 Listiny je koncipováno obecněji jako záruka tzv. neakcesorické rovnosti v důstojnosti a v právech. Ustanovení čl. 3 odst. 1 pak zaručuje rovnost akcesorickou (tj. ve vztahu k výkonu či užívání základních práv a svobod), která v sobě zahrnuje zákaz odlišného zacházení na základě zakázaných důvodů, jejichž výčet však není uzavřený. V projednávané věci jsou aplikovatelná obě tato ustanovení, tudíž i „speciální“ ustanovení čl. 3 odst. 1 Listiny, neboť v ní jde o rozlišování ve vztahu k právu podle čl. 30 Listiny, podle něhož mají občané právo mj. na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří.

22. V projednávané věci v zásadě není sporu o tom, že citovaná zákonná ustanovení zacházejí odlišně se dvěma skupinami osob a že toto zacházení je jedné z těchto skupin (do níž spadá právě stěžovatel) k tíži. Srovnatelnost skupin dovozuje Ústavní soud z toho, že se jedná o dvě skupiny příjemců starobního důchodu, jež jsou prismatickým zákonem totožné ve všech relevantních kritériích (např. věk, doba pojištění, výpočtový základ) a liší se pouze, pokud jde o kritérium, zda příjemce byl „představitelem komunistického režimu“. K tíži představitelů komunistického režimu pak jde zákonná úprava tím, že jim určitým způsobem snižuje procentní výměru důchodu.

23. V projednávané věci je namísto aplikovat test přímé diskriminace, neboť důvod rozlišování je zákonem explicitně vymezen. V případě tvrzené přímé diskriminace Ústavní soud postupně posuzuje a) zda jde o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny, b) zda je s nimi zacházeno odlišně na základě „podezřelého důvodu“ a c) zda je odlišné zacházení dotčenému jednotlivci nebo skupině k tíži, ať už uložením břemene, nebo odepřením dobra a d) zda je toto odlišné

zacházení ospravedlnitelné, tedy zda sleduje legitimní cíl a je přiměřené [srov. např. nález ze dne 28. 1. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), bod 34, nebo nález ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 4/17 (N 21/98 SbNU 163; 148/2020 Sb.), bod 173]. V případě rozlišovacího kritéria, které je ve své podstatě neutrální či není *a priori* problematické (tj. nikoliv „podezřelý důvod“), pak není posuzována proporcionalita opatření, nýbrž postačí posoudit, zda má právní úprava legitimní cíl a sporná ustanovení jsou schopná jej dosáhnout. Zákonodárcem zvolené řešení nemusí být v takovém případě nutně tím nejvhodnějším, ale postačí, pokud má racionální vztah ke stanovenému cíli.

24. Nyní již ustálená judikatura Ústavního soudu totiž vychází z předpokladu, že striktní rozlišování akcesorické a neakcesorické rovnosti nemá zásadní význam, neboť všechny námitky opřené o čl. 3 odst. 1 Listiny jsou vždy normativně „pokryty“ čl. 1 Listiny, jehož dosah je z povahy věci širší [viz nálezy ze dne 28. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 18/15 (N 121/81 SbNU 889; 271/2016 Sb.) či ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 15/17 (N 33/88 SbNU 457; 69/2018 Sb.)]. Např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 18/15 Ústavní soud konstatoval, že „intenzita ústavního přezkumu není primárně závislá na skutečnosti, zda k nerovnému zacházení dochází ve vztahu k jinému ústavně zaručenému právu (akcesoricky), či nikoli (neakcesoricky). Klíčovým bude zejména důvod odlišného zacházení, tj. stanovený rozlišovací znak (např. rasa, pohlaví, národnost, původ, věk, vyznání, majetek) a zároveň konkrétní právo či statek, ve vztahu ke kterému je odlišně zacházeno. (...) Při rozlišování z důvodů tzv. podezřelých (suspect classification), resp. důvodů týkajících se osobních charakteristik jednotlivce majících úzký vztah k ochraně důstojnosti člověka, je potřeba klást na zdůvodnění odlišného zacházení velmi přísné nároky, byť by se odlišné zacházení netýkalo jiného základního práva. Naopak bude-li důvodem odlišného zacházení (rozlišujícím znakem) kritérium běžně a nezbytně používané v určité oblasti právní regulace (např. výše příjmu v daňovém zákonodárství), byť by se odlišné zacházení dotýkalo jiného základního práva (...) bude intenzita ústavního přezkumu nízká“.

25. Ústavní soud se proto dále musel zabývat otázkou, zda je vymezené odlišné zacházení založeno na podezřelém důvodu. Dospěl k závěru, že kritérium založené na tom, že jednotlivec zastával vysokou pozici v aparátu komunistického režimu, podezřelým důvodem rozlišování není.

26. Ústavní soud se v tomto ohledu zcela ztotožňuje s názorem Nejvyššího správního soudu, který zdůraznil, že citovaná ustanovení zákona o důchodovém pojištění nedopadají na všechny osoby, které byly před 17. 11. 1989 členy komunistické strany, ale pouze na její vrcholné představitele a stěžejní členy jejího aparátu. Jedná se tedy o osoby, které působily na klíčových pozicích (zákonodárných, výkonných, soudních atd.), a to ať již na úrovni celostátní, či na úrovni nižších územních celků (krajské, okresní apod.). Za zvolené kritérium rozlišování tak lze označit výkon určité (dostatečně vysoké) funkce v rámci mocenského aparátu komunistického režimu, což nelze považovat za hledisko rozlišování, které by bylo jakkoliv podezřelé. Pokud Česká republika jako demokratický právní stát již v minulosti deklarovala, že komunistický režim považuje za protiprávní, zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný (viz § 2 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu), je míra, v jaké se některé osoby na udržování tohoto režimu podílely, legitimním rozlišovacím znakem [srov. *mutatis mutandis* nález ze dne 28. 2. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 9/95 (N 16/5 SbNU 107; 107/1996 Sb.), který se týkal výsluhového příspěvku u vojáků z povolání náležejících k politickému aparátu či tajným službám před 17. 11. 1989]. Z těchto důvodů nelze úspěšně namítat ani to, že by se jednalo o skrytou (nepřímou) diskriminaci osob na základě politického smýšlení.

27. Ústavní soud proto použil k hodnocení ústavní konformity napadených zákonných ustanovení (a potažmo i rozhodnutí na jejich základě vydaných) tzv. zjednodušený test, v jehož rámci zkoumá toliko to, zda je posuzované rozdílné zacházení projevem libovůle, nebo má naopak legitimní cíl a napadená ustanovení jsou s to jej dosáhnout.

28. Při hodnocení existence legitimního cíle vyšel Ústavní soud – ve shodě se soudy správními – z odůvodnění pozměňovacího návrhu k zákonu č. 455/2022 Sb., který předložil ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka (jeho text je dostupný na www.psp.cz).

29. Podle navrhovatele cílem zákonné úpravy bylo to, aby osoby, které působily na klíčových pozicích v rámci komunistického aparátu (a díky tomu např. pobíraly i vyšší mzdu), nečerpaly nepřiměřené a společensky neobhajitelné výhody v oblasti důchodového pojištění. To navrhovatelé vnímali jako krok směřující k nastolení elementární sociální spravedlnosti v rámci vyrovnání s totalitní minulostí. Tento cíl považuje Ústavní soud stejně jako oba správní soudy za legitimní. Ústavní soud k tomu ještě dodává, že jedním z principů českého důchodového systému sice je zásluhovost, podle níž má být při vyměření důchodu brán v potaz i objem prostředků, které osoba do systému důchodového pojištění odvedla (např. i proto že ve vysoké pozici pobírala vyšší mzdu). Nelze však vnímat jako nelegitimní krok zákonodárce, který výkon některých vysokých funkcí v rámci komunistického režimu za záslužný nepovažuje.

30. Zcela přílehavá je pak i argumentace správních soudů stran souladu snížení důchodových dávek představitelům komunistického režimu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (např. rozhodnutí ve věci *Cichopek proti Polsku* ze dne 14. 5. 2013 č. 15189/10 nebo rozhodnutí ve věci *Lessing a Reichelt proti Spolkové republice Německo* ze dne 16. 10. 2012 č. 49646/10). Ve věci *Cichopek proti Polsku* ESLP konstatoval, že vypořádání se s minulým režimem je natolik komplexní a rozsáhlý úkol (který nadto každá dotčená země řešila s ohledem na vlastní zkušenost jiným způsobem), že nelze určit časový rámeček, v němž by měl být tento proces ukončen. Proto ani skutečnost, že zákon snižující důchody představitelům komunistického režimu daná země přijala až se značným časovým odstupem (v odkazované věci 20 let po změně režimu), nic neubírá na jeho legitimitě. Naopak právě toto „zpoždění“ je pro postižené osoby výhodné, neboť do té doby mohly důchodové dávky pobírat v plné výši.

31. Zvolené prostředky jsou na jedné straně racionální v tom smyslu, že jsou schopny deklarovaného cíle dosáhnout, a na straně druhé jsou zjevně formulovány s úmyslem vyhnout se extrémní disproporcionalitě či zásahu do podstaty a smyslu práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří (srov. *a contrario* zákon č. 283/2021 Z. z., o odobratí nezaslužených benefitů představitelům komunistického režimu, který byl slovenským Ústavním soudem zrušen nálezem sp. zn. PL. ÚS 2/2022 ze dne 20. 12. 2023 právě pro nesoulad s těmito ústavními kautelami). Snaha zákonodárce o nuancovaný přístup vylučující extrémní disproporcionalitu se zrcadlí např. v ustanovení § 67e odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, které stanoví hranici, pod níž se procentní výměra důchodu snížit nesmí. Nadto Ústavní soud dodává, že zásah do právní sféry stěžovatele (tj. snížení procentní výměry důchodu o 600 Kč) nepochybně iracionální, extrémně disproporcionalní či rozporný s jádrem práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří není.

32. Ústavní soud proto uzavírá, že obecné soudy – ani předtím správní orgány obou stupňů – napadenými rozhodnutími neporušily žádné základní právo stěžovatele. Jeho návrhem se zabývaly pečlivě a svá rozhodnutí ústavně konformně a přesvědčivě odůvodnily. S ohledem na uvedené odmítl Ústavní soud ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Návrh na zrušení § 67d odst. 1 písm. b), odst. 3 a dále ustanovení § 67e, 67fa a 67g zákona o důchodovém pojištění odmítl rovněž jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Návrh na zrušení § 67d odst. 1 písm. a), c) až x), odst. 2 a § 67f zákona o důchodovém pojištění pak odmítl jako návrh podaný osobou zjevně k tomu neoprávněnou podle § 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu. O stěžovatelově návrhu na odklad vykonatelnosti Ústavní soud zvlášť nerozhodoval,

neboť věc projednal urychleně. Ze stejných důvodů též samostatně nerozhodoval o jeho návrhu na přednostní projednání věci.

Usn. č. 2**Námítka porušení práva na zákonného soudce jakožto výjimka ze zásady subsidiarity odůvodňující přípustnost ústavní stížnosti proti kasačnímu rozhodnutí****(sp. zn. III. ÚS 3001/25 ze dne 4. února 2026)**

Samotná námítka porušení práva na zákonného soudce založená na tvrzeném odchýlení se vrcholného soudu od ustálené rozhodovací praxe bez předložení věci příslušnému rozhodovacímu tělesu nepředstavuje obecnou výjimku ze zásady subsidiarity, která by odůvodňovala přípustnost ústavní stížnosti proti kasačnímu rozhodnutí.

Usnesení

Ústavní soud rozhodl soudcem zpravodajem Milanem Hulmákem o ústavní stížnosti stěžovatele Martina Kadlece, zastoupeného JUDr. Davidem Borovcem, advokátem, sídlem Karlovo náměstí 288/17, Praha 2, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2025 č. j. 21 Cdo 1081/2024-395, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a obchodní společnosti X jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhá zrušení v záhlaví označeného rozsudku s tvrzením, že jím bylo porušeno jeho právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že se stěžovatel žalobou před Okresním soudem Praha-východ (dále jen „okresní soud“) domáhal určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru ze dne 26. 6. 2019 z důvodu snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity, a to na základě rozhodnutí vedlejší účastnice o zrušení jednoho pracovního místa Program Manager ke dni 31. 8. 2019. Okresní soud rozsudkem ze dne 31. 1. 2023 č. j. 7 C 356/2019 266 žalobu stěžovatele zamítl.

3. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 14. 11. 2023 č. j. 23 Co 203/2023-346 změnil rozsudek okresního soudu tak, že se určuje, že výpověď z pracovního poměru daná vedlejší účastnicí stěžovateli dne 26. 6. 2019 je neplatná (výrok I), a rozhodl o náhradě nákladů nalézacího a odvolacího řízení (výrok II). Proti rozsudku odvolacího soudu podala vedlejší účastnice dovolání. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem odmítl dovolání vedlejší účastnice proti výroku II rozsudku odvolacího soudu (výrok I) a zároveň rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (výrok II). Nejvyšší

soud shledal, že se odvolací soud důsledně neřídil jeho judikaturou při výkladu posuzovaného rozhodnutí zaměstnavatele o organizační změně.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že Nejvyšší soud při posuzování platnosti výpovědi z pracovního poměru založené na organizační změně neinterpretovat projev vůle vedlejší účastnice (coby zaměstnavatele), nýbrž jej fakticky nahradil, resp. doplnil. Tím se Nejvyšší soud (jeho senát 21 Cdo) odklonil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a proto měl věc předložit svému velkému senátu. Jelikož tak Nejvyšší soud (senát 21 Cdo) neučinil, ačkoli k tomu měl povinnost, porušil tím právo stěžovatele na zákonného soudce [odkazuje na náleze ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 2156/18 (N 20/92 SbNU 209)].

5. Stěžovatel si je vědom, že řízení před obecnými soudy neskončilo, je však namísto uplatnění výjimky z nepřipustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu, protože pokračování řízení vyvolané napadeným rozsudkem by vedlo ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká vážná a neodvratitelná újma. Argumentuje, že by bylo neekonomické takové řízení, na jehož samém konci by bylo shledáno porušení práva na zákonného soudce, přičemž právě zásadu ekonomie řízení Ústavní soud bere do úvahy při posuzování výjimky ze splnění podmínek přípustnosti ústavní stížnosti [odkazuje zejména na usnesení ze dne 13. 8. 2024 sp. zn. III. ÚS 2109/24 a náleze ze dne 19. 2. 2019 sp. zn. I. ÚS 2832/18 (N 27/92 SbNU 285)].

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Dříve, než Ústavní soud ústavní stížnost věcně posoudí, je povinen zkoumat, zda splňuje všechny zákonem požadované náležitosti a zda jsou dány podmínky jejího projednání stanovené zákonem o Ústavním soudu.

7. Ústavní soud shledal, že je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a stěžovatel je řádně zastoupen advokátem (§ 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Ústavní stížnost je však nepřipustná, a to z následujících důvodů:

8. Výchozím bodem při posuzování přípustnosti ústavních stížností je § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Toto ustanovení vyjadřuje zásadu subsidiarity, která je pojmovým znakem ústavní stížnosti [viz bod 23 a násl. stanoviska pléna ze dne 7. 2. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 (ST 58/116 SbNU 266; 57/2023 Sb.)]. Subsidiarita se projevuje ve dvou základních požadavcích: zaprvé v povinnosti stěžovatele vyčerpat všechny procesní prostředky, které mu právní řád poskytuje k ochraně jeho práv, a zadruhé v tom, že Ústavní soud zasahuje až v okamžiku, kdy ostatní orgány veřejné moci již nemají k dispozici prostředky, jimiž by bylo možné neústavní stav napravit [viz bod 3 a násl. stanoviska pléna ze dne 12. 11. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25 (510/2025 Sb.)].

9. Z těchto východisek plyne, že zásadně nepřipustná je ústavní stížnost proti kasačnímu rozhodnutí, neboť takovým rozhodnutím řízení nekončí, a nejde tedy o rozhodnutí o posledním procesním prostředku ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Naopak se jím otevírá prostor pro ochranu práv účastníků v pokračujícím řízení před obecnými soudy [srov. náleze ze dne 18. 9. 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373) či usnesení ze dne 18. 9. 2020 sp. zn. III. ÚS 2615/20]. Tento závěr se uplatní i tehdy, je-li soud, který má ve věci opětovně rozhodnout, vázán právním názorem vysloveným v napadeném rozhodnutí, neboť taková vázanost nezakládá „uzavřenost“ daného stadia řízení ani nebrání pozdější ústavněprávní ochraně proti konečnému rozhodnutí (viz např. usnesení ze dne 17. 12. 2025 sp. zn. I. ÚS 3254/25, ze dne 18. 12. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3239/23, ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 4164/18 či ze dne 24. 10. 2018 sp. zn. I. ÚS 3426/18).

10. V projednávané věci stěžovatel napadá kasační rozsudek Nejvyššího soudu, jímž zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Ve věci tedy nebylo vydáno pravomocné konečné rozhodnutí a řízení před obecnými soudy stále pokračuje. Za této procesní situace nelze ústavní stížnost považovat za přípustnou.

11. Stěžovatel si je této skutečnosti vědom a argumentuje ve prospěch závěru o přípustnosti jeho ústavní stížnosti. Namítá porušení práva na zákonného soudce s odůvodněním, že ve vztahu k němu Ústavní soud již přípustnost ústavní stížnosti i proti kasačnímu rozhodnutí v minulosti dovedl. Lze mu přitom obecně přisvědčit, že mezi dílčí složky práva na zákonného soudce patří i povinnost senátu vrcholného soudu předložit věc jinému, zákonem předvídanému rozhodovacímu tělesu v případě, že dospěje k odlišnému právnímu názoru, než který byl soudem dosud zastáván (srov. např. stěžovatelem odkazovaný nálezný sp. zn. II. ÚS 2156/18), kterou měl podle stěžovatele Nejvyšší soud porušit.

12. Ústavní soud připouští, že nepostupuje při posuzování přípustnosti námítky porušení práva na zákonného soudce zcela jednotně. V některých případech byla obdobná námítka shledána jako nepřipustná (např. usnesení ze dne 16. 8. 2021 sp. zn. II. ÚS 2183/21 či ze dne 20. 11. 2015 sp. zn. I. ÚS 3298/15). Naproti tomu ve stěžovatelem odkazovaném usnesení sp. zn. III. ÚS 2109/24 Ústavní soud v obdobné procesní situaci a při obdobné argumentaci – že se Nejvyšší správní soud odchýlil od své rozhodovací praxe a měl věc předložit rozšířenému senátu – připustil ústavní stížnost k posouzení námítky porušení práva na zákonného soudce. Podobně v některých dalších usneseních Ústavní soud vyslovil, že by v případech tvrzeného porušení práva na zákonného soudce připustil alespoň tzv. kvazimeritorní přezkum (např. usnesení ze dne 9. 12. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3330/25, ze dne 14. 8. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1855/25, ze dne 22. 4. 2025 sp. zn. I. ÚS 1042/25 či ze dne 8. 10. 2019 sp. zn. II. ÚS 2528/19). Ústavní soud však zdůrazňuje, že závěry těchto usnesení jej nezavazují (čl. 89 odst. 2 Ústavy *a contrario*) a že se s nimi v projednávané věci neztotožňuje. Uvedená usnesení vycházejí výslovně (pouze) z argumentu procesní ekonomie, podle něhož by bylo neúčelné, aby bylo porušení práva na zákonného soudce shledáno až na samém konci řízení.

13. Argument procesní ekonomii vychází z náleznové judikatury Ústavního soudu, která se týká specifické procesní situace, konkrétně pokynu odvolacího soudu podle § 262 trestního řádu, aby věc byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu (resp. jiným samosoudcem), proti němuž byla přípustnost ústavní stížnosti dovozena [srov. nálezný ze dne 21. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 794/16 (N 118/81 SbNU 833), bod 26 a tam citovanou judikaturu; obdobně Ústavní soud dovedl přípustnost ústavní stížnosti proti rozhodnutím vydaným podle § 221 odst. 2 občanského soudního řádu – srov. nálezný ze dne 22. 10. 2009 sp. zn. IV. ÚS 956/09 (N 225/55 SbNU 105)]. Taktéž ve stěžovatelem odkazovaném nálezný sp. zn. I. ÚS 2832/18, který z této judikatury vychází, šlo o specifickou situaci v kontextu trestního řízení. Závěry těchto náleznů však nelze zobecňovat pro všechny námítky porušení práva na zákonného soudce, které jsou v neskončeném řízení připouštěny pouze výjimečně.

14. Osamocená argumentace ekonomii řízení je nadto použitelná na téměř jakékoli tvrzené porušení základního práva, neboť okamžitý zásah Ústavního soudu by teoreticky mohl urychlit každé řízení. Takový přístup by však zcela popíral koncept subsidiarity ústavní stížnosti. Obecné připuštění ústavní stížnosti v těchto situacích by nadto mohlo mít pro procesní ekonomii kontraproduktivní důsledky: řízení by totiž bylo prodlužováno o další řízení před Ústavním soudem, který by tak teoreticky mohl přezkoumávat řízení a v něm napadená rozhodnutí jak v jeho průběhu, tak na jeho konci, a v případě nedůvodnosti ústavních stížností proti dílčím rozhodnutím taková zabíhání k Ústavnímu soudu celé řízení výrazně prodlužují (srov. přiměřeně bod 27 stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25). Z hlediska postavení Ústavního soudu v systému orgánů veřejné moci přitom není žádoucí, aby Ústavní soud řešil ústavnost věci po jednotlivých fázích, je-li možné celou skončenou věc přezkoumat posléze (srov. usnesení ze dne 26. 11. 2025 sp. zn. II. ÚS 3207/25).

15. Připustit ústavní stížnost nelze v posuzované situaci i z důvodu, že posouzení tvrzeného odchýlení se Nejvyššího soudu od jeho rozhodovací praxe by nutně vyžadovalo, aby Ústavní soud nejprve přezkoumával právní závěry v rovině podústavního práva pro účely zodpovězení otázky, zda skutečně došlo k rozporu s dosavadní judikaturou, a teprve následně by bylo možné hodnotit, zda měla být věc předložena velkému senátu a zda nepředložením bylo porušeno právo na zákonného soudce. Takový postup by znamenal faktický meritorní přezkum rozhodnutí obecných soudů ještě před skončením řízení, což je rovněž v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti. Ústavní soud přitom zásadně odmítá jako nepřipustné i stížnosti, které mají k právu na zákonného soudce vztah bezprostřednější a přímější, například v případě rozhodnutí o nevyhloučení soudce (viz stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23); tím spíše nelze připustit ústavní stížnost proti kasačnímu rozhodnutí ohledně tvrzeného odchýlení se vrcholného soudu od jeho judikatury, u něhož je vazba na právo na zákonného soudce vzdálenější a zprostředkovanější.

16. Z uvedených důvodů Ústavní soud uzavírá, že samotná námitka porušení práva na zákonného soudce v podobě tvrzeného odchýlení se vrcholného soudu od jeho judikatury nepředstavuje takovou obecnou výjimku ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti, která by odůvodňovala přípustnost ústavní stížnosti proti kasačnímu rozhodnutí.

17. Navzdory závěru o nepřipustnosti neodmítne Ústavní soud ústavní stížnost tehdy, když jsou naplněny podmínky § 75 odst. 2 písm. a) nebo b) zákona o Ústavním soudu. Podmínky pro uplatnění výjimek podle tohoto ustanovení však v projednávané věci naplněny nejsou.

18. Pokud jde o výjimku podle písmene a), stěžovatel netvrdí ani z povahy věci (v níž jde o otázku výkladu konkrétního právního jednání) neplyne, že by ústavní stížnost svým významem podstatně přesahovala jeho vlastní zájmy ve smyslu judikatury Ústavního soudu [srov. např. náleze ze dne 31. 7. 2018 sp. zn. III. ÚS 4071/17 (N 129/90 SbNU 139), bod 27]. Je především na stěžovateli, aby existenci takového přesahu konkrétně odůvodnil (srov. bod 33 stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23), což se však v projednávané věci nestalo.

19. Pokud jde o výjimku podle písmene b), stěžovatel žádné průtahy ani existenci či hrozbu vážné a neodvratitelné újmy nekonkretizuje. Důvod pro uplatnění této výjimky dovozuje pouze z toho, že vedení dalšího řízení na základě napadeného rozsudku by bylo neekonomické a prodlužovalo by celkovou délku řízení, což je argument, s nímž se již Ústavní soud vypořádal výše. Zároveň nejde ani o výjimečný případ mimořádné délky řízení zapříčiněné opakovaným rušením rozhodnutí a vrácením věci, jako tomu bylo např. v případě nálezu ze dne 30. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3022/24. Z veřejně dostupné databáze infoSoud navíc vyplývá, že na den 24. 2. 2026 nařídil odvolací soud ve věci jednání – v řízení tedy jsou činěny konkrétní úkony směřující k jeho brzkému skončení.

20. Závěrem Ústavní soud zdůrazňuje, že toto rozhodnutí stěžovatele na jeho právech nepoškozují. Po definitivním skončení řízení před obecnými soudy mu nic nebude bránit podat novou ústavní stížnost, bude-li mít za to, že konečné rozhodnutí zasáhlo do jeho základních práv, včetně možnosti přezkumu ústavnosti závazného právního názoru vyjádřeného v napadeném rozsudku Nejvyššího soudu [srov. také náleze ze dne 18. 9. 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373), body 37–39, či náleze ze dne 20. 3. 2024 sp. zn. III. ÚS 1200/23 (N 51/123 SbNU 99), bod 14].

21. Ústavní soud proto ústavní stížnost stěžovatele mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný.